DE PSALMEN

OPNIEUW UIT DE GRONDTEKST VERTAALD EN VERKLAARD

DOOR

Dr. Nic. H. RIDDERBOS

EERSTE DEEL

PSALM 1-41

www.christelikemedia.org

INHOUD

INLEIDING 5
§ 1. *Het boek: naam, ontstaan, indeling; het aantal en de rangschikking der psalmen.* 5
§ 2. Bijschriften. Technische termen. 6
§ 3. De auteurs en de ontstaanstijd van de psalmen. 8
§ 4. Psalmen en eredienst. 11
§ 5. Psalmsoorten. De opbouw der psalmen. 15
§ 6. Wie zijn de vijanden in de psalmen? Psalmen van de koning, een leider. Ziektepsalmen. De macht van het woord. 20
§ 7. De vorm der psalmen. 24
§ 8. Het geloof van de psalmdichters. 32
§ 9. Verklaring van enkele woorden. 41
§ 10. Varia. 46
Lijst van aangehaalde boeken 47
Afkortingen 48
Psalm 1 49
Psalm 2 54
Psalm 3 60
Psalm 4 64
Psalm 5 68
Psalm 6 73
Psalm 7 77
Psalm 8 83
Psalm 9 91
Psalm 10 99
Psalm 11 106
Psalm 12 110
Psalm 13 113
Psalm 14 115
Psalm 15 119
Psalm 16 123
Psalm 17 130
Psalm 18 136
Psalm 19 150
Psalm 20 158
Psalm 21 163
Psalm 22 167
Psalm 23 180
Psalm 24 184
Psalm 25 189
Psalm 26 197
Psalm 27 202
Psalm 28 209
Psalm 29 214
Psalm 30 221
Psalm 31 227
Psalm 32 238
Psalm 33 245
Psalm 34 254
Psalm 35 263
Psalm 36 274
Psalm 37 281
Psalm 38 295
Psalm 39 302
Psalm 40 309

Psalm 41 317

[4]

Ter gedachtenis van mijn Ouders

[5]

INLEIDING

§ 1. ***Het boek: naam, ontstaan, indeling; het aantal en de rangschikking der psalmen.***

I. In de Rabbijnse literatuur pleegt dit boek de naam: "Lofliederen" te dragen; in de opschriften der psalmen komt de term "loflied" slechts één maal voor, nl. 145:1. De naam, die wij plegen te gebruiken: "De psalmen" is via de Vulgaat ontleend aan de Griekse vertaling van de zeventig mannen (= LXX), vgl. ook Luc. 20:42 e.a. Het Hebreeuwse woord, dat gewoonlijk met "psalm" wordt vertaald, komt voor in de opschriften van 57 psalmen. Het betekent waarschijnlijk een gedicht, dat onder begeleiding van muziekinstrumenten, speciaal snaarinstrumenten, gezongen pleegt te worden.

II. Hoe de psalmenbundel tot stand is gekomen, is ons onbekend. Als vaststaand kan worden aangenomen, dat eerst kleinere verzamelingen hebben bestaan. Verschillende psalmen komen met grotere of kleinere wijzigingen meer dan één maal in onze bundel voor ("doubletten"), vgl. Ps. 14 met Ps. 53, 40:14-18 met Ps. 70, 57:8-12 en 60:7-14 met Ps. 108; dit kan er voor pleiten, dat onze bundel ontstaan is door samenvoeging van kleinere bundels. Een sterk bewijs daarvoor wordt geleverd door 72:20; daar wordt gezegd, dat de gebeden van David ten einde zijn, terwijl onder de volgende psalmen nog vele zijn, die het opschrift "van David" dragen. Veelal wordt aangenomen, dat de psalmen, in wier opschriften staat: "van de Korachieten", Ps. 42-49, 84, 85, 87, 88, "van Asaf", Ps. 50, 73-83, "bedevaartslied", Ps. 120-134, oorspronkelijk aparte bundeltjes hebben gevormd. En verder heeft men allerlei pogingen aangewend zich een voorstelling te vormen, hoe kleinere bundels tot grotere bundels zijn samengevoegd, en hoe zo geleidelijk onze bundel is ontstaan. Deze pogingen hebben haar waarde, maar kunnen niet tot vaststaande resultaten leiden.

Gewezen zij hier nog op het eigenaardige gebruik van de Godsnamen: in Ps. 1-41 staat 272 maal "HERE", 15 maal "God" als aanduiding van de ware God; in Ps. 42-83 daarentegen 46 keer "HERE", 204 keer "God", in Ps. 84-150 weer [6] 362 maal "HERE", 13 maal "God"[1], vgl. ook uit dit gezichtspunt Ps. 14 met Ps. 53, 40:14-18 met Ps. 70; hoe dit verschijnsel verder ook verklaard moge worden, zie op Ps. 42 v., het kan er voor pleiten, dat Ps. 42-83 oorspronkelijk een aparte bundel vormden; althans moeten deze psalmen wel gemeenschappelijk in onze bundel zijn opgenomen.

Het bepalen van de tijd, waarin de psalmenbundel werd afgesloten, hangt uiteraard samen met de vraag, wanneer de afzonderlijke psalmen zijn ontstaan. Vanouds is geponeerd, dat onze bundel Makkabeese psalmen bevat; er is vooral gewezen op Ps. 44, 74, 79, 83. Omstreeks de laatste eeuwwisseling vond zelfs de mening ingang, dat zeer vele psalmen uit onze bundel in de tijd der Makkabeeën zouden ontstaan zijn. Zo kwam men tot de stelling, dat onze bundel ± 100 v. Chr. of nog later zijn afsluiting heeft gevonden. Tegenwoordig wordt deze stelling echter terecht door velen bestreden. Dit hangt hiermee samen, dat men terugkomt van de late datering van vele psalmen; zie § 3. En voorts acht men het met reden onwaarschijnlijk, dat in de tijd der Makkabeeën de psalmenbundel nog niet afgesloten was; 1 Makkabeeën (ontstaan ± 100 v. Chr.), 7:17, citeert Ps. 79:2 v., en dat toch wel als heilige schrift; de vondsten in Qumran wijzen in dezelfde richting; het is zelfs waarschijnlijk, dat Jezus Sirach (± 190 v. Chr.?) onze psalmenbundel reeds gekend heeft.

Aan de andere kant kan de afsluiting van de bundel niet vóór de terugkeer uit de ballingschap gesteld worden, omdat de bundel psalmen bevat, die in of na de ballingschap ontstaan zijn, zie bv. Ps. 126, 137.

III. Het merkwaardige verschijnsel doet zich voor, dat vier psalmen eindigen met gelijksoortige lofverheffingen, zie 41:14; 72:18 v.; 89:53; 106:48, waarbij opgemerkt moet

---

[1] De getallen zijn ontleend aan Franz Delitzsch; er zijn tekstkritische onzekerheden aangaande het gebruik van de Godsnamen.

worden, dat deze lofverheffingen misschien later aan de betrokken psalmen zijn toegevoegd; althans bij Ps. 41 en Ps. 89 is dat waarschijnlijk.

Vanouds heeft men daaruit afgeleid: de psalmenbundel bestaat uit vijf boeken, nl. Ps. 1-41, 42-72, 73-89, 90-106, 107-150; bij het laatste boek zou dan Ps. 150 als lofverheffing dienst doen. De indeling in vijf boeken zou dan op de ene of op de andere wijze samenhangen met de indeling van de *Tora* (Gen.-Deut.) in vijf boeken. Zo zegt een oude Joodse traditie: "Mozes gaf aan de Israëlieten de vijf boeken van de *Tora,* en in overeenstemming daarmee gaf David hun de vijf boeken van de psalmen".

[7] Deze mening zal juist zijn, ondanks de bestrijding ervan door *Eerdmans* en *Niemeyer.*

IV. Onze psalmenbundel telt in de Hebreeuwse tekst, zoals die tot ons gekomen is, 150 psalmen. Veelal is men van mening, dat — ook afgedacht van de doubletten, zie onder II.— in feite niet 150 psalmen vóór ons liggen: Ps. 9 en 10, 42 en 43, en mogelijk ook andere, zouden één psalm vormen; daarentegen zouden Ps. 19, 27, 40 enz. uit twee of meer psalmen bestaan; men zie hiervoor de uitlegging.

De LXX rekent, wat wij gewoon zijn Ps. 9 en 10 te noemen, als één psalm; eveneens Ps. 114 en 115; Ps. 116 en 147 worden daarentegen in twee psalmen verdeeld[2]. Zodoende komt ook zij tot 150 psalmen.

Het bovenstaande maakt het waarschijnlijk, dat het de verzamelaars er om te doen was het afgeronde getal van 150 psalmen te bereiken.

V. De rangschikking der psalmen roept vele vragen op; zie *C. Th. Niemeyer,* Het probleem van de rangschikking der Psalmen, 1950. De psalmen zijn zeker niet lukraak naast elkaar geplaatst. Uiteraard heeft de wijze, waarop de bundel is ontstaan, zie onder II, invloed geoefend. Zo staan bij elkaar de psalmen, die bij voorkeur de naam "God" gebruiken, Ps. 42-83; eveneens de bedevaartsliederen, Ps. 120-134; de Korachitische psalmen zijn te vinden in Ps. 42-49, 84, 85, 87, 88, de Asafitische in Ps. 50, 73-83. Ps. 56-60 hebben in het opschrift: *miktām,* zie echter ook 16:1; *maskîl* komt voor in het opschrift van Ps. 52-55, echter ook in het opschrift van verschillende andere psalmen, zie op 32:1.

Het is m.i. niet waarschijnlijk, dat heel de rangschikking door bepaalde principia is beheerst: herhaaldelijk zullen psalmen min of meer toevallig naast elkaar terecht gekomen zijn. Toch is zeker niet heel de rangschikking een werk van het toeval geweest. Behalve de reeds genoemde factoren zullen ook andere zich hebben doen gelden. Zo kan Ps. 17 na Ps. 16 geplaatst zijn, omdat de slotverzen van deze twee psalmen verwantschap vertonen; Ps. 34 en 35 zullen naast elkaar staan, omdat alken in deze twee psalmen over "de Engel van de HERE" wordt gesproken; enz.

Ps. 1 en 2 zullen voorop geplaatst zijn, omdat ze een goede inleiding op de bundel vormen, zie t.p.; en het zal ook niet toevallig zijn, dat dan in Ps. 3 een morgengebed, in Ps. 4 een avondgebed volgt.

[8]

§ 2. Bijschriften. Technische termen.

I. De meeste psalmen hebben een korter of langer opschrift; bij 34 psalmen ontbreekt elk opschrift. Ook komt het voor, dat een psalm aan het slot of ergens in het midden een bijschrift heeft.

Meestal wordt aangenomen, dat de opschriften en de andere bijschriften niet van de auteur zelf afkomstig zijn. In sommige gevallen is voor deze mening ook alle reden. Zo zal het

---

[2] De nummering van de psalmen in de LXX en eveneens in de van haar afhankelijke Vulgaat wijkt hierdoor af van de onder de Joden en Protestanten gebruikelijke nummering, die steunt op de Hebreeuwse overlevering.

opschrift: "bedevaartslied", Ps. 120-134, althans in sommige gevallen later toegevoegd zijn: niet alle psalmen, die dit opschrift dragen, zullen van huis uit bedevaartsliederen zijn. Maar het opschrift van Ps. 18 bv. kan m.i. zeer goed van de auteur zelf afkomstig zijn.

M.i. moet bij meer opschriften/bijschriften gerekend worden met de mogelijkheid, dat ze van de auteur zelf afkomstig zijn, dan men in de laatste tijd als regel geneigd is te doen[3]. Het standpunt, dat men in dezen inneemt, hangt samen met de verklaring van de woorden, zie beneden, met het al of niet toekennen van historische waarde aan de opschriften, zie § 3, met de mening, die men heeft over de verhouding van de psalmen en de cultus, zie § 4.

II. Hier moet iets gezegd worden over de oude vertalingen. Belangrijk is vooreerst, dat ook deze reeds de betekenis van verschillende termen in de bijschriften niet begrepen hebben; dit wijst op de oudheid van de bijschriften. Vervolgens moet er op gewezen worden, dat er ook in dezen nogal enige verschillen zijn tussen de oude vertalingen en de M.T. Zo wijkt de Syrische vertaling wat de opschriften betreft herhaaldelijk van de M.T. af; maar ook in dezen mag de waarde van de Syrische vertaling niet overschat worden[4]. Wat de LXX betreft[5], de afwijkingen van de M.T. mogen de vergaande overeenstemming niet uit het oog doen verliezen. Om daarvan een indruk te geven: afgedacht van drie onbetekenende afwijkingen wijkt de LXX bij Ps. 1-41 t.a.v. de opschriften alleen af van de M.T. bij Ps. 24, 27, 29, 31, 33, 38; in Ps. 24 (zie t.p.), 29 (zie t.p.), 38(?) is een aanwijzing toegevoegd met betrekking tot het liturgische gebruik; m.i. is het mogelijk, dat de toevoeging in Ps. 27 een zeer oude traditie bevat, zie t.p.; de toevoeging in Ps. 31 ("in verwarring") zal ontleend zijn aan de psalm zelf, zie vs. 23; in Ps. 33 is toegevoegd: "van David", waarbij bedacht moet worden, dat als men Ps. 9 en 10 met de LXX bijeenvoegt, Ps. 33 de enige is onder Ps. 3-41, waarvan de M.T. geen [9] auteursnaam vermeldt. De conclusie kan zijn: een vergelijking van de opschriften van Ps. 1-41 in de M.T. en in de LXX doet ons vertrouwen in de waarde van de opschriften in de M.T. stijgen.

Nu moet toegestemd worden, dat in de andere boeken van de psalmen de afwijkingen van meer betekenis zijn. Om dit te noemen, in afwijking van de M.T. heeft de LXX bij Ps. 33, 43, 71, 91, 93-99, 104, 137: "van David", bij Ps. 146-148: "van Haggaï en Zacharia", vgl. ook Hand. 4:25; Hebr. 4:7 (zie de uitlegging van Ps. 2 en 95); bij Ps. 122, 124 ontbreekt "van David" in tegenstelling met de M.T. Maar het blijft gelden, dat de overeenstemming veel verder reikt, dan de afwijkingen.

Een vergelijking in dezen van de M.T. en de oude vertalingen doet het raadzaam achten een zekere reserve tegen de M.T. in acht te nemen: gerekend moet "worden met de mogelijkheid, dat een enkel bijschrift van late oorsprong is. Maar deze vergelijking verleent geen steun aan de stelling, dat de bijschriften later zijn toegevoegd, en doet het vertrouwen in de oudheid van de bijschriften in de M.T. eerder stijgen dan dalen.

III. Een belangrijk deel van de bijschriften wordt gevormd door de "auteursnamen", zie daarover § 3. Voorts bestaan ze uit wat genoemd kan worden: technische termen. De betekenis van deze termen is meestal uitermate onzeker. De St.Vert. heeft dikwijls delen van de bijschriften onvertaald gelaten, en het is wel opmerkelijk, dat na al de arbeid, die aan de ontsluiering van de betekenis besteed is, *Köhler* in zijn woordenboek herhaaldelijk terugkeert tot de oude wijsheid van de Statenvertalers en bij verschillende termen schrijft: betekenis onbekend. Ook als de betekenis wel bekend is, staan we voor vragen. Zo betekent de technische term in het opschrift van Ps. 145 wel zeker: "loflied"; maar waarom

---

[3] Ook de bijschriften van Hab. 3, zie vs. 1, 3, 9, 13, 19, kunnen m.i. zeer goed door de profeet zelf toegevoegd zijn.

[4] Vgl. bv. *Baethgen*, pag. V, VIII.

[5] Hier wordt niet gehandeld over de verschillen binnen de overlevering van de LXX; wat door de voornaamste handschriften geboden wordt, wordt vermeld als een gegeven van de LXX.

staat deze term wel in dit opschrift en nergens elders?: de naam "loflied" zou bij vele psalmen goed passen; zie ook op 17:1.

Dat houdt niet in, dat de bijschriften voor ons geen betekenis meer hebben. Vele termen, ook al is de betekenis min of meer onzeker, kunnen er voor pleiten, dat de betrokken psalmen eens een plaats in de cultus gehad hebben; en dat is van betekenis, zie § 4.

'k Volsta verder met de volgende opmerkingen.

Sommige termen zullen betrekking hebben op de begeleidende muziek; zo: "met snarenspel", 4:1; 6:1; 54:1; 55:1; 61:1; 67:1; 76:1; vgl. 69:13; 77:7 e.a., "met fluitspel" (?), 5:1, "onder begeleiding van het Gattitische muziekinstrument" (?), 8:1; 81:1; 84:1.

Andere termen zullen iets zeggen van het soort, het genre, waartoe de psalm behoort; zo: "psalm", zie beneden, "lied", [10] 18:1 enz.; "klaaglied"?, 7:1, *"miktām",* zie op 16:1, "gebed", zie op 17:1, "kunstig gedicht", zie op 32:1.

In sommige opschriften wordt een aanwijzing gegeven aangaande het cultische gebruik, zie 92:1; 100:1.

Zie verder op 6:1; 38:1.

Velen menen, dat in de opschriften van verschillende psalmen het beginwoord, of de beginwoorden, van een gedicht genoemd worden; de psalm zou dan gezongen moeten worden op de melodie van dat gedicht; zie de vertaling, die N.V. geeft, van de opschriften van Ps. 6, 9, 22, 45, 56, 57 e.a. Tegen deze mening zijn echter wel bezwaren in te brengen, zie bv. *Eerdmans,* pag. 51-54. Zo kan gevraagd worden, of de psalmen gezongen werden op bepaalde bekende melodieën; het ten gehore brengen van de psalmen zal meer een reciteren, dan een zingen in onze zin geweest zijn. Zie verder op de onderhavige opschriften.

mizmôr: staat in de opschriften van 57 psalmen; vertaald met: "psalm"; zal aanduiden een gedicht, dat onder begeleiding van muziekinstrumenten, speciaal snaarinstrumenten gezongen werd; vgl. § 1,I.

lăm^{e}nătstsē^{a}ch: staat in de opschriften van 55 psalmen en voorts Hab. 3:19; vertaald met: "voor de koorleider". Sommigen willen deze "koorleider" identificeren met de leiders van de tempelmuziek: Heman, Asaf, Ethan, vgl. 39:1; 62:1; 77:1 (hierbij moet opgemerkt worden, dat 1 Kron. 25:1 in plaats van Ethan Jeduthun noemt); volgens anderen pleiten 1 Kron. 15:17, 21 tegen deze identificatie: de koorleider zou de man zijn, die de leiding had, als de koren de psalmen instudeerden. Er zijn verschillende andere opvattingen, maar gewoonlijk ziet men toch wel een verbinding met de cultus. Zie voorts J. *Ridderbos* op 4:1.

sèlā: komt in onze bundel 71 maal voor, en wel in 39 psalmen, en voorts 3 maal in Hab. 3. Het wordt verschillend opgevat: tussenspel, forte, bis, in der eeuwigheid, kniel; maar er is wel eenstemmigheid over, dat het woord verband heeft met de uitvoering van de psalm in de cultus. Het is mogelijk, dat door de plaatsing van dit woord bijzondere nadruk op het voorafgaande wordt gelegd; zo is het wel opmerkelijk, dat het in Ps. 39 in vs. 6 en 12 staat na wat men het refrein van de psalm kan noemen; maar dikwijls is niet doorzichtig, waarom het woord de plaats heeft, die het heeft. Zie nog de Inleiding op Ps. 9.

§ 3. De auteurs en de ontstaanstijd van de psalmen.

I. De ontstaanstijd van de psalmen is zeer verschillend: sommige dateren uit de ballingschap of uit de tijd na de [11] ballingschap, zie Ps. 126, 137 e.a., andere zijn zeer oud. Zo moet, wie over de ontstaanstijd van de psalmen spreken wil, deze vraag bij elke afzonderlijke psalm aan de orde stellen. Dit sluit uiteraard niet uit, dat er algemene beschouwingen kunnen worden gehouden.

II. Omstreeks de laatste eeuwwisseling waren velen van mening, dat de overgrote meerderheid der psalmen ontstaan was in de tijd na de ballingschap. Tegenwoordig is er de

tendens grote stukken van het O.T. weer voor veel ouder te houden, dan een tijdlang in de mode was. Dit geldt ook van de psalmen. Verschillende auteurs — niet alle! — zijn van oordeel, dat slechts een klein aantal psalmen in de tijd na de ballingschap ontstaan is, en dat niet weinige psalmen uit de vroege koningentijd of zelfs uit de tijd vóór het koningschap afkomstig zijn. Deze ommekeer heeft een complex van oorzaken. Als algemene oorzaak kan genoemd worden, dat op allerlei terrein het evolutionisme, het geloof in een rechtlijnige ontwikkeling, aan invloed heeft ingeboet. En voorts moet vermeld worden.— wat al weer niet los staat van het eerste — de invloed van de opgravingen. Gebleken is, dat niet alleen in Assyrië-Babylonië en Egypte, maar ook in Kanaän zelf in zeer oude tijden een literatuur bestond, die in meerdere of mindere mate verwantschap vertoont met Israëls psalmen. In Ugarit (Noord-Fenicië, ten Oosten van Cyprus) is een literatuur gevonden, die aanrakingspunten heeft met Israëls psalmen, zie bv. op Ps. 29; de tot ons gekomen afschriften zijn ± 1400 ontstaan; de onderhavige literatuur kan nog aanmerkelijk ouder zijn[6].

III. 'k Moge nu eerst enkele beschouwingen van algemene aard naar voren brengen. M.i. is er een nauwe band tussen de psalmen en de cultus, zie § 4. Dit heeft ook betekenis voor de kwesties van auteurschap en ouderdom: *het belang van deze kwesties wordt betrekkelijker.* Om dit te noemen: als een psalm David tot auteur heeft, zijn er nog allerlei mogelijkheden. Vooreerst moet gerekend worden met de mogelijkheid, dat David onder invloed stond van een bepaalde stijl, bestaande (cultische) gedichten heeft gebruikt; zie bv. op Ps. 29 en Ps. 34. Vervolgens: David kon aan een psalm met opzet zulk een vorm geven, dat hij ook door anderen kon worden gebruikt; David kon dan wel zijn uitgangspunt nemen in actuele persoonlijke ervaringen, maar toch aan de ene zijde al te persoonlijke uitspraken vermijden, aan de andere kant ook ervaringen van andere vromen in zijn psalm verwerken. Een psalm kon ook meer geschikt zijn voor het gebruik door anderen, als David niet zozeer bepaalde actuele ervaringen als wel ervaringen, die hij in de loop van zijn leven [12] had gehad, er in onder woorden bracht, of ook een algemene tijdschildering gaf. Tenslotte: een door David gedichte psalm kon later omgewerkt worden, zodat hij bij latere (cultische) plechtigheden dienst kon doen[7]. Zie voor het ene en het andere bv. op Ps. 31; zie ook op 25:22[8].

We kunnen dit algemener maken. Bij verschillende psalmen is het niet mogelijk en heeft het niet veel zin een bepaalde ontstaanstijd te noemen, moet men althans de grenzen van de ontstaanstijd ruim trekken, bv.: "uit de tijd vóór de ballingschap". Een psalm kan gedicht zijn voor één van Israëls grote feesten. Ook is mogelijk, dat een psalm wel aan een concrete aanleiding zijn ontstaan dankt, maar hetzij van het begin af, hetzij door latere omwerking een algemeen karakter draagt, zodat hij de eeuwen door gebruikt kon worden; zie bv. op Ps. 24, 33.

IV. Bij de datering der psalmen moet rekening gehouden worden met de namen, die in de opschriften worden genoemd. Zie voor de ouderdom der opschriften § 2.

In de opschriften van 73 psalmen, nl. van Ps. 3-9, 11-32, 34-41, 51-65, 68-70, 86, 101, 103, 108-110, 122, 124, 131, 133, 138-145, staat *l^{e}dāwīd;* in 13 gevallen, nl. in Ps. 3, 7, 18, 34,

---

[6] Voor de gegevens uit de el-Amarnabrieven zie bv. *Böhl,* I, pag. 25-27.

[7] Zie *Calvijn* op Ps. 20: "Vele uitleggers binden dit gebed aan een bepaalde tijd. Maar ik ben het daar niet mee eens. Het is mogelijk, dat de eerste aanleiding om het te dichten in één oorlog lag, hetzij tegen de Ammonieten, hetzij tegen andere vijanden. Maar m.i. was het de bedoeling van de Heilige Geest een algemene vorm van bidden aan de kerk over te leveren, die, zoals we uit de woorden kunnen afleiden, gebruikt werd, zo dikwijls als enig gevaar dreigde".

[8] Uit het gezegde volgt: wanneer we een psalm voor Davidisch houden, heeft het herhaaldelijk niet veel zin te pogen de periode van Davids leven aan te wijzen, waarin hij ontstaan is. Anders staat het uiteraard, wanneer het opschrift een bepaalde periode noemt; zie echter nog op Ps. 34; zie ook *J. Ridderbos* op Ps. 3 en 34, die de mogelijkheid noemt, dat David later in een rustiger periode van zijn leven de gevoelens vertolkte, die hem eens tijdens de nood en de uitredding hadden bezield.

51, 52, 54, 56, 57, 59, 60, 63, 142, zie ook Ps. 30, wordt aan deze uitdrukking toegevoegd een aanduiding van een bepaalde situatie in Davids leven. Voor de gegevens van de LXX zie § 2. Het ligt het meest voor de hand, dat deze uitdrukking David als auteur bedoelt te noemen. In sommige gevallen is dat wel zeker, zie 7:1; 18:1, vgl. ook Jes. 38:9; Hab. 3:1. Vanouds is de uitdrukking op deze wijze opgevat, vgl. Matth. 22:43-45 e.p.p. over Ps. 110; Hand. 1:16 over Ps. 41; Hand. 2:25 vv. over Ps. 16 en 110; Rom. 4:6 over Ps. 32; Rom. 11:9 over Ps. 69; zie ook Hand. 4:25 over Ps. 2, zie t.p.; Hebr. 4:7 over Ps. 95, zie t.p.

Maar het staat geenszins vast, dat de uitdrukking in alle gevallen deze betekenis heeft. Men heeft verschillende andere mogelijkheden genoemd: "voor David" (vgl. het "voor de koorleider"; bedenk, dat dikwijls in Ps. 72:1 vertaald is: "voor Salomo", in 102:1: "voor een ellendige"), "over David" (vgl. "over de profeten" in Jer. 23:9, "over Egypte" in 46:2, "over [13] Moab" in 48:1 enz.; men kan zich ook beroepen op Ugaritische gegevens: *l*^{e}*bă*^{c}*ăl* is "over Baäl" enz.), "op de wijze van David", "behorende tot een bundel, die het opschrift had *l*^{e}*dāwīd",* enz. Voorts heeft men er op gewezen, dat "David" soms in ruimere zin gebruikt wordt, vgl. Hos. 3:5 enz. Zo heeft men aan de onderhavige uitdrukking de betekenis toegekend: "gedicht voor David en/of zijn opvolgers, voor de Davidische koning".

'k Maak verder de volgende opmerkingen:

1° Een tijdlang heeft men aan de genoemde uitdrukking zeer weinig waarde toegekend: ze zou in latere tijd aan de psalmen zijn toegevoegd; de aanduidingen van bepaalde episodes uit Davids leven, 3:1 enz., zouden ontleend zijn aan de inhoud van de betrokken psalmen, zie bv. op 34:9. Deze beschouwing moet worden afgewezen. Het is ongeoorloofd aan de bijbelse traditie zo weinig betrouwbaarheid toe te kennen. De verklaring van het ontstaan van de bijschriften in 3:1 enz. bevredigt niet. Het enige, wat toegestemd kan worden, is, dat een vergelijking met de oude vertalingen de vraag kan doen rijzen: is een enkele maal ook een opschrift, dat in de Hebreeuwse tekst voorkomt, in latere tijd toegevoegd?; althans bij Ps. 122, 124 e.a. zal deze vraag gesteld moeten worden; maar de stand van de overlevering geeft geen grond, aan deze mogelijkheid een grote speelruimte toe te kennen; zie § 2.

Tegenwoordig wordt van verschillende kanten aan de besproken uitdrukking weer meer waarde toegeschreven, dan men een vijftigtal jaren geleden gewoonlijk deed. Dat hangt samen met de tegenwoordige beschouwingen over de ouderdom van de psalmen, zie boven, en ook hiermee, dat naar het oordeel van verschillende hedendaagse auteurs in vele psalmen een koning, een leider spreekt, zie § 6.

2° Het O.T., ook afgedacht van de opschriften der psalmen, kent herhaaldelijk aan David bekwaamheid in het musiceren en dichten toe, zet speciaal het dichten van psalmen op zijn naam, deelt mee, dat hij een groot aandeel had in het organiseren van de tempelmuziek en de cultische psalmodie, vgl. 1 Sam. 16:18 (en soortgelijke plaatsen); 2 Sam. 1:17 vv.; 3:33 v.; 6:5; 22; 23:1-7; Am. 6:5, en vele plaatsen uit 1 Kron., bv. 6:31 vv.; 15:16 vv.; 16:4 vv.; 23:5; 25:1 vv.; 29:20.

3° Het lijkt mij methodisch juist, zich bij elke psalm, die het *l*^{e}*dāwīd* in het opschrift heeft, af te vragen, of er bezwaren zijn te aanvaarden, dat David de auteur van de psalm, of wil men: de spreker of de bezongene in de psalm is; hierbij moet men rekening houden met de verschillende mogelijkheden, die er bij het toekennen van het Davidische auteurschap zijn, zie onder III. Overigens volgt uit het boven betoogde: ook als er geen overwegende bezwaren tegen het Davidische auteurschap zijn, weten we nog niet in alle gevallen met zekerheid, dat de [14] psalm door David gedicht is. Bij bepaalde psalmen is er m.i. geen enkele deugdelijke reden het Davidische auteurschap in twijfel te trekken, zie Ps. 7, 18 e.a. Het ligt m.i. voor de hand, dat een aanmerkelijk aantal van de psalmen, die het genoemde bijschrift hebben, inderdaad van David afkomstig zijn.

4° Ter nadere motivering van het onder 3° geponeerde diene het volgende. Dat in vele psalmen een koning, een leider spreekt, zie § 6, kan pleiten voor het Davidische auteurschap. Daar komt bij: in verschillende psalmen zijn de vijanden waarschijnlijk

volksgenoten; er wordt geklaagd over laster en hoon; er worden uitdrukkingen gebruikt, die op oorlog wijzen. Dit alles kan men voortreffelijk tot zijn recht doen komen, als men denkt aan bepaalde perioden van Davids leven, bv. aan de tijd van de vervolging door Saul, of aan de tijd van Absaloms opstand. Vgl. verder § 6.

Dikwijls wordt geponeerd, dat de "religieus-ethische" voorstellingswereld van de betrokken psalmen niet in de tijd van David paste. Maar men kan dat in de regel bij een bepaalde psalm slechts poneren, wanneer men uitgaat van aprioristische oordelen, die niet stroken met de gegevens van het O.T. zelf. Zie nog bv. op Ps. 37.

5° Wat de Nieuwtestamentische gegevens betreft, we kunnen geneigd zijn te zeggen: een uitspraak als die van Rom. 4:6 bedoelt ons niet te leren, wie de auteur van de onderhavige psalm was. Dat we met deze redenering voorzichtig moeten zijn, blijkt duidelijk uit Matth. 22:43-45; wanneer Ps. 110 niet inderdaad door David gedicht is, ontvalt aan het betoog, dat Christus houdt, de grond. Het is mogelijk, dat ook iemand, die zich buigen wil onder het goddelijke gezag van de Bijbel, van mening is: hiermee is de kwestie toch niet beslist. Er kan op gewezen worden, dat Christus althans in zijn spreken diep ingedaald is in de voorstellingswereld van zijn tijdgenoten. Toch acht ik het vooralsnog geraden[9] er aan vast te houden: op gezag van Christus' woord hebben we bij Ps. 110:1 David als spreker te beschouwen, wat trouwens op grond van het opschrift reeds waarschijnlijk was te achten.

Over het voorkomen in de opschriften van andere namen: Salomo, Mozes, Asaf, Korachieten e.a. kan beter in de andere delen van deze commentaar gehandeld worden.

V. Hier zij nog als mijn mening uitgesproken, dat het overgrote deel der psalmen uit de tijd vóór de ballingschap dateert; zie de in deze § gehouden beschouwingen en zie verder de uitlegging van de afzonderlijke psalmen. Afzonderlijk vermeld ik [15] de "koningspsalmen", zie § 5, III, E; tegenwoordig wordt wel algemeen aanvaard, dat deze niet in de tijd der Makkabeeën en Hasmoneeën, maar vóór de ballingschap ontstaan zijn.

In de tijd van David zijn blijkbaar veel psalmen ontstaan; men bedenke, dat dit de tijd was, waarin muziek en zang een door nadere regelingen bepaalde plaats bij Israëls cultus kreeg. Hoe de nadere ontwikkeling van het dichten van psalmen in Israël geweest is, is niet meer in bijzonderheden na te gaan; het zal goed zijn met het trekken van algemene lijnen voorzichtig te zijn.

§ 4. Psalmen en eredienst.

I. De dichtkunst heeft bij de min of meer "primitieve" volken een andere plaats dan bij de meer ontwikkelde volken. Bij de "primitieve" volken komt de dichtkunst, in sterkere mate dan bij de cultuurvolken, op uit de gebeurtenissen van het werkelijke leven, en hebben de gedichten een plaats, niet voornamelijk op het papier, maar in het werkelijke leven.

Hoewel men het met vele reserves moet omringen, als men Israël een "primitief" volk noemt, gelden deze beschouwingen tot op zekere hoogte ook voor Israël.

Omdat men daar oog voor kreeg, zijn Oudtestamentische geleerden — de naam van *Hermann Gunkel* moet hier met ere genoemd worden — zich gaan afvragen: wat was de oorspronkelijke "plaats in het leven", "Sitz im Leben" van Israëls psalmodie?; en men heeft deze menen te vinden in de openbare eredienst, in de cultus.

II. Ook m.i. is er vanouds een nauwe band tussen Israëls psalmodie en de cultus geweest, 'k Wijs op het volgende.

A. Van oude tijden af was de cultus verbonden met muziek, en ook met zang, wil men: met psalmodie. Zo was het bij de volken, die om Israël heen woonden en met wie Israël contact

---

[9] Een beslissing in deze kwestie heeft ver reikende consequenties; om die reden maak ik in het bovenstaande bij het bepalen van mijn mening enig voorbehoud.

had, in Egypte, Babel, Ugarit enz. Alleen daarom reeds ligt het voor de hand, dat Israël reeds vóór David cultische liederen heeft gehad. Er zijn ook gegevens in het O.T., die in die richting wijzen. Door David krijgt de cultische muziek en de cultische psalmodie meer een vaste plaats, en wordt het ene en het nadere nader georganiseerd. Door de eeuwen heen, ook in de eeuwen na de ballingschap, behield de cultische psalmodie haar plaats.

Het zou te ver voeren, dit nader uit te werken[10], 'k Volsta met de verwijzing naar enkele teksten: Lev. 7:12 vv., Num. 6:22-27, 10:35 v., Ex. 15, 32:6, 17 v., 1 Sam. 2:1 vv., [16] 2 Sam. 6:5, Jes. 6:3, 30:29, 38:9 vv., Am. 5:23, vele teksten uit Kronieken.

Ook plaatsen uit onze psalmenbundel maken gewag van cultische psalmodie, zie 9:14 v., 22:23 vv., 26:6v., 27:6, 42:5, 43:4, 68:25 vv., 84:5, 137:3. Verwezen zij hier ook naar de uitdrukking "een nieuw lied", zie op 33:3; blijkbaar kende Israël ook de gewoonte oude liederen te zingen, bij wijze van "formulier-gebeden", en deze gewoonte kon nergens gemakkelijker opkomen dan bij de cultus; zie ook op 25:22 (vgl. § 6, V 2°).

In het bijzonder moet vermeld worden, dat ook naar gegevens, die buiten onze psalmenbundel voorkomen, (gedeelten van) psalmen uit onze bundel en gedichten, die soortgelijk aan psalmen uit onze bundel zijn, bij de cultus dienst deden, zie 1 Kron. 16:8 vv., 1 Sam. 2:1 vv., Jes. 38:9vv., speciaal vs. 20, 22, Jona 2:2-9, speciaal vs. 9.

B. De psalmen zijn gedicht in een bepaalde stijl. Dat zal een "cultische stijl" geweest zijn: het is niet zo gemakkelijk te zeggen, waar een dergelijke stijl anders dan bij de cultus zou kunnen ontstaan; en zekere kenmerken van deze stijl wijzen naar de cultus.

'k Wijs vooreerst hierop, dat de psalmen zeer vele stereotiepe uitdrukkingen gebruiken. Om alleen dit te noemen: steeds opnieuw worden de vijanden aangeduid door woorden als "goddelozen, werkers der ongerechtigheid, zondaren, dwazen, enz.", terwijl de dichter en zijn medestanders "rechtvaardigen, vromen, zij, die op de HERE wachten, enz." genoemd worden. In verschillende psalmen worden de twee partijen alleen met dergelijke woorden aangeduid, waardoor een gebrek aan concreetheid ontstaat. Zeer instructief is in dit opzicht een vergelijking met andere Oudtestamentische gedichten. Wie na elkaar leest het lied van Mozes, Ex. 15, het lied van Debora, Richt. 5, het klaaglied van David bij de dood van Saul en Jonathan, 2 Sam. 1, aan de ene kant, en verschillende psalmen aan de andere kant, wordt getroffen door de stereotypiteit in de uitdrukkingswijze en het gebrek aan concreetheid in de psalmen. Uit deze verschijnselen valt af te leiden, dat de psalmisten zich aan een bepaalde stijl bonden. Deze stijl zal in de kring van cultische zangers ontstaan zijn: juist het gebrek aan concreetheid maakte de gedichten geschikt bij verschillende cultische plechtigheden gebruikt te worden.

Opgemerkt moet nog worden, dat het gebrek aan concreetheid oorspronkelijk aan de psalmen eigen kan geweest zijn, maar ook een gevolg kan zijn van een latere omwerking met het oog op het cultische gebruik. En er zijn nog andere mogelijkheden, zie § 3, III.

C. Er is stereotypiteit niet alleen in de uitdrukkingswijze, maar ook in de opbouw der psalmen. Men kan de psalmen [17] verdelen in soorten, die alle een aantal min of meer vaste kenmerken hebben. Dit wijst er weer op, dat de psalmdichters zich lieten leiden door een geijkte stijl. En ook hierbij zijn er allerlei gegevens, die er op wijzen, dat deze stijl bij de cultus ontstaan is. Zie verder onder D en E, en § 5.

D. In verschillende psalmen treffen we het verschijnsel van de stemwisseling. Zo is het bij Ps. 2 duidelijk, dat in vs. 7-9 een andere stem spreekt dan in de overige verzen. Dat verschijnsel van de stemwisseling kan er voor pleiten, dat de onderhavige psalm bij het heiligdom ten gehore werd gebracht: we kunnen ons gemakkelijk voorstellen, dat bij een cultische plechtigheid nu eens de ene stem, dan de andere zich liet horen.

---

[10] Voor een nadere uitwerking hiervan en van de andere beschouwingen in deze § zie men mijn oratie: Psalmen en cultus; zie ook Chr. Encycl., II2, s.v. Dichtkunst, Hebreeuwse.

Het gezegde wint aan gewicht, als we er op letten, dat in sommige psalmen een stem weerklinkt, die uit naam van de HERE spreekt. Dan pleit toch wel alles er voor, dat het gaat om een cultische plechtigheid, waarbij een dienaar van het heiligdom uit naam van de HERE spreekt. Zie vooral op 12:6, 20:7 (vgl. de daar genoemde plaatsen, speciaal 2 Kron. 20:14 vv.), 28:5 e.a., ook op 5:4, 27:14, 31:25, 32:8v., 35:3, 56:5, 107:20, 130:5, 140:13 e.a., vgl. nog § 8, I.

E. In aansluiting aan het onder C en D genoemde moeten we een verschijnsel bespreken, dat in vele psalmen voorkomt. In vele klaagpsalmen is er een groot verschil in stemming tussen het begin en het slot: in het begin beluisteren we een schreiende klacht, aan het slot jubelende dankzegging, vgl. bv. Ps. 6. Nu kan men het zich zo voorstellen: onder het bidden groeit bij de psalmist de zekerheid, dat de HERE hem helpen zal, en aan het slot breekt die zekerheid zich ook baan in zijn woord. Maar de overgang komt te veelvuldig voor en is dikwijls te plotseling, dan dat een dergelijke psychologische verklaring volkomen bevrediging zou geven. Het ligt voor de hand zich ter verklaring van dit verschijnsel ook te beroepen op het cultische ritueel.

Een cultische plechtigheid zal meer dan eens het volgende verloop hebben gehad. Eerst werd een noodtoestand voor de HERE uitgebreid. Vervolgens werd bv. een offer gebracht. Al of niet in verbinding daarmee sprak een cultusdienaar een woord van bemoediging, gaf hij een belofte van hulp, zie onder D, of ook: had bv. een reiniging plaats. Daarop werd door de bidder of uit zijn naam een woord gesproken, waarin dank gebracht werd voor de ontvangen hulp, uiting gegeven werd aan de zekerheid der verhoring, een gelofte van een danklied werd afgelegd. Zo kon dus door het verloop van het cultische ritueel bij één en dezelfde gelegenheid gehoord worden klacht en dankzegging of jubel.

Hiermee moet m.i. rekening gehouden worden bij de verklaring van de overgang in vele psalmen van klacht tot jubel.

[18] Bij Ps. 6 bv. is het zeer wel mogelijk, dat tussen vs. 8 en vs. 9 een cultisch gebeuren moet worden gedacht. Bij de meeste psalmen, waarin de genoemde overgang voorkomt, is er echter geen reden iets dergelijks aan te nemen. Maar wel moet gezegd worden, dat die psalmen de nawerking vertonen van het cultische ritueel. In een dergelijke psalm is de overgang van klacht tot jubel dan niet een aanwijzing, dat de psalm voor de cultus bestemd is, maar wel, dat hij gedicht is in een stijl, die bij de cultus is ontstaan.

Zie verder op 3:8, 5:12 v., 6, 10:16-18, 13:6, 22:23-32, 26:12, 31, 35, 36:13, 41:12 v. enz.

F. In verschillende psalmen klaagt of dankt het volk, zie Ps. 44, 60, 74, 79, 83, 85 enz. Het ligt voor de hand, dat deze psalmen bij het heiligdom ten gehore werden gebracht, en dat op de ene of andere wijze cultische zangers invloed hadden op het ontstaan ervan. Datzelfde geldt van de koningspsalmen; m.i. is het aantal daarvan aanzienlijk, zie § 6.

G. Vervolgens vermeld ik meer op zichzelf staande gegevens. In verschillende psalmen spreekt de dichter het bepaald uit,

dat hij zich bij het heiligdom bevindt, zie op 5:4 en 8, 9:15, 22:23-32, 23:5 v., 28:2, 66:13 vv 116:12 vv. e. a., zie ook op 7:2, 11:7, 19:15, 36:8 v. e. a.

Er zijn ook psalmen, waarvan de dichter zich blijkbaar ver van het heiligdom bevindt, zie op Ps. 3, 42 v., 61, 63, 102, 120 e. a. Ook al zijn deze psalmen niet gedicht om bij het heiligdom ten gehore te worden gebracht, toch is er geen reden te poneren, dat ze in het geheel geen cultisch karakter dragen: niet alleen klinkt in vele van deze psalmen min of meer duidelijk het verlangen naar het heiligdom door, maar ze kunnen ook in de cultische stijl zijn gedicht, zie op Ps. 3 e. a., zelfs een cultusdienaar als auteur hebben, zie bv. op Ps. 42 v., later in een cultisch verband zijn gaan fungeren, zie op Ps. 102, 120.

Bij sommige psalmen pleit voor het cultische karakter de omstandigheid, dat ze formules bevatten, die bij de cultus werden gebruikt, zie bv. op 100:5.

Dan zijn er nog psalmen, waarvan het geheel er op wijst, dat ze bij een cultische plechtigheid dienst deden, zie op Ps. 15, 24, ook op 27, 29 e. a.

H. Voor de bijschriften der psalmen zie § 2. Uit het "van de Korachieten, van Asaf" in de opschriften van Ps. 42-50, 73-85, 87 v. mag afgeleid worden, dat deze psalmen in de kringen van het cultuspersoneel zijn ontstaan. Voorts: bij alle onzekerheid der betekenis kan uit verschillende bijschriften afgeleid worden, dat de betrokken psalmen eenmaal bij de cultus werden gebruikt. M.i. moet gerekend worden met de mogelijkheid, dat in verschillende gevallen de bijschriften oorspronkelijk zijn. Maar toch mag het voorkomen van de bijschriften niet gebruikt worden als een zelfstandig argument voor de mening, [19] dat de betrokken psalmen oorspronkelijk voor de cultus zijn gedicht: in feite zou dat berusten op een cirkelredenering.

III. A. Zij, die op grond van overwegingen als boven gehouden zijn aannemen, dat er een nauwe band is tussen Israëls psalmodie en de cultus, gaan nog verschillende wegen.

Gunkel e. a. zijn van mening, dat Israëls psalmodie weliswaar haar oorsprong heeft in de cultus, maar zich van de cultus heeft losgemaakt. De psalmen van onze bundel zouden voor een groot deel niet-cultische liederen zijn, maar behoren tot de "geestelijke" gedichten, al zijn de vormen dezelfde gebleven.

Anderen oordelen, dat de psalmen van onze bundel op een enkele zeldzame uitzondering na voor bepaalde cultische plechtigheden zijn gedicht. Het zouden als regel een soort van cultische formulieren zijn. Men construeert op grond van gegevens in de psalmen, mede met behulp van buiten-Israëlitische gegevens, allerlei cultische plechtigheden, waarbij onze psalmen zouden hebben dienst gedaan.

B. Geponeerd kan worden, dat reeds psalmen als 3, 42 v. enz. bewijzen, dat in Israël de psalmodie zich losgemaakt heeft van de cultus. Maar bij de door mij gegeven opvatting van deze psalmen heeft het weinig zin dit te poneren; zie t.p. en onder II, G.

Dit wil niet zeggen, dat Israëls psalmodie zich nooit van de cultus kon losmaken. Liederen, die een grote verwantschap met psalmen van onze bundel vertoonden, kunnen ten gehore gebracht zijn los van elke band met de cultus, vgl. 107:32, Richt. 5:11 e.a.

Maar hoe staat het met de psalmen van onze bundel? M.i. geldt van het grootste deel van deze psalmen, dat ze gedicht zijn om in de eredienst ten gehore te worden gebracht, of dat ze althans cultisch kunnen genoemd worden in de zin, waarin we er bij Ps. 3, 42 v. enz., zie II, G, over spraken.

Dat een psalm voor de cultus gedicht werd, hield in, dat hij in een bepaalde stijl gedicht werd, en dikwijls ook wel, dat hij bestemd was ter begeleiding van een cultische ceremonie. Maar dat laatste behoeft niet altijd het geval geweest te zijn. Weliswaar valt juist uit gegevens, die de psalmen bieden, af te leiden, dat in Israëls cultus meer ceremoniën in zwang waren, dan waarvan bv. in de boeken van Mozes gesproken wordt; zie op 20:7, 26:6 v., 27, 29 enz. Maar we zullen toch met het reconstrueren van cultische plechtigheden een grote voorzichtigheid moeten betrachten.

Weinig psalmen uit onze bundel zullen bepaald als cultische formulieren ontstaan zijn: daarvoor zijn de psalmen als regel toch nog te concreet. Wel zal het vaak zijn voorgekomen, dat een psalm met het oog op een bepaalde concrete situatie gedicht werd en later min of meer als cultisch formulier gebruikt werd, [20] zie op Ps. 2 enz., zie ook op het "nieuw lied" in 33:3 en vgl. § 6, IV; men kan zeggen, dat de psalmen nog tegenwoordig veelvuldig op die wijze worden gebruikt.

Bij verschillende psalmen valt het niet meer vast te stellen. of en in hoever ze een band aan de cultus hadden. Als we bv. Ps. 37 op zichzelf beschouwen, is er geen reden van een band aan de cultus te spreken; toch is het niet onmogelijk, dat deze psalm door een cultusdienaar voor de bij het heiligdom vergaderde gemeente ten gehore werd gebracht. Zie nog op Ps. 1.

Het is niet juist een bepaalde groep van psalmen, in onderscheiding van de andere, "geestelijke" gedichten te noemen, zie op 40:7-9, 50 enz.

Voor de wijze, waarop de psalmen bij de cultus ten gehore werden gebracht, zie § 2 en op Ps. 33:1-3.

Zie verder § 5, 6 en de uitlegging van de afzonderlijke psalmen.

§ 5. Psalmsoorten. De opbouw der psalmen.

I. Vooral dank zij het initiatief van *Gunkel* wordt in de laatste tientallen jaren bij het onderzoek van de psalmen een veelvuldig gebruik gemaakt van de methoden der "Gattungs- forschung". D.i.: door scherp acht te slaan op de "vormen" — in ruime zin — van de psalmen tracht men vast te stellen tot welk genre, tot welke soort een psalm behoort; bij het afgrenzen van de verschillende genres, soorten is van grote betekenis de vraag naar de "plaats in het leven" van de genres. Zoals in § 4 reeds ter sprake kwam, is als "plaats in het leven" van de verschillende psalmsoorten aangewezen de cultus. In deze § geef ik nog enkele betrekkelijk zeer korte beschouwingen over de soorten, waarin men de psalmen pleegt te verdelen[11].

II. Het spreekt wel vanzelf, dat niet alle psalmen, die tot een bepaald genre gerekend kunnen worden, op precies dezelfde wijze zijn opgebouwd, en dat de elementen, waaruit de psalmen zijn opgebouwd, in allerlei van elkaar afwijkende vormen voorkomen. Voorts: zoals blijken zal, worden de vormen, die oorspronkelijk aan een bepaald genre eigen zijn, ook gebruikt in psalmen, die tot een ander genre behoren. Hierin treedt reeds dadelijk aan het licht een beperking in de betekenis van de "Gattungsforschung". Men kan uiteindelijk doel en strekking van een psalm niet vaststellen door te vragen: welke vormen overheersen in deze psalm?, en tot welk genre behoren deze [21] overheersende vormen?, maar door de psalm als geheel op zich te laten inwerken. Zie voor het ene en het andere verder onder IV.

In dezelfde lijn ligt het volgende. Al zal in onze bundel nauwelijks een psalm voorkomen, die niet op de ene of op de andere wijze aanrakingspunten heeft met een bepaald genre, toch heeft het m.i. weinig zin alle psalmen bij een bepaald genre te willen onderbrengen. Zo is het weinig zinvol Ps. 23 tot de klaagliederen van de enkeling te rekenen, zie onder III, C; ook E.

Tenslotte: de grenzen tussen de individuele en de collectieve psalmen zijn vloeiend, zie bv. op Ps. 12. Dat hangt hiermee samen, dat de dichter, de spreker dikwijls een koning, een leider is, vgl. § 6.

III. Hier volgt een korte typering van de voornaamste soorten van psalmen.

A. *Het loflied, de hymne:* zie bv. Ps. 8, 19?, 29, 33?, 103?, 104, 111, 113. In onderscheiding van het danklied heeft het loflied niet een bepaalde concrete aanleiding. Het ligt voor de hand, dat het loflied oorspronkelijk bij het heiligdom thuis behoorde, zie onder a, en zie *Gunkel-Begrich,* pag. 59 vv. Overigens is het moeilijk de plaats van de lofliederen in de eredienst tot in bijzonderheden vast te stellen, zie op Ps. 8, 29 enz. De voornaamste delen zijn:

a. Inleiding. Opwekking om te loven, te zingen, zich te verheugen enz. Deze opwekking richt zich tot de (bij het heiligdom vergaderde) gemeente[12] of tot zangerkoren, of ook tot de

---

[11] Behalve naar het in dezen klassieke werk van *Gunkel-Begrich* venvijs ik hier graag naar *Pius Drijvers,* Over de psalmen, 1956; zoals *W. K. M. Grossouw* in het "Ter inleiding", pag. 10, terecht schrijft, worden hier "op zeer bevattelijke wijze de resultaten van de wetenschappelijke exegese verbonden met eigen liturgische ervaring en eigen ideeën betreffende de bijbelse theologie".

[12] De gemeente zal aan de oproep om te loven gehoor gegeven hebben door het roepen van "Halleluja" of "Amen", vgl. 1 Kron. 16:36, Ezra 3:11, Neh. 8:6, of door het uiten van een formule als: "Looft de HERE, want Hij is goed; ja, eeuwig duurt zijn goedertierenheid", vgl. 2 Kron. 7:3, Jer. 33:11; door een dergelijke uiting maakte de gemeente het zingen van het gehele lied tot het hare. Zie verder de Inleiding op Ps. 33.

dichter, de zanger zelf ("ik wil loven"); ze kan ook in de lijdende vorm staan ("geprezen zij de HERE"). Voorwerp van het loven enz. is de HERE, zijn woord, zijn deugden, zijn grote daden.

b. Het centrale gedeelte. Hierin wordt de reden van het loven nader ontvouwd. Het bestaat in de regel uit korte zinnen (herhaaldelijk betrekkelijke bijzinnen of zinnetjes, die beginnen met een deelwoord, zie op 33:5), waarin over de HERE, of ook over zijn naam, zijn wegen, zijn hand enz. roemende uitspraken worden gedaan. Deze uitspraken handelen voornamelijk over Gods daden bij de verlossing van Israël en bij de schepping. Terecht schrijft *Drijvers,* pag. 69, van de geestdrift, die in de hymnen zich uit: "Dit enthousiasme redeneert niet, ontleedt de waarheden over God niet één voor één. Het gaat trouwens niet over waarheden, maar over de persoon van Jahweh en zijn daden". Hiermee hangt samen, dat het m.i. niet [22] juist is, met *Gunkel-Begrich,* pag. 69, te spreken van de belangeloze vroomheid van de hymnen: als de dichter de HERE prijst, biedt hij tevens troost aan de gemeente, zie IV, en voorts bij Ps. 29:11, bij Ps. 33 enz.

c. Slot. Hierin is een grote verscheidenheid. Herhaaldelijk heeft het slot de vormen van de inleiding, vgl. 103:20-22 e.a.

B. *Het danklied van de enkeling*[13]*:* zie bv. Ps. 9, 18, 30, 32, 34, 40:2-2, 66, 116, 138; men zie ook de dankliederen, die aan het slot van klaagliederen in de zekerheid der verhoring worden aangeheven, 7:18, 13:6, 22:2332, 28:6 v., enz. Vele gegevens wijzen er op, dat dit genre in de cultus ontstond: in de dankliederen worden offers en andere cultische ceremoniën genoemd, vgl. 22:26, 66:13 vv 116:13 enz.; de beweldadigde richt zich tot de bij het heiligdom vergaderde gemeente, tot zijn familieleden, vrienden, gelijkgezinden, die rondom hem staan, vgl. bv. 22:23 v., 30:5, 31:24, 32:11; enz. De voornaamste delen zijn:

a. Inleiding: soortgelijk als bij het loflied, zie daar.

b. Het verhaal: de dichter bevond zich in nood, riep tot de HERE, werd uitgered; dit gedeelte is zeer karakteristiek voor dit genre; het is soms zeer kort, vgl. 138:3, soms lang, vgl. 18:5-20.

c. Voorts bevat het danklied als regel nog andere delen, o.a. de aankondiging van het dankoffer, zie bv. 66:13-5, opwekkingen en vermaningen voor de feestgenoten, zie bv. 31:24, 32:6, een kort loflied, zie bv. 30:5v., 35:10, ook 18:32 vv.

C. *Het klaaglied van de enkeling*[14]: zie Ps. 3, 5, 6 enz.; dit is het genre, dat in onze bundel de meeste vertegenwoordigers telt. Al is het minder evident dan bij het loflied en het danklied, toch zal ook dit genre bij de cultus zijn ontstaan, zie op 5:4 en 8, 28:2 e.a., en vgl. § 4, II, speciaal E. Overigens is het niet het minst bij dit genre mogelijk, dat het zich van de cultus losgemaakt heeft, althans in die zin, dat de klaagliederen ook ver van het heiligdom konden ontstaan, zie verder § 4, II, G. Met de omstandigheid, dat van dit genre zo vele vertegenwoordigers overgeleverd zijn, hangt samen, dat we juist bij dit genre kunnen zien, hoe groot de variatie in de vormen kon zijn. Dit heeft er toe geleid, dat men bij dit genre allerlei onderafdelingen is gaan onderscheiden. Gevraagd kan worden, of dit inderdaad dienstig is aan het verstaan van de afzonderlijke psalmen. Het is zeker nodig te letten op de grote verschillen tussen de klaagliederen van de enkeling: in het ene dreigt de nood nog slechts, in het andere is de nood aanwezig; [23] soms overheerst het vertrouwen, dan weer het besef van Gods toorn. Maar men kan het eigene van iedere psalm juist het best tot zijn recht laten komen, door niet te veel onderafdelingen te onderscheiden. Zo noemen *Gunkel-Begrich* Ps. 4, 11, 16, 23, 27:1-, 62, 131 "vertrouwensliederen". M.i. heeft het geen zin Ps. 23, 27:1-, 131 te zien als de ontwikkeling van een bepaald element van het individuele

---

[13] Hierbij is wel te bedenken, dat in zeer vele gevallen m. i. de koning, een leider spreekt.

[14] Zie de vorige noot.

klaaglied, en is het weinig zinvol de andere genoemde psalmen in een aparte afdeling onder te brengen. Zie ook onder II. De voornaamste delen zijn:

a. Het aanroepen van de HERE. Zie op 18:2, 3.

b. De klachten; soms ingehouden, zie op Ps. 39, soms stormachtig, zodat ze tot de aanklacht naderen, 10:1 enz. Zie ook onder e.

c. De gebeden. Meer dan eens is het eigenlijke gebed (betrekkelijk) kort, zie op 3:8a, 22:12a, 20-22. In overeenstemming met de stijl van de psalmen zijn de gebeden als regel weinig concreet; toch is uiteraard de inhoud ervan nogal verschillend; de dichters bidden, dat de HERE moge horen, moge opstaan, hen moge genezen, hun recht moge doen, hun zonden moge wegnemen enz.

d. De wensen. Deze zijn ten nauwste aan de gebeden verwant. De dichters spreken bv. de wens uit, dat de rechtvaardigen mogen jubelen, dat de vijanden mogen vergaan. Opmerkelijk is, dat het verlangen naar de ondergang van de vijanden veel vaker geuit wordt in de vorm van een wens, waarbij meestal de HERE in het geheel niet genoemd wordt, dan in de vorm van een gebed; dit verschijnsel zal hieruit verklaard moeten worden, dat dergelijke verwensingen de vorm hebben overgenomen van oude vloekformules; zie ook nog op Ps. 37.

e. De pleitgronden. In de delen, die reeds genoemd werden, zijn in de regel meer of minder expliciet pleitgronden, "Beweggründe", begrepen. Denk bv. aan de klachten: de dichter breidt zijn nood uit voor het aangezicht van de HERE, om Hem te bewegen in te grijpen. Zie ook onder f. Maar vaak bevatten deze liederen uitspraken, die meer speciaal het karakter van pleitgronden dragen. De dichter betuigt, dat hij bij de HERE schuilt, op Hem vertrouwt, dat de HERE zijn God is, dat Hij de vromen telkens weer redt, dat Hij in de geschiedenis van Israël grote daden heeft verricht enz. Onder de pleitgronden kunnen ook gerangschikt worden de betuigingen, dat de dichter weet zijn ellende door zijn zonde verdiend te hebben, 51:5 ca.; ook 38:19, zie daar[15].

f. Verschillende van deze psalmen eindigen met het uitspreken van de zekerheid der verhoring, met de gelofte van een [24] danklied, of met een op de verhoring reeds vooruitgrijpend danklied. Men zie hierover § 4, II, E. Hier mogen nog de volgende opmerkingen gemaakt worden. De uitingen van de zekerheid der verhoring aan het slot zijn althans soms nauw verwant aan de vertrouwensuitingen in het midden of in het begin, maar hebben toch niet precies dezelfde functie: ze fungeren minder als pleitgronden. De overgang van de gelofte van een danklied tot een vooruitgrijpend danklied is vloeiend; als de dichter betuigt: "ik wil de HERE loven", kan men zeggen, dat hij een danklied belooft, maar ook, dat hij reeds bezig is te danken. Toch is er wel onderscheid: men kan bv. 7:18 de gelofte van een danklied noemen; 28:6 v. is een vooruitgrijpend danklied. Een vooruitgrijpend danklied kan men moeilijker een pleitgrond noemen dan de gelofte van een danklied. Zie nog IV, D.

D. *Het klaaglied van het volk:* zie Ps. 44, 74, 79, 83 e.a. Ook dit genre zal in de cultus zijn oorsprong hebben. Dat ligt in de aard der zaak en vgl. bv. Richt. 20:23, 26, 1 Kon. 8:33, 35, vooral 2 Kron. 20:3 vv.

Uit het "formele" oogpunt, dat hier aan de orde is, hebben deze liederen zeer grote overeenkomst met de individuele klaagliederen, zie daar. Trouwens, ook materieel is er m.i. dikwijls een nauwe verwantschap, omdat in zeer vele individuele klaagliederen de koning, een leider klaagt.

---

[15] Het is bezwaarlijk de schuldbelijdenis te noemen als afzonderlijk deel van deze psalmen. De dichters spreken wel dikwijls van hun zonde en schuld, maar doen dat als regel, behalve in de boven bedoelde pleitgronden, in de klachten en in de gebeden, vgl. 38:5, 40:13, 25:11 enz., echter ook 51:6 v. e.a.

E. Veelal noemt men als afzonderlijk genre de *koningspsalmen;* men rekent tot dit genre bv. Ps. 2, 18, 20, 21, 45, 72, 89, 101, 110, 132, 144:1-11. Juist is, dat men bij het exegetiseren van één der genoemde psalmen rekening moet houden met de andere. Overigens bedenke men: 1° Er zijn verschillende andere psalmen, die ook als "koningspsalmen" kunnen betiteld worden, zie op Ps. 22, 27 e.a., vgl. verder § 6. 2° Verschillende van de "koningspsalmen" behoren ook thuis onder de reeds genoemde genres; zo is Ps. 18 een danklied, Ps. 22 een klaaglied enz. 3° De "koningspsalmen" hebben te weinig gemeenschappelijks, om tot één genre gerekend te worden, als men het woord "genre, soort" althans gebruiken wil in de zin, die men er anders aan pleegt te hechten.

Wat over andere genres gezegd moet worden, is meer op zijn plaats in de andere delen van deze commentaar.

IV. Het is nodig nog nader in te gaan op de opbouw der psalmen. Zoals we in § 7 zullen zien, draagt de poëzie, die in de psalmen vóór ons ligt, veelszins een weloverwogen, wil men: "intellectueel" karakter. Deze trek valt ook dikwijls op, wanneer we letten op de opbouw der psalmen.

'k Maak nog een andere opmerking vooraf. Als de opbouw [25] van sommige psalmen bij ons bevreemding wekt, zullen we het volgende hebben te bedenken. We zullen moeten aannemen, zie § 4, dat de psalmen vóór ons liggen, zoals ze in de cultus werden uitgevoerd. Het is *a priori* zeer goed mogelijk, dat een psalm, die ons als een eenheid is overgeleverd, bestaat uit twee of meer stukken, die oorspronkelijk een afzonderlijk bestaan hadden, en later om liturgische redenen werden samengevoegd; vgl. 1 Kron. 16:7-36. Maar dan had die samenvoeging uiteraard niet een willekeurig karakter: het aldus verkregen geheel deed dienst in de cultus en daarbij had elk deel een bepaalde functie. Zie op Ps. 27, 40 enz., ook op Ps. 19.

Ter inleiding van wat hier aan de orde moet komen, vestig ik de aandacht op twee verschijnselen, die *per se* geen bevreemding behoeven te wekken.

1° Het komt meer dan eens voor, dat een dichter, na uiting gegeven te hebben aan zijn zekerheid der verhoring, of na zijn dank te hebben betuigd voor ontvangen weldaden, na de lof van de HERE te hebben bezongen, als slot van zijn lied, of in het slot van zijn lied, een bede doet horen, vgl. 14:7, 20:10, 28:9, 9:20 v., 21:14, 118:25, 138:8c, 68:29-31, zie ook Richt. 5:31, 1 Sam. 2:10b.

2° Uitspraken, die oorspronkelijk, feitelijk, in een loflied thuis behoren, worden herhaaldelijk in een klaaglied aangetroffen. We kunnen zeggen, dat deze uitspraken dan als een pleitgrond fungeren. Dit komt voor in collectieve klaagliederen, aan het begin, zie bv. 44:2 vv., 106:1-3, of in het midden, zie bv. 74:12-17, 80:9-12, en ook in individuele klaagliederen, zie bv. 25:8-10, 86:8-10, ook 144:1 v.

'k Kom nu tot de beschouwingen, waarom het in deze pericoop eigenlijk te doen is.

A. Zoals gezegd: dat een hymne in een klaaglied fungeert, behoeft op zichzelf geen verwondering te wekken. Toch openbaart zich hierin reeds iets van het weloverwogene, dat kenmerkend is voor de psalmen. En dat spreekt te meer, als we nader op dit verschijnsel en verwante verschijnselen ingaan. De dichter van Ps. 22 vlecht, kunnen we zeggen, in zijn klaaglied twee lofliederen in, zie vs. 4-6 en 10 v. En heel het kunstig geheel, dat door vs. 2-19 gevormd wordt, moet dienen als draagvlak voor het eigenlijke gebed, dat pas in vs. 20-22 komt. Zie verder t.p. Nu zijn niet alle psalmen zo kunstig opgebouwd als Ps. 22. Maar toch moet het ons telkens weer treffen, hoe wel geordend de psalmen zijn. Bidden is voor de psalmisten niet een onbeheerst uitstorten van hun gevoelens. Ze leggen, als goede advocaten, allerlei pleitgronden, zorgvuldig gerangschikt, voor de HERE, de koninklijke rechter, neer. Ze vormen zodoende een stevig fundament, waarop ze kunnen gaan staan, om hun verlangen aan de HERE bekend te maken. En ook hun [26] liederen van dank en lof hebben herhaaldelijk een kunstige opbouw, zie bv. op Ps. 18. Vgl. verder § 7, VI en de uitlegging van de afzonderlijke psalmen.

B. Frappante voorbeelden van kunstige opbouw en van het verschijnsel, dat een lied van lof en dank als pleitgrond kan fungeren, vinden we in psalmen als Ps. 40 en 89. M.i. is het niet juist, om met velen deze psalmen te splitsen, maar moeten ze als een eenheid worden geëxegetiseerd, afgedacht van de vraag, of het oorspronkelijke eenheden zijn, zie boven. De dichters willen bidden om redding uit de nood en beginnen hun smeekbede met een uitvoerig lied van lof en dank. Voor het latere Jodendom gold de regel, die we in de Talmud vinden: "Een man moet eerst de lofverheffing van de Heilige, geprezen zij zijn naam, aanbieden en dan zijn bede naar voren brengen"[16]. Toepassingen van deze regel kunnen door alle eeuwen heen gevonden worden. Reeds in het oude Assyrië, Babylonië en Egypte werden, soms op een grove wijze, lofliederen gebruikt ter inleiding van een gebed[17]. Voor het O.T. zie men, behalve de boven, bij 2°, gegeven voorbeelden, Richt. 6:13, 2 Kron. 20:6 vv., Jes. 37:16, 63:7 vv. e.a., ook bv. Neh. 9. Merkwaardig in dit verband zijn ook de uitspraken van Ps. 50:14 v., 23; vgl. nog het "dankt onder alles" van 1 Thess. 5:18. Gebeden, die onder het Jodendom ontstaan zijn na de afsluiting van het O.T., hebben herhaaldelijk deze opbouw, vgl. het z.g. "gebed van Manasse" en verschillende van de z.g. "psalmen van Salomo", bv. 16. Zie verder, behalve op Ps. 40 en 89 en onder C, D. op Ps. 9 v., 27, 85, en voor een enigszins ander geval Ps. 41:2-4.

C. Bij verschillende psalmen doet de vraag zich voor: hebben we hier van doen met het verschijnsel, dat boven, bij 1°, gesignaleerd werd, of met het bij 2° beschreven verschijnsel? M.a.w.: is deze psalm een loflied, dat uitloopt op een bede, of een gebede dat ondersteund wordt door een loflied?

Bij Ps. 33 bv. is m.i. deze vraag niet met absolute zekerheid te beantwoorden, zie t.p. Te bedenken valt, dat bij het *gebruik* van deze psalm het accent verschillend gelegd kon worden. Als deze psalm in een tijd van nood ten gehore werd gebracht, lag het zwaartepunt in de bede van vs. 20-22. Bij andere gelegenheden kreeg het loflied het volle accent. Een dergelijke opmerking kan ook bij de andere hier genoemde psalmen gemaakt worden.

M.i. is het essentiële van Ps. 36 de bede van vs. 11 v., wil men: van vs. 12; het voorgaande, o.a. de hymne van vs. 6-10, dient ter ondersteuning van het gebed.

Het is niet geheel onmogelijk, dat de hoofdbedoeling van de dichter van Ps. 19 is, het gebed van vs. 13 v. voor de HERE [27] neer te leggen, maar het ligt toch meer voor de hand deze psalm te zien als een loflied, dat op een bede uitloopt.

Zie verder op Ps. 104, 139 e.a., ook op 29:11 e.a.

D. Zoals reeds een en ander maal ter sprake kwam, eindigen veel klaagliederen met een vooruitgrijpend danklied, of althans met het uitspreken van de zekerheid der verhoring. In de gang van dit betoog kan het dienstig zijn de aandacht te vestigen op twee bijzondere vormen, waarin dit verschijnsel zich voordoet.

In verschillende psalmen wordt de gang van klacht tot dank en lof niet slechts één maal, maar twee of zelfs drie maal afgelegd, zie Ps. 31, 35, 42 v., 59, 71, 86, 94, 102. Zo ontstaan psalmen van een merkwaardige opbouw. In vormen, die aan de cultus ontleend zijn, geven de dichters op treffende wijze uiting aan het op- en neergaan, dat in het geloofsleven gevonden wordt. De vooruitgrijpende dankliederen krijgen ook de functie van pleitgronden. Zie verder de uitlegging van de genoemde psalmen.

Voorts: ondanks de verklaring, die § 4, II, E gegeven werd, blijft het iets eigenaardigs, dat een klaaglied met een danklied eindigt. Dat treft vooral, wanneer het danklied uitvoerig is, zie 31:22 vv. e.a., speciaal 22:23-31. Het is dan ook geen wonder, dat verschillende auteurs

---

[16] Vgl. *R. Gordis,* Psalm 9-10, A textual and exegetical study, Jewish Quarterly Review, XLVIII, 1957, pag. 107 v.

[17] Verschillende voorbeelden zijn te vinden in ANET.

in sommige gevallen deze opvatting huldigen: het danklied is na de uitredding gedicht; bij het dankfeest werd het geheel ten gehore gebracht, ook weer het klaaglied, dat nu fungeerde als "verhaal van de nood". Het is niet onmogelijk, dat in een enkel geval, bv. bij Ps. 22, deze opvatting juist is. Toch geef ik de voorkeur aan de opvatting, volgens welke de onderhavige dankliederen als vooruitgrijpende dankliederen gedicht zijn. Het zou wel eigenaardig zijn, als Ps. 22, waarin het klaaglied toch veel meer uitgewerkt is dan het danklied, bij een dankfeest ten gehore werd gebracht.

Zoals in het gezegde ligt opgesloten, kan het verschijnsel, dat vooruitgrijpende dankliederen voorkomen, dergelijke moeilijkheden veroorzaken, als onder C werden besproken. Bij sommige psalmen rijst de vraag: is dit een klaaglied met een vooruitgrijpend danklied of is het een danklied, waarin dè klacht als "verhaal van de nood" fungeert, vgl. behalve Ps. 22, 31 e.a., vooral Ps. 41, zie daar.

§ 6. Wie zijn de vijanden in de psalmen? Psalmen van de koning, een leider. Ziektepsalmen. De macht van het woord.

I. In de overgrote meerderheid der psalmen wordt gesproken over het optreden van vijanden. Op de vraag, wie die vijanden zijn, en op allerlei hiermee samenhangende vragen worden zeer verschillende antwoorden gegeven. Ook hier weer gaat het om vragen, die uiteindelijk voor iedere psalm afzonderlijk moeten worden beantwoord, maar waarover toch algemene [28] beschouwingen zijn te houden. 'k Volsta ook hier met het geven van betrekkelijk korte beschouwingen en moge verder verwijzen naar de uitvoerige behandeling van deze vragen in mijn proefschrift: De "werkers der ongerechtigheid" in de individueele Psalmen, en naar de verklaring van de afzonderlijke psalmen.

II. A. Uiteraard hangt de vraag, wie de vijanden in een psalm zijn, ten nauwste samen met de vraag, wie de dichter van de psalm is, wil men: wie door het "ik", of ook door het "hij" wordt aangeduid. Zie daarover reeds § 3. Hier zij aandacht gevraagd voor het volgende.

Terecht is in de loop van deze eeuw van verschillende kanten geponeerd: ook afgedacht van de opschriften bevatten zeer vele psalmen aanwijzingen, die er voor pleiten, dat de dichter niet een particuliere persoon, niet een willekeurige Israëliet, maar een *koning, althans een leider* is. Men denke aan de veelheid der vijanden, aan de verbinding van vijandschap en ziekte, zie onder C, aan de uitdrukkingen, die op oorlog wijzen, hieraan, dat dikwijls aan het lot van de dichter blijkbaar het lot van een groter geheel verbonden is enz., zie op Ps. 3, 5 enz. M.i. moet men bij het beantwoorden van de vraag naar de dichter, de spreker, ook het opschrift "van David" veel gewicht in de schaal laten leggen, zie § 3, IV.

Eén detail zij hier besproken. Herhaaldelijk spreken de dichters over de HERE als "mijn God", vgl. 3:8 enz., noemen zij zichzelf "de knecht van de HERE", vgl. 19:12 enz., of gebruiken zij soortgelijke uitdrukkingen. De vraag kan gesteld worden, of een willekeurige Israëliet zo spreken kon. Het O.T. pleegt te zeggen, dat de HERE de God van het volk Israël, of ook van de stamvader, de koning, de profeet is. Over het gebruik van de uitdrukking "de knecht van de HERE" zie op 18:1. Het minste wat gezegd moet worden is: althans in sommige gevallen ligt in de bedoelde zegswijzen een speciale band met de HERE opgesloten, zie bv. 22:2, vgl. vs. 10 v., en in alle gevallen krijgen ze een diepere klank, wanneer men aanneemt, dat de spreker een koning, een leider is.

Op grond van het bovenstaande moet men m.i. bij zeer vele psalmen aannemen, dat de dichter, de spreker een koning, een leider is; zie overigens nog onder C, D. Zoals § 5, III, E ter sprake kwam, pleegt men een groep van psalmen "koningspsalmen" te noemen; m.i. moeten bv. Ps. 9, 17, 22, 27, 28, 30 bepaald "koningspsalmen" genoemd worden.

B. In vele psalmen, waarin over vijandschap wordt gesproken, komen ook uitingen voor, die er op zouden kunnen wijzen, dat de dichter ziek is. Daardoor rijzen verschillende vragen.

De eerste vraag is deze: wat is het primaire van de [29] noodtoestand? Is de dichter ziek geworden en heeft dat ten gevolge gehad, dat hij vijandig bejegend werd? Of heeft de

vijandschap hem "ziek" gemaakt?

Wanneer een mens verdriet, zorg, angst heeft, heeft dat ook invloed op zijn lichamelijke gesteldheid. Hierbij is te bedenken, dat in het O.T. *de eenheid van het menselijke bestaan een zwaar accent* krijgt. Dat is niet slechts een bepaalde theorie: de Israëliet ervaart het leven als een eenheid. Wanneer koning Achab Naboths wijngaard niet kan krijgen, gaat hij op bed liggen en wil hij niet eten, 1 Kon. 21:4. Dan gedraagt hij zich als een zieke, gevoelt hij zich als een zieke, is hij een zieke. Spreuk. 17:22 zegt het met zo vele woorden: "een verslagen geest doet het gebeente verdorren". Zie voorts Jes. 13:7, 35:3, Jer. 6:24, 30:6 enz.

Als we het bovenstaande in rekening brengen, zullen we er voorzichtig mee zijn, een psalm tot ziektepsalm te verklaren. De dichter van Ps. 22 klaagt: "van één gescheiden zijn al mijn beenderen; mijn hart is geworden als was; mijn tong is vastgekleefd aan mijn gehemelte"; toch lijdt de dichter m.i. niet aan een bepaalde ziekte: de vijandschap heeft hem "ziek" gemaakt.

C. Met het bovenstaande is uiteraard niet gezegd, dat er geen ziektepsalmen zijn. M.i. moeten als *ziektepsalmen* beschouwd worden Ps. 30, 38, 41, 88, 107:17-22, ook Jes. 38:9 vv.; en bij verschillende andere psalmen moet in min of meer sterke mate gerekend worden met de mogelijkheid, dat het ziektepsalmen zijn, zie op Ps. 6, 39 enz.

Ook in de ziektepsalmen wordt herhaaldelijk over vijanden gesproken, zie 30:2, 38:13, 20 v. enz. Hoe moet deze verbinding van ziekte en vijandschap verstaan worden? M.i. pleit ook deze verbinding er voor, dat in de onderhavige psalmen een koning, een leider spreekt. Het is niet een wonderlijke zaak, dat, wanneer een koning ziek wordt, mensen, die hem niet gunstig gezind zijn, hun kans schoon zien, tegen hem gaan komplotteren enz.

Ter verklaring van de verbinding tussen ziekte en vijandschap is herhaaldelijk geponeerd, dat onder Israël de "normale" houding tegenover een zieke, d.w.z. de houding, die aan de daarvoor gestelde norm beantwoordde, deze was: men wendde zich van de zieke af; juist wegens zijn ziekte beschouwde men hem als een door God geslagene. In haar algemeenheid is deze voorstelling echter zeker onjuist, vgl. bv. 35:13 v., zie t.p., en zie ook § 8, II, D.

Zie verder op Ps. 6, 21, 22, 30:2, 31, speciaal op vs. 12, 34, 38, speciaal op vs. 12, 41 enz.

D. Bijzondere bespreking verdient het merkwaardige verschijnsel, dat bij de tekening van de vijanden aan hun woorden zulk een grote plaats wordt toegekend, zie bv. Ps. 52, 64, 140, [30] ook 12:5 enz. 'k Maak de volgende opmerkingen (vgl. ook § 9 onder "bedrog").

1° De tong is één van de geduchtste wapenen in menige strijd, is één van de instrumenten, waarmee de zonde het meest wordt bedreven, vgl. Jac. 3:2 vv. enz. Men stelle zich voor ogen, hoezeer bv. een man als David de gevaarlijke macht van de tong heeft ondervonden, vgl. 1 Sam. 18:17-19:1 (intrigeren van Saul en zijn knechten), 21 v., 23:19 vv., 26:1 vv. (verraderlijk optreden van Doëg, de Zifieten), 24:10, 26:19 (Sauls knechten stoken Saul tegen David op), 2 Sam. 15:1 vv., ook vs. 7 vv. (intrige-spel van Absalom), 15:31 e.a. (raad van Achitofel), 20:1 v. (opruiende taal van Seba), 1 Kon. 1 (intrigeren van Adonia c.s.).

Men bedenke ook, hoe gevaarlijk de tong kan zijn van omkoopbare rechters, onrechtmatige aanklagers, valse getuigen, vgl. Ex. 20:16, 1 Kon. 21:8 vv. enz.

2° In het bovenstaande ligt opgesloten: dat vijandelijke, goddeloze woorden gevaarlijk kunnen zijn, is een algemeen menselijk verschijnsel; en doordat bepaalde situaties: burgeroorlog, corrupte rechtspraak enz., onder Israël herhaaldelijk voorkwamen, gold dat voor de Israëliet in versterkte mate. Maar er zijn nog andere factoren, waardoor de *Israëliet aan de tong bijzonder veel macht toeschreef.*

a. De Israëliet had een sterk besef van de eenheid tussen woord en gedachte, gezindheid; het Hebreeuwse "spreken" kan ook zo veel als "denken" betekenen, vgl.

Ps. 10:6, 38:17 enz.

b. Ook legde hij een nauw verband tussen woord en daad: het Hebreeuwse *dābār* betekent zowel "woord", als "zaak"; de Israëlieten zagen in sterkere mate, althans nog op een andere wijze, dan wij, woorden als iets reëels; zegswijzen als "woorden zijn maar woorden", "het woord is 'Schall und Rauch'", zouden aan de Israëliet vreemd in de oren hebben geklonken.

c. Ook kan hier de nuchtere opmerking worden gemaakt, dat in de ontstaanstijd van de psalmen het schrift nog niet zulk een veelomvattende functie had als tegenwoordig: de macht, die wij aan de "pen" plegen toe te schrijven, schreef de Israëliet voor een groot deel toe aan de tong.

Op grond van het bovenstaande ligt het voor de hand, dat de Israëlieten in sterkere mate dan wij bij het smeden van plannen, bij het intrigeren enz. de tong werkzaam zagen; bij de onder 1° gegeven opsomming is hier rekening mee gehouden. Zie verder onder 3°.

3° Het specifieke van Israël bij het toekennen van macht aan het woord komt vooral naar voren, als we letten op de plaats van *hoon en vloek.*

a. Ook in de moderne samenleving kunnen spot, hoon, smaad een stuk "levenskracht" van het slachtoffer wegnemen. Maar voor het besef van de Israëliet zullen ze toch nog een grotere [31] macht gehad hebben dan voor het onze. Men bedenke, dat de overgang van spot, hoon, smaad tot verwensing, vervloeking vloeiend is, vgl. bv. 2 Sam. 16:5 vv.; zie voor de vervloeking bij *b.* In elk geval zal, gezien de grote plaats, die spot en hoon in de psalmen, en ook elders in het O.T., innemen, gezegd moeten worden, dat de Israëliet door zijn andere mentaliteit, aanleg, nog gevoeliger voor spot en hoon was, dan wij het plegen te zijn; ter illustratie kan er bv. naar verwezen worden, dat bij Homerus de helden, voor zij gaan vechten, elkaar honen.

b. Evenals de zegen gold de vloek, vervloeking onder Israël als een reële macht. Hierbij moeten twee algemene richtlijnen getrokken worden. Vooreerst: de vrome Israëliet wist, dat alleen een legitieme vloek — d.w.z. een vloek, waarin een beroep gedaan werd op de macht van de HERE, en dat op een legitieme wijze — werking uitoefende, vgl. Spreuk. 26:2 enz. Vervolgens: de goddeloze had de voorstelling, dat ook een vloek, die in feite illegitiem was, werkte, vgl. 10:7 enz., zie ook op 14:1; in het midden moet blijven, of hij in deze vervloekingen een beroep deed op duistere, "bovennatuurlijke" machten, of dat naar zijn voorstelling het uiten van vloekwoorden automatisch werkte.

Dit zijn de algemene richtlijnen. Maar uiteraard was de vrees voor de vloek *tout court,* voor de vloek, die in feite illegitiem was, aan de vrome Israëliet niet vreemd: door zijn vrees voor de HERE werd zijn vrees voor de (illegitieme) vloek wel overwonnen, maar hij leefde in een wereld, waarin de vloek per se als een reële macht gold, en hij stond niet los van die wereld. In de psalmen klinkt die vrees ook wel door, zonder dat we bepaald kunnen zeggen: de psalmisten erkennen de reële macht van de illegitieme vloek; om dit te noemen: nergens blijkt, dat een psalmist de oorzaak van zijn ziekte zocht in de verwensingen van zijn vijanden; zie verder bv. op Ps. 41, vooral op vs. 6-9, ook op vs. 2-4.

4° In vele gevallen kan de grote plaats, die aan de woorden der vijanden wordt toegekend, het best worden verklaard door aan te nemen: de dichter is een koning, althans een leidsman; de vijanden hebben (nog) niet de eigenlijke macht in handen, maar werken hard om die te krijgen; 'k verwijs nog eens naar 2 Sam. 15, 1 Kon. 1. Als in een psalm grote nadruk gelegd wordt op de vijandelijke woorden, pleit dat m.i. in de regel er tegen, dat de vijanden buitenlanders zijn; ondanks al het gezegde stond onder de gevaren, die van de zijde van nationale vijanden dreigden, het gevaar van de verderf brengende woorden toch minder op de voorgrond; ook het huichelachtige, vleiende karakter der woorden, waarop dikwijls nadruk valt, komt minder gemakkelijk tot zijn recht, wanneer men aan buitenlandse vijanden denkt.

III. Op grond van deze overwegingen en van de exegese der afzonderlijke psalmen kom ik tot de volgende conclusies.

[32] In verschillende psalmen wordt een situatie verondersteld, als waarin David verkeerde tijdens Sauls vervolging, tijdens de opstand van Absalom, Seba, Adonia[18], vgl. Ps. 3, 5, 7, 11, 12?, 14?, 17, 18 A, 26, 28, 31, 34, 36, 40 enz.

In Ps. 6, 38, 39, 41 enz. gaat het m.i. over de vijandelijkheden van volksgenoten, die door de ziekte van de koning, de leidsman zijn uitgelokt.

In Ps. 10, 12?, 14?, 37 zijn de goddelozen (machtige, rijke) Israëlieten, die de weerlozen, de armen enz. onderdrukken.

In Ps. 2, 9, 18 B, 20, 21, 33, 35 A? zijn de vijanden buitenlanders.

Zie verder op de afzonderlijke psalmen. Er zijn ook nog andere mogelijkheden, die beter in de volgende delen van deze commentaar ter sprake kunnen komen.

IV. Van de kwesties, die in deze § behandeld zijn, geldt hetzelfde als van de vragen naar ouderdom en auteurschap, zie § 3, III: de betekenis ervan wordt enigszins gerelativeerd, wanneer we terecht aannemen, dat er een nauwe band is tussen psalmen en cultus. Men lette op het volgende. Een psalm, die als ziektepsalm gedicht werd, kon later ook in andere omstandigheden worden gebruikt. We kunnen aannemen, dat Ps. 6 door David gedicht is, toen hij ziek was, en toen ten gevolge van die ziekte zijn vijanden de kop opstaken; maar deze psalm kan later zeer goed gebruikt zijn door een koning, die door vijanden benauwd werd en ten gevolge daarvan "ziek" werd. Een psalm, die ontstond bij binnenlandse moeilijkheden, kon later dienst doen bij een aanval door buitenlandse vijanden. Enz. Deze mogelijkheden waren er, juist omdat de psalmen dikwijls zo weinig concreet zijn, vgl. § 4, II, B.

V. In dit verband moeten nog twee kwesties worden aangestipt.

1° Door verschillende auteurs wordt gesproken van de democratisering van Israëls psalmodie. Het is inderdaad niet onmogelijk, dat psalmen, die oorspronkelijk door of voor een koning zijn gedicht, tijdens ziekte of na genezing, bij benauwing door vijanden enz., later door particuliere personen in overeenkomstige omstandigheden zijn gebruikt. De mogelijkheid is § 3, III, § 4, II, B reeds genoemd, dat psalmen zijn omgewerkt met het oog op dit latere cultische gebruik, dat bv. al te concrete uitdrukkingen zijn weggelaten. Zijn er ook rechtstreeks door of voor particuliere personen psalmen gedicht in de stijl, die oorspronkelijk aan koningspsalmen eigen was? Er is althans reden aan te nemen, dat dergelijke psalmen in onze bundel voorkomen. Zie voor het ene en het andere nog op Ps. 102:1, op Ps. 107, en vgl. bv. 1 Sam. 2:1 vv.

2° Een tijdlang is door verschillende auteurs de mening [33] verdedigd, dat in de regel het "ik" van de psalmen een collectivum aanduidt: de gemeenschap, het volk zou gepersonificeerd zijn. Terecht is deze mening nu wel algemeen losgelaten. Maar wel is dit waar: een psalm, die voor of door een bepaalde persoon gedicht werd, kon later door een gemeenschap, het volk gebruikt worden, waarbij oorspronkelijk persoonlijk bedoelde uitdrukkingen min of meer direct op de omstandigheden, waarin de gemeenschap verkeerde, werden toegepast. Een dergelijk gebruik is de eeuwen door van de psalmen gemaakt[19]. De psalmen lenen zich daar zo goed voor, omdat ze van huis uit niet strikt-persoonlijk zijn: in de regel spreekt een koning, een leider. Van een dergelijk gebruik zijn de sporen reeds in onze bundel te vinden, zie bv. op 25:22, 30:1, 34:23, 51:20 v., 69:35-37, bij "bedevaartslied" in Ps. 120 vv.[20]

---

[18] Zie nog pag. 12, noot 8.

[19] Zie nog op Ps. 13.

[20] Waarschijnlijk zijn de sporen van een later gebruik van de psalmen soms ook te vinden in de Masoretische

§ 7. De vorm der psalmen.

I. Inleiding. We plegen te zeggen, dat de psalmen poëzie zijn. Wat bedoelen we met deze uitspraak? Wat is het onderscheid tussen het Hebreeuwse proza en de Hebreeuwse poëzie?

Wat van de literatuur in andere talen geldt, geldt zeker van de Hebreeuwse literatuur: het is niet gemakkelijk te zeggen, wat de kenmerkende verschillen zijn tussen proza en poëzie; de grenzen tussen proza en poëzie zijn vloeiend.

We moeten nader ingaan op de vragen, die hier rijzen. We beperken ons daarbij tot de formele kant van de zaak. Overigens: in de formele verschillen tussen proza en poëzie treden verschillen van andere aard aan het licht. Zo geldt bv. dikwijls, dat wat het hart vervult, in poëzie zich meer direct, met meer spankracht openbaart dan in proza.

II. Het metrum. Volgens velen is het voornaamste kenmerk van de Hebreeuwse poëzie een bepaald metrum. Vooral sinds de laatste tientallen jaren van de vorige eeuw is er ontzaggelijk veel moeite aan ten koste gelegd, om het metrum in de Hebreeuwse poëzie aan te wijzen. Men komt echter niet tot algemeen aanvaarde resultaten. Daarmee staat in verband, dat er stemmen opgaan, die poneren: de Hebreeuwse poëzie kent geen metrum; men beroept zich daarvoor ook bv. op de Ugaritische poëzie. Velen zijn tegenwoordig van oordeel, dat het metrum althans minder essentieel is voor de Hebreeuwse poëzie, dan men een tijdlang gemeend heeft.

In verband met het karakter van deze commentaar kan deze [34] kwestie niet nader besproken worden. M.i. hebben de Hebreeuwse dichters, o.a. in verband met hun toepassing van de stijlfiguur der parallellie der leden, zie bij III, er naar gestreefd, dat in de twee delen van de versregel een overeenkomstig aantal lettergrepen-met-de-klemtoon voorkwamen, maar zijn ze daarbij vrij te werk gegaan.

III. De parallellie der leden.

A. Een stijlfiguur, die in de Hebreeuwse poëzie onophoudelijk voorkomt, die misschien als het voornaamste kenmerk ervan beschouwd moet worden, is de *parallellismus membrorum,* de "parallellie der leden": een versregel pleegt te bestaan uit twee leden, delen, die op de ene of op de andere wijze aan elkaar parallel lopen, met elkaar corresponderen.

Over de oorsprong van deze stijlfiguur wordt verschillend gedacht. *J. G. Herder* gaf er deze typering van: "De beide zinsleden versterken, verheffen, bezielen elkander in hun leed of vreugde. Bij jubelzangen is het openbaar, maar ook in klaagzangen eischt de natuur van het zuchten een médezuchten... En bij liefdezangen ligt het in den aard der zaak: de liefde wil zoete gesprekken, uitwisseling van hart en gedachten. Zoodra het hart begint met zijn stroom uit te gieten, vloeit golf op golf. Dat is parallellisme! Het *hart* is nooit uitgesproken, het heeft altijd iets nieuws te zeggen"[21].

Ondanks de juistheid van de typering, die in de geciteerde woorden gegeven wordt, brengt de voortdurende herhaling, die door deze stijlfiguur veroorzaakt wordt, het gevaar met zich mee van een zekere eentonigheid. De Hebreeuwse dichters weten aan dit gevaar te ontkomen door het parallellisme toe te passen met een eindeloze variatie en een grote vrijheid. 'k Werk dit nader uit.

B. Er is een eindeloze variatie. Soms wordt die variatie bereikt, doordat de versregels een verschillende lengte hebben; men lette bv. in Ps. 3 op vs. 8a en vs. 9. Maar in dit verband moet vooral hierop gewezen worden: het is mogelijk tussen verschillende soorten van parallellisme te onderscheiden.

---

accentuatie, zie op 12:8, 20:10.

[21] Ontleend aan *B. Wielenga*, De Bijbel als boek van schoonheid[6], 1960, pag. 168; *Wielenga* geeft ook zelf waardevolle beschouwingen over het parallellisme, zie pag. 158-168.

Men kan daarbij materiële of formele criteria gebruiken. M. a. w.: men kan vragen, hoe de twee leden van een versregel zich tot elkaar verhouden naar hun inhoud gerekend of naar hun vorm gerekend. Vooral als men materiële criteria gebruikt, is elke onderscheiding gebrekkig, en doet men het beste met soberheid te betrachten: anders komt men niet tot een einde met het maken van onderscheidingen. Met gebruikmaking van *materiële criteria* kan men de volgende soorten onderscheiden.

Bij het *synonieme parallellisme* wordt de uitspraak van het [35] eerste lid door het tweede lid met andere woorden herhaald; zie Ps. 2:3:

"Laat ons hun banden verscheuren

en laat ons hun touwen van ons afwerpen!"

Het komt zelden of nooit voor, dat het tweede lid bepaald bestaat uit synoniemen van elk woord uit het eerste lid. Men moet dan ook "synoniem" niet te eng opvatten. De grenzen met het volgende soort zijn vloeiend.

Bij het *climactische en progressieve parallellisme* gaat het om versregels, waarvan de beide leden een climax vormen, of waarvan de tweede uitspraak de eerste bv. nader preciseert: in zover is er een voortschrijden der gedachten; daarin ligt het onderscheid met het synonieme parallellisme (en de verwantschap met het synthetische parallellisme, zie beneden). Maar in wezen vertolken beide leden dezelfde gedachte: daarin ligt de overeenkomst met het synonieme parallellisme (en het onderscheid met het synthetische parallellisme). Zie Ps. 2:5:

Dan spreekt Hij tot hen in zijn toorn

en in zijn gramschap verschrikt Hij hen;

en 11:4:

De HERE, Hij is in zijn heilig paleis;

de HERE: in de hemel is zijn troon.

Zijn ogen, zij aanschouwen,

zijn wimpers, zij keuren

de mensenkinderen.

Bij het *synthetische parallellisme* voegt het tweede lid iets aan het eerste lid toe; het geeft er een motivering van, het trekt er de consequentie uit enz.; zie Ps. 2:6:

"En Ik, Ik nog wel heb mijn koning gewijd

op Sion, mijn heilige berg!";

en 23:1:

De HERE is mijn herder:

mij ontbreekt niets.

M.i. kan men hier feitelijk beter spreken van een *louter-formeel parallellisme.* Volgens anderen is in deze gevallen in het geheel geen parallellisme aanwezig.

Afzonderlijk moet nog genoemd worden het *antithetische parallellisme;* daarbij is op de ene of op de andere wijze een tegenstelling in het spel; zie Ps. 1:6:

Ja, de HERE kent de weg van de rechtvaardigen,

en de weg van de goddelozen loopt dood[22].

---

[22] In dit geval en in vele gevallen, waarbij men van "antithetisch parallellisme" pleegt te spreken, laat de uitspraak van het tweede lid de keerzijde zien van de gedachte van het eerste lid.

C. Wanneer men *formele criteria* hanteert, kan men komen tot de onderscheiding tussen *volledig en onvolledig parallellisme.* M.i. doet men het beste de uitdrukking "volledig parallellisme" [36] te reserveren voor de vrij zeldzame gevallen, waarin het tweede lid voor elk woord van het eerste lid een parallel woord heeft; zie Ps. 20:9:

Zij, / zij zinken op de knieën / en vallen,

en wij, / wij stellen ons op / en houden stand.

De onderscheiding is hierom van belang, omdat ze ons oog er op richt: in verschillende gevallen neemt het onvolledige tweede lid ter compensatie "ballast" op — zoals men dat pleegt te zeggen met een term, die natuurlijk louter formeel bedoeld is! —, opdat het evenwicht niet wordt verstoord; zie 103:7:

Hij maakte bekend / zijn wegen / aan Mozes,

aan de kinderen van Israël / zijn daden.

Het tweede lid is onvolledig, maar krijgt ter compensatie als parallel voor "Mozes" het langere "de kinderen van Israël". Zie nog op Ps. 20.

Bij het *chiastische parallellisme* is de woordschikking chiastisch, vgl. bij V, A; zie Ps. 1:1:

die niet wandelt in de overleggingen van de goddelozen

en op de weg van de zondaars niet staat.

D. Bij al het gezegde hadden we op het oog het parallellisme, dat tussen de twee leden van een versregel valt te constateren, het *interne parallellisme.* Het komt ook herhaaldelijk voor, dat twee op elkaar volgende versregels parallel zijn: *extern parallellisme.* Zie Ps. 27:1:

De HERE is mijn licht en mijn bevrijding;

voor wie zou ik vrezen?

De HERE is de vesting van mijn leven;

voor wie zou ik bang zijn?

We kunnen zeggen, dat tussen vs. *a* en vs. *b* en tussen vs. *c* en vs. *d* (synthetisch) parallellisme bestaat; maar feitelijk heeft het meer zin er op te wijzen, dat tussen vs. a en vs. *c* en tussen vs. *b* en vs. *d* (synoniem) parallellisme bestaat (ter verlevendiging dient, dat het parallellisme tussen vs. a en vs. c onvolledig is met een ballast-variant). Zie nog bv. op 31:21, 40:15-17.

Voor voorbeelden van het onder III betoogde zie nog bv. op Ps. 20. Voor een knappe toepassing van het parallellisme zie bv. Ps. 29.

E. Bij de toepassing van het parallellisme weten de dichters niet alleen een grote variatie te bereiken, ze veroorloven zich ook een grote vrijheid; wil men: er zijn vele onregelmatigheden.

Bij wijze van overgang wijs ik er op, dat er soms niet twee, maar drie parallelle leden zijn, vgl. ook bij VI, slot; zie Ps. 1:1:

die niet wandelt in de overleggingen van de goddelozen

en op de weg van de zondaars niet staat

en op de zetel van de spotters niet zit.

[37] Voorts: meer dan eens komt het voor, dat op een onverwachte wijze het parallelle lid ontbreekt. Velen denken dan aan tekstcorruptie; m.i. ten onrechte. Ps. 6 bestaat geheel uit uitspraken, die twee aan twee parallel zijn; dit wordt onderbroken, doordat in vs. 7a het parallelle lid ontbreekt. Op deze wijze bereikt de dichter een bepaald "effect"; misschien mogen we zeggen: het is, alsof hij te moe is, om hetzelfde nog eens te zeggen. Zie ook bv.

29:7, 37:20. Vooral aan het begin en aan het slot van een psalm, of van een onderdeel van een psalm, komt dit verschijnsel herhaaldelijk voor, zie bv. het slot van Ps. 2, en zie de "voorslagen" in 31:2, 8, 10, 12, 22 (zie ook vs. 16a), de "naslag" in 20:6c. Zie nog 22:12a, 16c, 17c, 27c, 30c.

Maar hier moet meer ter sprake komen. Zoals dat tegenwoordig dikwijls gebeurt, is in deze commentaar de vertaling "stichisch" gedrukt, d.w.z.: met de tweede helft van de versregel begint in druk een nieuwe regel; de bedoeling is, het parallellisme goed te doen uitkomen. Hierbij moet echter wel bedacht worden: het is dikwijls onzeker, waar de insnijding van de versregel geplaatst moet worden; en het is nog vaker de vraag, of het wel juist is een insnijding in de versregel te maken. Zoals vanzelf spreekt, staat de vraag naar het parallellisme hier niet los van.

Men lette op Ps. 1:3. Het is duidelijk, dat "die zijn vrucht geeft op zijn tijd" en "waarvan het loof niet verwelkt" parallel zijn[23]. Maar t.a.v. "Hij is als een boom, geplant aan waterstromen" rijst de vraag: moet in deze versregel achter "geplant" — dat is de enige plaats, waar het kan gebeuren — een insnijding worden aangebracht? Indien niet, dan is hier geen parallellisme aanwezig. Zo ja, dan kan gesproken worden van synthetisch parallellisme; maar het is duidelijk, dat dit dan toch slechts parallellisme is in zeer verzwakte zin ("louter-formeel parallellisme"). Bij "alles wat hij doet, brengt hij tot een goed einde" is er in elk geval van geen parallellisme sprake.

Dergelijke gevallen zijn er vele. Deze vrijheid, deze onregelmatigheid bij de toepassing van het parallellisme doet geen afbreuk aan de schoonheid van het gedicht. Men kan eerder zeggen, dat de dichters ook hierdoor het gevaar van de eentonigheid hebben bestreden.

IV. De stijlfiguur der herhaling.

A. Een stijlfiguur, die m.i. ook een belangrijke functie heeft in de psalmen, is de *stijlfiguur der herhaling*[24].

[38] In het algemeen vermijdt men het zo veel mogelijk, een woord, een uitdrukking dicht achter elkaar meer dan eens te gebruiken. Maar onder bepaalde omstandigheden kan de herhaling van een woord, van woorden, zelfs van een gehele zin een aesthetisch verantwoord "effect" bewerken.

'k Noem eerst twee vormen van dit verschijnsel, die in de Hebreeuwse poëzie worden aangetroffen, en die ook elders veelvuldig voorkomen, nl. het *refrein* en *de correspondentie tussen het begin en het slot.*

Voor het refrein zie bv. 8:2, 10; 24:7-10; 42:6, 12, 43:5; 46:8, 12; 62:2v., 6 v.; 67:4, 6; 80:4, 8, 20; 99:5, 9.

Volgens *L. J. Liebreich*[25] correspondeert in 75 psalmen het begin op een bijzondere wijze met het slot. M.i. is dit getal te hoog. Maar wel komt dit verschijnsel veelvuldig voor. Zie behalve eenvoudige voorbeelden, als bv. Ps. 20, 21, 30, 103, 139 geven, bv. op Ps. 17, 25. Te bedenken is, dat er correspondentie kan zijn tussen het begin en het slot van de psalm als geheel, maar ook van een onderdeel van de psalm, vgl. bv. in Ps. 22 de beginwoorden van vs. 2 met de slotwoorden van vs. 11; zie ook op Ps. 29. Zie nog op 15:5.

---

[23] Is het parallellisme progressief?, synthetisch?, synoniem?; men ziet, hoe gebrekkig deze onderscheidingen zijn.

[24] Men kan zeggen, dat de toepassing van het parallellisme ook een herhaling met zich mee brengt. Zoals uit het verband blijkt, wordt nu iets anders bedoeld. Overigens zal tussen de beide stijlfiguren wel op de ene of andere wijze een verband bestaan.

[25] *L. J. Liebreich*, Psalm 34 and 145 in the light of their *key-words*, Hebrew Union College Annual, XXVII, 1956, pag. 181-192.

B. We moeten nu onze aandacht richten op vormen van deze stijlfiguur, die in sterkere mate karakteristiek zijn voor de psalmen. Ter sprake moet in de eerste plaats komen het *trappenritme.* Men verstaat hier onder: een uitdrukking, die in het ene vers (deel) voorkomt, komt in één van de volgende verzen of versdelen, op een volgende trap van het gedicht, terug. Dit verschijnsel had in oude tijden een zeer belangrijke functie in een deel van de Semitische poëzie; dat blijkt uit de Ugaritische poëzie en ook uit het lied van Debora, dat door velen als één van de oudste voortbrengselen van de Israëlitische poëzie wordt beschouwd, zie Richt. 5, bv. vs. 19-21, 23 v. Wat de psalmen betreft, is het in het bijzonder karakteristiek voor de "bedevaartsliederen", Ps. 120-134, zie t.p. Zie verder Ps. 29 (de vertaling is zo gedrukt, dat dit verschijnsel in het oog springt), 93, e.a.; zie ook beneden.

Vooral door *M. Buber*[26] en *F. Rosenzweig* is er de aandacht op gevestigd, dat in het O.T. in het algemeen en in de psalmen in het bijzonder het verschijnsel van *de sleutelwoorden, de "Stichwörter, Leitwörter" een* belangrijke functie heeft. Zo [39] kunnen sleutelwoorden, "Stichwörter" genoemd worden "rechtvaardig" in Ps. 11, "ver zijn" in Ps. 22[27], "wegen, paden, leren, onderwijzen" in Ps. 25; enz.

C. Hiermee zijn vier vormen genoemd, waarin de stijlfiguur der herhaling voorkomt. Deze vormen lopen soms in elkaar over. En, wat belangrijker is, er zijn vele voorbeelden van deze stijlfiguur, die niet bij één van deze vormen zijn onder te brengen. De zaak is deze. In vele, in alle psalmen worden bepaalde woorden meer dan één maal gebruikt. Dit spreekt vanzelf, en in zeer vele gevallen mag daar geen bijzondere betekenis aan worden toegekend. Maar, ook gezien het feit, dat de stijl der herhaling zeker een belangrijke functie heeft in de psalmen, meen ik, dat de gevallen ook talrijk zijn, waarin in min of meer sterke mate van opzet kan worden gesproken. De Hebreeuwse dichter houdt er van met een woord te spelen[28], het in meer dan één lijst te zetten, de verschillende schakeringen ervan te doen uitkomen.

Een enkel willekeurig voorbeeld. Ps. 33:10-12 vertonen een eigenaardige opbouw, doordat elk van de woorden "raadslag, overleggingen, natiën, volken" twee maal wordt gebruikt. We kunnen van Ps. 25 — en van verschillende psalmen — zeggen, dat het trappenritme er niet karakteristiek voor is, maar dat de psalm toch sporen van het trappenritme vertoont, zie het "beschaamd worden" in vs. 2 v., het "gedenken" in vs. 6 v.; overigens lijkt mij het "woordenspel" in de genoemde verzen meer weloverwogen dan bv. in Richt. 5. Van Ps. 11 geldt m.i., dat niet alleen "rechtvaardig" een "Stichwort" kan genoemd worden, zie boven, maar dat ook bv. in het tweevoudige gebruik van "aanschouwen" een zekere opzettelijkheid steekt: de ogen van de HERE *aanschouwen* de mensen, keurend, toetsend, vs. 4; en wie bij die goddelijke toetsing oprecht bevonden wordt, ontvangt het voorrecht, dat hij het gelaat van de HERE mag *aanschouwen,* vs. 7; dat "keuren" zowel in vs. 4 als in vs. 5 voorkomt, kan trappenritme worden genoemd, zie verder t.p.

Het is onmogelijk vast te stellen, waar hier de grens tussen toeval en opzet ligt. Misschien kan gezegd worden, dat het gevaarlijker is op dit terrein te sceptisch, dan te lichtgelovig te zijn. Wanneer de dichter met opzet een woord meer dan eens gebruikt, en wij beschouwen de herhaling als louter toeval, dan ontgaat ons iets, wat de dichter tot uitdrukking wilde

---

[26] Een krasse uitspraak is bv. te vinden bij *M. Buber,* Good and evil, 1953, pag. 52: "Het voorkomen van sleutelwoorden is een fundamentele wet bij de samenstelling van de psalmen. Deze wet heeft een poëtische betekenis — ritmische correspondentie van klankwaarden — en ook een hermeneutische betekenis: de psalm verschaft zijn eigen uitleg, door de herhaling van wat wezenlijk is om de psalm te verstaan. Dit is de reden, waarom de psalm dikwijls weigert variatie aan te brengen in de formulering van een bepaald onderwerp".

[27] Het "Stichwort" wordt gebruikt aan het begin van de drie onderdelen, waarin vs. 2-22 verdeeld moet worden, nl. in vs. 2, 12, 20.

[28] Ook het "spelen" met letters komt in het O.T. voor, zie bv. Jer. 25:16, waar Sesach een cryptogram voor Babel is.

brengen. Beschouwen we daarentegen een herhaling als opzettelijk, die in feite louter toevallig is, dan lopen we gevaar, de dichter te veel in de mond te leggen; maar dat "te veel" zal toch geheel en al in de lijn liggen van wat de dichter bedoelde te zeggen. Bij de [40] uitlegging is dan ook bij zeer vele psalmen op dit verschijnsel gewezen. Voor een verwant verschijnsel, zie nog de Inleiding op Ps. 19.

V. Andere stijlfiguren.

A. Er zijn nog vele andere stijlfiguren, die in de Hebreeuwse poëzie, ook in de psalmen, vaker voorkomen dan in het Hebreeuwse proza. Tot de belangrijkste moeten m.i. gerekend worden het chiasme en de climax.

Van *chiasme* spreken we bij een bepaalde woordschikking; bv.: de vader is wijs, (en dan niet: de zoon is sterk, maar:) sterk is de zoon. Het chiasme komt in de psalmen bijzonder veelvuldig voor. Om daar enige indruk van te geven noem ik enkele plaatsen; zie 1:1b, c, 6; 2:1 v., 5, 8; 3:5, 8; 5:1, 7, 10; 6:7, 10; 7:6, 14, 16 v.; 8:6 v.; 9:6, 16, 19; 15:3v.; 17:8; 18:5 v., 21, 31; 19:2; 20:3-6!; 21:9; 22:13, 16, 17, 19, 23, 25; 25:3, 6 v.; 26:3-5; 28:4; 29:5 v., 8, 10v.; 31:3-5, 11, zie t.p.; 32:5; 33:1 v., 4v., 10v.; 34:19; 35:17 v.; 36:6, 9, 12; 37:6, 14, 17, 19, 21; 38:3, 8, 10 v., 13, 19 v., 22; 40:18 enz. Het chiasme is één van de middelen, waardoor de dichters voorkomen, dat het gebruik van het parallellisme tot eentonigheid leidt. — Ook bij de opbouw van een psalm is soms van chiasme te spreken, zie bv. op Ps. 17, 36:11-13, 37:1-11, ook op 18:1.

De toepassing van het parallellisme leidde gemakkelijk tot het ontstaan van een *climax.* De climax wordt echter geenszins alleen gevormd door één versregel, zie bij en zie op 1:1,7:6, 9:4, 6, 31:3 e.a., maar ook een groter geheel kan een climax vormen, zie op 5:5-7, 8:8 v., 11:4-7, 30:2-6, 31:8 v., 35:1-10, 13 v., 40:2-4, 15 v. enz., en zie ook de Inleiding op Ps. 19 en onder VI.

Hier moge ook vermeld worden, wat genoemd is: de "*successieve vertakking*"; zie de Inleiding op Ps. 16. In zekere zin is dit verschijnsel verwant aan de climax.

B. Het rijm heeft in de Hebreeuwse poëzie althans geen belangrijke functie. Wel komt herhaaldelijk assonantie voor, zie bv. 6:11, 18:8, 32:7, 33:7, 34:3, 37:20; reeds dadelijk in 1:1 vinden we alliteratie. Het ene en het andere is in de vertaling meestal moeilijk weer te geven.

Genoteerd zij hier ook de asyndese, de weglating van het voegwoord, zie bv. 14:1 v., 36:4.

Als stijlfiguren worden ook dikwijls genoemd de *hyperbool,* d. i. de overdrijving, en de *personificatie.* Nu zijn deze termen weinig helder. Voor de hyperbool zie bv. op 18:5-20. Wat de personificatie betreft, moet bedacht worden, dat de "primitieve" mens minder onderscheid maakt tussen de bezielde en de onbezielde natuur, tussen een abstracte grootheid en een levend wezen, dan wij plegen te doen. Dit moet in het oog worden [41] gehouden bij de personificaties van 19:2 vv., 23:6, 25:21, 40:12 v., 43:3 enz.

Een bijzondere indruk wordt gewekt als het gepersonificeerde wordt toegesproken, "geapostrofeerd", zie 24:7 vv., 68:17 e.a. Voor andere voorbeelden van apostrofering zie 52:3 vv., 94:8 vv., 120:3 e.a.

Hier moge nog de vermelding een plaats vinden, dat onder de psalmen acrostichische gedichten voorkomen, d.w.z. gedichten, waarin de beginletters van de versregels met een bepaalde bedoeling zijn gekozen. Er zijn verschillende alfabetische psalmen, nl. 9, 25, 34, 37, 111, 112, 119, 145; zie verder t.p. Het zal ook wel niet toevallig zijn, dat sommige psalmen evenveel versregels tellen, als het Hebreeuwse alfabet letters, vgl. Ps. 33, 38, 146, ook Klaagl. 5. Sommigen beweren, dat er ook andersoortige acrostichische psalmen zijn; men kan zeggen: de beginletters van Ps. 4, in omgekeerde volgorde gelezen, vormen de uitdrukking: "als een lamp voor Zerubbabel"; in de beginletters van 110:2-4 heeft men de

naam van Simon, nl. de Makkabeeër, ontdekt; maar dit is tenminste twijfelachtig[29].

VI. De opbouw der psalmen uit formele, liturgische, zakelijke eenheden. In dit verband moeten we nog nader ingaan op de opbouw van de psalmen, zie reeds § 5, IV; de vraag moet bv. aan de orde komen: bestaan de psalmen uit strofen?

In Ps. 119 beginnen eerst acht versregels met de eerste letter van het Hebreeuwse alfabet, dan acht versregels met de tweede letter enz. Gezegd kan dus worden, dat Ps. 119 opgebouwd is uit strofen van acht versregels. Om dezelfde reden kan gezegd worden, dat Ps. 9 en 37 bestaan uit strofen van twee versregels.

Voorts: gezegd kan worden, dat Ps. 42 v. door het refrein in drie strofen verdeeld is, zie ook op Ps. 46 en 80.

Maar in het algemeen moet men m.i. met het spreken van strofen bij de psalmen wat voorzichtig zijn; zie nog Noot 33. M.i. is het beter te zeggen: een psalm pleegt opgebouwd te zijn uit verschillende liturgische of/en zakelijke eenheden. Bij het beschouwen van de wijze, waarop die eenheden samengevoegd zijn, treft het ons weer herhaaldelijk, hoe weloverwogen de psalmisten zijn te werk gegaan. Bij de in deze commentaar gegeven uitlegging is veel aandacht besteed aan de opbouw der psalmen; hier moge met het volgende worden volstaan.

Bij sommige psalmen wordt de opbouw ons doorzichtig, als we letten op de plaats in de eredienst van de verschillende onderdelen, wil men: op de stemwisseling. Zo kunnen we bij

[42] Ps. 20 aannemen, dat vs. 2-6 ten gehore worden gebracht door een dienaar van het heiligdom, die spreekt uit naam van het volk, vs. 7 door een andere dienaar, die een goddelijke openbaring vertolkt, vs. 8 v. door de eerste dienaar, vs. 10 door het hele volk. Zie verder bv. op Ps. 2, 12, 21, 28.

Hiermee is echter niet alles gezegd. Om een willekeurig voorbeeld te noemen: het ligt voor de hand Ps. 33 in te delen in vs. 1-3, 4-49, 20-22; maar bij nadere beschouwing blijkt ook vs. 4-19 in verschillende onderdelen verdeeld te kunnen worden; zie t.p. Men lette verder bv. op de zeer kunstige opbouw van Ps. 18, 22 e.a., en zie de Inleidingen van Ps. 31, 35, 37 en van vele andere psalmen. Het blijkt telkens weer: de uitspraken van de psalmen staan niet op een willekeurige wijze naast elkaar, zoals het bij de eerste oogopslag soms lijkt. Ze rijen zich aan één tot eenheden. Er is voortgang in de gedachte. De psalmen vinden als regel hun beeld niet in een parelsnoer, waaraan de ene parel na de andere geregen wordt, maar in een gebouw, waarvan het ene gedeelte op het andere rust. Zie vooral hier § 5, IV. M.i. geldt dit zelfs van de alfabetische psalmen, zie op Ps. 25, ook op Ps. 9, 34, 37. Zoals in het gezegde ligt opgesloten: bij vele psalmen kan gezegd worden, dat ze in het laatste deel hun hoogtepunt vinden; ook hier blijkt, dat de climax een grote plaats in de psalmen heeft; vgl. onder V, A[30].

Bij een enkel aspect sta ik nader stil. Het lijkt mij niet voor tegenspraak vatbaar, dat alleen reeds om materiële redenen Ps. 44 moet ingedeeld worden in vs. 2-9, 10-17, 18-22, 23-27; maar als we dit nu uit formeel oogpunt bekijken, treft ons iets merkwaardigs: de onderdelen bestaan achtereenvolgens uit tien, acht, zes en vier versregels; dit kan moeilijk toeval zijn.

---

[29] Het acrostichische gedicht is oud; zo is ANET, pag. 439 v., de vertaling te vinden van een Accadisch acrostichon, waarvan het voor ons bewaard gebleven afschrift dateert uit de zevende eeuw v. Chr., maar dat in (veel) oudere tijd ontstaan is.

[30] Om de wijze, waarop ze opgebouwd zijn, in het oog te doen springen, is bij de vertaling van vele psalmen door cijfers en letters of op andere wijze aangegeven, uit welke onderdelen ze m.i. opgebouwd zijn. 'k Zou het mij kunnen voorstellen, wanneer dat sommige lezers irriteerde. Hun wordt verzocht langs die cijfers en letters heen te kijken en te geloven, dat het niet mijn bedoeling is de psalmen te maken tot een soort van juridisch betoog of tot wiskundesommen.

De psalm rijst op als een trappen-toren, een *zikkurat*[31]: eerst wanneer de dichter op het bovenste platform is gekomen, heft hij zijn gebed tot God op. Een soortgelijk verschijnsel treffen we aan bij Ps. 13, zie t.p. Trouwens: bij vele psalmen treft het ons, dat na een meer of min uitgebreide inleiding het eigenlijke gebed zeer kort (en juist in verband daarmee zeer dringend) is, zie op Ps. 3 enz.[32].

Bij Ps. 33 kan men er uit louter materiële overwegingen toe komen vs. 4-19 in te delen in vs. 4 v., 6-12, 13-19; dan blijkt dat zowel vs. 6-12 als vs. 13-19 uit zeven versregels bestaat. Met het oog op wat we vonden bij Ps. 44, 13 e.a. mag dat m.i. als een bevestiging achteraf beschouwd worden [43] van de juistheid van de gegeven indeling. Zie nog de Inleiding op Ps. 9[33].

Met het gezegde is aandacht gevraagd voor enkele meer algemene aspecten. Gelijk wel vanzelf spreekt, kunnen bij de opbouw van een bepaalde psalm nog allerlei bijzonderheden opgemerkt worden. Zo verheft zich in Ps. 17 tot drie maal toe de bede, waarbij het eerste deel de weg vrijmaakt voor het tweede deel, en het eerste en het tweede deel samen het derde deel schragen; zie t.p. Ook op een andere wijze heeft het drietal een belangrijke functie in Ps. 17, zie t.p., zie ook op Ps. 32[34]. Enzovoort.

VII. Algemene karakterisering.

A. 'k Tracht nu nog een meer algemene karakterisering van de poëzie der psalmen te geven.

Veel in de boven gehouden beschouwingen kan dan alleen juist zijn, als de psalmdichters *geschoolde dichters* geweest zijn. En waarom zouden ze dat niet geweest zijn? Weliswaar weten we weinig of niets van de scholing van de psalmdichters in Israël. Maar een dergelijke scholing is er bij de omwonende volken zeker geweest. *S.N. Kramer*[35] schrijft: "anders dan de hedendaagse onderwijsinstellingen was de Sumerische school ook het middelpunt van wat scheppend schrijven zou kunnen worden genoemd". En *M. Lambert*[36] poneert: "achter de Sumerische hymnen staat een onderricht, een retorica, en, als men het woord vergunt, 'une fabrique extrêmement précise et méticuleuse'". Het is niet waarschijnlijk, dat de Israëlitische dichters, wier gedichten zo vele aanrakingspunten hebben met de gedichten van de omwonende volken, er toe overgingen een psalm te dichten zonder enige scholing.

Ook de Israëlitische dichters zullen zich een zekere "retorica" hebben eigen gemaakt. Die wijze van dichten zal voor hen vlees en bloed geworden zijn. En zo zullen in hun gedichten als vanzelf, zonder dat het hun bijzondere inspanning kostte, min of meer opzettelijk, allerlei

---

[31] Vgl. *A. Parrot,* De toren van Babel, 1955, speciaal pag. 49 vv.

[32] In Ps. 16 bv. staat de (korte) bede juist aan het begin; deze psalm is dus op een geheel andere wijze opgebouwd, zie de Inleiding.

[33] Door de nieuwere auteurs wordt in de regel weinig aandacht geschonken aan de opbouw van de psalmen (in de zin, waarin er hier over gesproken wordt). Een uitzondering vormt *Kissane* (van de oudere auteurs kan bv. *Delitzsch* genoemd worden). Deze is tot waardevolle resultaten gekomen. Maar m. i. heeft hij er te veel naar gestreefd de psalmen zo in te delen, dat de omvang van het ene deel met die van het andere deel correspondeert (zo verdeelt hij 33:4-19 in vier delen van vier versregels). M. i. moet men de materiële overwegingen de doorslag doen geven. Dat is ook de reden, waarom in het bovenstaande weinig over "strofen" is gesproken.

[34] Het getal drie heeft herhaaldelijk een bepaalde functie in de psalmen, zie 1:1 *enz.;* hetzelfde geldt van het getal zeven: Ps. 19:8-15 gebruikt zeven maal de naam: "HERE", Ps. 29 zeven maal de uitdrukking: "de stem van de HERE".

[35] *S. N. Kramer,* From the tablets of Sumer, 1956, pag. 4.

[36] *M. Lambert,* De quelques *thèmes littéraires* en sumérien et dans la Bible, Revue d'histoire et de philosophie réligieuses, XXXV, 1955, pag. 13.

verschijnselen zijn gekomen, allerlei *finesses,* die wij misschien alleen ten koste van heel wat inspanning weer ontdekken.

[44]

B. Niemand zal willen ontkennen, dat in de psalmen diepgevoelde emoties worden vertolkt. Maar de psalmisten uitten hun emoties niet op een onbeheerste en ongecontroleerde wijze. Ze lieten zich leiden door een bepaalde wijze van dichten, door een bepaalde stijl; in § 4, II, B, C en § 5 is ons dat reeds gebleken, en het onderzoek van deze § leidt tot hetzelfde resultaat. Misschien kan gezegd worden, dat de wijze van dichten van de psalmisten *enigszins een intellectueel karakter* droeg; 'k denk daarbij aan de kunstige opbouw der gedichten, aan de stijlfiguur der herhaling, aan de acrostichische gedichten, aan het chiasme enz. De vormgeving der psalmen staat onder controle van het ordenende intellect. Zie overigens de algemene uitspraak van *Buber-Rosenzweig*[37]*:* "Alle echte dichtkunst is in deze zin rationeel; d.w.z. zij ordent en vormt het elementaire 'unter einem Gestaltgesetz der Vernunft' ".

C. Tenslotte, het adagium is aangeheven: kunst is de aller individueelste expressie van de allerindividueelste emotie. Dit ideaal hebben de psalmdichters zeker niet nagestreefd. Het was niet hun bedoeling de allerindividueelste emotie te vertolken; zie daarover verder § 8, I. En ze hebben ook niet gezocht naar de allerindividueelste expressie: ze lieten zich veeleer door *de traditie leiden.* Er kan wel van de originaliteit van de psalmdichters gesproken worden. Maar dan moet men bij het vaststellen van wat originaliteit is andere maatstaven gebruiken, dan velen tegenwoordig doen. Het eigene van een psalmdichter bestond hierin, dat hij aan de overgeleverde vormen nieuwe variaties gaf, dat hij een traditioneel beeld in een nieuw verband zette enz. Om toch één voorbeeld te noemen: Ps. 23 heeft onmiskenbaar een eigen klank; maar het beeld van de herder is allerminst origineel te noemen: in het Oude Oosten was het een zeer gewoon verschijnsel, dat de koning herder werd genoemd. Zie verder op Ps. 17, 18, 31, 34 enz. Als belangrijkste oorzaak van dit verschijnsel zal moeten worden beschouwd, dat in Israëls geestesleven het individuele veel minder op de voorgrond trad dan bv. in de West-Europese beschaving (wat geenszins zeggen wil, dat in dit opzicht ons geestesleven hoger staat dan dat van Israël)[38].

§ 8. Het geloof van de psalmdichters.

Het zou veel te ver voeren een volledig antwoord te geven op de vraag: wat geloofden de psalmdichters?, of aan de orde [45] te stellen de verwante, maar niet identieke vraag: wat openbaart God ons door de psalmen? De bedoeling van deze § is veel beperkter.

Vele psalmen doen vragen rijzen aangaande de inhoud van het geloof van de psalmdichters. Bij de betrokken psalmen worden deze vragen besproken. Omdat herhaaldelijk dezelfde of soortgelijke vragen aan de orde komen, kan het zijn nut hebben samenvattende beschouwingen te geven. Daartoe wordt hier een poging gedaan.

I. Het is nodig enige inleidende beschouwingen te houden. Bekend is de uitspraak van *Luther:* "In de psalmen ziet men alle heiligen in het hart". Dat is treffend juist gezegd. In de psalmen uit zich het geloofsleven in al zijn schakeringen. In de psalmen horen we het antwoord, dat het geloof geeft op de openbaring van de HERE.

Hierbij moeten echter enkele dingen wel bedacht worden. In de psalmen uit zich niet het geloof van een willekeurige vrome. In de psalmen spreekt veelal de koning, de gezalfde des Heren, of ook een dienaar van het heiligdom. Vele psalmen zijn gedicht om in de eredienst

---

[37] *M. Buber-F. Rosenzweig,* Die Schrift und ihre Verdeutschung, 1936, pag. 238.

[38] Voor een nadere *uitwerking* van dit verschijnsel zie *men,* behalve *mijn* Kenmerken der Hebreeuwse poëzie, GTT, 1955, pag. 171-183, het belangrijke artikel van S. *Mowinckel,* Traditionalism and Personality in the Psalms, Hebrew Union College Annual, XXIII, I, 1950/51, pag. 205-231.

ten gehore te worden gebracht. Althans van de psalmen, zoals ze voor ons liggen, geldt in de regel, dat ze bestemd waren voor de eredienst. Zie voor het ene en het andere § 4; zie ook nog op Ps. 18:1. In de psalmen beluisteren we dus de uitingen van Israëls "officiële", geijkte vroomheid. Hier hangt mee samen, dat het geloof van de psalmdichters weliswaar schakeringen vertoont, maar toch een diepe eenheid vormt.

Het is dan ook niet zonder bezwaar er nadruk op te leggen, dat in de psalmen een strikt persoonlijk geloof tot uiting komt. Wanneer men bedoelt met deze uitspraak er op te wijzen, dat in de psalmen een echt, een levend geloof zich uit, zal niemand behoefte gevoelen deze uitspraak te bestrijden: de psalmen dragen de kenmerken van een echt, een levend geloof aan het voorhoofd. Maar in de psalmen gaat het niet om strikt persoonlijke ervaringen; en daarbij kan men zowel aan innerlijke als aan uiterlijke ervaringen denken. In v/at de psalmisten overkomt, is een gemeenschap, is dikwijls het volk betrokken; daar wordt ook voortdurend op gewezen. De psalmisten moeten eerder gezien worden als vertolkers van wat in de harten van een gemeenschap leeft, dan als mensen, die hun strikt persoonlijke geloofservaringen onder woorden brengen. Zie verder § 7, VII, C.

En voorts: het is zeker niet juist heel de inhoud van de psalmenbundel te karakteriseren als het antwoord van het geloof op Gods openbaring; dan zouden we te kort doen aan het "profetische" element in de psalmen. In niet weinige gevallen spreekt de psalmist niet uit naam van de gemeente, maar uit naam van God, vgl. 2:6 vv., 12:6, 20:7, 28:5, 32:8v., [46] 36:2, 49, 50, 60:8-10, 75:3 vv., 81:7vv., 82, 85:9, 95:7 vv., 110 e.a., zie telkens t.p.; vgl ook § 4, II, D. En er is meer. Om een willekeurig voorbeeld te noemen, het zou niet juist zijn t. a. v. Ps. 14 te poneren: "hier spreekt de dichter niet uit naam van de gemeente, maar uit naam van God". Toch is er alle reden althans aan vs. 2-5 een profetisch karakter toe te schrijven. Zo staat het dikwijls. En we moeten nog een stap verder gaan. Het O.T. ziet in het maken van liederen ter ere van God, vooral van cultische liederen, en in het ten gehore brengen van dergelijke liederen een verschijnsel, dat verwant is aan de profetie. Zo noemt 1 Kron. 25:2 v. het werk van de tempelzangers "profeteren"; zie verder o. a. 2 Kron. 29:30, 35:15, Ex. 15:20 (Num. 11:25 vv., 1 Sam. 10:5v., 19:20 vv.), Luc. 1:67; bedenk aan de andere kant, dat in de boeken van de profeten herhaaldelijk gedeelten voorkomen, die min of meer verwant zijn aan de psalmen, zie Jes. 12, Hab. 3 enz., zie ook nog een plaats als 2 Kon. 3:15. Wanneer we op dergelijke gegevens letten, wordt het ons duidelijk, dat de gevallen, die het eerst genoemd zijn, 2:6 vv. enz., veel minder geïsoleerd staan, dan het lijken kan. Zie nog op 36:2a, 49:2 vv., 110:1 enz.[39].

II. Na deze inleidende beschouwingen stel ik enkele vragen met betrekking tot de inhoud van het geloof van de psalmisten aan de orde.

Bij het lezen van de psalmen kan deze indruk worden gewekt. Voor het besef van de dichters vallen de mensen in twee groepen uiteen, nl. in rechtvaardigen en goddelozen. De dichters rekenen zichzelf en hun medestanders, geestverwanten tot de rechtvaardigen, en hun vijanden tot de goddelozen. De goddelozen worden voortijdig door de HERE uit het leven weggerukt, of worden door andere rampen getroffen; de rechtvaardigen hebben in de regel voorspoed. Als een rechtvaardige door een ramp wordt getroffen, zoekt hij de oorzaak in zonden, die hij bedreven heeft. De rampspoed van de rechtvaardige is slechts van tijdelijke aard: de rechtvaardige verootmoedigt zich, als hij door rampen getroffen wordt, voor de HERE en ontvangt dan zijn voorspoed terug. De dichters zijn wraakgierig tegen hun vijanden en wensen hun het kwade toe.

Dit beeld bevat wel juiste trekken, maar is toch als geheel onjuist, omdat te veel elementen verwaarloosd worden. 'k Tracht dit aan te tonen en wijd ook aandacht aan wat het N.T. over

---

[39] Met het bovenstaande moet ik volstaan ter behandeling van de verhouding van psalmodie en profetie. De vragen, die hier rijzen, zijn vooral aan de orde gesteld door S. *Mowinckel*, Psalmenstudien, III, Kultprophetie und prophetische Psalmen, 1923; zie overigens ook reeds bv. *Delitzsch* op Ps. 12.

deze dingen leert.

[47]

A. Ook hier moeten eerst enkele beschouwingen van algemene aard worden gehouden[40].

1° Inderdaad zijn er volgens de psalmen uiteindelijk[41] slechts twee soorten mensen: rechtvaardigen en goddelozen. Uiteindelijk geldt het: men is rechtvaardig of men is het niet; er wordt niet gesproken over mensen, die bij benadering rechtvaardig zijn. Ook in dit verband zal de invloed van de cultus genoemd moeten worden. De cultus maakt scheiding. Zij, die op een wettige wijze deelnemen aan de cultus, zijn rechtvaardig, de anderen zijn goddeloos; zie op Ps. 15, 24, ook op 5:5-8 enz.

2° Zoals onder I werd betoogd, we mogen de psalmen niet al te persoonlijk opvatten. Bij het lezen van de psalmen worden we soms herinnerd aan de stijl van kerkelijke belijdenisgeschriften. Wanneer de Heidelberger Catechismus in antwoord 21 zegt, wat een waar geloof is, tekent hij niet het geloof, zoals zich dat in de praktijk openbaart, maar het geloof, zoals het zijn moet. Een soortgelijk verschijnsel doet zich voor, als in Ps. 1 enz. algemene beschouwingen worden gegeven over het bestaan en de lotgevallen van rechtvaardigen en goddelozen; zie verder t.p. En dit geldt niet alleen voor psalmen, waarin algemene beschouwingen worden gehouden. Er bestaat een enigermate stereotiep, traditioneel beeld van de rechtvaardige en van de goddeloze. En ook wanneer in een psalm een "ik" spreekt van zijn gerechtigheid en van de goddeloosheid van zijn vijanden, worden trekken ontleend aan die stereotiepe, traditionele beelden.

B. 'k Kom nu tot meer concrete punten. Waarin bestaat de rechtvaardigheid, de vroomheid, waarover de dichters spreken? Zie § 9 onder "gerechtigheid" en "oprecht". Ter aanvulling en samenvatting het volgende. Het gaat in de eerste plaats om een religieuze kwaliteit. "Rechtvaardig" zijn zij, die op de HERE vertrouwen, zijn naam liefhebben. Ongetwijfeld heeft dat ook gevolgen voor hun zedelijke handelen. De "rechtvaardigen" zijn echter niet mensen, die de zedelijke volkomenheid nagenoeg bereikt hebben; het zijn geen zondeloze mensen, maar mensen, die, wanneer ze in zonden vallen, hun zonden belijden, en bij de HERE vergeving zoeken. We moeten de betuigingen van rechtvaardigheid enz. zien tegen de achtergrond van het verbond, dat de HERE met Israël heeft opgericht, en dat is een genadeverbond. "Rechtvaardig" zijn zij, die het verbond van de HERE en zijn voorschriften houden, 25:10, vgl. 103:18, zijn zij, die vertrouwen op de goedertierenheid en de genade van de HERE en het in heel hun leven tonen, dat het hun ernst is met dit vertrouwen. Met een Nieuwtestamentische uitdrukking zouden [48] we kunnen spreken van "geloof, in liefde werkende", Gal. 5:6, vgl. ook Jac. 2:14-26 enz.

Ter motivering van deze uitspraken zij er op gewezen, dat parallel met "rechtvaardig enz." staan uitdrukkingen als "die bij U schuilen, die uw naam liefhebben", vgl. 5:12 v. enz., dat de "rechtvaardigen" pleiten op Gods genade, d. i. op zijn onverdiende gunst, zie 4:2 enz., dat de dichters in één adem spreken van hun gerechtigheid en van hun zonden, zie 38:19-21, 40:9, 13, 17, 41:5, 13 enz., zie bv. ook op 14:5, 39:9, dat ze leven in het besef, dat alle mensen zondaren zijn, vgl. 14:3, 51:7, 130:3, 143:2.

Voorts moet bij vele betuigingen van rechtvaardigheid bedacht worden, dat de koning spreekt, zie vooral op 18:21 vv., dat de dichter zich verweert tegen valse beschuldigingen enz.

Vgl. nog bv. op Ps. 1, 5, 6, 7, 15, 17, 19:14, 26, 31, 32:6, 34[42].

---

[40] Vgl. voor het volgende G. *von Rad*, Theologie des Alten Testaments, I, 1957, pag. 368 vv.

[41] Zie echter ook het vervolg van het betoog, speciaal onder C, 4°.

[42] Voor een bredere behandeling van de vragen, die hier aan de orde zijn, zie mijn artikel: "De betuigingen van

Wanneer de psalmisten getuigen van hun gerechtigheid en hun vroomheid, mag men hen dus niet beschuldigen van eigengerechtigheid en van een wettische godsdienst. Aan de andere kant is het toch niet toevallig, dat dergelijke sterke betuigingen van rechtvaardigheid en vroomheid in het N.T. niet of nauwelijks voorkomen. We zullen daarom, ondanks het gezegde, in dergelijke betuigingen ook een blijk moeten zien, dat het zondebesef onder de Oudtestamentische bedeling minder ontwikkeld, minder fijn vertakt was, dan het bij de Nieuwtestamentische gelovige behoort te zijn.

C. Bij de beoordeling van de houding der psalmdichters tegenover hun vijanden moeten verschillende dingen bedacht worden.

1° De dichters beschouwen hun vijanden als goddelozen, als overtreders van de wet van de HERE, enz. Hierbij zij vooreerst de nuchtere opmerking gemaakt: wanneer de dichters hun vijanden van allerlei misdrijven beschuldigen, zie 5:7, 10 enz., hebben wij geen grond het gerechtvaardigde van deze beschuldigingen in twijfel te trekken. Voorts is ook in dit verband weer van groot belang: in de psalmen spreekt niet de eerste, de beste Israëliet over zijn strikt-persoonlijke vijandschappen. Dikwijls gaat het over de vijanden van Israël, en Israël was het volk, waaraan de naam van de HERE op een zeer bijzondere wijze verbonden was; zie overigens ook onder III, A. In vele psalmen spreekt de koning, zie § 6. Wie zich tegen de koning keert, keert zich tegen de gezalfde van de HERE, tegen de stamvader van Israëls grote Koning, de Messias, vgl. 2 Sam. 7; [49] hij brengt het heil van Israël, ja het heil van de wereld in gevaar; zie op Ps. 18:21 vv. Ook als de spreker niet een koning is, is hij toch een mens, die aan de HERE getrouw is, die een bijzondere band aan de HERE heeft. Uit al het gezegde volgt: de eer van de HERE is er mee gemoeid, dat de opzet van de vijanden verijdeld wordt, dat zij gestraft worden, vgl. 5:11 enz.

2° De dichters bidden, dat de HERE hun vijanden moge straffen, of — en dat komt veel vaker voor, zie § 5, III, C, d — uiten de wens, dat de vijanden mogen vergaan, of de overtuiging, dat de goddelozen zullen omkomen, maar ze spreken in de regel niet de begeerte of het voornemen uit, dat zij het hun aangedane onrecht aan de vijanden zullen betaald zetten; ze treden dus niet eigenmachtig op, willen niet eigen rechter zijn; zie nog op 41:11. Wat het optreden metterdaad van de dichters tegenover de vijanden betreft, betuigen zij herhaaldelijk, dat zij hun, die hen nu zo vijandelijk bejegenen, geen kwaad gedaan hebben, vgl. 7:5, 35:13 v. enz.

3° Om enige illustratie te geven van het onder 1° en 2° betoogde zij verwezen naar 1 Sam. 24:7, 11, 13, 26:9, 23, 2 Sam. 1:14, 16; uit deze plaatsen blijkt duidelijk vooreerst, dat David leefde in het sterke besef, van hoeveel gewicht het door de HERE gezalfd zijn was (en dat niet alleen, als het in zijn kraam te pas kwam: David spaart Saul, omdat deze de gezalfde des HEREN is), vervolgens, dat hij niet eigen rechter wilde zijn. Dat David Saul spaart, is volkomen in overeenstemming met de houding, die de psalmisten tegenover hun vijanden innemen.

4° Met de uitspraak: de psalmdichters beschouwen hun vijanden als goddelozen, zichzelf en hun medestanders als rechtvaardigen, is niet alles gezegd. De situatie is veel gecompliceerder.

De psalmisten belijden herhaaldelijk, dat ook zij zich schuldig maken aan ongerechtigheden, overtredingen. Het komt voor, dat de dichter zichzelf onder de "zondaars" blijkt te rekenen, vgl. 25:8, zie t.p., zie ook op 51:15 en de Inleiding op Ps. 32.

Voorts: de medestanders van de dichter worden rechtvaardigen genoemd, niet omdat ze medestanders van de dichter zijn, maar omdat ze op de HERE vertrouwen enz. En, wat op dezelfde lijn ligt: het staat zeker niet zo, dat de Israëlieten als zodanig rechtvaardigen zijn.

'onschuld, rechtvaardigheid' in de Psalmen", GTT, L, 1950, pag. 86-104; zie ook nog bv. *J. Ridderbos* op 17:1-5.

Zie verder onder III, A.

Tenslotte: vele psalmen bevatten algemene uitspraken over de rechtvaardigen en de goddelozen. Daarbij zal de dichter wel in het bijzonder aan zijn medestanders en aan zijn vijanden gedacht hebben. Maar doordat hij toch niet met zo vele woorden zegt, dat de goddelozen zijn vijanden, de rechtvaardigen zijn medestanders zijn, brengt hij een zekere distantie aan tussen [50] de vijanden en de goddelozen, tussen de medestanders en de rechtvaardigen. Men lette nog op het volgende. Meer dan eens — niet altijd!; vgl. bv. 69:23 vv., 137:8 v. — komt het voor, dat als de dichter concrete verwensingen uit, hij die richt tegen de "goddelozen", vgl. 31:18 enz., terwijl als hij bepaald zijn vijanden noemt, de verwensingen minder concreet zijn, vgl. 40:15 enz. Zie nog de Inleidingen op Ps. 26, 35, 38.

5° We wenden ons nu tot het Nieuwe Testament. Ook het N.T. leert, dat de mensen in twee groepen uiteenvallen, zo men wil: in rechtvaardigen en goddelozen, vgl. Matth. 7:13 v. enz. En ook in het N.T. wordt soms zeer concreet aangewezen, wie de goddelozen zijn: de tegenstanders van Gods volk en van zijn dienaren zijn goddelozen, vgl. Hand. 13:10 enz.

Dat God de zonde niet ongestraft laat, tegen haar toornt, het onrecht op een rechtvaardige wijze vergeldt, wordt in het N.T. op een nog aangrijpender wijze geopenbaard dan in het O.T.: het N.T. openbaart, dat Gods geliefde Zoon de vloek op zich moest nemen, zou zijn volk van die vloek worden bevrijd, en het N.T. spreekt van de eeuwige straf.

Zowel Christus als zijn volgelingen roepen het goddelijk oordeel in over hen, die Gods gebod overtreden en zijn volk tegenstaan, en dat niet slechts in het algemeen, maar ook over concrete personen, vgl. Matth. 23:13-39, Hand. 13:10, 1 Cor. 5:5, 2 Tim. 4:14, Openb. 6:10 e.a. Opgemerkt moet zelfs worden, dat dergelijke vervloekingen in het N.T. dikwijls een zwaardere inhoud hebben dan in het O.T.: in het O.T. werd bij dergelijke vervloekingen niet gedacht aan een eeuwige straf, en dat is in het N.T. soms wel het geval.

6° Ook hier is het niet mijn bedoeling te ontkennen, dat er accent-verschillen zijn tussen het O.T. en het N.T. Er is ook op dit punt een diepe verbondenheid. Paulus schrijft: "Wreekt uzelf niet, geliefden, maar laat plaats voor de toorn, want er staat geschreven: Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, spreekt de Here"; Rom. 12:19, vgl. Spreuk. 20:22. We kunnen zeker zeggen, dat de houding van de psalmisten in overeenstemming is met deze apostolische regel; zie boven. Maar er zijn wel sterke accent-verschillen. Niet alleen Gods toorn, maar toch vooral zijn genade, zijn vergeving, zijn lankmoedigheid worden in het N.T. duidelijker geopenbaard dan in het O.T. In verband daarmee krijgt de eis tot vijandsliefde, de vermaning te vergeven, te dulden, te dragen een veel sterkere klem. De Nieuwtestamentische gelovige zal in zijn houding tegenover zijn vijanden met het "zij weten niet wat zij doen", Luc. 23:34, toch nog sterker moeten rekenen, dan van de psalmisten gevraagd kon worden. Door de verdieping van het schuldbesef, zie onder B, zal hij toch nog voorzichtiger moeten zijn, dan de psalmisten waren, met het toepassen van de karakterisering "rechtvaardigen-goddelozen" op zichzelf en zijn [51] medestanders aan de ene zijde, de tegenstanders aan de andere kant. Zie verder op Ps. 1, 5:11, 7, 26, 31, 35[43].

D. Volgens de overtuiging der psalmisten is er een nauwe verbinding tussen rechtvaardigheid en voorspoed, tussen goddeloosheid en rampen. De psalmisten zien deze verbinding niet, gelijk het soms de schijn kan hebben, als het gevolg van een proces, dat automatisch verloopt naar een aan de natuur immanente wetmatigheid. Deze verbinding bestaat krachtens de beschikking van de HERE, wil men: bestaat op grond van het genadeverbond. Vgl. de Inleiding op Ps. 1 en zie op 7:15-17, 9:16, 17 e.a.

Het staat dus zo: bij de psalmisten leeft sterk het besef, dat de rechtvaardigen voorspoed behoren te hebben, en dat ramp en tegenslag gevolgen zijn van Gods toorn. In verschillende

---

[43] Zie voor een bredere behandeling van deze vragen mijn artikel: "De Vloekpsalmen", Horizon, VII, 1941, pag. 176-181; *J. Ridderbos,* a.w., pag. 408-417.

psalmen wordt dit besef met zo vele woorden uitgesproken, zie Ps. 1 enz., en in zeer vele psalmen staat dit besef op de achtergrond: juist omdat dit besef sterk bij de psalmisten leeft, worden ze, wanneer ramp en leed hen treft, beroerd tot in de wortels van hun bestaan, en stijgt bij voorspoed hun jubel zo hoog: in de voorspoed smaken zij de gunst van de HERE.

1° Ook hier kunnen gemakkelijk misverstanden rijzen. Uit verschillende uitspraken, die we in de psalmen vinden, kan de conclusie getrokken worden: naar de overtuiging van de psalmisten is de voorspoed der goddelozen altijd slechts kort van duur; de goddelozen worden voortijdig uit het leven weggerukt. Deze conclusie zou toch niet juist zijn; zie bv. de Inleiding op Ps. 37. Bedacht moet worden, dat vele uitspraken het karakter van spreuken dragen. Het is niet de bedoeling van de psalmisten, een gesloten levens- en wereldbeschouwing te ontwikkelen. Ze bedoelen bv. rechtvaardigen, die afgunstig zijn op de voorspoed der goddelozen, die door de machtige goddelozen onderdrukt worden, te troosten, hen op de goede weg te houden. En dan zeggen zij: staart u niet blind op de voorspoed der goddelozen. Die voorspoed is niet blijvend. De goddelozen bedrijven kwaad, en vroeg of laat zal dat kwaad de goddelozen of hun nageslacht[44] treffen; zie, behalve op Ps. 37, ook op Ps. 34. We kunnen ook hier (vgl. A, 2°) zeggen: bedoelde uitspraken hebben de stijl van een geloofsbelijdenis; uitgesproken wordt niet, hoe het in de praktijk gaat, maar hoe het gaan *moet* en hoe het uiteindelijk worden zal.

Dikwijls wordt geponeerd: de visie van de psalmisten, althans van velen van hen, op deze vragen is gelijk aan die van de [52] vrienden van Job. Hierbij moet opgemerkt worden: de fout van deze vrienden lag niet hierin, dat ze een verband legden tussen vroomheid en voorspoed, goddeloosheid en tegenslag; in dit verband is het belangrijk, dat Job tenslotte opnieuw voorspoed ontvangt; het is een verarming van de boodschap van het boek Job, wanneer men het slot voor onecht verklaart. Gezegd kan worden: de fout van de vrienden van Job lag hierin, dat ze een verkeerde toepassing gaven van een op zichzelf juiste overtuiging. Maar de psalmisten maken zich nergens aan een dergelijke verkeerde toepassing schuldig. De dichter van Ps. 37 ziet mensen, die voorspoed hebben, en mensen, die door tegenslag getroffen worden. En dan zegt hij niet op de wijze van de vrienden van Job: "de mensen, die door tegenslag getroffen worden, zijn blijkbaar goddelozen"; het is eerder omgekeerd! De psalmisten voeren telkens het pleit voor de ellendigen, voor hen, die door ramp en tegenspoed worden getroffen; ze bidden voor hen, bemoedigen hen. Ze verwijten het juist hun tegenstanders, dat deze uit de ellende van de psalmisten de gevolgtrekking maken: zij hebben een grove zonde bedreven, de HERE heeft geen behagen in hen, vgl. 22:8 v., 41:8 v. enz. Zie nog § 9, onder "ellendig".

Iets anders is — en het is van beslissende betekenis er oog voor te hebben, dat dit inderdaad iets anders is —: als de psalmisten door ellende getroffen worden, zien zij daar dikwijls dit in, dat de HERE hen verlaten heeft, tegen hen toornt wegens hun zonde; zie bv. de Inleiding op Ps. 32. De oorsprong van de ellende kon een bepaalde grote zonde zijn. Ook in dit verband is het van belang, dat in vele psalmen de koning spreekt, dat het in vele psalmen niet gaat over het lot van een enkeling, maar van het volk, van Israël. Onder de oude bedeling was het inderdaad dikwijls zo, dat een vrome koning voorspoed had en dat het afwijken van de wegen van de HERE met tegenspoed werd gestraft, vgl. Joz. 7 v. enz. Dat de psalmist door tegenspoed werd getroffen, kon ook zijn oorsprong hierin hebben, dat hij een tijdlang overmoedig was geweest, ver van God had geleefd; zie op Ps. 30. In elk geval wist de psalmist, dat hij in de ellende niet opstandig mocht zijn, dat hij zich buigen moest onder Gods slaande hand, dat hij de ellende door zijn zonden verdiend had, want "niemand die leeft, is voor U rechtvaardig", 143:2; zie bv. op Ps. 39.

---

[44] De betekenis van deze toevoeging mag niet onderschat worden. De uitspraak: "De goddelozen zijn als kaf, dat de wind verwaait", 1:4, behoeft niet te betekenen, dat de goddeloze persoonlijk door rampen getroffen wordt, dat hij een ontijdige dood heeft enz., maar wordt ook vervuld, wanneer hij geen nageslacht heeft, dat zijn naam in stand houdt; zie bv. de Inleiding op Ps. 37.

Overigens staat het geenszins zo, dat in alle klaagliederen gesproken wordt over zonde en schuld en over Gods toorn. In vele psalmen wordt wel geklaagd over een noodtoestand, maar komt tevens tot uiting het besef, dat de dichter in een ongestoorde gemeenschap met zijn God leeft. Zie Ps. 3 enz., zie vooral op 4:8. De psalmisten trokken uit het feit, dat ze door rampen werden getroffen, niet automatisch de conclusie, dat ze grote zonden hadden bedreven.

[53] 2° Het N.T. leert, evenals het O.T., dat alle ellende een gevolg is van de zonde, dat de "rechtvaardigen" heil, en dat is niet alleen een inwendig heil: voorspoed behoren te ontvangen en zullen ontvangen, en dat de goddelozen door ramp en leed worden getroffen. Dat de psalmisten zulk een nauwe verbinding zien tussen vroomheid en voorspoed, tussen zonde en ramp, heeft dan ook een grote positieve waarde. De moderne mens, voor wie deze verbindingen veel minder een levende realiteit plegen te zijn, heeft geen reden hier van een overwonnen stadium te spreken. In de psalmen spreekt niet een naïef-optimistisch levensgevoel, maar een levensgevoel, dat wortelt in een sterk geloof in de God van het verbond.

Maar dat neemt niet weg: ook bij deze verbanden legt het N.T., bij alle wezenlijke eenheid met het O.T., andere accenten. Het N.T. laat zien, dat weliswaar in alle leed en nood het branden is van Gods toorn tegen de zonde, maar dat toch altijd in het leed, waardoor Gods kinderen getroffen worden, de goddelijke liefde werkzaam is; zie overigens ook op 30:6 e.a. En voorts blijkt in het N.T. duidelijker dan in de psalmen, dat niet in deze bedeling Gods wegen hun eindpunt vinden; vgl. III, B. Het N.T. spreekt onomwonden van de eeuwige zaligheid en de eeuwige straf en doet zodoende meer licht vallen op de betrekkelijkheid, zoal niet van het aardse leven, dan toch van dit tijdelijke leven, en van wat daarin zich afspeelt. Niet dat dit tijdelijke leven daarom niet belangrijk zou zijn, zie op 6:6; niet dat de wijze, waarop God dit tijdelijke leven bestuurt, voor de Nieuwtestamentische gelovige niet een pijnigend raadsel kan zijn: de problemen, waarmee in Ps. 73, in het boek Job enz. geworsteld wordt, worden niet opgelost door een verwijzing naar de eeuwigheid. Maar doordat het N.T. duidelijker van het eeuwige leven spreekt, worden toch nieuwe perspectieven geopend. Zo komt meer de mogelijkheid in het zicht, dat God de beloning en de bestraffing uitstelt. Overigens legt toch ook het N.T. soms een onmiddellijk verband tussen zonde en straffen, die in dit leven optreden, zie bv. Matth. 9:2, Joh. 5:14, Hand. 5:1 vv., 1 Cor. 11:30, Openb. 2:22.

Zie verder o.a. de Inleidingen op Ps. 1 (o.a. over de vraag, of de voorspoed het *loon* op de rechtvaardigheid is, vgl. ook op 19:12), 34 (o.a. over het "rationele" van de voorspoed der rechtvaardigen, het onheil der goddelozen), 37, 39 (over de strijd om het geloof in Gods gerechtigheid te bewaren), ook op 6:2, 34:12-15, 63:4.

3° Afzonderlijk moet gesproken worden over de uitspraken der psalmisten, volgens welke ook het nageslacht van de goddelozen, van de vijanden van de HERE en zijn volk, zal worden verdelgd, zie 17:14, 21:11 enz.

Dit heeft twee aspecten. De verdelging van het nageslacht is een straf. God straft de goddeloze radicaal, tot in zijn [54] nageslacht toe; zoals de psalmisten dat op tekenachtige wijze, met een beeld aan het plantenleven ontleend, zeggen: tot in hun "vrucht" en hun "zaad" toe, zie 21:11 e.a.

Er is ook een ander aspect. Het nageslacht van de goddeloze wordt verdelgd, omdat de goddeloze onschadelijk gemaakt moet worden. Israël gelooft, dat komende is "de grote Toekomst", de tijd, waarin de rechtvaardigen het land in erfelijk bezit zullen hebben, en de goddelozen met wortel en tak zullen zijn uitgeroeid.

De vraag, of het rechtvaardig is, dat het nageslacht van 's HEREN vijanden wordt verdelgd, is in de bedoelde uitspraken niet aan de orde. Zoals in het bovenstaande ligt opgesloten, kan gezegd worden: de veronderstelling is, dat het nageslacht, als het in leven blijft, de Gode-vijandige levenshouding van de vaders zal voortzetten.

Het zou te ver voeren, hier aan de orde te stellen, wat door andere delen van het O.T. en door het N.T. over deze vragen gezegd wordt. Wat het O.T. betreft, kan bv. verwezen worden naar Ex. 20:5 v., Deut. 24:16, Ez. 18. Wat het N.T. aangaat, weliswaar legt het sterke nadruk op de persoonlijke verantwoordelijkheid, maar het stelt ook duidelijk in het licht, dat de mens niet een op zichzelf staand individu is, maar lid van de gemeenschap.

III. Min of meer in aansluiting aan het gezegde ga ik op twee onderwerpen nog iets nader in.

A. Eerst worden enkele opmerkingen gemaakt over wat genoemd kan worden "het particularisme en het universalisme" in de psalmen[45]. Evenals het geheel van het O.T. wordt de psalmenbundel gedragen door het besef, dat er een bijzondere band is tussen de HERE en Israël. "Hoe gelukkig de natie, welker God de HERE is, het volk, dat Hij zich ten erfdeel heeft verkozen" (33:12). Er is een nauwe band tussen de HERE en Israël, speciaal tussen de HERE en de koning van Israël; wie zich tegen Sions vorst verzet, verzet zich tegen de HERE; zie Ps. 2 enz.

Dit mag niet verkeerd worden opgevat. Het staat niet zo, dat de Israëlieten als zodanig rechtvaardig zijn en dus zeker mogen zijn van de hulp van de HERE. Zoals in zeer vele psalmen blijkt, zijn er ook onder Israël goddelozen; zij worden door de HERE gestraft. Er klinkt door sommige psalmen iets van het woord van Amos 9:7: "Zijt gij Mij niet als de kinderen der Nubiërs, kinderen Israëls?"; zie de Inleiding op Ps. 7 e.a. Het is wel waar, dat de ganse bij het heiligdom vergaderde gemeente soms "rechtvaardigen, vromen enz." wordt genoemd, zie 33:1, 30:5, 32:11 e.a. Maar dan wordt de gemeente genoemd naar haar [55] kern; men bedenke, dat alleen zij, die de HERE in oprechtheid dienden, het recht hadden te klimmen op de berg van de HERE, zie Ps. 15, 24, 5:5-8 e.a., speciaal 24:6; zie nog op 22:23-27, 31:24, 3:9, 14:7. Vgl. verder bv. de Inleiding op Ps. 37: niet alle Israëlieten, maar de rechtvaardigen onder hen zullen het land in erfelijk bezit hebben. Ook aan de koning van Israël valt de hulp van de HERE niet op een automatische wijze ten deel, zie weer de Inleiding op Ps. 7. Wanneer aan de koning de hulp van de HERE wordt toegezegd, is de veronderstelling, dat hij in de wegen van de HERE gaat; zie de Inleiding op Ps. 20 e.a.

De God van Israël is de schepper en onderhouder van hemel en aarde. De goden der volken kunnen hun vereerders geen hulp bieden, zie op 18:32 enz. De HERE heerst over de volken en is wereldrechter. In zijn richten van de volken is de HERE rechtvaardig, zie vooral de Inleiding op Ps. 9. Heel de aarde is vol van de goedertierenheid van de HERE, 33:5, zie t.p., enz. Ook onder de volken moeten de daden van de HERE verkondigd worden, 9:12, zie daar, 18:50 enz. De psalmisten hebben er van gesproken, dat ook de heidenen zich tot de HERE zullen bekeren, vgl. (2:10-12, zie daar,) 22:28 vv., 67, 68:30 vv., 87, 102:16 vv., 148 e.a.; dat houdt in de eerste plaats in, dat ook de heidenen aan de HERE eer zullen brengen; maar de gedachte is niet buitengesloten, dat ook de heidenen zullen delen in het heil, dat de HERE geeft, zie Ps. 67, 87 e.a. Zie nog op Ps. 8, 9:18 ("al de volken, die God vergeten zijn"), 19, 22:28 ("Alle einden der aarde zullen zich tot de HERE bekeren") e.a.

B. Zoals onder II, D reeds ter sprake kwam, de blik der psalmisten is in hoofdzaak beperkt tot het leven op deze aarde. Toch is ook in dit opzicht het onderscheid tussen de psalmisten en de Nieuwtestamentische gelovigen minder groot dan het lijken kan.

Uit verschillende psalmen blijkt, dat de Here in staat is uit de macht van de dood te verlossen, uit het dodenoord naar boven te doen komen, zie 9:14, 18:5 vv., 30:2 vv. enz. Als de psalmisten dat uitspreken, gebruiken zij wat met een overigens niet erg gelukkige term: een hyperbool kan worden genoemd, zie vooral op 18:5-20. Maar toch kan uit die uitdrukkingen worden afgeleid: ook bij de psalmisten leefde het op verschillende plaatsen van het O.T. tot uiting komende geloof, dat de Here ook in "eigenlijke zin" sterker was dan de macht van de dood, een dode levend kon maken.

---

[45] P. J. N. Smal, Die universalisme in die Psalms (diss.), 1956.

Voorts: evenmin als elders in het O.T. wordt in de psalmenbundel de indruk gewekt, dat met het sterven de mens ophoudt te bestaan, zie 88:6 v. e.a. Maar geloofden de psalmisten, dat een mens na het sterven Gods gunst kan genieten? Dat dit mogelijk is, wordt door de psalmisten niet bepaald ontkend, zie [56] bv. op 6:6 en de Inleiding op Ps. 39, en wordt een enkele maal zelfs uitgesproken, zie op 49:16, 73:24. Gezegd kan ook worden: het aanvaarden van de mogelijkheid, dat Gods gunst ook na het sterven gesmaakt kan worden, lag in de lijn van het geloof, dat God sterker is dan de macht van de dood, zie boven, en van het besef van diepe verbondenheid met die God, dat uit zo vele psalmen spreekt. Maar volmondig moet worden toegestemd, dat in de regel het aanvaarden van die mogelijkheid in de psalmen niet fungeert; om dat te zien, moet men niet alleen letten op uitspraken, als die van 6:6, 30:10, 88:11-13, maar vooral bedenken, dat de psalmisten niet van het leven na het sterven spreken in situaties, waarin een Nieuwtestamentische gelovige dat wel zou doen.

Tenslotte: bij de psalmisten leefde de overtuiging, dat het loflied, door de rechtvaardigen tot Gods eer gezongen, zou blijven doorklinken tot in de eindeloze toekomst, vgl. 5:12, zie t.p., enz.; ook, dat Davids huis tot in de onafzienbaar verre toekomst zou regeren, zie de Inleiding op Ps. 21; ook, dat het zaad van de goddelozen zal worden uitgeroeid en dat het zaad van de rechtvaardigen, we kunnen ook zeggen: de rechtvaardigen in hun zaad het land in erfelijk bezit zullen hebben, zie de Inleiding op Ps. 37. Zo kunnen we zeggen, dat de blik van de psalmisten zich gericht heeft op "de grote Toekomst"; zie verder nog op Ps. 85, 96 en elders.

Hier mogen nog twee opmerkingen aan worden toegevoegd. De sterke nadruk, die in de psalmen en in heel het O.T. het leven op deze aarde krijgt, kan ons leren het aardse leven volkomen ernstig te nemen. Uitspraken als die van 6:6 enz. hebben voor de Nieuwtestamentische gelovige hun waarde nog niet verloren. Zie nog op Ps. 115 en elders.

Gerekend moet worden met de mogelijkheid, dat reeds op een zeer vroeg tijdstip bij het gebruik van uitdrukkingen, die oorspronkelijk op dit leven sloegen, gedacht is — en dat op een legitieme wijze — aan het leven na dit leven; zie vooral op 17:15, ook de Inleiding op Ps. 16, en elders.

IV. Een enkel woord moet hier gewijd worden aan de vraag: getuigen de psalmen van de verwachting van de Messias? Boven kwam reeds ter sprake, dat door sommige psalmen het oog gericht wordt op "de grote Toekomst". Men kan dit ook "de Messiaanse toekomst" noemen. Maar door hierop te wijzen is de vraag niet beantwoord: blijkt uit de psalmen, dat de auteurs een persoonlijke Messias verwachtten?

Hier moeten de psalmen in de bespreking betrokken worden, die men "koningspsalmen" pleegt te noemen, zie § 5, III, E, wel met name Ps. 2, 72. Deze psalmen stellen ons voor eigenaardige moeilijkheden; het is niet verwonderlijk, dat de discussie erover niet tot rust komt. M.i. is, met uitzondering van Ps. 110, zie [57] t.p., niet één van die psalmen (of van de psalmen in het algemeen) direct-Messiaans, en is het ook minder juist[46] te zeggen, dat door deze psalmen de koning gezet wordt in het licht van de komende Messias. De oplossing moet mi. in deze richting gezocht worden. In 2 Sam. 7, 1 Kron. 17 worden grote dingen aangaande de koning gezegd. Dat culmineert in de uitspraak: "Ik zal hem tot een vader zijn, en hij zal Mij tot een zoon zijn". De koning is zoon, en daarom ook stedehouder van de HERE, van de God des hemels en der aarde, vgl. ook Ps. 2:7 vv., 18:44, 89:27 v., 1 Kron. 28:5, 29:23, 2 Kron. 9:8, 13:8. De dichters van Ps. 2, 72 enz. richten hun blik op wat de koning van Israël naar recht toekomt; ze hebben voor ogen wat Israëls koning kan zijn, wat hij behoort te zijn[47]; bijna zouden we zeggen: wat hij zou zijn, als hij zonder zonde was. We kunnen ook hier weer verwijzen naar de stijl van kerkelijke geloofsbelijdenissen, vgl. II, A, D.

---

[46] Uit het vervolg moge blijken, waarom deze zwakke uitdrukking gebruikt wordt.

[47] Vgl. *G. von Rad*, Die Theologie des Alten Testaments, I, 1957, pag. 317-322.

Zie verder op Ps. 2 enz.

Iets anders is, dat men bij later gebruik deze psalmen op de Messias heeft toegepast. Duidelijke blijken daarvan zijn te vinden in het Nieuwe Testament, ook in de oude Joodse literatuur. Het valt ons ook niet moeilijk de legitimiteit hiervan in te zien. Wat Israëls koningschap kon zijn, moest zijn, werd niet gerealiseerd door de koningen uit Davids huis, zelfs niet door de besten van hen. Zo moest wel het gebruik van deze psalmen het verlangen oproepen naar de koning, in wie al die heerlijke uitspraken van de psalmen werden vervuld. Het is niet onmogelijk, dat dit al van de aanvang af het geval is geweest[48]. In elk geval is het al wel gebeurd binnen de tijd, waarin het Oude Testament ontstaan is: uitdrukkingen, die door de psalmen met betrekking tot een gewoon-menselijke koning worden gebruikt, worden door de profeten toegepast op de Messias, vgl. bv. Ps. 72:8 met Zach. 9:10. Zo wordt ook duidelijk, dat door de uitspraak, dat Ps. 110 de enige rechtstreeks-Messiaanse psalm is, aan deze psalm toch een minder geïsoleerde plaats wordt toegeschreven, dan het lijkt. Zie verder nog de Inleiding op Ps. 18, 21 enz.

Daar vele psalmen m.i. de naam "koningspsalmen" kunnen dragen, zie § 6, zijn de hier gegeven beschouwingen voor vele psalmen van betekenis, zij het in min of meer sterke mate.

V. Gelijk aan het begin van deze § werd opgemerkt: de vraag naar de inhoud van het geloof van de psalmdichters [58] is niet identiek met de vraag naar de Godsopenbaring, de boodschap van de psalmen; het zou te ver voeren de laatste vraag met zo vele woorden aan de orde te stellen. Intussen moge het door het onder I gezegde te duidelijker geworden zijn, hoe nauw deze twee vragen met elkaar verbonden zijn, en moge uit verschillende opmerkingen, die onder II-IV gemaakt werden, gebleken zijn, in welke richting ik het antwoord op de vraag naar de boodschap zoek.

Misschien is het goed hier nog het volgende aan toe te voegen, al worden daardoor de grenzen van deze § overschreden. Evenmin als de vraag naar de inhoud van het geloof van de psalmdichters identiek is met de vraag naar de boodschap van dit Bijbelboek, evenmin valt de Messias-verwachting van de psalmisten samen met het Christologische in de psalmen. Bij Nieuwtestamentisch licht gezien is de genade, waarvan de psalmen op zulk een aangrijpende wijze in smeking en loflied zingen, de genade van Jezus Christus. Ook leert het N.T. ons de dichters van de psalmen, de bezongenen in de psalmen, in min of meer strikte zin zien als voorafschaduwingen, typen van Christus. Zie onder IV, en verder de Inleidingen op Ps. 2, 16, 18, 21, 22 enz.[49].

§ 9. Verklaring van enkele woorden.

Om practische redenen geef ik hier een verklaring van enkele woorden, die herhaaldelijk in de psalmen voorkomen.

bedrog: de Hebreeuwse woorden, die gewoonlijk met "bedrog, leugen" zijn weergegeven, duiden aan iets — veelal een woord, woorden — dat geen gehalte heeft, dat slap is, niet vast is, niet deugdelijk is, waarop men niet betrouwen kan, en zo: dat schaadt; men zie de beschouwingen op 32:2, 33; 17. Ze hebben dus een ruime betekenis: vleitaal, tegenover God, zie op 36:4, en mensen, bedriegelijke raadgevingen, smaad, valse beschuldigingen, valse aanklachten, onrechtvaardige vonnissen, laster, (ongegronde) vervloeking, boze plannen, intriges enz. Men moet niet in de eerste plaats aan de tegenstelling: woord-

---

[48] Vgl. *von Rad*, a.w., pag. 322: "Wij weten niet, of zij, die de koning huldigden, van een echt vertrouwen vervuld waren, of dat reeds de twijfelende vraag bij hen leefde: Zijt gij het, die komen zou, of hebben wij een ander te verwachten?"

[49] 'k Moge nog verwijzen naar twee artikelen van mijn hand: "Christus in de Psalmen", GTT, XLIV, 1943, pag. 129-149, en: "Het Oude Testament in de prediking", GTT, LVI, 1956, pag. 142-153, speciaal pag. 149 v.

gedachte, of aan de tegenstelling: woord-werkelijkheid denken, al zijn deze tegenstellingen soms in de betekenis van deze woorden begrepen; zie op 17:1. De wet van de HERE is, zie bv. 19:8, 10, "rondom betrouwbaar"; wat van die wet afwijkt, is "leugen"; wie op iets anders dan op de HERE zijn vertrouwen stelt, vertrouwt op "leugen", zie op 4:3. Zie ook bij "betrouwbaarheid" en op 24:4, 26:4, 31:7 voor "ijdel, nietswaardig"; vgl. voorts § 6, II, D.

beschaamd worden: zowel objectief ("te schande worden"), [59] als subjectief ("zich schamen"), maar het objectieve pleegt op de voorgrond te staan; bedacht moet worden, hoe gevoelig de Israëliet was voor schande, zie § 6, II, D, 3°.

betrouwbaarheid, trouw: de stam *āmăn* en de afgeleide woorden zijn gewoonlijk vertaald met "betrouwbaar zijn, betrouwbaarheid"; deze woorden duiden aan, dat iemand of iets vast, duurzaam, trouw, betrouwbaar, waar, waarachtig is, vastigheid, gehalte heeft, en dan ook: een heilzame werking heeft. Ze vormen de tegenstelling van "bedrog", zie daar. De HERE is betrouwbaar, zie op 25:5; wie in gemeenschap met de HERE leeft, krijgt vastheid in zijn leven; wordt ook zelf betrouwbaar tegenover zijn naaste. Zie verder op 12:2 ("getrouwen"), 27:13 ("geloven"), 33:4, 37:3 ("bestendigheid").

bevrijden: de stam *jāsjă*^{c} en de afgeleide woorden zijn consequent weergegeven door "bevrijden, bevrijding". Zie de uitvoerige bespreking van deze stam door *F. H. Breukelman,* "In de Waagschaal", VIII, 1953, no. 42-44. Deze komt tot de conclusie, dat "heil" te positief, "verlossing" te negatief is, en kiest in aansluiting aan *M. Buber* als vertaling: "bevrijding". Het woord duidt aan *zowel de hulp tegenover benauwers, als het* voeren in de ruimte. De eigennamen Jozua, Jezus e.a. hangen er mee samen.

ellendig: is de vertaling van ^{c}*ānî.* Dit woord kan een duurzame toestand aanduiden; zo kunnen bv. de armen, de sociaal zwakken "ellendig" genoemd worden, zie Ex. 22:25 enz. Maar het kan ook een acute betekenis hebben; zo is bv. een koning, die door vijanden benauwd wordt, "ellendig". Het is de roeping van de koning speciaal de ellendigen te beschermen, zie Ps. 72 e.a.; zo zorgt de HERE in het bijzonder voor de ellendigen; dat iemand ellendig is, is voor vele mensen een reden zich tegen hem te wenden, zich van hem af te wenden, maar is voor de HERE een reden hem te helpen. Verwant met ^{c}*ānî* is ^{c}*ānāw;* dit woord duidt aan hen, die onder de druk zich buigen, in de nood op de HERE blijven hopen; het is vertaald door: *"ootmoedig".* Zoals uit het gezegde al blijkt, is er een nauwe verwantschap in de betekenis van deze twee woorden: de druk, indien hij door God geheiligd wordt, is een leerschool van de ootmoed; deze twee woorden worden dan ook wel door elkaar gebruikt. Zie nog op 18:28, en vgl. ook Matth. 5:3, 5, enz.

eeuwigheid: met dit woord is in de regel ^{c}*ôlām* vertaald; het Hebreeuwse woord duidt aan een onafzienbaar lange tijd; het wijst niet op een overschrijden van de grenzen van dit leven of van deze bedeling; vgl. echter ook § 8, III, B, en op 5:12, 10:16, 15:5, 18:51, 21:5.

genade: de stam *chānăn* en de afgeleide woorden zijn gewoonlijk vertaald met "genadig zijn, genade"; deze woorden duiden eigenlijk aan een "zich neerbuigen tot"; ze spreken van [60] onverdiende, "vrije" gunst, zie op "goedertierenheid". Ze hebben in zoverre een minder specifieke betekenis, dan "genadig zijn, genade" in ons spraakgebruik gewoonlijk hebben, als ze niet bepaald de door de zonde verbeurde gunst behoeven aan te duiden. Zie verder *J. Ridderbos* op 4:2.

gerechtigheid, rechtvaardig: worden gebruikt ter vertaling van *tsādăq* en de daarvan afgeleide woorden. Misschien is de grondbetekenis het beantwoorden aan zijn bestemming, zie op 23:3, en dan: het beantwoorden aan de verplichtingen, die uit de gemeenschapsverhouding, wil men: uit de verbondsverhouding voortvloeien. Gods "gerechtigheid" houdt in, dat Hij volbrengt, wat op grond van zijn belofte van Hem verwacht mag worden, dat Hij beantwoordt aan de "verplichtingen", die Hij in het verbond op zich genomen heeft; dat verbond is een genadeverbond; zo kan het niet verwonderen, dat in het O.T. het heilbrengende van Gods gerechtigheid op de voorgrond treedt, al is de keerzijde,

dat de goddelozen gestraft worden. Het kan ook zo geformuleerd worden: de HERE is de koning van Israël; de koning is "rechtvaardig", als hij doet wat van een koning verwacht *mag worden;* in het O.T. *treedt op de voorgrond,* dat het de roeping van de koning is, de weerlozen bij te staan; zo bestaat Gods "gerechtigheid" hierin, dat Hij de (onrechtmatig) verdrukten aan hun recht helpt; ook hier is de keerzijde, dat de onderdrukkers worden verdelgd. Zie nog een tekst als Rom. 1:17.

Als een mens betuigt, dat hij "rechtvaardig" is, kan dat betekenen, dat hij zich niet schuldig gemaakt heeft aan datgene, waarvan hij beschuldigd wordt; ook.— ruimer — dat hij tegenover zijn vijanden het gelijk aan zijn zijde heeft ("zaaksgerechtigheid"), vgl. bv. 1 Sam. 26:18, 23, ook 24:12 v.; ook dat hij het verbond niet heeft verbroken; deze betekenissen zijn nauw aan elkaar verbonden, vloeien in elkaar over; zie nog de Inleiding op Ps. 26. We kunnen met een algemene formulering zeggen: de mens is "rechtvaardig", als hij in zijn verkeer met God en mensen beantwoordt aan de verplichtingen van het verbond; ook hierbij moet bedacht worden, dat het verbond een genadeverbond is: "rechtvaardigheid" mag dan ook niet op één lijn gesteld worden met zondeloosheid; vgl. verder § 8, II, B. Soms duidt dit woord aan hen, die op wettige wijze deelnemen aan de cultus, zie 33:1, 118:19 v. e.a., vgl. § 8, II, A, 1°. Zie nog op 4:6, 5:13, 14:5, 19:10, 35:27 ("rechtvaardiging"), 28, 40:10.

goddeloos: vertaling van *rāsjā*^{c}*;* dit is het meest gebruikte woord ter aanduiding van zondaren; het zal oorspronkelijk iemand aanduiden, die bij een twist, een rechtszaak het ongelijk aan zijn zijde heeft, vgl. Ex. 2:13, 9:27, ook Ps. 37:33 ("veroordelen"). Het is de tegenstelling van "rechtvaardig" en heeft soortgelijke schakeringen als dat woord, zie daar; zo kan het [61] aanduiden hen, die niet gerechtigd zijn aan de cultus deel te nemen, vgl. 5:5 enz.

goedertierenheid: chèsèd is weergegeven door "goedertierenheid, gunst"; het duidt hoofdzakelijk aan, dat men aan zijn verplichtingen voldoet, dat men "loyaal" is; dikwijls staat het dicht bij "hondstrouw". Overigens schijnt het toch ook wel de gedachte van "goedertierenheid, barmhartigheid" op te roepen, vgl. 1 Kon. 20:31, Hos. 2:18 enz., zie ook Ps. 33:5 e.a. Het wordt gebruikt zowel van God als van de mens. Gezegd kan worden, dat de vrijmachtige God krachtens het verbond "verplichtingen" op zich genomen heeft; zie nog op 33:5, 36:6. Wanneer in de koningspsalmen over de *chèsèd* van de HERE gesproken wordt, kan speciaal gedacht worden aan 's HEREN trouw aan zijn verbond met David, zie 18:51 e.a., ook bv. Jes. 55; 3. De mens heeft *chèsèd* te bewijzen jegens God, die zijn verbond met hem opgericht heeft, en jegens zijn medemens, speciaal jegens zijn medebondeling. Zie verder *J. Ridderbos* op 6:5.

gunst: zie bij "goedertierenheid".

hart: het middelpunt van de mens, waarin zijn krachten liggen samengebundeld, en waardoor heel zijn optreden beheerst wordt. De "rechten van hart", 7:11, zijn zij, die tot in de kern, de pit, het klokhuis recht zijn. God vraagt het hart, d. i. God vraagt de honderd procent. Zie nog op 10:6, 27:14.

heilig: vertaling van *qādôsj;* dat de HERE "heilig" is, betekent, dat Hij de gans Andere is, dat Hij afgescheiden is van het schepsel, in het bijzonder van het zondige schepsel, zie verder op 22:4; dat een mens "heilig" genoemd wordt, houdt in, dat hij aan God gewijd is, een bijzondere band aan Hem heeft, vgl. 34:10; zie verder op 16:3 en vgl. bv. Ex. 19:6, Lev. 11:44, Hos. 11:9.

kennen, weten: vertaling van *jādă*^{c}*;* dit woord duidt aan niet een louter intellectueel kennen, maar een kennis, gegrond op ervaring, zie op 9:21, ook op 39:5; dikwijls kan men zeggen: een kennis, geboren uit levensgemeenschap, een kennen in liefde; overigens is de intellectuele kennis uiteraard niet uit-, maar ingesloten, zie bv. op 9:11, 25:4; vooral 14:1-4 zijn in dit opzicht merkwaardig, zie ook op 19:3. De HERE kent de weg van de rechtvaardigen, 1:6, weet van zijn noden, 31:8, kent zijn dagen, 37:18, zie t.p. De rechtvaardige kent de HERE, 36:11, kent zijn naam, 9:11, zie t.p.; dat kennen sluit het

erkennen in zich.

leugen: zie bij "bedrog".

leven: het gebruik van dit woord is een goede illustratie van wat genoemd wordt "het totaliteitskarakter, de massiviteit" van het Israëlitische denken. Wie ziek is, door vijanden wordt benauwd enz., is reeds enigermate dood, vgl. 9:14, 18:5 vv., 22:16, 30:4, 6 enz., zie t.p., ook § 6, II, B. Voor het besef [62] van de Israëliet is alleen het leven, dat zich onbelemmerd ontplooit, we kunnen ook wel zeggen: het leven, dat in Gods gemeenschap en gunst wordt geleefd, de naam van "leven" waard, vgl. 16:11, 21:5, 30:6, 34:13, 36:10, 133:3, ook 119:50 e.a., ook Deut. 6:24, 8:1, 30:15, Spreuk. 12:28, Jes. 55:3, Joh. 17:3, 1 Joh. 5:12.

loven: is 6:6, 7:18, 9:2, 18:50, 28:7, 30:5, 10, 13, 33:2, zie ook 35:18 ("prijzen"), 26:7 ("loflied"), de vertaling van de *hiph*^{c}*îl* van *jādā;* de oorspronkelijke betekenis zal zijn: belijden, openlijk (dat wil gewoonlijk zeggen: bij het heiligdom) verkondigen, vgl. 32:5, Joz. 7:19, 1 Kon. 8:33, 35 e.a.; "de HERE loven" betekent dan: (roemend en dankend) gewag maken van de daden van de HERE.

naam: deze is voor het Israëlitische besef van grote betekenis. De naam van de HERE is de openbaring van de HERE, is de HERE zelf, zoals Hij zich openbaart, is de HERE in zijn macht en trouw, vgl. 54:8 v., Spreuk. 18:10, Jes. 30:27 enz.; zie op 5:12 ("uw naam liefhebben"), 9:11 ("uw naam kennen"), 33:21 ("op zijn naam vertrouwen"), 20:2, 22:23, 23:3 ("terwille van zijn naam"), ook op 16:4 (de namen van de afgoden mogen niet genoemd worden). Voor de naam van mensen zie op 9:6, 41:6.

ongerechtigheid: is 25:11, 31:11, 32:2, 5 (2 X), 38:5, 19, 39:12, 40:13 vertaling van ^{c}*āwōn* ("misdaad", 18:24, 36:3). Dit woord duidt aan een afwijken van de rechte weg, d. i. van de door de HERE voorgeschreven weg, een op kromme wegen gaan, vgl. 38:7 ("gekromd"); er zit het element van opzettelijkheid in; dit woord sluit ook herhaaldelijk in zich de gevolgen van de zonde, de schuld en de straf, vgl. in het bijzonder 38:5, 40:13. Vgl. ook bij "zonde".

ootmoedig: zie bij "ellendig".

oprecht: a. De stam *tāmăm* en de afgeleide woorden vertaal ik bij voorkeur door: "oprecht, vroom zijn; oprechtheid, vroomheid". Ze wijzen op volkomenheid, volledigheid, gaafheid, vgl. 38:4, 8, ongereptheid. Ze worden bv. gebruikt van een offerdier, Ex. 12:5 enz. Ze duiden niet aan zedelijke volkomenheid, zie bv. op 19:14, 41:13, maar dit, dat iemand zich geheel en al, met een ongedeeld hart, aan de HERE toevertrouwt en in zijn dienst stelt; zie nog op 18:24, 19:8, 25:21, en vgl. *J. Ridderbos* op 15:2a.

b. Voor "oprecht" in 11:7, 33:1, 37:37 zie bij "recht".

overtreding: wordt gebruikt als vertaling van *pèsjă*^{c}*;* dit is het sterkste woord voor zonde, vgl. bv. Job 34:37; het werkwoord, waarvan het afgeleid is, duidt aan het in opstand komen, het rebellie plegen, afvallen van zijn heer, vgl. 1 Kon. 12:19, 2 Kon. 1:1 enz. Zie op 25:7, en bij "zonde".

recht (bijvoegelijk naamwoord): wordt gebruikt als vertaling van *jāsjār;* dit woord is de tegenstelling van krom, zie Ez. 1:7, [63] en van oneffen, vgl. Jes. 40:3. De HERE is "recht", zie 25:8 e.a., d. i. Hij gaat op rechte wegen (zie voor de tegenstelling 125:5), op de rechte wegen, doet wat van Hem verwacht mag worden; zie nog op 19:9. De HERE wil ook, dat de mensen op rechte wegen, op de rechte wegen gaan zullen, dat ze "recht" van hart en, weg zijn, zie op 7:11, 37:14, ook op 17:2. In 11:7, 33:1, 37:37 is dit woord vertaald door: "oprecht".

rechtvaardig: zie bij "gerechtigheid".

trouw: zie bij "betrouwbaarheid".

twist: bij dit woord denke men aan twee Israëlitische mannen, die een geschil hebben en daarover met elkaar strijden. Dat kon gebeuren, terwijl ze samen waren; vooral dan kon het

gemakkelijk op handtastelijkheden uitlopen, vgl. bv. Ex. 21:18. Maar het kon ook gebeuren bv. in de poort; dan beperkte het zich eerder tot een woordenstrijd; de oudsten konden als scheidsrechter optreden. Zo kunnen "twist" en "rechtsgeding" synoniemen zijn, vgl. 35:23, zie daar, en zie ook op 35:1.

vrede: vertaling van *sjālôm.* Dit woord spreekt van een ongedeerd, "heel" zijn, vgl. 38:4. "Vrede" heerst, als alles gaat, zoals het behoort te gaan, als alles in orde is, als het in orde is tussen God en de mensen, en dan ook tussen de mensen onderling. Zie op 4:9, 28:3, 29:11, 34:15.

Vrees voor de HERE: de houding, die aan de Israëliet, aan de mens tegenover de HERE betaamt, wordt dikwijls door deze uitdrukking aangeduid. Daaruit blijkt, hoezeer het O.T. er nadruk op legt, dat aan de mens tegenover de HERE past diep ontzag, sidderende eerbied. Overigens mag dit vrezen niet op één lijn worden gesteld met bang zijn: als het goed is, gaat dit vrezen voor de HERE gepaard met een vertrouwen op de HERE, zie op 40:4, ook op 31:20, 33:18, 34:12. Zie nog op 2:11 (en 22:24, 33:8), 19:10, 25:12.

vroom: a. Zie bij "oprecht".

b. "Vroom" is 12:2, 16:10, 30:5, 31:24, 32:6, 37:28 de vertaling van *chāsîd,* vgl. ook 4:4, 18:26. Sommigen vertalen dit woord door: "die deel heeft aan de goedertierenheid, nl. van de HERE, gunstgenoot", anderen door: "die goedertierenheid bewijst, vroom, getrouw" (voor "goedertierenheid" zie boven). M.i. staat, althans in de regel, de laatst genoemde betekenis op de voorgrond, zie de parallelle uitdrukkingen in 12:2, 18:26 enz., vgl. ook 4:4; overigens behoeft men de eerst genoemde betekenis niet buiten te sluiten. Zie verder *J. Ridderbos* op 4:4.

want: is gewoonlijk de vertaling van *kî.* Dit woordje heeft oorspronkelijk een aanwijzende kracht: "zie, voorwaar". Het legt dikwijls een zekere verbinding tussen twee uitspraken; welke die verbinding is, moet uit het verband worden afgeleid; m.a.w.: uit het gebruik van *kî* mogen niet dezelfde conclusies worden [64] getrokken als uit het gebruik van "want". Behalve door "want" heb ik het vertaald door "maar", 14:6 e.a., "ja", 1:6, 18:28-30 enz., "voorwaar", 9:19 e.a., en ook wel door andere woorden.

wet: vertaling van *tôrā;* dit woord betekent misschien oorspronkelijk: vingerwijzing, Spreuk. 6:13, aanwijzing, dan: onderwijzing, onderricht, Ps. 78:1 e.a., speciaal: een door de HERE gegeven aanwijzing, of: een complex van dergelijke aanwijzingen, of: het geheel daarvan, dus: de openbaring van de wil van de HERE, zijn geopenbaarde wil. "De wet" is dus meer dan een verzameling van zedelijke voorschriften, ze wekt ook op tot geloof, tot vertrouwen op Gods genade enz., bevat ook de voorschriften, hoe een mens, die gezondigd heeft verzoening kan krijgen, enz. Zie verder o.a. op 1:2, 19:8-12[50].

weten: zie bij "kennen".

ziel: nèphèsj is dikwijls door "ziel" vertaald; het betekent misschien oorspronkelijk: "keel", vgl. 69:2, 107:9, zie t.p.; dan: "adem, levensbeginsel, levenskracht, leven, wat de mens beweegt enz."; de "ziel" is draagster van begeerten en aandoeningen van allerlei aard. Soms staat het dicht bij "hart", vgl. 31:8 met 25:17. Het ligt herhaaldelijk voor de hand "mijn ziel" met "ik" te vertalen, maar deze vertaling verzwakt toch de oorspronkelijke uitdrukking. Zie verder op 19:8 ("levenskracht"), 24:4, 25:1, 44:26, 106:15, 119:25, ook *J. Ridderbos op 3:*3, 6:4.

zonde: chăṭ ṭ ā t en verwante woorden zijn gewoonlijk door "zonde" vertaald. De stam, waarvan deze woorden zijn afgeleid, betekent: "missen", vgl. bv. Job 5:24, Spreuk. 8:35 v.

---

[50] Het N.T. maakt onderscheid tussen "het geloof" en "de werken der wet", Rom. 3:28. Dan wordt "wet" in een andere zin gebruikt, dan waarin het door het O.T. pleegt gebruikt te worden. We kunnen wel zeggen: tot het volbrengen van de "wet", zoals Ps. 1, 19, 119 enz. dit woord gebruiken, behoort ook het geloven.

Deze woorden duiden aan, dat men iets, wat God geboden heeft, nalaat, of iets doet, wat God verboden heeft; zie op 1:1. Ze kunnen ook gebruikt worden ter aanduiding van zonden, die zonder opzet bedreven worden, Lev. 4:2 e.a. Vgl. ook bij "ongerechtigheid, overtreding".

§ 10. Varia.

1. Slechts in zeer weinige gevallen is in deze commentaar afgeweken van de Masoretische tekst, de Hebreeuwse tekst, zoals die door bemiddeling van de Joodse schriftgeleerden tot ons gekomen is. Daaraan ligt niet de overtuiging ten grondslag, dat de Masoretische tekst in alle gevallen identiek is met de juiste, de oorspronkelijke tekst. Maar wel staat het m.i. zo, dat het slechts in zeer weinige gevallen mogelijk is achter het werk [65] der Masoreten terug te gaan; m.a.w.: wanneer de Masoreten ons niet de juiste, de oorspronkelijke tekst hebben overgeleverd, is het voor ons slechts zelden mogelijk vast te stellen, wat de juiste, de oorspronkelijke tekst geweest is. Zie nog op 36:2, 3, en vgl. verder bv. Christelijke Encyclopedie, I[2], onder "Bijbeltekst".

Hieraan moet toegevoegd worden, dat de begrippen: "de juiste tekst", "de oorspronkelijke tekst" veel minder doorzichtig zijn, dan het lijken kan. Bedacht moet worden, dat niet elke afwijking van de oorspronkelijke psalm, zoals die door de eerste dichter vervaardigd werd, een corruptie van de tekst is. Het zou te ver voeren, deze kwestie in den brede te behandelen. 'k Moge volstaan met het maken van twee opmerkingen. 1° In enkele gevallen is het aannemelijk te maken, dat één of meer verzen een latere toevoeging zijn; zie bv. op 51:20 v. Natuurlijk moeten deze verzen niet als tekstcorruptie geschrapt worden. Men heeft eerst de psalm zonder toevoeging uit te leggen en daarna te vragen: wat is de bedoeling van de toevoeging? 2° In een (veel) groter aantal gevallen valt te rekenen met de mogelijkheid, ook al geeft de onderhavige psalm op zichzelf beschouwd daar geen of weinig aanleiding toe, dat de psalm met het oog op het latere gebruik een bewerking heeft ondergaan; vgl. bv. § 3, III. In dergelijke gevallen heeft het om allerlei redenen geen enkele zin, een antwoord te gaan zoeken op de vraag, hoe de eventuele oorspronkelijke psalm geluid heeft.

II. Bij de vertaling is niet gestreefd naar het geven van vloeiend Nederlands, 'k Heb getracht, mij zo dicht mogelijk bij het oorspronkelijke aan te sluiten.

Op één punt moge speciaal de aandacht worden gevestigd. De vraag kan worden gesteld: *moet een* bepaald Hebreeuws woord altijd door hetzelfde Nederlandse woord worden weergegeven? Wanneer men dit consequent zou doen, zou men een zeer gekunsteld resultaat krijgen. Maar 'k heb wel geprobeerd, in dezen een hoge graad van consequentie te bereiken. M.i. is dat bij het vertalen van het Oude Testament in het algemeen aanbevelenswaardig, en zeer in het bijzonder bij het vertalen van de psalmen, omdat in de psalmen "de stijlfiguur der herhaling" zulk een belangrijke functie heeft, zie § 7, IV.

[66]

Lijst van aangehaalde boeken[1]

Commentaren op de Psalmen

F. Baethgen, Die Psalmen, derde druk, 1904.

F. M. Th. Böhl, De Psalmen, I, 1946.

A. Cohen, The Psalms, 1950.

F. Delitzsch, Die Psalmen, vierde druk, 1883.

B. D. Eerdmans, The Hebrew book of Psalms, 1947. H. Gunkel, Die Psalmen, 1926.

E. J. Kissane, The book of Psalms, I, 1953.

R. Kittel, Die Psalmen, vijfde en zesde druk, 1929.

H. J. Kraus, Psalmen, I, 1960.

E. König, Die Psalmen, 1927.

A. Noordtzij, Het boek der Psalmen, I, tweede druk, 1934.

E. Podechard, Le Psautier, I, 1949. J. Ridderbos, De Psalmen, I, 1955. H. Schmidt, Die Psalmen, 1934.

J. Steinmann, Les Psaumes, 1951.

A. Weiser, Die Psalmen, vijfde druk, 1959.

Andere literatuur over de Psalmen

A. van Deursen, De achtergrond der Psalmen, z.j. Pius Drijvers, Over de Psalmen, 1956.

F. W. Grosheide, De Psalmen, I, 1952.

H. Gunkel-J. Begrich, Einleitung in die Psalmen, 1933.

C. Th. Niemeyer, Het probleem van de rangschikking der

Psalmen, 1950. Nic. H. Ridderbos, De "werkers der ongerechtigheid" in de individueele Psalmen, 1939.

Nic. H. Ridderbos, Psalmen en cultus, 1950.

A. Rinkel, Psalter, I, 1937.

Literatuur van verschillende aard

Algemene Bijbelse Encyclopaedie, Den Haag, Servire, z.j. C. Brockelmann, Hebraische Syntax, 1956.

[67]

Bijbelse Encyclopaedie, Kampen, Kok, 1950.

Christelijke Encyclopedie, tweede druk, Kampen, Kok, 1956 vv.

A. Cohen, Le Talmud, 1950.

W. Gesenius-F. Buhl, Hebraisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament, zeventiende druk, 1921.

W. Gesenius-E. Kautzsch, Hebräische Grammatik, achtentwintigste druk, 1909.

---

[1] Dikwijls worden in de tekst hoeken, waarnaar verwezen wordt, op een onvolledige wijze aangeduid. De bedoeling van deze lijst is in hoofdzaak, van deze boeken een enigszins volledige aanduiding te geven.

L. Köhler-W. Baumgartner, Lexicon in Veteris Testamenti libros, 1953.

Jac. van Nes, Het Jodendom, 1933.

J. B. Pritchard e.a., Ancient Near Eastern Texts relating to the Old Testament, 1950.

Afkortingen

ABE: Algemene Bijbelse Encyclopaedie (zie boven).

ANET: Pritchard, Ancient Near Eastern Texts (zie boven).

BE: Bijbelse Encyclopaedie (zie boven). e.p.p.: en parallelle plaats (en).

GTT: Gereformeerd Theologisch Tijdschrift.

K.V.: Korte Verklaring der Heilige Schrift, Kampen, Kok.

LXX: Septuaginta (de Griekse vertaling der zeventig mannen).

M.T.: Masoretische tekst (de Hebreeuwse tekst, zoals die door bemiddeling van de Joodse schriftgeleerden tot ons gekomen is).

N.V.: Nieuwe Vertaling (van het Nederlandsch Bijbelgenootschap).

St. Vert.: Statenvertaling.

s.v.: sub voce (onder het genoemde, het onderhavige woord).

t.p.: ter plaatse.

V: Vulgata.

v.: en volgend vers.

vv.: en volgende verzen.

[ ]: duidt aan, dat in de vertaling één of meer woorden zijn toegevoegd.

[68] **Blanko Pagina**

[69]

Psalm 1

I 1. Hoe gelukkig de man,
die niet wandelt in de overleggingen van de goddelozen
en op de weg van de zondaars niet staat
en op de zetel van de spotters niet zit;
2. maar in de wet van de HERE behagen heeft
en zijn wet overdenkt bij dag en bij nacht.
3. Hij toch is als een boom, geplant aan waterstromen,
die zijn vrucht geeft op zijn tijd,
en waarvan het loof niet verwelkt;
en alles wat hij doet, brengt hij tot een goed einde.

II 4. Niet alzo de goddelozen!
Maar zij zijn als kaf, dat de wind verwaait.
5. Daarom houden de goddelozen niet stand in het gericht,
noch de zondaars in de vergadering van de rechtvaardigen.

III 6. Ja, de HERE kent de weg van de rechtvaardigen,
en de weg van de goddelozen loopt dood.

Deze psalm spreekt van de twee wegen, zie vs. 6. Getekend wordt de tweeërlei bestaanswijze en het tweeërlei lot van rechtvaardigen en goddelozen. De voorspoed van de rechtvaardigen wordt gesteld tegenover de ondergang van de goddelozen. De bedoeling is uiteraard een krachtige opwekking te doen horen, om op de weg van de rechtvaardigen te wandelen en de weg van de goddelozen te mijden. Hoe dwaas zou het zijn, op de weg van de goddelozen te gaan wandelen: dat is feitelijk geen weg; zie *Kraus,* pag. 9. Vgl. Matth. 7:13 v.

We kunnen de psalm in drie delen verdelen. Vs. 1-3 spreken over de rechtvaardige; in vs. 1 wordt hij speciaal in zijn verhouding tot de goddeloze getekend. Vs. 4 v. spreken over de goddeloze; daarbij komen in vs. 5 de rechtvaardigen ter sprake. Vs. 6 kunnen we noemen: de samenvatting, of de climax.

Tot vier maal toe klinkt in deze psalm het woord "goddelozen", twee maal "zondaren". Drie maal wordt "weg" gebruikt, twee [70] maal "wet", twee maal "rechtvaardigen". Er is correspondentie tussen het begin en het slot.

Zie voor het ene en het andere Inleiding, § *7,* speciaal IV, A, C; V, A; VI. Zie ook § 7, III.

Wanneer de uitlegging van vs. 5, die in de Noot gegeven wordt, juist is, kan deze psalm oorspronkelijk gereciteerd zijn, mogelijk bij het heiligdom, ter inleiding van de rechtspraak. Deze opvatting van de psalm is zeker niet zonder bekoring. Maar we kunnen niet zeggen, dat de inhoud van de psalm in alle onderdelen voor deze opvatting pleit, zie bv. vs. 2. Ook is de voorstelling, dat ter inleiding van de (cultische) rechtspraak dergelijke spreuken gereciteerd werden, zuiver hypothetisch. In elk geval: zoals de psalm vóór ons ligt, bedoelt hij wel een meer algemene beschouwing te geven over rechtvaardigen en goddelozen.

Dit gedicht is moeilijk "modern" te noemen: er worden hier scherpe lijnen getrokken; nuanceringen komen niet in het geding. Voor het besef van de dichter zijn er slechts twee soorten van mensen: "rechtvaardigen" en "goddelozen"; tussen *deze twee* behoort ook geen gemeenschap te bestaan. Voorts staat hij in de ongebroken zekerheid, dat de rechtvaardigen voorspoed ontvangen, en dat de goddelozen hun straf niet zullen ontgaan.

Dat dit in de praktijk niet altijd zo dadelijk op te merken valt, wordt niet aangeduid. Dit sluit niet in zich, dat het oog van de dichter daarvoor gesloten was: dat kan moeilijk het geval geweest zijn. Maar hier wordt getekend, hoe het behoort te zijn en hoe het uiteindelijk worden zal. Vooral bij deze psalm is er reden te verwijzen naar de stijl van de kerkelijke geloofsbelijdenissen, zie Inleiding, § 8, II, A, 2.

We moeten ons wachten voor het dreigende gevaar deze psalm op Farizeese wijze te lezen. De "rechtvaardige", vs. 5, 6 is niet de man, die de zedelijke volkomenheid zo ongeveer bereikt heeft, maar, gelijk vs. 2 (zie daar) met zo vele woorden zegt, de man, die 's Heren wet liefheeft; zie voorts Inleiding, § 8, II, B, en voor "wet" op vs. 2. "Naar de inwendige mens verlustigt hij zich in de wet Gods" (Rom. 7:22)[1]; *daarom* kan hij geen gemeenschap hebben met hen, die Gods geboden met de voeten treden en spotten met het heilige: zo is de afzondering, waarvan vs. 1 spreekt, niet een Farizeese "afzondering om de afzondering", maar een "heilig isolement"[2]. De dichter zegt, vs. 1, dat de rechtvaardige zich ver houdt van de goddeloze, d.w.z., dat hij de bestaanswijze van de goddeloze niet deelt; ook, vs. 5, dat de zondaars niet een blijvende plaats hebben te midden van de rechtvaardigen. Maar dat sluit niet de opwekking in [71] zich, de goddeloze aan zijn lot over te laten: we kunnen zeggen, dat deze psalm juist op een krachtige wijze de goddeloze waarschuwt. Zie ook op vs. 1, voorts de Inleiding op Ps. 26 en *J. Ridderbos,* pag. 13.

Ook is het goed hierop te letten: er wordt niet gezegd, dat de voorspoed van de rechtvaardige het *loon* is op zijn goede werken (wat elders in het O.T. en het N.T. wel wordt gezegd). In de goddeloze is geen vastheid, hij is slap, hij is "kaf"; en daarom kan het niet anders: hij houdt geen stand, hij gaat te gronde. De rechtvaardige is een man met gehalte, met pit, met levenskracht; dus gedijt hij, staat zijn leven in bloei. Overigens draagt de verbinding van goddeloosheid en ondergang, van rechtvaardigheid en bloei noch in deze psalm, noch elders in het O.T. het karakter van een natuurverschijnsel, dat door aan de natuur immanente wetten beheerst wordt. Dit alles geldt krachtens de beschikking van de HERE (zie vs. 6). Dat het leven van de rechtvaardige in bloei staat, is een gevolg van het verbond, het genadeverbond, tussen Israël en de HERE. Zie voorts op 7:15-17, de Inleiding op Ps. 34, enz.

Dat het aan de rechtvaardigen goed, aan de goddelozen verkeerd gaat, wordt door heel de Schrift, niet alleen door het O.T., maar ook door het N.T. uitgesproken. Wat onze psalm zegt, wordt door Paulus met diepere bewoordingen in het licht gesteld: "Wij weten nu, dat God alle dingen doet medewerken ten goede voor hen, die God liefhebben" (Rom. 8:28). Dat zijn diepere bewoordingen: de zegen, die aan het "rechtvaardig"-zijn verbonden is, wordt in deze psalm hoofdzakelijk in aards-tijdelijke vormen getekend (zie echter op vs. 5). Dit is in overeenstemming met heel het karakter van de Oudtestamentische openbaring. Zie verder Inleiding, § 8, II, D.

Vergelijk voor heel deze psalm Joz. 1:7 v. en Jer. 17:5-8. Joz. 1:7 v. bevatten een soort van "nabetrachting" op de wet van Mozes; zo is onze psalm een inleiding op de psalmenbundel (zie *Böhl).* Jer. 17:5-8 stelt tegenover elkaar de man, die op de mens vertrouwt, en de man, die op de HERE vertrouwt; daar wordt de vroomheid dus op een andere wijze getekend, dan in Ps. 1; maar men moet geen tegenstellingen maken en niet het ene boven het andere stellen.

Er is een interessante Egyptische parallel van deze psalm in het vierde hoofdstuk van de spreuken van Amenenope (zie bv. ANET, pag. 422); daar staan echter tegenover elkaar, niet de rechtvaardige en de goddeloze, maar de verhitte man en de zwijgende man; zie nog op

---

[1] Door het geven van deze aanhaling wordt niet ontkend, dat Paulus een dieper inzicht had in zonde en in genade, dan de dichter van deze psalm.

[2] Vgl. *J. Overduin,* Geloofshelden, z. j., pag. 35 v.

vs. 3.

Over de ontstaanstijd van deze psalm valt m.i. niets met zekerheid te zeggen. Elk opschrift ontbreekt, zie verder bij Ps. 2. Deze psalm met zijn algemene inhoud was wel zeer geschikt [72] een inleiding op de psalmenbundel te vormen[3]. Het is ook een zeer treffende inleiding. Zo is het treffend, dat de psalmenbundel begint met de uitroep: "Hoe gelukkig". En voorts: de twee hier genoemde groepen, "de rechtvaardigen" en "de goddelozen", zullen ons ook in het vervolg telkens weer tegemoet treden. En we kunnen zeggen: de geloofsovertuiging, dat de Here aan hen, die Hem zoeken, zijn gunst doet ervaren, en hen, die Hem de rug toekeren, straft, draagt heel de psalmenbundel; maar in het vervolg zal wel duidelijk blijken: dat sluit niet uit, dat de rechtvaardigen door veel moeiten kunnen getroffen worden, dat de goddelozen lang over de rechtvaardigen kunnen triomferen, en dat de rechtvaardigen vaak eerst na zware druk en aanvechting de gunst van hun God weer ervaren.

1 Hoe *gelukkig:* vgl. 2:12; 32:1 v.; 41:2; 112:1; 119:1 e.a.; ook Matth. 5:3 vv. ("zalig"); *gezegd* kan worden, dat vs. 3 de nadere uitwerking geeft. — *die niet wandelt enz.:* eerst komt een merkwaardige, negatieve tekening van "de rechtvaardige" (zie vs. 5v.). Tot drie maal toe worden drie parallelle uitdrukkingen gebruikt: "wandelen", "staan", "zitten"; "overleggingen", "weg", "zetel"; "goddelozen", "zondaars", "spotters"; zo wordt ons een wei-omlijnd beeld van de goddelozen voor ogen gesteld, en wordt aangeduid, hoe volkomen de rechtvaardigen van hen gescheiden zijn, hoe absoluut anders dezen zijn. Er kan van een climax gesproken worden (zie Inleiding, § 7, III, B; zie ook C over het chiasme): het "staan op iemands weg" geeft een nauwere gemeenschap aan dan het "wandelen in iemands overleggingen", en het "op iemands zetel zitten" spreekt van een nog weer nauwere gemeenschap. De rechtvaardige is in alles van de goddeloze onderscheiden en gescheiden, vgl. 15:4; 26:4 v.; Spreuk. 1:10 vv.; 4:14 vv. enz., ook bv. 1 Cor. 5:11, zie verder de Inleiding[4]..— *overleggingen:* het hier gebruikte woord betekent gewoonlijk "raad" of "plan", vgl. 13:3; 20:5; 33:10 v. enz.; hier wel "voornemen", zie 14:6, "overleggingen, gezindheid"; we zouden bijna kunnen zeggen: "principes"[5]. — *goddelozen, zondaars: zie* Inleiding, § 9; het woord "zondaar" doet denken aan een bepaald handelen; zo wordt van "de weg der zondaars" gesproken; "goddeloosheid" doordringt ook de gezindheid. — *die niet wandelt in de overleggingen van de goddelozen:* die niet deel heeft aan de overleggingen van de goddelozen, zich daardoor niet laat beheersen, [73] en dan ook: die niet wandelt naar goddeloze overleggingen; soortgelijke opmerkingen kunnen bij de volgende twee zinsdelen gemaakt worden. — *weg:* z.v.a. "levensgedrag"; in vs. 6 heeft de betekenis van dit woord een andere schakering. — op *de zetel van enz.:* z.v.a. "niet met de spotters terneer zit", vgl. 107:32 e.a., ook 26:4 v. — *spotters:* grootsprekers, lichtzinnigen. overmoedigen, teugellozen, vgl. Jes. 28:7 vv. e.a.; hier zal wel, evenals elders, speciaal aan de zonden met de tong gedacht moeten worden; het "zitten op de zetel van" pleit daarvoor; dan worden hier achtereenvolgens aangeduid de zonden van gedachten, daden, woorden..— Vgl. met dit vers 15:4; 26:4 v.; Spreuk. 1:10 vv.; Jer. 15:17 e.a.

2 Nu wordt positief gesproken: de rechtvaardige schept geen behagen in de overleggingen en in het gedrag van de goddelozen, in de omgang met spotters, maar in 's Heren wet. Zo stelt 26:4-8 tegenover het haten van de bijeenkomst der boosdoeners het liefhebben van 's Heren huis. Doordat in deze positieve kenschetsing van de rechtvaardige alleen over de wet, en over de wet twee maal, wordt gesproken, krijgt de wet een centrale betekenis in

---

[3] In Hand. 13:33 wordt door een deel der handschriften Ps. 2 "de eerste psalm" genoemd. Volgens sommigen moet dit zo verklaard worden, dat Ps. 1 als inleiding niet werd meegeteld. Anderen wijzen er op, dat volgens bepaalde Joodse tradities Ps. 1 en 2 één geheel vormen.

[4] Wanneer, zoals hier, verwezen wordt naar de Inleiding zonder nadere aan duiding, worden bedoeld de inleidende opmerkingen van de betrokken psalm.

[5] Het woord schijnt later zo veel als "partij" betekent te hebben; de naam "Essenen" wordt er wel van afgeleid.

deze psalm. Opmerkelijk is, dat het handelen naar de wet niet genoemd wordt; de dichter stoot dieper door: hij noemt het zich verheugen en zich verdiepen in de wet; ook hierdoor blijkt, hoe weinig hier een Farizeese vroomheid aan het woord is; overigens is zeker de bedoeling, dat het zich verheugen en zich verdiepen in de wet leidt tot een leven naar de wet, vgl. vs. 1, 3. *maar:* hier staat een krachtig tegenstellend voegwoord.

— *de wet van de HERE:* vgl. Inleiding, § 9; bedoeld zal worden speciaal de geschreven wet; we weten niet, in welke tijd deze psalm ontstaan is: alleen daarom reeds kunnen we niet zeggen, welke omvang toentertijd de geschreven wet had; zie verder op Ps. 19, 119. — *behagen* heeft: vgl. 119:14, 16 enz.; de wet is voor hem geen drukkende last, vgl. Matth. 11:30; 1 Joh. 5:3.

— *overdenkt:* het woord betekent ook "zuchten, knorren, mompelen enz.", vgl. 38:13; 115:7 e.a.; men kan hier denken aan een "overdenken", dat gepaard gaat met mompelen, prevelen. Sommigen willen hier bepaald denken aan een murmelend lezen; mi zonder voldoende grond. Zie nog op 2:1; 35:28. — *bij dag en bij nacht:* hij geeft er, bij wijze van spreken, al zijn tijd aan; z.v.a. "onophoudelijk, voortdurend", vgl. Joz. 1:8 e.a.; de letterlijke opvatting van "nacht" is hierbij niet uitgesloten, vgl. 119:55.

3 In vs. 3 en 4 wordt met twee beelden het verschillende bestaan van de rechtvaardige en van de goddeloze ons voor ogen gesteld. In vs. 3 wordt het heilrijke bestaan van de rechtvaardige beschreven. Op de voorgrond staat de gedachte aan de voorspoed, die hij ontvangt, zie ook vs. *d,* en het "Hoe gelukkig" van vs 1. We behoeven echter daarbij niet te blijven staan: de beeldspraak duidt in het algemeen aan, dat wat de [74] rechtvaardige doet, deugdelijk is, dat daar pit in zit; zie verder de Inleiding. De vergelijking van een mens met een boom komt veelvuldig voor, en met enigszins variërende betekenis, vgl. 52:10; 92:13; Jer. 17:5-8; Matth. 7:17 vv. *een boom, geplant enz.:* een vruchtboom, die aan waterstromen is geplant, geeft op zijn tijd vrucht, en zelfs in de regenloze zomertijd verwelkt het blad niet, vgl. Ez. 47:12..— *waterstromen:* bedoeld zullen wel zijn kunstmatige watergroeven; volgens sommigen zou deze trek een gevolg zijn van de inwerking van het Egyptische voorbeeld, zie de Inleiding; dit is echter allerminst zeker[6]. — *en alles wat hij doet* enz.: vgl. Joz. 1:7 v. enz.

4 *Niet alzo enz.:* met een korte en krachtige uitroep wordt gezegd, dat het bestaan van de goddelozen geheel anders is. — *Maar:* weer een sterk tegenstellend voegwoord. — *als kaf enz.:* de rechtvaardige als een welig groeiende vruchtboom, de goddeloze als kaf; een scherpe tegenstelling. Op de dorsvloeren, die op hoogten liggen, wordt het (met een stok of met dorssleden) gedorste koren in de hoogte geworpen; korrels en stro vallen op hopen; het kaf wordt door de wind weggevoerd[7]; vgl. 35:5; 83:14; Jes. 17:13; 29:5; Matth. 3:12 enz. Deze beeldspraak tekent de goddeloze als nietswaardig, als iemand, die geen gehalte heeft, en daarom.— en dat staat op de voorgrond (zie op vs. 3) — aan de ondergang ten prooi valt.

5 *in het gericht:* te denken zal zijn aan het goddelijke gericht, vs. 6[8]; als God ten gerichte komt, kunnen de goddelozen niet bestaan; God komt telkens weer ten gerichte, maar er kan

---

[6] Voor een meer technische bespreking van dit vers zie bv. *A. van Deursen,* De achtergrond der Psalmen, z. j., pag. 91 v. Deze wil het "waarvan het loof niet verwelkt" liever opvatten als doelende op een boom, die gedurende heel het jaar zijn loof niet verliest.

[7] Vgl. *van Deursen,* a. w., pag. 141 v.

[8] M. i. is het ook mogelijk, dat althans oorspronkelijk de menselijke rechtspraak bedoeld werd, waarvan dan gezegd wordt, dat ze wordt uitgeoefend in "de vergadering van de rechtvaardigen". Men kan er dan op wijzen, dat de rechtspraak dikwijls werd uitgeoefend bij het heiligdom, zie Deut. 17:8 vv. e.a., waar de rechtvaardigen zich vergaderden, vgl. Ps. 33:1; 111:1 e.a. Vgl. ook een plaats als 1 Kon. 21:11 vv. (waar overigens een karikatuur van "de vergadering van de rechtvaardigen" ten tonele wordt gevoerd). Het voordeel van deze opvatting is, dat het parallellisme beter tot zijn recht komt. Zie verder de Inleiding.

in het bijzonder gedacht worden aan het gericht van "de grote Toekomst". — *de vergadering van de rechtvaardigen:* doordat de goddelozen worden weggerukt, wordt het volk des Heren hoe langer hoe meer, wat het behoort te zijn, nl. "een vergadering der rechtvaardigen", vgl. 33:1; 111:1 e.a., ook Matth. 13:49.

6 Nu wordt de tegenstelling, die heel de psalm beheerst, nog eenmaal kort en scherp geponeerd, *kent de weg:* de HERE slaat de rechtvaardige in zijn doen en laten liefdevol gade en maakt zijn levensloop voorspoedig; van de weg van de goddeloze wil Hij niet weten; "kennen" wordt hier, zoals telkens weer, in pregnante zin gebruikt, zie Inleiding, § 9. — *weg:* in dit vers [75] sluit "weg" zowel "levenshouding" als "levenslot" in zich, vgl. op vs. 1. — *loopt dood:* het hier gebruikte woord komt in allerlei verbindingen voor; het duidt aan het zoek raken, verdwalen van dieren, vgl. 119:176; 1 Sam. 9:3, het verzanden, doodlopen van een beek, Job 6:18, enz.

Psalm 2

I a. 1. Waarom woelen de volken,
en mompelen de natiën ijdele dingen?
2. De koningen der aarde stellen zich op,
en de machthebbers spannen samen
tegen de HERE en tegen zijn gezalfde:
3. "Laat ons hun banden verscheuren
en hun touwen van ons afwerpen!"
b. 4. Die in de hemel zetelt — Hij lacht;
de Here — Hij spot met hen.
5. Dan spreekt Hij tot hen in zijn toorn
en in zijn gramschap verschrikt Hij hen:
6. "En Ik, Ik nog wel heb mijn koning gewijd
op Sion, mijn heilige berg!"
II 7. Ik wil gewagen van de beschikking des HEREN;
Hij heeft tot mij gezegd: "Mijn zoon zijt gij;
Ik, Ik heb heden U verwekt.
8. Vraag van Mij,
dan geef Ik u volken ten erfdeel
en ter bezitting de einden der aarde.
9. Gij zult hen verbrijzelen met een ijzeren knots,
als pottenbakkers-vaatwerk hen stukslaan".
III 10. Nu dan, koningen, weest verstandig;
laat u gezeggen, regeerders der aarde.
11. Dient de HERE met vrees
en juicht Hem toe met beving.
12. Kust de zoon, opdat hij niet toornt,
en gij niet onderweg te gronde gaat,
want zeer licht ontbrandt zijn toorn.
Hoe gelukkig zijn allen, die bij Hem schuilen.

[76] In de eerste afdeling van de psalmenbundel (Ps. 1-41) heeft bijna iedere psalm een opschrift, dat de auteur vermeldt; zulk een opschrift ontbreekt alleen, behalve bij Ps. 1 en 2, bij Ps. 10 (zie echter t.p.) en bij Ps. 33. Dit is één van de argumenten, die er voor pleiten kunnen, dat niet alleen Ps. 1, maar ook Ps. 2 een aparte plaats heeft, m.a.w., dat ook Ps. 2 als inleiding bedoeld is op heel de psalmenbundel. Men lette er op: zoals in Ps. 1 de heerlijkheid van de wet naar voren komt, zo bezingt Ps. 2 de glorie van Sions koning. In zekere zin kan gezegd worden, dat de wet en het koningschap de twee zuilen waren, waarop gedurende vele eeuwen Israëls volksbestaan rustte. Wet en koningschap de twee

pilaren van het volksbestaan: dat spreekt te meer, als we het Messiaanse karakter van Ps. 2 in het oog vatten.

Vermeldt het opschrift David niet als auteur, in Hand. 4:25 lezen we: "die door de Heilige Geest bij monde van onze vader David, uw knecht, gezegd hebt" en dan volgt een aanhaling uit deze psalm. Hierbij moet er rekening mee gehouden worden, dat de Bijbelschrijver niet zelf deze uitspraak doet, maar meedeelt, hoe de gemeente spreekt in haar gebed. Zo kan ook uit Hand. 4:25 niet met zekerheid worden afgeleid, dat David Ps. 2 gedicht heeft[1]. Uit de inhoud van de psalm blijkt, dat hij vóór de ballingschap, in de koningstijd ontstaan is. Een nadere bepaling van de ontstaanstijd valt niet te geven.

De psalm is opgebouwd uit vier delen. Vs. 1-3 tekenen de opstand; vs. 4-6 de reactie van de Here; in vs. 7-9 klinkt de stem van de koning, we kunnen ook zeggen: een tot de koning gerichte Godsspraak, die door de koning wordt weergegeven; vs. 10-12 brengen tot slot een vermaning.

Het is niet geheel onmogelijk, dat heel de psalm door de koning werd gereciteerd, maar het ligt toch meer voor de hand de gang van zaken als volgt voor te stellen: in vs. 1-6 spreekt een niet nader aan te duiden stem, in vs. 7-9 spreekt de koning zelf, in vs. 10-12 doet zich mogelijk weer de eerste stem horen. Een stemwisseling laat zich nergens beter denken dan bij een cultische plechtigheid. Zo vinden we hier één van de argumenten, die pleiten voor een cultische opvatting van deze psalm, zie verder beneden, ook Inleiding, § 4, II, D, F.

Israëls vazal-koningen met hun volken komen in opstand. Deze psalm zet in een fel licht de dwaasheid van die opstand. De psalm, zo kunnen we zeggen, vindt zijn climax in vs. 10-12, in de opwekking tot de koningen hun ijdel pogen te staken en zich te (blijven) onderwerpen aan de HERE en zijn gezalfde. In zekere zin is al het andere voorbereiding voor deze opwekking.

[77] Er ligt voor ons besef iets bevreemdends in, dat deze opwekking tot de afwezige koningen wordt gericht. Hierbij moet bedacht worden, dat in de wereld van het O.T. aan het woord een grote macht wordt toegekend, vgl. Inleiding, § 6, II, D, 2°. Trouwens, het is inderdaad demoraliserend voor een aanvaller, wanneer de aangevallene toont zeker van de overwinning te zijn. En voorts, het is wel waar, dat in vs. 10-12 de vijanden worden toegesproken, maar in feite zal het reciteren van deze psalm toch bedoeld hebben Israël te bemoedigen. Misschien kunnen we zelfs zeggen, dat de sprekers zich, zij het indirect, tot de HERE richtten, Hem herinnerden aan zijn beschikking en zijn beloften, Hem opwekten zijn macht en trouw te tonen.

We weten niet, welke opstand de dichter op het oog heeft. Aanlokkelijk is m.i. de opvatting, volgens welke deze psalm gedicht is om dienst te doen bij de troonsbestijging van een koning te Jeruzalem. O.a. vs. 7-9, zie speciaal het "heden" in vs. 7, komen dan zeer goed tot hun recht. Het is dan verder mogelijk, dat deze psalm meer dan eens gebruikt is (misschien mogen we zelfs zeggen: placht gebruikt te worden) bij een troonsbestijging.

Door alle eeuwen heen heeft een troonsbeklimming, een regeringswisseling herhaaldelijk aanleiding gegeven zowel tot binnenlandse onlusten, vgl. 1 Kon. 1, 12 e.a., als tot buitenlandse beroeringen, o.a. in deze zin, dat vazallen een kans zien het gehate juk van de vreemde overheerser af te werpen, vgl. bv. 2 Kon. 3:5.

Het ligt in de aard der zaak, dat aan een troonsbeklimming als regel een cultische plechtigheid verbonden was. Van bijzonderheden weten we overigens weinig af, zie echter bij vs. 6, 7-9. Het is mogelijk, dat bij zulk een cultische plechtigheid deze psalm dienst gedaan heeft; dat kan één maal het geval geweest zijn; de psalm kan daarbij ook een min of meer vaste plaats gehad hebben.

---

[1] Er zijn twee psalmen, die in het opschrift niet met David in verband gebracht worden, maar wel in het N.T., nl. Ps. 2 en 95.

Blijkens het getuigenis van het N.T. zingt deze psalm van de Messias, zie Hand. 4:25 vv. (aanhaling van vs. 1 v.; aangrijpend is, dat bij deze aanhaling ook Israël onder de "volken", de "heidenen" wordt gerekend), 13:33 (aanhaling van vs. 7), Hebr. 1:5 (idem), 5:5 (idem), Openb. 2:27 (aanhaling van vs. 9), 19:15 (idem).

Zoals in het bovenstaande ligt opgesloten, m.i. is de psalm indirect-Messiaans op te vatten: alles wat hier gezegd wordt, kan ook van een louter-menselijke theocratische koning worden gezongen.

Dit vraagt op twee punten nadere toelichting. In vs. 7 horen we, hoe God tot de koning zegt: "Mijn zoon zijt gij; Ik, Ik heb heden u verwekt". Hiervoor vergelijke men 2 Sam. 7:14, waar de Here zegt: "Ik zal hem (nl. de zoon van David) tot een [78] vader zijn, en hij zal Mij tot een zoon zijn", en ook de dichterlijke echo van Nathans profetie in Ps. 89:27 v., waar we lezen: "Hij (nl. David) zal tot Mij zeggen: Mijn vader zijt Gij... Ja, Ik zal hem tot een eerstgeborene stellen enz." In het oude Oosten wordt de koning herhaaldelijk als "zoon van God" betiteld. Soms, vooral in Egypte, wordt dit bedoeld in eigenlijke zin. In het O.T., trouwens ook wel elders, is de voorstelling deze, dat de koning tot zoon van God wordt aangenomen, aangesteld; zie ook de uitlegging van vs. 7. Uiteraard spreekt de uitdrukking "zoon van God" van een zeer bijzondere, nauwe band tussen God en de koning.

Verder trekt het de aandacht, dat de psalmist zijn blik wijd uit laat gaan. De koning behoeft slechts een woord te spreken, en de "einden der aarde" zullen hem als bezitting ten deel vallen, vs. 8. "De koningen der aarde" zijn reeds aan Sions vorst onderworpen: ze willen immers zijn banden van zich afwerpen. Vgl. ook 72:8-11. Ter verklaring hiervan kan er op gewezen worden, dat een hyperbolische uitdrukkingswijze dikwijls in poëzie wordt gevonden[2]. Ook heeft men wel het vermoeden uitgesproken, dat uitingen als de juist aangehaalde oorspronkelijk thuis behoorden aan de hoven van de wereldheersers uit die tijd, aan de hoven van Egypte, Babylonië, Assyrië, dat de hofdichters daar, niet zonder vleierij, zo plachten te spreken, en dat dit navolging vond aan de hoven van veel kleinere rijkjes; zie nog op 72:8. Belangrijker is echter het volgende: 1° Naar de begrippen van die tijd was het rijk van David en Salomo inderdaad een wereldrijk, vgl. ook 18:44[3]. 2° Omdat de koning van Israël de zoon is van God, de schepper van hemel en aarde, kan hij aanspraak maken op wereldheerschappij, zie ook 2 Sam. 7:9 vv.; Ps. 89:21 vv. Vgl. verder Inleiding, § 8, IV.

Het gezegde bedoelt geen ogenblik in de schaduw te stellen, dat dit alles eerst in de Messias tot volle werkelijkheid wordt. Dat behoeft aan de Israëlitische vromen ook niet gans en al ontgaan te zijn. Ze konden hun oog er moeilijk voor sluiten, dat zelfs de besten van hun koningen zich niet steeds als "zonen Gods" gedroegen. Ook ondervonden zij het maar al te smartelijk, dat hun koningen in de regel niet als spelenderwijs alle vijanden versloegen (zoals hier toch beloofd wordt, zie vs. 8 v.), maar telkens weer door vijanden werden vernederd. Zo zullen psalmen als deze er ook toe gediend hebben het verlangen van Israël wakker te roepen naar de ware Koning van de grote Toekomst, waarbij we niet vergeten, dat ook voor de kerk van de nieuwe bedeling de volkomen vervulling nog wacht.

De dichter laat ons ons geheel inleven in de dramatische [79] situatie, waarvan hij spreekt. Hij bewerkt dat o.m., doordat hij de koningen der aarde en tot twee maal toe God zelf sprekende invoert, zie vs. *3, 6,* 7 vv.

Sterk leeft bij de dichter het besef, dat het verzet der onderworpen volken tot mislukking gedoemd is. Deze overtuiging is geworteld vooreerst in de vaste geloofszekerheid, dat Israëls God oppermachtig heerst, en voorts in het besef, dat de Here zijn zaak ten nauwste aan die van Israëls koning verbonden heeft. We vinden herhaaldelijk in het O.T. de

---

[2] Ook in het proza van het O.T. komt de hyperbool voor, zie Gen. 13:1 v.; 1 Kon. 1:40.

[3] Vgl. A. *Alt,* Das Königtum in den Reichen Israel und Juda, Vetus Testamentum, I, 1951, pag. 2 vv.

gedachte, dat wie Israël aantast, Israëls God aantast, vgl. Nah. 1:11 enz., zie voorts Inleiding, § 8, III, A. En hier wordt verzet tegen Israëls koning gelijk gesteld met verzet tegen Israëls God, zie vs. 2 v. De heerschappij van de Israëlitische koning is de zichtbare openbaring van Gods koningschap[4]. Bijna kunnen we zeggen: hij is Gods plaatsvervanger. Ook deze dingen vinden in de Messias hun vervulling.

1-3 Op een forse wijze verplaatst de dichter ons midden in de opstand. Hij denkt speciaal aan de Volken, de koningen, *die* aan Sions vorst onderworpen zijn, zie vs. *3. Maar* het is toch niet zonder betekenis, dat hij "de volken" in het algemeen noemt en van de "koningen der aarde" spreekt; zie ook vs. 10. Voor zijn besef komt heel de wereld in beweging. Zoals boven gezegd werd: opstand tegen de koning van Sion is tevens opstand tegen de HERE; de dichter doet ons gevoelen, dat de koningen dat ook zeer goed beseffen, zie vooral het "hun" in vs. 3. Aan de opstand staan zowel de volken als de koningen schuldig, maar uiteraard dragen de koningen de grootste verantwoordelijkheid, vgl. vs. 10. In de tijden en in de volgorde (chiasme, zie Inleiding, § 7, V, A) van vs. 1 v. is een afwisseling, die we moeilijk in de vertaling kunnen weergeven.

1 *Waarom:* dit is een geheel ander "waarom", dan dat we in klaagpsalmen vinden, zie 10:1; 22:2 e.a. In dit "waarom" klinkt een spottende verbazing: waarom maken de volken zich zo druk?; het staat immers van te voren vast, dat alles op niets uitloopt; vandaar ook: *ijdele dingen* (vgl. het kaf in 1:4). — *woelen:* vgl. 55:15; 64:3; misschien doet het hier gebruikte woord aan het rollen van de donder denken. — *mompelen:* het hier gebruikte woord is 1:2 door "overdenken" vertaald, hier door "mompelen" (vgl. 38:13 e.a.): het zal, evenals "woelen", de voorstelling van een dof, mompelend geluid hebben opgeroepen, zie op 1:2; de gedachten van de "rechtvaardigen" gaan uit naar 's Heren wet, die van de volken naar opstand tegen de Here, naar "ijdele dingen".

2 *aarde:* in het oog moet worden gehouden, dat het in het oorspronkelijke gebruikte woord een heel andere voorstelling opriep, dan ons "aarde"; het kan ook "land" [80] betekenen. — *machthebbers:* waardigheidsbekleders, vgl. Richt. 5:3; Jes. 40:23; Hab. 1:10 e.a. — *zijn gezalfde: zie* op 23:5; vgl. 18:51; 20:7 enz.; de koning is door de HERE, d.i. uit zijn naam gezalfd, en staat nu tot Hem in bijzondere betrekking; koningen werden gezalfd door een profeet, 1 Sam. 9:16; 16:12 e.a., of een priester, 1 Kon. 1:39; 2 Kon. 11:12 e.a.; men zie over deze zalving *C. van Gelderen* in K.V. op 1 Kon. 1:34 v. Het hier gebruikte Hebreeuwse woord ligt in zijn Arameese vorm ten grondslag aan ons woord "Messias".

3 *banden, touwen:* men kan hierbij denken aan gebonden krijgsgevangenen, slaven, vgl. bv. Richt. 16:21 (Simson); ook wordt wel gedacht aan een trekos, die door een juk en touwen ingespannen is; de beeldspraak komt herhaaldelijk voor, zie 107:14; Nah. 1:13 enz. De volken begeren vrijheid, maar het is niet de ware vrijheid.

4-6 Hier wordt beschreven het antwoord van de Here op de opstand, vgl. 46:7; 48:6 e.a. Willen we ons bij deze verzen een enigszins concrete voorstelling vormen, dan kunnen we zeggen: de dichter stelt het zo voor, dat de vijanden op hun tocht naar Sion door een onweer worden overvallen, vgl. 46:7; 1 Sam. 7:10 e.a. In het eerste rommelen van de donder hoort de dichter de grommende spotlach van Hem, die in de hemel gezeten, al die dwaze drukte gadeslaat. Daarna weerklinken heftige donderslagen; de dichter hoort daarin God spreken tegen de oprukkende volken: "weet wel, dat hij, tegen wie gij u verzet, de door Mij gewijde koning is". We kunnen bij deze verzen, althans bij vs. 5 v., denken aan de toekomst; dan wordt hier voorspeld, wat gebeuren gaat, als de volken hun verzet niet staken. We kunnen ook denken aan het heden: de dichter stelt het zo voor, dat de Here zelf de volken waarschuwt; zie de Inleiding.

4 *Die in de hemel zetelt:* Hij, "die zijn geduchte stoel op starren sticht en grondvest op de wolken". — *lacht, spot:* het verzet der volken is de dwaasheid gekroond, vgl. 37:13; 59:9; de

---

[4] Vgl. *A. H. Edelkoort,* De Christusverwachting in het O.T., 1941, pag. 311.

Bijbel, en op een bijzondere wijze het O.T., leert ons, dat God wel de zeer verheven hemelkoning is, maar dat Hij niet een starre, onbewogen eenheid is; aandoeningen als liefde, haat, berouw worden Hem toegeschreven, en hier wordt zelfs van zijn spotlach gewaagd. — *de Here:* hier wordt God niet, zoals in vs. 2, 7, 11, genoemd met de verbondsnaam, maar met de naam, die Hem aanduidt als de oppermachtige gebieder.

5 *toorn, gramschap:* de toorn, die reeds op de achtergrond van de spotlach gromde, wordt nu onverholen openbaar. — *gramschap:* het hier gebruikte woord doet denken aan de gloed, het branden van de toorn, vgl. vs. 12.

6 Vrijwel elk woord in dit vers dient om aan te duiden, waarom het verzet van de volken zo dwaas is. *gewijd:* vgl. 83:12; Jes. 30:1 enz.; het hier gebruikte woord [81] duidt misschien aan een wijden, waarbij plengoffers werden gebracht; uiteraard heeft de wijding plaats gevonden door middel van een dienaar van de HERE. — op *Sion*: zie bv. BE, s.v. Zion; het zal herhaaldelijk voorgekomen zijn, dat bij de troonsbeklimming de zalving en andere ceremoniën bij het heiligdom plaats hadden, vgl. 2 Kon. 11:12[5]. — *mijn heilige berg:* vgl. 3:5 enz., ook 24:3; letterlijk "de berg van mijn heiligheid", d.i. de berg, waar Ik, de Heilige, woon; voor "heilig" vgl. Inleiding, § 9.

7-9 Nu gewaagt de koning van de beschikking des HEREN. We kunnen zeggen: deze verzen geven een nadere uitwerking van vs. 6; in elk geval dienen ook deze verzen om de dwaasheid van de opstand te belichten. Gevraagd kan worden: hoe heeft de koning kennis gekregen van de goddelijke beschikking? Het is denkbaar, dat bij de troonsbeklimming een dienaar van het heiligdom, een ziener, een profeet aan de nieuwe koning de plechtige verzekering gaf: Gij zijt door de HERE tot koning aangesteld, vgl. 1 Sam. 16:12 v., 2 Kon. 9:1 vv. e.a. Maar we kunnen ook zeggen: wie op legitieme wijze koning werd, wist, dat dit door goddelijke beschikking gebeurde. Zie over *deze verzen ook de* Inleiding.

7 *beschikking:* inzetting, ordinantie, vgl. 105:10; ook 50:16; 81:5 enz. — *Mijn zoon zijt gij: deze* woorden werden ook elders in het oude Oosten gebruikt als adoptatie-*formule, om aan te* duiden, *dat iemand als zoon werd aangenomen*[6]. — *heden:* slaat op de dag van de troonsbeklimming. — *verwekt:* sterk woord; zoals uit heel het verband blijkt, betekent het hier z.v.a. "tot zoon aangenomen, tot koning aangesteld", zie ook Hebr. 5:5; in hun toepassing op de Messias geven deze woorden een vage aanduiding van zijn eeuwige generatie, vgl. Hebr. 1:5.

8 *Vraag van Mij:* z.v.a. "Gij hebt het slechts voor het zeggen, dan enz." — ren *erfdeel:* "tot een erfelijke bezitting"; als de zoon van God is de koning de rechtmatige bezitter van heel de wereld. — *aarde:* zie op vs. 2.

9 De bedoeling is: zo zal het gaan, als de volken zich niet gewillig aan Sions vorst onderwerpen, *verbrijzelen: de* LXX vocaliseert anders dan de Masoreten en leest: "hoeden"; in die vorm wordt onze tekst in het N.T. geciteerd, Openb. 2:27; 19:15. — *knots:* men kan ook vertalen door "staf, scepter", zie op 23:4; bij de opgravingen in Palestina is een knots van ijzer gevonden, vgl. *van Deursen,* pag. 181 v. — *als pottenbakkers-vaatwerk: het* lemen vaatwerk is uiterst breekbaar; bij de opgravingen heeft men potscherven in een verbluffend groot aantal gevonden; in Egypte kende men de gewoonte [82] de namen van de vijanden op vaatwerk te schrijven en dat vaatwerk dan te verbrijzelen.

10-12 De psalm besluit met een vermaan, een "ultimatum". Hier klinkt misschien weer dezelfde stem als in vs. 1-6. Zie voor het ene en het andere de Inleiding. Het verdient

---

[5] Vgl. *G. von Rad*, Das jüdische Krönungsritual, in: Gesammelte Studien zum Alten Testament, 1958, pag. 205-213.

[6] Zie o.a. codex Hammurabi, § 192 (vgl. bv. ANET, pag. 175), vgl. ook M. *David*, Adoptie in het oude Israël, 1955, pag. 16 v.

aandacht, dat de volken en hun koningen in deze psalm niet alleen voorkomen als vijandige machten, die verbrijzeld moeten worden: er wordt blijkbaar ook gerekend met de mogelijkheid, dat ze zich zullen buigen onder de scepter van Sions vorst en dat ze de God van Israël gaan dienen; een profetie, als die van Jes. 2:2-4 komt hier, zij het vaag, in het gezicht; zie nog op de laatste woorden van vs. 12.

10 *weest verstandig:* door uw verzet op te geven; zie op 14:2. — *laat u gezeggen:* de tuchtiging, de bestraffing moge bij hen het bedoelde gevolg hebben, vgl. Lev. 26:23; Jer. 6:8 e.a.; zo kan gesproken worden, in zover als de psalmist zich de koningen als toehoorders denkt van zijn bestraffend woord; zie ook op vs. 4-6. — *regeerders:* het hier gebruikte woord duidt aan "rechters, richters", en wordt ook in ruimere zin gebruikt, vgl. Dan. 9:12; Mi. 4:14.

11 *Dient:* dit woord wordt in het bijzonder voor de

dienst in de cultus gebruikt; we kunnen hier speciaal denken aan het brengen van offergaven voor het heiligdom op de Sion, van tribuut voor Sions vorst. — *met vrees:* zie Inleiding, § 9; de vrees voor de HERE past wel in bijzondere zin aan de koningen der aarde, nadat zij hun rebellie hebben gestaakt; zie het versterkende "met beving"; vgl. voor een dergelijke combinatie overigens ook 22:24. — *juicht Hem toe:* zoals dat vooral in de eredienst placht te geschieden, vgl. 9:15 enz. — *met beving:* de combinatie van juichen en beven behoeft niet te verwonderen, vgl. weer bv. 22:24.

12 *Kust de zoon*[7]: bedoeld zal zijn de voetkus als teken van onderwerping, zoals die ook bv. in Assyrië werd gevonden[8], vgl. ook 1 Sam. 10:1; 1 Kon. 19:18; Hos. 13:2; vaker komt voor het kussen, het lekken van het stof van de voeten, vgl. 72:9 e.a. — *opdat hij niet toornt:* nl. de gezalfde; volgens anderen: de HERE. — *onderweg:* op uw tocht tegen Israëls koning, vgl. 110:7, ook 1:6. — zeer *licht enz.:* zijn majesteit is te hoog, dan dat hij die straffeloos zou kunnen laten schenden. — Hoe *gelukkig enz.: een* algemene uitspraak komt als toepassing aan het slot; vgl. op 1:1; ieder, die bij deze geduchte God toevlucht zoekt, is veilig; dit is zeker in de eerste plaats bedoeld als een bemoediging van de Israëlieten; maar [83] mogelijk bedoelt de dichter toch ook wel, dat dit geldt voor de heidenen, als ze de HERE gaan dienen. — *bij Hem schuilen:* bij Hem een toevlucht vinden, zoals de klipdassen in de rotsen, vgl. 104:18.

---

[7] Volgens anderen: "brengt hulde in reinheid". Velen zijn van oordeel, dat de tekst niet juist is overgeleverd, o.a. omdat het Arameese woord voor "zoon" wordt gebruikt. M.i. zijn echter de bezwaren tegen de M.T. niet doorslaggevend, en is het in elk geval niet mogelijk achter de M.T. terug te gaan, hoeveel scherpzinnigheid er ook aan is besteed.

[8] Vgl. bv. *A. Bentzen*, Messias, Moses redivivus, Menschensohn, 1948, pag. 17.

Psalm 3

1. Een psalm; van David; toen hij vluchtte voor zijn zoon Absalom.

I 2. HERE, hoe vele zijn mijn benauwers;
velen zijn het, die tegen mij opstaan;
3. velen zijn het, die van mij zeggen:
Geen bevrijding voor hem bij God. *Sela*

II a. 4. En Gij, HERE, Gij zijt een schild, dat mij dekt;
mijn heerlijkheid, en *die mijn* hoofd omhoog heft.
5. Luidkeels roep ik tot de HERE,
en dan antwoordt Hij mij van zijn heilige berg. *Sela*

b. 6. Ik, ik heb mij neergelegd en toen sliep ik in;
ik ben ontwaakt, want de HERE — Hij ondersteunt mij.
7. Ik vrees niet voor menigten van volk,
die rondom zich tegen mij stellen.

III *a.* 8. Sta op, HERE!;
bevrijd mij, mijn God!

b. Ja, Gij hebt mijn vijanden op de kaak geslagen,
stuk gebroken de tanden van de goddelozen.

c. 9. Van de HERE is de bevrijding;
op uw volk zij uw zegen. *Sela*

Dit is een klaaglied van een enkeling, zie Inleiding, § 5, III, C. De uitingen van vertrouwen hebben een grote plaats, zie vs. 4-7, 9.

Er is in deze psalm een duidelijke voortgang der gedachten. Hij begint met een korte, bittere klacht, vs. 2 v. Vs. 4 v. belijden, dat de HERE voor de dichter een schild is, en dat Hij telkens weer betoont, dat te zijn. Vs. 6 v. spreken uit, dat de dichter dat ook in de pas achterliggende nacht ervaren heeft en dat hij dan ook geen vrees koestert. Vs. 8a bevat de zeer korte bede. In vs. 86 ziet de dichter de bevrijding reeds vóór zich. Vs. 9 vormt het slot, zie t.p.

Zoals uit dit overzicht blijkt, de psalm heeft een [84] weloverwogen opbouw; let bv. op de plaats van de bede, zie op vs. 8a; vgl. verder Inleiding, § 5, IV; § 7, VI.

Door het opschrift worden we verplaatst in de tijd van Davids vlucht voor Absalom, zie 2 Sam. 15:13 vv. In geen enkel ander opschrift wordt die tijd met name genoemd.

Ook afgedacht van het opschrift is er reden de zanger te zien als een leidsman en te denken aan oorlogsomstandigheden, zie "menigten van volk", vs. 7, "uw volk", vs. 9, ook "schild", vs. 4.

Zie voor het ene en het andere verder Inleiding, § 3, IV; § 6, II, A.

Er moet iets gezegd worden over de verhouding van deze psalm tot de cultus; zie Inleiding, § 4, II, G.

Blijkbaar bevindt de spreker zich niet bij het heiligdom; zie, behalve het opschrift, vs. 5 v. Dat houdt niet in, dat er in het geheel geen band is tussen deze psalm en de cultus. Vooreerst blijkt uit vs. 5 ook, van hoe grote betekenis het heiligdom voor de auteur is. En voorts moet

in dit verband gelet worden op vs. *8b en* op vs. 9.

In vs. 86 is het voor de dichter, alsof de vijanden reeds verslagen zijn. Zie voor dit verschijnsel Inleiding, § 4, II, E. In dit geval zal niet aangenomen moeten worden, dat tussen vs. 8a en vs. 8*b* een bepaalde cultische handeling heeft plaats gehad (alleen reeds hierom niet, omdat de spreker zich niet bij het heiligdom bevindt); maar dan moet toch wel gesproken worden van nawerking van het cultische ritueel.

Vs. 9 heeft een priesterlijke klank. Herhaaldelijk zal een cultische plechtigheid hiermee besloten zijn, dat een dienaar van het heiligdom zich liet horen, zie 27:14 e.a. Wanneer vs. 9 niet gesproken is door een dienaar van het heiligdom, vertoont dit vers toch in vorm en inhoud de nawerking van de genoemde gewoonte.

Uit het gebruik van "sela", vs. 3, 5, 9, valt af te leiden, dat de psalm later bij het heiligdom dienst gedaan heeft. Zie Inleiding, § 2, III. Het is niet doorzichtig, waarom "sela" juist achter vs. 3, 5 en 9 is geplaatst; het komt zelden voor, dat het aan het einde van een psalm staat, vgl. 9:21, zie daar, 24; 10.

Groot is de nood, maar sterk is het vertrouwen, dat de HERE machtiger is, dan al die vele (vs. 2, 7), woedende (vs. 8) vijanden. Men lette op de grote plaats, die de vertrouwensuitingen hebben, vs. 4-7, vs. 9; op de kleine plaats, die het eigenlijke bidden inneemt, vs. 8a, vgl. Inleiding, § 5, III, C, c; op vs. 8*b,* zie boven.

Vanouds wordt deze psalm beschouwd als een morgengebed; wel terecht, vgl. vs. 6; zie ook op Ps. 4 en 5.

Voor het Messiaanse karakter zie Inleiding, § 8, IV, V.

[85] Deze psalm geeft duidelijke voorbeelden van "de stijl der herhaling" (Inleiding, § 7, IV, C), zie "velen" in vs. 2 (twee maal) en 3, "opstaan" in vs. 2 en 8, "bevrijding" in vs. 3, 8, 9; vgl. de uitlegging. Opmerking verdient ook, dat in deze betrekkelijk korte psalm tot zes maal toe "HERE" wordt gebruikt.

In vs. 2, 4, 8, *9b* spreekt de dichter tot de HERE, in vs. 5 v., 9a over de HERE; zie nog op vs. 9.

2 Men lette er op, dat in de klacht niet over het doen Gods geklaagd wordt; zie daarentegen 10:1; 13:2; 22:2 v. enz. *vele:* dat tot driemaal toe van "velen" wordt gesproken, brengt sterk onder de indruk van de talrijkheid der tegenstanders, zie ook vs. 7; een dergelijke klacht komt herhaaldelijk in de psalmen voor, 22:17; 25:19 enz. Men bedenke, wat het voor David moet geweest zijn, dat de een na de ander van hem afviel, vgl. bv. 2 Sam. 15:12. — *die tegen mij opstaan:* die opstaan, zich verheffen, om mij te bestrijden, vgl. vs. 8.

3 De spot, de smaad, de hoon neemt een grote plaats in de psalmen en in heel het O.T. in. De Israëliet is er blijkbaar bijzonder gevoelig voor geweest. Vgl. Inleiding, § 6, II, D, 3°. De venijnigste hoon is deze, dat de HERE niet meer helpt, de dichter in de steek gelaten heeft, vgl. 22:9 e.a., ook Matth. 27:43 enz.; vooral deze hoon staat zeer dicht bij de vloek, zie ook vs. 9. *velen:* zijn de "velen" van vs. 3 dezelfden als die van vs. 2? We kunnen zeggen: velen zien in het feit, dat de dichter moet vluchten, zie vs. 5, een bewijs, dat de HERE hem verlaten heeft, en vinden daarin reden zich bij de tegenpartij aan te sluiten. — *van mij:* letterlijk "van mijn ziel, mijn leven", zie Inleiding, § 9; zie § 9 ook voor "bevrijding". — *God:* de algemene Godsnaam wordt gebruikt; de smaders zeggen, dat de dichter van geen enkele bovenmenselijke macht hulp te wachten heeft; enigszins anders wordt gesproken 22:9.

4 Dit vers vormt een krachtige tegenstelling met vs. 3, zie voor soortgelijke overgangen 22:4, 10. De klacht is wel bitter, maar kort: het is, alsof de dichter haast heeft om er van te spreken, wat hij aan zijn God heeft. *Gij:* heeft nadruk; staat tegenover de "velen" van vs. 2 v.— *schild:* vgl. 7:11 e.a.; het hier gebruikte woord duidt dikwijls aan een rond schild, dat aan de arm gedragen kon worden, zie ook op 5:13; reeds tegenover Abram had God uitgesproken, dat Hij een "schild" is voor zijn knechten, Gen. 15:1. — *heerlijkheid:* vgl. 4:3;

106:20; Jer. 2:11 e.a.; het hier gebruikte woord betekent letterlijk "zwaarte". De goddelozen zijn licht als kaf, 1:4. Maar de HERE geeft aan Davids leven zwaarte, inhoud. We zouden hier bijna kunnen vertalen: "mijn kracht (bron)"; vgl. 29:1 e.a. — *die mijn hoofd omhoog heft:* die mij weer tot eer en aanzien brengt, vgl. Gen. 40:13 (de schenker), 2 Kon. 25:27 (Jojachin), mij doet triumferen, vgl. Ps. 27:6; 110:7. Misschien staat op [86] de achtergrond de tegenstelling: met het gelaat in het stof liggen (houding van een vernederde, vgl. 72:9 e.a.); vgl. ook 2 Sam. 15:30 (met omhuld gelaat trok David Jeruzalem uit).

5 Dit vers geeft een nadere uitwerking van vs. 4. De dichter heeft telkens weer in zijn leven tot de HERE geroepen en dan zijn hulp ervaren; ook nu weer roept hij tot zijn God en hij hoopt en vertrouwt, ook nu weer geholpen te zullen worden; vgl. 4:2 enz. Het roepen, waarvan dit vers spreekt, heeft blijkbaar niet bij het heiligdom plaats. Als David op een veldtocht was, heeft hij telkens weer tot de HERE geroepen, en dan zond de HERE hulp uit Sion, vgl. 20:3 e.a.; nu is de dichter ver van het heiligdom, omdat hij verdreven is, vgl. vs. 1, ook vs. 6. Elders wordt gezegd, dat de HERE mee uittrekt met Israëls koning, met Israëls leger, zie 44:10; 60:12, ook 2 Sam. 11:11 e.a.; hier, vgl. ook 20:3 e.a., is blijkbaar de voorstelling deze: wanneer de koning uittrekt, blijft de HERE op Sion, zie ook 2 Sam. 15:24-26, maar als de koning om hulp roept, helpt de HERE hem van het heiligdom uit, op een niet nader aangeduide wijze. *Luidkeels:* letterlijk "met mijn stem"; bedoeld zal zijn "luidkeels", en we zullen dit letterlijk moeten opvatten: er wordt ook gesproken van een "schreeuwen" om hulp, 18:7 enz. — *antwoordt:* bedoeld is een antwoorden door daden. — *zijn heilige berg:* de Sion, waarop in Davids tijd de tent met de ark stond; men bedenke, dat daar, in Jeruzalem, ook de "velen" waren, die zich tegen David verhieven en zijn zaak verloren achtten; zie nog op 2:6.

6 De inhoud van vs. 6 v. is nauw verwant aan die van vs. 4 v., maar terwijl vs. 4 v. algemene uitspraken doen, slaan vs. 6 v. speciaal op het heden. De nacht is vol van dreiging en gevaar, zie 91:5 v. enz., speciaal in oorlogsomstandigheden; de dichter is weerloos *(sliep)*; toch ontwaakt hij ongedeerd, omdat de HERE hem beschermt, vgl. 4:9; 17:15. *Ik:* tegenstelling met "Gij" in vs. 4; omdat de Here zijn schild is, is de slaap van de dichter ongestoord. — *ondersteunt:* vgl. 37:17, 24 enz.; is mij tot een stut, houdt mij staande; "Gods hand is zijn hoofdkussen" *(Delitzsch).*

7 De ervaring van vs. 6 heeft hem met nieuwe moed bezield. *Ik vrees niet:* vgl. 23:4; 27:1 e.a.; "waar de Heere is, is voor vrees geen plaats" *(Noordtzij).* — *menigten:* z.v.a. "myriaden"; bedoeld wordt een onvoorstelbaar groot aantal. — *volk:* z.v.a. "krijgsvolk", vgl. Num. 20:20; Richt. 7:1.

8a Nu pas komt de eigenlijke bede, en dan is ze nog zeer kort: vs. 8a bestaat uit twee versdelen, die korter zijn, dan alle andere versdelen van deze psalm, en heeft juist daardoor het karakter van een krachtige roep om hulp. We kunnen zeggen, dat door het voorgaande, de klachten, vs. 2 v., de vertrouwensuitingen, vs. 4-7, het fundament is gelegd voor de bede, zie Inleiding, § 5, IV; § 7, VI. *Sta op:* deze sterk [87] mensvormige uitdrukkingswijze, die in de psalmen vaak van God wordt gebruikt, vgl. 7:7; 9:20; 10:12 enz., duidt aan, dat de HERE krachtig ingrijpt in de loop van het gebeuren. Er is hier een tegenstelling met vs. 2: de vijanden verheffen zich; de dichter bidt, dat de HERE zich moge verheffen. Ook kunnen we spreken van een echo van de Mozaïsche bede uit Num. 10:35 (vgl. de opmerking bij vs. 4). — *bevrijd mij, mijn God:* tegenstelling met vs. 3; de God van de dichter moge de hoon van de tegenstanders op een duidelijke wijze te schande maken. — *mijn God:* dit is een verbinding, die telkens weer in de psalmen voorkomt, zie 5:3; 7; 2 enz.; de HERE is de God van Israël als volk, maar ook van iedere Israëliet, die Hem dient, zie 37:31 e.a., in het bijzonder van een leider, een koning; zie op 22:11 en Inleiding, § 6, II, A.

8b Zie de Inleiding, op *de kaak:* het op de kaak slaan gold als een bij uitstek smadelijke bejegening, vgl. 1 Kon. 22:24; Job 16:10 enz., ook Matth. 5:39; Joh. 19:3 e.a.; hier zal echter ook wel de verbrijzeling van de kaak bedoeld zijn: evenals bij *tanden,* staat bij *kaak* wel op de achtergrond, dat de vijanden met wilde dieren worden vergeleken, vgl. 7; 3; 22; 13 v., 17,

21 v.; 27:2; 58:7 e.a.

9 Zoals in de Inleiding werd gezegd, een dienaar van het heiligdom zou deze woorden kunnen spreken, waarbij hij zich in vs. a tot het volk, in vs. *b* tot de HERE zou richten. In elk geval: de dichter denkt niet alleen aan eigen lot en nood; als een priester draagt hij op het hart het heil van allen, die met hem op de HERE vertrouwen. *Van de HERE is de bevrijding:* Hij bezit haar, beschikt er over; in vs. 8 is om de bevrijding gebeden, hier wordt uiting gegeven aan de zekerheid der verhoring; weer krachtige tegenstelling met vs. 3. — *uw volk:* slaat, zo kunnen we zeggen, op het "ware Israël"; de "goddelozen", vs. 8, zijn hier volksgenoten, maar behoren toch niet tot "uw volk", zie echter ook op 14:7; vgl. Inleiding, § 8, III, A. — op *uw volk zij uw zegen:* we kunnen ook: "is" vertalen; misschien is zowel het ene als het andere bedoeld: de *zegen* is er en moge zich doen gelden.

Psalm 4

1. Voor de koorleider; met snarenspel; een psalm; van David.

I 2. Bij mijn roepen antwoord mij,
God van mijn gerechtigheid;
in benauwdheid hebt Gij mij ruimte gemaakt:

[88]

wees mij genadig en hoor mijn gebed.

II a. 3. Mannen van naam, tot hoe lang zal mijn heerlijkheid tot versmaadheid zijn,
zult gij ijdelheid liefhebben, leugen zoeken? *Sela*

4. Weet toch, dat de HERE, wie Hem getrouw is, wonderbaar behandelt:
de HERE, Hij zal horen bij mijn roepen tot Hem.

b. 5. Weest ontsteld, maar zondigt niet;
spreekt in uw hart op uw leger, maar zwijgt. *Sela*

6. Offert rechte offers
en vertrouwt op de HERE.

III 7. Velen zeggen: Wie zal ons het goede doen zien?
Verhef over ons het licht van uw gelaat, HERE.

8. Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven,
meer dan ten tijde, dat hun koren en hun most overvloedig waren.

9. In vrede kan ik mij neerleggen en ook inslapen,
want Gij, HERE, Gij doet mij ongestoord in veiligheid wonen.

De uitlegging van deze psalm stelt ons voor verscheidene moeilijkheden. Er wordt verschillend gedacht over de vraag, onder welke omstandigheden deze psalm is ontstaan. Zo is er geen eenstemmigheid van gevoelen ten aanzien van de positie, de houding van de "mannen van naam", vs. 3. Zijn dit bepaald vijanden van de dichter, die hem belasteren? Velen geven een bevestigend antwoord. En op het eerste gezicht schijnt dit ook voor de hand te liggen. Maar reeds een nader bezien van de in vs. 3 gebruikte uitdrukkingen kan twijfel doen rijzen. En voorts: er pleit wel veel voor, dat in vs. 6 nog dezelfden worden aangesproken als in vs. 3 (en dat ook vs. 7a nog over dezelfden handelt); maar het zou toch wat ongewoon zijn, dat de dichter aan de mensen, die hem belasteren, toeroept: "vertrouwt op de HERE" (en het lot van de "velen" uit vs. 7a schijnt nauw samen te hangen met dat van de dichter zelf, zie vs. *7b).* M.i. verdient het dan ook de voorkeur bij de "mannen van naam" niet bepaald aan vijanden te denken, maar aan aanhangers, die weifelmoedig worden; zie verder beneden.

Het opschrift noemt David. Vgl. Inleiding, § 3, IV. Ook staat het zo: men krijgt de meest bevredigende verklaring van de psalm, als men aanneemt, dat hij door een leider, de koning gedicht is. 'k Neem het liefst aan, dat de psalm gedicht is door koning David in een tijd van tegenslagen. Misschien waren er [89] nederlagen geleden, misschien was de oogst mislukt (zie vs. 8*b);* te bedenken valt, dat een ongelukkige oorlog ook ten gevolge kon hebben, dat van de oogst niet veel te recht kwam.

Davids onderdanen laten de moed zakken. Ze verliezen hun vertrouwen in de HERE en smalen misschien op David, omdat hij hulp van de HERE blijft verwachten. Dit alles wordt

vooral gevonden bij hen, die in Davids naaste omgeving leven, bij de hofkringen (zie vs. 3).

In deze omstandigheden gaat David bidden. Hij vraagt de HERE om uitredding, vs. 2, *7b.* Hij wendt zich tot hen, die in hun vertrouwen op de HERE zo deerlijk geschokt zijn, en wekt hen op tot geloof. In het slot betuigt hij op een heerlijke wijze, wat hij aan zijn God heeft.

Vs. 2 bevat het inleidende gebed. In vs. 3-6 wendt de dichter zich tot de "mannen van naam". In vs. 7-9 richt hij zich weer tot de HERE en getuigt hij van de vreugde en de veiligheid, die de HERE hem geeft.

Ook hier treft vooral de eigenaardige plaats, het eigenaardige karakter, van het eigenlijke gebed, vs. 2, *7b:* het is bijzonder weinig concreet. Gezegd kan worden, dat heel de psalm, ook bv. vs. 3-6, niet formeel, maar wel materieel een bede om hulp is, een beroep op Gods trouw, vgl. de Inleiding op Ps. 2. Maar we krijgen toch sterk deze indruk: de dichter werd tot het dichten van deze psalm gedrongen niet alleen, misschien zelfs niet in de eerste plaats, doordat hij iets van de HERE wilde vragen, maar doordat hij zijn hart wilde uitstorten voor God en de mensen.

Het is mogelijk, deze psalm te rangschikken onder "de klaagliederen van de enkeling", maar, zoals reeds uit het gezegde blijkt, draagt hij in sterke mate een eigen stempel; zie Inleiding, § 5, III, C[1]. In dit verband moet ook het volgende genoemd worden. In "de klaagliederen van de enkeling" komen meer dan eens voor verwijten tot de vijanden, 52:2 vv.; 58:2 vv.; 63:4 e.a., of opwekkingen en vermaningen tot de rechtvaardigen, tot Israël, 31:24; 62:9; 131:3 e.a., maar hier worden vermaningen gericht tot hen, die "ijdelheid liefhebben", zie vooral vs. 6, vgl. ook 62:11; ook in dit opzicht draagt de psalm dus een eigen stempel.

Tweeërlei levenshouding komt in deze psalm naar voren. Aan de ene kant staan zij, voor wie koren en most het hoogste goed zijn, die "ijdelheid 'liefhebben, leugen zoeken"; als zij door tegenslagen getroffen worden, zijn ze "ontsteld". Maar de dichter vertrouwt op de HERE. In het verleden heeft de HERE hem geholpen en in de toekomst zal de HERE hem niet in de steek [90] laten. Daarom is er vreugde in zijn hart, ook als de aards-tijdelijke goederen wegvallen, en weet hij zich veilig te midden van dreigende gevaren.

Ook in deze psalm is "de stijl der herhaling" op te merken, vgl. Inleiding, § 7, IV, C; zie "gerechtigheid" in vs. 2 en 6, "roepen" en "horen" in vs. 2 en 4, zie ook op "neerleggen" en "veiligheid" in vs. 9.

Merkwaardig is, dat de beginletters van de regels (waaronder men dan ook het opschrift moet tellen), als men eerst de laatste regel neemt, dan de voorlaatste enz., de uitdrukking "tot een lamp voor Zerubbabel" vormen; vgl. Inleiding, § 7, V, B. Misschien is dit louter toeval. Toegestemd moet worden, dat Zerubbabel in omstandigheden verkeerd heeft, waarin deze psalm goed zou passen, vgl. Haggaï 1. Is een psalm, die door David gedicht was, later omgewerkt, zodat de naam "Zerubbabel" er op een verborgen wijze in voorkwam?

Er pleit veel voor, in deze psalm een avondgebed te zien, vgl. vs. 9, *Sb, zie* ook op Ps. 3, 5.

1 Zie Inleiding, § 2, III.

2 Dit vers brengt het inleidende gebed, dat in vrij algemene bewoordingen is vervat; voorts vinden we alleen in vs. *1b* een bede. God *van mijn gerechtigheid:* God, die mij recht verschaft, die mij helpt, mij heil schenkt; voor "gerechtigheid" vgl. vs. 6 en zie Inleiding, § 9; feitelijk behoort "mijn" niet alleen bij "gerechtigheid", maar ook bij "God" (sommigen vertalen: "mijn rechtvaardige God"). — *in benauwdheid enz.:* beroep op de ervaring van de dichter, vgl. vs. 4, ook 3:5 enz. — *ruimte gemaakt:* vgl. 18:20; 31:9 enz., ook Gen. 26:22; Deut. *33:*20 enz. — *wees mij genadig: deze* bede komt in de psalmen veelvuldig voor; in één adem beroept de dichter zich op zijn recht (wil men; Gods recht; die twee zijn niet te scheiden) en op Gods genade, zijn onverdiende, "vrije" gunst, vgl. Inleiding, § 8, II, B; § 9.

---

[1] Vgl. ook *Gunkel-Begrich,* a. w., pag. 256.

3 In het nu volgende gedeelte van zijn "gebed" (vs. 2), nl. in vs. 3-6, wendt de dichter zich niet rechtstreeks tot God, maar tot de "mannen van naam". Het is mogelijk, dat de "mannen van naam" als aanwezig moeten worden gedacht; noodzakelijk is dat echter niet, vgl. 2:10 enz. Zie voor vs. 3 reeds de Inleiding. *Mannen van naam:* letterlijk "zonen van een man", waarschijnlijk z.v.a. "aanzienlijken", vgl. 49:3; 62:10 (echter ook Klaagl. 3:33), en het Egyptische en Accadische spraakgebruik (zie *Gunkel* t.p.); misschien: zonen van een met name bekende man, dus: mensen met een geslachtsboom. Door deze aanspraak bedoelt de dichter wel hen op hun verantwoordelijkheid te wijzen: van hen althans mocht iets anders worden verwacht. — *tot hoe lang:* vraag van toornig ongeduld. — *zal* [91] *mijn heerlijkheid tot versmaadheid zijn:* voor "heerlijkheid" zie op 3:4; dat de dichter een (bijzondere) band aan de HERE heeft, vs. 4, is zijn zwaarte, zijn kracht, zijn heerlijkheid, maar wordt door de "mannen van naam" niet geteld, is voor hen zelfs een reden tot hoon en smaad, vgl. 22:8 v. e.a. — *zult gij ijdelheid liefhebben, leugen zoeken:* "ijdelheid, leugen" is "wat geen gehalte heeft", zie Inleiding, § 9 bij "bedrog"; de "zwaarte" van de dichter wordt door hen gesmaad, en zij wenden zich in hun dwaasheid tot wat "leeg, ijdel, licht" is. Het eigenlijke van hun leven heeft altijd bestaan, niet in de gemeenschap met de HERE, maar in "koren en most", vs. 8, in de aards-tijdelijke goederen; en nu er nood is, zoeken zij hun toevlucht, niet bij de HERE, zie vs. 6 v., maar bij wat niet-God is, bij aards-tijdelijke machtsmiddelen, mogelijk zelfs bij afgodische praktijken. Vgl. 31:7; 40:5; Am. 2:4. — *zoeken:* de rechtvaardige zoekt (het aangezicht van) de Here, zie op 27; 8, de hier toegesprokenen zoeken, wat geen gehalte heeft.

4 Dit vers toont nader de dwaasheid aan van het in vs. 3 gegispte doen: wie het van de HERE blijft verwachten, komt niet beschaamd uit. *Weet:* erkent, vgl. Inleiding, § 9. — *wie Hem getrouw is:* vgl. Inleiding, § 9 bij "vroom", zie nog de Noot op dit vers. — *wonderbaar behandelt:* op een uitzonderlijke, wonderlijke wijze helpt, vgl. Ex. 8:22; 33:16 e.a., ook 2 Kron. 26:15; Jes. 29:14 e.a.[2]; bedoeld wordt: de HERE heeft dat in het verleden telkens weer gedaan, vgl. vs. *2b,* en zal het ook in de toekomst doen. — *Hij zal horen bij mijn roepen tot Hem:* men kan ook vertalen: "Hij hoort"; de dichter is er zeker van, dat de HERE de bede van vs. 2 hoort en verhoren zal (zie zowel in vs. 2 als in vs. 4 "horen" en "roepen").

5 Ook bij dit vers is er veel verschil van mening. 'k Volsta in hoofdzaak met het weergeven van mijn eigen mening. Het "weest ontsteld" en "spreekt in uw hart" heeft concessieve kracht: "weest maar ontsteld, doch...", "al zijt ge ontsteld, zo...". Al hebben de tegenspoeden de "mannen van naam" uit hun evenwicht gebracht, zo mag dit hen toch niet tot zondigen brengen. Al staat het zo, dat in de stilte van de nacht allerlei overleggingen bij hen oprijzen, zie op 17:3 en vgl. nog Dan. 2:29, overleggingen van moedeloosheid en vrees, vgl. vs. 6 v., ook van ergernis en wrevel, vgl. vs. 3, dan moeten ze toch "zwijgen", "de hand op de mond leggen", Job 39:37, geen onbehoorlijke woorden spreken tegen de HERE en wie Hem getrouw is. *weest ontsteld:* weest in onrustige beweging, vgl. 18:8 ("beven") e.a., ook 2:1 ("woelen") e.a. — *zondigt: zie* Inleiding, § 9; men kan hier denken aan het spreken van woorden van smaad en hoon, vs. 3, aan het gaan heulen met de vijanden enz. — *spreekt in uw hart:* houdt overpeinzingen, [92] zie boven; veelal vat men dit op als "denkt maar eens rustig en ernstig na"; het is echter de vraag, of de hier gebruikte uitdrukking deze betekenis kan hebben; de uitdrukking "spreken in het hart" heeft in de psalmen dikwijls een ongunstige klank, zie 10:6, 11, 13; 14:1, maar ook 15:2; voor de door mij, boven, gegeven opvatting pleit ook het parallellisme. — *leger:* zie BE onder "bed"; vgl. bij "neerleggen" in vs. 9. — *zwijgt:* vgl. 37:7; 62:6; Job 29:21, ook Ps. 39:2 vv. — Zie Ef. 4:26.

6 Na de meer negatieve opwekking van vs. 5 ("zondigt niet", "weest stil") komt het positieve. De rechte verhouding tot de HERE wordt beschreven naar zijn uiterlijke (offeren) en inwendige (vertrouwen) zijde. *Brengt rechte offers:* misschien brengen ze nu ook nog wel

---

[2] Dikwijls vertaalt men: "zich een gunstgenoot heeft afgezonderd"; men moet dan echter zowel aan *pālā* als aan *chāsîd* een zeer specifieke betekenis toekennen.

offers — misschien ook niet —, maar in elk geval doen ze het niet naar behoren, niet in de juiste gezindheid en dus niet punctueel en royaal. Uit deze opwekking spreekt duidelijk een hoge waardering voor het offer, mits het op de rechte wijze gebracht wordt; er is geen tegenstelling met bv. 40:7 vv., zie daar. — *rechte offers:* letterlijk "offers der gerechtigheid", d.i. offers, zoals ze behoren te zijn, vgl. 51:21; Deut. *33:*19; terugslag op vs. 2: als iemand "offers der gerechtigheid" brengt, wordt de HERE voor hem "een God der gerechtigheid". — *vertrouwt* op de *HERE:* m.i. bereikt in deze opwekking vs. 3-6 zijn climax; dit is het, wat aan de "mannen van naam" ontbreekt: vertrouwen op de HERE; tevens vormt deze opwekking de overgang tot het derde onderdeel van de psalm; een dergelijke opwekking weerklinkt vaker in de psalmen, 37:3, 5, 7; 115:9 vv., maar hier heeft ze toch een bijzonder karakter, zie de Inleiding.

7 Uit de drukkende noodtoestand rijst de twijfelmoedige vraag der velen op: "Wie zal ons het goede doen zien?" Het verlangen, dat daarin tot uiting komt, wordt alleen vervuld, als de HERE het licht van zijn gelaat verheft. *Verhef over ons het licht van uw gelaat:* nu komt weer een eigenlijke bede, vgl. vs. 2. De woorden zijn ontleend aan de Aäronitische zegen, Num. 6:24-26; deze heeft blijkbaar een grote plaats ingenomen in het bewustzijn van Israëls vromen, vgl. 31:17; 44:4; 67:2; 80:4, 8, 20; 89:16; 119:135. "Het gelaat doen lichten" staat tegenover "het gelaat verbergen", vgl. 10:11 enz.; als de HERE de mens gunstig gezind is, wendt Hij hem zijn gelaat toe, dat straalt als een licht; en dat schenkt zegen, heil, vgl. Spreuk. 15:30; 16:14 v. — *Verhef het licht:* wanneer een lichtbron wordt omhoog geheven, verspreidt ze het meeste licht; twee uitdrukkingen van de Aäronitische zegen zijn hier ineengevlochten. — *over ons*: de dichter vat hier zijn lot samen met dat van de ontevreden klagers, zie op 3:9.

Evenals dat met vs. 8 v. het geval is, bevat vs. 7 woorden, die in bijzondere zin voor alle tijden gelden. De schepping is niet meer, zoals ze uit Gods handen tevoorschijn kwam, is niet [93] meer "goed", Gen. 1:4 e.a., speciaal vs. 31. Daarom wordt telkens weer de onbestemde, weifelmoedige vraag geboren: "Wie zal ons het goede doen zien?" Het is de taak der gemeente te blijven bidden de "gerichte" bede uit het *Veni creator spiritus:* "Toon hun, eer hun avond daalt, het licht, dat van uw aanschijn straalt".

8 Met heimwee denken de ontevredenen uit de omgeving van de dichter terug aan de tijd, toen zij met uitbundige blijdschap hun oogstfeesten vierden, vgl. Jes. 9:2, toen zij in rust en vrede van hun overvloedige koren- en wijnoogst genoten; maar de vreugde des geloofs, die de dichter ondanks alles wat neerdrukt smaakt, is groter, rijker, dieper dan hun blijdschap van toen. Dit is een treffende uitspraak, te meer omdat ze in het O.T. staat. In het O.T. wordt dikwijls een nauwe band gelegd tussen tegenslag en Gods toorn, zie Inleiding, § 8, II, D. Maar hier zien we: deze dichter is door tegenslag getroffen; toch is hij zeker van de gunst van zijn God en hij weet, dat hij onder de hoede van die God veilig is, vs. 9; daarin verheugt hij zich met een vreugde, die elke andere vreugde te boven gaat. Vgl. bv. Hab. 3:17 vv., ook Ps. 63:4, zie daar, ook Phil. 4:4-7, 11 vv. e.a. *hun koren en hun most:* voor de dichter is niet, als voor hen, koren en most (d. i. jonge, ongegiste wijn) het hoogste in het leven.

9 Zie op 3:6. *In vrede: zie* Inleiding, § 9; zonder gevaar, zonder door iets gedeerd te worden, ook: zonder zorg; let op het "en ook inslapen" (zonder door zorgen enz. wakker gehouden te worden) en op de tegenstelling met vs. 5 (ook de Hebreeuwse woorden voor "leger" en "neerleggen" komen van dezelfde stam) — *ongestoord:* z.v.a. "geïsoleerd", zoals een bedoeïen diep in de woestijn, die geen menselijke bondgenoten heeft, ze ook niet nodig heeft: hij heeft met andere mensen niets te maken, heeft dus ook geen last van hen, vgl. Jer. 49:31, ook Num. 23:9; Deut. 33:28 e.a.[3] — *in veiligheid:* het hier gebruikte woord is van dezelfde stam, als het woord, dat in vs. 6 door "vertrouwt" is vertaald; wie op de HERE vertrouwt, is veilig; vgl. 16:9; Deut. 33:12 e.a.

---

[3] Er is een eigenaardige overeenstemming in woordgebruik tussen Deut. 33; (12,) 28 en Ps. 4:8 v.; vgl. ook Deut. 33:19 v. met Ps. 4:6 en 2.

Psalm 5

1. Voor de koorleider; met fluitspel; een psalm; van David.

I 2. Neem mijn woorden ter ore, HERE; let op mijn zuchten;

[94]

3. sla acht op de stem van mijn hulpgeroep,
mijn Koning en mijn God;
want tot U bid ik.

4. HERE, des morgens hoort Gij mijn stem;
des morgens leg ik het U voor en zie ik uit.

II 5. Want niet een God, die behagen heeft in goddeloosheid, zijt Gij;
de boze zal bij U niet verkeren.

6. Verdwaasden zullen zich niet stellen
ten aanschouwen van uw ogen.
Gij haat alle bedrijvers van ongerechtigheid;

7. Gij verdelgt leugensprekers.
Een man vol bloedschuld en bedrog
verafschuwt de HERE.

8. En ik — door de grootheid van uw goedertierenheid
kom ik in uw huis;
ik werp mij neer in de richting van uw heilig paleis
in vrees voor U.

III 9. HERE, leid mij door uw gerechtigheid
om mijner vijanden wil;
effen voor mijn aangezicht uw weg.

10. Want in zijn mond is niets vasts;
hun binnenste —: verderf,
een geopend graf is hun keel;
hun tong maken zij glad.

11. Doe hen boeten, God;
mogen zij neervallen uit hun aanslagen.
Om de grootheid van hun overtredingen — stoot hen weg,
want ze zijn weerspannig tegen U.

12. En mogen zich verheugen
allen, die bij U schuilen;
tot in eeuwigheid mogen zij jubelen,
omdat Gij hen beschermt;
en mogen in U juichen

zij, die uw naam liefhebben.

13. Want Gij, Gij zegent de rechtvaardige, HERE;

als met een schild omringt Gij hem met welgevallen[1].

[95] We houden deze psalm het liefst voor een psalm, die gebruikt werd ter gelegenheid van het morgenoffer[2] in het heiligdom, zie vs. 4, 8. Volle licht valt er op, welk een voorrecht het is, in het heiligdom te verkeren, zie vs, 8.

De dichter spreekt in vs. 5-7 over goddeloze mensen. Daarbij denkt hij blijkbaar, al wordt het er niet bij gezegd, speciaal aan vijanden. Vs. 9 spreekt uitdrukkelijk van "mijn vijanden, tegenstanders". Vs. 10 geeft de concreetste tekening van hen. Ze hebben verderfbrengende plannen, zinnen op onheil; wat ze zeggen, is niet betrouwbaar; met name wordt hun vleierij genoemd.

De bidder heeft blijkbaar een leidende positie. Wie zich tegen hem verzet, is in opstand tegen de Here; vs. 11. Zijn uitredding zal reden tot blijdschap zijn voor een wijde kring; vs. 12. Met nadruk noemt hij de Here "mijn Koning en mijn God"; vs. 3.

Zo zullen we de vijanden hebben te zien als intriganten, die er op uit zijn een leider, de koning van zijn hoge positie te stoten. We kunnen aannemen, dat deze psalm door David gedicht is in de tijd van Absaloms of Seba's opstand (2 Sam. 15 vv., 20). Men lette er op, hoe goed de tekening van de vijanden past bv. op het doen van Absalom, zoals ons dat 2 Sam. 15:1 vv. beschrijft; zie voorts Inleiding, § 3, IV; 6, II, A, D.

We zullen dan voorts moeten denken aan de tijd van de voorbereiding tot de opstand. Daarmee zal ook samenhangen, dat een directe klacht nauwelijks in deze psalm voorkomt; er wordt bv. niet over geklaagd, dat de Here vergeet, verlaat. Er smeult iets, er wordt geïntrigeerd; David weet er ook wel van, maar kan om welke redenen dan ook de vlam niet uittrappen. Nu wendt hij zich tot de Here.

Deze psalm kan gerekend worden tot "de klaagliederen van de enkeling", zie Inleiding, § 5, III, C.

Vs. 2-4 bevat een betrekkelijk lang inleidend gebed.

Vs. 5-8 kunnen we een pleitgrond noemen. De dichter wijst er op, dat hij, in tegenstelling met de goddelozen, dank zij Gods goedertierenheid, in Gods huis komt.

Vs. 9-11 kunnen we noemen het centrale gebed: de dichter bidt, dat de HERE hem moge helpen en de aanslagen van de vijanden doe mislukken. Vs. 12 bidt, dat de vromen mogen juichen. Vs. 13 getuigt van de zekerheid der verhoring.

In vs. 3 noemt de dichter de HERE "mijn Koning en mijn God". Gezegd kan worden: door het besef, dat de HERE de koning van de dichter is, wordt heel deze psalm, zoals trouwens vele psalmen, gedragen. De koning treedt in vele gevallen tevens als rechter op, vgl. 2 Sam. 15:2 vv.; 1 Kon. 3:16 vv. enz.

[96] De dichter werpt zich neer voor de hemelse Koning-rechter en vraagt Hem recht te spreken tussen de dichter en zijn tegenpartijders; zie ook op "bid ik" in vs. 3 en op vs. 4. In dit verband is merkwaardig de overeenstemming tussen 5:5-8 en 101:3-8.

1 Zie Inleiding, § 2, III.

---

[1] Men zou ook kunnen vertalen: "als een schild is het welgevallen, waarmee Gij hem omringt" (naar een mondelinge opmerking van *Th.* C. *Vriezen).*

[2] Ps, 3 zal een morgengebed zijn, Ps. 4 een avondgebed, Ps. 5 een morgengebed.

2-4 De dichter dient zich bij de Here aan en vraagt gehoor.

2, 3 Eerst vraagt de dichter zeer uitdrukkelijk 's Heren aandacht. De hier gebruikte woorden: "ter ore nemen", "er op letten" (letterlijk: een onderscheidend verstaan), "er acht op slaan", spreken, elk afzonderlijk en te meer in hun met elkaar verbonden zijn, van een gespannen aandacht. Ook het bidden van de dichter wordt met verschillende uitdrukkingen aangeduid: eerst het meer algemene "woorden", vgl. 19:15 enz., dan "(klagend) zuchten", vgl. 39:4 e.a., tenslotte "de stem van mijn hulpgeroep" (wat wel een luid roepen zal aanduiden, zie op 3:5). *mijn Koning en mijn God:* vgl. 84:4, ook 44:5 e.a. — *mijn:* zo kon in het bijzonder de koning, de vertegenwoordiger van het volk spreken, zie op 3:8. — *mijn Koning:* zie de Inleiding; het besef is altijd levendig gebleven, dat de HERE Israëls eigenlijke Koning was, vgl. Deut. *33:*5; 1 Sam. 8:7; Jes. 6:5 enz. — *want tot U bid ik:* dit wordt er apart bijgezegd, als een pleitgrond voor het aandacht vragen; gezegd kan worden, dat deze woorden nader worden uitgewerkt eerst door vs. 4 en dan door vs. 5-8; misschien is de oorspronkelijke betekenis van het hier gebruikte werkwoord (vgl. 32:6 e.a.): "voor zich een rechter vragen, een (gunstige) beslissing van de rechter vragen"; bidden is voor het Israëlitische besef veelszins een "juridische" handeling, zie de Inleiding op deze psalm en vgl. Inleiding, § 5, IV, A; § 7, VI.

4 *des morgens enz.:* vgl. 88:14 e.a.; zoals uit het bovenstaande blijkt, moet dit m.i. "actueel" worden opgevat, m.a.w.: moet er uit afgeleid worden, dat de dichter bezig is zijn morgengebed te doen; opgemerkt kan nog worden, dat, zoals ook voor de hand ligt, de koning dikwijls 's morgens recht sprak, vgl. 2 Sam. 15:2; Ps. 101:8; Zef. 3:5, zie ook op Ps. 30:6. — *leg ik het U voor:* het hier voorkomende werkwoord wordt o.m. gebruikt voor het ordenen, het schikken van stukken hout en van delen van het offer op het altaar, zie bv. Lev. 1:7 v.; zo zal hier bedoeld worden, dat de dichter zijn gebed als een offer (of ook: zijn gebed met het offer) de Here voorlegt, vgl. 141:2; Hos. 14:3. De bedoeling kan ook zijn, dat hij zijn woorden, zijn pleitgronden ordent, zoals een pleitbezorger, een advocaat zijn argumenten, vgl. Job 32:14, en zie op het slot van vs. 3. Beide betekenissen van het woord kunnen hier doorklinken. — *zie ik uit:* dit werkwoord zal [97] gebruikt zijn van het wachten op een antwoord, dat de Here in de cultus, bv. door een priester, gaf, vgl. Hab. 2:1 (zie Inleiding, § 4, II, D); dan wordt het ook algemeen gebruikt van een wachten op verhoring, uitredding, vgl. Klaagl. 4:17; Mi. 7:7.

5-8 Deze verzen bevatten een pleitgrond (zie op het slot van vs. 3), maar deze pleitgrond heeft een eigenaardig karakter: in elkaar geweven zijn hier een betuiging van de gerechtigheid van de dichter, een beroep op Gods gerechtigheid, een uiting van de zekerheid der verhoring. De dichter spreekt uit, dat hij, in tegenstelling met de goddelozen, door Gods gunst (op wettige wijze) in Gods huis komt: dan kan de Here toch niet zijn oren sluiten voor het gebed van de dichter. Bij het spreken over de goddelozen duidt de dichter, zij het indirect, zijn vijanden aan, vgl. vooral vs. 7 met vs. 10; ook duidt hij aan, dat hij zelf niet goddeloos, maar rechtvaardig is, vgl. vs. 13.

Aan deze verzen ligt ten grondslag de hoofdgedachte van Ps. 15 en 24; alleen wie "rein van handen en zuiver van hart" is, mag in Gods huis verkeren; zie ook bv. Ps. 26. Ook herinneren deze verzen door de scherpe scheiding, die ze maken tussen de rechtvaardigen en de goddelozen, aan een psalm als Ps. 1, zie daar; vgl. Inleiding, § 8, II, A, 1. Voor de overeenkomst met 101:3-8 zie reeds de Inleiding.

5-7 Tot zes maal toe wordt in deze verzen de houding van de Here tegenover de goddelozen getekend. De goddelozen worden eerst met vier algemene uitdrukkingen aangeduid, vs. 5 v., dan met twee meer concrete, vs. 7. In de tekening van de houding, die de Here tegenover hen inneemt, is een climax op te merken; vgl. Inleiding, § 7, V, A. Eerst wordt driemaal een negatieve uitspraak gedaan: de Here heeft geen behagen in hen, vs. 5a, duldt hen niet in zijn nabijheid, vs. *5b,* 6a; daarop volgen drie positieve uitspraken: de Here haat hen, verdelgt hen, verafschuwt hen (dat laatste is een zeer sterke uitdrukking; het Hebreeuwse woord voor "gruwel", dat bv. van afgoden gebruikt wordt, Deut. 33:16 enz., is van dezelfde stam). *zat bij U niet verkeren:* anderen vertalen "mag niet"; het "zal niet" sluit

het "mag niet" in zich, maar verzekert tevens, dat God de goddelozen uit zijn nabijheid verdrijven zal (zie ook op vs. 8), en misschien ook wel, dat de goddeloze het bij God verkeren niet begeert (vgl. 26:4-8). — *verkeren:* d.w.z. "als gast en beschermeling verkeren", zie verder op 15:1; blijkens het verband, zie vs. 4 en 8, moet het hier cultisch worden opgevat: de boze mag niet in het heiligdom verkeren. — *Verdwaasden:* vgl. 73:3; 75:5, ook 14:1 enz.; zij mogen zichzelf erg verstandig en slim voorkomen (zie het slot van vs. 10), in werkelijkheid zijn ze dwaas, omdat ze met God niet rekenen. — *zich niet stellen enz.:* evenals "verkeren" cultisch op te vatten. — *leugensprekers, bedrog:* vgl. Inleiding, [98] § 9 en zie op vs. 10. — *bloedschuld:* zelfs voor moord deinzen ze niet terug; vgl. 26:9; 55:24; 59:3; 139:19.

8 *Gunkel* schrijft op dit vers; "voor de psalmist is het feit, dat hij toegang heeft tot het heiligdom, een bewijs van de goddelijke genegenheid; dit is wel een wat gemakkelijke manier om van zijn eigen rechtvaardigheid zeker te worden". M.i. is deze voorstelling onjuist. De dichter spreekt hier uit: het is zijn lust bij het heiligdom te vertoeven (vgl. 26:4-8); hij is zich bewust, dat hij er komen mag, er op wettige wijze verkeert (vgl. Ps. 15; 24:3-6); hij ziet er Gods leiding in, dat hij er komen kan. In dit alles vormt hij een tegenstelling met de goddelozen: zij begeren niet er te komen, mogen er niet komen, en dus is het ook gevaarlijk voor hen er te vertoeven: God zal hen uit zijn nabijheid verdrijven (vgl. vs. 5-7)[3]. *goedertierenheid:* zie Inleiding, § 9; dat de dichter zo bij het heiligdom komen wil en mag en kan, ziet hij als een uitvloeisel van Gods goedertierenheid; het is immers door goedertierenheid gedreven, dat God de mens, wil men: de (getrouwe) bondeling in zijn nabijheid toelaat en doet verkeren. Dit alles spreekt des te meer, als we er rekening mee houden, dat David in gevaar verkeerde van het heiligdom verdreven te worden. — *uw huis, uw heilig paleis:* ondanks 2 Sam. 7:1 vv. kon met deze woorden ook al wel de tent, die David voor de ark gespannen had, genoemd worden, zie 2 Sam. 12:20, ook Joz. 6:24; 1 Sam. 1:9 e.a. (Silo); 21:1 vv. (Nob); 1 Kron. 16:39 v. (Gibeon). — *paleis:* oorspronkelijk "groot huis", dan: paleis, heiligdom, tempel. — *werp mij neer:* duidt aan het neerknielen en dan het hoofd ter aarde buigen, zie Gen. 24:26 e.a., maar ook wel het zich voorover op de grond werpen. — *in vrees* voor *U:* zie Inleiding, § 9.

9-11 Deze verzen bevatten de centrale bede. De dichter bidt, dat God hem moge leiden op Gods weg en dat God zijn vijanden, die hier nader worden getekend, moge verstoten. Voor de houding tegenover de vijanden zie Inleiding, § 8, II, C. In deze psalm blijkt zeer duidelijk, dat geen persoonlijke wraakzucht de dichter drijft: de eer van de Here is er mee gemoeid, dat de vijanden gestraft worden, zie het slot van vs 11, ook vs. 9. Ook is van belang, dat de dichter tegenover gewetenloze vijanden staat, zie vs. 7, 10.

9 *leid mij:* de dichter bidt zowel om onderwijzing in de geboden van de Here, bewaring voor afdwaling, als om bewaring voor ramp; vgl. het gebruik van deze uitdrukking in 27:11; 31:4; 139:24 en zie op 25:4. Hij wenst te gaan op 's Heren weg *(uw weg),* d.i. de weg van 's Heren inzettingen, waarop Gods gunst en bescherming wordt ervaren; [99] *"effen uw weg"* betekent dus zowel "geef, dat ik zonder struikelen uw geboden mag volbrengen", als "bewaar mij voor ramp en leed"; zie ook op 27:11. Het is treffend, dat deze gebeden voorop gaan; ook hieruit blijkt, dat we de dichter niet eigengerechtigheid mogen verwijten. — *gerechtigheid: zie* Inleiding, § 9. — *om mijner vijanden wil:* als de dichter in de netten van de zonde verstrikt zou raken, door onheil zou worden getroffen, zouden zijn vijanden juichen, vgl. 2 Sam. 12:14.

10 Dit vers geeft de concreetste beschrijving van de vijanden. Voor de grote plaats, die de woorden van de vijanden daarbij innemen (vgl. echter ook het "bloedschuld" in vs. 7), zei Inleiding, § 6, II, D; althans een treffende illustratie vinden we 2 Sam. 15:2-8. Paulus gebruikt

---

[3] Volgens een andere opvatting moet vertaald worden: "zal ik in uw huis komen"; de dichter zou nu van het heiligdom verdreven zijn. Het geheel van de psalm, en de plaats van ons vers er in, pleit m.i. niet voor deze opvatting.

woorden van dit vers in Rom. 3:13 tot tekening van de algemene menselijke verdorvenheid: dit spreekt er van, dat in het N.T. het zondebesef rijker ontwikkeld is, dan in het O.T. Er is een zekere overeenstemming tussen vs. *a* en *d,* tussen vs. *b* en c (chiasme, zie Inleiding, § 7, V, A). *zijn mond:* voor het enkelvoud vgl. ook reeds het "man" in vs. 7; gedoeld wordt óf op een op de *voorgrond tredende vijand,* óf *op de vijanden ah een eenheid* gezien[4]. — *niets vasts:* zijn woorden hebben geen gehalte, zijn niet deugdelijk, brengen verderf, zie op 4:3; hier staat toch wel op de voorgrond, dat er geen overeenstemming is tussen woord en werkelijkheid, zie het slot van dit vers. — *een geopend graf:* vgl. Jer. 5:16; wie een graf aanraakte, werd onrein, vgl. Num. 19:16; uit hun binnenste stijgt a.h.w. een lijklucht op, komt verderf naar boven; zie *van Deursen,* a.w., pag. 164. — *hun tong maken zij glad:* zij spreken vleitaal, vgl. Spreuk. 28:23, ook Ps. 12:3v.; 36:3; dikwijls wordt in de psalmen aan de vijanden verweten, dat ze vleiende, huichelachtige woorden spreken, zie 12:3 v.; 28:3; 41:7; 62:5; dit kan er voor pleiten, dat het over binnenlandse vijanden gaat.

11 *uit hun aanslagen:* zij gevoelen zich in. en door het smeden van aanslagen hoog verheven; anderen vertalen: "wegens". — *de grootheid van hun overtredingen:* herinnert aan het "de grootheid van uw goedertierenheid", in vs. 8; voor "overtreding" zie Inleiding, § 9. — *stoot hen weg;* vgl. 62:5 e.a., ook 147:2 e.a.; nl. uit uw nabijheid, vgl. vs. 5-7; anderen: "verstrooi hen". — *ze zijn weerspannig tegen U:* vgl. 78:8 e.a.; zowel in zover zij 's Heren wetten overtreden, zie vs. 10, als in zover zij zich tegen de dichter keren; het ene is trouwens niet van het andere te scheiden; het gebruik van dit woord mag als een blijk gezien worden, dat er een bijzondere band is tussen de dichter en de HERE, zie de Inleiding.

[100]

12, 13 In vs. 13, maar ook reeds in vs. 12, klinkt door de zekerheid der verhoring, Er is geen reden aan te nemen, dat vóór vs. 13, of ook: vóór vs. 12, een bepaalde ceremonie plaats had; wel kan men spreken van nawerking van het cultische ritueel. Vgl. Inleiding, § 4, II, E; § 5, III, C, *f.*

12 Als de aanslagen van de vijanden van de dichter mislukken, zal dat een reden tot vreugde en jubel zijn voor allen, die bij de HERE schuilen, vgl. 31:24 v.; 32:11; 35:27 v. enz.; dit wijst er op, dat de dichter een leidende figuur is, zie de Inleiding. In dit vers klinkt reeds iets door van het danklied, dat na de verhoring zal worden aangeheven, die *bij U schuilen:* zie op 2:12. — *tot in eeuwigheid:* het hier gebruikte woord duidt niet aan een overschrijden van de grenzen van dit leven of van deze bedeling; maar de bedoeling zal wèl zijn, dat het gejubel van de rechtvaardigen zich zal voortzetten tot in de eindeloze toekomst; ook dit doet gevoelen, van hoe groot belang de uitredding van de dichter is, zie op 22:28 vv. — *jubelen, juichen:* in het bijzonder kan gedacht worden aan het danklied bij het heiligdom. — *die uw naam liefhebben:* voor "naam" zie Inleiding, § 9, voor "liefhebben" zie op 31:24.

13 *Gij zegent:* Gij doet hem uw gunst ervaren, in dit geval: door hem van zijn vijanden te bevrijden. — de *rechtvaardige: zie* Inleiding, § 9; duidelijk blijkt hier, hoe nauw het rechtvaardig zijn en het bij de Here schuilen, zijn naam liefhebben met elkaar verbonden zijn. — *als met een schild omringt Gij hem met welgevallen:* 's Heren welgevallen, zie op 30:8, staat aan alle kanten om de rechtvaardige heen en weert als een schild alle aanvallen van de vijand af. — *schild:* aangeduid wordt hier een groot schild, dat tot aan de voeten reikt, zie 1 Kon. 10:16 v., vgl. *van Deursen,* a.w., pag. 170 vv.

---

[4] Het verschil is minder groot dan het lijken kan, zie Num. 20:19; voor het in de psalmen veel voorkomende verschijnsel van de afwisseling Van enkelvoud en meervoud zie o.a. *H. Wheeler Robinson*, The Hebrew conception of corporate personality, Beiheft Zeitschrift für alttestamentliche Wissenschaft, LVI 1936 pag. 49-62.

Psalm 6

1. Voor de koorleider; met snarenspel; op de achtste; een psalm; van David.

I a. 2. HERE, straf mij niet in uw toorn;
en tuchtig mij niet in uw gramschap.

3. Wees mij genadig, HERE, want ik kwijn weg;
genees mij, HERE, want mijn beenderen zijn verschrikt.

4. Ja, mijn ziel, zij is zeer verschrikt;
en Gij, HERE, tot hoe lang?

5. Keer terug, HERE, red mijn ziel;

[101]

bevrijd mij terwille van uw goedertierenheid.

b. 6. Want in de dood wordt Gij niet aangeroepen;
wie looft U in het dodenoord?

7. Ik ben vermoeid van mijn zuchten
Ik doorweek iedere nacht mijn leger;
door mijn tranen maak ik mijn bed drijfnat.

8. Mijn oog is verzwakt van verdriet;
het is verouderd door al mijn benauwers.

II 9. Wijkt van mij, al gij bedrijvers van ongerechtigheid;
want gehoord heeft de HERE de stem van mijn geween.

10. Gehoord heeft de HERE mijn smeking; de HERE: mijn gebed neemt Hij aan.

11. Ten zeerste beschaamd en verschrikt worden al mijn vijanden;
zij keren terug, worden beschaamd door een plotselinge plaag.

We kunnen deze psalm "een klaaglied van een enkeling" noemen; zie Inleiding, § 5, III, C.

Vs. 2-8 bevatten klacht en bede; in vs. 2-5 staat de bede op de voorgrond, in vs. 6-8 de klacht, zie verder t. p. In vs. 9-11 jubelt de dichter in de verhoring van zijn gebed.

Dit is één van de sterkste voorbeelden van de overgang van klacht tot jubel; zie verder op vs. 9-11.

Het is niet gemakkelijk vast te stellen, waarin het lijden van de dichter bestond. Sommigen achten de vijandschap, waarover gesproken wordt, vs. 8 vv., het primaire. De dichter ziet die vijandschap als een gevolg van de goddelijke toorn en dus van zijn zonde, en het zo beschouwde vervolgingslijden maakt hem treurig en ziek tot de dood (zo bv. *Delitzsch, Noordtzij,]. Ridderbos).* M.i. is waarschijnlijker de mening van anderen, dat de ziekte het primaire was van de noodtoestand. Het klagen over het ziek-zijn staat op de voorgrond, en over de ziekte wordt zo gesproken, dat het wel letterlijk moet worden opgevat, zie vooral vs. 3 ("kwijn weg", de beenderen zijn verschrikt, gebed om genezing), vs. 6 (het ziek-zijn brengt hem de dood nabij). En wat het spreken over de vijanden betreft, vooral wanneer een hooggeplaatste als David de zieke was, kunnen we ons goed voorstellen, dat zijn ziekte door vele geheime benijders met vreugde werd begroet, hun gelegenheid gaf tot intrigeren, en dat dit de koning naast zijn ziekte zwaar drukte. Zie voorts Inleiding, § 6.

Ps. 6 is de eerste van de zeven psalmen, die speciaal de naam [102] "boetepsalmen" kregen (Ps. 6, 32, 38, 51, 102, 130, 143). Deze naam dateert uit de vroege Middeleeuwen, of uit de tijd van de Oude Kerk, zie *F. W. Grosheide,* De Psalmen, I, 1952, t.p.; *H. Bout,* Het zondebesef in het boek der Psalmen, 1952, pag. 5-8.

Het is zeer begrijpelijk, dat de kerk deze psalm onder haar "boetepsalmen" heeft opgenomen. Er klinken diepe tonen in dit lied. Zulk een sterk besef van nood, als in deze psalm tot uiting komt, zijn we tot nu toe in de psalmen nog niet tegengekomen. We hebben bij vorige psalmen de opmerking kunnen maken, dat een directe klacht, een directe bede niet of nauwelijks voorkomt. Dat geldt zeker niet van deze psalm. De bange nood ontwringt de dichter klacht op klacht, en de ene smeekbede na de andere stijgt omhoog. De dichter kermt en weeklaagt voor Gods aangezicht. Hij is als een kind, dat door de vader getuchtigd wordt en schreiend roept: "niet meer". Met zo vele woorden, zie vs. 2, wordt uitgesproken, dat de nood een gevolg is van Gods toorn, gramschap; zie ook op vs. 3, 5.

Toch is de benaming "boetepsalm" hier niet zo treffend, als wel bij andere psalmen. Een directe belijdenis van zonde wordt in deze psalm niet gevonden. We moeten wel zeggen: van de nood wordt meer gewag gemaakt dan van zonde en schuld.

Hier staat weer tegenover, dat de dichter op geen enkele wijze aanduidt, dat hij zijn lijden onverdiend acht. Deemoedig buigt hij zich onder Gods slaande hand. Evenzeer als zondebelijdenissen ontbreken onschuldsbetuigingen. Naar we zullen moeten aannemen, beseft de dichter het door zijn zonden verdiend te hebben, dat hij door Gods toorn wordt getroffen; zie daarentegen bv. Job 16:9. Wel noemt hij zijn vijanden "bedrijvers van ongerechtigheid", vs. 9, maar daarmee spreekt hij niet uit, dat hij tegenover God niet in de schuld staat, vgl. Inleiding, § 8, II, B.

Samenvattend kunnen we zeggen: de dichter is geheel doordrongen van het gevoel van zijn ellende. Hij ziet nog slechts zijn eigen nood en de tuchtigende, toornende God. Dit vervult hem zozeer, dat er geen plaats overblijft voor schuldbelijdenissen of onschuldsbetuigingen.

Voor het verband tussen lijden en Gods toorn zie op vs. 2.

Hier zij nog het volgende aan toegevoegd. Zoals zo dikwijls in de psalmen komt hier tot uiting, hoezeer de dichter hangt aan het leven. De Israëliet begeert, dat hij niet sterven zal, eer hij "oud is en verzadigd van de dagen, het leven", Gen. 25:8; het weggenomen worden, terwijl de levensweg nog maar half is afgelegd, is een ramp, vgl. 102:24. Zie voorts op vs. 6.

De dichter verkeert in grote nood en zijn gebed getuigt daarvan. Maar dat neemt niet weg, dat de opbouw van zijn gebed zeer weloverwogen is; er is een ver gaande parallellie der [103] leden; aan de andere kant is er een grote afwisseling, enz. Zie ook bv. op Ps. 22.

We vinden in deze psalm duidelijke voorbeelden van "de stijl der herhaling", vgl. Inleiding, § 7, IV, B, C. Zie "verschrikken" in vs. 3, 4, 11, "ziel" in vs. 4, 5, "terugkeren" in vs. 5, 11, "horen" in vs. 9, 10, "beschaamd worden" in vs. 11 (twee maal), zie ook op "smeking" in vs. 10.

1 *op de achtste:* vgl. 12:1; 1 Kron. 15:2vv.; de betekenis is onzeker: op de wijze van een lied, dat met "De achtste" begon *(Böhl,* N.V.)?, op de achtste toon (een octaaf lager, "met basstem"; *Noordtzij, J. Ridderbos)!,* op de achtste snaar (*Eerdmans*)?

2-5 Deze verzen bevatten bede en klacht. De ene bede na de andere stijgt omhoog. De gebeden worden ondersteund door enkele klachten, zie vs. 3 v.

2 Vgl. 38:2. De dichter noemt dadelijk het ergste: Gods toorn. M.i. bevat dit vers de bede, dat de Here zijn straffende, tuchtigende hand moge intrekken en zijn toorn, gramschap afwenden. Het is ook mogelijk een nauwe band te leggen tussen "niet" en "toorn, gramschap"; men kan dan bv. vertalen: "niet in uw toorn moogt Gij mij te recht brengen,

niet in uw gramschap mij onderwijzen". De dichter ziet zijn lijden als een gevolg van Gods toorn. Deze visie treedt in het O.T. meer naar voren dan in het N.T. Overigens "is ook voor de N.T.ische gelovige het aardse lijden een herinnering aan de zonde en aan zijn deel daaraan, en kan daarin voor hem ook schuilen een verberging van het Goddelijke aangezicht om zijner zonde wil" (*J. Ridderbos*, t. p.; zie de daar verder gegeven beschouwing), vgl. voorts Inleiding, § 8, II, D. *straf:* vgl. 50:8; 94:10 enz. — *toorn, gramschap:* vgl. 90:7; Jer. 10:10 enz. — *tuchtig:* vgl. 16:7; 118:18 enz.

3 *Wees mij genadig:* vgl. Inleiding, § 9; deze bede getuigt er van, dat de dichter geen recht heeft op verhoring. — *want ik kwijn weg:* dit woord wordt ook gebruikt van het verwelken van planten, bomen, zie Jes. 16:8 e.a.; het "ik" heeft nadruk; de dichter pleit niet op enige deugd, maar op zijn zwakheid: de Here moge opmerken, hoe erbarmelijk zijn toestand is en zich zijner ontfermen. — *genees mij:* m. i. moet dit woord hier letterlijk worden opgevat, zie de Inleiding, vgl. overigens ook Jer. 17:14 e.a. — *beenderen:* het meest vaste bestanddeel van het lichaam (vgl. de uitdrukking "mijn, uw enz. beenderen en vlees", Richt. 9:2 enz., Luc. 24:39); ze vertegenwoordigen dikwijls het gehele lichaam, hier en elders feitelijk de gehele persoon, vgl. 51:10 e.a.

4 *mijn ziel: zie* Inleiding, § 9; hier z.v.a. de kern van het bestaan. — *verschrikt:* de herhaling geeft uiting aan de diepe nood. — *tot hoe lang: deze* afgebroken, van bijna [104] wanhopig ongeduld getuigende verzuchting ook 90:13 e.a., vgl. 80:15 enz.

5 *Keer terug:* vgl. 90:13; Zach. 1:16 e.a.; de Here heeft de dichter verlaten, zie 22:2 enz.; hier wordt een enigszins andere voorstelling gegeven dan in vs. 2. — red *mijn ziel: z.* v. a. "bewaar mij bij het leven". — *terwille van uw goedertierenheid:* opdat uw goedertierenheid tot uiting kome en geprezen worde (zie ook op 23:3); behalve op zijn erbarmelijke toestand, zie op vs. 3, pleit de dichter op Gods deugden; in vs. 3 smeekt hij om genade, om onverdiende gunst, hier beroept hij zich op Gods goedertierenheid; zie Inleiding, § 9. Deze uitdrukking vormt de overgang naar het vervolg: als de dichter gered wordt, zal hij Gods goedertierenheid loven; anders blijft het loflied achterwege.

6-8 In vs. 2-5 nemen de gebeden de grootste plaats in; de gebeden worden ondersteund door enkele klachten. Vs. 6-8 bevatten niet eigenlijke gebeden, maar bestaan voor het grootste deel uit klachten. Vs. 6 neemt daarbij een afzonderlijke plaats in. We kunnen het verband als volgt zien. Vs. 6 zegt: in het dodenoord, dat zijn muil tegen de dichter heeft opengesperd, *waarin hij reeds verkeert, zie* op 18:5-20, weerklinkt niet het loflied op Gods deugden. Als de dichter gered wordt, zal hij een loflied zingen; anders blijft dat loflied achterwege. De Here zie, hoe de toestand nu is: niet een blij loflied (vs. 6), maar zuchten, schreien, een verdonkerd oog (vs. 7 v.).

6 In het bovenstaande heeft de dichter als pleitgronden gebruikt zijn erbarmelijke toestand en Gods deugden. Hier worden die twee pleitgronden, om zo te zeggen, samengeweven. Wanneer de Here een einde maakt aan de ellende van de dichter, zal hij naar het heiligdom gaan en daar een loflied zingen; wanneer de Here niet redt, blijft het loflied achterwege (deze gedachtengang komt nog duidelijker tot uitdrukking in 30:10). — Zoals in het gezegde ligt opgesloten, houdt de dichter hier niet theoretische, algemene beschouwingen over de toestand van de mens na het sterven. Dat neemt niet weg: in uitingen als deze (vgl. behalve 30:10 ook 88:11-13; 115:17; Jes. 38:18) klinkt wel door, dat voor de Oudtestamentische gelovige het leven na dit leven nog veelszins in dichte nevelen was gehuld. Er is echter geen tegenspraak tussen een plaats als de onderhavige en bv. Phil. 1:23; ze vullen elkaar eerder aan: het blijft toch immers een bepaalde, zeer belangrijke zijde van de waarheid — en daarop valt hier een fel licht —, dat in het graf God niet wordt aangeroepen, noch zijn naam wordt geprezen, m.a.w. dat met het sterven ophoudt het loven Gods door de mens in zijn geheel, in zijn volkomenheid, vgl. Phil. 1:24, ook Joh. 9:4. "De gelovige heeft een taak op aarde. Hij moet er ijveren voor de ere Gods. Als door hem de Here niet geprezen wordt, wie zal het dan doen? Daarom is met zijn [105] behoud de zaak des Heren gemoeid. David, Israëls koning, mocht dat zelfs heel in het bijzonder

zeggen" *(Grosheide,* t.p.). Zie voorts Inleiding, § 8, III, B. *in de dood:* z.v.a. "in het dodenoord". — *wordt Gij niet aangeroepen:* dat is in de eerste plaats cultisch bedoeld; men denke bij het "aanroepen" speciaal aan danken en loven; meestal vertaalt men: "is uwer geen gedachtenis", of iets dergelijks; voor de door mij gegeven vertaling zie men het gebruik van dit woord o.a. in Ex. 20:24; 23:13; Joz. 23:7; Jes. 26:13; Ps. 38:1; 71:16; Ex. 3:15; Hos. 12:6; Ps. 30:5. — *looft:* zie Inleiding, § 9. — dodenoord: zie bv. BE onder "hel"; de vertaling "dodenoord" is ontleend aan *J. Ridderbos;* tegen de gebruikelijke vertaling "dodenrijk" kan als bezwaar worden aangevoerd, dat "dodenrijk" een verder uitgewerkte voorstelling van de verblijfplaats der doden oproept, dan in het O.T. wordt gevonden.

7 In dit vers komt tot uiting Oosterse emotionaliteit. Onder Israël werden tranen niet beschouwd als iets, dat niet bij een man past[1]. *Ik ben vermoeid door mijn zuchten:* men lette op het afgebrokene van deze regel; de dichter heeft a.h.w. nauwelijks kracht om verder te gaan. — *zuchten:* vormt een tegenstelling met het "loven" van vs. 6, zie op vs. 6-8. — *ik doorweek iedere nacht enz.:* speciaal in de nacht kan droefheid de mens overmeesteren, vgl. 4:5; 77:3, 7; 102:8, zie ook op 17; 3; vgl. BE bij "bed".

8 Vgl. 31:10. *Mijn oog is verzwakt:* denk aan het schreien, het waken, de lichamelijke uitputting, vgl. 13:4; 38:10 enz.; voor de vertaling "verzwakt" vgl. *Köhler,* s.v. — *verdriet:* hier wordt een sterk woord gebruikt, dat ook betekent "wrevel, ergernis". — *benauwers:* vormt duidelijk de overgang naar vs. 9-11. 9-11 Nu laat een geheel andere toon zich horen. In het vorige beluisterden we een schreiende klacht, hier een fier geloof, een triumfantelijke, zelfbewuste uitdaging. De dichter spreekt het uit, dat de Here zijn gebed gehoord heeft. Ook nemen nu de tegenstanders, die in het vorige alleen in vs *8b* genoemd werden, een grote plaats in. Vgl. voor deze plotselinge overgang Inleiding, § 4, II, E. M. i. is het niet onmogelijk, dat hier tussen vs. 8 en vs. 9 inderdaad een bepaalde cultische handeling (bv. een reiniging, een uitspraak van een cultusdienaar) moet worden gedacht. Voor de plaats van de vijanden zie de Inleiding.

9 Vgl. Matth. 7:23. *Wijkt van mij:* vgl. 119:115; 139:19; voor de "apostrofering" zie Inleiding, § 7, V, B. — *de stem van mijn geween:* zie op 3:5, 5:3.

[106]

10 *smeking:* een vragen om "genade", vgl. vs. 3. — *mijn gebed neemt Hij aan:* telkens weer; men kan ook vertalen: "zal Hij aannemen"; in deze uitspraak, evenals in vs. 11, klinkt door, dat de dichter toch nog niet metterdaad gered is.

11 *beschaamd:* zie Inleiding, § 9. — *verschrikt:* vgl. vs. 3 v.; eerst is er de verschrikking bij de dichter, nu bij de vijanden. — *keren terug:* z. v. a. "deinzen af", vgl. 9:4 enz.; vgl. vs. 5: als de Here terugkeert, keren de vijanden terug. — door een *plotselinge plaag: zie* op 30:6.

---

[1] Vgl. *B. D. Eerdmans,* The religion of Israel, 1947, pag. 22. Natuurlijk is dit slechts de psychologische zijde van de zaak. Deze psalm brengt ons er juist van onder de indruk: ten diepste gezien past aan de mens niet het schreien, maar het loven van God.

Psalm 7

1. Klaaglied (?); van David; dat hij gezongen heeft voor de HERE wegens de woorden van de Benjaminiet Koesj.

I 2. HERE, mijn God, bij U schuil ik;
bevrijd mij van al mijn vervolgers en ruk mij los,
3. opdat hij niet als een leeuw mij verscheurt,
wegslepend, zonder dat iemand losrukt.

II 4. HERE, mijn God, indien ik dat gedaan heb,
indien er onrecht is in mijn handpalmen,
5. indien ik kwaad bedreven heb tegen hem, die in vrede met mij leefde,
en uitgeschud heb hem, die mij zonder oorzaak benauwt,
6. dan moge de vijand mij vervolgen en inhalen
en mijn leven ter aarde vertreden
en mijn heerlijkheid in het stof doen wonen. *Sela*

III *a.* 7. Sta op, HERE, in uw toorn,
verhef U tegen het woeden van mijn benauwers
en ontwaak te mijnen gunste,
Gij, die het gericht hebt verordend.
8. En de vergadering der natiën omringe U
en keer boven haar naar den hoge weer.
9. De HERE, Hij oordeelt de volken. —
b. Richt mij, HERE, naar mijn gerechtigheid
en naar mijn oprechtheid, die bij mij is.
10. Dat toch het kwaad van de goddelozen een einde neme,
en moogt Gij de rechtvaardige vast doen staan,

[107]

Gij, die immers harten en nieren keurt,
rechtvaardige God.

IV *a.* 11. Mijn schild is bij God,
die de rechten van hart bevrijdt.
12. God, Hij is een rechtvaardige rechter
en een God, die iedere dag toornt.
b. 13. Als hij zich niet omkeert, wet Hij zijn zwaard,
spant Hij zijn boog en richt hem;
14. en bereidt Hij tegen hem zijn dood-brengend wapentuig,
zijn pijlen maakt Hij brandende schichten.
c. 15. Zie, hij is bevrucht met kwaad,

gaat zwanger van onheil, en baart leugen.

16. Een put graaft hij en hij maakt die diep
en valt in de kuil, die hij gemaakt heeft.

17. Zijn onheil keert terug op zijn hoofd,
en op zijn schedel daalt zijn gewelddaad neer.

V 18. Ik wil de HERE loven naar zijn gerechtigheid
en ik wil met psalmen bezingen de naam van de HERE, de Allerhoogste.

Dit is een klaaglied van een enkeling, vgl. Inleiding, § 5, III, C.

Vs. 2 v. bevatten een inleidende bede om bevrijding van de vijanden. Vs. *4*-6 bevatten een betuiging van onschuld, een reinigingseed. In vs. 7-10 wordt de bede om bevrijding nader uitgewerkt. Vs. 11-17 spreken van de zekerheid der verhoring. Tot slot doet de dichter de gelofte van een danklied, vs. 18.

De psalm gebruikt tot vijf maal toe het woord "gerechtigheid", "rechtvaardig", vs. 9, 10 (twee maal), 12, 18; zie ook "richten" in vs. 7, 9, 12, en "oordelen" in vs. 9. We kunnen deze woorden, die in het midden, vs. 7-12, en in het slot, vs. 18, voorkomen, de "sleutelwoorden" van deze psalm noemen, vgl. Inleiding, § 7, IV, B.

De dichter heeft een rechtszaak, waarin hij een beroep doet op de HERE, de hemelse koning-rechter (vgl. de Inleiding op Ps. 5). Nu kunnen woorden als "richten" in ruime zin worden gebruikt, vgl. 9:5, 9 enz. Maar in dit geval gaat het toch wel speciaal om valse beschuldigingen; zie, behalve het opschrift, vooral vs. 4-6.

Verschillende gegevens in de psalm wijzen er op, dat de dichter niet een particuliere persoon is (zie vooral vs. 7 vv.), dat hij in oorlogsomstandigheden verkeert (zie vs. 6, 11 e.a.), dat het over binnenlandse twisten gaat (denk aan de grote plaats van de valse beschuldigingen).

[108] Al deze gegevens wijzen naar een situatie, als door het opschrift wordt aangegeven.

De door het opschrift genoemde Koesj is ons van elders niet bekend. Hij was een Benjaminiet, dus een stamgenoot van Saul. We kunnen aannemen, dat hij een aanhanger van Saul was, een persoon uit het gevolg, de hofhouding van Saul, en dat hij, evenals Doëg, de Edomiet (vgl. 1 Sam. 22:6 vv.), en ook de Zifieten (1 Sam. 23:19 v., 26:1) Saul tegen David ophitste, en wel door hem te belasteren; zie echter ook de Noot op vs. 5. Zie nog op Ps. 52.

David heeft gehoord van de lasterlijke aantijgingen, waarmee Koesj hem zwart maakt bij Saul. David ziet nu a.h.w. voor zich een raadsvergadering van Saul (zoals die ons 1 Sam. 22:6 vv. zo levendig beschreven wordt): David zelf had immers zulk een raadsvergadering vaak genoeg bijgewoond. Koesj belastert David, stookt Saul tegen hem op. En dan gaat David bij de Here in hoger beroep. Saul wordt omringd door "al zijn knechten" (1 Sam. 22:6), maar als de Here de vierschaar spant, omgeeft Hem "de vergadering der natiën" (vs. 8). Voor dit hemelse hof legt David een reinigingseed af, vs. 4-6. Van Saul heeft David geen recht te wachten, maar, zoals deze psalm telkens weer met grote nadruk verzekert, God is een rechtvaardig rechter, zie vs. 7 (slot), 106, 12, 18.

De dichter is overtuigd van zijn gerechtigheid, zie o.a. vs. 9-11. Zie Inleiding, § 8, II, B; hier wordt, niet alleen, maar toch wel speciaal de "zaaksgerechtigheid" bedoeld.

De dichter vraagt telkens weer om verlossing van de vijanden, vs. 2 v., 7-10. Dit sluit in zich de bede, dat de vijanden gestraft mogen worden, zie ook vs. 12 vv. Zie hierover Inleiding, § 8, II, C. Hier zij in het bijzonder op het volgende gewezen: 1°. De dichter roept ook over

zichzelf de goddelijke straf in voor het geval, dat hij een kwaad gedaan heeft, als nu door de vijanden wordt bedreven, vs. 4-6. 2°. Krachtig wordt tot uitdrukking gebracht, dat het kwaad de bewerker zelf treft, vs. 15-17; m.a.w.: als de goddeloze door onheil wordt getroffen, heeft hij dat aan zichzelf te wijten, is dat "rationeel"; zie bv. op Ps. 34.

Opmerkelijk is, dat de HERE hier bepaald getekend wordt als rechter van de volken. Dat hangt zeker hiermee samen, dat het niet gaat om een particuliere twist, maar om een geding tussen Saul, de koning, en David, de gezalfde des HEREN. Dat de HERE rechter van de volken is, is voor de dichter een pleitgrond bij zijn bede, dat de HERE moge ingrijpen in het geding tussen de dichter en zijn vijanden, ja geeft hem de zekerheid, dat de HERE dat doen zal, vs. 9a; dit spreekt hiervan: 's HEREN rechtvaardig oordeel gaat evengoed over Israël, [109] over Israëls koning, als over de andere volken, vgl. Am, 9:7; zie verder Inleiding, § 8, III, A.

De uitdrukkingswijze van deze psalm doet ons de wereld kennen, waarin de dichter leefde: het is een wereld van twisten en rechtsgedingen, van oorlog, vs. 11, 13 v., en jacht, vs. 16, zie ook vs. 3, van kinderen ter wereld brengen, vs. 15, en van doden, vs. 6.

2,3 De dichter dient zich aan bij de HERE en begint met een bede om bevrijding van de vijanden.

2 *HERE, mijn God:* zie op 3:8. — *bij U schuil ik:* de psalm begint met de belijdenis, dat de dichter van de Here alleen alle hulp verwacht. Het is zeer goed mogelijk, dat deze beginwoorden, die we in verschillende gebeden vinden, zie 11:1; 31:2 enz., althans oorspronkelijk thuis behoren in een gebed bij het heiligdom; de dichter zou zich dan met deze woorden aandienen: ik ben naar het heiligdom gekomen, bij U heb ik een schuilplaats gezocht (zo kan men ook vertalen), hoor dan ook naar mijn gebed. Hierbij is te bedenken, dat *men in* Israël met een rechtsgeding vanouds dikwijls naar het heiligdom ging, om Gods beslissing te vragen, vgl. Ex. 22:7 vv.; Deut. 17:8 vv.; 1 Kon. 8:31 vv. e.a. — *al*: het zijn er vele.

3 *hij:* bedoeld zal zijn een op de voorgrond tredende vijand (Koesj of Saul), zie op 5:10. — *als een leeuw:* deze grimmige beeldspraak is karakteristiek voor heel deze psalm, zie bv. vs. 16; overigens worden de vijanden in de psalmen dikwijls met roofdieren vergeleken, zie op 3:8; de leeuw komt tegenwoordig niet meer, vroeger vrij veelvuldig in Palestina voor, zie *van Deursen,* a.w., pag. 109 v. — *weg-slepend:* de betekenis van het hier gebruikte woord staat niet geheel vast; bij de door mij aanvaarde opvatting wordt bedoeld, dat het roofdier zijn slachtoffer meesleurt naar zijn hol, om het daar rustig te verslinden. — *losrukt:* vgl. vs. 2; als de Here niet losrukt, doet niemand het.

4-6 Deze verzen bevatten een betuiging van onschuld in een bijzondere vorm. De dichter legt hier een formele eed af, vgl. Ex. 22:10 v. e.a., en wel een zg. assertorische eed (een eed van getuigenis), in de vorm van een hypothetische zelfvervloeking (waarbij echter niet, zoals Ruth 1:17; 1 Sam. 20:13 enz., de Here direct als voltrekker van de vloek wordt genoemd; voor een andere vorm vgl. Richt. 8:19 enz.); zie nog 137:5 v.; Job 31:5-10.

4 *HERE, mijn God:* de nadrukkelijke aanspraak van vs. 2 wordt herhaald; de dichter stelt zich zeer uitdrukkelijk met zijn betuiging voor Gods aangezicht. •— *indien ik dat gedaan heb:* nl. datgene, waarvan hij beschuldigd wordt. De inhoud van het "dat" wordt in wat nu volgt althans [110] gedeeltelijk aangegeven. Dat gebeurt eerst door een vrij algemene uitdrukking, vs. 4*b:* daarna op een meer concrete manier, vs. 5.

5 M.i. wordt door "hem, die in vrede met mij leefde" en door "hem, die mij zonder oorzaak benauwt" één en dezelfde persoon aangeduid. Bedoeld kan zijn de valse beschuldiger[1].

---

[1] Ook kan Saul bedoeld zijn. In dat geval pleit er wel wat voor, dat deze psalm gedicht is, toen David reeds koning was. Vooral toen zal hij dikwijls door hen, die vroeger aanhangers van Saul geweest waren, er van beschuldigd zijn, dat hij Saul had beroofd, vgl. bv. 2 Sam. 16:5 vv.; 20:1.

Deze beschuldigt de dichter er van, dat hij hem kwaad gedaan heeft, dat hij hem "uitgeschud", beroofd heeft, hoewel ze in vrede met elkaar leefden (d.i.: hoewel zij als volksgenoten, als knechten van Saul in onverstoorde verhouding met elkaar leefden; vgl. 41:10; Jer. 38:22 en zie Inleiding, § 9). De dichter wijst deze beschuldiging met verontwaardiging af; hij duidt de valse beschuldiger daarbij aan als een man, die hem "zonder oorzaak benauwt" (wat kan slaan zowel op de huidige laster, als op vroegere vijandelijkheden). — Velen *(Noordtzij,* N.V. enz.) vertalen vs. *5b:* "ja, ik heb hem gered, die mij zonder oorzaak benauwde" (waarbij men dan verwijzen kan naar 1 Sam. 24:1 vv., 26:4vv.).

6 De in dit vers gebruikte uitdrukkingen vormen een climax. *de vijand:* algemene uitdrukking; gedacht wordt wel in de eerste plaats aan de persoon, die in vs. 3 bedoeld wordt. — *mij:* eigenlijk "mijn ziel" (zie ook in vs. 3); men lette er op, dat hier op één lijn staan: ziel, leven, heerlijkheid; deze drie woorden zullen hier wel in hoofdzaak dezelfde betekenis hebben. — *mijn leven ter aarde vertreden:* vgl. 2 Kon. 14; 9 e.a.; mij zo vertreden, dat het leven mij verlaat. — *mijn heerlijkheid:* zie op 3:4; 4:3; letterlijk "mijn zwaarte", wat mijn leven gewicht geeft; hier z. v. a. ziel, de kern van het bestaan, vgl. 16:9 enz. — *stof:* wel van het dodenoord, zie bv. 94:17; Jes. 26:19 (vgl. mijn artikel over dit woord in: Oud-testamentische Studiën, V, 1948, pag. 174-178).

7-10 We kunnen deze verzen de kern van de psalm noemen. Nadat de dichter de reinigingseed heeft afgelegd, roept hij de hoogste Rechter op, vonnis te vellen. Het gebed van vs. 2 v. wordt nader uitgewerkt; alleen vs. 2 v. en vs. 7-10 bevatten rechtstreekse gebeden. Behalve gebeden bevatten deze verzen een soort van lofverheffingen, vs. 7*d,* 10c, die fungeren als pleitgronden of/en als uitingen van de zekerheid der verhoring; zie ook vs. 11v.

7-9a De dichter roept de HERE op, in te grijpen; daarbij tekent hij de HERE als wereldrechter; hij geeft daarmee te kennen, dat het niet om een particuliere aangelegenheid gaat, zie de Inleiding, en ondersteunt op een krachtige wijze zijn bede om recht: "zou de Rechter van heel de aarde niet recht doen?" (Gen. 18:25).

[111]

7 De opwekkingen richten zich niet zozeer tot de Here als rechter, maar eerder tot de Here als krijgsman (zie vs. 11, 13 v), vgl. Num. 10:35 e.a.; wil men richten zich tot de Here als koning-rechter-krijgsman. vgl. 94:2 e.a.; zie ook op vs. 8. *Sta op:* zie op 3:8. — *ontwaak:* nog sterkere uitdrukking; de Here schijnt te slapen; vgl. 35:23 enz., ook 78:65; 121:4, ook 1 Kon. 18:27. — *die het gericht hebt verordend:* die hebt ingesteld, dat er goddelijke rechtszittingen worden gehouden, die telkens weer rechtszittingen uitschrijft; ook wel ruimer: wiens wil, wiens beschikking het is, dat er recht gesproken en recht gedaan wordt. Het is een pleitgrond voor de bede: de Here houdt telkens gericht; Hij moge dat nu ook doen; dat wordt nader in vs. 8 uitgewerkt.

8, 9a De uitlegging staat hier voor moeilijkheden. Deze uitspraken passen het beste in het verband bij de volgende opvatting. In vs. 7 vraagt de dichter, dat de Here moge opstaan om hem te ontrukken aan zijn vijanden, die hem op de hielen zitten. Dit moge voor de volken een teken zijn zich te verzamelen, vs. 8a. De Here moge, na de dichter uit de handen van zijn vijanden gered te hebben, terugkeren naar zijn troon, om vandaar recht te spreken, vs. 86. Vs. 9a constateert, dat de Here aan deze opwekkingen heeft voldaan: Hij gaat rechtspreken; dit is dus het ogenblik voor de dichter te gaan vragen, dat de Here hem recht doe, vs. *9b* v. *de vergadering der natiën omringe U:* zie de Inleiding; ze zijn aanwezig als de hofhouding van de Koning-rechter en kunnen eventueel optreden als getuigen of aangeklaagden. — *De HERE, Hij oordeelt de volken:* dit is de enige plaats in vs. *2*-10, waar over de Here in de derde persoon wordt gesproken; de dichter ziet voor zich, dat de Here gaat rechtspreken.

9b, 10 Deze verzen bevatten het centrale gebed. Nadat de dichter de reinigingseed heeft

afgelegd en een beroep op de Here heeft gedaan als wereldrechter, kan hij de bede doen horen, waar het om gaat: "Richt mij naar mijn gerechtigheid"; vgl. Inleiding, § 5, IV, A; § 7, VI.

9b *Richt mij naar mijn gerechtigheid:* de dichter gaat er bij deze woorden stilzwijgend van uit, dat de Here rechtvaardig is (zie overigens het voorgaande en het vervolg), en pleit er uitdrukkelijk op, dat hijzelf rechtvaardig is; in 35:24 is het omgekeerde het geval. "Richt mij" is z.v.a. "help mij aan mijn recht", dus: "verlos mij"; vgl. 26:1, 43:1 enz., ook bv. Luc. 18:3; voor "gerechtigheid" zie Inleiding, § 9. Bij beide woorden is de band aan een rechtsgeding hier zeer nauw; in verband daarmee klinkt bij "gerechtigheid" de gedachte aan "zaaksgerechtigheid" hier krachtig mee. — *oprechtheid: zie* Inleiding, § 9. — *die bij mij is:* die op mij is, mij overdekt.

10 Vs. a en *b* herhalen de bede van vs. 9 in meer algemene vorm. *rechtvaardige* (twee maal): zie Inleiding, [112] § 9. — *vast doen staan:* vgl. 5:10; 9:8 enz. — *harten en nieren keurt:* vgl. 11:4 v.; 17:3; 26:2 e.a., ook Jer. 11:20; 17:10; 20 :12; Openb. 2:23; "harten en nieren" worden genoemd als het meest centrale en innerlijke van de mens, als zetel van de diepste en meest verborgen overleggingen en gevoelens (voor "nieren" vgl. Job 19:27 enz.); het "keuren" is het werk van de goudsmid, zie Zach. 13:9 (bv. door het metaal te smelten, vgl. *van Deursen,* a.w., pag. 198 v.); omdat voor Gods blik niets verborgen is, kan Hij oordelen naar het striktste recht; vgl. Jes. 11:3 enz. — *rechtvaardige God:* met deze betekenisvolle aanspraak wordt het eigenlijke gebed besloten.

11-17 We kunnen dit gedeelte als volgt karakteriseren: de uitingen van vertrouwen, van de zekerheid der verhoring, die in het vorige voorkwamen, zie op vs. 7-10, worden hier nader uitgewerkt. In vs. 11-18 wordt de HERE niet meer toegesproken, zoals in het vorige (zie echter vs. 9a), maar wordt over Hem gesproken. 11, 12 Deze verzen bevatten een soort van lofverheffingen, zie op vs. 7-10. Evenals in vs. 7-9a wordt over God eerst als krijgsman, dan als rechter gesproken.

11 *Mijn schild is bij God:* of "op God'; God draagt het schild van de dichter; zie op 3:4, vgl. ook 18:36. — *vechten van hart:* die tot in de kern zijn, zoals ze behoren te zijn; zie Inleiding, § 9; zie ook "hart" in vs. 10.

12 *die iedere dag toornt:* dat Hij ook maar een ogenblik zou slapen, zie op vs. 7, is slechts schijn; iedere dag doet Hij zijn toorn aan de goddelozen gevoelen, vgl. vs. 13 v. Dat God een rechtvaardige rechter is, houdt twee dingen in, nl. dat Hij de rechten van hart bevrijdt, en dat Hij tegen de goddelozen toornt; deze twee dingen vallen samen. Zie nog op 6:2 en vgl. Nah. 1:2 vv. enz. — *iedere dag:* telkens weer; zie op 25:5 en vgl. Zef. 3:5; Klaagl. 3:23.

13, 14 Bij de door mij aanvaarde opvatting van deze verzen kunnen we ze zien als een tekening van de verhoring van het in vs. 7 geuite gebed. De voorstelling van God als krijgsman, die we hier bij deze opvatting vinden, komt herhaaldelijk voor, zie 17:13; 35:1 vv.; Deut. 32:41 v. enz. Een andere opvatting is: "Voorwaar, weer wet hij (nl. de vijand) zijn zwaard enz.; maar tegen zichzelf bereidt hij zijn dood-brengend wapentuig enz." *hij:* hetzij in het algemeen de goddelozen of de vijanden, hetzij een op de voorgrond tredende vijand, zie op vs. 3. — *zich niet omkeert:* niet ophoudt de dichter, de rechtvaardigen te vervolgen; nadert de betekenis: "zich niet bekeert". •— *spant Hij zijn boog:* letterlijk "treedt Hij op zijn boog"; de uitdrukking werd dus, althans oorspronkelijk, van een voetboog gebruikt. — *boog, pijlen, brandende schichten:* men kan denken aan het neerslingeren van bliksems, vgl. 18:15, zie daar. — *brandende schichten:* vgl. 76:4; [113] Spreuk. 26:18; Jes. 50:11; Eph. 6:16. "Door de opgraving in Sichem kent men bronzen pijlen met een verdikt einde, waarin gaatjes zijn. Door de gaatjes werden in olie gedrenkte vlasdraden of touwtjes gestoken en om de spits gewikkeld. Brandend werd dan de pijl weggeschoten" *(van Deursen,* a.w., pag. 167).

15-17 Dat de goddeloze zijn straf niet zal ontgaan, wordt hier nog weer op een bijzondere wijze onder woorden gebracht. Uitspraken, als hier gedaan worden, treffen we herhaaldelijk

aan in de wijsheidsliteratuur[2]; zie beneden. Op drieërlei wijze wordt uitdrukking gegeven aan de gedachte: het kwaad treft de bewerker. Dit is een gedachte, die in de Bijbel veelvuldig voorkomt, zie 34:22, Job. 4:8 (hier zien we, dat de toepassing verkeerd kan zijn), Gal. 6:7 enz. Ook buiten de Bijbel wordt deze gedachte veelvuldig aangetroffen, zie bv. *Gunkel,* t.p. In de buitenbijbelse gedachtenwereld is de voorstelling vaak deze: dat het kwaad de bewerker treft, is een proces, dat min of meer automatisch verloopt. In dit verband moet opgemerkt worden, dat ook onze verzen God niet noemen[3]. Maar volgens het bijbelse getuigenis gaat het hier niet om een automatisch proces: deze gang van zaken berust op een beschikking van de HERE, en het is ook door de HERE, dat deze beschikking gerealiseerd wordt. Uit heel het verband blijkt duidelijk, dat ook de dichter van deze psalm het zo ziet: in dit alles werkt zich uit Gods toorn, vs. 12, gerechtigheid, vs. 18. Zie verder de Inleiding. In deze verzen spreekt een zekere humor.

15 Dit vers zegt, dat het kwaad als met onafwendbare noodzakelijkheid zijn weg afloopt. Het onheil, waardoor de goddeloze uiteindelijk getroffen wordt, zit in kiem reeds in de boze daden, die hij doet, ja in de boze gedachten, die hij koestert. De hier gebruikte beeldspraak vinden we ook Job 15:35; Jes. 33:11; 59:4; Jac. 1:15. *kwaad:* ook het hier gebruikte Hebreeuwse woord omvat "ongerechtigheid", "het onheil, dat men berokkent", "het onheil, waardoor men getroffen wordt". — *teugen:* wat voos is, teleurstelt, schaadt; vgl. Inleiding, § 9.

16 Zijn eigen arglistigheid brengt hem ten val. Juist dat hij de put, de kuil zo mooi verbergt, wordt hem noodlottig. De hier gebruikte beeldspraak vinden we ook 9:16; 57:7; Spreuk. 16:27. Er kan ook aan herinnerd worden, dat de woorden voor "put" en "kuil" dikwijls het dodenoord aanduiden, zie op 28:1; 16:10. *Een put graaft hij:* deze beeldspraak, die ook buiten de zo juist aangehaalde plaatsen veelvuldig voorkomt, is een tekenachtige aanduiding van het op een [114] geniepige wijze iemand lagen leggen; voor "put" zie op 28:1. — *kuil:* bedoeld wordt een vangkuil om dieren te vangen, vgl. *Van Deursen,* a.w., pag. 128; zie voorts op 9:16.

17 Vgl. Spreuk. 26:27; op onze plaats wordt wel eerder gedacht aan een steen, die men omhoog werpt; het kwaad werkt als een boemerang.

18 Na het uitspreken van het gebed heeft de dichter op allerlei wijze uiting gegeven aan zijn vertrouwen, aan de zekerheid der verhoring. In die zekerheid der verhoring uit hij tot slot zijn voornemen, de Here voor zijn weldaden te danken. Vgl. Inleiding, § 4, II, E; § 5, III, C, *f*. Voor "loven", "gerechtigheid", "naam" zie Inleiding, § 9. Dat het woord "gerechtigheid" hier terugkeert, vgl. Vs. 9-12, getuigt opnieuw van de centrale betekenis ervan in deze psalm: alles, wat door vs. 13-17 beschreven is, is uiting van 's Heren gerechtigheid. *Allerhoogste:* vgl. Gen. 14:18; Ps. 9:3 enz.

---

[2] Meer dan eens is er verwantschap tussen de psalmen en de wijsheidsliteratuur, zie op Ps. 34, 37 enz.

[3] De "wijsheid" draagt in sterke mate een internationaal karakter; vgl. bv. *W. H. Gispen*, De wijze in Israël, 1956, pag. 8 vv. Maar bij allo uiterlijke overeenkomst is er ook hier zakelijk een ingrijpend onderscheid tussen Israël en de andere volken; zie boven het vervolg van het betoog.

Psalm 8

1. Voor de koorleider; onder begeleiding van het Gattitische muziekinstrument (?); een psalm; van David.

I a. 2. HERE, onze Here,
hoe majesteitelijk is uw naam
op heel de aarde,
Gij, van wie bezongen wordt de luister over de hemel
3. door de mond van kinderen en zuigelingen[1].

b. Gij hebt een sterkte gegrondvest om uwer tegenstanders wil,
om vijand en wraakgierige machteloos te maken.
4. Ik zie immers uw hemel, het werk van uw vingers,
de maan en de sterren, die Gij hebt bevestigd.

II *a.* 5. Wat is de mens, dat Gij aan hem denkt,
en het mensenkind, dat Gij naar hem omziet
6. En dat Gij hem bijna goddelijk doet zijn
en met heerlijkheid en glorie hem kroont?

b. 7. Gij doet hem heersen over de werken van uw handen;
alles hebt Gij gelegd onder zijn voeten:

[115]

8. kleinvee en runderen, altemaal,
en ook het gedierte van het veld,
9. de vogels van de hemel en de vissen van de zee,
wat voorttrekt langs de paden der zeeën.

c. 10. HERE, onze Here,
hoe majesteitelijk is uw naam
op heel de aarde.

Ps. 8 is een merkwaardige psalm. Er is bij de uitlegging vrij veel verschil van mening. Dat meningsverschil betreft niet zozeer de hoofdgedachte van de psalm, als wel enkele onderdelen. Ik beperk me in hoofdzaak tot het weergeven van mijn eigen opvatting.

Deze psalm is een loflied op de heerlijkheid van de HERE in de schepping. Men lette er op, dat bijna alle geschapen dingen, die Gen. 1 noemt, ook in deze psalm worden genoemd. Ook deze psalm spreekt van de hemel, de aarde, de zee, van de hemellichamen, de vogels, de vissen, de landdieren en de mens. Maar hier wordt niet aan al deze dingen afzonderlijk aandacht geschonken. Ps. 8 concentreert de aandacht op twee werken van Gods hand, nl. op de hemel en de mens. Deze psalm wijst er speciaal op, dat in het

---

[1] We kunnen deze regels op een wat vrijere, maar duidelijker wijze als volgt vertalen:

> Uw luister, die over de hemel ligt uitgespreid, wordt bezongen door de mond van kinderen en zuigelingen.

bestaan van de hemel en in de positie van de mens Gods luister aan de dag treedt. Maar de andere werken van Gods hand worden wel genoemd; er wordt ook bepaald gezegd, dat ze door God geschapen zijn, zie vs. 4 en vs. 7. Ze worden om de hemel en de mens heen gegroepeerd. We kunnen dus zeggen, dat deze psalm, al spreekt hij in het bijzonder van de hemel en de mens, Gods heerlijkheid in heel de schepping bezingt. Aan alle dingen heeft God hun plaats toegewezen. De schepping is een wel geordend geheel.

In Ps. 19 wordt speciaal van de zon gesproken; Ps. 8 noemt wel de maan en de sterren, maar niet de zon, zie vs. 4.

De dichter beschouwt, zo kunnen we ons voorstellen, 's avonds, 's nachts, terwijl hij zich in het veld of op het dak van zijn huis bevindt, het schitterende firmament. De schoonheid van de nachtelijke hemel is in Palestina nog indrukwekkender dan bij ons; de oude Israëliet schonk er ook meer aandacht aan, dan wij, bewoners van de moderne grote stad; vgl. *van Deursen,* a.w., pag. 7vv., vooral pag. 8. In die zwijgende pracht ziet de dichter de grootheid van de HERE. De omwonende volken hebben de hemellichamen vergoddelijkt, hebben zon, maan en sterren aangebeden, vgl. Deut. 4:19; 2 Kon. 23:5, 11; Jer. 44:17 vv.; Am. 5:26 e.a.; aan Israël was dat verboden, vgl. Deut. 4:19; 17:3 enz.; aan Israël was geopenbaard, dat de hemellichamen door God geschapen waren [116] (zie op vs. 4), vgl. ook bij Ps. 19. Wanneer deze dichter ziet, hoe het lichtende firmament zich welft over de donkere aarde, is het hem, alsof de hemel een burcht is, die de HERE heeft gebouwd; tronend in die burcht, belacht Hij alle duistere machten, die zich tegen zijn heerschappij verheffen.

En als de dichter zo die bovenaardse heerlijkheid bewondert, komt bij hem een bepaalde gedachte naar boven. De beschouwing van die geweldige hemelkoepel brengt hem onder de indruk van de kleinheid en vergankelijkheid, van de nietigheid van de mens. Maar wat is het dan toch wonderlijk, dat die nietige mens door God gesteld wordt tot een heerser over de werken van Gods handen.

In vs. 6-9 wordt de heerserspositie van de mens getekend. Terwijl op andere plaatsen in de psalmenbundel alle licht valt op de nietigheid en de zondigheid van de mens, zie 14:1 vv.; 39:5 vv. enz., roemt deze psalm in de hoge positie van de mens. De "humaniteit" komt tenvolle tot haar recht. De mens is zich hier zijn heerlijkheid bewust. Zie verder beneden.

Maar daarbij staat het zo: dat roemen in de verheven plaats van de mens is ingebed in het loflied op de naam van de HERE. Daarmee is nog veel te weinig gezegd. Dat roemen in de verheven plaats van de mens is een roemen in een gave, die God hem schenkt, zie vs. 6 v., ja die God hem in vrijmachtige, onbegrijpelijke, wonderlijke gunst schenkt, zie vs. 5. "Groot is de mensch, ja, maar alleen door den oneindig veel grooteren God, die van geven niet arm wordt" *(Noordtzij).* Uit deze psalm klinkt vreugdevolle trots, maar ook diepe ootmoed.

Ps. 8 zingt van de heerlijkheid van de Hemelkoning (zie vooral vs. 2 v.) en van de heerlijkheid van zijn onderkoning (zie op vs. 6). Die twee, Gods luister en de glorie van de mens, zijn niet met elkaar concurrerende grootheden. Juist in de heerlijkheid van de mens komt de heerlijkheid Gods tot uiting: de heerlijkheid van de mens is een gave Gods.

In deze psalm komt speciaal tot uiting de verwondering; men lette er op, dat de twee delen, waarin m.i. de psalm verdeeld kan worden, beide beginnen met "hoe, wat", vs. 2, 5 (in het Hebreeuws wordt op deze twee plaatsen één en hetzelfde woord gebruikt). God is "wonderbaar van raad, groot van beleid", Jes. 28:29. In het volle licht wordt gezet, hoe wonderlijk het is, dat de nietige mens heerst over de werken van Gods hand. Maar er moet meer genoemd worden. De dichter verwondert zich er over, dat de wraakgierige vijanden Gods tot machteloosheid zijn gedoemd, dat de mens, die toch uit de aarde, het akkerland genomen is, en daar zo nauw aan verbonden blijft, heerst over de vogels van de hemel en de vissen van de zee. En hiermee zal ook samenhangen, dat hij spreekt van kinderen en zuigelingen, vs. 3. Deze dichter heeft gevoel voor contrasten, [117] tegenstellingen. En zo is

hij ook getroffen door de tegenstelling, die hierin schuilt, dat de lof van de onbegrijpelijk grote God door kinderen wordt bezongen.

De dichter bezingt de heerlijkheid Gods in de schepping. De vraag kan opkomen: spreekt hier een wel beminnelijke, maar werkelijkheidsvreemde dromer, die waant te leven in een idyllische wereld, een man, die een schoonheidsgevoelige, tot bespiegeling geneigde natuur heeft, zodat hij getroffen wordt door de pracht van de sterrenhemel en diepzinnige beschouwingen weet te houden over de bijzondere plaats van de mens in het geheel der schepping, maar die het orgaan mist voor de harde realiteiten van zonde en vloek?

Het zou zeker onjuist zijn, deze vragen bevestigend te beantwoorden. De psalm spreekt immers met zo vele woorden over vijanden Gods, vs. 3, en duidt in vs. 5 op onmiskenbare wijze aan de nietigheid van de mens en daarmee ook het moeitevolle van het mensenleven. Maar de dichter uit hier zijn verwondering niet over het bestaan van vijanden van God, maar over hun machteloosheid, niet over de nietigheid van de mens, maar hierover, dat de nietige mens zulk een grote macht van God ontvangt.

In zekere zin was de Israëliet geneigd zich te verwonderen niet zozeer over het voorkomen van natuurrampen, over de harde strijd voor het bestaan, die de mens had te voeren, maar veelmeer hierover, dat de wereld ondanks alles in stand bleef, dat de mens toch telkens weer heerschappij had over zijn omgeving. Zie ook de Inleiding op Ps. 19. In hoever dit hiermee samenhangt, dat de beheersing van de natuur door de mens toen nog minder ver was voortgeschreden dan tegenwoordig, kunnen we laten rusten.

Het gezegde geldt slechts "in zekere zin". Het houdt niet in, dat de Israëliet natuurrampen, de moeiten des levens enz. als iets vanzelfsprekends aanvaardde. Dat kon hij reeds hierom niet, omdat hij wist, dat God de schepper en onderhouder van alles was. Hij heeft er dan ook vaak genoeg over geklaagd.

Zoals in het bovenstaande ligt opgesloten: het is een bepaald aspect van de werkelijkheid, van de waarheid, dat in Ps. 8 belicht wordt. Ps. 8 geeft niet een anthropologie, een uitgewerkte leer van de mens (zoals bij oppervlakkige lezing het voorkomen van de vraag: "wat is de mens?" zou kunnen doen vermoeden). Men lette op het volgende. Ps. 8 doet sterk denken aan Gen. 1, vgl. Ps. 8:6-9 met Gen. 1:26 vv.; Ps. 8:4 met Gen. 1:14 vv., zie ook reeds boven. Maar Gen. 1 zegt: in de wereld, zoals zij uit Gods scheppende handen tevoorschijn kwam, was het de bestemming van de mens over alles te heersen. Ps. 8 spreekt van de heerserspositie van de mens in de wereld, zoals [118] wij die kennen; ook in de door de zonde gebroken wereld geldt het immers, zij het in verzwakte zin, dat de mens heerst over alle werken van Gods hand. De uitspraken van Ps. 8:5 vv. vinden we in Hebr. 2:6 vv. terug. Hebr. 2 wijst er op: aan de mens is een hoge positie toegedacht; dit is niet meer of nog niet ten-volle werkelijkheid; het geloofsoog ziet, dat het in de mens Jezus Christus reeds tenvolle werkelijkheid geworden is. Ps. 8 spreekt alleen van de huidige heerserspositie van de mens. Maar gezegd kan worden: juist in de "eenzijdigheid, waarmee onze Psalm van 's mensen heerserspositie spreekt, bevat hij een roep om en ook een heenwijzing naar Hem, in en door wie die heerschappij hersteld zal worden" (*J. Ridderbos* op Ps. 8:4-9; zie het verdere daar gehouden betoog, o.a. de verwijzing naar Jes. 11:6, 8)[2].

---

[2] Het is zeker niet de bedoeling van de auteur van de brief aan de Hebreeën, dat heel zijn betoog van hfdst. 2:5 vv. een uitlegging geeft van Ps. 8:5 vv. Er moge aandacht gevraagd worden voor het volgende. In Ps. 144:3 vinden we in hoofdzaak dezelfde uitspraak als in Ps. 8:5, maar ze fungeert daar anders: ze dient, althans ook, als pleitgrond voor het volgende gebed. In Job 7:17 v. wordt nog eens een soortgelijke uitspraak als die van Ps. 8:5 gedaan, maar nu fungeert ze gans anders: ze is geworden tot een verwijt aan God. 4 Ezra 8:34 v., lezen we: "Werkelijk, wat is de mens, dat Gij op hem zoudt toornen, en het sterfelijk geslacht, dat Gij zo verbitterd op hem zoudt zijn"; hier is de uitspraak geworden tot een appèl op Gods barmhartigheid. In de Talmud (zie *J. L. Palache,* Inleiding in de Talmoed[3], 1954, pag. 123) wordt beschreven, dat God aan Mozes de Tora wil geven; maar de engelen maken daar bezwaar tegen, want, zo zeggen zij: "wat is de mens, dat Ge hem zoudt gedenken, de sterveling, dat Gij hem zoudt onderscheiden"; de uitspraak heeft nog eens een andere functie gekregen.

Vgl. ook nog 1 Cor. 15:27; Eph. 1:22.

Dit is een loflied met een bijzonder karakter; zie Inleiding, § 5, III, A. Lofliederen plachten bij het heiligdom ten gehore gebracht te worden. Misschien is ook deze psalm met dat doel gedicht. Zie nog de Inleiding op Ps. 29.

Sommigen denken speciaal aan een nachtelijke liturgie, vgl. bv. Jes. 30:29. Ook wordt wel geponeerd, dat koorzang en solozang elkaar afwisselden; zie "onze" in vs. 2, 10, "ik" in vs. 4; er wordt daarbij wel aangenomen, dat een kinderkoor optrad, vgl. vs. 3. In deze dingen bestaat echter geen zekerheid. Zie nog de Noot op vs. 3a.

Bij de door mij aanvaarde opvatting van de psalm is de opbouw als volgt. Vs. 2-4 bezingen de heerlijkheid Gods, zoals die aan de nachtelijke hemel openbaar wordt. Vs. 59 zingen er van, dat God in zijn onbegrijpelijke gunst de nietige mens doet heersen over de werken van zijn hand. De twee delen beginnen in het oorspronkelijke met hetzelfde woord. De uitspraak, waarmee de psalm begint, wordt aan het slot herhaald, zie verder op vs. 10.

Beide hoofddelen vallen in twee onderdelen uiteen. Vs. 2, 3a gewagen van de heerlijkheid Gods, die over de hemel ligt [119] uitgespreid; in vs. *3b,* 4 wordt deze gedachte nader ontvouwd. Zo tekenen vs. 5 en 6 in meer algemene bewoordingen de hoge positie van de mens, en geven vs. 7-9 daar de nadere ontvouwing van.

Misschien kunnen we de parallellie tussen de verschillende delen nader uitwerken. Zowel in vs. 2, 3a als in vs. 5 v. vinden we een zeer contrastrijke uitspraak: God wordt door kinderen bezongen; de nietige mens is bijna goddelijk. Zowel vs. *3b,* 4 als vs. 7-9 bevatten een opsomming van wat God geschapen heeft: hemel, maan, sterren en kleinvee, runderen, gedierte van het veld, vogels, vissen; vs. *3b,* 4 zeggen, dat God heerst over zijn vijanden, vs. 7-9 zeggen, dat de mens heerst over de dieren.

1 *onder begeleiding van het Gattitische muziekinstrument* (?): vgl. 81:1; 84:1.

2, 3a *HERE, onze Here:* het eerste woord van deze psalm noemt de God van het verbond, de God, die zich in bijzondere zin aan Israël geopenbaard en verbonden heeft; door het "onze Here, onze Heerser, Gebieder" wordt deze gedachte nog onderstreept. Het staat niet zo, dat de natuur de dichter tot de ontdekking van Gods bestaan brengt: hij kent God als de God, die zich op een bijzondere wijze aan Israël geopenbaard heeft, en ziet van die God de heerlijkheid dan ook in de natuur[3]. Deze psalm heeft een zeer universalistische klank, vgl. Inleiding, § 8, III, A, zie nog op vs. 5-9, maar ontkent geenszins, dat er een speciale band is tussen God en Israël, *hoe majesteitelijk enz.:* een dergelijke uitroep van aanbiddende verwondering komt herhaaldelijk in een loflied voor, vgl. 31:20; 36:8; 66:3; 92:6 e.a.[4]. — *majesteitelijk:* het hier gebruikte woord duidt zowel macht als pracht aan, vgl. 16:3; Ez. 17:23 enz.; het wordt o.a. van koningen gebruikt, 136:18 e.a. — *uw naam:* vgl. Inleiding, § 9. — *op heel de aarde:* de sterrenhemel welft zich immers over heel de aarde, zie nog op vs. 10, ook op 2:2; evenals Gen. 1:1 noemt Ps. 8:2 hemel en aarde. — *bezongen wordt:* deze vertaling berust op de vocalisatie: *toennā,* zo *J. H. Kuttz, E. König* en verschillende hedendaagse auteurs; het is niet duidelijk, wat de Masoreten met hun vocalisatie bedoelen. — *de luister* over *de hemel:* d.i. de luister (van God), die over de hemel ligt uitgespreid; de dichter ziet in de glans van de sterrenhemel de uitstraling van Gods heerlijkheid. Men kan

---

Gelijk uit deze voorbeelden duidelijk blijkt, werden, zowel door auteurs van het O.T., als door Joodse auteurs in de tijd na het O.T., soms uitspraken van het O.T. aangehaald in een andere zin, dan waarin ze oorspronkelijk bedoeld waren. Het gaat hierbij niet om de uitlegging van de uitspraken, die men aanhaalt, maar om een gebruik daarvan. Men moet hier wel rekening mee houden bij het beschouwen van de aanhaling in Hebr. 2 uit Ps. 8. Zie verder *mijn* Kenmerken der Hebreeuwse poëzie, GTT, 1955, pag. 171-183, speciaal pag. 181 v.

[3] Vgl. *G. C. Berkouwer,* De algemene openbaring, 1951, pag. 92-106.

[4] Vgl. *Gunkel-Begrich,* a. w., pag. 54 v.

ook vertalen: "de luister op de hemel"; de dichter bedoelt dan te zeggen: "Gij, die in luister op de hemel tronend bezongen wordt enz.", [120] zie op 29:10. Ook het woord voor "luister" wordt, behalve van God, meer dan eens van een koning gebruikt, vgl. 21:6; 45:4 e.a. — *door de mond van kinderen en zuigelingen:* bezingen zuigelingen Gods lof?; men bedenke vooreerst, dat in de oud-Oosterse wereld, algemener: in een meer primitieve maatschappij, een kind langer zuigeling placht en pleegt te zijn, dan in een meer ontwikkelde samenleving, bv. drie jaar lang, vgl. 2 Makk. 7:27; vervolgens, dat "kinderen en zuigelingen" een min of meer vaststaande uitdrukking was voor alle kinderen, van heel klein af tot ze al groot zijn, vgl. 1 Sam. 15:3; 22:19; Jer. 44:7 e.a. Telkens weer heeft Israël zich er over verwonderd, dat God, die zeer hoog woont, zeer laag neerziet, zie 113:5v.; 138:6 enz., ook 1 Cor. 1:26 vv.; zo getuigt deze dichter er van in een zich verwonderende aanbidding, dat die onbegrijpelijk grote God zich bezingen laat door zulk een klein kind, vgl. 84:4, zie ook de Inleiding. Bedoelt de dichter ook, hier al te wijzen op de hoge positie van de mens?; de mens mag immers, en dat reeds terwijl hij nog heel klein is, de lof Gods bezingen; zie nog de eerste Noot op vs. 5[5].

3b Als de dichter de stralende nachtelijke hemel beschouwt, is het hem, alsof de hemel een burcht is, die God heeft opgetrokken; gezeten in die burcht, spot God met alle duistere vijandelijke machten, vgl. 2:4 enz. Op de aarde heerst de duisternis (die in het O.T. dikwijls fungeert als een onheilbrengende macht); maar de Hemelkoning troont onaantastbaar in zijn lichtend paleis. Er zij aan herinnerd: volgens Gen. 1:6 vv. heeft God het firmament geschapen om de wateren, die het leven onmogelijk maakten, in te perken. Bij "tegenstanders enz." zullen we hebben te denken aan allerlei machten, die zich stellen tegen de HERE en tegen zijn volk. Ook in andere psalmen, die Gods heerlijkheid in de schepping bezingen, worden de goddelozen genoemd, zie 104:35 e.a. *een sterkte:* het hier gebruikte woord betekent meestal "sterkte, kracht" [121] (zie nog op 28:7), maar zal hier en elders, zie Spreuk. 21:22; Jer. 51:53; Am. 3:11, "sterkte, vesting" betekenen, zie "gegrondvest". — *gegrondvest:* bedoeld zal worden, dat God het hemelse paleis gefundeerd heeft op het firmament; vgl. 104:3 e.a. — *tegenstanders, vijand en wraakgierige:* al die woorden worden gebruikt om het beeld op te roepen van de grimmige vijanden van God en zijn volk. — *wraakgierige:* de wraak was in het oude Oosten een bron van eindeloze vijandelijkheden *(Eerdmans).*

4 Veelal verbindt men dit vers met het vervolg: "Aanschouw ik uw hemel... (dan moet ik uitroepen:) wat is de mens enz." M.i. is het beter het vers met het voorgaande te verbinden, vgl. *de Boer,* t.a.p.; zie het slot van de Inleiding over de opbouw van de psalm. Aanvaardt men de boven gegeven opvatting van vs. 2 v., dan maakt het voor de uitlegging niet veel verschil, of men dit vers met het voorgaande of met het volgende verbindt, *uw hemel:* reeds

---

[5] Sommigen, *Böhl* e.a., brengen het noemen van "kinderen en zuigelingen" hiermee in verband, dat deze verzen door een kinderkoor werden gezongen. Wil men een concrete aanleiding zoeken, dan kan men ook hieraan denken, dat de kinderen in hun avondgebedje de HERE plachten te loven.

De Masoreten (blijkens de accentuatie), alle oude vertalingen, vgl. ook Matth. 21:16, zeer vele exegeten van vroeger en later tijd verbinden "uit de mond van kinderen en zuigelingen" met het volgende. Maar de uitspraak: "Uit de mond van kinderen en zuigelingen hebt Gij een sterkte gegrondvest" is bevreemdend; ook is het parallellisme in vs. 2 v. bij deze opvatting zeer onregelmatig. Verbindt men de onderhavige woorden met vs. 2, dan is van vs. 3 m. i. een aanvaardbare exegese te geven. Een element van onzekerheid in de door mij aanvaarde opvatting wordt hierdoor gevormd, dat de vertaling: "bezongen wordt" niet vaststaat; hierbij mag echter niet uit het oog worden verloren: het is niet doorzichtig te maken, wat de Masoreten met hun vocalisatie van het Hebreeuwse woord, waarvan "bezongen wordt" de vertaling is, bedoelden; dit vermindert ook het gezag van de versindeling, die de Masoreten hier geven. Voor de door mij aanvaarde opvatting zie vooral *Kissane, Podechard,* ook *B. Duhm,* Die Psalmen2, 1922, *Eerdmans, P. A. H. de Boer,* Oudtestamentische Studiën, II, 1943, pag. 171 vv., *J. J. Koopmans,* Nederlands Theologisch Tijdschrift, III, 1948, pag. 1 vv., *Th. C. Vriezen,* Ned. Theol. Tijdschr., III, 1948, pag. 11 vv.

het "uw" doet uitkomen, dat de hemel door God is geschapen en dus zijn eigendom is. — *het werk van uw vingers:* vgl. vs. 7; hier wordt van God gesproken op een sterk mensvormige wijze, in zover als op de achtergrond staat het beeld bv. van een pottenbakker, en tegelijk op een zeer grootse wijze: die geweldige hemelkoepel heeft God met zijn vingers, zijn handen gemaakt, zoals een pottenbakker een vat maakt; vgl. 19:2; Gen. 2:7, en daartegenover Gen. 1:3 enz. ("en God zeide"). — *bevestigd:* nl. aan de hemelkoepel, vgl. 89:38; Gen. 1:17 e.a.

5-9 Nadat de dichter gezongen heeft van de heerlijkheid van de Hemelkoning, gaat hij zingen van de heerlijkheid van zijn onderkoning. Zie de Inleiding. De mens kan zich, als hij onder de wijde sterrenhemel staat, nietig en verloren gevoelen. Maar in een wonderlijke goedgunstigheid verliest God hem niet uit het oog; Hij gedenkt aan de mens, schenkt hem een heerserspositie. Deze dichter kent de verwondering over het raadsel: de mens, die tegelijk zo nietig en zo machtig is. Maar zijn verwondering over de positie van de mens is geworden tot een verwondering over het doen van God, die aan de nietige mens zulk een hoge plaats geeft. Dat de mens deze hoge positie ontvangt, is een blijk allereerst van Gods goedgunstigheid, maar ook van zijn macht, zijn vrijmachtige verkiezing, zijn wijsheid (doordat de mens deze centrale plaats inneemt, is immers heel de schepping een wel geordend geheel), zijn verbazingwekkend, ondoorgrondelijk beleid. Vooral deze verzen geven aan de psalm een universalistisch karakter, vgl. 33:5 e.a., zie Inleiding, § 8, III, A. Men bedenke: wanneer het werkwoord, dat ik door "omzien naar" vertaald heb, zoals hier in gunstige zin gebruikt wordt, heeft het steeds Israël tot object, hier echter "de mens". Met het gezegde is natuurlijk niet ontkend, dat de dichter bij zijn spreken over de mens in de eerste plaats aan de Israëlieten gedacht heeft; zie ook nog op vs. 5.

[122]

5 *Wat is de mens:* de twee delen van de psalm beginnen op een soortgelijke wijze, in het oorspronkelijke zelfs met hetzelfde woord; in zekere zin kunnen we zeggen, dat de twee onderwerpen van de psalm zijn de heerlijkheid van de Hemelkoning en de heerlijkheid van zijn onderkoning. Maar er is toch ook een groot verschil in de wijze, waarop de twee delen beginnen. Het eerste deel begint met een uitroep van aanbiddende verwondering over de heerlijkheid van Gods naam. Het tweede deel begint met de verwonderde vraag, waarom God naar de mens omziet; en deze verwondering vindt haar oorzaak toch wel speciaal in de kleinheid, de vergankelijkheid, de nietigheid van de mens; vgl. Ex. 3:11; 2 Sam. 9:18 e.a. *mens:* het hier gebruikte woord duidt dikwijls de mens in zijn zwakheid aan, zie 9:21; 90:3; 103:15 e.a., echter ook bv. 55:14. — *mensenkind:* dit woord herinnert er aan, dat de mens uit de aarde genomen is, Gen. 2:7, zie de Inleiding. — *aan hem denkt, naar hem omziet:* wat deze woorden inhouden, wordt m.i., althans hoofdzakelijk, beschreven in vs. 6-9. Heeft de dichter bij deze woorden ook hieraan gedacht, dat God aan Israël bijzondere weldaden bewijst, dat God met de Israëliet, en in hem met de mens op een bijzondere wijze gemeenschap oefent?; het staat m.i. althans niet op de voorgrond[6]. Wel moet worden

---

[6] Op het oordeel over deze kwestie kan ook enige invloed hebben het antwoord, dat men op andere vragen, waarvoor vs. 5 vv. ons stellen, geeft. In aansluiting aan *J. Ridderbos houd ik het er voor, dat vs. 6 het vervolg is op vs. 5b, en dat dus* ook vs. 6 op het heden slaat; hiermee is natuurlijk geenszins ontkend, dat naar de bedoeling van de dichter het in vs. 6 beschreven handelen Gods een voortzetting is van het handelen Gods bij de schepping, zie ook de voltooid verleden tijd van vs. *7b.* Door anderen, bv. door de N.V., wordt vs. 6 vertaald: "Toch hebt Gij hem bijna goddelijk gemaakt enz." En er zijn nog andere opvattingen. M. i. verdient echter zowel op grammaticale gronden als op gronden, die aan de inhoud ontleend zijn, de eerst genoemde opvatting de voorkeur.

Maakt men vs. 5b en vs. 6 los van elkaar, dan heeft men wat meer speelruimte bij de uitlegging van "denken aan, omzien naar".

Wanneer men in vs. 3a, zie daar, reeds een heenwijzing mag zien naar de hoge positie van de mens, kan dat

toegestemd, dat de dichter hier treffende uitdrukkingen gebruikt: in de heerserspositie van de mens blijkt, dat God aan hem denkt, naar hem omziet (letterlijk "hem opzoekt", vgl. 1 Sam. 17:18, zie ook boven, bij vs. 5-9)[7].

6 De mens bekleedt een hoge positie. Zo heeft God het bij de schepping ingesteld, zie Gen. 1:26 vv., ook 2:19 v. En in overeenstemming daarmee geeft God in het heden die hoge positie aan de mens. Op dat laatste valt hier m.i. alle nadruk, zie de eerste Noot op vs. 5. Wat de dichter met de uitspraken van dit vers bedoelt, wordt door vs. 7-9 nader [123] ontvouwd[8]. Of de dichter bij deze uitspraken ook nog aan andere dingen gedacht heeft dan aan de in vs. *7*-9 genoemde heerschappij? De vraag is moeilijk te beantwoorden; zie nog op vs. 8 v.[9]. *dat Gij hem bijna goddelijk doet zijn:* letterlijk "dat Gij er weinig aan doet ontbreken, dat hij God is". Iets hogers kan het O.T., de Bijbel, die zo uitdrukkelijk betuigt, dat de grens tussen God en mens niet mag worden uitgewist, niet over de mens zeggen. God is de majesteitelijke hemelkoning, vs. 2-4, en Hij maakt ook de mens tot koning, tot zijn onderkoning, vs. *b*; God heerst over hemel en aarde, vs. 2-4, en Hij doet ook de mens heersen, doet hem deel hebben aan zijn heerschappij, vs. 7-9. Overigens moet bedacht worden, dat het voor "God" gebruikte woord ook kan aanduiden een bovennatuurlijk wezen, vgl. 1 Sam. 28:13, hemelingen, engelen, zie op Ps. 29:1 (ook Israëls koning, vgl. Ps. 45:7, en andere machthebbers, vgl. Ps. 82:1, ook 58:2 e.a.); zo is het te verstaan en in zekere zin ook wel te billijken, dat de LXX hier door "engelen" vertaalt, vgl. ook Hebr. 2:7. — *en met heerlijkheid en glorie hem kroont:* deze woorden spreken van de koninklijke waardigheid van de mens, vgl. vs. 7; "heerlijkheid en glorie" behoren speciaal bij de koning, zowel bij de Hemelkoning, 29:1-4; 145:5 enz., als bij de aardse koning, 21:4, 6 enz. Overigens zal het wel niet toevallig zijn, dat onze psalm deze woorden niet van de HERE gebruikt: de mens is niet meer dan bijna goddelijk.

7 Vs. 7-9 geven een nadere ontvouwing van wat in vs. 5 v. is gezegd. Vs. 7 spreekt over de heerschappij van de mens. Als voorwerpen van die heerschappij ziet de dichter zeker speciaal de dieren, vs. 8 v. Maar hij spreekt hier absoluut: "de werken van uw handen, alles". Het is dan ook niet nodig aan te nemen, dat hij alleen aan de heerschappij over de dieren gedacht heeft. Men lette bv. hierop: dat de mens heerst over de vogels van de hemel en de vissen van de zee, houdt ook in, dat de hemel en de zee niet aan de heerschappij van de mens onttrokken zijn. Ook Gen. 1 noemt wel met name als voorwerpen van de heerschappij van de mens de dieren, maar stelt het zo voor, dat de schepping van al het andere in zekere zin voorbereiding is op de schepping van de mens. *de werken van uw handen:* zie op vs. 4. — *gelegd onder zijn voeten:* vgl. 110:1; Joz. 10:24 enz.

8,9 De dichter spreekt hier het meest concreet. Hij geeft karakteristieke voorbeelden van het "alles" uit vs. 7. Hij heeft de mens "bijna goddelijk" genoemd. Daarbij denkt hij blijkbaar met name aan de heerschappij van de mens over de dieren, al behoeven we niet aan te nemen, dat hij het daartoe [124] beperkte, zie ook op vs. 7. In deze verzen is duidelijk een climax op te merken (vgl. Inleiding, § 7, V, A): eerst noemt hij tamme dieren, daarna, meer omvattend, het gedierte van het veld (dat wel soms de mens belaagt, maar toch veelszins

---

pleiten voor een ruimere opvatting van "denken aan, omzien naar". Maar het is m. i. zeer dubieus, of dat geoorloofd is.

[7] Overigens moet bedacht worden, dat de dichter toch in de eerste plaats, aan de Israëlitische mens zal gedacht hebben. Moet het dan zo gesteld worden: "de heerserspositie van de Israëlitische mens over de natuur is een blijk, dat God naar hem omziet, maar dat geldt niet van de niet-Israëlitische mens"? Het lijkt me toe, dat deze vraag buiten het gezichtsveld van de dichter lag.

[8] We kunnen zeggen: vs. 5a, *b*, 6a vormen een climax; vs. *6b*-9 geven een nadere ontvouwing van vs. 6a.

[9] Men vergelijke ook in dit verband *Gen.* 1:26 vv., waar het heerschappij voeren over vissen, vogels enz. in één adem met het geschapen worden naar Gods beeld wordt genoemd.

door de mens wordt beheerst); vervolgens worden aan de landdieren vogels en vissen toegevoegd: ook deze, hoewel ze behoren bij de hemel en bij die niet minder geheimzinnige grootheid: de zee, worden door de mens met val en net gevangen, *kleinvee en runderen: deze* volgorde is geheel in overeenstemming met de toestanden in Palestina; het voornaamste bezit is kleinvee (schapen en geiten); koeien worden alleen door de landbouwers gehouden en dan nog in geringen getale; zo *van Deursen,* a.w. pag. 94. — *wat voorttrekt langs de paden der zeeën:* m.i. waarschijnlijk niets anders dan een dichterlijke omschrijving van de vissen, waardoor onderstreept wordt, hoe wonderlijk het is, dat de mens over de vissen heerst. De vissen bewegen zich in de zee: wie zal ze vangen?; de mens, die toch zo nauw aan de aarde verbonden is, zie op vs. 5, doet het.

10 Het begin van de psalm wordt als een soort van refrein, vgl. Inleiding, § 7, IV, A, herhaald. Deze herhaling is vol van betekenis. Ze doet duidelijk aan het licht treden, dat de heerlijkheid van Gods naam het eigenlijke onderwerp van deze psalm is. Ze toont op een onweersprekelijke wijze aan: de dichter heeft van de hoogheid van de mens gesproken, niet om in de mens te roemen, maar om te roemen in Gods wonderbaar beleid. We kunnen zeggen: de woorden van deze uitspraak hebben door alles wat voorafgaat een verdiepte klank gekregen. Om dit te noemen: de naam van de HERE is majesteitelijk *op heel de aarde* niet alleen, omdat overal de sterrenhemel zichtbaar is, maar ook omdat overal mensen wonen, in wier hoge positie Gods wonderbaar beleid aan het licht treedt.

Psalm 9

1. Voor de koorleider;...; een psalm; van David.

ʾālèf I a. 2. Ik wil loven, HERE, met heel mijn hart;
ʾālèf ik wil al uw wonderen vertellen;
ʾālèf 3. ik wil in U mij verheugen en juichen;
ʾālèf ik wil uw naam met psalmen bezingen, Allerhoogste.
bēt 4. Bij het achterwaarts terugkeren van mijn vijanden
struikelen en vergaan zij voor uw aangezicht; [125]
5. want Gij hebt mijn rechtszaak en geding berecht;
Gij hebt U gezet op de troon, een rechtvaardige rechter.
gímèl *b.* 6. Gij hebt de volken gedreigd, de goddeloze doen vergaan;
hun naam hebt Gij uitgewist voor eeuwig en altoos;
hē 7. de vijand — ze zijn weg: puinhopen voor immer!;
en steden hebt Gij verwoest; die vijanden.— vergaan is hun
gedachtenis!
wāw 8. En de HERE: voor eeuwig zetelt Hij;
Hij heeft zijn troon vastgezet om gericht te oefenen;
wāw 9. en Hij — Hij richt de wereld in gerechtigheid,
Hij oordeelt de natiën in recht.
wāw 10. En moge de HERE een burcht zijn voor de verdrukte,
een burcht voor tijden met benauwing;
wāw 11. en laten op U vertrouwen zij, die uw naam kennen,
want Gij hebt niet verlaten hen, die naar U vragen, HERE.
zájin II a. 12. Psalmzingt voor de HERE, die op Sion zetelt;
maakt onder de volken zijn daden bekend;
zájin 13. want Hij, die het vergoten bloed zoekt, gedenkt aan hen;
Hij vergeet het geschrei der ellendigen niet.
chēt 14. Wees mij genadig, HERE, zie mijn ellende,
die door mijn haters mij berokkend wordt,
mij opheffende uit de poorten van de dood,
15. opdat ik al uw roemrijke daden vertelle,
in de poorten van de dochter Sion jubele in uw bevrijding.
tēt *b.* 16. Verzonken zijn de volken in de kuil, die zij gemaakt hadden;
in het net, dat zij verborgen hadden, is hun voet gevangen; [126]
17. de HERE heeft zich doen kennen,
de rechtszaak heeft Hij berecht,

in het werk van zijn handen de goddeloze verstrikkende.

Muziek (?); *Sela*

18. De goddelozen keren terug naar het dodenoord,

al de volken, die God vergeten zijn;

kaf 19. voorwaar, niet voor altijd wordt de arme vergeten,

de verwachting der ootmoedigen gaat niet te loor voor immer,

c. 20. Sta op, HERE, laat de mens niet sterk zijn;

laten de volken voor uw aangezicht gericht worden;

21. leg, HERE, vrees op hen;

laten de volken weten, dat zij mensen zijn. *Sela*

Een moeilijke vraag is, of Ps. 9 en Ps. 10 al of niet oorspronkelijk een eenheid vormden. M.i. moet deze vraag ontkennend worden beantwoord, waarbij rekening moet gehouden worden met de door *Delitzsch* geopperde mogelijkheid, dat Ps. 10 een (hetzij door dezelfde auteur, hetzij door een andere) later gedicht "Seitenstück", "pendant" van Ps. 9 is. We gaan in het kort de verschillende aspecten van deze kwestie na.

1° De overlevering is in dezen verdeeld; maar: a. het belangrijkste deel van de overlevering getuigt tegen de eenheid; *b.* samenvoeging is gemakkelijker te verklaren, dan splitsing. Zoals in het gezegde ligt opgesloten: in een deel van de traditie zijn Ps. 9 en 10 als een eenheid overgeleverd; m.a.w.: reeds in oude tijden zijn ze als een eenheid beschouwd. Het is ook zeker mogelijk, dat ze reeds in zeer oude tijden een liturgische eenheid vormden, als een eenheid in de cultus werden uitgevoerd. Mogelijk hangt daarmee samen, dat aan het slot van Ps. 9 "Sela" staat, en dat Ps. 10 elk opschrift mist, zie nog onder 3° en 4°, ook onder 6°.

2° Ps. 9 vertoont een alfabetische rangschikking, en velen menen, dat deze rangschikking in Ps. 10 wordt voortgezet. Maar: a. de rangschikking vertoont reeds in Ps. 9 onregelmatigheden, en wanneer men wil aannemen, dat ze in Ps. 10 oorspronkelijk consequent is doorgevoerd, moet men het er voor houden, dat de tekst van Ps. 10 hopeloos corrupt is; *b.* dat na de *kaf* van 9:19 Ps. 10 met een lamèd begint, is wel opmerkelijk, maar men bedenke, dat *lama* ("waarom") een meer voorkomend begin van een klaaglied is, vgl. 22:2 enz.; c. het meest opmerkelijk is, dat Ps. 10:12, 14, 15, 17 respectievelijk met de [127] laatste vier letters van het alfabet beginnen, maar beslissend is ook dit toch niet, zeker niet, als men rekening houdt met *Delitzsch'* suggestie; *d.* het is niet onaannemelijk, dat de auteur van Ps. 9 niet alle letters, maar de helft van de letters van het alfabet als beginletters van een vers wilde gebruiken, vgl. ook Nah. 1.

3° Ps. 9 eindigt met "Sela"; dit woord staat meestal midden in een psalm. Vgl. echter 3:9; 24:10; zie ook onder 1°.

4° Ps. 10 mist elk opschrift; vgl. echter Ps. 1, 2, *33 enz.; zie* ook onder 1°.

5° We zijn bij Ps. 9 en bij Ps. 10 in hetzelfde klimaat; er is verwantschap in taal; vgl. 9:10 met 10:1; 9:20 v. met 10:18, enz. Uiteraard is hier weinig uit af te leiden.

6° M.i. is Ps. 9 een danklied, Ps. 10 een klaaglied. Weliswaar kunnen in Ps. 9 de beden van vs. 14 v. en vs. 20 v. verrassend genoemd worden, en hebben de uitspraken van vs. 8-11 en vs. 18 v. iets opmerkelijks; zie echter de uitlegging (de juichtoon van 10:16-18 is nauwelijks verrassend te noemen). Wil men de eenheid handhaven, dan moet men Ps. 9 wel zien als een voorop geplaatst danklied; zie voor een dergelijke opbouw Inleiding, § 5, IV, B. Wanneer men inderdaad reeds in oude tijden Ps. 9 en 10 als een eenheid in de

cultus heeft ten gehore gebracht, zie onder 1°, zal men Ps. 9 ook op de genoemde wijze hebben laten functioneren.

7° In Ps. 9 heeft het "ik" een belangrijke functie, in Ps. 10 komt het niet voor. Overigens is het m.i. niet juist op dit argument veel nadruk te leggen, omdat ook Ps. 9 over een nationale noodtoestand zal handelen.

8° M.i. gaat het in Ps. 9 over buitenlandse vijanden, in Ps. 10 over binnenlandse vijanden, zie de uitlegging. Wel kan hiertegen aangevoerd worden, dat 10:16 over "de volken" spreekt. Maar dat bij onderdrukking door landgenoten een zijwaartse blik geworpen wordt op de heidenen (die immers dikwijls een soortgelijke onderdrukking veroorzaakten), behoeft niet te bevreemden; dit te minder, wanneer men *a.* er op let, dat we door vs. 16-18 verplaatst worden in "de grote Toekomst"; *b.* in Ps. 10 met *Delitzsch* een pendant van Ps. 9 ziet.

We wenden ons nu speciaal tot Ps. 9. Over verschillende punten, die boven reeds aan de orde kwamen, moet iets meer worden gezegd.

Ps. 9 is m.i. een dankpsalm wegens een nationale uitredding. De zanger vertegenwoordigt het volk, is wel de koning. Het "ik" treedt alleen op in vs. *2*-5, 14 v. We zullen ons hebben voor te stellen, dat de psalm ten gehore werd gebracht bij een cultische plechtigheid, zie op vs. 15. Vgl. verder Inleiding, § 5, III, B.

De psalm eindigt met een bede, vs. 20 v. Ook andere uitspraken in deze psalm kunnen er op wijzen, dat nog niet alle [128] vijanden verslagen zijn; zie de uitlegging van vs. 4, 8-11, 18 v. We kunnen er aan herinneren, dat David vele oorlogen heeft gevoerd, zie bv. 2 Sam. 8, en kunnen aannemen, dat deze psalm stamt uit een tijd, waarin sommige vijanden verslagen waren (en dat radicaal, zie o.a. vs. 7), maar anderen Israël nog bedreigden.

Ook in deze psalm wordt de HERE in het bijzonder getekend als koning-rechter, zie op Ps. 5, 7 e.a. Sterk komt tot uiting, dat niet de zanger, de aardse koning, maar de Here de vijanden heeft overwonnen. Van de daden van de aardse koning wordt feitelijk in het geheel niet gerept, of het moest zijn van zijn bidden (vs. 14 v.).

Opmerkelijk is, wat deze psalm zegt over *de verhouding van de HERE tot de heidenen.*

Zoals telkens in het O.T., staat ook hier op de voorgrond de band van de HERE met Israël, zie o.a. vs. 12. Toch wordt ook de band tussen de HERE en de andere volken als zeer nauw getekend.

De HERE is wereldrechter, zie vs. 8v.; Hij richt nu reeds de volken en eens voltrekt Hij het eindgericht.

In vs. 5 (vgl. ook vs. 8 v., 17, 20) wordt de oorlog tussen Israël en zijn vijanden voorgesteld als een rechtsgeding; daarin heeft Israëls koning het recht aan zijn zijde.

Hoe moeten we het nu zien? Hebben de Israëlieten het recht, de volken het onrecht aan hun zijde, omdat Israël door de HERE is uitverkoren om zijn volk te zijn, en omdat de heidenen niet het volk van de HERE zijn, niet uitverkoren zijn? Daarmee is zeker niet alles gezegd. Zo wordt het onzuiver gesteld.

Dat zou al dadelijk strijden met de gedachte van een rechtsgeding. Als dat de bedoeling was, zou de HERE niet zo uitdrukkelijk bezongen worden als een rechtvaardig rechter (zie vs. 5, 9, 17, 20). Het is van belang er op te letten, hoe de Israëlieten en de heidenen aangeduid worden. De Israëlieten zijn "zij, die de naam van de HERE kennen, die naar Hem vragen", vs. 11; het zijn "de ootmoedigen", vs. 19. En de heidenen worden "goddelozen"[1] genoemd, vs. 6, 17, 18; zij haten de zanger, berokkenen hem ellende, vs.

---

[1] Met ditzelfde woord worden in de psalmen vaak gekarakteriseerd Israëlieten, die de wet van de HERE verachten. Zo blijkt, dat het deelhebben aan de gunst van de HERE uiteindelijk niet nationaal bepaald is.

14; er 'wordt gewaagd van het bloed, dat zij vergoten hebben, vs. 13, van de kuil, die zij hebben gemaakt, het net, dat zij hebben verborgen, vs. 16, zie ook vs. 17*b.*

Mogen we hieruit afleiden, dat niet de Israëlieten, maar de heidenen de aanvallers waren? Daarop kan ook wijzen, dat de Israëlieten "verdrukten, ellendigen, armen" worden genoemd, vs. 10, 13, 14, 19. We bedoelen overigens hiermee niet te suggereren, dat de positie van aangevallene de diepste grond [129] zou wezen, waarom Israël het recht aan zijn zijde had: de tegenstelling is uiteindelijk religieus bepaald.

Voor de wijze, waarop de dichter de verhouding van de HERE tot de heidenen ziet, zijn enkele gegevens nog van bijzonder belang. Blijkens vs. 17 doet de HERE zich ook aan de volken kennen (zij het dan speciaal door zijn straffende gerechtigheid). Vs. 12, zie daar, wekt er toe op, de daden van de HERE onder de volken bekend te maken. En in vs. 18 vinden we de zeer merkwaardige uitspraak, dat de heidenen God vergeten zijn (zie t.p.): dit wijst er toch wel op, dat God zich ook aan de heidenen heeft doen kennen, maar ze hebben die openbaring genegeerd, er over heen geleefd, zijn haar vergeten, zie verder t.p.

Vgl. voor het ene en het andere nog Inleiding, § 8, II, C, 1; III, A.

Er is in deze psalm een zekere alfabetische rangschikking, zie reeds boven; vgl. Inleiding, § 7, V, B.

Omdat de opbouw van de alfabetische psalmen onder invloed staat van het alfabet, is er dikwijls geen duidelijke voortgang der gedachten; overigens moet men de invloed in dezen van de binding aan het alfabet niet overdrijven, zie de Inleiding op Ps. 25.

Wat speciaal Ps. 9 betreft, de versregels behoren twee aan twee bij elkaar. Voorts kan men zeggen, dat de psalm uit twee delen bestaat, die dezelfde lengte hebben (vgl. Inleiding, § 7, VI), vs. 2-11, 12-21. Vs. 2 v. vormen de inleiding; vs. 4 v. noemen het thema; vs. 6 v. spreken speciaal over de vijanden, vs. 8 v. over de HERE, vs. 10 v. over de verdrukten. Vs. 12 v. roepen er toe op, voor de HERE psalmen te zingen; vs. 14 v. vermelden het gebed, dat in de nood werd gebeden; vs. 16 v. spreken over de volken en de HERE, vs. 18 v. over de goddelozen en de armen; vs. 20 v. bevatten tot slot een gebed.

Ook in deze psalm heeft de stijlfiguur der herhaling een belangrijke functie, vgl. Inleiding, § 7, IV, B, C. Het is niet mogelijk, dat in de vertaling tenvolle tot zijn recht te doen komen. Sterke nadruk ontvangt de voorstelling, dat de HERE, "zittend, zetelend", vs. 5, 8, 12, "op zijn troon", vs. 5, 8, op rechtvaardige wijze gericht houdt: een bepaald woord voor "richten" wordt gebruikt in vs. 5 (twee maal), 8, 9, 17, 20, een ander woord in vs. 5, 9, het woord voor "gerechtigheid" in vs. 5, 9. De "volken", vs. 6, 16, 18, 20, zie ook vs. 9, 12, de "vijanden", vs. 4, 7, zijn "goddeloos", vs. 6, 17, 18; zij "vergaan", vs. 4, 6, 7, zie daarentegen vs. 19 ("te loor gaan"); zie nog het "mensen" in vs. 20, 21. Voor de wijze, waarop de Israëlieten worden aangeduid, zie boven. Zie voorts "naam" in vs. 3, 6, 11; "terugkeren" in vs. 4, 18; "eeuwig" in vs. 6, 8, "immer, altijd", vs. 7, 19, "altoos, immer", vs. 6, 19; "gedenken" in [130] vs. 7, 13; twee maal "burcht" in vs. 10; "kennen, weten" in vs. 11, 17, 21; "vragen, zoeken" in vs. 11, 13; "vergeten" in vs. 13, 18, 19; "poorten" in vs. 14, 15 (duidelijke tegenstelling). En er zou nog meer kunnen genoemd worden.

1 De woorden, die door mij onvertaald gelaten zijn, worden tegenwoordig meestal opgevat als een aanduiding van de melodie, waarop de psalm gezongen moet worden; men vertaalt dan bv.: "Op de wijze van: De dood van de zoon". Zie echter Inleiding, § 2, III. Vanouds zijn er vele andere opvattingen gegeven, bv. "Op de dood van Labbēn" (dat zou de naam zijn van een vijandelijke koning). M.i. is het niet mogelijk een bevredigende verklaring te geven.

2, 3 De psalm begint, zoals vele dankliederen, 30:2; 34:2 v. enz., met het uitspreken van het voornemen om de HERE te loven enz., vgl. Inleiding, § 5, III, B, a; bij het loven enz. is te denken aan het reciteren van een danklied bij het heiligdom; het uitspreken van het voornemen om te loven is reeds een loven. Voor vs. *3b* vgl. 7:18, zie daar. *Ik wil loven:* vgl. Inleiding, § 9; de dichter spreekt eerst gans in het algemeen uit, dat hij loven wil, zonder het

voorwerp daar van te noemen; zo vol is zijn hart van de lof; vgl. 116:1, ook 75:2; anderen: "ik wil de HERE loven". — *wonderen:* zo ziet de dichter zijn uitredding; "wonderen" zijn in het O.T. alle daden Gods, die opzien baren, ontzag inboezemen. — *Allerhoogste: deze* aanspraak is zeer op haar plaats, omdat de Here in deze psalm wordt bezongen als de rechter van de wereld.

4, 5 Hier wordt het thema van de psalm genoemd.

4 *terugkeren, struikelen, vergaan:* men lette op de climax, zie Inleiding, § 7, V, A; de gebruikte werkwoordsvormen schijnen te wijzen op een gebeuren, dat aan de gang is, vgl. de Inleiding. — *voor uw aangezicht:* z.v.a. "door uw verschijning"; dit is één van de vele uitdrukkingen, waarin met *zo* vele woorden de overwinning aan de Here wordt toegeschreven, zie de Inleiding.

5 Zie de Inleiding, ook 7:7 enz. *de troon:* de troon is tevens rechterstoel, zie vs. 8; te bedenken valt, dat één van de eerste taken van de koning het rechtspreken was, vgl. 1 Kon. 3:9 enz.

6-11 Het thema, vs. 4 V., wordt hier nader uitgewerkt.

Vs. 4 v. spraken over de HERE, de dichter en de vijanden; vs. 6 v. vestigen de blik speciaal op de vijanden, vs. 8 v. op de HERE, vs, 10 v. op de dichter en de zijnen.

6 Ook hier is een climax in de uitdrukkingswijze. *volken:* Israël stond tegenover verschillende vijanden. — *gedreigd:* luid en dreigend toespreken, "schelden", vgl. 18:16; 76:7 enz. — *uitgewist:* vgl. voor de uitdrukking Ex. 32:32 v.; Num. 5:23 (het uitwissen van een naam uit [131] een boek, van woorden van een blad), 2 Kon. 21:13 (het uitwissen van een schotel). — *hun naam uitgewist:* de nederlaag van de vijanden is radicaal; vgl. Ex. 17:14 enz.; een nog sterkere uitdrukking wordt gebruikt bv. Jes. 65:15. — *eeuwig: zie* Inleiding, § 9.

7 In de abruptheid van de stijl komt de bewogenheid van de dichter tot uiting, *puinhopen voor immer:* ook reeds in de oudheid wist men er van een stad grondig te verwoesten, zie Richt. 9:45 e.a., en denk bv. aan het lot van Ninevé. — *verwoest:* letterlijk "uitgerukt", vgl. Deut. 29:28; Jer. 1:10 e.a. — *vergaan is hun gedachtenis: zie* op vs. 6 en op 34:17.

8, 9 Deze verzen vormen het middenstuk van vs. 6-11. Ze bevatten algemene uitspraken, maar de dichter denkt uiteraard speciaal aan wat hijzelf heeft ondervonden; zijn uitredding is een blijk van het koningschap van de HERE, dat er is en eeuwig zijn zal. Bij "zetelt, richt, oordeelt" denke men aan het heden en ook aan de toekomst, vgl. vs. 10 v.; zo kunnen ook deze verzen er op wijzen, dat nog niet alle vijanden overwonnen zijn, zie de Inleiding. Dat gesproken wordt van het voor eeuwig tronen, geeft reden bij deze verzen ook te denken aan het eindgericht, het gericht in de grote Toekomst, vgl. bv. 96:13; 98:9, zie daar. Er is een treffende tegenstelling met vs. 6v.: van de vijanden is naam en woonplaats voor eeuwig vergaan, maar de HERE zetelt voor eeuwig. De volken en de HERE worden tegenover elkaar geplaatst; als de volken vergaan, vergaan ook hun afgoden; en, omgekeerd, dat de HERE eeuwig troont, geeft waarborg, dat ook zijn volk er eeuwig zijn zal. *vastgezet:* vgl. 93:2; 103:19. — *recht:* zie Inleiding, § 9, bij "recht" (bijvoeglijk naamwoord).

10, 11 Dat de Here de wereld richt, vs. 8 v., betekent de ondergang van de goddelozen, vs. 6 v., en de uitredding van de zijnen, vs. 10 v. Vs. 10 spreekt van "de verdrukte": dat de rechtvaardige Rechter (of: rechter) voor de onrechtmatig verdrukte een uithelper is, is een gedachte, die herhaaldelijk in het O.T. voorkomt, vgl. 72:4 enz. De verklaring van de in vs. 10a en 11a gebruikte werkwoordsvormen stelt voor moeilijkheden; de dichter zal bedoelen te zeggen: de Here is een burcht en zal het zijn, zie vs. 8 v.; mogen dan ook de verdrukten bij Hem een schuilplaats zoeken, zie vs. 11a, en vinden. In vs. 116 spreekt de dichter weer rechtstreeks over zijn eigen ervaring.

10 *burcht:* vgl. 18:3; 46:8, 12 enz.; eigenlijk "hoogte, rots", zie ook op het "onaantastbaar" in

20:2; voor de herhaling van dit woord zie de Inleiding. — *verdrukte:* dit woord, evenals het "ellendige" van vs. 13, het "arme" van vs. 19, -wordt meer gebruikt bij binnenlandse tegenstellingen, bv. voor armen, die hun recht bij de rechter niet kunnen krijgen; [132] maar in het licht van bv. vs. 5 wordt duidelijk, dat deze woorden ook in de situatie van deze psalm kunnen worden gebruikt; het woord wordt hier gebruikt in zekere parallellie met "zij, die uw naam kennen", vs. 11; zie nog op vs. 10 v.

11 *die uw naam kennen; die naar U vragen:* gezegd kan worden, dat door deze uitdrukkingen Israël naar zijn kern wordt aangeduid, vgl. Inleiding, § 8, III, A. — *die uw naam kennen:* vgl. Inleiding, § 9; deze uitdrukking is in de eerste plaats letterlijk te nemen; Israël, in tegenstelling met de andere volken, kent de naam van de HERE; aan Israël heeft Hij zijn naam meegedeeld. Maar beide delen van de uitdrukking zijn verdiept; Israël kent de naam van de HERE, d.i. kent zijn openbaring, kent de HERE zelf in zijn openbaring; en het kennen blijft niet tot een uitwendig kennen beperkt; het wordt een kennen, dat gemeenschap sticht, wil men: dat levensgemeenschap veronderstelt ("die uw naam kennen" betekent dan ook niet veel anders, dan "die uw naam liefhebben", zie 5:12). — *die naar U vragen:* "die zich tot U wenden"; de uitdrukking zal oorspronkelijk doelen op het gaan naar het heiligdom of naar een profeet, om een Godsspraak of andersoortige goddelijke hulp te vragen, vgl. Gen. 25:22; 1 Sam. 9:9; 2 Kon. 22:18 enz.; zie ook op 11:7; 27:8.

12, 13 We kunnen zeggen, dat hier het tweede deel van de psalm begint; zie de Inleiding. De dichter heeft gesproken van het rechterlijke ingrijpen van de HERE en op grond daarvan laat hij nu de opwekking horen, de HERE te loven. In vs. 13 geeft hij een samenvattende motivering van deze opwekking.

12 *Psalmzingt: een* dergelijke opwekking klinkt herhaaldelijk in de dankliederen en ook in de hymnen, vgl. 22:24; 30:5; 33:1 enz.; oorspronkelijk is dit wel een oproep aan de zangers of aan de vergaderde gemeente; vgl. Inleiding, § 5, III, B, *a.* — *Sion:* daar staat de ark. — *maakt onder de volken zijn daden bekend:* opdat ook zij de HERE erkennen, tot zijn lof en tot hun eigen heil; de gedachte aan de bekering der heidenen wenkt hier als een ver ideaal, vgl. Inleiding, § 8, III, A. Wanneer op een groot overwinningsfeest te Jeruzalem (zie op vs. 15) de daden van de HERE werden geprezen, kon de mare daarvan tot de omwonende volken doordringen; mogelijk waren gevangenen, of andere vertegenwoordigers van vreemde volken op dat feest aanwezig; zie op Ps. 47 en vgl. 22:28 vv.; 57:10; 105:1 e.a., ook 1 Kon. 10:1 vv.; 2 Kon. 20:12; 2 Kron. 20:29; 32:23, 31; Dan. 2:47; 3:28 v. enz.; voor "volken" wordt hier een ander woord gebruikt dan in vs. 6, 16, 18, 20: ze worden hier dan ook uit een ander gezichtspunt beschouwd.

13 *het vergoten bloed zoekt:* vgl. Gen. 9:5; Ez. 33:6; de bloedwreker zoekt het bloed, als iets, dat verloren [133] is; hij "ziet er naar om", vgl. 10:4 e.a.; het is voor hem als een schuld, die ingevorderd moet worden. — *het vergoten bloed:* het door de heidenen vergoten bloed is onrechtmatig vergoten, zie de Inleiding. — *zoekt:* Israël zoekt de HERE, vraagt naar Hem, vs. 11; Hij zoekt hun onrechtmatig vergoten bloed. — *gedenkt:* heeft het gedaan, doet het. — *aan hen:* nl. aan de in vs. *b* genoemde "ellendigen". — *Hij vergeet het geschrei der ellendigen niet:* telkens weer zegt de Bijbel, dat de HERE zich ontfermt over wat in de ellende verkeert. De uitdrukking suggereert: het kan een tijdlang zo schijnen, dat de HERE het geschrei der ellendigen "vergeet", er geen acht op slaat; zie op 13:2. — *ellendigen*[2]*:* zie op vs. 10 en vgl. Inleiding, § 9; het woord is hier acuut bedoeld.

14, 15 Deze verzen bevatten de inhoud van "het geschrei der ellendigen" (vs. 13), geven dus weer, hoe de

dichter in zijn nood heeft geroepen; het komt meer dan eens voor, dat in een danklied de

---

[2] Het *Qĕrē*ʾ heeft hier en 10:12 "ootmoedigen" (vgl. Inleiding, § 9); in vs. 19 is de situatie precies omgekeerd.

inhoud van het gebed uit de nood wordt meegedeeld, vgl. 30:9-11 e.a.; dat het gebed hier niet wordt ingeleid met bv.: "ik zeide", zal een gevolg zijn van de binding aan *het* alfabet.

14 *Wees mij genadig: zie* op 4:2. — *zie mijn ellende:* vgl. 25:18; 31:8 enz. — *mij opheffende uit de poorten van de dood:* vgl. 107:18; Job 38:17; Jes. 38:15; Matth. 16:18; Openb. 1:18 e.a.; het dodenoord wordt hier voorgesteld als een stad, de in de diepte ligt. Mogelijk heeft de dichter in persoonlijk levensgevaar verkeerd; waarschijnlijker echter ligt aan deze uitdrukking de gedachte ten grondslag, dat rampspoed, nederlaag voor de koning zoveel betekent als een afdaling in het dodenrijk, zie verder op 18:5-20.

15 Dit vers geeft een veel voorkomende pleitgrond: de eer van de HERE is met de uitredding van de dichter gemoeid, *uw roemrijke daden:* het is niet duidelijk, of het woord, dat in het oorspronkelijke staat, moet opgevat worden als enkelvoud ("uw lof"), of als meervoud. — *in de poorten van de dochter Sion:* duidelijk in tegenstelling met "de poorten van de dood"; in het dodenoord weerklinkt niet de lof van de HERE, 6:6 enz.; hier wordt met zo vele woorden gesproken van een loflied in Sion, en dat wil zeggen: bij het heiligdom. — *de dochter Sion:* Sion wordt gepersonificeerd, wordt voorgesteld als een maagd; naar een andere opvatting staat "dochter" voor heel de bevolking; dan moet men vertalen: "dochter van Sion".

16, 19 Op soortgelijke wijze als vs. 6-11 roemen deze verzen er in, dat de HERE de goddelozen verdelgt, de ootmoedigen niet beschaamd maakt. Vs. 16 stelt de ondergang der goddelozen voor ogen; vs. 17 toont daarvan de achtergrond: de HERE heeft dit bewerkt. Vs. 18 spreekt weer van de [134] ondergang der goddelozen, die er is en komen zal; vs. 19 wijst op de keerzijde daarvan: de bevrijding van de ootmoedigen.

16 Met een vrij plotselinge overgang wordt nu de verhoring van het gebed van vs. 14 v. getekend. Zie voor dit vers op 7:15-17, speciaal op vs. 16; door de uitspraak van vs. 17 blijkt zonneklaar, dat de dichter niet denkt aan een automatisch proces. Hier wordt naast de (vang-)*kuil* ook het *net* genoemd (vgl. 10:9; 25:15 enz., zie *van Deursen,* a.w., pag. 129 vv.); de vergelijking van de vijanden met jagers is dus nog verder uitgewerkt. Deze vergelijking komt herhaaldelijk voor; dit is de plaats, waar ze het duidelijkst heidenen geldt; meestal wordt ze gebruikt bij strijd tussen Israëlieten onderling. Mogelijk worden "kuil" en "net" in één adem genoemd (zie ook 35:7; 57:7; 141:9 v.), omdat soms het net in de kuil werd gelegd. In elk geval wordt ook hier (zie op 7:16) het verraderlijke van het doen der vijanden getekend.

17 *heeft zich doen kennen:* aan Israël, maar ook — en daarop valt de nadruk — aan de volken (zie de Inleiding), nl. door zijn volk te redden, de vijanden van zijn volk te straffen; algemeen uitgedrukt: in zijn almacht, in zijn straffende gerechtigheid, vs. 16, 18, ook in zijn trouw en ontferming, vs. 19; in één woord: als God; voor "kennen" zie op vs. 11, 21. — *de rechtszaak heeft Hij bevecht:* vgl. vs. 5; z.v.a. "het recht heeft Hij gehandhaafd". — *in het werk van zijn handen enz.*[3]*:* de Here heeft bewerkt, dat de goddeloze verstrikt raakte in zijn eigen handelingen, vgl. vs. 16.

18 *De goddelozen keren terug naar het dodenoord:* vgl. 31:18; 55:16, 24; 63:10, ook Num. 16:32 (Ps. 55:16 geeft daarvan de duidelijkste parallel). Deze uitspraak vormt een tegenstelling met vs. 146. De werkwoordsvorm, die hier gebruikt wordt, duidt aan: zij zijn bezig terug te keren en zullen terugkeren. Voor "terugkeren" vgl. 146:4; Job 1:21; wel z.v.a.: gaan daarheen, waar zij thuishoren; de goddelozen zijn a.h.w opgestegen uit het dodenoord, wilden de dichter daar naar toe slepen, maar moeten onverrichter zake terugkeren; vs. 4 sprak van een "achterwaarts terugkeren": nu blijkt, wat dat inhoudt. Voor "dodenoord" zie op 6:6. — *die God vergeten zijn:* vgl. de Inleiding, zie ook op 50:22. Dit is de enige plaats in deze psalm, waar niet van "HERE", maar van "God" wordt gesproken;

---

[3] In verschillende oude vertalingen wordt vertaald: "in het werk van zijn handen is de goddeloze verstrikt"; velen sluiten zich hierbij aan; deze vertaling berust op een andere vocalisatie, dan die de Masoreten geven.

"HERE" zou hier nauwelijks gebruikt kunnen zijn. De volken, die de dichter hier op het oog heeft, dienen wel hun goden, maar zijn vervreemd van de kennis van de enige ware God, wil men: rekenen in feite niet met enige goddelijke ordinantie. Let nog op het "vergeten" in vs. 19, 13.

[135]

19 Dit vers bevat een zeer treffende uitspraak. Evenals vs. 6 en vs. 16 heeft het een chiastische woordschikking, vgl. Inleiding, § 7, V, A. *voor altijd, voor immer:* vgl. vs. 6-8. — *arme:* 2ie op vs. 10; het woord duidt dikwijls de economisch zwakke aan, Deut. 15:4 enz., maar heeft ook een algemenere betekenis; het is dan ongeveer synoniem met het woord, dat ik door "ellendig" pleeg te vertalen, zie Inleiding, §9. — *vergeten:* zie op vs. 13. — *verwachting: de* ootmoedigen wachten op de bevrijding, op de ondergang der goddelozen, m.a.w. op het ingrijpen van de HERE; het "verwachten van de HERE" neemt in het O.T. een grote plaats in (vgl. 25:3, 5; Jes. 40:31 enz.); dit is typerend voor het karakter van de Oudtestamentische bedeling. — *gaat niet te loor*: vgl. 112:10; Spreuk. 10:28; 11:7 e.a.; zie ook "vergaan" in vs. 4, 6 v. — *ootmoedigen:* vgl. Inleiding, § 9; zoals herhaaldelijk staat het hier parallel met "armen, ellendigen".

20, 21 Het komt meer dan eens voor, dat een danklied eindigt met een bede, vgl. Inleiding § 5, IV, 1°, ook C. Dat dit danklied eindigt *met een* bede, behoeft zeker geen reden tot verwondering te geven, omdat ook andere uitspraken van deze psalm er op wijzen, dat nog niet alle vijanden verslagen zijn, zie de Inleiding.

20 *Sta op:* zie op 3:8. — *laat de mens niet sterk zijn:* voor "mens", zie op 8:5; de dichter denkt bij "de mens" hier zeker speciaal aan de volken; "sterk" heeft dikwijls, en ook hier, de bijbetekenis van "overmoedig", zoals "verdrukte, arme enz.", vgl. vs. 10, 19, vaak de bijbetekenis heeft van "ootmoedig". Als de volken, die slechts mensen zijn, sterk worden en in hun sterkte overmoedig, komt het volk van de HERE in de verdrukking. Dat is ook een "tegennatuurlijke" toestand: het sterk zijn is eigen niet aan de mens, maar aan God; Hij is sterk, is de "sterkte" van de vromen, vgl. 28:7 enz. Zie nog vs. 21b. — *voor uw aangezicht gericht worden:* tekenachtige uitdrukking; vgl. vs. 5, 8 v.

21 *leg vrees op hen:* laat vrees hen overvallen; "vrees" staat tegenover de in vs. 20 aangeduide overmoed. — *laten de volken weten: zie* op vs. 11, 17; nl. door wat hun overkomt; vgl. ons populaire "iemand aan zijn verstand brengen". — *dat ze mensen zijn:* slechts menselijk, niet goddelijk; ze dreigen door het besef van hun kracht dat te vergeten, vgl. vs. 20, zie daar; vgl. Job 33:12; Ez. 28:2, 9; 34:31; Hos. 11:9.

[136]

Psalm 10

Lāmèd I 1. Waarom, HERE, staat Gij in de verte,
verbergt Gij U in tijden met benauwing?
2. Om de hoogmoed van de goddeloze is de ellendige ontstoken:
laten zij gevangen worden in de overleggingen,
die zij hebben bedacht.

II A *a.* 3. Want de goddeloze roemt in de begeerte van zijn ziel,
en terwijl hij zijn slag slaat, spreekt hij zegenwensen uit;
hij veracht de HERE.
4. De goddeloze met zijn neus in de hoogte: "Hij ziet er niet naar om;
er is geen God" — dat zijn al zijn overleggingen.
5. Zijn wegen zijn ten allen tijde voorspoedig;
in de hoogte zijn uw gerichten, ver van hem;
al zijn benauwers: hij blaast op hen.
6. Hij zegt in zijn hart: ik zal niet wankelen;
ik, die van geslacht tot geslacht niet in rampspoed zal komen.

b. 7. Van vervloeking is zijn mond vol en van
bedriegerijen en onderdrukking;
onder zijn tong zijn moeite en ongerechtigheid.
8. Hij zit in hinderlaag bij gehuchten;
in verborgene plaatsen doodt hij de onschuldige;
zijn ogen: de zwakke bespieden zij.
9. Hij loert in het verborgene als een leeuw in het struikgewas;
hij loert om de ellendige te vangen;
hij vangt de ellendige, hem trekkende in zijn net.
10. En dan verbrijzelt hij: hij wordt neergeworpen
en hij valt door zijn geweldige kracht, de zwakken. [137]
11. Hij zegt in zijn hart: God vergeet het,
Hij verbergt zijn gelaat, Hij ziet het nooit of te nimmer.

Qōf *B* *a.* 12. Sta op, HERE, God, hef uw hand op;
vergeet de ellendigen niet!
13. Waarom veracht de goddeloze God,
zegt hij in zijn hart, dat Gij er niet naar omziet?

Rēsj *b.* 14. Gij hebt het *gezien,* want Gij: moeite en verdriet
aanschouwt Gij, het leggende in uw hand.
Op U verlaat zich de zwakke;
voor de wees zijt Gij, Gij een helper geweest.

Sjīn *c.* 15. Breek de arm van de goddeloze;
en de boze: ziet Ge naar zijn goddeloosheid om,
Ge zult haar niet vinden.

III 16. De HERE, Hij is koning, eeuwig en altoos;
de volken zijn vergaan uit zijn land.

Tāw 17. De begeerte der ootmoedigen hebt Gij gehoord, HERE;
Gij maakt hun hart vast, uw oor merkt op;
18. om recht te doen aan wees en verdrukte;
dan jaagt niet langer schrik aan de mens van de aarde.

Aan de opmerkingen, die in de Inleiding op Ps. 9 reeds over deze psalm gemaakt zijn, moge het volgende worden toegevoegd.

Ps. 10 is een klaaglied. Het is niet eenvoudig te zeggen, uit welke nood deze klacht geboren is. Het ligt voor de hand te denken aan binnenlandse onderdrukking; misschien is in de beschrijving van de goddeloze niet één trek, die ook niet van niet-Israëlitische onderdrukkers zou kunnen gelden, maar de beschrijving als geheel genomen wijst m.i. toch meer naar volksgenoten (voor "volken" in vs. 16 zie t.p.).

We zullen ons hebben voor te stellen, dat er onderdrukking is op allerlei wijze: bij de rechtspraak, op sociaal-economisch terrein; er wordt zelfs struikroverij bedreven, vs. 8 v. Van dit alles hebben uiteraard de weerlozen (de armen enz.) het meeste te lijden; zie de uitlegging van vs. 2, 8, 9, 14.

Opmerkelijk is, dat over de goddeloze bijna steeds in het enkelvoud wordt gesproken (de enige uitzondering wordt [138] gevormd door vs. *2b).* Het is mogelijk, dat het enkelvoud een veelheid van goddelozen aanduidt, die als een eenheid worden gezien; zie op 5:10. We zullen dan hebben te denken aan een algemene noodtoestand: de goddelozen hebben het voor het zeggen in Israël. Maar het is ook zeer goed mogelijk, dat de dichter één bepaalde persoon op het oog had; vgl. bv. 37:35 v., zie beneden, op vs. 18.

Tot nu toe zijn we er van uitgegaan, dat de psalm klaagt over onderdrukking, die op allerlei wijze wordt uitgeoefend. Maar hij kan ook een meer concrete aanleiding hebben gehad: de psalm zou, wel bij het heiligdom, ten gehore gebracht kunnen zijn door bloedverwanten van een man, die aan struikrovers, of aan een struikrover, ten prooi was gevallen; het aantrekkelijke van deze opvatting is, dat dan vele trekken zeer concreet worden, zie, behalve vs. 8 v., bv. het "wees" in vs. 14 en 18; maar uiteraard is een dergelijke opvatting nogal hypothetisch.

Deze psalm heeft de stijl van een cultuslied, vgl. Inleiding, § 4, speciaal II, B, E. Het is zeker mogelijk, dat hij gedicht is om in de eredienst ten gehore te worden gebracht, al zijn daar niet speciale aanwijzingen voor.

Wat de opbouw betreft, vs. 1 v. vormen de inleiding, waarin de voornaamste motieven van de psalm worden aangeslagen. Vs. 3-15 bevatten het hoofdgedeelte, dat in twee delen uiteenvalt, nl. vs. 3-11 en vs. 12-15. Vs. 3-11 geven een uitvoerige beschrijving van de goddeloze, nl. van zijn overmoed, vs. 3-6, zijn schanddaden, vs. 7-10, terwijl vs. 11 weer van zijn overmoed spreekt. Vs. 12 v. bevatten bede (en klacht), vs. 14 vertrouwensuitingen, vs. 15 zowel het ene als het andere. Vs. 16-18 brengen een vooruitgrijpend danklied en loflied.

We vinden in deze psalm vrijmoedige, bittere klacht, zie reeds dadelijk vs. 1. De eigenlijke bede, vs. 12, 15a, is ook hier kort, en er gaat een grondige "voorbereiding" aan vooraf (vgl. Inleiding, § 5, IV, A; § 7, VI); eerst wordt een brede schildering van de goddeloze gegeven,

vs. 3-11. Telkens weer wordt er op gewezen, dat de goddeloze zegt in zijn hart: "er is geen God", zie vs. 4, 6, 11, 13; hij veracht de HERE, vs. 3, 13; dit moet God toch wel nopen in te grijpen.

Over de goddeloze wordt het oordeel ingeroepen, vs. 15, ook vs. 2, vgl. Inleiding, § 8, II, C. Maar toch nog meer nadruk ligt op de bevrijding van de ellendige, zie vs. 12, 14-18. Pleitgronden voor zijn bede vindt de dichter, behalve in de goddeloosheid van de onderdrukkers, zie boven, in de nood van de onderdrukten. De ellendigen hebben "recht" op Gods hulp, omdat ze ellendig zijn. Alleen vs. 14c en 17 zegt nog iets anders van hen, nl. dat ze ootmoedig zijn, zich op God verlaten, Hem [139] hun begeerte bekend maken; en dat ligt geheel in de religieuze sfeer, spreekt niet van ethische deugden.

Te midden van de grote nood wordt uiting gegeven aan de zekerheid der verhoring, vs. 14, 15*b,* 16-18; daarbij komt de dichter tot ontroerende uitspraken, zie bv. vs. 14.

De betekenis van verschillende verzen, bv. vs. 3, 10, staat niet vast.

Ook in deze psalm weer vinden we vele voorbeelden van "de stijl der herhaling". In de beschrijving der onderdrukkers komen verschillende woorden meer dan eens voor. Zie het "goddeloos", vs. 2, 3, 4, 13, 15 (twee maal), "zegt in zijn hart" (nl.: "God vergeet het", of iets dergelijks), vs. 6, 11, 13, vgl. ook vs. 4, "overleggingen", vs. 2, 4, "veracht", vs. 3, 13; zie ook vs. 8 v.: drie maal "loert, hinderlaag" (deze woorden komen van dezelfde stam), twee maal "het verborgene, de ellendige, vangen". Let vooral op "(niet) omzien naar, vergeten, zien", vs. 4, 13, 15; vs. 11, 12; vs. 11, 14; ook op "moeite", vs. 7, 14. De onderdrukten worden "ellendig" genoemd, vs. 2, 9 (twee maal), 12, vgl. ook vs. 17, "zwak", vs. 8, 10, 14; vgl. "wees" in vs. 14, 18. Zie nog "benauwing, benauwers" in vs. 1, 5, "begeerte" in vs. 3, 17.

1, 2 De psalm begint met een bittere klacht, vs. 1, een schildering van de ellende, vs. 2a, een wens, dat de goddelozen hun streken thuis krijgen, vs. *2b.* In dit begin klinken reeds de hoofdmotieven van deze psalm.

1 Vgl. 22; 2, zie daar. De goddeloze denkt, dat God niet hoort en ziet, "er niet bij is", vs. 4, 6, 11, 13; in deze klacht spreekt de dichter uit: het heeft er ook alle schijn van, dat de goddeloze gelijk heeft. *Waarom:* de vraag, die herhaaldelijk, 22:2; 88:15 e.a., zie ook vs. 13 van deze psalm (waar overigens een ander woord gebruikt wordt), in de psalmen klinkt en die alleen als antwoord begeert het verlossende ingrijpen Gods. — *staat Gij in de verte:* het lijkt wel, alsof de HERE handelt gelijk de priester en de Leviet, die "aan de overzijde voorbijgingen", zie Luc. 10:31 v. — *verbergt Gij U:* letterlijk staat er "verbergt Gij"; we zullen er bij moeten denken "uw gelaat", vs. 11, "uw ogen", Lev. 20:4; Jes. 1:15, of "uw oor", Klaagl. 3:56, zie nog vs. 14, 17. — *tijden met benauwing:* vgl. 9:10.

2 *hoogmoed:* het is niet zonder betekenis, dat dit het eerste woord is ter kenschetsing van de goddeloze; de hoogmoed van de goddeloze neemt in deze psalm een grote plaats in, vs. 3-6, 11, 13; trouwens, in vele psalmen klinkt de klacht over de hoogmoed, zie op 17:10. — *is de ellendige ontstoken:* hij staat in brand, is gloeiend door emoties, nl. van wrevel, zorg, verdriet; vgl. ons populaire "van de kook zijn".

[140] Voor "ellendige" vgl. § 9; dit woord duidt aan, dat de hier bedoelde mensen van het doen der goddelozen te lijden hebben; m.i. is het waarschijnlijk, hoewel niet zeker, dat het tevens inhoudt: zij behoren tot de mensen, die economisch en sociaal weerloos zijn, de armen enz.; deze hebben immers het meeste te lijden van onrechtvaardige rechtspraak, uitbuiting enz.; zie ook op vs. 8, 9, 14. — *laten zij gevangen worden enz.:* de wrevel enz. van de ellendige uit zich in *deze* ongeduldige verzuchting (zoals ook reeds in de klacht van vs. 1), die aan de beschrijving van het doen der goddelozen voorafgaat. Vgl. 9:16, zie daar. Voor "overleggingen" vgl. vs. 4; hier duidt het woord echter meer aan het bedenken van schanddaden, de misdadige plannen. Dit is de enige plaats in deze psalm, waar over de onderdrukkers in het meervoud wordt gesproken, zie de Inleiding; dit meervoud bewijst natuurlijk niet, dat de auteur bij het dichten van deze psalm niet één bepaalde persoon op het oog had: deze zal handlangers gehad hebben.

3-11 Deze verzen geven een uitvoerige beschrijving van de goddeloze. Vs. *3*-6 spreken van zijn hoogmoed (en in verband daarmee van zijn voorspoed), vs. 7 vv. van zijn schanddaden. Natuurlijk is er verband tussen het ene en het andere; omdat de goddeloze hoogmoedig is, in zijn hart zegt: Hij ziet er niet naar om, durft hij zijn schanddaden te bedrijven. Op de beschrijving van de schanddaden, vs. 7-10, volgt dan ook nog weer een vermelding van de hoogmoed, vs. 11; daardoor wordt tevens een scherpe tegenstelling met het volgende deel van de psalm tot stand gebracht.

3-6 Een beschrijving, als we hier vinden, wordt herhaaldelijk van de goddelozen gegeven, vgl. 73:3 vv. enz. De goddeloze is hoogmoedig. Hij gaat er van uit, dat God geen oog heeft voor zijn misdrijven en voor de nood van de ellendige. Het staat dan ook zo: ondanks zijn goddeloosheid heeft hij voorspoed. Door deze verzen, zie ook vs. 11, 13, wordt blootgelegd, waarin de goddeloosheid van de door deze psalm beschreven onderdrukkers haar oorsprong en haar kern heeft, nl. in het niet rekenen met God en met het goddelijke gericht; zie op 14:1. Telkens wordt in deze psalm er op gewezen, dat de goddeloze zegt in zijn hart: God ziet er niet naar om, zie vs. 4, 6, 11, 13, ook vs. 3; dit behoeft niet te slaan op bewuste overleggingen; waar het op aankomt is dit: de goddeloze handelt, alsof er geen goddelijk gericht is. In feite "veracht hij de HERE", vs. 3, 13. Dat hierop zo grote nadruk gelegd wordt, dient vooral om de HERE te nopen in te grijpen.

3 roemt *in de begeerte van zijn ziel:* "de begeerte" zal hier zijn "de vervulde begeerte", vgl. 21:3 e.a., of wil men: "het begeerde", vgl. Gen. 49:26 e.a.; dus: hij roemt er in, dat hij zijn begeerte vervuld ziet en dat wat hij begeerde zo kostelijk is. "Begeerte" wordt hier in ongunstige zin gebruikt, [141] zie 78:3 v. enz., echter ook 10:17 e.a.; hier zal in de eerste plaats aan de hebzucht gedacht moeten worden, vgl. vs. *b. Deze* woorden zullen, evenals de volgende, een sarcastische klank hebben; te bedenken valt, dat in de psalmen telkens weer de HERE het voorwerp van het "loven, roemen" is. — *zijn slag slaat:* letterlijk "zijn snede snijdt", d.i. "het gewevene van de drom afsnijdt", vgl. Jes. 38:12; z.v.a.: op een onrechtmatige wijze zijn bezit vermeerdert. — *spreekt hij zegenwensen uit:* bedoeld zal zijn het "zegenen", d.i. "prijzen" van God (zie op 16:7), vgl. Zach. 11:5, en het onder aanroeping van Gods naam aan de naaste geluk toewensen, mogelijk ook het zichzelf gelukkig prijzen, vgl. 49:19; in elk geval zijn ook deze woorden sarcastisch bedoeld. Anderen: "zegent hij, wat de HERE veracht". — *hij veracht de HERE:* bij het in het vorige genoemde "roemen en zegenen" zal hij de HERE wel genoemd hebben, maar het is slechts lippentaai. In korte en krachtige woorden wordt de wortel van zijn goddeloze handelwijze blootgelegd; het vervolg werkt deze woorden uit, vs. 4, 11, 13; zie verder op vs. *3*-6.

4 *goddeloze: tot* drie maal toe klinkt in vs. 2-4 dit scherpe woord, vgl. Inleiding, § 9. — *Hij:* God wordt a.h.w. met een hoofdbeweging, waaruit verachting spreekt, aangewezen. — *ziet er niet naar om:* letterlijk "zoekt niet, vraagt er niet naar", vgl. 9:13; dus: vraagt geen rekenschap; vgl. ook vs. 13, 15. — er *is geen God: zie* op 14:1; dat geen theoretisch, maar een practisch atheïsme wordt bedoeld, blijkt ook uit de uitdrukkingen, die in vs. a en vs. 11 worden gebruikt. — *dat zijn at zijn overleggingen:* die waan beheerst zijn geest geheel en al, bepaalt het karakter van zijn overleggingen, zijn plannen; vgl. vs. 2.

5 Dit vers laat zien, dat gerekend naar de schijn der dingen de goddeloze gelijk heeft met zijn in vs. 4 getekende overleggingen. De voorspoed der goddelozen is telkens weer voor de rechtvaardigen tot aanvechting geweest; we begrijpen dit te beter, als we bedenken, hoe diep de overtuiging was, dat rechtvaardigheid met voorspoed, goddeloosheid met onheil gepaard behoort te gaan; zie verder Inleiding, § 8, II, D. *in de hoogte zijn uw gerichten,* ver van *hem:* Gods gerichten gaan a.h.w. over zijn hoofd heen, zodat hij er niet door wordt getroffen; ze liggen buiten zijn gezichtskring; mogelijk duidt de dichter hier aan: God spreekt wel recht, maar Hij doet dat in de hemel, en de uitwerking wordt niet terstond op aarde openbaar. — *hij blaast op hen:* vgl. 12:6; 27:12; wel als teken van verachting, vgl. Mal. 1:13, zie echter ook op 27:12.

6 Hier bereikt de overmoed een toppunt: niet alleen het heden, ook de toekomst denkt de

goddeloze te beheersen; vgl. bij wijze van tegenstelling bv. 73:17 vv.; 92:8. *in zijn hart:* vgl. vs. 11, 13; de betekenis van deze uitdrukking heeft verschillende schakeringen; soms is de betekenis: [142] "hartgrondig; niet slechts met woorden, maar met heel de persoon", zie 9:2, ook 35:25 e.a.; een andere maal: "weliswaar niet met woorden, maar wel in het binnenste", vgl. 28:3; ook dan is te bedenken, dat "het binnenste" al het andere beheerst. Hier zal de dichter ook wel tot uitdrukking willen brengen, dat de goddeloze de bedoelde woorden niet hardop durft of wil zeggen, maar de nadruk valt er toch op, dat ze heel zijn bestaan bepalen. — *ik zal niet wankelen:* vgl. bv. 15:5; 30:7, zie daar. — *van geslacht tot geslacht enz.:* de goddeloze stelt zich voor, dat zijn voorspoed bij zijn nakomelingen van geslacht op geslacht zal overgaan; de Israëliet voelt zich één met zijn geslacht; zie voor de tegenstelling vs. 16.

7 Wordt in vs. 3-6 vooral de overmoed van de goddeloze getekend, in vs. 7-10 wordt meer concreet aangegeven, welk kwaad hij bedrijft; zie voorts op vs. 3-11. Zie voor vs. 7, speciaal voor "vervloeking", Inleiding, § 6, II, D; vgl. Rom. 3; 14. *bedriegerijen: zie* Inleiding, § 9, onder "bedrog"; zie ook de Inleiding op deze psalm.

8 Na het woord wordt de daad beschreven. We zullen dit vers letterlijk moeten opvatten (ondanks de beeldspraak van vs. 9: dat zijn stereotiepe beelden), vgl. ook Hos. 6:9; 7:1. In vs. 8 v. wordt er nadruk op gelegd, dat de goddeloze zijn schanddaden in het verborgene volvoert; daarmee hangt samen zijn waanvoorstelling, dat God het niet ziet, vs. 11 e.a. Voor de stijlfiguren in deze verzen zie de Inleiding, *de onschuldige:* hij heeft er geen enkele aanleiding toe gegeven, dat de goddeloze hem vermoordt. — *de zwakke:* we zullen ook dit woord concreet moeten opvatten, dus: die niet in staat is bij een aanval door struikrovers zich te verdedigen.

9 Het is niet uit te maken, of dit en het volgende vers alleen slaan op het struikroversbedrij f van vs. 8, of dat ze een wijdere strekking hebben, m.a.w. tekenen, dat de goddelozen door allerlei middelen op een geniepige en verraderlijke wijze slachtoffers maken; vgl. ook de Inleiding. In het eerste geval geldt van "de ellendige" hetzelfde als van "de zwakke" in vs. 8; in het andere geval zal het een algemene strekking hebben, zie op vs. 2. De herhaling in dit vers geeft uiting aan de bewogenheid van de dichter: "loeren", "vangen", "ellendige" worden twee maal gebruikt. Van die bewogenheid geeft ook blijk de abrupte overgang in beeldspraak: eerst wordt de goddeloze met een *leeuw* vergeleken, zie op 7:3, dan met een jager *("net",* zie op 7:16; 9:16).

10 De betekenis van dit vers staat niet tot in bijzonderheden vast. Bij de door mij aanvaarde opvatting vinden we ook in dit vers abrupte overgangen, die spreken van de bewogenheid van de dichter: eerst is de goddeloze onderwerp, dan de ellendige; over de ellendige wordt eerst in het enkelvoud, dan in het meervoud gesproken.

[143]

11 Voor de functie van dit vers zie op vs. 3-11; zie ook op vs. 3-6 en op 6, 8. *vergeet: zie* op 13:2. — *verbergt zijn gelaat:* z.v.a. "wendt zijn ogen af", vgl. vs. 1, 13:2 enz.; te bedenken valt, dat het aanschouwen van Gods gelaat voor de vrome licht en heil betekent, vgl. 4:7; 11:7, zie daar, enz. — *nooit of te nimmer:* ook hier het gevoel van veiligheid tot in de verre toekomst, vgl. vs. 6.

12-15 Deze verzen, zo kunnen we zeggen, vormen het tweede deel van vs. 3-15. Het bestaat uit gebeden, vs. 12, 15a, klacht, vs. 13, uitingen van vertrouwen, vs. 14, *5b.* Vele uitdrukkingen, die in het voorgaande gebruikt zijn, keren hier terug; in verschillende gevallen dient dit om een krachtige tegenstelling te vormen, zie "vergeten" in vs. 12 en vs. 11, "er naar omzien" in vs. 13, 15, en vs. 4, "zien" in vs. 14 en vs. 11.

12 Eerst nu komt de eigenlijke bede, die voorbereid is door de brede schildering van de goddeloze; zie de Inleiding. Het moge openbaar worden, dat de gedachten, die de goddeloze over God koestert, waandenkbeelden zijn. De bede bestaat uit korte, krachtige uitroepen, vgl. 3:8 e.a. *Sta op:* zie op 3:8. — *hef uw hand op:* God laat nu a.h.w. zijn hand werkeloos langs zijn zijde hangen, vgl. vs. 1. — *vergeet:* vgl. vs. 11. — de *ellendigen: zie* op

vs. 2, ook op 9:13.

13 Nog eens weer, vgl. vs. 3-6, 11, brengt de bidder, als een krachtige ondersteuning van zijn gebed, onder Gods aandacht, dat de goddeloze niet met God rekent; zie verder op vs. 3, 6, 4. We kunnen zeggen; de vraag is verkort. De bedoeling is: waarom laat Gij toe, dat de goddeloze God veracht?; waarom gedraagt Gij U zo, dat de goddeloze er toe komen kan God te verachten? Vgl. ook vs. 1, zie daar.

14 Reeds hier, zie verder vs. 16-18, verheft zich het geloof tot troostvolle zekerheid: naar de schijn der dingen geoordeeld is God doof en blind, zie vs. 1 enz., maar het is slechts schijn; hoezeer de goddeloze zijn wandaden ook in het verborgene heeft bedreven, vs. 8 v., en hoezeer hij ook, in verband daarmee, zich inbeeldt, dat ze ongestraft zullen blijven, vs. 4, 11, God heeft het wel terdege gezien en zal op zijn tijd ingrijpen. Zoals zo dikwijls in de psalmen wordt de HERE hier getekend als een God vol van ontferming en meedogen; Hij, Israëls koning, zie vs. 16, behartigt speciaal de zaak van de weerlozen, *verdriet:* zie op 6:8. — *het leggende in uw hand:* om het nauwkeurig te bekijken en om het te bewaren en te zijner tijd de vergelding te geven: straf voor de goddeloze, vreugde voor de verdrukten. — *de zwakke, de wees:* de wees zal hier, gelijk op vele andere plaatsen, genoemd worden als een voorbeeld van personen, die zichzelf niet kunnen helpen, vgl. Ex. 22:22; Ps. 68:6 enz.; en zo zal "zwakke" hier gebruikt zijn in dezelfde zin als "ellendige" in vs. 2, zie daar; zie echter ook de Inleiding en op "zwakke" in vs. 8. — *Op U verlaat zich de*

[144] *zwakke:* de zwakke zoekt hulp bij God en vindt haar ook; op dat laatste ligt, blijkens het verband, zelfs de nadruk; we zouden ook kunnen vertalen: kan de zwakke zich verlaten. — *zijt Gij, Gij een helper geweest:* het is God eigen een helper te zijn.

15 Vs. *a* bevat, evenals vs. 12, een directe bede; de bede van vs. 12 wordt ondersteund door de beschrijving van de goddeloze, vs. 3-11, die van vs. 15a door de vertrouwensuitingen van vs. 14. Vs. *b* bevat bij de door mij aanvaarde opvatting opnieuw een uiting van vertrouwen. *Breek enz.:* plastische beeldspraak; voor een nadere uitwerking zie Ez. 30:21 vv. — *ziet Ge enz.: zeer* krasse taal, krasser dan die van 37:36; nauwelijks heelt God zich opgemaakt om in te grijpen, of de boze is met zijn werk vernietigd, en dat zo radicaal, dat zelfs het goddelijke oog hem niet meer vindt; vgl. nog vs. 4, 13.

16-18 Deze verzen bevatten een op de verhoring vooruitgrijpend lied van lof en dank, vgl. Inleiding, § 4, II, E (hier zal gesproken moeten worden van nawerking van het cultische ritueel); het is reeds voorbereid door de vertrouwensuitingen van vs. 14, 15b. We zullen zelfs moeten zeggen, dat de dichter zich hier verplaatst acht in "de grote Toekomst": dan zal het koningschap van de HERE zich tenvolle openbaren. Hij ziet dus de tegenstelling van goddelozen en onderdrukten, die tussen de Israëlieten onderling bestaat, in ruimer verband: de tijd komt, waarin geen goddeloze, Israëliet of niet-Israëliet, in Kanaän zal worden gevonden. Zo kan het spreken over "de volken", vs. 16, worden verklaard; men kan desgewenst ook aannemen, dat de goddelozen of goddeloze, over wie in deze psalm telkens gesproken wordt, hun (zijn) positie dankte(n) aan het heulen met niet-Israëlitische machthebbers, die in Kanaän heersten; zie verder reeds de Inleiding op Ps. 9.

16 *De HERE, Hij is koning:* vgl. 47:9; 93:1 enz. (de uitdrukkingswijze is op die plaatsen overigens enigszins anders); in het verband van onze psalm is vooral belangrijk, dat de ware koning de geweldenaar bestraft, de hulpeloze beschermt, vgl. Ps. 72 enz. — *eeuwig en altoos:* vgl. Inleiding, § 9; tegenstelling met vs. 6 en 11. — *de volken zijn vergaan uit zijn land:* zie reeds boven; men bedenke, hoe dikwijls vreemde volken Kanaän zijn binnengedrongen, Israël hebben onderdrukt, de HERE hebben gehoond; overigens blijkt uit deze uitspraak, dat hoewel de blik van de dichter doordringt tot in de verre toekomst, die blik toch begrensd blijft door de grenzen van de Oudtestamentische bedeling: Kanaän is het land van de HERE, de (niet-Israëlitische) volken komen in *deze* uitspraak alleen voor als voorwerpen van Gods toorn.

17 *begeerte:* vgl. vs. 3; bedoeld wordt natuurlijk speciaal de in het gebed geuite *begeerte.* — *ootmoedigen: zie* Inleiding, § 9. — *gehoord,* oor: naast het *"zien",* vs. 11, 14, wordt hier het "horen" Gods genoemd. — *Gij maakt hun hart* [145] *vast:* Gij bevestigt (telkens weer) hun hart, vgl. Inleiding, § 9, zodat het niet heen en weer geslingerd wordt, maar standvastig is; dat houdt ook in, dat het in de rechte verhouding tot God staat; vgl. 78:8; 1 Kron. 29:18 enz.

recht te doen enz.: de koning helpt het weerloze, het onderdrukte, en dat helpen is ook een recht doen. — *dan jaagt enz.:* vgl. 9:20 v., zie daar. — *jaagt schrik aan:* het "geweldenaar" in 37:35 komt van dezelfde stam; we kunnen zeggen: door 37:35 v. wordt in het kort het doen en het lot van de goddelozen van onze psalm getekend. — *de mens:* hoeveel de goddeloze zich moge inbeelden, hij is "mens", zie op 8:5.— *van de aarde:* onderstreept, dat de mens niet goddelijk is.

Psalm 11

1. Voor de koorleider; van David.

I Bij de HERE schuil ik;
hoe kunt gij tot mij zeggen:
vlucht naar uw gebergte als een vogel?

II 2. Want zie: de goddelozen, zij spannen de boog,
zij hebben hun pijl op de pees gelegd,
om in het duister te schieten op de rechten van hart

3. Ja, de grondslagen worden vernield:
de rechtvaardige — wat kan hij doen?

III 4. De HERE, Hij is in zijn heilig paleis;
de HERE: in de hemel is zijn troon.
Zijn ogen, zij aanschouwen,
zijn wimpers, zij keuren
de mensenkinderen.

5. De HERE: de rechtvaardige keurt Hij en de goddeloze;
en die het geweld liefheeft, haat Hij met heel zijn ziel.

6. Hij regent op de goddelozen vurige kolen en zwavel;
en schroeiende wind is het deel van hun beker.

7. Want rechtvaardig is de HERE, gerechtigheidsbetoningen heeft Hij lief;
de oprechten zullen zijn gelaat aanschouwen.

Het is weer moeilijk vast te stellen, in welke situatie deze psalm ontstaan is. Ook afgezien van het opschrift wijzen [146] verschillende gegevens er op, dat hier niet een particulier persoon spreekt: de psalm wordt beheerst door de algemene tegenstelling tussen rechtvaardigen en goddelozen, en zie vooral vs. *Id, 3a,* 6. We kunnen denken aan de tijd van het broeien van Absaloms opstand, of ook van andere revolutionaire woelingen; ook tijdens Davids benauwing door Saul kunnen er situaties geweest zijn, waarin deze psalm paste. Minder waarschijnlijk is het m.i., dat we aan buitenlandse vijanden moeten denken.

Evenals in Ps. 4, doen zich nu in Davids omgeving stemmen horen van vrees en ongeloof, zie vs. 1. De raad om naar het gebergte te vluchten, is niet per *se een* blijk van ongeloof, vgl. bv. 2 Sam. 15:14 vv., ook Matth. 24:16, maar werd in dit geval door David wel als zodanig beschouwd; vgl. bv. Neh. 6:11.

De toestand is critiek. Misschien valt uit vs. 2, zie daar, af te leiden, dat de goddelozen gewapenderhand optreden. In elk geval: "de grondslagen worden vernield" (vs. 3, zie daar).

Ook als aanvaard wordt, dat hier niet een particuliere persoon spreekt, zie boven, is het toch opmerkelijk, in welke ruime verbanden de dichter zijn geding met de goddelozen zet, zie vs. *3a,* vs. 4-7, speciaal vs. 6. Zie verder voor de wijze, waarop over de rechtvaardigen en de goddelozen gesproken wordt, Inleiding, § 8, II; § 9.

Gezegd kan worden: deze psalm is een klaaglied van een enkeling, dat een eigen karakter draagt; vgl. Inleiding, § 5, III, C. Een overheersende plaats wordt ingenomen door wat — ook weer met een gebrekkige naam — "uitingen van vertrouwen" genoemd kunnen worden. De

bede ontbreekt. Het staat zelfs zo, dat over de HERE telkens in de derde persoon gesproken wordt. Overigens heeft het uitspreken van de zekerheid des geloofs ongetwijfeld mede tot doel, de HERE op te wekken om in te grijpen.

Het is goed mogelijk, dat deze psalm gedicht is om bij het heiligdom ten gehore te worden gebracht. Zie voor het "Bij de HERE schuil ik" (vs. 1) op 7:2. Het is zelfs denkbaar, dat vs. 4-7 door een dienaar van het heiligdom ten gehore werd gebracht; maar erg aannemelijk is dat m.i. niet, omdat in vs. 1 reeds dezelfde toon weerklinkt.

Na een belijdenis, dat hij van de Here alleen alle hulp verwacht, wijst de dichter met verontwaardiging de van ongeloof getuigende raad om te vluchten af; vs. 1. Hij tekent dan eerst de situatie, waarin hij verkeert; naar de schijn der dingen is deze inderdaad hopeloos; vs. 2. En vervolgens geeft hij uiting aan de zekerheid des geloofs, dat de Here de goddelozen zal straffen, de rechtvaardigen uitredden; vs. 4-7. We kunnen zeggen, dat de uitspraak van vs. 1 door het overige van de [147] psalm wordt uitgewerkt: door vs. 2 v. wordt duidelijk gemaakt, waarom de raad om te vluchten gegeven wordt; door vs. 4-7, waarom de dichter deze raad met verontwaardiging afwijst.

De psalm is op een kunstige, we zouden bijna zeggen: vernuftige wijze opgebouwd. Hij bevat verschillende voorbeelden van "de stijl der herhaling". Zie "rechtvaardig" (of een verwant woord) in vs. 3, 5, 7 (twee maal), "oprecht" in vs. 2, 7, "goddeloos" in vs. 2, 5, 6, "keuren" in vs. 4, 5, "aanschouwen" in vs. 4, 7, "liefhebben" in vs. 5, 7. Vgl. Inleiding, § 7, IV, C. Er is reden "rechtvaardig" bepaald een "sleutelwoord" van deze psalm te noemen, vgl. Inleiding, § 7, IV, B. Het eerste deel eindigt met de klacht: "de rechtvaardige — wat kan hij doen?" Maar vs. 5 zegt, dat bij de goddelijke keur de rechtvaardige als zodanig openbaar wordt: "De HERE: de rechtvaardige keurt Hij en de goddeloze". En vs. 7 zegt het nog veel sterker: "Want rechtvaardig is de HERE". Zou de rechtvaardige machteloos staan? De HERE staat niet machteloos: Hij verdelgt de goddeloze, en Hij is de rechtvaardige bij uitstek. "Rechtvaardig is de HERE, gerechtigheidsbetoningen heeft Hij lief"; zo luidt de uitspraak van vs. 7; het vormt een merkwaardige, kunstige tegenstelling met vs. 5: "die het geweld liefheeft, haat Hij met heel zijn ziel".

Voorts moet gewezen worden op het gebruik van de climax in deze psalm, zie Inleiding, § 7, V, A, ook: III, B. We gaan weer uit van het slot van de klacht: "de rechtvaardige — wat kan hij doen?" Pal daarop wordt beschreven het doen van de HERE, die niet machteloos is. We hebben in vs. 4 vv. vóór ons een machtige climax, die doet denken aan een opkomend onweer. Eerst het korte, zwaar geladen zinnetje: "De HERE, Hij is in zijn heilig paleis", vs. 4a. Hij *is* daar maar niet alleen: Hij zit er op zijn troon, zijn rechterstoel, vs. 4*b*. En Hij zit daar niet werkeloos: "zijn ogen, zij aanschouwen", vs. 4*c*; weer zulk een zwaar geladen paar woorden. Het wordt nader uitgewerkt: "zijn wimpers, zij keuren de mensenkinderen", vs. 4*d*. Bij die goddelijke keur wordt een groot onderscheid openbaar: "De HERE: de rechtvaardige keurt Hij en de goddeloze", vs. 5a. Naar hem, die als goddeloze openbaar wordt, gaat uit de goddelijke haat, vs. *Sb.* De HERE doet die haat ook gevoelen, op een verschrikkelijke wijze, zie vs. 6. Daartegenover stelt vs. 7 het lot van de rechtvaardigen: zij zullen het gelaat van de HERE aanschouwen. Wel zwaar geladen was dat eerste zinnetje: "De HERE, Hij is in zijn heilig paleis".

1 *Bij de HERE schuil ik:* zie op 7:2. — *hoe kunt gij enz.:* afwijzende vraag, vgl. Gen. 26:9; 39:9 enz.; hier worden wel sprekende ingevoerd vreesachtige, kleingelovige vrienden, aanhangers, mensen uit de omgeving van de dichter; [148] zie voorts de Inleiding. Anderen zien in deze woorden een klacht over het optreden van de vijanden: "hoe noopt ge mij (niet zozeer door woorden als wel door daden) te vluchten naar het gebergte?"; vgl. 1 Sam. 26:19. — *tot mij:* letterlijk "tot mijn ziel", zie Inleiding, § 9. — *vlucht naar uw gebergte:* het is niet zeker, of "vlucht" als enkelvoud of als meervoud bedoeld is; "uw" staat in het meervoud; 'k vat "vlucht" dan ook het liefst op als meervoud; de dichter wordt dan aangesproken als leider van een groter geheel: "vliedt, gij en uw aanhang, naar uw gebergte". — *naar uw gebergte:* herhaaldelijk wordt gesproken van de vlucht naar (de holen en spelonken van) het

gebergte in tijden van gevaar, vgl. Richt. 6:2; 1 Sam. 13:6; Matth. 24:16, ook in de tijd van de Makkabeeën (1 Makk. 2:28) en van Bar Kochba; denk ook aan de vondsten van Qumran. — *uw gebergte:* waar ge al eerder schuilplaats hebt gevonden; waar ge in *deze* omstandigheden thuishoort. — *als een vogel:* of "gij vogel"; vgl. Klaagl. 3:52; zie voorts op vs. 2.

2 Het is dubieus, of vs. 2 v. al of niet een voortzetting vormen van de woorden der vreesachtige vrienden. M.i. is het het waarschijnlijkst, dat hier de dichter zelf spreekt; de woorden van kleingeloof vinden ook wel weerklank in het hart van de dichter zelf: vandaar juist zijn krachtige afwijzing in vs. 1. *spannen de boog enz.:* herhaaldelijk worden de goddelozen met jagers vergeleken, zie op 7:16; 9:16 enz. (daar "kuil" en "net", hier "pijl en boog", vgl. 64:4 e.a.); overigens is het wel mogelijk, dat de goddelozen ook metterdaad pijl en boog hanteerden, maar het figuurlijke gebruik van deze uitdrukkingen zal hier in elk geval meespelen, vgl. "in het duister", en "als een vogel" in vs. 1. "Evenals de valkenjacht was ook het mikken op vrijgelaten duiven met pijl en boog een koninklijke sport, zoals wij uit Assyrische bronnen weten. Thans echter is het de koning zelf, die als een duif gejaagd wordt", *Böhl,* t.p. — *spannen: zie* op 7:13. — *in het duister:* z.v.a. "heimelijk, tersluiks"; men bedenke, dat het duister één van de chaos-machten is, zie op vs. 3. — *rechten van hart: zie* op 7:11.

3 *de grondslagen worden vernield:* wel van het openbare leven, nl. recht en gerechtigheid, vgl. 82:5, ook 75:4; men kan ook denken aan de grondslagen van de bestaande politieke verhoudingen, vgl. 60:4; zakelijk is het verschil niet groot: wanneer de bestaande politieke verhoudingen worden omgekeerd, is dit in het oog van de dichter, zo zullen we het ons hebben voor te stellen, onrecht. Het is een krasse uitspraak: door het doen der goddelozen dreigt de kosmos weer tot chaos te worden.

4-7 Het is mogelijk, maar m.i. niet waarschijnlijk, dat hier een andere stem, de stem van een dienaar van het heiligdom, klinkt, zie de Inleiding. Wel staat het zeker zo, dat deze verzen hebben, wat genoemd kan worden: een profetisch [149] karakter, zie Inleiding, § 8, I. Met een ruk wendt de dichter de blik af van de chaotische toestanden op aarde. Op aarde heersen onrecht en geweld, maar in de hemel is een rechtvaardige Rechter: Hij zal het recht doen zegevieren; de grondvesten van de aarde mogen geteisterd zijn, Hij zorgt er voor, dat toch niet de chaos-machten het winnen, vgl. 75:4. De gedachte, dat God uit de hemel alles gadeslaat en dat Hij over aller doen vonnis strijkt, heeft een diepe indruk op het gemoed van Israëls dichters gemaakt; ze komt veelvuldig in de psalmen voor, zie 14:2; 33:13 v.; 53:3; 66:7; 102:20; 113:5 v.; 138:6 e.a. Deze verzen hebben een universalistische klank: het goddelijke keuren gaat over alle mensen; overigens denkt de dichter bij het "rechtvaardigen" en "goddelozen" m.i. toch speciaal aan Israëlieten, zie ook op 14:1-3 en vgl. Inleiding, § 8, III, A.

4 *De HERE, Hij is in zijn heilig paleis;* vgl. Hab. 2:20; voor "heilig paleis" zie op 2:6; 5:8. — *troon:* zie op 9:5. — *wimpers:* bij scherp gadeslaan of nadenken knijpt men de oogleden samen. — *keuren: zie* op 7:10.

5 *de rechtvaardige keurt Hij en de goddeloze;* nu wordt aangeduid, dat bij de goddelijke keur een groot onderscheid openbaar wordt, en daarom ook de grote scheiding wordt voltrokken. De Masoreten willen blijkens hun accentuatie "en de goddeloze" bij het volgende nemen. — *liefheeft, haat:* men lette op de tegenstelling; zie ook vs. 7.

6 Het gericht over de goddelozen, dat hier getekend wordt, heeft grootse afmetingen; dit is in overeenstemming hiermee, dat hun doen diep ingrijpende gevolgen heeft: heel het bestaan van de kosmos wordt er door bedreigd, vs. 3. *Hij regent enz.:* de Here doet de goddelozen het lot van Sodom en Gomorra ondergaan, vgl. Gen. 19:24 v.; Am. 4:11, zie ook op Ps. 18:9. Uit de vocalisatie der Masoreten schijnt afgeleid te moeten worden, dat zij deze woorden als volgt opvatten: "Hij regent op de goddelozen strikken: vuur en zwavel enz."; dit is ook de opvatting van verschillende oude vertalingen; bij "strikken" kan men aan bliksems denken. — *schroeiende wind:* de hete, verstikkende en verschroeiende woestijnwind. — *deel van*

hun beker: vgl. 16:5; 23:5; 75:9, verder Jer. 25:15 vv. enz., ook bv. Matth. 26:39; ieder krijgt in zijn beker dat deel van de spijze en de drank, dat de huisvader voor hem bestemt; volgens anderen ligt aan de beeldspraak ten grondslag het gebruik, dat bij een godsoordeel van het uitdrinken van een beker soms gemaakt werd, vgl. Num. 5:11 vv.; de beeldspraak wordt zowel in gunstige als in ongunstige zin gebruikt. — *schroeiende wind is het deel van hun beker:* in deze verbinding ligt een schrijnende tegenstelling besloten; het leeg drinken van een beker pleegt lafenis te geven; de schroeiende wind kan een ondragelijke dorst veroorzaken.

[150] *gerechtigheidsbetoningen heeft Hij lief:* vgl. 33:5; 37:28 e.a.; Hij heeft er zelf lust in gerechtigheid te betonen en Hij heeft ook lust in het gerechtigheidsbetoon van mensen; men lette op de dubbele tegenstelling met vs. 5. — *de oprechten:* vgl. vs. 2 ("rechten van hart"). — *zijn gelaat aanschouwen:* gespaard blijven in het goddelijke gericht, kunnen bestaan voor Gods oog (in tegenstelling met de goddelozen, vs. 5 v.), Gods gemeenschap genieten; vgl. 17:15 e.a., ook Matth. 5:8, zie ook op 4:7; 10:11; 16:11; 41:13. "Die het aangezicht van de koning zien" was een staande term voor voorname hovelingen, 2 Kon. 25:19; Esth. 1:14; vgl. ook 2 Sam. 14:24 enz., ook Esth. 4:11 (in onze psalm wordt de HERE speciaal als koning, als koninklijke rechter voorgesteld, vs. 4v.). Voorts valt te bedenken, dat met name in het heiligdom het aangezicht van God aanschouwd werd, vgl. Deut. 31:11 enz. De uitdrukkingswijze is verschillend in de verschillende delen van het O.T.: elders wordt herhaaldelijk gezegd, dat het voor de mens niet is weggelegd het gelaat van God te zien, Ex. 34:20 e.a. Zie nog het "aanschouwen" in vs. 4.

Psalm 12

1. Voor de koorleider; op de achtste; een psalm van David.

I 2. Bevrijd, HERE, want het is uit met de vrome;
ja, de getrouwen zijn verdwenen onder de mensenkinderen.

3. Nietswaardigheid spreken zij, een ieder met zijn naaste;
met gladde lippen, dubbelhartig, spreken zij.

4. Afsnijden moge de HERE alle gladde lippen,
de tong, die grote dingen spreekt;

5. van hen, die zeggen: "Met onze tong zijn wij sterk;
onze lippen zijn met ons; wie is heer over ons?"

II 6. Vanwege de onderdrukking der ellendigen, vanwege het gesteun der armen —
nu zal Ik opstaan, zegt de HERE;
Ik zal in de vrijheid stellen hem, tegen wie men blaast.

III 7. De woorden van de HERE zijn loutere woorden,
zilver, gezuiverd in een smeltoven in de aarde, zeven maal gereinigd. [151]

8. Gij, HERE, Gij zult hen bewaren;
Gij zult ons altoos behoeden tegen dit geslacht.

9. De goddelozen trekken rond,
terwijl de gemeenheid zich bij de mensenkinderen verheft.

Het is onwaarschijnlijk, dat deze psalm klaagt over onderdrukking door buitenlanders. Voorts: we kunnen moeilijk aannemen, dat hier een willekeurige Israëliet over persoonlijke vijanden klaagt, zie bv. vs. 2, 6. We zullen moeten kiezen tussen twee mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is, dat hier de koning, een leider klaagt over binnenlandse tegenstanders. De andere mogelijkheid is, dat de psalm een meer algemene tijdschildering bevat.

In het eerste geval is hij nauw verwant aan psalmen, als Ps. 5, 7, 11 enz. We zouden bv. kunnen denken aan de tijd van Absaloms opstand. Vele uitdrukkingen passen goed bij die tijd, zie bv. vs. 3-5. David noemt dan zichzelf en de zijnen "ellendigen, armen", vs. 6, omdat ze door samenzweerders dreigen overmand te worden (vgl. op 10:8). Wordt met "de vrome" (enkelvoud) in vs. 2 speciaal David bedoeld?

Bij de andere mogelijkheid staat onze Psalm meer op één lijn met psalmen, als Ps. 10, 14, 58, 82. Wel altijd in Israëls geschiedenis is er de tegenstelling geweest tussen de "vromen, getrouwen" en de goddelozen. Dikwijls viel dit samen met sociale tegenstellingen. We kunnen dan bij "ellendigen, armen", vs. 6, aan de sociaal zwakken denken.

M.i. verdient de eerste mogelijkheid de voorkeur. Daarbij komen de gebezigde uitdrukkingen het best tot haar recht. Als bezwaar ertegen kan worden aangevoerd, dat we dan een "ik" zouden verwachten, maar ernstig is dit bezwaar niet; men zie nog het enkelvoud in vs. 2 (zie boven) en vs. 6, en zie op vs. 8.

De psalm kan dan "een klaaglied van een enkeling" genoemd worden, zie Inleiding, § 5, III, C.

Voor de tegenstelling tussen de rechtvaardigen en de goddelozen, zie Inleiding, § 8, II.

Dit is één van de psalmen, waarin het sterkst de macht van het vijandelijke woord op de voorgrond treedt. Men lette er op, dat in de beschrijving van het doen der goddelozen over niets anders dan over het misbruik van de tong gesproken wordt, en men zie vooral de zeer karakteristieke uitspraak van vs. 5 (het is niet nodig aan te nemen, dat de goddelozen deze uitspraak bepaald op hun lippen nemen, maar ze karakteriseert in elk geval hun levenshouding). Men zie Inleiding, § 6, II, D. 'k Moge ook hier verwijzen naar 2 Sam. 15:1 vv.; in een dergelijke situatie had David nog de feitelijke macht in handen, maar de vijanden wisten zo goed — of zo slecht — hun tong te [152] gebruiken, dat ze wel reden hadden te zeggen: "wie kan ons aan?"

Om een inzicht te krijgen in de opbouw van de psalm moeten we speciaal letten op vs. 6. Dit is een woord van de HERE. M.i. spreekt hier een andere stem, dan in het voorgaande en het vervolg, de stem van een dienaar van het heiligdom: alleen bij deze opvatting komt de reactie in vs. 7 tot haar recht. Deze stem spreekt uit, dat het gebed verhoring zal vinden. Hoe werd de zekerheid daarvan verkregen? Ligt hier een buitengewone werking van de Geest, of een raadplegen van de HERE aan ten grondslag? Het is mogelijk, zie op Ps. 20. Er valt evenwel op te letten, dat vs. 6 een vrij algemene uitspraak bevat. Mogelijk was het gewoonte, dat een dienaar van het heiligdom na het gebed uitsprak, dat God een hoorder der gebeden is. Heel de Schrift leert ons, dat God het gebed verhoort, maar op zijn wijze en op voorwaarde, dat het een bidden is naar zijn wil (1 Joh. 5:14). Dergelijke "restricties" zouden dan ook op een uitspraak, als die van 12:6, van toepassing zijn. Overigens is vs. 6 toch meer dan een bemoedigend woord: de dienaar van het heiligdom spreekt ambtshalve ("zegt de HERE"). Zie nog 1 Sam. 1:17. Vgl. voorts Inleiding, § 4, II, D; § 8, I.

De opbouw is dus als volgt. Vs. 2-5 bevatten klacht en bede, vs. 6 geeft uit naam van de HERE verzekering van de verhoring van het gebed, vs. 7 v. antwoorden met het Amen des geloofs, terwijl vs. 9 de blik nog weer op de huidige onderdrukking richt.

Ook in deze psalm vinden we de stijlfiguur der herhaling, vgl. Inleiding, § 7, IV, B, C[1]. Zie "(gladde) lippen" in vs. 3, 4, 5, "tong" in vs. 4 en 5, drie maal "spreken" in vs. 3 v., "zeggen" en "woorden" (de hier gebruikte Hebreeuwse uitdrukkingen komen van dezelfde stam) in vs. 5, 6, 7; vs. 2 bidt om "bevrijding", vs. 6 belooft haar.

Vooral treft ons in deze psalm de tegenstelling — en dat is veel meer dan een stilistisch verschijnsel — tussen het woord van de mensen en het woord van de HERE. Op een indrukwekkende wijze worden tegenover elkaar geplaatst de nietswaardige mensenwoorden en de woorden des HEREN, die volkomen zuiver zijn, d.i. niet vermengd met iets onbetrouwbaars.

De psalm bevat nog een scherpe tegenstelling, nl. die tussen de waan van de goddelozen, dat zij geen menselijke of goddelijke heer boven zich hebben, en de werkelijkheid; zie de tegenstelling tussen vs. 5 en vs. 6.

De levendigheid van de psalm wordt verhoogd, doordat zowel de goddelozen, vs. 5, als de HERE, vs. 6, sprekende worden ingevoerd; vgl. bv. op Ps. 2.

[153]

1 op de achtste: zie op 6:1.

2 De psalm begint als met een noodkreet: het eerste woord is een krachtig beroep op Gods hulp. Herhaaldelijk wordt het gebed zorgvuldig voorbereid, zie 3:8; 10:12; 44:24 enz., maar hier, en elders, zie 4:2; 6:2; 7:2 enz., valt de dichter met de deur in huis. Voor de klacht in dit vers vgl. Micha 7:2 enz. *Bevrijd:* vgl. 3:8; 6:5; 7:2 enz. en zie Inleiding, § 9. — *het is uit met:* slaat "de vrome" speciaal op de dichter (zie de Inleiding), dan betekent de uitdrukking "aan het einde van zijn mogelijkheden zijn"; waarschijnlijker is m.i., dat vs. a gelijke betekenis

---

[1] Vgl. *M. Buber*, Good and evil, 1953, pag. 8 v.

heeft als vs. *b:* de vromen verdwijnen, worden schaars. — *vrome:* zie Inleiding, § 9. — *getrouwen: zie* Inleiding, § 9, bij "betrouwbaarheid"; bedoeld worden dus "de vasten": omdat ze in de juiste verhouding tot God staan, zijn ze niet "dwazen", zijn ze niet "nietswaardigheid", maar hebben ze gehalte, en daarom kan men ook op hen aan in het onderlinge verkeer. — *onder de mensenkinderen:* de dichter denkt wel in de eerste plaats aan Israël; zie nog op 14:1-3.

3 *Nietswaardigheid:* zie op 24:4; 26:4; er zal hier speciaal gedacht moeten worden aan leugen, laster, boze plannen, intriges. — *gladde lippen:* letterlijk "lippen van gladde dingen, woorden (vgl. Jes. 30:10; Dan. 11:32), van gladheid"; bedoeld zal zijn, dat ze schoonklinkende, bv. vleiende woorden spreken; zie ook op 5:10. — *dubbelhartig:* letterlijk "met hart en hart"; hun hart is anders, dan zij voorgeven.

4, 5 Na de bede en de klacht volgt nu de wens, dat de HERE de goddelozen moge verdelgen, waarbij de goddelozen nog nader worden getekend, *de tong, die grote dingen spreekt:* nu zal speciaal op hun overmoed gedoeld worden, zie vs. 5; vgl. 73:8 v., ook Dan. 7:8, 11 (; 11:36); Openb. 13:5. — *Met onze tong:* niet "door", maar "met betrekking tot". — *zijn met ons:* als dienaren, hulptroepen, die tot onze beschikking staan en ons helpen, vgl. 2 Kon. 9:32. — *wie is heer over ons*?.- niemand "kan ons de baas". De bedoeling zal zijn tot uitdrukking te brengen, dat de goddelozen geen menselijke of goddelijke meester erkennen; voor het laatste vgl. 10:4 enz. In deze woorden bereikt de tekening van de goddelozen haar climax. Heel de tekening van de goddelozen heeft ook, heeft vooral tot doel God te bewegen, om in te grijpen; en dat geldt speciaal van deze woorden. — Misschien vormt vs. *5b een* tegenstelling met het "De Here is met ons", dat de ware Israëliet spreekt.

6 Zie de Inleiding op deze psalm; ook voor het "ellendigen, armen"; zie daarvoor ook Inleiding, § 9. De werkelijkheid is wel gans anders, dan de goddelozen het zich inbeelden. Zoals zo dikwijls, wordt als motief van het goddelijke ingrijpen het meedogen genoemd, *gesteun:* wordt bv. Van [154] gewonden gebruikt, vgl. Jer. 51:52; de inhoud van het gesteun is, zo kan gezegd worden, in vs. 2-5 meegedeeld. — *nu zal Ik opstaan:* een zeer krachtige uitdrukkingswijze; vgl. Jes. 33:10. — *nu:* de goddelijke erbarming kan niet langer wachten. — *opstaan:* zie op 3; 8. — *in de vrijheid stellen:* bevrijden van de druk en in de ruimte stellen, vgl. vs. 2. — *hem, tegen wie men blaast:* tegen wie al die valse en overmoedige woorden van vs. 3-5 worden uitgesproken, zie nog op 10:5. Overigens is de vertaling onzeker; veelal vertaalt men: "die daarnaar hijgt, verlangt". Voor het enkelvoud zie de Inleiding.

7 Zie de Inleiding, *loutere:* het woord betekent "rein" in tegenstelling met "vuil", wordt ook gebruikt van "reine, d.i. onvermengde olie", "rein goud", d.i. zonder bijmengsels. — *zilver enz.:* zie voor het zuiveren van edele metalen *van Deursen,* a.w., pag. 198 v. (vgl. bv. Ez. 22:18, 20); voor smeltoven ABE, onder "oven". — *in een smeltoven in de aarde:* de vertaling staat niet vast. — *zeven maal:* het getal van de volheid.

8 *Gij zult hen bewaren:* volgens anderen "Gij zult ze, nl. de woorden, gestand doen". — *ons:* plotselinge persoonswisseling, zoals dat vaak voorkomt; de dichter geeft nu te kennen, dat hij ook tot de "ellendigen en armen" behoort. Ook is mogelijk, dat "hem" vertaald moet worden, in de betekenis van "ieder van hen". — *altoos:* "in eeuwigheid", zonder dat er een einde aan komt, vgl. Inleiding, § 9. De Masoreten hebben blijkens hun accentuatie dit woord met "geslacht" willen verbinden: "het geslacht, dat er in eeuwigheid zijn zal"; hier spreekt een lange smartelijke ervaring uit. — *geslacht:* de hierdoor aangeduide groep van mensen vinden hun eenheid niet hierin, dat ze tijdgenoten zijn, maar hierin, dat ze gelijk zijn in gezindheid en handelen; vgl. 14:5; 24:6; 73:15; 112:2, ook bv. Matth. 17:21

9 Het is ook mogelijk te vertalen: "wanneer, of: hoewel de goddelozen rondtrekken"; het verschil is m.i. niet groot: in elk geval richt de dichter aan het slot zijn blik weer op het sombere heden; zie verder op 14:7. *trekken rond:* gedragen zich overal als heer en meester.

Psalm 13

1. Voor de koorleider; een psalm; van David.

I 2. Tot hoelang, HERE?: zult Gij mij voor altoos vergeten?;
tot hoelang verbergt Gij uw gelaat voor mij? [155]

3. Tot hoelang moet ik plannen beramen in mijn ziel,
met kommer in mijn hart des daags?
Tot hoelang verheft zich mijn vijand boven mij?

II 4. Aanschouw toch, antwoord mij, HERE, mijn God;
doe mijn ogen stralen, opdat ik in de dood niet ontslape;

5. opdat mijn vijand niet zegge: ik heb hem overmocht,
mijn benauwers niet juichen, als ik wankel.

III 6. En ik — op uw goedertierenheid vertrouw ik;
moge mijn hart juichen in uw bevrijding.
Ik wil voor de HERE zingen, want Hij heeft mij welgedaan.

Dit is *een* klaaglied van een enkeling, vgl. Inleiding, § 5, III, C.

Het is een korte psalm, waarin zeer weinig concreets gezegd wordt over de toestand van de dichter, maar die toch treft en ontroert. In korte woorden wordt gezegd alles wat voor Gods aangezicht te zeggen valt: klacht, bede, uiting van vertrouwen, danklied. Binnen de nauwe wanden van dit lied voltrekt zich een grote ommekeer: de klacht over het door God vergeten zijn verandert in het danklied wegens Gods weldaden.

Er klinken hier diepe tonen: doodsgevaar dreigt, vs. *4b;* de dichter gevoelt zich door God vergeten, vs. 2a.

De opbouw is strak en doorzichtig. De psalm begint met een klacht, waarin tot vier maal het ongeduldige "tot hoelang" weerklinkt, vs. 2 v. Daarbij sluit zich aan de bede, vs. 4 v. Zowel in de klacht, als in de bede spreekt de dichter eerst over God, dan over zichzelf, dan over de vijanden (vgl. *Weiser).* De psalm besluit met een uiting van vertrouwen en een reeds nu aangeheven danklied, vs. 6. Er is een duidelijke tegenstelling tussen vs. 5 (het juichen van de vijand) en vs. 6 (het juichen van de dichter).

Groot is het onderscheid tussen het begin en het slot van de psalm. Er liggen weinig woorden tussen. Toch is de overgang geleidelijk te noemen. Zie nog Inleiding, § 4, II, E.

Verschillenden hebben er op gewezen, dat a.h.w. de golfslag in deze psalm steeds korter wordt: de klacht bestaat uit vijf regels, de bede uit vier, het slot uit drie, vgl. Inleiding, § 7, VI; "zoo worden na angstigen storm de golven steeds kleiner, tot eindelijk de zee weer wordt als een spiegel, waarin het blauw des hemels weerkaatst" *(Noordtzij).*

Wat de noodtoestand betreft, waarin de dichter zich bevindt, verschillende auteurs denken aan ziekte. Wel ten onrechte: vs. 3a pleit er tegen, vs. *4b* pleit er niet voor, zie de exegese, zie ook op vs. *5b.* De dichter wordt door vijanden belaagd, en wel [156] in die mate, dat hij de dood voor ogen ziet, vs. *4b.* Er is geen reden, deze psalm aan David te ontzeggen; er valt niet meer vast te stellen, in welke periode van Davids leven hij gedicht is. Ook deze psalm is later door de Joden toegepast op de lotgevallen van het volk; vgl. Inleiding, § 6, V, 2°. Interessant is de Midrasj, waarvan *I. L. Seeligmann* (Supplements to Vetus Testamentum, I, 1953, pag. 172 v.) melding maakt; daarin wordt vs. 6 als volgt gelezen: "Ik vertrouw op uw trouw in Babel; mijn hart jubelt, omdat Gij mij geholpen hebt gedurende de heerschappij van

de Meden; ik zing de Here in de tijd der Grieken, omdat Hij mij welgedaan heeft tegenover het geweld van de Romeinen" (de vier op elkaar volgende wereldrijken worden hier genoemd).

2 De dichter klaagt eerst, niet over het doen der vijanden, maar over Gods handelen, zie op 22:2. Het is ook mogelijk te vertalen: "Tot hoelang, HERE, zult Gij mij voor altoos vergeten?"; dan heeft de dichter in zijn ongeduld twee uitdrukkingen ineengesmolten; zie nog 74:10 e.a. *Tot hoelang:* uitroep van ongeduld; het is al zo lang zo; vgl. 62; 4; Job 18:2; 19:2, ook Ps. 6:4 enz.; met deze woorden klaagt de Here herhaaldelijk over het doen van zijn volk, vgl. Ex. 16:28; Num. 14:11. — *vergeten:* aan deze uitdrukking ligt wel de gedachte ten grondslag, dat er een band is tussen God en de bidder, zie op 9:18; de goddeloze beweert, dat God vergeet, vgl. 10:11; de vrome belijdt, dat God niet vergeet, vgl. 9:13, bidt er om, dat God niet vergeet, 10:12; hier wordt er over geklaagd, dat God vergeet. — *verbergt Gij enz.: zie* op 10:11.

3 Veelal vertaalt men al of niet met tekstwijziging: "Tot hoelang moet ik zorgen, smarten in mijn ziel omdragen, kommer in mijn hart?" De vertaling "zorgen, smarten" is echter te weinig gemotiveerd; wel is mogelijk, dat "kommer" het voorwerp van het werkwoord is. *plannen: zie* op 1:1 ("overleggingen"); steeds moet de dichter er op uit zijn de aanslagen van de vijand te doorkruisen. — *des daags:* velen veranderen hier de tekst en lezen: "dag en nacht" of "iedere dag"; 'k neem echter liever aan, dat de dichter hier abrupt spreekt; hij heeft wel in gedachten, dat de kommer er 's nachts ook is, maar komt er niet aan toe, dat uit te spreken. — *verheft zich mijn vijand boven mij?:* z.v.a. "overwicht hebben"; de vijand triumfeert nog niet over de dichter: daarvoor wordt nog slechts gevreesd, vgl. vs. 5.

4 *Aanschouw toch:* tegenstelling met het "verbergen van het gelaat" in vs. 2. — *antwoord: zie* op 3:5. — *mijn God: zie* op 3:8. — doe *mijn ogen stralen:* letterlijk "verlicht mijn ogen", vgl. 1 Sam. 14:27, 29 (door verkwikking bij lichamelijke uitputting), Ezra 9:8 (door opheffing van de [157] benauwing door de vijanden, zo ook wel hier); zie ook op 19:9 en vgl, nog 6:8 e.a. — *in de dood ontslape:* letterlijk wel "(de slaap van) de dood slape", vgl. Jer. 51:39 e.a., ook bv. Joh. 11:11 vv.

5 In dit vers komt tot uiting de grote gevoeligheid van de Israëliet voor hoon en smaad, vgl. Inleiding, § 6, II, D, 3°. *mijn vijand, mijn benauwers:* zoals dikwijls, afwisseling van enkelvoud en meervoud, zie op 5:10. — *wankel:* vgl. bv. 18:37; *Schmidt, Böhl* leiden uit dit woord af, dat de dichter aan een oogziekte leed.

6 Er is een scherpe tegenstelling met het vorige vers: zie het "juichen" in vs. 5 en in vs. 6; de dichter vertrouwt op de HERE (vs. 6): dus zal hij niet wankelen, vgl. vs. 5; zie voor een dergelijke tegenstelling bv. 12:5 v. *goedertierenheid:* vgl. Inleiding, § 9. — *mijn hart:* vgl. Inleiding, § 9; als het hart juicht, juicht de hele mens, ook de mond; zie ook vs. 3. — *juichen:* in het bijzonder valt hier te denken aan een danklied bij het heiligdom. — *Ik wil enz.:* hier wordt het danklied reeds aangeheven. — *Hij heeft mij welgedaan:* letterlijk "Hij heeft het (nl. het goede) in betrekking tot mij volbracht".

Psalm 14

1. Voor de koorleider; van David.
   De dwaas zegt in zijn hart:
   er is geen God.
   Zij handelen verdorven, afschuwelijk;
   er is niet één, die goed doet.
2. De HERE: uit de hemel ziet Hij uit
   op de mensenkinderen;
   om te zien, of er één is, die verstandig is,
   die naar God vraagt.
3. Allen zijn ze afgeweken,
   tezamen zijn ze bedorven;
   er is niet één, die goed doet;
   neen, ook niet één.
4. Hebben alle bedrijvers van ongerechtigheid geen kennis?
   Zij eten mijn volk op, als aten zij brood.
   De HERE roepen zij niet aan.
5. Daar overvalt hen de schrik; [158]
   want God is bij het rechtvaardige geslacht.
6. Het voornemen van de ellendige kunt gij wel beschamen,
   maar de HERE is zijn schuilplaats.
7. Och, dat uit Sion Israëls bevrijding kwam;
   als de HERE een keer brengt in het lot van zijn volk,
   moge Jakob juichen,
   Israël zich verheugen.

Volgens sommigen zijn de bedrijvers van ongerechtigheid, over wie deze psalm spreekt, niet-Israëlieten (bv. Filistijnen, Samaritanen). Met de meesten houd ik het er liever voor, dat het Israëlieten zijn: vs. 1-3 komen dan beter tot hun recht.

De onderdrukten worden genoemd "mijn volk" (het volk van de dichter?, zie de exegese van vs. 4), "het rechtvaardige geslacht", vs. 5, "ellendigen", vs. 6, zie ook het spreken over "Israël, het volk van de HERE, Jakob" in vs. 7. "Ellendigen" zullen ze genoemd worden juist, omdat ze onderdrukt werden; ook is mogelijk, dat speciaal de sociaal zwakken tot hen behoorden; zie voor een soortgelijke vraag op 10:2. Ze heten "het rechtvaardige geslacht": de onderdrukkers bekommeren zich niet om God; onder de verdrukten zijn vele, die de Here vrezen. De dichter noemt hen "mijn volk": aan hen voelt hij, de koning, de leider, zich speciaal verbonden; we kunnen zeggen: ze vormen "het ware Israël". Voor vs. 7 zie de exegese.

Een bepaalde groep in Israël verdrukt de rest van het volk; in verband daarmee is er een wijd om zich grijpende religieus-zedelijke verwildering. Het is mogelijk, dat deze psalm een meer concrete aanleiding had (benauwing van David en de zijnen door Saul, of door

Absalom). Maar het is waarschijnlijker, dat hij een meer algemene tijdschildering bevat: het is telkens weer voorgekomen in Israël, dat er wantoestanden waren op sociaal gebied, juridisch gebied enz.

Gezegd kan worden, dat de psalm een "profetisch" karakter draagt, zie Inleiding, § 8, I. Als deze psalm van David is — en er is geen voldoende reden, dat te ontkennen —, dan kunnen we een psalm als deze een voorloper noemen van de prediking der "grote profeten"; vgl. Jer. 5:1 vv. enz.

Het is moeilijk de psalm op een bevredigende wijze in te delen. We kunnen zeggen: vs. 1 geeft een beschuldigende beschrijving van de toestand; vs. 2-5 tekent het goddelijke toetsen en richten; vs. 6 trekt de conclusie uit het voorgaande (of geeft de samenvatting ervan); vs. 7 bevat het de psalm afsluitende gebed; zie verder de uitlegging.

Misschien moet gezegd worden, dat deze psalm in de kern een gebed is, m.a.w., dat al het andere voorbereiding is op de [159] bede van vs. 7. Maar het is wel *zo* waarschijnlijk, dat het hoofdaccent ligt op de bestraffing en gerichtsprediking (en de daarin besloten vertroosting). Vgl. Inleiding, § 5, IV, 1° en C.

Is deze psalm in kern een gebed, dan ligt het voor de hand, dat hij als cultuslied gedicht kan zijn. Maar ook als de bestraffing en de gerichtsprediking het hoofdaccent hebben, is dat zeer goed mogelijk, vgl. bv. 81:7 vv.; 95:8 vv. In elk geval is deze psalm in terminologie en structuur nauw verwant aan de psalmen, die m.i. als cultuspsalmen moeten beschouwd worden; zie ook nog het "uit Sion" in vs. 7.

Vgl. voor deze psalm ook op Ps. 53.

1 dichter wil het verval, dat er in zijn dagen is, beschrijven; en dan stoot hij dadelijk door tot de kern: het niet rekenen met God[1]. Andere dingen zullen meer in het oog gevallen zijn: zedelijke verdorvenheid, verdrukking van de rechtvaardigen; maar de dichter laat zich niet op een dwaalspoor brengen: hij ziet de wortel. *De dwaas:* met dit woord kwalificeert de dichter de goddeloze, de bedrijver van ongerechtigheid, vgl. 39:9; 74:18, 22 e.a.; in heel de psalm valt er sterke nadruk op, dat de goddeloze geen verstand heeft, vgl. vs, 2, 4; het hier gebruikte woord heeft misschien een krassere betekenis dan ons woord "dwaas"[2].— *zegt in zijn hart:* zie op 10:6; wanneer iemand dat in zijn hart, het centrum van zijn bestaan, zegt, denkt, wordt daardoor al zijn doen en laten bepaald; vgl. ook *Noordtzij,* t.p.: "Ze meenen met een enkel woord God te kunnen uitschakelen en door hun ontkenning de realiteit van het godsbestuur te kunnen vernietigen". — er *is geen God:* zie op 10:4, vgl. ook Zef. 1:12 e.a.; bedoeld wordt niet een theoretisch, een intellectueel atheïsme; dat kwam in die tijd niet voor, en dat behoeven deze woorden ook niet aan te duiden; we zouden ook wel kunnen vertalen: "God is er niet", is niet aanwezig, laat zich niet gelden. Deze mensen laten hun leven bepalen door de gedachte, de voorstelling, dat God vergeet, niet ziet (10:11), niet ingrijpt. Ze zullen niet welbewust het bestaan van God geloochend hebben, maar de dichter heeft toch het volste recht hun deze krasse uitspraak toe te schrijven, omdat het loochenen van, het niet rekenen met het werken Gods in feite op één lijn staat met het loochenen van zijn bestaan, en dat nog wel speciaal voor het bewustzijn van die tijd, dat weinig onderscheidde tussen "bestaan" en "werken". Zoals [160] ook wel vanzelf spreekt, wordt hier niet de naam "HERE", maar de naam "God" gebruikt: deze mensen rekenen met geen enkel goddelijk ingrijpen, zie ook op 9:18. Zie nog op vs. 5 en op 10:4.

---

[1] Het is de bedoeling van dit vers de goddeloze, de bedrijver van ongerechtigheid, de dwaas te typeren, uit te spreken, wat de grondtrek van zijn bestaan is, nl. het niet rekenen met God; door dat uit te spreken, *zegt* het ook — al is dat niet in de eerste plaats de bedoeling —, dat niet rekenen met God dwaasheid is; in die zin wordt het vers vaak geciteerd.

[2] Vgl. *W. H. Gispen,* GTT, LV, 1955, pag. 161-170, o.a. pag. 170: "Deze naam moet men zich met inspanning verwerven... Het begrip 'minderwaardigheid' zit er in".

De dichter brengt dan verder er van onder de indruk, welk een onlosmakelijke band er is tussen religieus verval en zedelijk verval. Dat doet hij door na vs. a zonder enige overgang in de meest krasse bewoordingen uit te spreken, dat het doen van deze mensen slecht is. En hoe nauw die band is, wordt vooral door de laatste woorden van dit vers op een suggestieve wijze aangeduid. De mens doet de met de werkelijkheid strijdende uitspraak: er is geen God; het zeer reële gevolg daarvan is: er is niet één, die goed doet (letterlijk: "er is geen goed-doener"). *Zij handelen verdorven, afschuwelijk:* hier worden krasse woorden gebruikt; het effect wordt nog verhoogd, doordat de woorden zonder voegwoord naast elkaar worden gezet, vgl. Inleiding, § 7, V, B; met het woord, dat door "afschuwelijk handelen" is vertaald, hangt samen een woord, dat herhaaldelijk afgoden aanduidt ("gruwelen", Deut. 32:16 enz.).

2 Machtige tegenstelling. De dwaas moge zeggen: er is geen God, de HERE is er wel degelijk; uit zijn hemelburcht, waar Hij troont als koninklijke rechter, ziet Hij in verheven rust neer op de mensen, en op zijn tijd komt Hij in actie (vs. 5). Een soortgelijke mensvormige voorstelling van God als hier wordt bv. ook gegeven 11:4-7, zie daar, Gen. 11:5; 18:21. *ziet Hij uit:* zoals Abimelech (Gen. 26:8), de moeder van Sisera (Richt. 5:28), *Izebel* (2 Kon. 9:30) uitzien uit het venster; vgl. Ps. 102:20. — *die verstandig is, die naar God vraagt:* voor de combinatie zie op vs. 1. — *die verstandig is:* die nauwlettend acht geeft en daardoor inzicht krijgt in de feitelijke toestand (vgl. *Noordtzij).* — *die naar God vraagt:* zie op 9:11.

3 Dit vers beschrijft, tot welk resultaat God bij zijn zien en keuren komt. *Allen zijn ze afgeweken:* letterlijk "het geheel is afgeweken", nl. van God en zijn wegen. — *bedorven:* als melk, die zuur wordt; het afwijken van God is het bederf van het mensenleven, doet het tot ontbinding overgaan. — er *is niet één enz.: zie* beneden.

1-3 Bij vs. 1 denkt de dichter zeker speciaal aan de onderdrukkers; maar zijn uitspraak: "er is niet één, die goed doet" heeft toch een algemene klank. Hetzelfde geldt in zeer versterkte mate van vs. 2 v. Ook de uitspraken van vs. 3 slaan speciaal op de onderdrukkers. Maar in feite zegt de dichter meer: de HERE ziet immers neer op de mensenkinderen in het algemeen. En dat zal de dichter ook welbewust gedaan hebben. Om het zo te zeggen, de dichter herhaalt zijn uitspraak: "er is niet één, die goed doet", voegt er nu een versterking aan toe: "neen, ook niet één"; het is, alsof hij nader bij dit oordeel [161] stilstaat en met smartelijke verbazing constateert, dat het in veel striktere zin geldt, dan waarin hij het aanvankelijk uitsprak. Het is dan ook geen wonder, dat Rom. 3:10-12 deze uitspraak toepast op alle mensen; zie overigens ook op 5:10. Vgl. nog 130:3; 143:2 e.a. en zie op 11:4-7; 12:2.

4 Het is niet gemakkelijk vast te stellen, wie hier de spreker is (de HERE of de dichter), en welke functie dit vers in het geheel heeft. M.i. spreekt hier de dichter: hij noemt Israël, d.w.z. de kern ervan, zie boven, "mijn volk", omdat hij er een bijzondere relatie mee heeft (zie echter ook vs. 7). Voorts kunnen we dit vers zien als een nadere uitwerking van vs. 3; we krijgen dan deze volgorde: vs. 2 het goddelijke keuren, vs. 3 v. de uitslag, vs. 5 het daarop volgende goddelijke ingrijpen; vgl. 11:4 vv. *Hebben enz.:* deze vraag van verontwaardigde verbazing is als een laatst appel (zie *Weiser).* — *geen kennis:* vgl. 82:5; de betekenis van het "kennis hebben" is soortgelijk, als die van het "verstandig zijn" in vs. 3, zie ook op vs. 1 en 19:3 en vgl. Inleiding, § 9. — *Zij eten mijn volk op, als alen zij brood:* de betekenis van de Hebreeuwse woorden staat niet vast; letterlijk staat er: "mijn volk etende, eten zij brood"; dit zal betekenen, dat zij het volk opeten (vgl. 27:2; 57:5, ook Spreuk. 30:14; Mi. 3:3) met dezelfde vanzelfsprekendheid, met dezelfde graagte, als waarmee zij brood eten. — De *HERE roepen zij niet aan:* ze roepen de naam van de HERE niet uit in gebed en lofverheffing; hier wordt weer de kern van alles blootgelegd, zie vs. la, 2 slot; "zij bidden niet; daarom zijn ze als het vee en handelen ze als roofdieren" *(Delitzsch).* In tegenstelling met vs. la, 2 slot wordt hier de naam "HERE" gebruikt: ze rekenen met geen enkel goddelijk ingrijpen en negeren Israëls God.

5 Nu grijpt God in. De dichter ziet het toekomstige gericht reeds voor zich (hij gebruikt de voltooide tijd). Waarin het gericht bestaat, wordt niet gezegd; er wordt alleen met een sterk

woord gewaagd van de schrik der goddelozen: ze komen het aan de weet, dat God er is. Ook hier blijkt, dat de bedoelde mensen niet welbewuste theoretische atheïsten zijn: als ze door een plotseling onheil worden getroffen, schrijven ze dat wel aan een goddelijk ingrijpen toe. *Daar:* vgl. 36:13; 66; 6; 132:17; Zef. 1:14; het heeft dezelfde kracht, als ons "daar" in het populaire spraakgebruik: "daar heb je het al". — over*valt hen de schrik:* letterlijk "schrikken zij een schrik"; voor de uitdrukking "schrik van God" zie op 36:2. — *want enz.:* als reden van het goddelijke ingrijpen wordt genoemd niet, dat ze naar Hem niet vragen, Hem niet aanroepen enz., maar dat ze zijn volk aantasten. — God *is bij enz.:* de goddelozen menen de rechtvaardigen straffeloos te kunnen onderdrukken, maar de rechtvaardigen hebben een sterke helper; hier wordt niet, zoals verwacht zou kunnen worden, de naam "HERE" [162] gebruikt: de schrik, waardoor de goddelozen worden getroffen, komt van "God", van Hem, met wie zij niet rekenen. — *het rechtvaardige geslacht:* voor "rechtvaardig" zie Inleiding, § 9; gelijk herhaaldelijk duidt het aan, dat de aldus gekwalificeerde mensen tegenover hun vijanden het gelijk aan hun zijde hebben, en ook, dat zij in de rechte verhouding tegenover God staan: zij zijn het, die wèl naar God vragen, de HERE aanroepen enz.; voor de verhouding van deze uitspraak tot vs. 1-3 vgl. Inleiding, § 8, II, B; voor "geslacht" zie op 12:8.

6 Nu wordt a.h.w. de conclusie uit het voorgaande getrokken, waarbij de goddelozen worden aangesproken. *Het voornemen:* zie op 1:1. — *ellendige:* zie de Inleiding. *beschamen: zie* Inleiding, § 9; ge kunt wel bewerken, dat de ellendige beschaamd uitkomt met zijn overleggingen en plannen. *maar: zie* Inleiding, § 9, onder "want". — *de HERE is zijn schuilplaats:* dit is het privilege van de ellendige; voor "schuilplaats" zie op 2:12. — De betekenis van dit vers staat niet vast. Men zou misschien ook kunnen vertalen: "De overlegging van de ellendige is: 'gij handelt schandelijk'; maar daarbij is de HERE zijn schuilplaats". Dan zou dit vers de samenvatting van het voorgaande kunnen worden genoemd.

7 Reeds zag het geloof de ondergang der goddelozen, maar vooralsnog heersen zij; zo wordt het slot van de psalm gevormd door een bede om bevrijding, vgl. 20:10; 28:9, ook 12:9; zie verder de Inleiding, *uit Sion:* zie op 3:5; 20:3; het staat niet alleen zo, dat wat ook de dwaas lastert, er een God in de hemel is (vs. 2); met deze God is ook gemeenschap mogelijk; Hij woont op Sion; vandaar moge Hij krachtig ingrijpen. — *Israëls bevrijding:* zolang de onderdrukkers heersen, kan Israëls leven zich niet op de goede wijze ontplooien (voor "bevrijding" zie Inleiding, § 9); dat is pas mogelijk, als de onderdrukkers gestraft zijn: we behoeven bij "Israël" (en bij "zijn volk, Jakob") dus niet speciaal aan het "ware Israël" te denken. — *een keer brengt in het lot:* de uitlegging van de Hebreeuwse uitdrukking stelt voor moeilijkheden, maar de betekenis ervan moet wel ongeveer zijn, zoals uit de vertaling blijkt. — *zijn volk:* dat Israël het volk van de HERE is, geeft de waarborg, dat de keer komen zal. — *moge Jakob juichen:* het is nog slechts een wens, maar het is toch het praeludium van het eenmaal aan te heffen danklied.

[163]

Psalm 15

1. Een psalm; van David.

I HERE, wie zal verkeren in uw tent,
wie zal wonen op uw heilige berg?

II A *a.* *2.* Die in oprechtheid wandelt en gerechtigheid bedrijft;
en wat betrouwbaar is, spreekt in zijn hart.

b. 1. 3. Hij gaat niet rond met laster op zijn tong;
hij doet zijn naaste geen kwaad;
en smaad laadt hij niet op wie hem na staat.

4. Veracht is in zijn ogen de verwerpelijke;
en die de HERE vrezen, eert hij.

2. Heeft hij tot zijn schade gezworen, hij verandert het niet.

5. Zijn geld geeft hij niet op rente;
en een omkopingsgeschenk tegen de onschuldige aanvaardt hij niet.

B Wie deze dingen doet, zal tot in eeuwigheid niet wankelen.

Volgens de opvatting, die m.i. het meest aannemelijk is, deed deze psalm oorspronkelijk dienst bij het binnengaan van het heiligdom. Een schare pelgrims staat voor het heiligdom; van hun zijde klinkt de vraag van vs. 1; van de kant van de dienaren van het heiligdom wordt het antwoord gegeven. Men vergelijke vooral Ps. 24 (en Jes. 33:13-16). Voorts zijn er allerlei gedeelten, die op een of andere wijze met deze psalm in verband gebracht kunnen worden, zie bv. Ps. 5:5-8; Deut. 26:13 vv.; Jer. 7:1 vv.; Ez. 18:5-9; Job 31.

Bij het binnengaan in het heiligdom was zelftucht nodig. Bepaalde grove zonden werden zeker door de "kerkelijke tucht", door uiterlijke strafmaatregelen getroffen. Maar die uiterlijke strafmaatregelen bestreken slechts een beperkt terrein.

Dat het hier bepaald om het oefenen van zelftucht gaat, zal ook de reden zijn, dat allerlei grove zonden (overspel, moord, diefstal) niet genoemd worden.

De eisen, die hier bij het binnengaan van het heiligdom worden gesteld, zijn zeer opmerkelijk. Niet ieder, die zegt "Here, Here", niet ieder, die wel een offer wil brengen, is welkom. De eisen, die hier gesteld worden, zijn niet van nationale aard.

[164] Ook worden hier geen cultische eisen gesteld: er wordt niet gevraagd naar cultische reinheid, naar de bereidheid bepaalde offers te brengen enz. De eisen zijn uitgesproken van religieus-ethische aard. Zo klinkt ons hier tegen de boodschap, die Israël zo dikwijls is ingescherpt, dat de Here niet tevreden is met een uitwendig eerbetoon, maar dat Hij het hele leven voor zich opeist, vgl. 40:7 vv.; 50; 51:18 v.[1]; 1 Sam. 15:22; Hos. 6:6; Am. 5:21 vv.; Jes. 1:11 vv.; Mi. 6:6 vv., enz. Overigens blijkt juist uit onze psalm zeer duidelijk: het is niet de bedoeling van dergelijke uitspraken, dat alleen het zedelijke leven van belang is en dat de cultus van geen of weinig betekenis is. Het gaat er juist om de cultus tegen verval en

[1] In de psalmen uit zich in het algemeen een "cultische vroomheid", zie Inleiding, § 4; daarom is het opmerkelijk, dat juist in de psalmen de gevaren van een cultische vroomheid, veruitwendiging, sleurgang enz., op een scherpe wijze aan de kaak *worden* gesteld, zie ook nog bv. Ps. 81, 95.

denaturering te beschermen[2] (men lette op de vraag van vers 1, waar al het volgende een antwoord op is): wanneer de cultus op wettige wijze wordt uitgeoefend, als hij een deel is van een leven, dat in zijn geheel aan Gods dienst gewijd is, dan is de cultus schoon en Gode welgevallig.

De eisen dragen een religieus-ethisch karakter. We moeten daar nader op ingaan. Vs. 2 spreekt in algemene bewoordingen; ook vs. *3b* stelt een algemene eis. Voorts wordt in vs. 3 verboden het lasteren en het smaden van de naaste. Vs. 4a, *b zegt,* dat de beoordeling van de naaste moet geschieden naar diens verhouding tot de Here. Vs. 4c verbiedt, dat de eed, om schade te voorkomen, gebroken zal worden. Vs. 5 verbiedt het nemen van rente en het aanvaarden van een omkopingsgeschenk.

Niet wordt (met zovele woorden) als vereiste genoemd het geloof, het vertrouwen op de Here.

De indruk kan een ogenblik post vatten, dat voor de dichter feitelijk de hoofdzaak is een ethisch goed leven. Maar deze indruk zou toch geheel verkeerd zijn. Vs. 4a, *b,* en ook wel vs. 4c, leert het ons reeds anders. Maar het is vooral nodig op vs. 2 te letten. Het zou te zwak uitgedrukt zijn, als gezegd werd, dat de hier geëiste levenswandel alleen mogelijk is als gevolg, als vrucht van de goede verhouding tot God: de goede verhouding tot God behoort rechtstreeks tot wat geëist wordt; om het op een bepaald punt concreet te maken — als iemand in zijn hart zegt: "God is er niet" (vgl. 14:1), of ook: "ik zal (door eigen kracht) nimmer wankelen" (vgl. 30:7, zie daar), dan spreekt hij niet, wat betrouwbaar is, in zijn hart.

En natuurlijk moet ook hier gewezen worden op vs. 1: in de door vs. 2-5 geëiste levenswandel moet tot openbaring komen, dat de begeerte te verkeren in 's Heren tent, te wonen op zijn heilige berg, echt is.

[165] Zo kan datgene, waar het in onze psalm om te doen is, zeker genoemd worden met een Paulinische uitdrukking "geloof, door liefde werkende" (Gal. 5:6).

Hier moet aan toegevoegd worden: dat de mens alleen door genade voor God kan bestaan, wordt in deze psalm wel verondersteld (denk speciaal aan vs. 2, zie t.p.), maar treedt minder op de voorgrond, dan dat in het N.T. het geval pleegt te zijn. De "goede werken" krijgen een zwaar accent; dat gebeurt overigens in het N.T. ook herhaaldelijk, zie bv. Matth. 25:31 vv.; Openb. 20:13.

Daarbij wordt het meest gesproken over de goede werken tegenover de naaste, vgl. Gal. 5:14. Het sociale leven krijgt bijzonder de aandacht; er wordt gewaakt voor de rechten van de sociaal zwakken, zie speciaal vs. 5; ditzelfde vinden we herhaaldelijk bij de profeten.

M.i. moet ook met de volgende mogelijkheid gerekend worden. De keuze van de eisen, die gesteld worden, kan mede onder invloed staan van de omstandigheid, dat bij het heiligdom herhaaldelijk de rechtspraak beoefend werd, vgl. Deut. 17:8 vv., 1 Kon. 8:31 e.a. Het staat in elk geval zo: de grote meerderheid van de hier genoemde eisen heeft een bijzondere actualiteit bij het beoefenen van de rechtspraak, zie speciaal vs. 3. Men lette in dit verband ook op Ps. 24:4; de enige concrete eis, die daar gesteld wordt, is — zo kan gezegd worden — het zich onthouden van meineed; uiteraard was die eis speciaal bij de rechtspraak actueel.

Tenslotte: hier worden in hoofdzaak negatieve eisen gesteld (een uitzondering wordt alleen gevormd door vs. 4a, *b).* Dat is bij dergelijke opsommingen vaak het geval; zie behalve de wet der tien geboden, Lev. 19:11 vv.; Ez. 18:5-9 e.a. De wet "stelt zich er mee tevreden, a.h.w. aan de randen van een ruim levensgebied tekenen op te stellen, waarop hij, die aan

---

[2] Vgl. *R. Schippers,* Cultus en ethos in het Nieuwe Testament (in: Arcana Revelata, 1951), pag. 105-117.

de HERE toebehoort, acht moet slaan"[3].

Zie verder Inleiding, § 8, II, A.

Dikwijls is gezegd, dat een psalm als Ps. 15 de invloed van de profeten laat zien. In verband daarmee dateert men hem dan in de tijd na de ballingschap: toen zouden de ethische eisen, zoals de profeten die gesteld hebben, invloed gekregen hebben in de sfeer van de cultus. Terecht voert *Kraus* daartegen aan, dat de profeten de ethische eisen niet als iets revolutionairs in de cultus hebben binnen gedragen: de eisen van de HERE, die heel het leven omspannen, werden van de oudste tijden af in Israëls cultus gesteld.

Met reden zeggen de Kanttekenaars op de St.Vert. bij "tent" [166] in vs. 1: "Versta, Gods huis, of zijn kerk, zo strijdende op aarde, als in de hemel triumferende, afgebeeld door de tabernakel en de berg Sion".

1 *HERE:* de vraag zal wel door de dienaars van het heiligdom beantwoord zijn, maar wordt toch in feite aan de HERE gesteld. — *wie zal verkeren in uw tent:* bij het "verkeren" is speciaal te denken aan het verkeren als gastvriend; voor "tent" zie op 27:5. Het geheel is in dit verband een eigenaardige uitdrukkingswijze: weliswaar was door David een tent voor de ark gespannen, maar wie mocht in die tent als gastvriend verkeren? Als men het letterlijk neemt, was dat aan niemand geoorloofd. We moeten de uitdrukking dus niet geheel letterlijk opvatten: de man, die als gastvriend in iemands tent verkeerde, had een nauwe band met zijn gastheer, mocht rekenen op diens verzorging en bescherming (een zeer sterk voorbeeld daarvan levert Gen. 19:8; vgl. ook *van Deursen,* a.w., pag. 162); wie (op wettige wijze) in, bij het heiligdom verkeert, is a.h.w. de gastvriend van de HERE. Vgl. 5:5; 61:5 e.a., ook 27:4 v. e.a. — *zal:* sluit het mogen en kunnen in, zie op 5:5-7; op het mogen valt hier de nadruk. — *wonen op uw heilige berg:* hierbij kan er aan gedacht worden, dat de pelgrims tijdens de feesten in de onmiddellijke nabijheid van het heiligdom woonden; voor "uw heilige berg" zie op 2:6. Voor de twee uitdrukkingen, die in dit vers gebruikt worden, kan men vergelijken het "medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods" in Eph. 2:19.

2 Dit vers doet drie algemene uitspraken, vgl. 1:1. Zie de Inleiding. Voor "oprechtheid, gerechtigheid, betrouwbaar" vgl. Inleiding, § 9. Te bedenken valt: gezegd kan worden, dat deze woorden het verbond veronderstellen; alleen dank zij het verbond, dat de HERE met Israël heeft gesloten, kan de Israëliet "oprecht, rechtvaardig, betrouwbaar" zijn; en dat verbond is in kern een genadeverbond. *in zijn hart:* zie op 10:6; niet alleen wat hij spreekt met zijn mond, maar ook wat hij in zijn hart denkt, is "betrouwbaar".

3 In dit en de volgende verzen wordt concreter gesproken. Wel is het "hij doet zijn naaste geen kwaad" (vgl. Rom. 13:10) nog een algemene uitspraak, maar het draagt toch althans speciaal een ethisch karakter; trouwens, de betekenis ervan wordt ook wel nader bepaald door de twee uitspraken, waar het tussen in staat. Zie verder op vs. 4 en zie ook de Inleiding. Voor "laster, smaad" vgl. Inleiding, § 6, II, D. *Hij gaat niet rond met laster op zijn tong:* de vertaling is ontleend aan de Zuidafrikaanse Bijbelvertaling. — *smaad laadt hij:* de smaad is een last. Men kan ook vertalen: "versmaadheid"; dan is de betekenis van de uitdrukking wat ruimer. — *wie hem na staat:* door bloedverwantschap, of op andere wijze.

[167]

4 Vs. 4a, *b* sluit zich nauw aan bij vs. 3. Uit de uitspraak van vs. 3 mag niet de eis afgeleid worden, dat men over ieder een gunstig oordeel moet hebben: men moet eer geven, aan wie eer toekomt. Welke maatstaf moet men daarbij hanteren?: de houding, die men tegenover de naaste inneemt, moet bepaald worden door de houding van de naaste tegenover de HERE. Vgl. 1 Sam. 2:30 enz. *Veracht is in zijn ogen de verwerpelijke enz.:* hij, die verwerpelijk is, van wie men een afschuw moet hebben (bedoeld wordt: omdat hij zich

---

[3] G. *von Rad,* Theologie des Alten Testaments, I, 1957, pag. 196.

niet stoort aan God en zijn gebod), wordt door de in deze verzen getekende Israëliet ook inderdaad veracht; de rechtvaardige heeft geen lust in de omgang met de goddelozen, maar zijn hart gaat uit naar hen, die de HERE vrezen; zie verder op Ps. 1, 26 enz. De vertaling van deze woorden levert moeilijkheden op, maar vrij algemeen wordt toch wel aangenomen, dat de betekenis is, zoals hier is aangegeven. — *die de HERE vrezen:* zie Inleiding, § 9. — eert *hij:* door woord en daad.

Heeft hij tot zijn schade gezworen enz.: de vertaling van deze woorden staat niet geheel vast. Bij de door mij aanvaarde vertaling staat er: men moet zijn eed gestand doen, ook als men daar schade door lijdt; op de heiligheid van de eed wordt herhaaldelijk nadruk gelegd, vgl. 24:4, zie t.p.; Lev. 5:4 vv.; Zach. 8:17 enz., ook bv. Matth. 5:33 vv. Bij "schade" zal men speciaal aan stoffelijke schade hebben te denken; er is dus verband met vs. 5; men kan de onderhavige uitspraken aldus omschrijven: men mag niet zo gehecht zijn aan het bezit, dat men daardoor de eed breekt, vs. 4c, het goed van zijn naaste aan zich trekt, vs. 5a, het recht krenkt, vs. *5b.*

5 Zie op vs. 4. *Zijn geld geeft hij niet op rente:* men mocht — van de (verarmde) volksgenoot of "bijwoner" — geen rente nemen, vgl. Ex. 22:25; Lev. 25:25 vv.; Deut. 23:19; Ez. 18:8, 13, 17; ook Deut. 15:6; 23:10. Bij dit verbod moet rekening gehouden worden met de economische toestanden van het Israël van die dagen; als iemand iets te leen vroeg, dan deed hij dat niet om bv. met het geleende handel te drijven, maar omdat hij gebrek had; nam men rente, dan dreigde het gevaar, dat de broeder in schuldslavernij zou geraken. Werd in de wereld van het oude Oosten rente genomen, dan was die naar onze begrippen buitensporig hoog: in het wetboek van *Bilalama* van Esjnunna, § 20, 21 (zie bv. ANET, pag. 162), daterende uit ± 1950, bv. wordt de rente bij het lenen van geld gesteld op 20 %, bij het lenen van graan op 331/3 %; het risico zal voor hem, die de lening verstrekte, ook dikwijls groot geweest zijn. Karakteristiek is, dat het hier voor "rente" gebruikte woord eigenlijk "beet" betekent. — *een omkopingsgeschenk:* vgl. 26:10; Ex. 23:8; Deut. 16:19 enz.

zal tot in eeuwigheid niet wankelen: er is wel op te letten, dat er niet staat, zoals verwacht zou kunnen worden: "zal in de [168] tent van de HERE verkeren"; dat ligt hierin opgesloten; wat er staat, bevat er een nadere uitwerking van: wie in 's Heren tent verkeert, geniet 's Heren bescherming. Dikwijls is er overeenstemming tussen het begin en het slot van een psalm, vgl. Inleiding, § 7, IV, A; hier kunnen we spreken van een bewuste incongruentie. — *tot in eeuwigheid:* het "niet wankelen" geldt van de rechtvaardigen de eeuwen door; wil men: van de rechtvaardige en zijn geslacht (als de nakomelingen in hetzelfde spoor blijven wandelen). — *niet wankelen:* hij wordt voor onheil, rampspoed bewaard, zie op Ps. 1, maar ook voor afdwaling; deze twee kunnen feitelijk niet gescheiden worden, zie op 5:9; zie ook op 30:7.

Psalm 16

1. Een *miktām*; van David.

I Bewaar mij, God;
want ik schuil bij U.

2. Ik zeg tot de HERE: "mijn Heer zijt Gij;
ik heb geen goed buiten U";

II A 3. van de heiligen, die in het land zijn,
en de heerlijken, in wie men al zijn behagen heeft:

4. "de smarten zijn vele
van hen, die naar een andere dingen;
ik zal hun plengoffers van bloed niet plengen,
en ik zal hun namen op mijn lippen niet nemen".

B *a*. 5. De HERE, Hij is het mij toegevallen aandeel en het deel van mijn beker;
Gij, Gij bestendigt wat het lot mij toewees.

6. De meetsnoeren zijn mij op lieflijke plaatsen gevallen;
ja, mijn bezit bekoort mij.

b. 7. Ik prijs de HERE, die mij raad geeft;
ja, in de nachten onderwijzen mij mijn nieren.

8. Ik stel de HERE gedurig voor mij;
omdat Hij aan mijn rechterhand is, wankel ik niet.

c. 9. Daarom is mijn hart verheugd, en juicht mijn ziel;
ja, mijn vlees, het zal in veiligheid wonen.

10. Want Gij geeft mijn ziel niet prijs aan het dodenoord;
Gij laat uw vrome de kuil niet zien. [169]

11. Gij doet mij de weg van het leven kennen;
verzadiging van vreugde is bij uw gelaat;
lieflijkheden zijn in uw rechterhand voor altijd.

M.i. valt uit vs. la en 10 af te leiden, dat de dichter zich in ernstig gevaar bevond. De psalm kan dan "het klaaglied van een enkeling" genoemd worden, zie Inleiding, § 5, III, C. Waardoor het gevaar veroorzaakt werd, valt niet meer vast te stellen; zie nog op vs. 3 v.

Er is geen reden, deze psalm niet aan David toe te schrijven. Met het oog op Hand. 2:25-31; 13:34-37 heeft het ook zijn bezwaren, dat niet te doen, vgl. Inleiding, § 3, IV. Verschillende uitspraken hebben in de mond van een koning een sterkere betekenis, dan in de mond van een particuliere Israëliet, zie vs. 2, 5 v., 7.

De psalm begint met een korte bede, die ondersteund wordt door de betuiging, dat de dichter zijn toevlucht bij de HERE zoekt; vs. 1. Deze betuiging wordt nader uitgewerkt door vs. 2: de dichter belijdt, dat de HERE zijn God is. Het overige van de psalm geeft een ontvouwing van deze belijdenis. Vs. 3 v. doen dat op een negatieve, vs. 5-11 op een positieve wijze; we kunnen ook zeggen: vs. 3 v. geven een ontvouwing van vs. *2b,* vs. 5-11

van vs. 2a (voor het chiasme, dat dan aanwezig is, zie op 18:1). Zie verder de uitlegging.

Dat de bede kort is, heeft Ps. 16 met vele andere psalmen gemeen. Maar terwijl herhaaldelijk aan de bede een zorgvuldige voorbereiding voorafgaat, zie 3:8a; 22:20-22; 44:24-27, enz., wordt de bede van Ps. 16 ondersteund door wat volgt: door het belijden, dat de HERE de God van de dichter is, door het uitspreken van de zekerheid der verhoring enz.

Terwijl bij verschillende psalmen het "eigenlijke" in het slot gezegd wordt, gebeurt dat bij Ps. 16 in het begin. Als we op vs. 1 v. letten, zien we de knop; in het vervolg ontvouwen zich de bladeren van de bloem. Zie verder Inleiding, § 5, IV, A; § 7, VI.

Dat verschijnsel van het "zich ontvouwen, zich ontplooien" is zonder twijfel kenmerkend voor deze psalm[1]. De uitspraak van vs. 5a: "De HERE, Hij is het mij toegevallen aandeel" ontplooit zich in vs. *5b* en 6. De uitspraken van vs. 5 v., als geheel genomen, worden op hun beurt ontvouwd door vs. 7-11.

Ten nauwste met het gezegde verbonden is het volgende. Zoals we reeds zagen, het "ik schuil bij U" van vs. 1 wordt door vs. 2 nader ontvouwd; de uitspraak van vs. *2b* ontplooit zich in vs. 3 v. Zo kan gezegd worden, dat er een bijzondere [170] betrekking is, in positieve of in negatieve zin, tussen het "in wie men al zijn behagen heeft" van vs. 3 en vs. 4a, 6, tussen vs. 46 en vs. 4c, *d,* tussen vs. 4*d* en vs. 5, tussen vs. *5b* en vs. 6, tussen vs. *6b* en 7, tussen vs. 76 en vs. 8, tussen vs. 86 en vs. 9-11, tussen vs. *9b* en vs. 10, tussen vs. 106 en vs. 11[2].

Het is een diepe vroomheid, die in deze psalm spreekt. We kunnen als centrum beschouwen de uitspraak van vs. 5a: "De HERE is het mij toegevallen aandeel". In de worsteling van het leven is als aandeel in de buit aan deze dichter de HERE toegevallen. Toen er verdeeld werd, wat er te verdelen viel, ontving hij de HERE, d.i. zijn gunst en gemeenschap.

Zeer bewust "verenigt hij zijn hart", 86:11, in het beschouwen en overdenken van wat de HERE voor hem is: hij stelt de HERE gedurig voor zich, vs. 8. Hij leeft zozeer onder het beslag van Gods openbaring, dat in de nachten zijn nieren hem aangaande Gods wil onderwijzen, vs. 7.

Het kan dan ook niet verwonderen, dat de dichter er diep van onder de indruk is, welk een voorrecht het is, de HERE als *zijn deel te* hebben. Hij *roemt* in *Gods onderwijzing, vs.* 7, en bescherming, vs. 86, 96, 10. Door heel vs. 5-11 golft de vreugde in de HERE; ja "verzadiging van vreugde is bij uw gelaat", vs. 116. Dat het leven van de dichter in gevaar is, kan zijn vreugde niet doven. Ook alleen in 's HEREN dienst is de vreugde te vinden, vs. 3 v.

Vol geestdrift zingt de dichter zijn psalm. Maar ook bij zijn hoogste vervoering blijft zijn toon innig en ingetogen.

Een deel van de uitleggers is van mening, dat vs. 9-11 spreken van een leven na dit leven. M.i. is er voor deze mening geen voldoende grond. Alle uitdrukkingen, die we hier vinden, kunnen spreken van voorrechten, van het voorrecht, dat God aan de vromen in dit leven geeft. En als we er dan rekening mee houden, hoe zelden het O.T. over het leven na dit leven spreekt, zie Inleiding, § 8, III, B, ligt het voor de hand aan te nemen, dat de dichter ook hier aan Gods gunst in dit leven dacht.

Alle gebruikte uitdrukkingen kunnen spreken van voorrechten in dit leven. Toegestemd moet worden, dat we hier wel een opeenhoping van zeer sterke uitdrukkingen treffen. Daarom is

---

[1] Zie ook de Inleiding op Ps. 11; daar werd van een climax gesproken.

[2] Men heeft gesproken van de stijl van "de successieve vertakking"; zie *L. Alonso-Schökel,* Die stilistische Analyse hei den Propheten, Supplements to Vetus Testamentum, VII, 1960, pag. 158 v. Dat geeft wel bij benadering aan, wat we bij de opbouw van Ps. 16 vinden. Dergelijke beschouwingen zouden bij verschillende psalmen gehouden kunnen worden.

het goed aan het gezegde nog twee dingen toe te voegen. 1° Voor een geloof, als in deze verzen en in heel deze psalm zich uit, lag de gedachte zeker niet ver, dat de HERE "zijn vromen" ook na het sterven, door het sterven heen, de weg [171] van het leven zou doen kennen. 2° Bij later gebruik van deze psalm is zeker ook aan het leven na dit leven gedacht, en dat was en is legitiem. Zie nog op 17:14.

Verwant, maar geenszins identiek met deze vraag is de volgende. Ook deze psalm vindt in Christus zijn "vervulling", zie Hand. 2:25 vv.; 13:34 vv. Is hij direct-Messiaans, of indirect-Messiaans? Ook hier is m.i. de indirect-Messiaanse opvatting te verkiezen, vgl. Inleiding, § 8, IV. Er is geen uitdrukking in deze psalm, die niet in eerste instantie op David zelf zou kunnen slaan. Wel moet gezegd worden: "Daarbij drukt de dichter in heilige geestdrift zich herhaaldelijk zoo absoluut, zoo zonder eenige beperking uit, dat hij boven zichzelf en de werkelijkheid van zijn leven uitgaat. Daardoor krijgen zijn betuigingen iets typisch-symbolisch Messiaansch en doen ze ons die van den Christus der toekomst hooren" *(Noordtzij).*

M.i. nopen ook Hand. 2:25 vv.; 13:34 vv. ons niet tot een direct-Messiaanse opvatting[3]. Het staat *zo:* Petrus en Paulus leggen er alle nadruk op, dat de uitspraken, die David hier doet, pas in Christus volle werkelijkheid worden. Wel schijnt speciaal Hand. 2:30 v. te willen zeggen, dat David het zich bewust was: eerst in zijn grote Zoon, wiens komst hij op grond van de belofte (zie 2 Sam. 7) verwachtte, zou deze psalm zijn vervulling vinden. Zie nog de Noten op vs. 10.

1a *miktām*: zie de opschriften van Ps. 56-60; de betekenis is onzeker: een gefluisterd gebed *(Eerdmans)?;* een verborgenheid *(König)?...* "

1b, 2 Hier wordt het "eigenlijke" van de psalm gezegd; zie ' de Inleiding. *Bewaar mij:* vgl. 17:8; 86:2 enz. — *ik schuil bij U: zie* op 7:2; deze uitspraak wordt door vs. 2, wil men: door vs. 2-11 nader uitgewerkt. — *Ik zeg*[4]*:* vgl. 31:15, zie daar, e.a. — *mijn Heer:* die ik dien, en die voor mij zorgt. — *ik heb geen goed buiten U:* voor de vertaling "buiten" vgl. Gen. 31:50 e.a.; er is voor mij geen goed naast U, buiten U, vgl. 73:25 e.a.; deze uitspraak wordt uitgewerkt door vs. 3 v.

3, 4 Deze verzen stellen voor vele moeilijkheden, maar het staat wel vast, dat de dichter hier spreekt van mensen, die zich aan afgodische practijken schuldig maken, en betuigt, zich ver te houden van dergelijke practijken. Hoe fungeert dit in het geheel van de psalm? Misschien vonden deze uitspraken hun aanleiding hierin, dat de dichter belaagd werd [172] door vijanden, die zich aan afgodische practijken overgaven. Maar het is ook wel mogelijk, dat we vs. 2-4 moeten zien als een meer algemene, misschien traditioneel te noemen, positieve en negatieve geloofsbelijdenis, zie ook op 31:7 e.a. en vgl. *Weiser,* pag. 28 en 45, die o.a. verwijst naar Joz. 24:23 v.; 1 Sam. 7:3 v.

3 *van de heiligen:* ik laat dit woord evenals "tot de HERE" afhangen van "Ik zeg" (vs. 2); in het Hebreeuws staat in beide gevallen hetzelfde voorzetsel: dat betekent zowel "tot" als "van, over"; voor het ontbreken van een voegwoord zie Inleiding, § 7, V, B. — *de heiligen:* bij de door mij aanvaarde opvatting aanduiding van goddelijke, bovennatuurlijke wezens; hier dan in de betekenis van afgoden, ruimer gezegd: wezens, die vereerd worden; vgl. 89:6, 8; Deut. 33:3; Hos. 12:1; Dan. 4:8 v. e.a., ook Job 15:15 e.a. — *die in het land zijn:* men kan ook vertalen: "die op de aarde zijn"; m.i. spelen beide betekenissen hier mee; de hier bedoelde wezens worden vereerd in plaatselijke heiligdommen, die overal in het land zijn; en: ze zijn, in tegenstelling met de HERE, niet in de hemel, maar op de aarde. — *heerlijken:* zie op "majesteitelijk" in 8:2; hier synoniem met "heiligen", vgl. 1 Sam. 4:8 e.a. — *in wie men*

---

[3] Vgl. ook A. *de Bondt,* Wat leert het Oude Testament aangaande het leven na dit leven?, 1938, pag. 181 vv.

[4] Het lijkt er op, dat de Masoreten hebben willen lezen: "Gij (vrouwelijk enkelvoud) zegt". Misschien hebben zij het zo gezien, dat Israël, voorgesteld als vrouw, deze psalm uitspreekt. Het valt niet te ontkennen, dat deze opvatting haar bekoring heeft, vgl. vs. 2a, *4b* enz.

al zijn behagen heeft[5]*:* velen scheppen in hun dwaasheid behagen in hun afgodische practijken; trouwens: naar de schijn der dingen, voor de natuurlijke mens, is in dat alles veel, dat bekoort.

4 De afgoden mogen "heiligen, heerlijken" genoemd kunnen worden en men moge in hun dienst nog zo veel behagen scheppen, hun vereerders komen bedrogen uit: ze worden door de straf van de HERE getroffen en de afgoden kunnen hen niet helpen. De dichter spreekt dan ook uit, zich ver van de afgodische practijken te zullen houden, *smarten:* staat tegenover de vreugde, die het dienen van de HERE met zich brengt, zie vs. 5-11. Het hier gebruikte woord lijkt veel op een woord voor "afgodsbeeld"; misschien bedoelt de dichter een woordspeling: vele zijn hun afgodsbeelden, en in evenredigheid daarmee zijn hun smarten vele. — *die naar een andere dingen:* letterlijk: "die een bruidschat aan een andere geven"; het woord wordt hier eigenaardig gebruikt (zie echter Ez. 16:33): "Het is met Israël, als het echtbreuk (d.w.z. afgodendienst) bedrijft, de verkeerde wereld: het geeft aan zijn minnaars geschenken in plaats van die te ontvangen" *(Böhl).* — *een andere:* de dichter zal met opzet het woord "god" hier weglaten, zie het [173] slot van dit vers. — *hun plengoffers, hun namen:* bedoeld zullen zijn de plengoffers, aan de afgoden gebracht, de namen van de afgoden; een andere mogelijkheid is: de plengoffers, door de afgodendienaars gebracht, de namen, door hen uitgesproken. — *plengoffers van bloed:* de Wet schrijft ook plengoffers voor, maar niet plengoffers, die uit bloed bestaan; bedoeld worden hier afgodische, bijgelovige practijken, waarbij men de afgoden wilde voeden met bloed, vgl. BE, s.v.; de HERE, die de God van het leven is, vs. 9-11, wordt niet gevoed met bloed. — *ik zal hun namen enz.:* dit was verboden, zie Ex. 23:13; Hos. 2:16 e.a. Een naam en het uitspreken van een naam had voor het toen heersende besef een andere betekenis, dan voor het onze; vgl. Inleiding, § 6, II, D; § 9. De dichter zal met deze uitspraak overigens speciaal willen zeggen, evenals met de vorige, dat hij niet deelneemt aan de afgodische cultus: de cultus was de gelegenheid bij uitstek, waarbij de naam van de godheid werd uitgesproken.

5-11 Na de negatieve, vs. 3 v., komt nu de positieve ontvouwing van de belijdenis van de dichter, dat de HERE zijn God is, vs. 2. We kunnen het ook zo zeggen: vs. 3 v. geven een nadere uitwerking van vs. *2b,* deze verzen van vs. 2a. In vs. 5 v. wordt het centrale genoemd. Dan wordt speciaal gewaagd van 's HEREN leiding, vs. 7, en bescherming, vs. 8. Dat laatste wordt door vs. 9-11 uitgewerkt. Uiteraard blijft de tegenstelling met vs. 3 v. meeklinken, zie op vs. 5a en op het "is verheugd" in vs. 9.

5, 6 De dichter neemt niet de namen van de afgoden op zijn lippen, vs. 4*d*, maar met vreugdevolle trots noemt hij de naam van zijn God: de HERE. Hij roemt er in, dat de HERE zijn deel in het leven is. Hij zegt niet, dat hij gekozen heeft voor de dienst van de HERE; de HERE is het deel, dat hem is toegevallen. Israël heeft immers de HERE niet uitgekozen, maar de HERE heeft Israël uitgekozen. Dat betekent uiteraard niet, dat van Israël niets gevraagd wordt: het moet de HERE als zijn God erkennen, zie vs. 2, 7 v., zich ver houden van afgodische practijken, vs. 4, enz. Dat de HERE het deel van de dichter is, houdt alles in: dat hij tot de HERE mag vluchten, Hem dienen, zijn leiding en bescherming ontvangt, deel heeft aan zijn goedertierenheid, die "beter is dan het leven" (63:4), enz. Wat vs. *5b,* 6 betreft, sommigen laten deze uitspraken bepaald slaan op het levenslot van de dichter, op dat, wat hij aan goede gaven ontvangt, of — nog concreter — op een bijzonder voorrecht, dat hem is ten deel gevallen. M.i. wordt de meest ongekunstelde exegese verkregen, wanneer men vs. *5b,* 6 ziet als nadere uitwerking van vs. 5a, speciaal van "het mij toegevallen aandeel". Hierbij moet evenwel bedacht worden, dat het levenslot van de dichter en het voorrecht, dat

---

[5] Misschien letterlijk: "van wie geldt, gezegd wordt: 'al mijn behagen is in hen' ", vgl. 2 Kon. 21:1; Jes. 62:4; het is ook mogelijk, dat niet *"mijn* behagen" bedoeld wordt, maar dat het woord een oude naamvalsuitgang heeft; men kan dan de vertaling geven: "in wie al het begerenswaardige is (nl. naar de schijn der dingen; wil men: in de ogen van hun vereerders)", of vertalen, als boven gedaan is. Men kan met een kleine tekstwijziging lezen: "in wie ik geen behagen heb".

de HERE zijn God is, niet van elkaar los te maken zijn: deze twee zijn [174] veeleer één. *het mij toegevallen aandeel:* letterlijk "het deel van mijn aandeel"; "aandeel" kan betekenen: aandeel in de buit, in het land, in het bezit (een enkele maal, Hab. 1:16, "etensportie"; sommigen willen het hier zo opvatten); m.i. heeft het hier een algemene betekenis, maar denkt de dichter blijkens vs. *5b,* 6 speciaal aan het aandeel in het landbezit. — *De HERE is het mij toegevallen aandeel:* dergelijke uitspraken worden herhaaldelijk gedaan, zie bv. 73:26; 119:57; 142:6; Klaagl. 3:24, in het bijzonder van de priesters (Num. 18:20, zie ook bv. Joz. 18:7): deze ontvangen geen aandeel in het land, maar hun valt toe, dat zij op bijzondere wijze de Here mogen dienen, in zijn nabijheid verkeren, ook op een bijzondere wijze mogen aanzitten als aan 's Heren tafel, zie Deut. 18:1 vv. — *het deel van mijn beker: zie* op 11:6; dat de HERE het deel van iemands beker is, is wel een bijzonder krasse uitdrukkingswijze. Deze beeldspraak schijnt in vs. 5 v. enigszins uit de toon te vallen; te bedenken valt echter, dat "het mij toegevallen aandeel" mede aanduidt een bepaalde wijze van gevoed worden, zie boven. — Bij de nadere uitwerking van de uitdrukking "het mij toegevallen aandeel" in vs. *5b* en 6 wordt gesproken van "lot" en "meetsnoeren". Bij de inbezitneming van Kanaän onder Jozua werd het land door loting verdeeld, Joz. 18:6. Sommigen menen, dat er jaarlijks, of althans op gezette tijden, een verloting van land, dat gemeenschappelijk eigendom was, plaats had (zie de uitvoerige beschrijvingen bij *Eerdmans,* t.p., en *van Deursen,* a.w., pag. 134-136), en dat de uitdrukkingswijze in onze verzen daardoor verklaard moet worden; anderen denken hierbij aan de verdeling van een erfenis door loting. *Gij bestendigt enz.:* het goede, dat de goddelozen in dit leven genieten, is kort van duur, maar de Here zelf staat er borg voor, dat zijn gunst en gemeenschap aan zijn knechten niet zal ontvallen; nu wordt de Here aangesproken, en dat met een nadrukkelijk "Gij". — *op lieflijke plaatsen, bekoort:* het is de dichter goed, de Here als zijn deel te hebben, vgl. vs. 11, 27:4. — *mijn bezit:* het is mogelijk, maar niet noodzakelijk, te vertalen door "mijn erfdeel"; zie op 2:8.

7, 8 Deze verzen beschrijven aan de ene kant de reacties van de dichter op het ontvangen van de HERE als zijn deel, vs. 7a, 8a, en laten aan de andere kant er iets van zien, wat het inhoudt, dat de HERE zijn deel is.

7 *prijs:* dat zijn bezit hem bekoort, vs. *6b,* leidt er toe, dat hij de HERE prijst; de oorspronkelijke betekenis van het woord is "zegenen"; dat het ook "prijzen" kan betekenen, vindt misschien zijn oorsprong in de heidense voorstelling, volgens welke niet alleen de mens afhankelijk is van de godheid, maar de godheid ook van de gaven, het gebed, de lofverheffing van de mens, vgl. nog bv. 2 Sam. 14:22. — *die mij raad geeft:* vgl. 32:8 e.a.; omdat Hij mij telkens weer zijn [175] wil doet kennen, mij leert, hoe ik te wandelen heb, door de Wet, de priesters, de profeten enz.; te bedenken valt, dat de koning (zie het opschrift) de raad Gods in bijzondere zin nodig heeft en ontvangt. Moet hier speciaal gedacht worden aan de raad om in gevaar op de HERE te vertrouwen?; dat zou het beste passen in het verband. Ook dit woord spreekt van de intieme verhouding tussen de HERE en de dichter: er wordt niet gesproken van "bevelen" o.i.d., maar van "raadgeven". — *in de nachten:* als de luide stemmen van de dag zwijgen; de nacht wordt meestal genoemd als de tijd, waarin bijzondere gevaren dreigen, vgl. 3:6; 4:9 enz., ook als de tijd, waarin onrustige, 4:5, droevige, zie op 6:7, verkeerde, zie op 17:3, gedachten zich kunnen verheffen, maar hier als de tijd, waarin God zeer nabij is, vgl. ook 17:3; 63:7; 92:3. — *onderwijzen mij mijn nieren:* de "raad", die God geeft, vindt weerklank in de "nieren" (zie op 7:10), het hart van de dichter, en zo gaan ook de nieren hem onderwijzen, vgl. 27:8; het is mogelijk, maar geenszins noodzakelijk, dat de dichter ook denkt aan speciale openbaringen door dromen, "inspraak" enz.

8 *Ik stel de HERE gedurig voor mij:* een treffende uitspraak; bij alle benauwing, bij alle aanvechting trekt de dichter zijn gedachten samen op de heerlijkheid van Gods gunst en gemeenschap, vgl. 26:3; 86:11 e.a.; voor "gedurig" vergelijke men het "in de nachten" van vs. 7. — *omdat Hij aan mijn rechterhand is:* als mijn machtige beschermer en raadsman; soms valt bij deze uitdrukking bepaald aan een proces te denken, zie 109:31, ook 109:6,

soms aan oorlog, zie 110:5, maar het is hier niet mogelijk, noch nodig, een keus te doen. — *wankel ik niet: zie* op 15:5; gezegd kan worden, dat de bewaring voor rampspoed hier toch wel op de voorgrond staat, zie vs. 9-11.

9-11 Deze verzen vormen de heerlijke slotstrofe, die zeven stralen schiet *(Delitzsch).* Ze zijn een nadere uitwerking van het vorige, speciaal van het "wankel ik niet" in vs. 8; vgl. het "daarom" in vs. 9. M.i. wordt hier gejuicht in de bewaring voor een ontijdige dood, die de dichter bedreigt; zie de Inleiding. We kunnen deze verzen een vooruitgrijpend danklied noemen (zie overigens ook reeds bv. vs. 7); vgl. Inleiding, § 5, III, C, *f.*

9 *hart, ziel, vlees:* voor "hart" zie Inleiding, § 9, voor "ziel" op "heerlijkheid" in 7:6; "vlees" is de zichtbare openbaring van de mens, wijst dikwijls op zwakheid en broosheid, vgl. Jes. 31:3 enz.; de dichter noemt deze drie in één adem om te kennen te geven, dat de mens in heel zijn bestaan deelt in de heerlijkheid van Gods gunst, vgl. 1 Thess. 5:23. — *is verheugd, juicht:* te midden van de dreigingen; staat tegenover de "vele smarten" van de afgodendienaars, vs. 4; vgl. ook vs. 11. — *het zal in veiligheid wonen:* vgl. 4:9; dit [176] wordt in vs. 10 nader uitgewerkt. We kunnen zeggen, dat deze uitspraak de oorzaak noemt van het zich verheugen en juichen, maar feitelijk is de band nog nauwer: het in veiligheid wonen en het zich verheugen en juichen kunnen bijna synoniem genoemd worden; zie bv. op 6:6-8.

10 *mijn ziel:* wat mij doet leven, mijn leven, vgl. Inleiding, § 9. — *Gij geeft mijn ziel niet prijs aan het dodenoord:* als iemand in doodsgevaar is, wordt hij bedreigd door de macht van het dodenoord, is hij in de macht van het dodenoord, bevindt hij zich reeds in het dodenoord, vgl. 9:14, zie daar, 30:4 enz.; de Here geeft de vrome in deze situatie niet prijs[6]. — *vrome: zie* Inleiding, § 9. — *uw vrome:* de vrome is 's Heren eigendom en is vroom jegens de Here. — *kuil: zie* 30:10 e.a.; vangkuil om wilde dieren in te vangen, vgl. 7:16; 9:16; het dodenoord werd als zulk een vangkuil voorgesteld, vgl. op "put" in 28:1, ook op "stof" in 7:6; anderen laten het slaan op het graf[7]. — *zien:* heeft dikwijls een veelomvattende betekenis, vgl. de uitdrukking "de dood, het leven zien", zie 49:10; 89:49; Luc. 2:26, (30); Joh. 8:51; Pred. 9:9; Joh. 3:36 e.a.; zie ook op 27:13.

11 De geestdrift van de dichter stijgt. Sprak vs. 10 negatief, hier wordt positief gesproken; tegenover "het zien van de kuil" wordt geplaatst "het kennen van de weg van het leven enz." *Gij doet mij de weg van het leven kennen:* vgl. 25:4 e.a.; voor "kennen" zie Inleiding, § 9; "de weg van het leven kennen" betekent op die weg wandelen en de heerlijkheid ervan smaken.

---

[6] De vraag kan gesteld: is de voorstelling in vs. 10a, dat de Here de ziel van de dichter niet in het dodenoord laat komen, of dat de ziel daar wel komt, maar er door de Here uit bevrijd wordt? Blijkens het bovenstaande is m. i. deze vraag niet voor beantwoording vatbaar, is het niet juist, dit hier als dilemma te stellen.

Misschien kan gezegd worden, dat bij de vertaling, die door de LXX en Hand. 2:27 gegeven wordt, beide mogelijkheden worden opengelaten, maar dat het daarbij toch wel het meest voor de hand ligt, aan de tweede mogelijkheid te denken.

Bij de toepassing van deze uitspraak op Christus (zie Hand. 2:31, waarbij overigens "ziel" is weggelaten), is het uiteraard de bedoeling, dat de "vrome", de "heilige" wel in het dodenoord is geweest, maar door de Here er uit bevrijd is. Blijkens het gezegde valt tegen deze toepassing geen exegetisch bezwaar in te brengen. Zie verder de Inleiding op deze psalm.

[7] De vertaling "verderf, ontbinding" in de LXX en Hand. 2:27; 13:35 zal etymologisch niet juist zijn. Voor de exegese van dit vers maakt het echter geen verschil, behoeft het althans geen verschil te maken, welke vertaling men kiest. Overigens moet ook bier (zie ook de vorige Noot) toegestemd worden, dat bij de vertaling "verderf, ontbinding" deze uitspraak zich beter leent voor het gebruik, dat in Hand. 2:27 (zie ook vs. 31); 13:35 (zie ook vs. 34, 36 v.) er van gemaakt wordt; maar het is een kwestie van meer of minder. Hier zij nog het volgende aan toegevoegd. Het hier gebruikte Hebreeuwse woord moge feitelijk niet de betekenis "verderf, ontbinding" hebben, het is geenszins uitgesloten, dat men reeds in de Oudtestamentische tijd deze betekenis in het woord althans heeft horen meeklinken; zie ook op "diepe duisternis" in 23:4.

— *leven:* wie door gevaren wordt bedreigd, door tegenslagen getroffen, verkeert in de sfeer van de dood (zie op vs. 10); dus is alleen een leven, dat zich onbelemmerd kan ontplooien, de naam van leven waard; m.a.w.: alleen een leven, dat geleefd wordt in Gods gemeenschap, dat staat onder Gods [177] bescherming en gewijd wordt aan Gods dienst, is de naam van leven waard; vgl. Inleiding, § 9. — *weg van het leven:* niet zozeer de weg, die naar het leven voert, als wel de weg, waarop het leven wordt genoten. — *verzadiging van vreugde:* leven in de volle zin en vreugde zijn niet te scheiden; een mens kan verzadigd zijn van rampen, 88:4, van smaad, 123:3 v., zelfs van het leven, Gen. 35:29 e.a., maar kan een mens verzadigd zijn van vreugde?.— *vreugde:* in het oorspronkelijke staat het meervoud; de dichter doet alles om de volkomenheid van de vreugde tot uitdrukking te brengen. — *bij uw gelaat:* in het aanschouwen van uw gelaat, in het leven onder uw oog, vgl. 11:7 (zie daar); 17:15; 21:7; 102:29; 140:14; Num. 6:25 e.a. — *lieflijkheden:* vgl. vs. 6. — *in uw rechterhand:* Gods rechterhand is niet alleen sterk bij het helpen en geducht bij het straffen, 20:7; 21:9 e.a., maar ook mild in het geven; vgl. nog vs. 8. — voor *altijd:* dit spreekt niet van het leven na dit leven, maar zegt toch wel, dat God tot in de eindeloze toekomst aan zijn vromen lieflijkheden zal toedelen; vgl. Inleiding, § 8, III, B.

Psalm 17

1. Een gebed; van David.

I *a.* Hoor, HERE, naar gerechtigheid, sla acht op mijn geschrei;
leen het oor aan mijn gebed met lippen zonder bedrog.

2. Van voor uw gelaat moge het oordeel over mij uitgaan;
uw ogen mogen aanschouwen wat recht is.

b. 3. Keurt Gij mijn hart, onderzoekt Gij des nachts,
toetst Gij mij, Gij vindt niets.
Mijn zinnen overtreedt niet [het bevel van] mijn mond.

4. Wat het doen der mensen aangaat: door het woord van uw lippen
heb ik, ik de paden van de rover bewaakt.

5. Mijn treden hielden uw sporen;
mijn schreden wankelden niet.

II *a.* 6. Ik, ik roep U aan, want Gij antwoordt mij, God;
neig uw oor naar mij, hoor naar mijn spreken.

7. Schenk wonderbare gunstbewijzen,
Gij, die bevrijdt hen, die schuilen
voor tegenstanders bij uw rechterhand. [178]

8. Bewaak mij als de oogappel, de pupil;
in de schaduw van uw vleugels moogt Gij mij bergen

b. 9. tegen de goddelozen, die gewelddadig tegen mij optreden,
mijn doodsvijanden, die mij omsingelen.

10. Hun vet sluiten zij toe;
met hun mond spreken zij in hoogmoed.

11. Waar wij onze treden zetten: nu omringen ze mij;
hun ogen richten zij, om ter aarde neer te werpen.

12. Hij gelijkt op een leeuw, die er op belust is te verscheuren,
en op een jonge leeuw, die in verborgene plaatsen verblijf houdt.

III 13. Sta op, HERE, treed hem in de weg, breng hem op de knieën;
red mijn ziel van de goddeloze door uw zwaard,

14. van de mensen door uw hand, HERE,
van de mensen, wier deel in het leven zonder duur is,
en met wat Gij voor hen hebt weggelegd, moogt Gij hun buik vullen,
mogen de zonen er van verzadigd worden
en wat zij overhouden, nalaten aan hun kinderen.

15. Ik — in gerechtigheid moge ik uw gelaat aanschouwen,
verzadigd worden bij het ontwaken met uw gestalte.

Dit is een klaaglied van een enkeling, zie Inleiding, § 5, III, C.

De dichter wordt bedreigd door vijanden, die hem naar het leven staan, zie vs. 11, 13. Het "zwaard" van vs. 13 kan aan oorlogshandelingen doen denken. De krachtige onschuldsbetuigingen van het begin kunnen op valse beschuldigingen wijzen; dit kan voor binnenlandse tegenstellingen pleiten. De dichter is 'blijkbaar de leider van een kleinere of grotere gemeenschap, zie het "wij" van vs. 11. Uit het enkelvoud van vs. 12 v. valt af te leiden, dat één persoon aan het hoofd van de vijanden stond. Wanneer mijn opvatting van vs. 3c en vs. 4 juist is, blijkt in deze verzen, dat hier een koning spreekt. Het is ook de vraag, of de gewone Israëliet bv. vs. 8*a* op de lippen zou nemen.

M.i. is er geen reden, deze psalm aan David te ontzeggen. In welke periode van Davids leven hij ontstaan is, is niet meer vast te stellen. Sommigen vatten het "nu omringen ze mij" van vs. 11 letterlijk op en denken aan een situatie als die van 1 Sam. 23:25 v. [179] In verband met vs. 3 v. denk ik liever aan de tijd, toen David reeds koning was.

Het is zeer goed mogelijk, dat deze psalm als cultuslied ontstaan is. Hij heeft de terminologie en de structuur van een cultuslied, zie Inleiding, § 4. Voorts, wanneer de koning zulk een gebed uitsprak, lag het voor de hand, dat hij dat, zo mogelijk, in het heiligdom deed.

Deze psalm zal wel een avondgebed zijn, zie op vs. 3, 15; vgl. Ps. 4, ook 3, 5 e.a.

De psalm valt in drie delen uiteen: vs. 1-5, 6-12, 13-15. Tot drie maal toe verheft zich de bede. In vs. 1-5 vraagt de dichter Gods aandacht, bidt hij om zijn recht, waar zich onschuldsbetuigingen bij aansluiten. In vs. 6-12 komt, na de hernieuwde vraag om aandacht, de bede om bewaring voor de vijanden, die vervolgens getekend worden. Vs. 13--15 bevatten een krachtig, heftig gebed, waarin de dichter vraagt om straf voor de vijanden, om redding en Gods gemeenschap voor zichzelf. In de opbouw van de psalm is chiasme.

Het eerste deel maakt de weg vrij voor het tweede deel, zie op vs. 7; het eerste en tweede deel samen schragen de bede van het derde deel, zie op vs. 13.

Vgl. Inleiding, § 5, IV, A; § 7, VI.

Het getal drie heeft een belangrijke functie in deze psalm. Tot drie maal verheft zich de bede, zie boven; tot drie maal vraagt de dichter God naar hem te luisteren, vs. 1, hem te onderzoeken, vs. 3a, *b;* tot drie maal betuigt hij zijn onschuld, vs. 3c, 4, 5.

We vinden in deze psalm wel traditionele, maar schone beelden, vgl. vooral vs. 8, zie daar. Misschien kan gezegd worden, dat de dichter origineel is in de wijze, waarop hij de HERE als gids tekent, vgl. vs. 5, zie daar. Vgl. Inleiding, § 7, VII, C.

Ook in deze psalm treffen we aan de herhaling van bepaalde woorden, het aanbrengen van tegenstellingen enz., zie Inleiding, § 7, IV. Zonder twijfel onderstreept het "verzadigen" in vs. 14 en in vs. 15 het onderscheid tussen het lot van de vijanden en het lot van de dichter. Waarschijnlijk bedoelt het slot een bepaalde echo van het begin te zijn: zowel in vs. 1 v. als in vs. 15 wordt gebruikt "gerechtigheid", "gelaat", "aanschouwen" (wanneer uw ogen *aanschouwen* wat recht is, zal ik uw gelaat *aanschouwen,* enz.). Het "paden van de rover" in vs. 4 vormt een tegenstelling met het "uw sporen" in vs. 5. Het "door het woord van uw lippen" in vs. 4 grijpt misschien terug op het "(het bevel van) mijn mond" in vs. 3. Zie het "bewaken" in vs. 4 en in vs. 8, het "treden" in vs. 5 en in vs. 11 (zie op vs. 11), het twee maal "mensen" in vs. 14, zie daar. Er is in [180] elk geval een scherpe tegenstelling tussen vs. 8 en vs. 12; misschien wordt deze onderstreept, doordat vs. 8 spreekt van het "verborgen" zijn in de schaduw van Gods vleugels, vs. 12 van de "verborgen" schuilplaats van de jonge leeuw.

De taal is hier en daar nogal duister, zie op vs. 3c, 4, 14. Er moet gerekend worden met de mogelijkheid van tekstcorruptie.

Over de vraag, of in deze psalm eigengerechtigheid en een ongeoorloofde wraakzucht tot uiting komt, zie Inleiding, § 8, II; § 9, bij "gerechtigheid". Wat in het bijzonder deze psalm betreft: in vs. 1-5 spreekt m.i. de koning uit, dat hij zijn ambt niet zo heeft uitgeoefend, dat hij

het zich heeft waardig gemaakt, door God verworpen te worden, aan zijn vijanden overgeleverd te worden. Dit sluit ook in zich, dat hij tegenover de vijanden het gelijk aan zijn zijde heeft. Mogelijk wijst hij hier ook valse aanklachten af: misschien werd hij er van beschuldigd, zelf de verordeningen, die in zijn rijk golden, te overtreden, als een "rover, geweldenaar" op te treden, zie op vs. 3c, 4.

De vijanden worden "goddelozen" genoemd, vs. 9: ze zijn het ook, zie vooral vs. 10, 12. De straf wordt ook over hun nageslacht ingeroepen, vs. 14, zie t.p.

1 *Een gebed:* vgl. vs. 2; 86:1; 90:1; 102:1; 142:1; Hab, 3:1; ook 72:20; 1 Sam. 2:1; zal in de opschriften wel enigszins een technische term zijn, zie vooral Hab. 3, ook op 72:20; zie verder op 5:3.

De dichter vraagt de HERE tot drie maal oor, aandacht te hebben voor zijn gebed en verklaart ook dadelijk, dat hij pleit voor een rechtvaardige zaak ("gerechtigheid", "zonder bedrog"). Er is een chiastische schikking, zie Inleiding, § 7, V, A: "sla acht op mijn geschrei" staat parallel met "leen het oor aan mijn gebed", "Hoor, HERE, naar gerechtigheid" met "met lippen zonder bedrog", *gerechtigheid: zie* de Inleiding op deze psalm. — *geschrei:* doordringende kreet; het hier gebruikte woord betekent ook "jubel"; het gebed wordt met luider stem uitgesproken. — *zonder bedrog: zie* Inleiding, § 9; ook blijkens het chiastische parallellisme heeft dit een algemene betekenis: de dichter is "zonder bedrog", staat recht tegenover God en mensen, vgl. Joh. 1:48; natuurlijk sluit dat in zich, dat zijn gebed "zonder bedrog" is, oprecht is.

2 Ook in dit vers spreekt de dichter tot God als tot een rechter. De rechtszaak is voor het aangezicht van de rechter; van voor dat aangezicht gaat het vonnis uit, komt het recht te voorschijn, *het oordeel* over *mij:* de rechterlijke uitspraak; verondersteld wordt, dat deze gunstig zal zijn, de dichter aan zijn recht zal helpen. — *uw ogen mogen aanschouwen wat recht is:* uw ogen mogen zien, dat, wat bij mij gevonden wordt, recht is, en Gij moogt daar aandacht aan schenken. — *recht:* [181] in tegenstelling met "krom" of "oneffen"; vgl. Inleiding, § 9.

3-5 In deze verzen getuigt de dichter afzonderlijk en uitgebreider van zijn "gerechtigheid". Hier wordt het duidelijk, dat de dichter zich niet tot een menselijke rechter wendt: diens oordeel gaat niet over het hart, de plannen.

3 Zie op 7:10 en 26:2; ook hier heeft het voorwaardelijke "keurt Gij enz." de kracht van "doe het maar gerust", *keurt, onderzoekt, toetst:* doordat hier tot drie maal toe over wordt gesproken, krijgt het sterke nadruk; de dichter zal ook tot drie maal toe zijn onschuld betuigen; zie de Inleiding. — *hart:* het centrum van het bestaan; het is de plaats, waar de plannen worden gemaakt. — *des nachts:* deze psalm zal een avondgebed zijn, zie op vs. 15; de nacht is een zeer geschikte tijd voor het "zinnen", het maken van (boze) plannen, vgl. 36:5; algemener gezegd: in de nacht komt, wat op de bodem van het hart ligt, het duidelijkst naar boven, vgl. 4:5; 6:7; 16:7; 77:3, 7; 102:8 e.a. — *Gij vindt niets:* nl. niets kwaads. — *mijn zinnen overtreedt niet (het bevel van) mijn mond*[1]*:* de dichter vaardigt als koning bevelen uit voor het gedrag van zijn onderdanen, geeft rechterlijke beslissingen; *hij* spreekt hier uit, dat zijn eigen leven, zelfs zijn zinnen, zijn plannen-beramen, vgl. 37:12 e.a., daarmee in overeenstemming is; een schril voorbeeld, dat het zinnen en het doen van de koning niet in overeenstemming was met de woorden, die hij als koning sprak, vinden we 2 Sam. 12:5 vv.

---

[1] De betekenis van deze woorden staat niet vast. De door mij gegeven vertaling ligt m.i. uit linguïstisch oogpunt het meest voor de hand en sluit zich aan bij de Masoretische accentuatie; toegegeven moet worden, dat, als mijn vertaling juist is, de uitdrukkingswijze *wat* gewrongen is, maar blijkens *het* bovenstaande is het toch wel mogelijk er een zin aan toe te kennen. Een andere mogelijkheid is (vgl. "The Soncino Bible"): "Gij vindt niet plannen van mij, die mijn mond niet zouden mogen overschrijden". We vinden echter elders niet gevallen, dat de hier gebruikte woorden betekenen "de mond overschrijden"; wel betekenen ze meer dan eens "(het bevel van) de mond overtreden", vgl. Num. 22:18; 1 Sam. 15:24 e.a.

4 Ook van dit vers is de betekenis onzeker[2]. *Wat het doen der mensen aangaat enz.:* in vs. 3c heeft de dichter uitgesproken, dat hij zelf in zijn eigen leven, zelfs in zijn plannen-beramen, in overeenstemming is met de verordeningen, die hij als koning geeft. Nu voegt hij er aan toe, dat hij het niet door de vingers ziet, wanneer de mensen, wanneer zijn onderdanen het bevel van zijn mond, waarin tevens het bevel van de HERE tot hen komt, overtreden. — door *het woord van uw lippen:* geleid en gesterkt door Gods bevel en door Gods belofte; achter het bevel van de mond van de koning (vs. 3c) staat, als het goed is, het woord van Gods lippen. — *heb ik, ik de paden van de* rover *bewaakt:* zodat hij niet ongestoord [182] zijn gang kon gaan, vgl. Job 13:27; 33:11, ook Ps. 56:7e.a.; men zou kunnen denken aan een handelwijze, als 1 Sam. 25:16 beschreven wordt; maar m.i. is het beter hieraan te denken, dat het de roeping van de koning was alle onderdrukking en geweldpleging tegen te gaan, zie Ps. 72, 101 enz. — *ik, ik:* misschien moet de nadruk op "ik" aldus verklaard worden: in plaats dat ik, zoals mijn vijanden beweren, als rover, als geweldenaar ben opgetreden, heb juist ik aan het doen van de geweldenaars paal en perk gesteld. — rover; vgl. Jer. 7:11; Ez. 7:22; 18:10 e.a.

5 *sporen:* evenals ons woord "spoor" betekent het hier gebruikte woord zowel een spoor, dat iemand nalaat, vgl. 65:12, als het daardoor ontstane, overigens weinig gebaande pad, vgl. 23:3 e.a.; David wist uit ervaring, wat zulke "sporen" bv. in het bergland betekenden, hoe belangrijk het was, ze niet kwijt te raken, ook: hoe gemakkelijk de voet er kon uitglijden enz. — *uw sporen:* tegenstelling met de "paden van de geweldenaar"; paden, door de HERE afgebakend, door Hem aangewezen, ook wel: waarop Hij zelf voorgaat, vgl. 65:12: de bergbeklimmer zet zijn voeten precies op de plek, waar de gids de zijne heeft gezet; dan gaat hij zonder te wankelen, zonder uit te glijden. — *mijn schreden wankelden niet:* dit houdt zowel in, dat de dichter niet afweek van de weg van Gods geboden, als dat hij op die weg veilig ging; zie op 15:5.

6 De dichter maakt een nieuw begin, zie de Inleiding en zie op vs. 7. Hij dient zich uitdrukkelijk bij God aan: *"ik",* die zo ben, als in het voorgaande is betuigd; vgl. 89:39, zie daar. *Gij antwoordt mij:* omdat de dichter van zijn gerechtigheid heeft kunnen getuigen, is hij zeker van Gods antwoord; het bidden tot de HERE is niet een experiment met onzekere afloop. — *neig uw* oor naar *mij:* opdat niets, wat ik zeg, U ontga; sterk mensvormige uitdrukking; vgl. 31:3; 71:2; 86:1 enz.

7 Door zijn onschuldsbetuigingen heeft de dichter de weg a.h.w. vrijgemaakt, om zijn begeerten nader voor God te ontvouwen. *Schenk wonderbare gunstbewijzen:* men kan ook vertalen: "maak uw goedertierenheden wonderbaar, uitzonderlijk"; vgl. 31:22, ook 4:4, en Inleiding, § 9, onder "gunst". ~ *schuilen:* zie op 2:12; 7:2. — *rechterhand:* zie op 20:7,

8 *oogappel, pupil:* is voor de mens van hoge waarde; met de uiterste zorg waakt hij er voor, dat de oogappel geen schade lijdt; zulk een grote zorg moge de HERE over zijn gunstgenoot uitstrekken; vgl. Deut. 32:10; Zach. 2:8. — *schaduw van uw vleugels:* in het Oosten weet men de schaduw, de beschutting tegen de hete zonnestralen, te waarderen, vgl. *van Deursen,* a.w., pag. 50 v.; zo wordt "schaduw" beeld voor bescherming, vgl. Klaagl. 4:20 e.a.; de HERE is een schaduw voor zijn volk, 121:5, zie ook 91:1; Jes. 49:2; 51:16; [183] in ons vers en 36:8; 57:2; 63:8, vgl. ook 61:5, wordt van de schaduw van Gods vleugels gesproken; bij andere volken kende men grote gevleugelde godenbeelden, zie bv. *Gunkel* t.p.; in Israël werden de cherubs (zie op 18:11), vertegenwoordigers van de HERE, voorgesteld als gevleugelde wezens: dit zal zeker ook tot het gebruiken van deze beeldspraak onder Israël hebben bijgedragen; hierdoor wordt ons te duidelijker, hoe sterk de beeldspraak is: de dichter vraagt er a.h.w. om geborgen te worden onder de schaduw van

---

[2] Veelal geeft men een vertaling als de volgende: "Wat de mensen ook deden: door het woord van uw lippen heb ik mij gewacht voor de paden van de geweldenaar", maar het is zeer de vraag, of de vertaling "zich wachten voor" gerechtvaardigd is; daarentegen staat het vast, dat het hier gebruikte werkwoord kan betekenen "bewaken", in de zin van "nagaan, waarnemen, bespieden", zie de boven aangegeven teksten.

de vleugels der cherubs, die over het verzoendeksel waren uitgebreid; men kan er ook nog aan herinneren, dat de moedervogel de jongen onder de bescherming van haar vleugels neemt, vgl. Matth. 23:37.

9 *de goddelozen:* nu worden voor het eerst rechtstreeks de vijanden genoemd, vgl. echter ook vs. 7, 4; het is, alsof de dichter er niet goed toe komen kon over de vijanden te gaan spreken, maar nu breken de klachten over de vijanden in volle hevigheid los; het eerste woord, waarmee hij hen noemt, is: "goddelozen". — *doodsvijanden:* "mijn vijanden tot in de ziel", vgl. Inleiding, § 9.

10 *Hun vet sluiten zij toe:* misschien kunnen we dit als volgt omschrijven: "waar anderen een hart hebben, hebben zij vet, en dan sluiten ze die vetklomp ook nog toe"; zo zijn ze gans en al ontoegankelijk voor gevoelens van ontzag voor de HERE, van medelijden enz. met hun medemens; voor het "toesluiten" vgl. 1 Sam. 1:5, ook een plaats als Ps. 77:10, ook 1 Joh. 3:17; "vet" is meer dan eens aanduiding van ongevoeligheid, vgl. 119:70 (, Jes. 6:10), algemener gezegd: het is een aanduiding van al te grote welgedaanheid, die leidt, behalve tot ongevoeligheid, tot hoogmoed (zie vs. *b)* enz., vgl. 73:7; Job 15:27; (Deut. 32:15). — *hoogmoed:* dit verwijt wordt veelvuldig in het O.T. aan de goddeloze gedaan; de vrome is deemoedig, de goddeloze hoogmoedig, meent God niet nodig te hebben, stoort zich niet aan God en zijn gebod; zie op 10:2.

11 De dichter zet zijn *treden* op Gods weg, vs. 5; maar dat verhindert de vijanden niet, hem en de zijnen, waar zij gaan, te omsingelen, hun elke uitweg, om te ontsnappen, af te snijden. — *wij, mij:* voor de afwisseling van enkelvoud en meervoud zie op 5:10. — *nu:* het gevaar is groot; de HERE moet zich haasten. — *hun ogen richten zij:* zij kijken goed uit, opdat de dichter hun niet ontsnappen zal en opdat zij met hem kunnen doen, wat zij begeren.

12 *Hij:* de voornaamste vijand, zie op 5:10. — *leeuw:* zie op 7:3. — *jonge leeuw:* gaat, in tegenstelling met een welp, reeds zelf op prooi uit, vgl. Ez. 19:3 enz., zie ook op 34:11. — *in verborgene plaatsen:* vgl. 10:9; geldt van de leeuw, maar ook van de vijand: deze gaat arglistig, geniepig te werk. [184]

13 Voor de derde maal verheft zich de bede. Deze wordt nu zeer dringend: vier opwekkingen worden in één adem uitgesproken. Nu de dichter van zijn gerechtigheid heeft getuigd, vs. 1-5, en de goddeloosheid van zijn vijanden in het licht gesteld is, vs. 6-12, kan het gebed in volle kracht oprijzen. *Sta op: zie* op 3:8. — *treed hem in de weg:* nu hij op het punt staat mij te grijpen; vgl. 18:19 enz. — *breng hem op de knieën:* vgl. Richt. 5:27; Ps. 18:40; 20:9 e.a. — *mijn ziel:* drager van het leven. — *uw zwaard:* de HERE wordt hier voorgesteld als een krijgsman, vgl. op 7:13.

14 Ook van verschillende onderdelen van dit vers is de betekenis onzeker. *de mensen:* wordt herhaald; hijgend stoot de dichter zijn bede uit. — *de mensen, wier deel in het leven zonder duur is:* ze zijn nu wel machtig en welgedaan en verbeelden zich veel (zie vooral vs. 10), maar hun macht en rijkdom, wat zij in het leven ontvangen, houdt geen stand, vgl. 37:35 v. enz.; er is een duidelijke tegenstelling met de rechtvaardigen, zie bv. 16:5, 11; voor "deel" zie op 16:5 ("aandeel"), voor "duur" vgl. 39:6; 89:46. Meestal vertaalt men: "de wereldse mensen, wier deel in dit leven is"; maar m.i. past de aldus verkregen gedachte niet goed in het O.T., en is de vertaling "wereldse mensen" ook overigens moeilijk aanvaardbaar. — *met wat Gij* voor *hen hebt weggelegd enz.:* m.i. spreekt de dichter hier sarcastisch; ze houden er van, dat hun buik goed gevuld is; nu, God moge hun buik vullen met wat in de goddelijke voorraadschuren voor hen klaar ligt; maar dat zal iets anders zijn, dan wat ze begeren: onheil, goddelijke toorn; zo veel mogen ze daarvan ontvangen, dat ze het zelf niet óp kunnen, dat nog hun kinderen en kindskinderen er van verzadigd worden. Bij God is uitstel geen afstel. Vgl. voor ons vers Job 20:23. Dat de straf in de lijn der geslachten doorwerkt, wordt herhaaldelijk in het O.T. uitgesproken, zie Inleiding, § 8, II, D, 3; hier wordt deze gedachte wel bijzonder tekenachtig voorgesteld.

15 *in gerechtigheid:* vgl. Inleiding, § 9; terwijl gerechtigheid mijn levenselement is; dus

veelomvattend: door uw gerechtigheid, door mijn gerechtigheid, als gerechtvaardigde. — *uw gelaat aanschouwen: zie* op 11:7; 16:11; uw gemeenschap en gunst genieten; hier zal in het bijzonder te denken zijn aan het gelaat van de Rechter-koning, vgl. vooral vs. 2: van voor dat gelaat wordt het vrijsprekende vonnis ingewacht; in het oorspronkelijke komt ook nog tot uitdrukking, dat de dichter nu voor het gelaat, het aangezicht van de goddeloze verkeert, zie vs. 9, ook vs. 13. — *verzadigd worden:* duidelijk in tegenstelling met vs. 14; zie ook op 16:11. — *gestalte:* vgl. Num. 12:8; Deut. 4:12, 15 e.a.; de dichter heeft gevraagd, dat de HERE zou opstaan (vs. 13); hij hoopt nu zijn gestalte te zien.

[185] De dichter heeft gebeden om straf over de vijanden. Nu vraagt hij voor zichzelf Gods gemeenschap en gunst; dit sluit het bevrijd worden en bevrijd zijn van de vijanden in zich, maar het is toch betekenisvol, dat de vijanden hier niet meer genoemd worden. De nacht ligt voor hem, zie op vs. 3, de nacht met zijn dreigingen en gevaren: de dichter hoopt, dat hij ongedeerd zal *ontwaken* en dat bij dat ontwaken God er weer zal zijn, die hem zijn gunst doet ervaren, tot verzadiging toe; zie voor de bescherming in de nacht op 3:6; 4:9, ook plaatsen als 30:6; 46:6; 57:9; 59:17; 90:14; 143:8 enz.

Evenals bij 16:9-11 is hier dikwijls gedacht aan het leven na dit leven; het "ontwaken" zou dan zijn het ontwaken uit de slaap des doods. Zie de Inleiding op Ps. 16. Onderstreept zij het volgende: 1° Uit onze psalm blijkt duidelijk, dat de dichter hoopt gered te worden, in leven te blijven. 2° Ook bij onze psalm is het zeker legitiem, dat bij later gebruik aan het leven na dit leven is gedacht; zie voor de voorstelling van het ontwaken uit de doodsslaap bv. 49:15; Jes. 26:19. De vraag kan zelfs opkomen, of bij dat latere gebruik met het oog daarop de uitdrukkingen niet zijn gewijzigd. De uitdrukkingen zijn hier nl. wel bijzonder sterk. Blijkens Num. 12:6 vv. mocht alleen Mozes, in tegenstelling met de profeten, de gestalte Gods aanschouwen; hier vraagt de dichter er zelfs om, met het zien van die gestalte verzadigd te worden; zie echter op 11:7.

Psalm 18

1. Voor de koorleider; van de knecht van de HERE, David, die tot de HERE de woorden van dit lied sprak ten dage, dat de HERE hem gerukt had uit de hand van al zijn vijanden en uit de hand van Saul.

2. Hij zeide dan:

I Ik heb U hartelijk lief, HERE, mijn kracht.

3. HERE, mijn rotssteen en mijn vesting en mijn redder,
mijn God, mijn rots, bij wie ik schuil,
mijn schild en de hoorn van mijn bevrijding, mijn burcht:

II 4. Geprezen, roep ik uit, zij de HERE;
en van mijn vijanden werd ik bevrijd.

a. 5. Mij omringen strikken van de dood;
en stromen van het verderf beangstigen mij. [186]

6. Strikken van het dodenoord omgeven mij;
op mijn weg liggen vallen van de dood.

7. In mijn benauwdheid roep ik uit: "HERE";
en tot mijn God schreeuw ik.
Hij hoort uit zijn paleis mijn stem;
en mijn geschreeuw voor zijn aangezicht komt in zijn oren.

8. Dan schudt en schokt de aarde;
en de fundamenten der bergen beven;
en zij schudden heen en weer, want Hij is in toorn ontstoken.

9. Er stijgt op rook uit zijn neus;
en vuur uit zijn mond verteert;
kolen raken er door in brand.

10. Toen neigde Hij de hemel en daalde neer;
en donkerheid was onder zijn voeten.

11. En Hij reed op een cherub en vloog;
en Hij schoot neer op de vleugels van de wind.

12. Hij stelde het duister tot zijn schuilplaats,
wat rondom Hem was, zijn hut:
duistere wateren, wolkgevaarten.

13. Vanwege de glans vóór Hem verdwenen zijn wolken:
hagel en vurige kolen.

14. Toen deed in de hemel de HERE de donder weerklinken;
en de Allerhoogste verhief zijn stem
— hagel en vurige kolen —.

15. En Hij zond zijn pijlen neer en verstrooide hen,
en bliksems in menigte, en bracht hen in verwarring.
16. En de beddingen der wateren werden gezien,
en de fundamenten der wereld kwamen bloot
vanwege uw dreigen, HERE,
vanwege het blazen van de adem van uw neus.
17. Hij strekte zijn hand uit van omhoog, nam mij op;
Hij trok mij uit geweldige wateren.
18. Hij ontrukte mij aan mijn machtige vijand,
en aan mijn haters, die sterker waren dan ik.
19. Zij traden mij in de weg ten dage van mijn rampspoed;
en toen was de HERE mij tot een stut.
20. En Hij leidde mij uit in de ruimte; [187]
Hij redde mij, want Hij had behagen in mij.
b. 21. De HERE behandelde mij naar mijn gerechtigheid;
naar de reinheid van mijn handen vergold Hij mij.
22. Want ik heb mij gehouden aan de wegen van de HERE;
en ik ben niet goddeloos afgeweken van mijn God.
23. Ja, al zijn verordeningen stonden mij voor ogen;
en zijn inzettingen stelde ik niet terzijde.
24. Zo was ik onberispelijk jegens Hem;
en wachtte ik mij voor het plegen van misdaad.
25. Zo vergold de HERE mij naar mijn gerechtigheid,
naar de reinheid van mijn handen voor zijn ogen.
26. Jegens de trouwe betoont Gij U trouw,
jegens de man van onberispelijkheid betoont Gij U onberispelijk.
27. Jegens de reine betoont Gij U rein;
en jegens de valsaard betoont Gij U ondoorgrondelijk.
28. Gij — de mensen, die in ellende verkeren, bevrijdt Gij;
en hoogmoedige ogen vernedert Gij.
29. Ja, Gij — Gij doet mijn lamp lichten;
de HERE, mijn God, doet mijn duisternis opklaren.
30. Ja, met U loop ik op een bende in;
en met mijn God beklim ik een muur.
31. Die God: onberispelijk is zijn weg;
het woord van de HERE is gezuiverd;
een schild is Hij voor allen, die bij Hem schuilen.

III 32. Want wie is God behalve de HERE,
en wie is een rots buiten onze God?

a. 33. Die God, die mij met kracht omgordt,
en mijn weg onberispelijk doet zijn;

34. die maakt mijn voeten als die der hinden,
en op mijn hoogten mij doet staan;

35. die mijn handen leert tot de strijd,
en een koperen boog spanden mijn armen.

36. En Gij gaaft mij het schild van uw bevrijding,
en uw rechterhand ondersteunde mij,
en uw neerbuigen maakte mij groot.

37. Gij maaktet wijd mijn schreden onder mij;
en mijn enkels wankelden niet.

b. 38. Ik achtervolgde mijn vijanden en haalde hen in, [188]
en keerde niet terug, tot ik hen vernietigd had.

39. Ik verpletterde hen en ze konden niet standhouden;
zij vielen onder mijn voeten.

40. Zo omgorddet Gij mij met kracht tot de strijd;
Gij bracht mijn tegenstanders onder mij op de knieën.

41. En mijn vijanden deedt Gij mij de nek toekeren;
en mijn haters verdelgde ik.

42. Zij schreeuwden, en er was geen bevrijder,
tot de HERE, en Hij antwoordde hen niet.

43. En ik verpulverde hen als stof voor de wind;
als slijk van de straten schudde ik hen uit.

c. 44. Gij reddet mij van de twisten van het volk;
Gij steldet mij tot een hoofd van de natiën.
Volken, die ik niet kende, werden mij dienstbaar;

45. ze hadden slechts van mij gehoord en betoonden
zich aan mij gehoorzaam.
Bewoners van vreemde landen verloren voor mij
hun kracht;

46. bewoners van vreemde landen raakten uitgeput.
En ze kwamen bevend uit hun burchten tevoorschijn....

IV *a*. 47. De HERE leeft en mijn Rots is te prijzen,
en de God van mijn bevrijding is verheven;

b. 48. de God, die mij wraak verschafte,

en volken onder mij gebracht heeft;

49. die mij redde van mijn vijanden;

ja, boven mijn tegenstanders hebt Gij mij verheven,

aan de man des gewelds hebt Gij mij ontrukt.

c. 50. Daarom wil ik U loven onder de natiën, HERE,

en voor uw naam psalmzingen:

51. Hij verricht grote bevrijdende daden voor zijn koning,

en bewijst trouw aan zijn gezalfde,

aan David en aan zijn zaad tot in eeuwigheid.

Deze psalm is een groots danklied; vooral in vs. 32 vv. neemt het de vormen van een hymne aan; zie Inleiding, § 5, III, B. Bezongen wordt, dat hij, die een prooi was van de wateren van de onderwereld, vs. 5, 17, gesteld wordt tot een "hoofd van de natiën", vs. 44 (zie op dat vers).

Uit de inhoud blijkt duidelijk, dat hier de koning, de gezalfde van de HERE, spreekt; zie Inleiding, § 5, III, E. Volgens het [189] opschrift slaat David hier een terugblik op zijn leven; zie ook vs. 51. We kunnen niet precies vaststellen, in welke tijd David dit lied gedicht heeft. Genoemd is de tijd na het in 2 Sam. 8 verhaalde (zie *Delitzsch)*, ook de laatste tijd van Davids leven *(Hengstenberg).* Vs. 21 vv. bewijzen niet, dat de psalm niet na Absaloms opstand gedicht is; zie beneden.

Voor de bezwaren tegen het Davidische auteurschap en voor de weerlegging daarvan zie bv. *J. Ridderbos.* 'k Vermeld hier alleen, dat de wijze, waarop de koning wordt getekend, zie beneden, er voor pleit, dat de psalm oud is. Ook voor de verhouding tot 2 Sam. 22 zie men bv. *J. Ridderbos.* Ps. 144 heeft veel aan deze psalm ontleend; zie daar.

De psalm, zo kan gezegd worden, bestaat behalve uit de inleiding (vs. 2v.) en het slot (vs. 47-51) uit twee delen, nl. - vs. 4-31 en vs. 32-46. Als twee machtige zuilen rijzen deze twee delen op en ze schragen samen de slothymne.

Het eerste deel valt in twee onderdelen uiteen: het verhaal van de uitredding, vs. 5-20, en de motivering van de uitredding met een daarbij aansluitende lofzang, vs. 21-31, het tweede deel in drie onderdelen: de toerusting van de koning (vs. 33-37), de overwinning (vs. 38-43), de heerschappij (vs. 44-46).

M.i. is bij dit alles van een chronologische volgorde te spreken. *In vs. 5-20 zal de dichter in het bijzonder gedacht hebben aan de benauwing door Saul; in vs. 21 vv. zal hij vooral willen motiveren, waarom hij uit Sauls hand werd gered; in vs. 33-46 zal hij speciaal het oog hebben op de oorlogen, die hij als koning heeft gevoerd.*

Voor deze opvatting zijn verschillende argumenten aan te voeren: 1° Vs. 38-46 spreken duidelijk over David als *koning.* 2° De onschuldsbetuigingen van vs. 21-27 zijn het meest gepast met het oog op binnen-Israëlitische tegenstellingen: David stelt zich hier tegenover Saul, die niet rein van handen was, die wel goddeloos van de HERE was afgeweken enz. 3° Er zijn verschillen tussen het eerste en het tweede deel: in het eerste hoofddeel wordt van het verstrooien, het in verwarring brengen van de vijanden gesproken, in het tweede hoofddeel van het vernietigen, verpletteren enz., zie op vs. 15; in het eerste hoofddeel verkeert de dichter in grote nood, *wordt* hij gered, in het tweede hoofddeel treedt hij zelf zeer actief op, hij behoeft zich slechts te vertonen, of de vijanden vluchten, zie op vs. 38; in al deze punten past het eerste hoofddeel het best bij de vervolging door Saul, het tweede bij de latere tijd. Zie ook nog op vs. 1, 32.

Bij het bovenstaande moet bedacht worden, dat de overgangen tussen de delen en tussen de onderdelen *vloeiend* zijn, en dat de [190] psalm weliswaar, althans in de onderdelen, een duidelijke gang vertoont (zie vooral vs. 5-20, en vs. 32-46), maar dat de dichter graag *teruggrijpt* en *vooruitgrijpt.* Ter adstructie het volgende. *Het eerste hoofddeel.* Vs. 8 grijpt vooruit op wat later uitvoeriger wordt beschreven. Vs. 18-20 vormen door een "decrescendo" de overgang van het eerste onderdeel naar het tweede, zie t.p.; het is zeer duidelijk de bedoeling van vs. *20b* de overgang te vormen. Voor de opbouw van het tweede onderdeel, vs. 21-31, zie t.p.; we zouden uit formeel oogpunt dit deel een schoon stuk borduurwerk kunnen noemen; het boven gezegde bedoelt niet te ontkennen, dat de dichter toch ook in de overwinning op de heidense vijanden een "vergelding naar zijn gerechtigheid" enz. zal gezien hebben; dus ook hier een vooruitgrijpen op het volgende. We kunnen in de laatste verzen, zie vooral vs. 29 v., een overgang naar het tweede hoofddeel zien. — *Het tweede hoofddeel.* De overgang is zeer geleidelijk. Vs. *33b* grijpt duidelijk op het eerste hoofddeel terug, zie t.p.; dat gebeurt ook in het vervolg herhaaldelijk. Vs. 33—37 spreekt over de toerusting van de koning (zie voor de ordening t.p.), vs. 38-*43 over* de overwinning, vs. 44-46 over de heerschappij. Vs. 40 grijpt terug op vs. 33. Het laatste onderdeel van het tweede hoofddeel (vs. 44-46) begint met terug te grijpen op het eerste hoofddeel, zie op vs. 44a. — In de slothymne, vs. 47-51, keren de motieven van de twee hoofddelen terug; in vs. 50 wordt de bedoeling van heel het lied aangegeven; vs. 51 vormt een passend slotakkoord.

Dit is een meesterstuk van de Israëlitische poëzie met grote zeggingskracht en met grote originaliteit (voor zover daar bij Israëls poëzie van te spreken valt, zie Inleiding, § 7, VII, C). De opbouw is weloverwogen. De auteur kent de werking van de climax, van hoogtepunten en rustpunten. De taal is beeldrijk. Er is in alle opzichten een grote afwisseling. Men zie, hoe verschillend in uitdrukkingswijze, in sfeer de delen vs. 4-20, vs. 21-31, vs. 32-43 zijn: na de geweldige dramatiek van het eerste deel komt de veel rustiger, meer bespiegelende lof op Gods hondstrouw van het tweede deel, en daarop volgt nog weer de kleurrijke schildering van de krijger-koning als Gods leerling; en toch vormen deze drie delen door de geleidelijke overgangen een goed aaneengesloten geheel.

Hier mogen nog een paar detail-opmerkingen een plaats vinden. De levendigheid wordt verhoogd, doordat er een sterke afwisseling is in het spreken over God in de derde persoon en in de tweede persoon. Ook is er een sterke afwisseling in de tijden van het werkwoord, waaraan een vertaling in het Nederlands niet altijd recht kan laten wedervaren.

M.i. is deze psalm voor de cultus gedicht. Dat ligt voor de hand bij elke dankpsalm[1], in het bijzonder bij een dankpsalm van een koning. Zie nog op vs. 1, 50. David zal deze psalm gedicht hebben voor een groot dankfeest. Het ligt voor de [191] hand, dat de psalm bij verschillende cultische plechtigheden is ten gehore gebracht.

Bijzondere aandacht worde nog gevraagd voor de wijze, waarop deze, psalm over God en over de koning spreekt.

Voor de Godsvoorstelling in vs. 5-20 zie t.p.: daar wordt ons voor ogen geschilderd zijn ontzagwekkendheid, zijn goddelijke bewogenheid in toorn en liefde. In vs. 21-31 staat op de voorgrond zijn bondstrouw: deze ontzagwekkende God is geen God van willekeur; men kan staat op Hem maken. De Godsvoorstelling in vs. 32 vv. is weer anders geschakeerd: in zijn neerbuigende goedheid is Hij de leermeester van zijn gezalfde; Hij oefent hem, leert zijn handen, rust hem toe tot de strijd. Door heel de psalm heen weerklinkt het: God geeft aan zijn gezalfde, die zich houdt aan zijn wegen, bevrijding en heil, en voor hen, die zich verheffen tegen zijn gezalfde en daarin tegen Hemzelf, is Hij geducht.

Ongetwijfeld in overeenstemming met een oeroud ideaal wordt de koning getekend als een geducht strijder, die uitmunt in *kracht, behendigheid, vaardigheid (zie vs. 33-37, ook vs. 30).*

---

[1] Vgl. *H. Gunkel-J. Begrich*, Einleitung in die Psalmen, 1933, pag. 265 vv.

Hiermee hangt samen, dat alleen de koning genoemd wordt: de koning verslaat de vijanden; van zijn leger, zijn volk wordt daarbij geen melding gemaakt, zie bv. vs. 38—43, trouwens heel de psalm, echter ook vs. 32 ("onze God"). Dit wijst er op, dat de koning een zeer centrale plaats heeft. Zeer in het bijzonder geldt dat van Israëls koning. Hij is Gods pupil, vs. 35. Als hij wordt aangetast, komen hemel, aarde en onderwereld in beweging, zie op vs. 5-20. Hier moeten we ook rekening mee houden bij de beoordeling van de onschuldsbetuigingen van vs. 21-25: de koning betuigt met grote klem zijn "gerechtigheid"; we moeten daarbij bedenken, dat aan die gerechtigheid het heil van het volk, ja we kunnen wel zeggen: het heil van de wereld hangt.

Tenslotte nog dit. De dichter trekt lijnen naar het verleden. Hij ziet verband tussen zijn nood en uitredding en wat in oude tijden is gebeurd, zie op vs. 5-20, op vs. 17 (de God van de Sinaï snelt te hulp; de dichter is een tweede Mozes). Dit geeft ons te meer recht lijnen naar de toekomst te trekken en de dichter te zien als vader van de Koning van de "grote Toekomst", zie vs. 51, ook op vs. 21-27, en ook als "type" van deze grote Koning, als voorafschaduwing van Hem, die neerdaalt naar de hel, niet alleen tot "hoofd van de natiën" wordt gesteld, maar opvaart ten hemel, in wiens persoon heel zijn volk begrepen is, aan wie het heil van zijn volk en het heil van de wereld hangt, die in veel hogere zin dan deze dichter kon gewagen van zijn gerechtigheid en de reinheid van zijn handen voor Gods oog.

[192]

1 knecht van de HERE: deze uitdrukking wordt in

het meervoud gebruikt van de Israëlieten of de vromen in het algemeen, 34:23 e.a., maar in het enkelvoud van personen, die tot God in een bijzondere verhouding staan, zo van de patriarchen, Ex. 32:13, van Mozes, Deut. 34:5, van Jozua, Joz. 24:29, de profeten, Jer. 7:25, van de Messias, Jes. 42:1, ook herhaaldelijk van David, 2 Sam. 7:20; de knecht staat geheel en al ter beschikking van de heer, mag ook op diens zorg en bescherming rekenen; dat de dichter hier deze eretitel draagt, duidt misschien ook aan, dat hij met gezag spreekt; dat de titel aan de eigennaam voorafgaat, geeft hem nadruk[2]. — *lied*: wordt gezongen, in dit geval wel bij het heiligdom, vgl. ook 30:1; 1 Kron. 13:8; Jes. 30:29 enz. — Saul wordt apart vermeld, omdat hij David het meest benauwd heeft; als de dichter in het eerste deel van de psalm speciaal Saul op het oog heeft, in het tweede deel de andere vijanden, is de volgorde in het opschrift omgekeerd aan die van het lied zelf (chiasme, zie Inleiding, § 7, V, A).

2, 3 Inleiding, praeludium, waarin de dichter zijn liefde tot de HERE betuigt en Hem *met vele namen noemt.* Bij de omwonende volken gebruiken de dichters, als zij hun goden aanroepen, vaak een opeenstapeling van benamingen; daar werd dan een soort van "magische" kracht aan toegekend. Als regel zijn de psalmen in dit opzicht zeer sober, en terecht noemt men dit als één van de trekken, waardoor blijkt, dat Israëls psalmen boven de voortbrengselen van de omwonende volken staan. Maar Ps. 18 gebruikt wel veel benamingen, epitheta; dit is in overeenstemming met de lengte en het plechtige karakter van deze psalm, waarin immers een koning een terugblik op zijn leven slaat. Er is geen enkele reden, aan deze opeenhoping van benamingen een "magisch" karakter toe te kennen; in deze veelheid van namen komt tot uiting, dat het hart van de dichter overvloeit van liefde en dank en lof. *Ik heb U hartelijk lief: zie* voor een soortgelijk begin 116:1; de dichter heeft veel te zeggen, maar vóór al het andere komt een spontane uiting van zijn liefde tot die God, die hem bevrijd en verhoogd heeft; het hier gebruikte werkwoord duidt op "innerlijke bewegingen": het betekent in een andere vorm "zich ontfermen" en hangt samen met het woord voor moederschoot. — *mijn kracht:* zonder de HERE was en is de dichter krachteloos, zie ook op vs. 33; de meest algemene benaming; voor het "mijn" in deze uitdrukking en in het vervolg zie op 3:8.

---

[2] Vgl. *Carl Brockelmann*, Hebraische Syntax, 1956, § 64; zie ook § 65a.

Van oude tijden af werd de HERE een "rots" (ook vs. 32, 47) genoemd, zie Deut. 32:4, 15, 18, 31, 37 (voor *"rotssteen" zie* Ps. 31:4; 42:10; 71:3); een rots bood in vele omstandigheden een veilige schuilplaats; zo is veilig, wie bij de HERE [193] schuilt; vgl. van *Deursen,* a.w., pag. 36 v. Een soortgelijke gedachte wordt uitgedrukt door het *"vesting"* (vgl. 31:3 v.; 71:3; 91:2; 144:2) en het *"burcht"* (vgl. 9:10, zie daar, e.a.). Men kan bij "vesting, burcht" denken aan de citadel van een stad, vgl. 2 Sam. 5:7, 9 (de burcht Sion), zie *van Deursen,* a.w., pag. 194. De combinatie van "rots" en "vesting" (zie ook 31:3 v.; 144:1 v.) doet denken aan een vesting op een rots, die dikwijls practisch onneembaar was. Men bedenke, hoe goed David uit ervaring de betekenis van een rots, een vesting kende, vgl. 1 Sam. 22:4 v.; 23:25 enz. Herhaaldelijk wordt in de psalmen gezegd, dat de HERE op een rots, in een vesting leidt; hier "grijpt de dichter nog dieper, en getuigt, dat Jahwe zelf zulk een wijkplaats voor hem was" (*J. Ridderbos). — bij wie ik schuil:* zie op 2:12. — *schild:* vgl. vs. 31, 36; zie op 3:4..— *hoorn:* beeld van zegevierende kracht, zie *van Deursen,* a.w., pag. 95 v., vgl. Deut. 33:17; Jer. 48:25; Dan. 8:6 enz.; herhaaldelijk wordt gezegd, dat de HERE de hoorn van de rechtvaardige verhoogt, zie op 75:11; hier heet de HERE zelf de hoorn van zijn gezalfde..— *hoorn van mijn bevrijding:* hoorn, die mij bevrijdt, mijn bevrijdende hoorn; vgl. vs. 36, 47; de gedachte aan "bevrijding" neemt een grote plaats in deze psalm in; het begin (vs. 3 v.) en het slot (vs. 51) spreekt er van.

4 Evenals het tweede hoofddeel (vs. 32), begint het eerste hoofddeel met een lofprijzing; in een korte uitspraak wordt het eerste hoofddeel samengevat.

5-20 In deze verzen geeft de dichter een brede en zeer dramatische samenvattende schildering van de uitredding, die hij herhaaldelijk in zijn leven ervaren heeft. De noodtoestand, waarin hij meer dan eens door de benauwing van vijanden, inzonderheid van Saul, verkeerd heeft, beschrijft hij als een "hellevaart", een verkeren in de onderwereld. Op zijn geroep snelt de HERE te hulp. Hij verstrooit de vijanden, legt de onderwereld bloot en grijpt de dichter uit de doodswateren, waarin hij verzonken was.

Beschrijvingen van theofanieën, van verschijningen der Godheid vinden we herhaaldelijk in het O.T., zie vooral Ex. 19; Deut. 33:2; Richt. 5:4 v.; Ps. 77:14 vv.; 97:2 vv.; Hab. 3, ook Ps. 144:4 vv. (nauwe aansluiting aan onze psalm). De beschrijving is in Ps. 18 zeer breed. Deze beschrijvingen hebben veel gemeenschappelijks. De voorstelling wordt telkens gegeven, dat de theofanie gepaard gaat met machtige natuurverschijnselen: orkaan, donder, bliksem, hagel, aardbeving, ook wel vulcanische verschijnselen. De werkelijkheid, die aan de beschrijving van een theofanie ten grondslag ligt, is niet altijd dezelfde, is in Ex. 19 een andere dan in onze psalm. Hier wordt bedoeld, dat God telkens weer ingegrepen heeft, om zijn gezalfde te redden. Dat bij de schildering daarvan verschillende trekken ontleend worden aan vroegere beschrijvingen van theofanieën doet [194] gevoelen, dat de God, die deze dichter uitgered heeft, dezelfde is, als die zich in oude tijden openbaarde.

De voorstelling, dat de dichter in de onderwereld verkeerd heeft, kan een hyperbool, een overdrijving worden genoemd, maar daarmee is m.i. nog niet veel gezegd. Hier moet in rekening gebracht worden wat genoemd is: het totaliteitskarakter, de massiviteit, waardoor het denken en beleven van de Israëliet, van de primitieve mens in het algemeen, wordt gekenmerkt[3]. Alleen een leven, dat zich onbelemmerd kan ontplooien, is voor de Israëliet "leven", zie op 16:11; 21:5. Wiens leven door ziekte, tegenslag, vijanden enz. wordt bedreigd, benauwd, ingeperkt, bevindt zich in de sfeer, in de macht van de dood, zie op 16:10 v., en voorts 9:14; 22:16; 30:4; 116:3 enz.

Dat de HERE redden kan uit de greep van de onderwereld, wordt herhaaldelijk in het O.T. uitgesproken, vgl. 1 Sam. 2:6 enz. Zie ook Inleiding, § 8, III, B.

---

[3] Vgl. bv. *G. v. d. Leeuw,* De primitieve mens en de religie, 1937, pag. 30 v.; zie ook *Christoph Barth,* Die Errettung vom Tode in den individuellen Klage- und Dankliedern des Alten Testaments, 1947.

Dit verhaal verraadt in vele trekken, dat de auteur een ander wereldbeeld, een andere mentaliteit had dan de onze (vgl. bv. vs. 9), maar toch — of: juist daardoor? — kan het ook bij ons een diepe indruk wekken van de grote nood, waarin de dichter verkeerd heeft, en vooral van Gods almacht en verhevenheid en van zijn ontzagwekkende bewogenheid in liefde en toorn: als Hij zijn gunstgenoot bedreigd ziet, moet het heelal, alles wat in de hemel en op de aarde en onder de aarde is, in beweging komen, opdat zijn gezalfde wordt gered.

5, 6 Beschrijving van de noodtoestand, *strikken, vallen:* vgl. *van Deursen,* a.w., pag. 129 vv.; de dood wordt voorgesteld als een jager, een vogelvanger, vgl. 116:3; Spreuk. 13:14; 14:27. — *omringen, omgeven, op mijn weg liggen:* hij kan geen stap doen, zonder door de strikken, de vallen gevangen te worden..— *stromen:* zie op vs. 16 v.; bij vele volken leefde de voorstelling, dat de onderwereld door stromen wordt omringd of doorsneden; vgl. 69:2 v., 15 v.; Klaagl. 3:54; Jona 2:3, 5 v. — *verderf:* z.v.a. "dood"; "Belial" komt van het hier gebruikte woord.

7 Zoals telkens weer, ligt tussen de nood en de uit-

redding de kreet om hulp, zie bv. 50:15, maar ook Jes. 65:24. Het roepen, schreeuwen uit de nood wordt hier zeer kort beschreven: nauwelijks heeft de dichter geroepen, of de HERE hoort en helpt; zie voor een bredere beschrijving van het roepen bv. 30:9-11. *Hij hoort:* dit is een juichtoon; het O.T. kent ook de klacht van de vrome, dat de Here niet hoort, vgl. Hab. 1:2, en zie op Ps. 10:1; als de goddeloze roept, antwoordt de HERE niet, zie vs. 42. — *uit zijn paleis: zie* op 5:8; [195] als de dichter uit de onderwereld zijn hulpgeschrei opheft, dringt dit door tot de HERE in zijn hemels paleis.

8 God grijpt in. Zijn toorn ontbrandt, omdat zijn ge-

zalfde wordt aangetast, vgl. 2; 4 v. En als God toornt, beeft de aarde, vgl. Ex. 19:18; Richt. 5:4; 1 Kon. 19:11; Ps. *77:*19; 97:4; Hab. 3:6. De dichter grijpt vooruit op wat volgt en noemt hier het beven der aarde in één adem met Gods horen van de noodkreet: het is van dat horen het onmiddellijke gevolg. *fundamenten der aarde:* vgl. Deut. 32:22, ook Hos. 13:6; de bergen hebben hun fundament in de bodem van de wereldoceaan; zelfs die fundamenten schudden heen en weer ten gevolge van de goddelijke toorn. — *Hij is in toorn ontstoken: deze* woorden zijn zwaar geladen; duidelijk blijkt hier, dat er verband is tussen Gods toorn en zijn liefde: het vuur van zijn toorn ontbrandt, omdat zijn gezalfde, in wie Hij een welgevallen heeft (vs. 20, 51), wordt aangetast.

9 Hier wordt een aanduiding — meer is het niet.— gegeven van die verschrikkelijke God zelf. De dichter ziet voor zich[4] een vuurspuwend wezen, een toornige reus, uit wiens mond vuur, uit wiens neus rook te voorschijn komt. Job 41:10-12 schrijft dezelfde verschijnselen toe aan de Leviathan. Een soortgelijke beschrijving van de HERE wordt gegeven Jes. 30:27 v., vgl. ook Deut. 32:22; Ps. 97:3 vv. e.a. *rook*: wordt herhaaldelijk genoemd bij de beschrijving van een verschijning Gods, zie Ex. 19:18, ook Ps. 74:1; Jes. 65:5. — *uit zijn neus:* letterlijk "in zijn neus"; bedoeld wordt de rook, die in zijn neus is en daaruit te voorschijn komt. — *kolen raken er door in brand:* dient ter verlevendiging van de beschrijving, vgl. Job 41:12; in deze trek (zie ook vs. 13 v.) en in heel dit vers speelt wel mee de gedachte aan een vulcanische uitbarsting, waarbij stukken vuur in de lucht worden geslingerd: als God verschijnt, beeft de aarde en roken de bergen, zie behalve de reeds genoemde teksten 104:32, ook Deut. 4:11; "brandende kolen" worden herhaaldelijk genoemd bij de beschrijving van de goddelijke straf, zie 140:11; 120:4; 11:6.

10 Nu komt God in beweging: Hij *daalt neer,* vgl. Gen. 11:7 e.a. Bij "*donkerheid*" denke men aan een laag neerhangende onweerslucht. De voorstelling is, dat God bij het onweer de hemel *neigt,* laat zakken, en zo zich de weg bereidt voor zijn nederdaling, vgl. 144:5. De

---

[4] Misschien is dit te sterk gezegd, moet men de uitdrukkingen op zichzelf laten staan, als heenwijzingen naar de geduchtheid van Gods toorn.

donkerheid neemt hier (zie ook vs. 12) en elders (vgl. 97:2; Ex. 20:21; Deut. 4:11; Ez. 34:12, ook 1 Kon. 8:12) een grote plaats in bij de beschrijving van Gods verschijning: de zich openbarende God is ook altijd de verborgen, de zich omhullende God.

[196]

11 *cherub:* de cherubs worden herhaaldelijk genoemd "als begeleiders der Goddelijke manifestatie, meermalen ook speciaal als dragers der Godheid" (*J. Ridderbos, zie* de verdere beschouwingen t.p.[5]), vgl. 80:2; 99:1; 1 Sam. 4:4; Ez. 1 en 10; Ex. 25:17 vv.; 1 Kon. 6:23 vv., ook Gen. 3:24; Openb. 4:6 vv. enz.; de voorstelling, dat de HERE rijdt op een cherub en zo voortvliegt, wordt alleen hier gegeven (het dichtst hierbij staat de voorstelling, die Ezechiël geeft); het is moeilijk te zeggen, welke realiteit aan deze voorstelling ten grondslag ligt; opgemerkt kan worden, dat deze voorstelling dient om de verhevenheid en almacht van de HERE te meer in het licht te stellen, en dat de HERE dikwijls, als Hij verschijnt, omgeven wordt door zijn engelen, zie Deut. 33:2; Joël 3:11 enz. — *Hij schoot neer:* als een arend op zijn prooi, vgl. Deut. 28:49; Jer. 48:40; 49:22. — *op de vleugels van de wind:* vgl. 104:3, ook Jes. 19:1; vele volken kennen de voorstelling, dat de wind voor de godheid een rijdier is met geweldige vleugels.

12 Zie op vs. 10. Nu de HERE neerdaalt, is de duisternis niet meer alleen onder Hem, maar Hij wordt er door omgeven. *hut:* de aardse woonplaats van de HERE wordt meer dan eens zo genoemd, zie op 27:5. — *duistere wateren:* wolken, nevels, zwanger van water; nadere omschrijving van "het duister".

13 De verblindende lichtglans, die van de HERE uitstraalt, voor Hem heengaat (men kan denken aan het bliksemvuur), breekt heen door de wolken, die Hem omringen. Gezegd kan worden, dat ten gevolge van het verdwijnen der wolken de HERE nu zichtbaar wordt, maar zijn gestalte wordt toch niet beschreven. Wel wordt gewag gemaakt van "*hagel en vurige kolen":* de wolken lossen zich op in striemende hagelbuien (vgl. Joz. 10:11); ook zijn er vuurverschijnselen in de lucht; men kan denken aan vulcanische verschijnselen (zie op vs. 9), ook aan geweldige bliksemschichten, die als stukken vuur neervallen.

14 Nu weerklinkt de donder; de HERE heft zijn strijdkreet aan, vgl. Ps. 29 enz.; de donder wordt regelmatig bij de theofanieën vermeld. *in de hemel:* de voorstelling is — voor zover er van voorstelbaarheid sprake kan zijn —, dat de HERE zich bevindt tussen zijn hemels paleis (vs. 7) en de aarde..— *hagel en vurige kolen:* de vermelding van de hagel en de vuurverschijnselen wordt herhaald, om de indruk van het ontzagwekkende gebeuren te dieper te maken.

15 *pijlen:* bliksems, vgl. 77:18 v.; Hab. 3:9, 11 e.a.; reeds eerder zijn vuurverschijnselen genoemd, maar nu **[197]** spreekt de dichter van de bliksems als gerichte pijlen. — *verstrooide hen:* de vijanden, die na vs. 4 niet meer direct zijn genoemd; opmerkelijk is, dat vs. 15-20, in tegenstelling met het tweede deel van de psalm, niet bepaald van de vernietiging van de vijanden spreken; dit kan er voor pleiten, dat de dichter in het eerste deel bepaald aan Saul denkt.

16, 17 In vs. 15 wordt de verstrooiing van de vijanden verhaald, in vs. 16 v. de redding van de dichter; in de werkelijkheid viel het ene natuurlijk met het andere samen. De dichter is verzonken in de geweldige wateren van de onderwereld (zie ook reeds vs. 5), die het benedenste deel van het heelal vormt. Zal hij daaruit gered worden, dan is het nodig, dat de *beddingen der wateren* (2 Sam. 22:16: "der zee"; de betekenis is dezelfde) en daarmee de *fundamenten der wereld* (zie op vs. 8) worden blootgelegd; dat geschiedt door een geweldige orkaan, hier genoemd *"het blazen van de adem van uw neus",* vgl. Gen. 1:2; Ex. 15:18; Jes. 40:7 enz. (hier en elders is het blazen van de adem van de neus bepaald een

---

[5] Zie voorts bv. *P. van Imschoot,* Théologie de 1'Ancient Testament, I, 1954, pag. 127-129.

uiting van Gods toorn). Dan strekt de HERE zijn machtige hand uit en ontrukt zijn gunstgenoot aan de stromen van het verderf. *uw dreigen:* zie op 9:6, en zie verder 104:7 e.a.: de (gepersonifieerde) wateren worden verschrikt door de donder, Gods stem. — *nam mij op:* hetzelfde woord wordt gebruikt Gen. 5:24 (Henoch), 2 Kon. 2:3 (Elia), Ps. 49:16; 73:24. — *Hij trok:* het hier gebruikte werkwoord komt overigens alleen Ex. 2:10 voor; de dichter wordt als een tweede Mozes uit het water getrokken. — *geweldige wateren:* zo worden dikwijls de vijanden van God en zijn volk aangeduid, vgl. Jes. 8:7 v. enz.; hier worden bepaald de wateren van de onderwereld bedoeld.

18-20 Nu wordt hetzelfde zonder beeldspraak beschreven: het eerste onderdeel eindigt met een *decrescendo;* de kosmische afmetingen raken uit het zicht; dit geeft een overgang naar het tweede deel. *vijand, haters:* zie op 5:10. — *die sterker waren dan ik:* òf hoewel zij sterker waren dan ik, òf omdat zij sterker waren dan ik, mij te sterk waren; misschien is zowel het ene als het andere bedoeld. — *stut:* dit woord zal wel een concrete betekenis hebben; dus: een stuttende staf, vgl. 23:4. — *in de ruimte:* tegenstelling met de "benauwdheid" van vs. 7..— *want Hij had behagen in mij:* vooral deze woorden vormen de overgang tot het tweede onderdeel; zoals het "want Hij is in toorn ontstoken" van vs. 8 nader uitgewerkt wordt door vs. 9 vv., zo het "want Hij had behagen in mij" door vs. 21 vv.

21-31 Het tweede onderdeel: in plaats van de dramatiek komt nu een kunstige ordening. De in hoofdzaak gelijk luidende verzen 21 en 25 sluiten zes "onschuldsbetuigingen" in. Vs. 26 v. spreken tot vier maal uit, dat 's Heren doen een spiegelbeeld is van het doen van de mens. Ook vs. 28 nog doet een [198] algemene uitspraak, maar spreekt in tegenstellingen: de ellendige bevrijd, de hoogmoedige vernederd; vs. 29 gewaagt weer van de weldaden, die God aan de dichter bewijst, en vs. 30 laat zien, wat de dichter in Gods kracht vermag (vs. 29 v. vormen, doordat ze meer concreet spreken, de overgang tot het volgende deel). Vs. 31 brengt het slotaccoord van dit deel.

De dichter geeft nu de reden aan, waarom de HERE hem heeft uitgered. *Hij* doet dat in één van de sterkste "onschuldsbetuigingen", die we in de psalmen vinden. Zie Inleiding § 8, II, B; § 9, onder "gerechtigheid"; en op Ps. 26. Ter aanvulling het volgende. 1° Hier spreekt de gezalfde des HEREN, en aan de "gerechtigheid" van Israëls koning hangt het heil van het volk, we kunnen zelfs zeggen: het heil van de wereld. Men denke hierbij ook aan de beloften, die de HERE gegeven had voor Davids nageslacht, vgl. vs. 51, zie vooral 2 Sam. 7. David wist, dat zijn zaak Gods zaak was, zag *met* reden achter de aanvallen op hem gericht de machten van het kwaad werken[6]. 2° M.i. heeft David hier in het bijzonder op het oog de tegenstelling met Saul: deze had de HERE verworpen en was dan ook door de HERE verworpen, 1 Sam. 15:23 (daar dezelfde gedachte van het "spiegelbeeld" als hier in vs. 26 v.). David bleef ondanks grove zonden aan de HERE trouw. Misschien wil David de uitspraken van deze verzen ook wel op het heden doen slaan (zie op vs. 23), maar daarbij bedenke men: de ellende van Absaloms opstand bv. had David wel door zijn val verdiend, maar in dat conflict is David toch de vrome (zie bv. 2 Sam. 16:10 vv.), Absalom de valsaard (zie bv. 2 Sam. 15:1 vv.; 16:20 vv.). 3° De dichter bedoelt niet zich te verhovaardigen op zijn "gerechtigheid" enz.: hij verwijt zijn tegenstanders hoogmoed, vs. 28; de hulp, die hij ontvangt, ziet hij als een blijk van 's HEREN neerbuigende goedheid, vs. 36; ook bij vs. 26 v. is het zeer duidelijk, dat hij niet bedoelt zijn lof te zingen, maar de lof van de HERE, zie t.p. 4° Voor "gerechtigheid", vs. 21, 25, zie Inleiding, § 9, eveneens voor "onberispelijk" (het hier gebruikte woord vertaal ik meestal door "vroom", hier door "onberispelijk", omdat een woord gekozen moet worden, dat in vs. 24, 26, 31, 33 past); voor "reinheid" van mijn handen, vs.

---

[6] Zie *Calvijn* t.p.: "Want wij weten, op welk een onwaardige wijze hij met ongegronde afgunst is beladen; en niet zozeer zijn goede naam werd door die beschimpingen aangevallen, als wel het algemene heil van heel de kerk;... het is allerminst twijfelachtig, dat door het aandrijven van Satan dat koningschap zozeer is bestreden, omdat God aan de persoon van één mens de hoop van het algemene heil had verbonden. Dat is de reden, waarom David zich zo bewogen en heftig inspant bij het handhaven van de rechtvaardigheid van zijn zaak".

21, 25, zie op 24:4, voor "trouwe", vs. 26, zie Inleiding, § 9, bij "vroom". — Ondanks al het gezegde blijkt hier toch wel — vooral als David na zijn diepe val deze woorden nog op zijn lippen kon nemen —, dat het zondebesef tijdens de Oudtestamentische bedeling minder [199] ontwikkeld was, dan het onder de Nieuwtestamentische behoort te zijn. Zie nog bv. *Weiser,* t.p.

21-25 21. Vgl. vs. 25, ook vs. 26 v., zie daar. *reinheid:* zie op 19:9. — 22. *de wegen van de HERE:* de wegen, waarop de HERE zelf wandelt en waarop Hij zijn volk wil doen wandelen (in tegenstelling met vs. 31 staat het laatste hier op de voorgrond); wegen van gerechtigheid, waarheid enz. — 23. Vgl. Deut. 6:2, 7, 11 enz.; de in vs. *b* gebruikte tijd kan er op wijzen, dat het hier gezegde zowel van het heden als van het verleden geldt. — 24. *jegens:* letterlijk "(in het verkeer) met"; zo ook in vs. 26 v. — *misdaad:* zie Inleiding, § 9, onder "ongerechtigheid". — 25. Vgl. vs. 21. voor *zijn ogen:* niet alleen in het oog der mensen, maar ook in het goddelijke oog was de dichter rein.

26, 27 Nu gaat de dichter van het bijzondere geval over tot de algemene regel. Het doen van de HERE is een spiegelbeeld van het doen van de mensen, maar hierbij is te bedenken, dat dit zo is krachtens het door de HERE gestichte verbond. De ontzagwekkende, verschrikkelijke God, vs. 5—20, is niet een God van willekeur, maar de God, op wie men staat kan maken, vgl. 1 Sam. 2:30; 15:23 enz. *reine:* zie op vs. 21. — *jegens de valsaard betoont Gij U ondoorgrondelijk:* de vertaling is aan *J. Ridderbos* ontleend; voor "valsaard" staat een woord, dat op "verkeerdheid, verdraaidheid" wijst, vgl. 101:4; nu wordt van God, zeker met opzet, een ander woord gebruikt dan van de mens; toch duidt ook het van God gebruikte woord een ineengevlochten, verdraaid zijn aan; het kan z.v.a. "sluw, arglistig" betekenen, Job 5:13; Spreuk. 8:8; hier duidt het aan, dat God anders met de goddeloze handelt, dan deze verwacht, vgl. 73:18; Job 5:13; Jes. 29:14 e.a.

28 Hier wordt de reden, waarom de Here de dichter bevrijd, zijn vijanden verstrooid heeft, op een andere wijze onder woorden gebracht: de Here ontfermt zich over wat in ellende verkeert, helpt hen, die ten onrechte verdrukt worden, aan hun recht, maar zij, die door voorspoed, succes verleid, overmoedig worden, roepen zijn toorn wakker, vgl. 1 Sam. 2:4 vv.; Ps. 113:5 vv., zie daar. *de mensen:* "het volk"; bedoeld wordt een groep van mensen, die waarin dan ook (hier: in de omstandigheid, dat ze in ellende verkeren) hun eenheid vinden. — *hoogmoedige ogen:* letterlijk "hoge ogen"; bedoeld worden mensen, wier hoogmoed (zie boven) uit hun oogopslag blijkt; vgl. Spreuk. 6:17, ook Jes. 2:11.

29 Nu keert de dichter tot zijn eigen geval terug. De HERE heeft dit gedaan, doet het, zal het doen. Gelijk zo dikwijls is "licht" aanduiding van heil, "duisternis" van rampspoed. *Gij doet mijn lamp lichten:* vgl. Job 18:5 v.; 21:17; ook Ps. 132:17; 2 Sam. 21:17; 1 Kon. 11:36; 15:4 e.a., zie van *Deursen,* a.w., pag. 152 v.; is blijkbaar een [200] spreekwoordelijke uitdrukking; de brandende, lichtende lamp is kenmerk van de bewoonde woning; wordt de lamp uitgeblust, dan is de woning onbewoond en onbewoonbaar; men bedenke, dat in het eenvoudige Palestijnse huis maar weinig licht binnendrong.

30 Het gevaarlijkste wordt door de dichter in Gods kracht volbracht. *met U:* in U, in uw gemeenschap, door uw kracht..— *loop ik... in:* of "verpletter ik". — een *bende:* zie bv. 1 Sam. 30:8. — *beklim ik:* m.i. is hier en Zef. 1 : 9 deze vertaling beter dan het "springen over".

31 Met deze lofverheffing sluit het eerste hoofddeel. Die God: over wie in het vorige gesproken is, die Israël uit zijn geschiedenis kent en wel als de enige ware God, vgl. vs. 32..— *onberispelijk:* vgl. vs. 24, 26, zie daar. — *zijn weg: zie* op vs. 22 en 33; vgl. Deut. 32:4.— *woord:* belofte en gebod. — *gezuiverd:* zie op 12:7. — Voor het slot zie op vs. 3; vgl. Spreuk. 30:5.

32 Het tweede hoofddeel van de psalm, waarin speciaal de overwinning op de heidense volken wordt bezongen (zie de Inleiding), vindt een passend begin in de proclamatie van 's HEREN verhevenheid boven de afgoden. Van oude tijden af leefde onder Israël de

overtuiging, dat de goden van andere volken niet helpen, zich niet laten gelden (dat is, in onze taal overgebracht: niet bestaan), vgl. Deut. 4:35, 39; 6:4; 7:9; 32:39; 2 Sam. 7:22 v.; Ps. 96:4 v.; Jes. 44:8 enz. *wie:* de dichter laat a.h.w. de goden der andere volken aan zijn oog voorbij gaan; zijn conclusie is, dat alleen de HERE een rots is; vgl. bv. Joh. 6:68. — rots: zie op vs. 3. — *onze God:* de enige plaats in de psalm, waar in plaats van het "ik" het "wij" wordt genoemd.

33-37 Deze verzen beschrijven in kleurrijke taal de toerusting en oefening van de held. Vs. 33 bevat een meer algemene uitspraak, die in vs. 34—37 nader wordt uitgewerkt; vs. 34 en vs. 37 behoren bij elkaar, en vs. 35 en vs. 36 (zie voor een soortgelijke ordening vs. 21—25); misschien mag gezegd worden, dat vs. 34 en 37 een nadere uitwerking geven van vs. 336, vs. 35 en 36 van vs. 33a ("chiasme").

33 *kracht:* de koning zelf is sterk, zowel lichamelijk als "geestelijk", en ook zijn legers zijn sterk en dus succesvol; overigens is het typerend, dat de legers niet genoemd worden, zie de Inleiding. — *omgordt:* het hier gebruikte woord doet denken aan een om de heupen gedragen gordel, schortje, zie 2 Kon. 1:8 e.a.; vgl. vs. 40; 30:12; 65:7; 93:1; 1 Sam. 2:4; Jes. 45:5 e.a.; hier moet speciaal gedacht worden aan het omgord worden tot de strijd. — *mijn weg onberispelijk:* de weg van de HERE is onberispelijk (vs. 31), David houdt zich aan 's HEREN wegen (vs. 22), zo is ook Davids weg onberispelijk, zie ook op vs. 37; *"weg"* is hier zoveel als "gang", [201] zie vs. 34 en 37, maar ook, ruimer: "lotgevallen"; *"onberispelijk":* Davids gang, zijn handelen is zoals het behoort te zijn, is doelmatig, zie vs. 34—37, en zo is hij ook voorspoedig, zie vs. 38 vv. — We kunnen zeggen, dat vs. *b* het tweede hoofddeel met het eerste verbindt.

34 Vgl. Hab. 3:19; evenals daar, wordt hier na de kracht de snelheid genoemd: beide zijn belangrijk voor de krijgsman, vgl. 2 Sam. 2:23. *hinden:* bekend *om hun snelle* en zekere gang. Zie verder vs. 37; 2 Sam. 2:18; 1 Kron. 12:8. Bedenk, hoe moeilijk begaanbaar dikwijls bv. het Judeese bergland is, vgl. *van Deursen,* a.w., pag. 73 vv. — op *mijn hoogten:* mogelijk ziet de dichter vóór zich een hinde, die aan het gevaar ontkomen, op een hoogte staat; maar er wordt toch meer bedoeld: wie de hoogten in bezit heeft, beheerst het land en triumfeert over de vijanden, vgl. Deut. 32:13; 33:29; Jes. 58:14, ook Am. 4:13; Micha 1:3. — *mijn hoogten:* het land en dus de hoogten behoren krachtens 's HEREN beschikking aan David ook toe.

35 God komt a.h.w. steeds dichter bij David; Hij helpt hem niet slechts door uit de hemel zijn kracht te zenden, Hij gaat naast hem staan, "leert" hem, "ondersteunt" hem (vs. 36). Naast de voeten, vs. 34, worden nu de *handen, armen* genoemd. *leert tot de strijd:* vgl. Jes. 28:26; in deze uitspraak komt wel zeer praegnant tot uiting, hoe nauw Israëls God met het krijgsbedrijf van Israëls koning verbonden werd geacht. — *en een koperen boog spanden mijn armen:* geeft een voorbeeld van wat God hem leert; meestal was de boog van taai hout, maar in de oorlog werd ook wel, speciaal door de koning, een koperen boog (d.i. een met koper overtrokken boog) gebruikt, vgl. Job 20:24; er was veel kracht en bekwaamheid nodig, om die te spannen: voor "spannen" wordt een woord gebruikt, dat wijst op met kracht neerdrukken; let ook op "armen".

36 *het schild van uw bevrijding:* "een schild, waardoor Gij mij bevrijdt", mij dekt en zodoende ruimte verschaft, zie op vs. 3, vgl. ook Deut. 33:29 e.a.; misschien speelt hier de voorstelling doorheen van een bijzonder, een goddelijk schild; vs. 35 noemt een aanvals-, vs. 36 een verdedigingswapen; de psalm zegt, dat de HERE de dichter leert de wapenen te hanteren (vs. 35), hem een wapen geeft (dit vers), hem zelf tot een wapen is (vs. 3, 31). — *ondersteunde mij:* hield mij staande; het staat niet zo, dat de HERE hem oefent, hem van wapens voorziet en hem dan alleen laat strijden. — *uw neerbuigen:* zie op vs. 21-27; dat God zich neerbuigt, verhoogt de dichter, vgl. 113:5 vv.; van dat goddelijke zich neerbuigen geven het "leren" en het "ondersteunen" treffende voorbeelden; men kan er ook aan denken, dat God de herdersknaap tot koning maakte.

[202]

37 Hier wordt de snelheid en de vastheid van de gang zeer tekenachtig voor ogen gesteld. Dit vers grijpt terug op het begin van deze pericoop, vs. 34; zie daar. Mogelijk speelt hier ook de voorstelling mee, dat de koning "beelddrager" is van God, die immers met reuzenschreden op de hoogten der aarde treedt, Micha 1:3 e.a.; zie ook op vs. 33.

38 Vs. 38-43 handelen hoofdzakelijk over de overwinning op de vijanden. Na vs. 18 v. zijn de vijanden niet meer rechtstreeks genoemd (zie echter ook vs. 27). In onze verzen valt veel meer dan in het begin van de psalm nadruk op de activiteit van de dichter zelf. *Ik achtervolgde:* de strijd wordt feitelijk niet eens beschreven; zodra een krijger, als in vs. 33-37 getekend is, op het toneel verschijnt, slaan de vijanden op de vlucht; ook hierin ligt een verschil tussen deze verzen en het begin van de psalm. Een en ander pleit er weer voor, dat de dichter in het eerste deel speciaal aan Saul, in het tweede deel aan latere vijanden denkt. — *vernietigd:* de volgende verzen geven hiervan een plastische beschrijving.

39 *verpletterde:* verbrijzelde, sloeg aan stukken, vgl. 68:22, 24; 110; 5 v.

40 Vs. a grijpt terug op vs. 33—37 (zie speciaal vs. 33a), vs. *b* leidt een nieuwe beschrijving van de vernietiging der vijanden in. *bracht... op de knieën:* vgl. 17:13; 78:31. — *onder mij:* zodat ik, rechtop staande, op hen neerkeek.

41 *mij de nek toekeren:* voor mij vluchten, vgl. Ex. 23:27 e.a.

42 In hun benauwdheid schreeuwen zij om hulp; vergeefs. tot de *HERE:* zelfs als ze tot de HERE roepen, baat hun dat niet; bij het tot de HERE roepen kan men denken aan Saul (1 Sam. 28:6), Absalom e.a., ook bv. aan de strijd om de opvolging van Saul, zie 2 Sam. 2:8 vv. e.a., maar ook bij buitenlandse vijanden kan het voorgekomen zijn, vgl. Jona 1:14; er is hier een scherpe tegenstelling met vs. 7, zie daar, vgl. ook vs. 27.

43 De beelden in dit vers spreken van vernietiging en van verachting, *verpulverde:* dit werkwoord wordt gebruikt van wierook, Ex. 30:36, van stenen, Job 14:19; vgl. ook Deut. 9:21; 2 Kon. 13:7 e.a. *als stof* voor *de wind:* "zodat zij werden als enz."; in het droge seizoen verkruimelt de aarde in Palestina; de wind kan dan geweldige stofwolken opjagen. — *slijk van de straten:* de straten waren dikwijls met vuil en slijk bedekt, zie *van Deursen,* a.w., pag. 196; vgl. Micha 7:10, ook Jes. 10:6. — *schudde ik hen uit:* dit werkwoord wordt gebruikt van olie, Zach. 4:12, van regen, Mal. 3:10.

44 Vs. 44-46 beschrijven in hoofdzaak de heersers-positie, die de koning ten gevolge van zijn uitredding en zijn overwinning inneemt. Vs. 44a grijpt terug op het eerste [203] deel van de psalm: in het tweede deel is van een uitredding nauwelijks sprake. *reddet*: vgl. vs. 20, ook vs. 3, 49. — *twisten van het volk:* vgl. Inleiding, § 9; bedoeld zullen zijn binnenlandse onenigheden, als Davids vervolgd worden door Saul, de strijd om Sauls troonsopvolging, mogelijk de opstand van Absalom, van Seba..— *hoofd van de natiën:* naar de begrippen van die tijd was Davids rijk inderdaad een wereldrijk, zie bv. 2 Sam. 8, vgl. op Ps. 2. Hij, die verzonken was in de wateren van de onderwereld, wordt gesteld tot "een hoofd van de natiën"; zie voor het tegengestelde gebeuren Jes. 14:12 vv., Matth. 11:13; overigens: van Israëls koning worden hier wel grote dingen gezegd, maar niet, dat hij is "opgestegen ten hemel enz.", Jes. 14:13. — Voor vs. c vgl. bv. 2 Sam. 8:9v. *volken:* men zou ook kunnen vertalen: "mensen", zie op vs. 28.

45 Vs. *a* betekent hetzelfde als vs. 44c, vs. *b* [7] als vs. 46a.

---

[7] Gewoonlijk vat men *kchsj* in *pi* hier en 66:3; 81:16 op als "liegen tegen, d. i. onderdanigheid veinzen tegenover". De overgang is weinig aannemelijk, en deze betekenis past niet goed in het verband. Ik stel de vertaling voor: "de kracht verliezen". Men kan zich wat het zelfstandige naamwoord betreft beroepen op Job 16:8 (trouwens: "lengen", de gewone betekenis, en "krachteloosheid" liggen vlak bij elkaar, zie Inleiding, § 9), wat het werkwoord betreft op Ps. 109:24, vgl. ook Hab. 3:17, zie ook *kchd*. Deze betekenis past goed in ons vers

46 *raakten uitgeput:* "verwelkten", zie 1:3, verder Ex. 18:18 e.a. — Voor vs. *b* vgl. Mich. 7:17. — Men zou verwachten, dat de dichter na het "tevoorschijn komen" nog een vershelft zou doen volgen, waarin dan een minder lieflijk tafreel zou worden beschreven. In plaats daarvan gaat de dichter er ineens toe over de forse inzet van zijn slothymne te doen horen.

47 Vs. 47-51 besluiten de psalm met lof en dank; de motieven van de gehele psalm keren terug. *De HERE leeft:* vgl. 42:3; 84:3 enz., ook 36:10; omdat de HERE de volheid van levenskracht bezit, heeft Hij de dichter kunnen bevrijden; in het algemeen gesproken is er bij deze uitspraak de tegenstelling met de goden der andere volken, die geen kracht hebben, vgl. vs. 32, mogelijk ook met de stervende goden, vgl. Ez. 8:14, ook Hab. 1:12 ("Gij, die niet sterft"). Op onze plaats doet zich misschien de tegenstelling gevoelen met het "verwelken" van de vijanden, vs. 46; ook klinkt de gedachte misschien door, dat deze levende God bevrijden kan uit de greep van de dood, vs. 5 vv. — *mijn Rots:* zie op vs. 3. — *is te prijzen:* vgl. 41:14; zie op 16:7; men kan ook vertalen: "zij geprezen", vgl. 31:22, zie daar; het onderscheid is m.i. niet groot, zie op 4l:*2b*—4. — *de God van mijn bevrijding:* zie op vs. 3.

48, 49 in vijf korte zinnetjes, zoals die in een loflied veel voorkomen, geeft de dichter een samenvatting van wat de HERE voor hem heeft gedaan. We kunnen zeggen: vs. 48a, [204] vs. 49a, c slaan vooral op vs. 5 vv., vs. 48*b*, 49*b* op vs. 33 vv. *wraak:* daardoor werd het geschonden recht hersteld, vgl. 94:1 enz. — *onder mij:* zie op vs. 40. — *verheven:* God is verheven, vs. 47, en verheft zijn gunstgenoot. — *man:* voor het enkelvoud zie op 5:10; er zal in het bijzonder aan Saul moeten gedacht worden.

50 We kunnen zeggen, dat dit vers de bedoeling van heel het lied weergeeft. *wil ik U loven:* vgl. 9:2 v.; 30:13 enz.; hij wil het, doet het; voor "loven" vgl. Inleiding, § 9. — *onder de natiën:* zie op 9:12; m.i. heeft deze uitspraak ook hier een "actuele" betekenis, werd ze op een groot dankfeest gedaan.

51 De dichter slaagt er in, nadat hij al zo veel gezegd heeft, in het slotvers toch nog iets nieuws te zeggen: hij spreekt nu over zichzelf in de derde persoon (hij overziet zijn leven a.h.w. van buiten af, vgl. 22:25, zie daar, e.a.), spreekt uit, dat hij koning is, noemt zijn naam. *bevrijdende daden, trouw: deze twee* realiteiten schragen heel de psalm; zie voor "bevrijding" op vs. 3, voor "trouw" Inleiding, § 9, onder "goedertierenheid". — *zijn koning, zijn gezalfde: deze* woorden geven de sleutel voor het verstaan van deze psalm; zie nog op 2:2..— *zaad:* zie op 21:11; de dichter eindigt met een blik in de toekomst: in deze psalm is bezongen, dat de HERE trouw gebleken is aan zijn verbond met David en zijn beloften heeft vervuld; diezelfde trouw zal ook in de toekomst blijken, vgl. 2 Sam. 7..— *tot in eeuwigheid: zie* op 5:12; vooral wanneer, zoals hier, dit woord met Davids nageslacht verbonden wordt, moet wel aan een eindeloze toekomst worden gedacht, zie nog op 21:5.

(vgl. vs. 46a); 66:3; 81:16, vgl. ook 2 Sam. 22:45 *(hithpa)*, Deut. 33:29 *(ni)*.

Psalm 19

1. Voor de koorleider; een psalm; van David.

I *a.* *2.* De hemelen gewagen van Gods heerlijkheid;
en het firmament stelt voor ogen het werk van zijn handen.

3. De ene dag na de andere doet een sprake uitstromen;
en de ene nacht na de andere deelt kennis mee.

4. Er is geen sprake, en er zijn geen woorden;
hun stem wordt niet gehoord.

5. Over de gehele aarde gaat hun meetsnoer uit;
en tot het einde der wereld hun taal. [205]

b. Voor de zon heeft Hij daarin een tent gesteld.

6. En deze is als een bruidegom, die uitgaat uit zijn bruidsvertrek;
hij verheugt zich als een held in het lopen van het pad.

7. Van het einde van de hemel gaat hij uit;
en zijn keerpunt is op de einden ervan;
en niets is verborgen voor zijn gloed.

II *a.* 8. De wet van de HERE is zonder gebrek;
ze doet de levenskracht terugkeren.
Het voorschrift van de HERE is betrouwbaar;
het maakt de onverstandige wijs.

9. De inzettingen van de HERE zijn recht;
ze verblijden het hart.
Het gebod van de HERE is rein;
het doet de ogen stralen.

10. De vrees voor de HERE is louter;
ze staat voor altijd vast.
De verordeningen van de HERE zijn rondom betrouwbaar;
ze zijn alle rechtvaardig.

11. Ze zijn begeerlijker dan goud,
en dan veel gedegen goud;
en zoeter dan honig,
en honigzeem van de raten.

12. Ook laat uw knecht zich daardoor vermanen;
het houden ervan heeft heerlijke gevolgen.

b. 13. Afdwalingen — wie bemerkt ze?;
van de verborgene zonden spreek mij vrij.

14. Houd uw knecht ook terug van overmoedige daden;

laten die over mij niet heersen.

Dan ben ik zonder gebrek;

en ben ik vrij van grote overtreding.

c. 15. Laten welgevallig zijn de woorden van mijn mond,

en laat de overdenking van mijn hart voor uw aangezicht komen,

HERE, mijn rots en mijn losser.

Tussen de twee delen van de psalm, vs. 2-7, vs. 8-15, zijn grote verschillen in inhoud en vorm. Misschien is de eenheid van de psalm oorspronkelijk, misschien ook niet, maar in elk [206] geval is de psalm ons als een eenheid overgeleverd en moet hij als een eenheid worden verklaard. Men bedenke, dat vs. 2-7 wel niet afzonderlijk een plaats in de psalmenbundel had kunnen krijgen: deze bundel kent niet een psalm, die opgaat in het bezingen van Gods heerlijkheid in de natuur.

In vs. 2-7 zingt de dichter van de heerlijkheid Gods, zoals die zich door het firmament en de hemellichamen, vs. 2-*5b,* speciaal door de zon, vs. 5-7, openbaart. In vs. 8-12 bezingt hij op een gans andere wijze, maar zeker niet met minder geestdrift de heerlijkheid van de wet. In vs. 12 wordt het spreken persoonlijker. Zo vormt dit vers de overgang tot het gebed van vs. 13 v. Vs. 15 vormt het slot.

Deze psalm bevat een climax; vgl. Inleiding, § 7, V, A. Uit de natuur straalt ons Gods glorie tegen. In de schepping openbaart God zich in zijn heerlijkheid. Maar op een rijkere wijze openbaart de HERE zich in zijn wet. Wat de wet aan Israël schenkt, bewerkt de prediking van de hemelen, die over heel de wereld weerklinkt, niet; vgl. Deut. 4:8, 19 v. e.a.

Het is mogelijk deze verhouding tussen vs. 2-7 en vs. 8-15 nader uit te werken. De zon kan soms "de levenskracht doen terugkeren", maar de wet doet dat in veel hogere zin, vs. 8a; de nachten delen kennis mee, vs. 36, maar de wijsheid, die door de wet geschonken wordt, gaat deze kennis te boven, vs. 86, enz. Er is op gewezen, dat de kwalificatie, die vs. 9 op de wet toepast ("rein"), in Hooglied 6:10 van de zon wordt gebruikt. Sommigen menen, dat speciaal het "meetsnoer, richtsnoer" van vs. 5 een verbinding legt tussen de twee delen: de wet fungeert immers ook als richtsnoer; misschien is dit wel juist, omdat we moeten rekenen met de mogelijkheid, dat het "meetsnoer" van vs. 5 een zeer centrale plaats heeft in vs. 2-7. En zo zouden we kunnen verder gaan. De mogelijkheid — het is niet nodig bepaald van een "gevaar" te spreken.— is echter groot, dat we zodoende meer overeenkomsten en tegenstellingen aanwijzen, dan de dichter op het oog gehad heeft[1].

In elk geval: doordat het loflied op de wet volgt op de hymne van vs. 2-7, krijgt het een des te vollere klank.

Hier moet iets gezegd worden over het gebruik van de Godsnamen. Vs. 2-7 noemt slechts één maal God bij name, vs. *2a,* zie echter ook vs. *2b* en vs. 5c, en gebruikt dan de algemene naam: "God". Vs. 8-15 gebruikt tot zeven maal toe de naam: "HERE" (voor het getal zeven vgl. Inleiding, § 7, VI, slot); zie ook nog het "mijn rots en losser" in vs. 15. Hierdoor brengt de dichter toch wel tot uiting, dat de natuur op zichzelf [207] beschouwd de God van het verbond niet doet kennen; Deze wordt alleen gekend door de wet.

Het is zeer goed mogelijk, dat in deze psalm een soort van polemiek tegen het heidendom klinkt. Door de omwonende volken zijn de hemel en de hemellichamen vergoddelijkt. Ook deze dichter heeft oog voor de grootsheid van het firmament, van de zon. Maar hij bewijst hun niet goddelijke eer. Ze zijn voor hem herauten van de levende God; zie verder op vs. 2-

---

[1] Vgl. *H. Fisch,* Journal Theological Studies, 1955, pag. 171 v.; zie ook Inleiding, § 7, IV, C.

7. En daarbij geldt dan nog, dat God zich door de wet op een rijkere wijze openbaart dan door het firmament en de zon; zie boven. Zo wordt wel zeer duidelijk, welk een hoge waarde de dichter aan de wet toeschrijft; zie echter ook op vs. 13 v.

We stuiten hier op de vraag: is dit een hymne, die uitloopt op een gebed, of een gebed met een hymne als inleiding; vgl. Inleiding, § 5, IV, C. Het is niet geheel onmogelijk, dat de hymne, die in deze psalm weerklinkt, bedoeld is als inleiding op de bede van vs. 13 v.; de inhoud van vs. 15 zou daar zelfs voor kunnen pleiten. Het is in elk geval mogelijk, dat bij later gebruik de psalm zo is gezien. Maar het ligt toch meer voor de hand, dat het de voornaamste bedoeling van de psalmist was, een loflied te zingen; dat loflied deed hij dan uitlopen op een bede. Ook als dit de juiste opvatting van de psalm is, moeten we de betekenis van vs. 13 v. niet onderschatten, zie t.p.

Heel deze psalm zingt van Gods deugden. Vs. 2-7 loven niet het firmament en de zon, maar Hem, die alles geschapen heeft en in stand houdt. In vs. 8-12 gaat het uiteindelijk niet om de rijkdom van de wet, maar om de heerlijkheid van Hem, die de wet gegeven heeft; zie t.p. En in vs. 13 v. valt de dichter terug op de vergevende en bewarende genade van God. Dat dit de betekenis is van de psalm, blijkt ten overvloede uit vs. 15.

2-7 Hier wordt bezongen de heerlijkheid Gods, zoals die zich door het firmament en de hemellichamen, vs. 2-*5b,* speciaal door de zon, vs. 5c-7, openbaart. In Ps. 8 worden de maan en de sterren met name genoemd, in Ps. 19 de zon.

Waarom heeft het firmament, de zon zulk een diepe indruk op de dichter gemaakt? We moeten hierbij niet in de eerste plaats denken aan wat wij "schoonheid" plegen te noemen[2]. De Israëliet heeft er zich altijd over verwonderd, dat het heelal in stand bleef, dat de hemellichamen niet van de hemel vielen, [208] vgl. Jes. 34:4 e.a., maar hun vaste banen gingen, dat de wateren de aarde niet overspoelden enz. Hij had oog voor het welgeordend zijn, de doelmatigheid van het heelal. En hij zag daarin tot openbaring komen Gods almacht, wijsheid, goedheid. Daarvan zingt ook deze dichter; zie de exegese.

De dichter constateert dit alles niet als nuchtere feiten. Zijn taal wordt doorhuiverd door het besef van de majesteit der hemelen, zie bv. op vs. 3 v. In zijn lofzang op de zon brengt hij tot uiting, dat hij weet heeft van de luister, het geweld van de Oosterse zon. In de beeldspraak van vs. 6 — die overigens niet origineel zal zijn, zie beneden en vgl. Inleiding, § 7, VII, C — schildert hij de stralende schoonheid van de rijzende zon, die in haar opgang het veelszins vijandige nachtelijke duister verjaagt. Hij is onder de indruk van de onmetelijk lange baan, die de zon iedere dag aflegt en van haar verterende gloed, vs. 7.

De omwonende volken zagen in de hemel, vooral in de zon een godheid. Ze spraken van de woonplaats van de zon (een tent of een paleis), van de zon als bruidegom, als held, als snelle loper, enz., zie bij *Gunkel, Kraus.* De dichter maakt van deze mythologische voorstellingen gebruik; ook hij personificeert de hemel en de zon, en zie vooral vs. 5c, 6. Maar het behoeft nauwelijks betoog, dat wat deze dichter zegt, niet op één lijn staat met die heidense mythen. Eerder valt er van een bewuste polemiek tegen die mythen te spreken. Hij zegt niet, dat de zon een bruidegom, een held is: de zon is *als* een bruidegom, *als* een held, vs. 6. De dichter gaat hierin eigen wegen, dat hij niet alleen de hemel en de zon, maar ook dag en nacht personificeert, vs. 3. En wat alles afdoet: hij spreekt het met zo vele woorden uit, dat de hemel de heraut is van Gods glorie, dat het firmament het werk van Gods handen is, dat God de plaats van de zon bepaalt, vs. 5c. Daar komt dan nog bij: de psalm, zoals hij voor ons ligt, brengt tot uiting, dat de heerlijkheid van de wet groter is dan die van het firmament, de zon; zie boven.

---

[2] Vgl. *Th. Boman,* Das hebräische Denken im Vergleich mit dem griechischen2, 1954, pag. 69 vv.: zowel voor Grieken als Israëlieten is schoon, wat aangenaam en goed is; de schoonheid van de Alpen is eerst door Rousseau ontdekt; voor de Grieken is de vorm en de gestalte belangrijk, voor Israël de "Empfindungen".

Uiteraard dogmatiseert de dichter er niet over, in hoever de natuur God openbaart. Zie echter reeds boven over het gebruik van de Godsnamen.

2 *"De hemelen"* is hier synoniem met *"het firmament",* d.i. de koepel, die zich over de aarde welft; vgl. Gen. 1:6-8. De hemel, het firmament zelf spreekt tot de dichter van Gods grootheid. Het is een kunstgewrocht van de Schepper. Men zie weer Gen. 1:6-8: als het firmament geen scheiding maakte tussen wateren en wateren, zou de aarde onbewoonbaar zijn. Maar de dichter zal bij deze woorden ook denken aan de hemellichamen, zon, maan en sterren, die aan het firmament bevestigd zijn, vgl. vs. 3, zie daar, vs. 5-7, ook Ps. 8:4; Gen. 1:14-19 enz. — *gewagen van:* vgl. 96:3, ook 2:7; 9:2, 15 enz.; de in dit vers gebruikte werkwoordsvormen duiden op een voortdurend doen. — Gods *heerlijkheid:* de [209] volheid van Gods deugden, speciaal de uitstraling daarvan, vgl. 29:3 enz., zie ook op 3:4; 26:8; het firmament en de daaraan bevestigde hemellichamen spreken van Gods almacht, maar niet minder van zijn wijsheid en zijn goedheid: doordat God ze in het aanzijn geroepen heeft en ze nog steeds doet voortbestaan, maakt Hij immers de aarde bewoonbaar; voor het gebruik van de naam "God" zie de Inleiding. — *het firmament stelt* voor *ogen het werk van zijn handen:* het firmament *is* "het werk van Gods handen", zie op 8:4, laat dus ook het werk van zijn handen zien, toont daarin, wat zijn handen kunnen maken, toont zijn macht, wijsheid enz., in één woord: zijn heerlijkheid; het hier gebruikte werkwoord wordt vaak door "verkondigen" vertaald, zie 9:12 enz., maar heeft een ruimere betekenis, zie Job 21:31 e.a.; het is moeilijk, de chiastische woordschikking (zie Inleiding, § 7, V, A) van het oorspronkelijke in de vertaling tot haar recht te doen komen.

3 Het firmament heeft overdag, wanneer de zon er aan te stralen staat, of ook: wanneer het door een wolkenfloers is overdekt, een geheel andere aanblik dan 's nachts, wanneer het met maan en sterren is getooid; maar hoe het zich ook vertoont, steeds gewaagt het van Gods heerlijkheid. De dichter zegt evenwel niet: "het firmament bij dag, zowel als de nachtelijke hemel gewagen van Gods heerlijkheid", maar om deze gedachte tot uiting te brengen personificeert hij de dag en de nacht; vgl. Job 3:3 vv. *De ene dag na de andere, de ene nacht na de andere:* vgl. *Gesenius-Kautzsch,* § 123, c, § 134, *q,* ook 2 Sam. 14:26. — *een sprake, kennis:* de inhoud daarvan is de heerlijkheid Gods; dat die inhoud niet genoemd wordt, duidt het geheimzinnige, het wonderlijke, het verheven karakter van de sprake, de kennis aan. — doet *een sprake uitstromen:* doet een boodschap horen; er worden twee woorden gebruikt met een plechtige, verheven betekenis, vgl. 68:12 ("machtwoord"), 77:9 ("belofte"); 78:2, Spreuk. 1:23 e.a..— *kennis:* herhaaldelijk wordt door dit woord aangeduid de kennis in de volle zin, d.i. de kennis Gods, vgl. Mal. 2:7 e.a., zie ook op Ps. 14:4.

Veelal wordt dit vers aldus vertaald: "De ene dag doet aan de andere een sprake toestromen, de ene nacht deelt aan de andere kennis mee". Maar men krijgt dan een beeldspraak, die wel erg stoutmoedig is, nergens elders wordt aangetroffen, en weinig doorzichtig is. De door mij gekozen vertaling wordt o.a. gegeven door St.Vert, zie K.T., en *Eerdmans.*

4, 5a, b De dichter heeft er op gewezen, dat de hemel van Gods heerlijkheid gewaagt. Maar op welke wijze en voor wie doet hij dat?

Vs. 4 spreekt negatief. Deze prediking heeft plaats zonder woorden. In zwijgende majesteit verkondigt de hemel Gods heerlijkheid. Door hierop de aandacht te vestigen, onderstreept [210] de dichter nog eens het wonderlijke en verheven karakter van deze prediking.

Maar op welke wijze gewaagt het firmament met de hemellichamen dan wèl van Gods heerlijkheid? Door de taak te vervullen, die God hun heeft opgelegd. En welke is die taak? Om het in één uitdrukking samen te vatten: afbakenen, afpalen. Het firmament stelt aan de wateren paal en perk, zie Gen. 1:6-8, vgl. ook Job 38:8 vv. e.a. Misschien kan ook gezegd worden, dat de hemelkoepel de omtrek van de aarde bepaalt, vgl. Job 38:5. De hemellichamen bepalen de maat van dag en nacht, van maanden, seizoenen, jaren, vgl. Gen. 1:14 enz. De functie van het firmament met de hemellichamen is dus een *meetsnoer,*

richtsnoer te hanteren, wil men: een meetsnoer, richtsnoer te zijn[3]. Dat meetsnoer *gaat uit* over de *gehele aarde* en dus gaat *hun taal,* al wordt er geen geluid gehoord, uit tot *het einde der wereld.* De boodschap van Gods heerlijkheid, die de hemelen door het vervullen van hun taak brengen, wordt niet door grenzen tussen landen en volken tegengehouden.

Vs. 4 wordt verschillend opgevat; men kan bv. ook vertalen: "het is geen sprake en het zijn geen woorden, waarvan het geluid niet gehoord wordt". *geen sprake:* in vs. 3 lezen we van de "sprake" der dagen, vs. 4 doet, bij onze opvatting, daarop volgen: "er is geen sprake". Wij zouden in zulk een geval een beperkende bepaling toevoegen: "in de eigenlijke zin", maar de Israëliet doet dat niet, zet daarom vaker twee uitspraken naast elkaar, die op het eerste horen elkaar uitsluiten, vgl. bv. Spreuk. 26:4 v. — *hun stem:* de stem van de dag en de nacht, van de hemelen.

meetsnoer: dit is de gewone betekenis van het hier gebruikte woord; velen geven al of niet met tekstwijziging een andere vertaling; m.i. moet men zich aan "meetsnoer" houden, zie boven. — Paulus past vs. *5a, b,* geciteerd naar LXX, in Rom. 10:18 toe op de prediking van het Evangelie[4].

5c-7 Nu gaat de dichter spreken over het geweldigste der hemellichamen, de zon. Men lette er op, dat deze pericoop uitloopt op een soortgelijke gedachte als de eerste: de baan van de zon is evenzeer als de hemelkoepel wereldomspannend (zowel vs. 5 als vs. 7 gebruikt "uitgaan" en "einde"). Zie verder bij vs. 2-7.

5c *Hij:* nl. God, vgl. vs. 2; de gedachte kan opkomen, dat vs. 5c-7 niets anders doen dan de zon verheerlijken, maar dadelijk aan het begin wordt gezegd, dat God de gangen van de zon bestuurt. — *daarin:* in, aan de hemel, het firmament; bedoeld is blijkbaar, dat die tent zich ergens [211] onderaan de hemelkoepel bevindt; de uitdrukkingswijze is onbepaald: er wordt niet aangegeven, of de tent in het Oosten of in het Westen is opgesteld, en de dichter laat buiten beschouwing, hoe de zon van de plaats van de ondergang zich naar de plaats van de opgang begeeft. — *tent:* bij vele volken wordt gesproken van de tent of ook van het paleis van de zon; dat hier bepaald een tent genoemd wordt, zal ook samenhangen met het "bruidsvertrek" in vs. 6.

6 Men bedenke bij dit vers, dat het Hebreeuwse woord voor "zon" in deze psalm — en ook elders dikwijls — mannelijk wordt gebruikt. De zon in haar opgang wordt vergeleken eerst met een bruidegom, die na zijn begeerte verkregen te hebben stralend van vreugde en levenslust uit zijn bruidsvertrek treedt; vervolgens met een strijdbare held, die met vrolijke moed in snelle en zekere pas voorwaarts gaat. *bruidegom:* vgl. Jes. 61:10; 62:5. — *bruidsvertrek:* vgl. Joël 2:16; de bruidsnacht werd doorgebracht in een daarvoor opgerichte tent, vgl. 2 Sam. 16:22[5]). — *verheugt zich als een held enz.:* vgl. 18:34, 37; deze beeldspraak is ook hierom passend, omdat vreugde en licht bij elkaar behoren; het rijzende zonlicht brengt blijdschap; bij "held, dappere krijgsman" kan men er aan denken, dat de zon de duisternis bevecht en overwint.

7 De dichter brengt ons hier er van onder de indruk, dat "het pad" van de zon onmetelijk van lengte is. Op haar lange tocht bestraalt ze alles, alles, wat zich op aarde bevindt. Bij vs. 7a, *b zal* de dichter ook denken aan de regelmaat, waarmee de zon haar baan afloopt. Het eerste en het tweede deel van vs. 2-7 eindigen op soortgelijke wijze, vgl. vs. 5a, *b* met vs. 7: zowel de heerlijkheid van de hemel als die van de zon zijn voor heel de aarde zichtbaar; in het wereldomspannende van de hemelkoepel en van de zonnebaan ziet de dichter de

---

[3] Soortgelijk P. A. H. de Boer, Étude sur 1e sens de la racine qwh, Oudtestamentische Studiën, X, 1954, pag. 245 v.; ook Weiser e.a. Is deze exegese juist, dan heeft het "meetsnoer" een zeer centrale plaats in vs. 2—7.

[4] Vgl. voor deze wijze van citeren *mijn* "Kenmerken der Hebreeuwse poëzie", GTT, LV, 1955, pag. 181 v.

[5] Zie voor het Jodendom van de moderne tijd *Jac. van Nes,* Het Jodendom, 1933, pag. 106.

verhevenheid van de Schepper. *keerpunt:* als de zon de Westelijke horizon heeft bereikt, keert ze zich om en begeeft ze zich weer naar het Oosten..— *gloed:* voor de verzengende Oosterse hitte vgl. van *Deursen,* a.w., pag. 48.

8-12 De dichter heft nu een hymne aan op de wet van de HERE; vgl. vooral Ps. 119, ook Ps. 1 e.a. Met de vindingrijkheid der liefde kiest hij voor de wet zes verschillende benamingen. De hymne op de zon bezingt de grootheid van God, die de zon geschapen heeft; zo looft het loflied op de wet de heerlijkheid van Hem, die de wet gegeven heeft. In de wet ontmoet de dichter de levende God. "De eigenschappen, die aan de wet worden toegeschreven, gelden tegelijk ook van de God, die achter de wet staat" (*Weiser).*

Te bedenken valt, dat de wet meer is dan een verzameling [212] van zedelijke voorschriften. Tot de bevelen van de HERE behoort ook de oproep om in alle omstandigheden op Gods genade te vertrouwen, ook het voorschrift, hoe iemand, die gezondigd heeft, verzoening kan krijgen; vgl. Inleiding, § 9, onder "wet". Blijkens de synoniemen, die voor "wet" gebruikt worden, staat hier wel van Gods openbaring de bevelende zijde op de voorgrond, maar het staat dan toch ook zo, dat door 's Heren verordeningen, mits zij niet op Farizeese wijze worden opgevat, maar gezien worden als opkomende uit het genadeverbond, het leven woRdt gezegend. Vgl. nog Rom. 7:12, 14. Zie ook op vs. 13, 14.

De opbouw van dit gedeelte is zeer regelmatig. Vooral in vs. 8 v. vinden we een ver doorgevoerd parallellisme. Bij vs. 8—10 valt zowel van inwendig als van uitwendig parallellisme te spreken, zie Inleiding, § 7, III, D. Toch is er bij dit alles ook weer zovEEl afwisseling, dat er geen sprake kan zijn van eentonigheid. Vs. 10a en *b* zijn wel op een soortgelijke wijze opgebouwd als vs. 8a, *b,* 9a, *b,* maar brengen in het tweede gedeelte toch een enigszins andere uitspraak dan de voorgaande regels. Vs. 11 onderscheidt zich duidelijk van de andere verzen. In nog sterkere mate geldt dit van vs. 12. Dit alles getuigt van de kunstvaardigheid van de auteur en dient om de lofverheffingen op de wet diep in het hart te doen doordringen.

8 *De wet:* zie Inleiding, § 9; hier: het geheel van aanwijzingen, onderwijzingen, leringen, die de HERE op allerlei wijze, speciaal door Mozes, aan Israël heeft gegeven. — zonder *gebrek:* volkomen, vgl. vs. 14; zie Inleiding, § 9, onder "oprechtheid". — *ze doet de levenskracht terugkeren:* vgl. 23:3, voorts Klaagl. 1:11, 16, ook plaatsen als Richt. 15:19; 1 Sam. 30:12; letterlijk: "ze doet de ziel, die de zetel is van het leven, van de levenskracht, terugkeren"; als iemand in de ellende verkeert, door honger of dorst, door ziekte, door druk enz., is zijn "ziel" van hem geweken; de wet van de HERE geeft aan wie terneergeslagen is door droefheid, door onzekerheid wat te doen, door schuldbesef enz., nieuwe levenskracht. We kunnen zeggen, dat de uitspraak van vs. 8a speciaal door vs. 8*b* en vs. 9 nader wordt uitgewerkt. — *Het voorschrift:* vgl. 122:4; het hier gebruikte woord duidt dikwijls aan de wet der tien geboden, Ex. 16:34; 25:16 enz. — *betrouwbaar:* men kan er staat op maken; het stelt niet teleur; zie Inleiding, § 9. — *onverstandige:* dit woord wordt vooral in de Spreuken gebruikt, 1:22 enz., ook bv. Ps. 116:6; het betekent: jong en onervaren, suggestibel, zonder wijsheid, d.w.z. zonder practische levenswijsheid.

9 *recht:* zie Inleiding, § 9; het tegengestelde van krom en oneffen; ze leiden op een weg, die recht naar het doel gaat; ze zijn rechtvaardig en heilbrengend. — ze *verblijden het hart:* het volbrengen van de wet brengt met zich voorspoed en zo ook vreugde, zie op Ps. 1; maar ook: het overdenken en [213] vooral het volbrengen van de wet geeft vreugde, hoe de omstandigheden ook zijn, vgl. vs. 11; 119:14, *passim.* — *rein:* oorspronkelijk misschien "afgezonderd, nl. van het kwade, het onreine"[6]; zie ook de Inleiding..— *het doet de ogen stralen: zie* op 13:4; het duidt aan een uiterlijke openbaring van de nieuwe levenskracht (vs. *8a)* en van de blijdschap (vs. *9a).*

---

[6] Zie *J. D. W. Kritzingcr,* Qehal Jahwe, 1957, pag. 136 v.

10 *De vrees* voor de *HERE:* zie Inleiding, § 9; hier wordt het in voorwerpelijke, objectieve zin gebruikt: het staat op één lijn met "wet enz." — *louter:* zie op 12:7.— ze *staat* voor *altijd vast:* vgl. Matth. 5:18; dit spreekt van de majesteit van de wet van de HERE en sluit ook in zich, dat wie naar die wet leeft, niet bedrogen uitkomt; er is dus een nauwe aansluiting bij vs. *b,* — *verordeningen:* rechterlijke beslissingen en dan ook rechterlijke bepalingen, hier algemener: inzettingen..— *zijn rondom betrouwbaar:* letterlijk: "zijn betrouwbaarheid", vgl. vs. 8, zie Inleiding, § 9. — *rechtvaardig: zie* Inleiding, § 9, bij "gerechtigheid", wordt dikwijls met "betrouwbaar" in één adem genoemd, bv. 15:2; de twee voorstellingen zijn dan ook ten nauwste verwant; dat de verordeningen van de HERE rechtvaardig zijn, houdt in, dat ze aan hun bedoeling beantwoorden, dat ze zo zijn, als men er van mag verwachten, dat dus het leven er door gezegend wordt.

11 Dit vers bevat "climactisch parallellisme", zie Inleiding, § 7, III, B. De wet geeft meer rijkdom dan goud, edeler genot dan honig. *begeerlijker enz.:* vgl. Spreuk. 3:14 v.; 8:10, 19; 16:16; Job 28:15. — zoeter *enz.:* men bedenke, dat de Semiet bijzonder op zoetigheid gesteld was; "men kan verzadigd worden van de zoetheid van honig[7], maar niet van de vreugdevolle gevolgen van trouw aan Gods wil" (Cohen); honig kan "de ogen doen stralen", 1 Sam. 14:27, maar de wet van de HERE doet dat in veel rijkere zin, vs. 9. — *honigzeem van de raten:* d.i. honig, die vanzelf uit de raten vloeit; de zuiverste vorm van honig; vgl. van *Deursen,* a.w., pag. 157.

12 Dit vers maakt door de inhoud en door de vorm de overgang naar het vervolg. Hier wordt de HERE voor het eerst aangesproken. De dichter spreekt van zijn eigen houding tegenover de wet: hij slaat nauwlettend acht op de vermaningen van de wet en tracht er naar te leven. *uw knecht:* vgl. vs. 14, zie op 18:1; de dichter spreekt over zichzelf in de derde persoon, zie op 22:25. — *het houden ervan heeft grote gevolgen:* letterlijk "in het houden ervan is een groot gevolg, resultaat"; veelal vertaalt men, in plaats van "gevolg, resultaat", "loon, beloning", maar m.i. heeft het woord een minder specifieke betekenis; zie ook *W. H. Gispen,* K.V., op Spreuk. 22:4; doordat deze uitspraak volgt op het in vs. *a* [214] gezegde, krijgt ze een persoonlijker klank, dan de betuigingen, die in de vorige verzen gedaan zijn, hebben.

13, 14 De dichter heeft nu gezongen over de sprake van het firmament, de glorie van de zon, de volmaaktheid van de wet. Maar uiteindelijk is dit alles niet voldoende: hij valt terug op de vergevende en bewarende genade van God, trouwens van die God, die zich in firmament, zon en wet openbaart. Deze dichter beseft ten volle de rijkdom van de wet, maar weet, dat hij aan die wet, op zichzelf gesteld, niet genoeg heeft, dat hij leven moet van de vergeving, vs. 13, en bewaring, vs. 14, van de HERE.

13 De dichter heeft uiting gegeven aan zijn diepe bewondering voor de wet van de HERE, ook aan zijn ernstig voornemen, naar die wet te leven. Maar juist dan dringt zich de gedachte aan hem op, dat de volmaaktheid in dezen niet te bereiken valt (zie een dergelijke overgang in 139:19—24); we kunnen zeggen, dat de wet hier, evenals elders, althans *ook* fungeert als "spiegel der ziel", de mens aan zijn zonde ontdekt. En zo beveelt hij zich aan Gods vergevende genade aan ("spreek mij vrij"). *Afdwalingen:* verwante woorden plegen aan te duiden de onopzettelijke, onbewuste zonden, in tegenstelling met de zonden, die met voorbedachten rade worden bedreven, zie bv. Num. 15:22-31; blijkens het "wie bemerkt ze?" en het parallelle "de (voor mij) verborgene zonden" worden hier speciaal onbewuste zonden bedoeld. Wanneer een onbewust bedreven zonde later tot het bewustzijn kwam, kon en moest ze door een offer verzoend worden, vgl. Lev. 5:2 vv. De dichter denkt hier speciaal aan onbewust bedreven zonden, die ook later niet tot het bewustzijn komen: voor deze zonden kan alleen vergeving gezocht worden in het gebed.

14 Het is ook mogelijk te vertalen: "Bewaar uw knecht ook voor overmoedigen enz.", vgl. bv.

---

[7] Vgl. Spreuk. 25:16, 27.

119:134; zie de bespreking van deze kwestie bij J. *Ridderbos. overmoedige daden:* in tegenstelling met "de afdwalingen, de verborgene zonden" zijn dit de zonden, die welbewust worden bedreven, en die dan ook niet door offers kunnen worden verzoend, vgl. Num. 15:22—31. De dichter bidt, dat de HERE hem de verborgene zonden wil vergeven, en hem er voor wil bewaren opzettelijk en welbewust te zondigen[8]. Hij weet er van, dat hij alleen in Gods kracht tegen de zonde kan strijden. — *heersen:* "een ieder, die de zonde doet, is een slaaf der zonde", Joh. 8:34. Deze man kent de kracht van de zonde; misschien kan hij daarom zo schoon de lof van de wet bezingen..— *ben ik zonder gebrek:* vroom, vgl. vs. 8; hier blijkt duidelijk, wat dit woord inhoudt, nl. niet zondeloosheid, maar op het gebed [215] vergeving ontvangen voor de verborgene zonden, en zich in Gods kracht wachten voor afval. — *overtreding:* vgl. Inleiding, § 9.

15 Dit vers vormt het slot. De eerste betekenis ervan is: moge dit lied, in het hart geboren, met de mond gesproken, dat de dichter als offer aanbiedt, aan de HERE welgevallig zijn; vgl. 104:34. Maar door de nauwe aansluiting bij het vorige heeft het toch ook wel een ruimere strekking: moge alles, wat de dichter denkt en spreekt, aan de HERE welgevallig zijn. *welgevallig:* wordt dikwijls van offers gebruikt, vgl. Lev. 1:3 v. e.a.; de dichter zal bedoelen te zeggen, dat hij deze psalm als een offer aan de HERE opdraagt, vgl. 119:108; 141:2 e.a. — *overdenking:* misschien eigenlijk "gemurmel", zie op 1:2; 2:1. — *voor uw aangezicht komen:* door U aanvaard worden. — *mijn rots: zie* op 18:3. — *mijn losser:* dit woord wordt gebruikt van de man, die in bepaalde omstandigheden optreedt ten behoeve van zijn bloedverwant, vgl. Lev. 25:25 v. enz. Het werkwoord "lossen" betekent "vrijkopen, opkomen voor enz." Herhaaldelijk wordt gezegd, dat de HERE zijn volk, zijn gunstgenoot "lost", Ex. 6:5; Ps. 69:19 e.a.; deze uitdrukkingswijze spreekt van de nauwe band tussen de HERE en zijn volk, zijn gunstgenoot. Mogelijk denkt de dichter er hier speciaal aan, dat de HERE bevrijdt uit de macht van de zonde, vgl. vs. 14. De verbinding van "rots" en "losser" komt ook 78:35 voor.

---

[8] Zo men wil, liggen hier nog tussen in de zonden, die niet voor de dader verborgen zijn, maar die wel onopzettelijk zijn bedreven: daarvoor kan hij verzoening zoeken door te offeren; zie hoven.

Psalm 20

1. Voor de koorleider; een psalm; van David.

I a. 2. De HERE antwoorde u op de dag van de benauwing;
de naam van de God van Jakob make u onaantastbaar.

b. 3. Hij zende hulp voor u uit het heiligdom;
en uit Sion ondersteune Hij u.

4. Hij gedenke al uw spijsoffers;
en uw brandoffer achte Hij vet. *Sela*

5. Hij geve u naar uw hart;
en al uw plannen doe Hij in vervulling gaan.

6. Wij willen jubelen in uw bevrijding,
en in de naam van onze God de vaandels opheffen.

c. De HERE vervulle al uw begeerten.

II 7. Nu weet ik, dat de HERE zijn gezalfde bevrijdt;
Hij antwoordt hem uit zijn heilige hemel
door de bevrijdende daden van zijn rechterhand. [216]

III *a*. 8. Dezen — in wagens, en genen — in paarden,
en wij — in de naam van de HERE, onze God, roemen wij.

9. Zij, zij zinken op de knieën en vallen;
en wij, wij stellen ons op en houden stand.

b. 10. HERE, bevrijd de koning;
Hij antwoorde ons op de dag van ons roepen.

Deze psalm is een koningspsalm; zie overigens Inleiding, § 5, III, E.

We kunnen ons van de uitvoering van deze psalm een levendiger voorstelling vormen, dan bij de meeste psalmen het geval is.

Het is duidelijk, dat deze psalm bestemd was, om bij het heiligdom ten gehore te worden gebracht. Waarschijnlijk [1] is het een gebed voor de koning, dat opgezonden werd vóór een slag, een veldtocht. De koning heeft offers gebracht, vs. 4, gebeden opgezonden, en nu wordt de wens geuit, dat de HERE daar een goedgunstig antwoord op geve. Het is aannemelijk, dat deze psalm bij een bepaalde aanleiding gedicht werd en later, bij soortgelijke gelegenheden, weer dienst deed; vgl. Inleiding, § 3, III, o.a. voor de mening van *Calvijn.* Voor de oude, bv. nog door *Delitzsch* verdedigde mening, dat Ps. 20 en 21 tijdens de in 2 Sam. 10-12 verhaalde gebeurtenissen gedicht werden, is niet voldoende grond aanwezig; zie op 21:5. Zie nog op vs. 8.

Bijzondere aandacht vraagt vs. 7. In vs. 2-6 wordt de wens, de bede uitgesproken, dat de HERE de koning moge helpen. En dan zegt vs. 7, met een plotselinge overgang; "Nu weet

[1] Zekerheid is er niet: er zijn er ook, die in deze psalm een onderdeel zien van het kronings-ritueel, dat al of niet jaarlijks werd uitgevoerd. Het zou te ver voeren op deze meningen in te gaan. Zie de bespreking van Ps. 21. M.i. is er bij Ps. 20 nog minder reden dan bij Ps. 21, niet aan een bepaalde, concrete noodtoestand te denken.

ik, dat de HERE zijn gezalfde bevrijdt enz." Het ligt voor de hand, dat hier een andere stem spreekt; let, behalve op het verschil in inhoud, op het "wij" in vs. 2-6 en het "ik" in vs. 7, op het "u" in vs. 2-6 en het "zijn gezalfde" in vs. 7. M.i. is het aannemelijk, dat hier een dienaar van het heiligdom spreekt, die op de ene of andere wijze de zekerheid heeft ontvangen: de HERE neemt de offers en de gebeden goedgunstig aan.

In het algemeen gesproken, een dergelijke zekerheid kon verkregen worden, doordat Gods Geest een mens aangreep, zie vooral 2 Kron. 20:14 vv., ook 2 Kon. 3:15 vv.; Jes. 37:6 v., 21 vv. enz., ook bv. 1 Kon. 22:5 vv.[2], of doordat de HERE [217] antwoordde door Urim en Tummim of op een dergelijke wijze, vgl. Num. 27:21!; 31:6; 1 Sam. 14:3, 18, 36 v., 41?; 23:9-12; 28:6; 30:7. Israël heeft in elk geval zeer dikwijls, voor het ten strijde trok, op de ene of op de andere wijze een Godsspraak over zijn onderneming ontvangen, zie nog bv. Deut. 20:2 vv.; Richt. 20:18, 23, 27 v.; 1 Sam. 7:9v.; 22:5; 2 Sam. 5:18 v., 23[3].

Wat nu speciaal deze psalm betreft, om de uitspraak van vs. 7: "Nu weet ik, dat de HERE zijn gezalfde bevrijdt" ten volle tot haar recht te laten komen, moet men feitelijk aannemen, dat ze gedaan werd door iemand, die een goddelijke openbaring ontvangen heeft, of ontvangt. Daarbij kunnen verschillende mogelijkheden genoemd worden.

We kunnen ons voorstellen, dat tussen vs. 6 en 7 plaats had het raadplegen van Urim en Tummim.

Maar er zijn ook andere mogelijkheden. Om deze te zien, moeten we op drie dingen letten: 1° We kunnen aannemen: het kwam bij een biddag meer dan eens voor, dat een deelnemer, bv. een dienaar van het heiligdom, aangegrepen werd door Gods Geest en een speciale openbaring ontving, vgl. 2 Kron. 20:14 vv. enz. 2° Uit Deut. 20:2 vv., vgl. ook Num. 27:21 e.a., krijgen we de indruk: het was gewoonte, dat voor de aanvang van de strijd de priester aan het volk een toezegging van goddelijke hulp gaf. 3° Mogelijk deden zich herhaaldelijk gevallen voor die instaan tussen het bij 1° en 2° genoemde. Reeds voor de biddag werd gehouden, leefde bij het tempelpersoneel de zekerheid, dat de HERE op het gebed bevrijding zou schenken. Terwijl de offers worden gebracht en de gebeden worden opgezonden, grijpt enthousiasme hen aan[4]. Als het bidden is beeindigd, treedt de voor dit ogenblik aangewezen zanger naar voren. Alle twijfelingen zijn nu uit zijn hart weggevaagd. Hij heeft het gevoel, en dat met reden, dat op dit eigen ogenblik de Geest hem de zekerheid der overwinning schenkt. En zo kan hij het in heilige geestdrift doen horen: "Nu weet ik...".

Als we op deze drie dingen letten, zien we t.a.v. Ps. 20 verschillende mogelijkheden. a. In deze psalm hebben we vóór ons een soort van gestileerd verslag van een gebeurtenis, als in 2 Kron. 20:14 vv. wordt beschreven. Dat verslag kon later bij soortgelijke plechtigheden dienst doen. *b.* De psalm kon reeds vóór het houden van de biddag in zijn huidige vorm gecomponeerd worden, omdat reeds van te voren bij de dichter de zekerheid van de verhoring leefde[5].

[218] Zoals uit het bovenstaande volgt, kan m.i. gezegd worden, dat vs. 7 het goddelijke antwoord brengt op het gebed: formeel is dat niet het geval (de HERE spreekt niet in de eerste persoon), maar zakelijk wel. Het komt herhaaldelijk voor, dat in de psalmen een

---

[2] In het laatste geval gaat het over valse profeten. Maar men moet het onderscheid tussen de ware en de valse profeten niet, althans niet in de eerste plaats, zoeken in hun wijze van optreden, maar in de inhoud van de profetie.

[3] Zie verder *Gunkel-Begrich,* a.w., pag. 136-138, 409-411.

[4] Men lette er op, dat *in* Ps. 20 vs. 7 door vs. 6 *wordt voorbereid;* vs. 2-6 geven blijk van stijgend enthousiasme.

[5] Dit lange betoog was natuurlijk nodig wegens deze moeilijkheid: we kunnen ons slecht voorstellen, dat de komst van de Geest, het schenken van een speciale openbaring, een van te voren vastgesteld punt van *het* liturgische agendum was. Door het bovenstaande moge duidelijk geworden zijn, wat hierover te denken valt.

Godsspraak weerklinkt, zie Inleiding, § 4, II, D; § 8, I.

Uit al het gezegde mag geenszins afgeleid worden, dat aan Israëls koning, als hij uittrok ten strijde, automatisch Gods hulp werd beloofd. De veronderstelling van Ps. 20:7 is, dat de koning in 's Heren wegen gaat en dat zijn onderneming de goddelijke goedkeuring heeft. Zie verder Inleiding, § 8, III, A.

Zoals gezegd, er is in deze psalm een wisseling van stemmen. Het is niet mogelijk, dit met zekerheid verder uit te werken. Om iets te noemen: vs. 2-6 kan door een dienaar van het heiligdom ten gehore zijn gebracht, die spreekt uit naam van het volk, vs. 7 door een andere dienaar (zie boven), vs. 8 v. weer door de eerste dienaar, vs. 10 door het gehele volk.

Een grote plaats in deze psalm neemt de voorbede voor de koning in, vs. 2-6, vs. 10a; in dit opzicht is er verwantschap met Ps. 72. Karakteristiek is de gebedsgemeenschap tussen koning en volk. De koning heeft zich tot God gewend, en dan ondersteunt het volk dit door zijn voorbede. Treffend komt die gemeenschap hierin uit, dat het gebed gegoten wordt in de vorm van wensen, waarbij de koning wordt aangesproken, vs. 2-6. *Het* staat natuurlijk ook zo, dat de zaak van de koning tevens de zaak van het volk is, zie vs. 8, 9, 106. Maar duidelijk staat hier centraal niet het volk, maar de koning, vs. 2-6, 7, 10a.

Opmerkelijk is ook de sterke zekerheid van de overwinning vóór de slag, zie vs. 7, 9. Vs. 8 brengt op bijzonder krachtige wijze tot uiting, dat de HERE alleen de grond van het vertrouwen kan zijn. Zie verder, ook voor het Messiaanse karakter van dergelijke psalmen, bij Ps. 21,

Ook uit "formeel" oogpunt biedt deze psalm veel, dat vermeldenswaardig is. Vs. 2 vormt een inleiding. We treffen hier aan synoniem parallellisme, dat incompleet is[6] (het "op de dag van de benauwing" van vs. a heeft geen parallel in vs. *b)* met "compensatie", *met* een "ballast-variant" *(met het* "De HERE" in vs. *a* correspondeert het bredere "de naam van de God van Jakob" in vs. *b).*

Vs. 3-*6b* is bijzonder regelmatig gebouwd: telkens synoniem parallellisme in chiastische woordschikking. Vs. 6c vormt daarop een soort van "naslag".

Vs. 7 staat ook uit "formeel" oogpunt (ook wat het metrum [219] betreft) geheel en al op zichzelf. Het is, alsof de geestdrift van de zanger hier alle regels doorbreekt.

Vs. 8 v. hebben "inwendig" (d.w.z. binnen de versregels) antithetisch parallellisme, en "uitwendig" synthetisch parallellisme (vs. 9a vult vs. 8a aan, vs. *9b* vult vs. *8b* aan).

Vs. 10 staat weer enigszins (niet wat het metrum betreft) op zichzelf.

Het begin en het slot van de psalm, vs. 2a en 10*b*, corresponderen met elkaar. Ook overigens komt de stijlfiguur der herhaling veelvuldig voor; zie "antwoorden", vs. 2, 7, 10, "naam" vs. 2, 6, 8, "gedenken" vs. 4, 8, "vervullen", vs. 5, 6, "bevrijden", vs. 6, 7, 10; zie t.p. Vgl. Inleiding, § 7, IV, A, C.

2 *antwoorde:* op de offers, die gebracht zijn, en de gebeden, die zijn opgezonden; bedoeld wordt het geven van een antwoord, als waarvan vs. 7 getuigt, maar ook het antwoorden door het metterdaad helpen, vgl. vs. 7, 10. — *benauwing:* m.i. is er benauwing, en wel, doordat de vijanden bezig zijn op te rukken; zie de Inleiding. — *de naam enz.:* vgl. Inleiding, *§ 9; Israël roept die naam uit, is juist* nu *ten nauwste* met die naam verbonden: dat make het onaantastbaar; het verdient de aandacht, dat de psalm tot drie maal toe van "de naam" van de HERE spreekt, zie vs. 6 en 8. — God *van Jakob:* vgl. 46:8, 12 e.a.; de God van de stamvader en van het volk (vgl. "onze God", vs. 6, 8); het is niet onmogelijk, dat we hier een zinspeling hebben op Gen. 35:3 (ook: "die mij geantwoord heeft op de dag van mijn benauwing"). — *make u onaantastbaar:* vgl. 59:2; 69:30; 91:14; 107:41; het Hebreeuwse

---

[6] Voor de hier gebruikte terminologie zie Inleiding, § 7, III.

werkwoord wordt bv. ook gebruikt van het hoog, ontoegankelijk zijn van een muur. Spreuk. 18:11 e.a.; zie ook op 9:10.

3 *Hij zende hulp:* als hulptroepen *(Delitzsch). — uit het heiligdom, uit Sion:* zie op 3:5; 5:8; opmerkelijk is, dat de dichter als in één adem de uitdrukking gebruikt: "Hij antwoordt hem uit zijn heilige hemel", vs. 7; God woont in de hemel, maar Hij openbaart zijn aanwezigheid op een bijzondere wijze in het heiligdom, zie op 14:7 en vgl. ook bv. 1 Kon. 8:27. — *ondersteune:* zie op 18:36.

4 We zullen ons hebben voor te stellen, dat onder het gebed van vs. 2—6 de rook van de offers opstijgt; vgl. 2 Kron. 29:27 vv. *Hij gedenke:* Israël "gedenkt", speciaal bij het heiligdom, zie op 6:6, de daden van de HERE, vgl. vs. 8, zie t.p.; zo moge de HERE Israëls offers "gedenken". — *spijsoffers, brandoffer: een* brandoffer is een dierlijk offer, dat geheel verbrand wordt; het behoorde begeleid te worden door een "spijsoffer", een plantaardig offer, zie verder bv. BE, s.v. "brandoffer", "spijsoffer"; het zal gewoonte geweest zijn, dat voor een slag, een veldtocht offers werden gebracht, vgl. 1 Sam. 13:9 vv. enz. — *achte Hij vet:* het offer moge God [220] welgevallig zijn; het vet was een belangrijk deel van het offer, vgl. bv. Lev. 3:3 v.; het is een sterk mensvormige uitdrukking, zie nog op 36:9.

5 Alles wat in het "hart", het centrum van de mens, leeft aan begeerten en plannen, doe de HERE in vervulling gaan. We kunnen zeggen, dat de vrijmoedigheid van de dichter onder het bidden groeit, zie ook vs. 6.

6 Dit vers bevat een belofte voor het geval, dat de bede verhoord wordt; we kunnen ook spreken van een vooruitgrijpend danklied; in elk geval vormt dit vers een overgang naar vs. *7. Wij:* de zanger van vs. 2-6 spreekt uit naam van het volk. — *jubelen:* bv. door het roepen van Halleluja ("looft de HERE"). — *in* de *naam:* onder het jubelende uitroepen van die naam; gedekt, gered door die naam; zie op vs. 2. — *de vaandels opheffen:* blijkbaar gebruik bij een overwinningsfeest; vgl. Jes. 11:12; 49:22 e.a.; voor "vaandel" vgl. Num. 1:52 enz. — *De HERE vervulle al uw begeerten: een* "naslag" op het vorige; het is stilistisch het nauwst verwant aan vs. 2; bij "begeerten" is speciaal te denken aan de in het gebed geuite begeerten.

7 Zie voor dit vers de Inleiding. *gezalfde:* zie op 2:2. — *bevrijdt:* er staat een voltooide tijd; omdat de HERE besloten heeft de koning te bevrijden, is die bevrijding eigenlijk reeds geschied, vgl. ook vs. 9. — *bevrijdt, antwoordt, bevrijdende: deze* woorden zijn ook in de bede gebruikt, vs. 2, 6; zo wordt onderstreept, dat de bede verhoord wordt. — *rechterhand:* vgl. 110:1; 1 Kon. 2:19 enz.

8 M.i. klinkt in dit vers een andere stem dan in vs. 7: het bevat de reactie op vs. 7. In de abrupte stijl uit zich de geestdriftige vervoering. Zoals zo dikwijls, is de tegenstelling minder absoluut bedoeld, dan het klinkt: ook de heidenen roemden wel in de naam van hun goden, en aan de andere kant worden middelen, om oorlog te voeren, niet door de Schrift verboden; door de absolute uitdrukkingswijze "ontvangt sterke nadruk: God kan en mag alleen de grond van het vertrouwen wezen, en: het enige reële, dat de heidenen hebben, is hun legermacht" (*J. Ridderbos).* Vgl. voor ons vers nog bv. 1 Sam. 17:45 (David tegenover Goliath), Jes. 31:1 vv. *wagens, paarden:* de "koningswet" verbood Israëls koning veel paarden te hebben, Deut. 17:16; David heeft zich daar nog aan gehouden, vgl. 2 Sam. 8:4; in Salomo's tijd werd dat anders, 1 Kon. 10:26 vv.; deze uitspraak past dus nergens beter dan in de tijd van David; overigens wordt door heel het O.T. heen herhaaldelijk over het bezitten van paarden, het vertrouwen op paarden in ongunstige zin gesproken, vgl. 33:17; 76:7; 147:10; Jes. 31:3; Mi. 5:9 enz.; zie nog *van Deursen,* a.w., pag. 173 vv. — *in de naam... roemen wij:* eigenlijk "wij doen de naam (vgl. vs. 2, 6) gedenken", zie op vs. 4.

[221]

9 Ook hier worden voltooide tijden gebruikt, zie op vs. 7; de dichter ziet de val van de vijanden, Israëls overwinning reeds voor zich: "een triumflied vóór de overwinning, een

vreugdekreet vóór de hulp *(Luther). zinken op de knieën;* zie op 17:13. — *stellen ons op:* rijzen op, gaan staan; ook mogelijk: houden stand (vgl. Joz. 7:12 v.). — *houden stand:* letterlijk: "zich" of "elkaar staande houden", vgl. 146:9; 147:6.

10 Een bede, aansluitende aan vs. *2*-6, besluit het geheel: in het gebed is de zekerheid der verhoring verkregen, maar... de vijand is nog niet verslagen, zie op 14:7, vgl. ook 21:14 en Inleiding, § 5, IV, 1°. De Masoretische opvatting is blijkens de accentuatie: "HERE, geef bevrijding; de Koning antwoorde ons enz."; het is onwaarschijnlijk, dat dit de oorspronkelijke bedoeling van ons vers is; mogelijk is deze opvatting in zwang gekomen na de val van het koningschap. *HERE, bevrijd de koning:* de enige eigenlijke bede in deze psalm; in zekere zin bereikt de psalm hierin zijn hoogtepunt. — *Hij antwoorde ons:* velen lezen, met wijziging van M.T.: "antwoord ons"; deze wijziging is niet nodig, o.a. wegens vs. 2a.

Psalm 21

1. Voor de koorleider; een psalm; van David.

I 2. HERE, in uw sterkte verheugt zich de koning;
en in uw bevrijding juicht hij ten zeerste[1].

3. Het verlangen van zijn hart hebt Gij hem gegeven;
en de wens van zijn lippen hebt Gij niet geweigerd. *Sela*

4. Want Gij treedt hem tegemoet met zegeningen
van het goede; Gij stelt op zijn hoofd een kroon van gedegen goud.

5. Leven begeerde hij van U: Gij hebt het hem gegeven;
lengte van dagen voor eeuwig en altoos.

6. Groot is zijn heerlijkheid door uw bevrijding;
luister en majesteit legt Gij op hem.

7. Want Gij stelt hem tot zegeningen voor altoos; [222]
Gij verblijdt hem met vreugde bij uw gelaat.

8. Want de koning, hij vertrouwt op de HERE;
en door de goedertierenheid van de Allerhoogste wankelt hij niet.

II *a*. 9. Uw hand zal al uw vijanden vinden;
uw rechterhand, zij zal uw haters vinden.

10. Gij zult hen tot een vurige oven stellen ten tijde, dat Gij verschijnt;
de HERE — in zijn toorn zal Hij hen verslinden, en het vuur zal hen verteren.

11. Hun vrucht zult Gij van de aarde verdelgen,
en hun zaad uit de mensenkinderen.

b. 12. Want zij willen kwaad over U uitstorten;
zij beramen boze plannen: zij vermogen niets.

13. Want Gij stelt hen tot vluchtelingen;
met uw pees legt Gij aan op hun gelaat.

III 14. Verhef U, HERE, in uw sterkte;
wij willen zingen en psalmzingen over uw kracht.

We staan hier voor een soortgelijke kwestie als bij Ps. 20: is dit een danklied na een overwinning?; is deze psalm gedicht voor de troonsbeklimming van een koning, of ook voor een al of niet jaarlijks gevierd herdenkingsfeest van de troonsbeklimming?; en er zijn nog andere mogelijkheden. De kwestie is belangrijk, ook met het oog op andere psalmen; en het is moeilijk tot een beslissing te komen. M.i. is het het waarschijnlijkst, dat het een danklied na een overwinning is. Gewezen zij op het volgende: 1° Wanneer men deze psalm op de ene of andere wijze met de troonsbeklimming in verband brengt, komen o.a. vs. 3 en 5 niet

[1] Deze vertaling gaat er van uit, dat we hier van doen hebben met een *mēm affixum, zie* op 29:6. Meestal vertaalt men: "hoe zeer juicht hij in uw bevrijding".

voldoende tot hun recht, tenzij men een zeer hypothetisch feest van de troonsbeklimming construeert (zie bv. bij *Böhl). 2°* Er pleit veel voor, dat Ps. 20 en 21 op een soortgelijke wijze opgevat moeten worden (vgl. bv. 20:5 en 21:3; 20:6 en 21:2, 14, zie verder het brede betoog van *Delitzsch);* en ook bij Ps. 20 ligt een "actuele" opvatting voor de hand.

M.i. is Ps. 21 gedicht, nadat de overwinning, waarom in Ps. 20 gebeden wordt, behaald is. We kunnen het een danklied noemen: de uiting van vreugde voor Gods aangezicht is een betuigen van dank. In het eerste deel, vs. 2-7, wordt de blijdschap om de overwinning vertolkt. In het tweede deel, vs. 9-13 (waarin m.i. de HERE wordt toegesproken, zie t.p.), wordt uiting gegeven aan de zekerheid, dat de HERE ook in de toekomst Israëls vijanden, die tevens zijn vijanden zijn, zal verslaan; [223] het komt vaker voor, dat in een danklied, waarin uiteraard voornamelijk over het verleden en het heden wordt gesproken, de blik ook op de toekomst wordt gericht, zie op Ps. 9 enz. Vs. 8 en vs. 14 nemen een aparte plaats in, zie de exegese.

Het is mogelijk, dat evenals bij Ps. 20, ook bij de uitvoering van Ps. 21 stemwisseling heeft plaats gehad. In vs. 9-13 spreekt misschien een andere stem dan in vs. 2-7. Vs. 14 kan door het volk ten gehore zijn gebracht. *Weiser* acht het waarschijnlijk, dat ook in vs. 8 niet de priester, maar het volk het woord heeft: het volk zou deze woorden bij wijze van acclamatie doen horen; deze mening heeft wel iets bekoorlijks, maar is uiteraard hypothetisch.

In elk geval spreekt nergens de koning in de eerste persoon. Wel spreken de zangers mede uit zijn naam. Zie nog op vs. 2-4.

Zoals alle psalmen is ook deze psalm door en door theocentrisch. In deze koningspsalm wordt niet de koning met vleiende bewoordingen verheerlijkt, maar er wordt gejubeld in 's HEREN sterkte, vs. 2, 14, in 's HEREN bevrijding, vs. 2, 6, in de zegen, die Hij geeft, vs. 4, 7, vgl. 2 Sam. 7:29, in de daden, die Hij verricht. Het enige, wat de koning heeft bijgedragen tot het behalen van de overwinning, noemt vs. 8: het is zijn vertrouwen op de HERE; zie t.p.

Reeds de Joodse exegese in Talmud en Targum sprak van het Messiaanse karakter van deze psalm (zie bij *Delitzsch).* Men zie voor deze kwestie Inleiding, § 8, IV. In dit verband zijn speciaal vs. 5 v. van belang. Vs. 6 zegt, dat God aan de koning "heerlijkheid, luister en majesteit" geeft: dit zijn woorden, die dikwijls van God zelf worden gebruikt; voor "heerlijkheid" vgl. 24:7 vv. enz., voor "luister en majesteit" vgl. bv. 96:6; 104:1; 111:3; 1 Kron. 16:27; 29:11. Door vs. 5 wordt gezegd, dat God aan de koning "lengte van dagen voor eeuwig en altoos" heeft gegeven. Zoals bij de exegese van dat vers wordt aangetoond, was het aan de oud-Oosterse hoven gebruikelijk van het leven voor eeuwig van de koning te gewagen. Maar dit spreken heeft onder Israël zeker een eigen klank gekregen. Wanneer men onder Israël sprak van het leven voor eeuwig van de koning, zal men daarmee allereerst niet veel anders dan een langdurige heerschappij bedoeld hebben, maar kan men daarbij ook gedacht hebben aan de belofte, dat Davids huis voor eeuwig zou regeren, 2 Sam. 7:12 vv. e.a., een belofte, die door de Messias zijn vervulling vindt. In elk geval wordt Ps. 21:5 en heel de psalm door Christus "vervuld".

Ook in deze psalm treft het meer dan eens gebruiken van bepaalde woorden (zie Inleiding, § 7, IV): "sterkte" in vs. 2 en 14 (het eerste en het laatste vers), "bevrijding" in vs. 2 en 6, [224] "stellen" in vs. 4, 7, 10, 13, "zegening", vs. 4, 7, "gelaat" in vs. 7, 10, 13, twee maal "vinden" in vs. 9, e.a.; zie de uitlegging.

2-7 Men lette op de opbouw van dit gedeelte. Gezegd kan worden: het "uw bevrijding" van vs. 2 wordt door vs. 3 ontvouwd; vs. 4 spreekt concreter dan vs. 3; vs. 5 noemt het centrale punt; vs. 6 beschrijft de luister, die de koning heeft, nu de HERE hem "leven" heeft geschonken; vs. 7 grijpt terug op het voorgaande (vgl. bv. vs. *1b* met vs. 2a).

2-4 We zullen ons moeten voorstellen, dat, zoals aan 20:2 vv. het gebed van de koning vooraf ging, 21:2 vv. volgde op het danklied van de koning: het "zich verheugen" en "juichen" zal daar op slaan. Voor vs. 2 vgl. bv. 1 Sam. 2:1. *uw sterkte:* zoals die zich

geopenbaard heeft in de uitredding van de koning; zie nog op 28:7. — *verlangen, wens:* zoals die speciaal in het gebed tot openbaring waren gekomen, vgl. vs. 5; 20:5a, 6c. — hart, *lippen: een* dergelijke combinatie komt herhaaldelijk voor, zie bv. 19:15. — *met zegeningen van het goede:* terwijl Gij hem het goede, goede dingen als uw (rijke) zegen, als geschenken (zie Gen. 33:11 e.a.) geeft; of: terwijl Gij hem (rijkelijk) zegent met het goede. Vgl. bv. 2 Sam. 7:29. — *Gij stelt enz.:* de wapenrusting is verwisseld met het koninklijke statiekleed; dat de koning op dit overwinningsfeest in al zijn glorie verschijnt, is een gave Gods.

5 *Leven begeerde hij van U:* hieruit valt niet af te leiden, zoals sommigen *(Delitzsch* bv.) doen, dat de koning ziek geweest is; wanneer de koning door de vijanden wordt benauwd en benard, is hij een prooi van de doodsmachten, zie op 9:14; 18:5-20; 22:16 en elders; vgl. ook Inleiding, § 9. — *lengte van dagen* voor *eeuwig en altoos:* dat de HERE aan de koning het leven a.h.w. teruggegeven heeft, is een waarborg voor de verdere vervulling van de belofte, dat wie in 's HEREN wegen gaat, "met lengte van dagen zal verzadigd worden", 91:16, vgl. Deut. 5:16 enz.; de woorden "voor eeuwig en altoos" duiden niet aan, dat de grenzen van deze bedeling overschreden worden, zie Inleiding, § 9; de wens, dat de koning eeuwig mocht leven, was een gebruikelijke wens, vgl. vooral 1 Kon. 1:31 ("Als Bathseba zich naar David begeeft, om het vraagstuk van de dynastie te regelen, roept de oude favoriete zonder enige ironie de afgeleefde grijsaard, die ze door haar zoon wil vervangen, toe: koning, leef in eeuwigheid"; *J. Steinmann,* Les Psaumes, 1951, pag. 30; overigens zal in deze formule ook doorgeklonken hebben de wens, dat de koning in zijn nageslacht tot in de oneindig verre toekomst mocht verder leven en heersen), verder Neh. 2:3; Dan. 2:4; 3:9; 5:10; 6:7, 22, ook Ps. 18:51; 45:7; 61:7 v.; 72:5 e.a., echter ook 22:27. Zie verder de Inleiding.

[225]

6 Van de koning straalt bijna-goddelijke glorie af, zie de Inleiding, *heerlijkheid:* zie op 3:4.

7 *Gij stelt hem tot zegeningen* voor *altoos:* de HERE geeft, dat de koning a.h.w. louter zegen is (zie ook reeds vs. 4), d.i. dat hij zelf gezegend is en voor anderen tot zegen is (het ene is niet van het andere te scheiden): het O.T. legt er sterke nadruk op, dat onder een goede koning het volk gedijt, zie bv. Ps. 72, o.a. vs. 16. Opmerkelijk is het gebruik van "stellen" in deze psalm, zie vs. 4, 7, 10, 13: de koning wordt tot zegen gesteld, de vijanden tot een vurige oven, tot vluchtelingen. — voor *altoos:* zie op vs. 5. — *vreugde bij uw gelaat:* de koning leeft voor Gods aangezicht; dat aangezicht is in gunst tot hem gewend; dat vervult hem met vreugde; zie op 16:11. Men lette op de tegenstelling met vs. 10; als Gods aangezicht zich vertoont, vergaan zijn vijanden.

8 Overgang van het eerste tot het tweede gedeelte; hier wordt van de HERE in de derde persoon gesproken. Zie de Inleiding. Het spreekt niet vanzelf, dat de HERE de koning zijn heil schenkt (vgl. Inleiding, § 8, III, A): het gebeurt alleen, als de koning op de Here vertrouwt, en is een gevolg van 's Heren "goedertierenheid", zie Inleiding, § 9. Opmerkelijk is, dat hier niet van de rechtvaardigheid, oprechtheid enz. van de koning gesproken wordt, maar van zijn vertrouwen op de Here. Overigens is ook dat vertrouwen niet de verdienende oorzaak van 's Heren hulp: dat de koning die hulp ontvangt, dankt hij uiteindelijk alleen aan 's Heren "goedertierenheid, hondstrouw"; maar wel schenkt de Here zijn hulp alleen aan hen, die op Hem vertrouwen. De uitspraak "de koning vertrouwt op de HERE" (die duidelijk een blijvende toestand aangeeft: "is vertrouwende") moet niet te persoonlijk opgevat worden, alsof hier een oordeel wordt geveld over het hart van de koning: deze uitspraak geldt van iedere goede, ware Israëlitische koning.

9-13 Dit is het tweede deel. Zoals dat vaker het geval is (zie bv. 110:*5b,* 6), is het moeilijk vast te stellen, of hier de HERE, dan wel de koning wordt toegesproken: dat heeft hierin zijn oorzaak, dat er zulk een nauwe band is tussen de HERE en de koning; zie bv. op Ps. 2. Zij het niet zonder aarzeling, ik kies voor de opvatting, dat de HERE wordt aangesproken:

sommige uitdrukkingen, vs. 10a, 11, schijnen in die richting te wijzen[2]. Is dit juist, dan is in heel de psalm, met uitzondering van vs. 8 en 106, de HERE de aangesproken persoon. Wat verder de inhoud van deze verzen betreft, in het voorgaande werd hoofdzakelijk over het heden en het verleden gesproken, al werd ook wel de blik op de toekomst gericht, [226] zie vs. *5b, la,* ook 8*b;* in vs. 9-13 gaat het speciaal over de toekomst; zie verder de Inleiding. — Deze verzen vallen in twee delen uiteen, nl. vs. 9-11 en vs. 12 v.; vs. 9-11 vormen een climax.

9 *uw vijanden, uw haters:* de vijanden van Israël zijn ook vijanden van de HERE, vgl. vs. 12. — *vinden:* de herhaling van dit woord geeft een versterking, zie de Inleiding. — *rechterhand:* vgl. 20:7, zie daar.

10 *Gij zult hen als een vurige oven stellen:* voor "oven" zie bv. ABE, s.v.; een brandende oven kan de verschijning van de HERE aanduiden, Gen. 15:17, vgl. ook Ex. 19:18, zie ook Mal. 4:1; in dezelfde lijn ligt de beeldspraak van ons vers, vgl. nog 18:9 e.a. — *ten tijde, dat Gij verschijnt:* letterlijk "ten tijde van uw aangezicht"; zie op vs. 7, vgl. nog 34:17; Lev. 20:6 enz. — de *HERE:* hier wordt, evenals in vs. 8, over de HERE in de derde persoon gesproken. — *zal Hij hen verslinden:* zoals de aarde, het dodenrijk, een monster, verslindt, vgl. Job 2:3; 10:8 enz., ook bv. Ps. 35:25; mogelijk denkt de dichter zich het vuur, dat van 's Heren toornend aangezicht uitgaat, als een verslindend monster.

11 Zie Inleiding, § 8, II, D, 3. *vrucht, zaad:* nageslacht; beeldspraak aan de plantenwereld ontleend.

12 Het kwaad, dat tegen Israël beraamd wordt, wordt tegen Israëls God beraamd, vgl. Nah. 1:11 e.a. *zij willen kwaad* over *U uitstorten:* letterlijk óf "zij richten kwaad tegen U", òf "zij meten kwaad tegen U af"; vgl. 55:4; 2 Sam. 15:14.

13 God wordt nu bepaald voorgesteld als krijgsman. We zouden eerder verwachten, dat de volgorde van vs. a en vs. *b* omgekeerd was. *Gij stelt hen tot vluchtelingen:* letterlijk "Gij stelt hen tot rug". — *uw pees:* van Gods boog wordt ook gesproken Hab. 3:9 enz., vgl. ook Ps. 18:15.

14 Een bede vormt de afsluiting, vgl. Inleiding, § 5, IV, 1°. Al heeft de HERE geholpen, en al is de dichter er zeker van, dat Hij ook verder helpen zal, dat maakt het gebed niet overbodig: "deze zekerheid kan niet anders standhouden dan in het gebed" (*J. Ridderbos). Verhef U:* de voorstelling is, dat de HERE terneer zit; Hij moge oprijzen; vgl. Num. 10:35 enz. — *sterkte:* ook hier grijpt het slot terug op het begin, zie op 20:10. — *wij willen enz.:* als de bede van vs. a vervuld wordt; deze woorden bevatten een pleitgrond voor de bede; ze vormen een merkwaardig slot: een voorbeeld van een lied, als hier beloofd wordt, wordt geleverd door vs. 2 vv.; zo vormt de psalm een glorieuze cirkel.

[227]

---

[2] Overigens kan niet gezegd worden, dat deze uitdrukkingen onmogelijk van de koning zouden kunnen worden gebruikt, vgl. voor het "ten tijde van uw aangezicht" "(vs. lü) 2 Sam. 17:11, voor vs. 11 1 Sam. 15:3 e.a.

Psalm 22

1. Voor de koorleider; wegens de verlening van sterkte in de dageraad; een psalm; van David.

I A a. *1.* *2.* Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten,
ver van mijn hulpgeroep[1], van de woorden van mijn brullen?

3. Mijn God, ik roep des daags, en Gij antwoordt niet;
en des nachts, en er is geen stilte voor mij.

2. 4. En Gij, Gij zijt heilig,
zetelende op de lofzangen van Israël.

5. Op U hebben onze vaders vertrouwd;
zij hebben vertrouwd, en toen hebt Gij hen doen ontkomen.

6. Tot U hebben zij geschreid en zij zijn ontkomen;
op U hebben zij vertrouwd en zij zijn niet beschaamd geworden.

b. *1.* *7.* En ik, ik ben een worm en geen man,
een smaad bij de mensen en veracht bij het volk.

8. Allen, die mij zien, bespotten mij;
zij steken de lip naar voren, zij schudden het hoofd:

9. "Wentel het op de HERE: laat Hij hem doen ontkomen;
laat Hij hem uitrukken, want Hij heeft behagen in hem".

2. 10. Ja, Gij zijt het, die mij uit de schoot hebt getogen,
die mij aan de borsten van mijn moeder deed vertrouwen.

11. Op U ben ik geworpen van de baarmoeder af; [228]
van de schoot mijner moeder af zijt Gij mijn God.

B *a.* 12. Wees niet ver van mij....;

b. *1.* want benauwdheid is nabij,
en er is geen helper.

2. α 13. Vele varren hebben mij ingesloten,
mij omsingeld sterken van Basan.

14. Zij hebben hun mond tegen mij opengesperd:
een verscheurende en brullende leeuw.

B 15. Als water ben ik uitgestort,
en van één gescheiden zijn al mijn beenderen.
Mijn hart is geworden als was,
het is gesmolten in mijn binnenste.

---

[1] Aan deze vertaling ligt de lezing ten grondslag: *misjaw*^{c}*āthi* (vgl. Gesenius-Kautzsch, § 20, *n);* wil men zich houden aan de Masoretische vocalisatie, dan kan men vertalen: "ver van mijn bevrijding, bij de woorden van mijn brullen", of: "ver van mijn bevrijding zijn de woorden van mijn brullen".

16. Mijn kracht is verdroogd als een scherf,
en mijn tong is vastgekleefd aan mijn gehemelte.
En in het stof van de dood legt Gij mij...

3. 17. Ja, honden hebben mij ingesloten;
mij omringd een bende van boosdoeners;
zij hebben mijn handen en mijn voeten doorgraven[2].

18. Ik kan al mijn beenderen tellen;
zij daar schouwen het aan, bezien mij.

19. Zij verdelen mijn kleren onder elkaar;
en over mijn gewaad werpen zij het lot.

C 20. En Gij, HERE — wees niet ver;
mijn Sterkte, haast U mij ter hulp.

21. Ontruk mijn leven aan het zwaard,
het enige, wat ik heb, aan de klauw van de hond.

22. Bevrijd mij van de muil van de leeuw
en van de horens van de woudossen: Gij hebt mij geantwoord.

II A *a*. 23. Ik wil uw naam vertellen aan mijn broeders;
in het midden van de gemeente wil ik U loven.

24. Gij, die de HERE vreest, looft Hem;
gij gehele zaad van Jakob, eert Hem; [229]
en beeft voor Hem, gij gehele zaad van Israël.

b. 25. Want Hij heeft niet veracht
en heeft niet verafschuwd
de ellende van de ellendige.
En Hij heeft zijn gelaat niet voor hem verborgen;
en toen hij tot Hem om hulp riep, heeft Hij gehoord.

c. 26. Van uwentwege komt mijn lofzang in een grote gemeente;
mijn geloften betaal ik ten aanschouwen
van hen, die Hem vrezen.

27. Laten de ootmoedigen eten en verzadigd worden;
laten zij, die naar Hem vragen, de HERE loven;
"uw hart leve voor immer".

B *a*. 28. Gedenken zullen het en zich tot de HERE bekeren

---

[2] Met een deel van de Masoretische overlevering lees ik: *kᵊrw;* ik vocaliseer met LXX, V enz.: *kāᵊroe;* het is ook wel mogelijk zich aan *kᵊrj* te houden, te vocaliseren: *koᵊarê* en te vertalen: "doorgravende"; zie verder de uitlegging. Wil men zich aan *kāᵊarî* houden, dan kan men bv. vertalen: "als een leeuw zijn zij bij (d. i.: bedreigen zij) mijn handen en mijn voeten".

alle einden der aarde;
en voor uw aangezicht zullen zich neerwerpen
alle geslachten der volken.

b. 29. Want van de HERE is het koningschap;
en Hij heerst over de volken.

c. 30. Alle welgedanen der aarde eten en werpen zich neer;
voor zijn aangezicht knielen allen,
die in het stof zijn neergedaald,
en wie zijn ziel niet in leven heeft kunnen houden.

31. Het zaad — het zal Hem dienen;
er zal van de Here verteld worden aan het volgende geslacht.

32. Zij zullen komen en zijn gerechtigheid bekend maken
aan het volk, dat geboren zal worden,
want Hij heeft het gedaan.

Deze psalm kan gerekend worden tot "de klaagliederen van de enkeling"; zie Inleiding, § 5, III, C.

Waarin bestond de nood, waarover geklaagd wordt? Het [230] antwoord op deze vraag wordt bemoeilijkt, doordat de dichter weinig concreet spreekt. Hij gebruikt veel beeldspraak, een beeldspraak, waarin een koortsachtige verbeelding zich uit.

Was het primaire van de nood ziekte, die dan spot, hoon, eventueel intriges veroorzaakte? Of was het primaire vijandschap, die dan psychische en physische depressie ten gevolge had? Zie inleiding, § 6, voor algemene beschouwingen over dergelijke vragen[3].

Mi. was het primaire vijandschap. Gezegd kan mi. worden, dat vs. 13-22 de "eigenlijke" klacht bevatten: vs. 2-6 klagen over het door God verlaten zijn, vs. 7-11 over de hoon der mensen, en dan brengen vs. 13-22 de eigenlijke klacht; in de eigenlijke klacht wordt gezegd, dat de noodtoestand door de vijanden is veroorzaakt. De spot, hoon enz., vs. 7-9, 18*b,* nemen niet de grootste plaats in bij de beschrijving van de tegenstanders; wel ontvangen ze nadruk, maar dat kan niet verwonderen, zie op vs. 7-9. Wat vs. 15 v., 18a over de lichamelijke toestand van de dichter meedelen, moet zo opgevat worden, voor zover het niet tot de beeldspraak behoort, dat de zorg, de vrees enz. de dichter ook lichamelijk aangreep.

Opmerkelijk is wel, dat de vergelijking van de vijanden met de dieren zulk een grote plaats inneemt (genoemd worden varren, de leeuw, honden, woudossen); deze vergelijking zal voor de oude Oosterling nog wel meer betekend hebben dan voor ons, in zover voor zijn besef in dergelijke dieren een geheimzinnige kracht werkte[4].

Er is geen voldoende reden deze psalm aan David te ontzeggen, zie bv. *J. Ridderbos,* t.p. Verschillende nieuwere auteurs wijzen er op, dat deze psalm feitelijk niet past op de lippen

---

[3] Voor een bespreking van de genoemde en andere meningen speciaal met betrekking op Ps. 22 zie men *mijn* "De 'werkers der ongerechtigheid' in de indivi-dueele Psalmen", 1939, pag. 201 vv., ook pag. 102 v. (voor de vergelijking met dieren), ook bv. *J. Ridderbos,* t.p.; zie ook nog beneden, speciaal op vs. 17c.

[4] Door dit te aanvaarden komen we nog niet in de buurt van hen, die o.a. *op* de genoemde vergelijking zich beroepen voor bun stelling, dat de vijanden daemonen zijn. Kan men zeggen, dat de vijanden daemonische machten zijn? Het hangt er alles van af, wat men daaronder verstaat.

van een willekeurige Israëliet, maar alleen van een koning, een leider, zie op vs. 2, 5 v., 9, 10 v., 28-32.

Het is niet meer vast te stellen, in welke periode van Davids leven deze psalm is ontstaan. Zelfs moet mi. de mogelijkheid opengelaten worden, dat de vijanden buitenlandse vijanden zijn.

Deze psalm, vooral het klaaglied, is bijzonder regelmatig, systematisch opgebouwd. Bij een klaaglied met zulke aangrijpende klachten zouden we dit niet verwachten; zie nog Inleiding, § 5, IV; § 7, VI, VII.

Vs. 2-11 vormen de inleiding, die bestaat uit klacht, vs. 2 v., [231] en pleitgrond, vs. 4-6, klacht, vs. 7-9, en pleitgrond, vs. 10v.[5].

De eerste pleitgrond, vs. 4-6, sluit zich nauw aan bij de eerste klacht, vs. 2 v.: het geschrei van de vaders heeft de HERE gehoord. Evenzo is er een nauwe aansluiting tussen de tweede pleitgrond, vs. 10 v., en de tweede klacht, vs. *1*-9: de smaadtaal van de spotters wordt omgesmeed tot een wapen in het gebed.

De eerste klacht, vs. 2 v., gewaagt van het door de HERE verlaten zijn; de tweede klacht, vs. 7-9, vult dat aan door te spreken van de hoon der mensen.

Evenals de klachten vullen de pleitgronden elkaar aan: de pleitgrond van vs. 4-6 is ontleend aan de ervaringen van het volk, die van vs. 10 v. aan het leven van de dichter. We kunnen dit nader uitwerken. De eerste pleitgrond zegt: "Op U hebben onze vaders vertrouwd; en toen hebt Gij hen doen ontkomen"; de tweede spreekt er van, dat de dichter reeds aan de borsten van zijn moeder op de HERE vertrouwde: waarom redt de HERE hem dan niet? Tot in de stijl toe is er verwantschap *tussen vs. 4-6 en vs.* 10 v.; in *beide gevallen* wordt de stijlfiguur der herhaling gebruikt: in vs. 5 v. komt driemaal "vertrouwen" voor, twee maal "(doen) ontkomen", in vs. 10 v. twee maal "schoot", twee maal "moeder"; zie verder beneden.

Het eerste deel, vs. 2-6, wordt aan het tweede, vs. *7*-11, verbonden door de adembenemende tegenstelling tussen het "En Gij, Gij zijt heilig" van vs. 4a en het "En ik, ik ben een worm en een niet-man" van vs. 7a.

Deze pericoop begint met "Mijn God, mijn God" en eindigt met "mijn God zijt Gij"; vgl. Inleiding, § 7, IV, A.

Na de inleiding uit de dichter de eerste rechtstreekse bede: "Wees niet ver van mij", vs. 12a. Door de inleiding heeft hij a.h.w. een welgeordend fundament gelegd, waarop hij kan gaan staan om te bidden.

Daarop volgt een lange klacht, waarin de dichter er toe overgaat zijn noodtoestand te tekenen. Behalve uit een korte inleiding, vs. 126, bestaat de klacht uit twee delen. In het eerste deel, vs. 13-16, schildert de dichter zichzelf als een man, die door stieren, een leeuw wordt aangevallen, vs. 13 v., en aan wie daardoor alle kracht en moed ontzinkt, vs. 15 v.; in het tweede deel, vs. 17-19, als een half-dode man aan de kant van de weg, die door honden en straatschuimers wordt belaagd. De twee delen beginnen met hetzelfde woord ("hebben mij ingesloten"); vs. 16c vormt de overgang.

Nu pas komt het eigenlijke gebed, vs. 20-22, waarvoor al [232] het voorgaande het draagvlak vormt. Eerst wordt de bede van vs. 12a herhaald: "Wees niet ver"[6]. De aanduidingen van de vijanden worden nu in omgekeerde volgorde gebruikt; zie verder de uitlegging.

Ook het danklied bestond uit twee delen. In het eerste deel, vs. 23-27, worden we verplaatst

---

[5] Deze terminologie mag niet doen vergeten, dat in de klachten ook pleitgronden zijn opgesloten.

[6] In het begin van alle drie delen van het klaaglied wordt het woord "ver zijn" gebruikt, vgl. vs. 2, 12, 20.

op een (normaal) dankoffer-feest bij het heiligdom; in het tweede deel, vs. 28-32, verruimt zich de blik van de dichter; alle volken, de reeds gestorvenen(?), de volgende geslachten zullen de HERE komen loven om de uitredding, die hem ten deel gevallen is.

Alle onderdelen van de psalm hebben een opmerkelijk slot, zie het slot van vs. 11, 16, 22, 27, 32.

De relatie tussen het klaaglied, vs. 2-22, en het danklied, vs. 23-32, is niet met zekerheid vast te stellen. Waarschijnlijk vormen ze een oorspronkelijke eenheid, heeft de dichter in de zekerheid der verhoring dadelijk aan het klaaglied het danklied toegevoegd. De overgang is te groot, dan dat hij verklaard zou kunnen worden door tussen de twee delen bv. een gunstige Godsspraak te denken; wel is hier m.i. nawerking van het cultische ritueel; zie verder Inleiding, § 4, II, E.

Een andere mogelijkheid is, dat het danklied na de uitredding gedicht werd; het klaaglied en het danklied kunnen dan bij het dankofferfeest samen ten gehore gebracht zijn, waarbij het klaaglied dienst deed als beschrijving van de nood; vgl. *Schmidt, Weiser, zie* Inleiding, § 5, IV, D,

Zoals in het bovenstaande reeds tot uiting kwam, heeft "de stijl der herhaling" een belangrijke functie in deze psalm; vgl. Inleiding, § 7, IV. Gezegd kan worden, dat "ver zijn" het sleutelwoord van het klaaglied is: in het begin van alle drie delen wordt het gebruikt, vgl. vs. 2, 12, 20. Zie verder "vertrouwen" in vs. 5 (twee maal), 6, 10; "doen ontkomen" in vs. 5, 6, 9; "schoot" in vs. 10, 11; "moeder" in vs. 10, 11; "insluiten" in vs. 13, 17; over al deze voorbeelden is boven reeds gesproken; zie nog "uitrukken" in vs. 9, 21, "helpen" in vs. 12, 20. Het zal ook wel niet toevallig zijn, dat sommige woorden, die in het klaaglied gebruikt worden, in het danklied terugkeren; zie "om hulp roepen" in vs. 2, 25; "loven" in vs. 4, 23 v., 26 v.; "verachten" in vs. 7, 25; "(ver)tellen" in vs. 18, 23.

Naast Ps. 69 en 110 wordt deze psalm het meest in het N.T. op Christus toegepast. Voor vs. 2 vgl. Matth. 27:46; Marc. 15:34, voor vs. 8 v. Matth. 27:39, 43; Marc. 15:29 vv.; Luc. 23:35, voor vs. 16 (zie ook 69:22) Joh. 19:28, voor vs. 19 [233] Matth. 27:35; Marc. 15:24; Luc. 23:34; Joh. 19:23 v., voor vs. 23 Hebr. 2:11 v.

M.i. is ook deze psalm niet direct-, maar indirect-Messiaans. Het voornaamste argument daarvoor is de analogie met andere psalmen en de omstandigheid, dat er geen grond is hem direct-Messiaans op te vatten. Vgl. Inleiding, § 8, IV, V.

De vraag rijst, of vs. 28-32 niet nopen tot een direct-Messiaanse opvatting: de dichter spreekt daar immers de verwachting uit, dat om zijn redding de HERE geprezen zal worden door alle volken, door de reeds gestorvenen, door de komende geslachten. Maar vooreerst bedenke men: deze verwachting kon een aanvankelijke vervulling krijgen — en hieraan zal de dichter in de eerste plaats gedacht hebben —, doordat op het horen van een grote uitredding, die aan David ten deel gevallen was, verschillende volken gezanten stuurden om David en Davids God te huldigen, vgl. 1 Kon. 10:1 vv.; 2 Kon. 20:12; 2 Kron. 32:23, 31 e.a., zie op Ps. 9:12. En verder moet met twee dingen rekening gehouden worden: 1° met het hyperbolische karakter speciaal van de Oosterse poëzie[7]; 2° hiermee, dat de theocratische koning zich enigszins bewust kon zijn van de wereldhistorische betekenis, die zijn wel en wee inderdaad bezat.

---

[7] Niet van belang ontbloot zijn o.a. de Egyptische parallellen, die bij Ps. 22:28-32 aangehaald kunnen worden. In het danklied van een aan een tempel verbonden tekenaar ter gelegenheid van het herstel van zijn zoon lezen we: "Ik prijs hem (nl. Amon) tot de hoogte van de hemel en over de breedte der aarde. Ik vermeld zijn macht aan hem, die stroomafwaarts reist, en aan hem, die stroomopwaarts reist. Verhaal van hem aan zoon en dochter, aan groot en klein; vermeld hem aan geslachten van geslachten, die nog niet in het aanzijn zijn gekomen; vermeld hem aan de vissen m de diepte, aan de vogels in de hemel; verhaal van hem aan wie hem kent en aan wie hem niet kent"; de tekst dateert uit ± 1300 v. Chr.; zie bv. ANET, pag. 380.

Al is het indirect, de psalm is duidelijk Messiaans. Dat tonen ons de aanhalingen uit het N.T. We mogen zeggen, dat de dichter in heel zijn gang door bitter lijden tot heerlijkheid type van Christus is. Zie nog op vs. 7-9. Vele uitspraken van de psalm zijn in Christus' leven diepere werkelijkheid geworden, dan ze het in Davids leven waren. Dat geldt al dadelijk van het "door God verlaten" in vs. 2, dat geldt zeer duidelijk van vs. 28-32. 'k Noem verder, met voorbijgang van de in het N.T. geciteerde teksten, vs. 10 v., 12c, 16c, 17c, 27.

Deze psalm is bijzonder indrukwekkend, o.a. door zijn aangrijpende klachten, door zijn heerlijke lofzang, bovenal door zijn duidelijk-Messiaans karakter. Het verdient aandacht, dat in deze sterk-Messiaanse psalm geen bede om wraak voorkomt, terwijl wel het uitzicht wordt geopend, dat ook de heidenen zich tot de HERE zullen wenden. Wanneer de dichter het uitspreekt, dat alle volken zich voor de HERE neer zullen werpen, is het zeker vooral zijn bedoeling te schilderen, hoezeer de HERE [234] geëerd zal worden, maar die uitspraak houdt toch ook in, dat de heidenen niet verdelgd zullen worden, maar zullen delen in het voorrecht de HERE te dienen[8]; een verwijzing naar Jes. 2:2-4 is hier nog meer dan bij Ps. 2 op zijn plaats; vgl. Inleiding, § 8, III, A.

1 *wegens* de *verlening van sterkte in* de *dageraad:* vgl. voor deze vertaling *Eerdmans*[9]; te bedenken valt, dat de dageraad herhaaldelijk wordt genoemd zowel in verband met het zingen van psalmen, 57:9 enz., als met het goddelijke ingrijpen, 30:6; 46:6 enz. Volgens velen duiden deze woorden de melodie aan, waarop de psalm moet worden gezongen, zie echter Inleiding, § 2, III.

2-11 Men zie voor dit gedeelte, vooral voor de opbouw ervan, reeds de Inleiding.

2, 3 Deze verzen bevatten de eerste klacht.

2 Deze klacht heeft voor ons een bijzondere betekenis 2 gekregen, doordat Christus aan het kruis haar op zijn lippen heeft genomen, vgl. Matth. 27:46; Marc. 15:34. De dichter begint zijn gebed met te klagen niet over het woeden van zijn vijanden, zijn ellendige lichamelijke toestand, maar hierover, dat God hem verlaten heeft. Overigens moeten we het ene niet te veel van het andere scheiden: dat God hem verlaten heeft, blijkt uit de ellendige toestand, waarin hij zich bevindt; we kunnen zeggen, dat hij zijn noodtoestand "religieus" beleeft. De dichter spreekt niet met zo vele woorden uit, dat hij de noodtoestand, waarin hij verkeert, ziet als een gevolg van Gods toorn; daarmee hangt samen, dat deze psalm noch zondebelijdenis, noch betuigingen van onschuld bevat. Wel komt duidelijk tot uiting het bewustzijn: de benauwing door de vijanden is alleen mogelijk, doordat God hem verlaten heeft, ver van hem is (zie nog op vs. 16c); dit bewustzijn heeft zelfs een dominerende plaats in de psalm; het is, alsof de dwaas, die zegt: "God is er niet" (14:1), gelijk heeft; daarmee hangt samen, dat onder de pleitgronden op de voorgrond staat de bijzondere band, die de dichter aan de HERE verbindt. Zie verder Inleiding, § 8, II, D. *Mijn God, mijn God:* zie op 3:8; de koning, de leider kon in bijzondere zin God "mijn God" noemen, zie beneden op vs. 10, 11[10]; uit het "mijn" blijkt, zoals trouwens uit heel de psalm, dat de dichter zich ondanks alles door een bijzondere band aan deze God verbonden weet; juist het "mijn" maakt de klacht zo bitter, maar het werpt toch ook de enige lichtstraal in deze duisternis; in de herhaling, vgl. ook vs. 3, openbaart zich de grote [235] bewogenheid. — *waarom: zie* op 10:1, 13; in deze klacht, die aan de aanklacht grenst, uit de dichter zijn bange bevreemding; het door God verlaten zijn is hem een kwellend raadsel; de klacht is boven alles een ongeduldige kreet om hulp. — *verlaten:* aan de vijanden overgelaten, in de steek gelaten, vgl. 9:11 enz. — ver *van mijn hulpgeroep:* "hoezeer, hoe luid ik U te hulp roep, Gij laat U niet zien, Gij blijft op een

---

[8] Een soortgelijke opmerking kan gemaakt worden bij "Het zaad zal Hem dienen" (vs. 31).

[9] Een argument voor deze opvatting is, dat nu ɔjlt in vs. 1 en in vs. 20 op dezelfde wijze kan worden opgevat.

[10] Dit is ook van belang, om te bepalen, in welke zin Christus deze woorden gebruikte.

afstand"; voor "ver" zie de Inleiding. — *brullen:* vgl. 32:3 enz.; sterk woord voor "jammerklacht", vgl. vs. 14; de Oosterling gaf ook inderdaad in luidkeelse klachten uiting aan zijn smart.

3 en er *is geen stilte* voor *mij: ò*f "en Gij doet mij niet tot stilte komen (nl. door mij te antwoorden)", òf "en ik gun mij zelf geen rust"; het onderscheid is niet groot; m.i. verdient het laatste de voorkeur, vgl. Jer. 14:17; Klaagl. 3:49 enz.; God zwijgt, en daarom kan de dichter niet zwijgen.

4-6 Hier wordt, zo kunnen we zeggen, een hymne als pleitgrond gebruikt; dat komt herhaaldelijk voor, zie Inleiding, § 5, IV, 2° en A, B.

4 *En Gij, Gij zijt heilig:* voor "heilig" vgl. Inleiding, § 9; Gods "heiligheid"[11] is zijn eerbiedwekkende goddelijkheid; het betekent, dat Hij ver verheven is boven de (zondige) mens, gans anders is dan hij; het wil dus ook zeggen, dat Hij niet, zoals een mens soms wel doet, wie aan Hem verbonden is, in de steek laat; Gods "heiligheid" is ook het principe van heil en verlossing voor zijn volk, zie vs. 4*b*-6. Zo houdt het korte "En Gij zijt heilig" veel in: door deze woorden legt de dichter a.h.w. aan zijn klachten de teugel aan, maar ze vormen ook een krachtige pleitgrond voor de in die klachten besloten bede; zie beneden. — *zetelende op de lofzangen van Israël:* terwijl de dichter in nood verkeert, rijzen in het heiligdom de lofzangen omhoog, de lofzangen wegens Gods grote verlossingsdaden in het verleden, vgl. vs. 5 v., of ook wegens persoonlijk ervaren hulp. Er wordt herhaaldelijk, zie 80:2; 99:1, gezegd, dat God op de cherubs is gezeten: de vleugels van de cherubs van de ark dragen a.h.w. zijn "heerlijkheid"; zo wordt hier de dichterlijke voorstelling gegeven, dat God zetelt op de lofzangen. God wordt geprezen, en Hij behoort geprezen te worden, want Hij is heilig; waarom laat Hij dan zijn gunstgenoot in de steek? Hij woont te midden van Israël; waarom houdt Hij zich dan ver van de nood van deze bidder? Wanneer de dichter bij het heiligdom was, hoorde hij de lofzangen; ook is mogelijk, dat in deze woorden het heimwee naar het heiligdom doorklinkt.

5, 6 Deze verzen geven een nadere uitwerking van vs. 4. Er is een duidelijke tegenstelling met vs. 2 v.: de dichter schreit om hulp, en God antwoordt niet; de vaders hebben [236] geroepen, en God heeft hen uitgered: waarom? Hier zal in het bijzonder gedacht zijn aan de grote verlossingsdaden voor Israël (uittocht uit Egypte, vgl. bv. Ex. 2:23 v.; enz.). David, de gezalfde des HEREN, had reden zijn noodtoestand op één lijn te plaatsen met de nood van het volk als geheel. Zie nog op vs. 31 v.

7-9 Nu wordt de klacht voortgezet. Merkwaardig is, dat, vóór de eigenlijke nood nader wordt aangeduid, vs. 13 vv., geklaagd wordt over de smaad; vgl. Inleiding, § 6, II, D. Nu de gezalfde des HEREN zich in de ellende bevindt, gaan velen hem bespotten en honen; overigens moet bij de algemene uitspraken ("een smaad bij de mensen, veracht bij het volk, allen, die mij zien") met de dichterlijke hyperbool gerekend worden. Het scherpst wondt de smaad, wanneer hij zich, zoals hier, op het Godsvertrouwen richt. Te meer, omdat het Godsvertrouwen er in betrokken wordt, vormen deze verzen ook weer een krachtige pleitgrond. Vs. 9 krijgt op deze wijze een eigenaardige functie: soortgelijke gedachten, als hier uitgesproken worden, staan feitelijk ook op de achtergrond van het bidden van de dichter[12]; vgl. vs. 10 v.

Ook wat hier beschreven wordt, vindt zijn "vervulling" in Christus' lijden. De Evangelisten sluiten zich in de beschrijving daarvan aan bij de woorden van deze verzen, vgl. Matth. 27:39, 43; Luc. 23:35; dit kan te minder verwonderen, als we er op letten, dat ook reeds Jesaja zich daar nauw bij heeft aangesloten, speciaal in zijn beschrijving van de Knecht des HEREN, zie Jes. 41:14; 49:7; 52:14; 53:3. 7. Men lette op de scherpe tegenstelling tussen

---

[11] Zie bv. *J. Ridderbos,* Het Godswoord der profeten, II, 1932, pag. 90-102.

[12] Vgl. de eigenaardige functie van Jona 4:2*b* in het geheel van het boek.

vs. 7a en vs. 4a. *worm:* volgens anderen "made"; in elk geval beeld van weerloosheid en veracht zijn, vgl. Job 25:6; Jes. 41:14. — *geen man:* letterlijk "een niet-man". — *smaad:* voorwerp van smaad. — 8. *zij steken de lip naar voren:* of "zij verdraaien hun lip, hun mond"; gebaar van hoon en verachting. — *zij schudden het hoofd:* niet als teken van medelijden, maar van spottende verbazing, vgl. 109:25, ook 44:15; 64:9 enz. — 9. *Wentel het:* nl. uw nood, als een steen, Spreuk. 26:27, een zware last, vgl. 37:5; Spreuk. 16:3; LXX en andere oude vertalingen hebben: "hij heeft gewenteld", vgl. Matth. 27:43. — *hem:* nu wordt de dichter niet meer aangesproken, maar met een spottende zijdelingse blik spreekt men over hem. — doen *ontkomen:* vgl. vs. 5 v. — *want Hij heeft behagen in hem:* sarcastische uitspraak, "naar zijn zeggen"; David zal dat niet met deze woorden gezegd hebben, maar hij voerde als gezalfde des HEREN wel de pretentie in bijzondere betrekking tot de HERE te staan, vgl. vs. 10 v.

[237]

10, 11 Wat de spotters met sarcasme onder woorden brengen, maakt de dichter tot een pleitgrond: het is toch immers waar, dat hij een bijzondere band aan de HERE heeft. Sterke nadruk wordt er op gelegd, dat die bijzondere band er is van de geboorte van de dichter af. Uitspraken als we in vs. 10 v. vinden, konden, althans in de volle zin, alleen door "ambtsdragers" worden gedaan, vgl. 71:6, zie daar, Jer. 1:5; Gal. 1:15[13]. — Het is opmerkelijk, dat telkens weer in (indirect-) Messiaanse teksten wel de moeder, maar niet de (aardse) vader wordt genoemd, zie behalve onze tekst Gen. 3:15; Jes. 7:14; Mi. 5:2; bij onze tekst kan ter verklaring er op gewezen worden, dat bij de koning God de plaats van de vader inneemt, vgl. 2:7, zie ook "op U ben ik geworpen" in vs. 11a.

10 *die mij uit de schoot hebt getogen:* plastische uitdrukking voor "die mij het levenslicht deed aanschouwen". — *die mij aan de borsten van mijn moeder deed vertrouwen:* hier schijnt meer uitgesproken te worden, dan dat (objectief) 's Heren zorg over hem ging (in dit verband is het niet zonder betekenis er op te letten: het woord "vertrouwen", dat in vs. 5 v. zulk een grote plaats inneemt, wordt ook hier gebruikt). We kunnen de bedoeling misschien aldus omschrijven: de Geest, die op de gezalfde des HEREN rustte, rustte in beginsel op de dichter reeds van zijn geboorte af[14].

11 *U ben ik geworpen:* het "wegwerpen van een kind" betekent Ez. 16:5 zoveel als "te vondeling leggen"; de dichter is bij zijn geboorte "weggeworpen op de HERE", geheel en al aan 's HEREN zorg toevertrouwd: de HERE werd hem tot vader (zie boven); ook hier moet in rekening gebracht worden het dichterlijke karakter van de uitspraak; vgl. nog Deut. 33:9 en zie op Ps. 27:10. — *zijt Gij mijn God:* in de zin, waarin alleen de koning, de leider dat zeggen kon, zie op vs. 2. — Misschien vormen de drie uitspraken van vs. 10, 11a een zekere climax; vs. 11*b* geeft de samenvatting.

12-19 Deze verzen bevatten een kort gebed en een lange klacht. Zie voor een algemene beschouwing over deze verzen de Inleiding.

12a *Wees niet ver van mij:* de eerste rechtstreekse bede; de tweede rechtstreekse bede komt pas in vs. 20: merkwaardig is, dat ook deze luidt "wees niet ver"; in vs. 2 heeft de dichter er over geklaagd, dat God ver weg is. Men lette op de scherpe tegenstelling tussen dit vers en het voorgaande. Er is niet een parallel lid, vgl. Inleiding, § 7, III, E.

[238]

---

[13] In een Sumerische tekst vinden we de uitspraak: "Ik, de koning, ben van de moederschoot af een held. Ik, Sjulgi, ben van de geboorte af de machtige man" (Zeitschrift für Assyriologie, NF, XVI, pag. 65).

[14] Dit behoeft niet in strijd te komen met 1 Sam. 16:13; men lette op het sterk dichterlijke karakter van onze verzen; vgl. ook 1 Sam. 17; 34 vv., vooral vs. 36.

12b *benauwdheid is nabij:* de eerste van een lange reeks van nieuwe klachten. God is ver, de nood is nabij; vgl. voor soortgelijke tegenstellingen 83:2 v.; 138:6 enz. — *geen helper:* ook hierin kan iets hyperbolisch zijn; niemand geeft afdoende hulp.

13 Nu eerst wordt over de vijanden gesproken (zie echter vs. 7-9) en dat nog slechts in vage termen, in beeldspraak. Voor de vergelijking met dieren zie de Inleiding. *varren:* het Hebreeuwse woordt duidt aan een stier, in het bijzonder een jonge stier. — *ingesloten, omsingeld:* "de stieren hebben de gewoonte in een kring rondom een voor hen nieuw en vreemd verschijnsel te gaan staan en kunnen gemakkelijk geprikkeld worden, zodat ze met hun krachtige horens gaan aanvallen" (bij *Cohen).* Waarheen de dichter ook ziet, overal ontwaart hij vijanden: de nood is nabij, en — God is ver (vs. 12). — *sterken:* hier aanduiding van stieren. — *Basan:* ten Oosten van de Jordaan, ten Noorden van Gilead; op de goede weiden daar zijn kudden van sterke runderen met grote horens, vgl. Am. 4:1[15].

14 *Zij hebben hun mond tegen mij opengesperd:* dedichter zal hierbij reeds aan de leeuw denken (vgl. vs. 22, waar ook van de mond, de muil van de leeuw wordt gesproken), maar ook wel rechtstreeks aan de mensen, aan hun dreigende en smadende woorden, vgl. bv. Klaagl. 2:16, zie verder op Ps. 35:21. — *leeuw:* zie op 7:3; ook de plotselinge overgang in beeldspraak getuigt van de koortsachtige verbeelding van de dichter; dat nu het enkelvoud wordt gebruikt, is niet te verwonderen, omdat de leeuw zo vaak alleen op buit uitgaat.

15 Welke waarde men aan de hier gebruikte uitdrukkingen hecht, hangt ook af van de opvatting van het vervolg, zie speciaal op vs. 17c. M.i. beschrijft de dichter hier zijn gevoel van absolute krachteloosheid en moeten vs. 15 v. in nauw verband met vs. 13 v. gesteld worden: aan een man, die door stieren, een leeuw wordt aangevallen, ontzinkt alle moed en kracht. *Als water ben ik uitgestort: een* sterke uitspraak; vgl. aan de ene kant de uitdrukking: "het hart wordt tot water" (Joz. 7:5; zie ook Ex. 7:17), aan de andere kant: "de lever, de ziel wordt uitgestort" (Klaagl. 2:11 v.). — en van *één gescheiden zijn al mijn beenderen:* zie op 6:3; de dichter heeft het gevoel, alsof al zijn beenderen ontwricht zijn, los in zijn lichaam liggen (er zou ook aan vermagering kunnen gedacht worden, vgl. op vs. 18). — *was:* hierbij speelt de gedachte aan het "smelten" reeds mee, vgl. 68:3; 97:5. — gesmo*l*ten: vgl. Joz. 2:11; Jes. 13:7 enz.; dat het hart, d.w.z. [239] het centrum, de kern van de mens smelt, betekent, dat alle moed en kracht vergaat.

16 *Mijn kracht* [16] *is verdroogd:* er wordt gesproken van het verdrogen van beenderen, Ez. 37:2, van de ziel, Num. 11:6; het "verdrogen van de kracht" is z.v.a. het "verdrogen van de levenssappen". — *als een scherf: zie* op 2:9; een door de zon geblakerde potscherf is het toppunt van droogheid. — *mijn tong is vastgekleefd aan mijn gehemelte:* daarin speciaal doet het verdroogd zijn van de levenssappen zich gevoelen; het is het gevolg van een koortsachtige onrust, angst en uitputting. — en *in het stof van de dood legt Gij mij:* climax en samenvatting van vs. 13-16 en tevens overgang tot het vervolg; men lette er op, dat geen parallel lid volgt; ten gevolge van de noodtoestand zijn zijn beenderen van één gescheiden, is zijn hart gesmolten, zijn kracht verdroogd: hij is "dood", zie op 9:14; bij "stof" zal te denken zijn niet aan het stof van het graf, maar van het dodenoord, vgl. vs. 30, zie op 7:6; opmerkelijk is, dat de dichter in deze voorlopige afsluiting van zijn klacht het uitspreekt: het zijn uiteindelijk niet mensen, maar het is de HERE, die hem in deze noodtoestand gebracht heeft; vgl. bv. Hand. 4:27 v.

17 Nieuwe inzet van de klacht, vgl. vs, 13 v. *honden:* in en om schier elke Oosterse stad of dorp zwerven troepen hongerige honden rond, die, als ze de kans krijgen, een weerloze prooi, bv. een half-dood dier of mens met hun tanden te lijf gaan (zie bv. bij *Cohen,* vgl. 59:7, 15; 68:24 enz.; dikwijls heeft het woord een verachtelijke klank, zie 1 Sam. 17:43 enz.). —

---

[15] Over de runderen in Palestina, speciaal in het Overjordaanse, vgl. *van Deursen,* a. w., pag. 94 v.

[16] Veelal leest men i.pl.v. *kochi: chikkî* = gehemelte; het is wel aanlokkelijk, maar niet noodzakelijk.

ingesloten, omringd: zie op vs. 13. — een *bende van boosdoeners:* in verband met het geheel van mijn opvatting van vs. 17-19 denk ik hierbij het liefst aan een troep straatschuimers. — *zij hebben mijn handen en mijn voeten doorgraven:* het is de dichter, alsof hij uitgeteerd, half-dood aan de kant van de weg ligt, omringd door honden, die reeds aan zijn handen en voeten knagen[17].

[240]

18 *Ik kan al mijn beenderen tellen:* de dichter is ten gevolge van de noodtoestand, van de zorg en de angst, vermagerd; overigens past deze uitdrukking ook goed in het beeld van de man, die half-dood aan de kant van de weg ligt. — *zij daar schouwen het aan enz.:* m.i. is hierbij in de eerste plaats te denken aan de straatschuimers, die vol leedvermaak de toestand van hun slachtoffer bezien; zie verder op vs. 19; in de werkelijkheid beantwoordt hieraan het leedvermaak om de nood van de dichter, vgl. vs. 7-9.

19 Dit vers wordt verschillend opgevat. Sommigen denken aan ongeduldige erfgenamen; anderen menen, dat hierbij gedacht moet worden aan het gebruik, dat de beulsknechten de kleren van de terechtgestelde mochten verdelen (welk gebruik overigens uit het O.T. niet bekend is). M.i. hebben we hier, evenals in vs. 17, de voorstelling van een man, die half-dood aan de kant van de weg ligt. We kunnen dan denken aan allerlei gespuis, dat zich verzamelt, om het ogenblik van zijn sterven af te wachten en, als dat gekomen is, hun slag te slaan; ze korten de tijd van het wachten, door de kleren, die zij tot zich denken te nemen, van te voren te verdobbelen. Ook kan gedacht worden aan struikrovers, die een reiziger hebben neergeveld en nu zijn kleren verdelen. In elk geval betekent dit vers wel, zonder beeldspraak gezegd, dat de vijanden van te voren reeds bezig zijn, wat de dichter aan rijkdom en macht bezit, te verdelen. *mijn gewaad:* het is wel mogelijk dit collectief, dus als synoniem met "kleren", op te vatten, maar het is ook zeer goed mogelijk, dat nu het voornaamste kledingstuk bedoeld wordt (vgl. 2 Sam. 20:8 enz.), te meer, omdat hierbij over het verloten gesproken wordt; zo ook bv. (de Joodse exegeet) *Cohen;* in die geest wordt dit vers Joh. 19:23 v. aangehaald (dit kan echter niet beslissen over de exegese van ons vers, vgl. bv. Zach. 9:9 met Matth. 21:2, 5).

20-22 Nadat de dichter in een lange klacht, vs. 12*b*-19, zijn nood voor de HERE heeft neergelegd, wordt de bede van vs. 12a: "wees niet ver" herhaald en nader uitgewerkt. Nu pas komt het eigenlijke gebed, waarop al het voorgaande, vs. 2-19, inleiding was. In het gebed van vs. 20-22 is veel, wat aan het voorgaande herinnert. In vs. 20 wordt behalve het "ver zijn" het "helpen" van vs. 12 herhaald; zie ook het "uitrukken" in vs. 9 en 21. In zijn machteloosheid, waarvan hij heeft gewaagd, vlucht de dichter tot God, zijn "Sterkte" (vs. 20). Merkwaardig is, dat nu de aanduidingen van de vijanden. in omgekeerde volgorde gebruikt worden. Zo kan het tenminste wel gezegd worden. In vs. 13-19 was de volgorde: varren, leeuw, honden, boosdoeners; nu: zwaard (dat toch door menselijke tegenstanders, "boosdoeners" wordt gehanteerd), hond, leeuw, woudossen. *En Gij:* heeft nadruk. — *mijn*

---

[17] De betekenis van deze woorden is allerminst met zekerheid vast te stellen. Ook onder hen, die op dezelfde wijze als wij lezen, vocaliseren en vertalen, is er aanmerkelijk verschil van opvatting. Verschillenden denken bij het "doorgraven van handen en voeten" aan mishandelingen, verwondingen, door mensen toegebracht. Daarbij zijn nog weer verschillende mogelijkheden: verwondingen, toegebracht door het opsluiten in het blok, zie bv. Jer. 20:2, of ook de verwondingen van de kruisiging. Men kan het zich verder dan bv. zo voorstellen: de dichter ziet de mogelijkheid voor ogen, dat hij gekruisigd zal worden, en het is hem, alsof dat reeds gebeurd is, vgl. vs. 16c'. De oude opvatting, die aan de kruisiging denkt, vindt ook tegenwoordig nog verdediging en heeft iets aantrekkelijks in verband met het Messiaanse karakter van deze psalm. Evenwel: 1e. het N.T. noodzaakt ons niet bij deze uitdrukking rechtstreeks aan de kruisiging te denken; 2e. m.i. blijkt uit niets, dat de kruisiging tijdens de ontstaanstijd van deze psalm in Israël reeds bekend was; 3e. m.i. geeft de boven geformuleerde opvatting de minst gekunstelde verklaring van vs. 17-19. — Wanneer men aan reeds aangebrachte verwondingen door mensen denkt, kan men de uitdrukkingen van vs. 15 v., 18 daar ook mee in verband brengen; die uitdrukkingen laten zich echter op andere wijze ook zeer goed verklaren, zie boven.

Sterkte: zie op vs. 1. — haast *U mij ter hulp:* vgl. 38:23; 40:14; [241] 70:2; 71:12; krachtige bede; de tijd dringt. — *mijn leven:* zie Inleiding, § 9, onder "ziel". — *het enige, wat ik heb:* vgl. 35:17; letterlijk "mijn enige"; het hier gebruikte woord duidt meestal aan een enig kind. In 25:16; 68:7 zal het door "eenzaam" moeten worden vertaald; zo wordt ook hier wel "mijn eenzame" vertaald; "het enige, wat ik bezit" past echter bijzonder goed bij "de klauw van de hond", zie op vs. 17; in elk geval is het synoniem met "mijn leven, mijn ziel". — *hond:* collectief op te vatten, vgl. vs. 17. — woudossen: vgl. 29:6; 92:11; "een groot, maar betrekkelijk licht gebouwd rund, borstelig behaard. De horens waren lang en eerst zijwaarts, daarna naar voren gebogen" (van *Deursen,* a.w" pag. 113; zie daar de verdere behandeling). — *Gij hebt mij geantwoord:* vgl. vs. 3; velen aanvaarden, met een beroep op verschillende oude vertalingen, een kleine tekstwijziging, waardoor de betekenis wordt: "bevrijd van de horens van de woudossen mijn ellendige (d.i. mijn ziel, "mijn, enige, eenzame")"; het is niet onmogelijk, dat dit juist is; volgens M.T. begint hier reeds de ommekeer, zie vs. 23 vv.

23-32 Deze verzen bevatten een lied van dank en lof, zie Inleiding, § 5, III, B. Zie voor de relatie van deze verzen tot het vorige de Inleiding.

23-27 We worden hier verplaatst naar een offerfeest, waarbij de dichter door offers en een danklied zijn geloften betaald. Het danklied bestaat uit de inleiding, vs. 23 v., het verhaal van de uitredding, vs. 25, het slot, vs. 26 v. Sterke nadruk valt in dit danklied er op, dat de dichter te midden van een gemeenschap de HERE prijst; dit hangt zeker hiermee samen, dat hij zulk een bittere eenzaamheid heeft doorworsteld, vgl. bv. vs. 7 v., 12, zie ook "het enige, wat ik heb" in vs. 21 (dezelfde overgang, als hier gemaakt wordt, vinden we in Ps. 35, vgl. vs. 17 en vs. 18). De gemeenschap, waaraan de dichter Gods lof vertelt, wordt tot negen maal toe genoemd. De dichter gebruikt verschillende benamingen. De vraag rijst: bedoelt de dichter met "mijn broeders" enz. heel de bij het heiligdom vergaderde gemeente of speciaal de met hem gelijk gezinden? M.i. moet hier niet te scherp onderscheiden worden. Bij vs. 23 v. ligt het voor de hand aan te nemen, dat de dichter heel de vergaderde gemeente voor ogen had, zie "gemeente", vs. 23, "gij gehele zaad van Jakob" enz., vs. 24; deze kan, naar haar kern beschouwd, "gij, die de HERE vreest" genoemd worden, vgl. 9:11; 24:6; 33:1 e.a" en zie Inleiding, § 8, III, A. Bij vs. 26 v. kunnen we geneigd zijn te denken aan de met de dichter gelijkgezinden, omdat het hier over het houden van een offermaal gaat. Maar het is niet onmogelijk, dat aan een door de koning aangericht offermaal op een of andere manier heel de bij het heiligdom vergaderde gemeente deelnam, vgl. bv. 2 Sam. 6:19. Toch pleit het "ootmoedigen" er voor, dat de dichter [242] althans speciaal bedoelde hen, die in zijn lijden hadden gedeeld.

23, 24 Het danklied begint met een aankondiging van het voornemen de HERE te loven, vs. 23 (zie op 9:2), en dan komt de opwekking om te loven, vs. 24 (zie op 9:12). Voor vs. 23 vgl. Hebr. 2:11 v. *Ik wil uw naam vertellen:* ik wil in mijn danklied gewagen van de openbaring van uw macht en trouw; even centraal-religieus als het begin van het klaaglied, zie op vs. 2, is het begin van het danklied; dit vers begint met hetzelfde woord als vs. 18 ("tellen", "vertellen"): zo wordt de ommekeer onderstreept. — *broeders:* in natuurlijk en geestelijk opzicht. — *gemeente:* duidt speciaal aan de bij het heiligdom vergaderde gemeente; zie ook BE, s.v. — *wil ik U loven:* nu heeft de dichter zelf ook weer deel aan "de lofzangen van Israël" (vs. 4), vgl. ook vs. 24, 26 v. — *die de HERE vreest:* zie Inleiding, § 9; zie ook op "beeft" en vgl. 2:11. — *gij gehele zaad van Jakob, Israël:* de bij het heiligdom vergaderden worden als vertegenwoordigers van heel het volk beschouwd; voor "zaad" zie op 21:11. — *beeft:* in het verslaan van zo machtige vijanden is 's HEREN geduchtheid aan de dag gekomen; bij het jubelende loven mag de huiverende eerbied niet gemist worden (vgl. *Schmidt).*

25 Nu komt het korte[18] verhaal van de uitredding, eerst drie maal in negatieve, dan één

[18] Dit pleit er tegen, dat vs. 23-32 eerst een afzonderlijk danklied geweest zou zijn.

maal in positieve vorm. Let op de tegenstelling met vs. 2 v. *niet veracht,* verafschuwd, *zijn gelaat verborgen:* sterke uitdrukkingen met de ontkenning; de toestand van de lijder was afschuwwekkend (zie bv. vs. 7: "een worm"), maar God heeft zich met hem ingelaten; Hij handelt anders dan de mensen ("*veracht* bij het volk", vs. 7): Hij is de Heilige (vs. 4); voor het "verbergen van het gelaat" zie op 10:11. — de *ellendige:* hier, en in het vervolg van dit vers, spreekt de dichter over zichzelf in de derde persoon; de afstand tussen hem en God komt daardoor te scherper uit, vgl. het spraakgebruik in "mystieke" kringen.

26, 27 In deze verzen wordt niet alleen van een lofzang, maar ook van een maaloffer gesproken.

26 Van uwentwege komt mijn lofzang: d.i. "door uw verlossende daden"; de HERE wordt nu aangesproken. — *geloften:* worden herhaaldelijk in de psalmen genoemd (50:14; 56:13; 61:6, 9; 65:2; 66:13; 76:12; 116:14, 18; 132:2), namen in het algemeen in Israëls geloofsleven een belangrijke plaats in, zie bv. BE, s.v.; hier is te denken aan geloften van offers, zie vs. 27, en van het (nu gezongen) danklied, zie vs. a.

27 Vgl. 69:33. We moeten hierbij denken aan een "vredeoffer", of "maaloffer", d.i. een offer, waarbij de vetstukken werden verbrand, terwijl van de rest van het dier [243] een maaltijd werd gehouden, vgl. Lev. 3, 7:11 vv. *ootmoedigen:* zie Inleiding, § 9. — *laten... eten:* het is ook wel mogelijk de werkwoorden in dit vers te vertalen door "zullen eten", of "eten" enz. — en *verzadigd worden:* tot verzadiging toe. — *die naar Hem vragen:* zie op 9:11. — *loven:* het zal gebruik geweest zijn, dat bij het offermaal lofliederen werden gezongen, vgl. bv. 116:13. — *uw hart leve voor immer:* dit is de zegenwens van de gastheer; misschien was het een vaste formule; gedacht zal in de eerste plaats zijn aan de versterking door het voedsel, maar het geestelijke is daarbij niet uit-, doch ingesloten, zie ook het "voor immer"; "hart" vertegenwoordigt heel de persoon. — Het vredeoffer is altijd type van het Heilig Avondmaal (en ook van het bruiloftsmaal van het Lam, Openb. 19:9), en het hier bedoelde vredeoffer is dat in het bijzonder, omdat het gehouden werd wegens het lijden en de overwinning van David, type van Christus. 28-32 Deze verzen bevatten het tweede deel van het danklied. Vooral hier draagt het danklied veelszins het karakter van een loflied. Er valt duidelijk een climax op te merken (vgl. Inleiding, § 7, V, A); de blik van de dichter verruimt zich; hij ziet het gebeuren, dat om zijn uitredding alle volken der aarde, de reeds gestorvenen en de komende geslachten de HERE zullen prijzen; men zie hierover de Inleiding op deze psalm; voor het universalistische karakter van deze verzen vgl. Inleiding, § 8, III, A.

28 *Gedenken zullen het:* zij zullen de uitredding van de dichter onder lof aan de HERE gedenken; zie op het "aangeroepen" in 6:6; ook hier is de cultische betekenis ingesloten (zie vervolg); opmerkenswaardig is, dat het "gedenken" ook wordt gebruikt in de instellingswoorden van het Avondmaal (Luc. 22:19), zie boven, op vs. 27. — *zich tot de HERE bekeren:* zie op het "die God vergeten zijn" van 9:18; op de achtergrond staat wel de gedachte, dat de volken zich eerst van de Here hebben afgewend; de dichter stelt zich wel voor, dat de volken, op het horen van zijn wonderbare uitredding, naar Jeruzalem gaan, om daar de HERE, die deze uitredding bewerkt heeft, in zijn heiligdom te eren, vgl. vs. c, zie verder op 9:12; overigens behoeft de "bekering" niet daartoe beperkt gedacht te zijn, vgl. vs. 29. — *alle geslachten der volken: een* "geslacht" is feitelijk een onderafdeling van een stam; in deze uitdrukkingswijze worden dus alle volken voorgesteld als één grote familie.

29 Dit vers heeft een soortgelijke functie in het tweede deel van het danklied, als vs. 25 in het eerste deel. De bedoeling van dit vers is m.i.: er is ook alle reden, dat de volken zich voor de HERE gaan neerwerpen, want Hij heerst souverein over de volken, gelijk Hij in de uitredding van de dichter weer heeft getoond. *Cohen* schrijft op dit vers: "de [244] mooiste uitdrukking van deze gedachte is de tekst van Zach. 14:9, die iedere Joodse godsdienstoefening besluit". *van de HERE is het koningschap:* vgl. bv. Matth. 6; 13.

30 Vgl. vs. 27: niet alleen de "ootmoedigen", die dikwijls in druk verkeren, maar ook de "vetten, welgedanen, machthebbers", die veel gevaar lopen trots en overmoedig te zijn,

nemen in het grootse visioen, dat de dichter aanschouwt, aan het offermaal deel; vgl. Jes. 25:6. stof: zie op vs. 16. — *all*en, *die in het stof zijn neergedaald:* het is moeilijk, de betekenis van deze uitdrukking vast te stellen; voor de hand ligt de opvatting, volgens welke hier de gestorvenen bedoeld worden; de gedachte, dat de gestorvenen, in het algemeen gesproken, voor de HERE zullen neerknielen, is echter vreemd aan het O.T. (vgl. 6:6; 30:10 enz.). Anderen vatten daarom de uitdrukking hyperbolisch op en zien er een uitdrukking in van hen, die in grote nood verkeren, vgl. vs. 16c; het bezwaar hiertegen is echter, dat dergelijke uitdrukkingen gewoonlijk bepaald de gestorvenen aanduiden, vgl. 28:1; 30:4, 10; 55:16; 88:5; 143:7 enz.; zie echter ook Jes. 47:1[19]; hetzelfde bezwaar geldt tegen de opvatting als "stervelingen". Ik kies dan ook, zij het met aarzeling, voor de eerste opvatting; het staat dan zo, dat de dichter in zijn vervoering de grenzen van wat gewoonlijk in het O.T. mogelijk geacht wordt, doorbreekt, vgl. nog Jes. 14:9. Voor de gedachte vgl. Phil. 2:10. — *wie zijn ziel niet in leven heeft kunnen houden:* betekent bij de door mij aanvaarde opvatting hetzelfde als "die in het stof zijn neergedaald".

31, 32 Ook de komende geslachten zullen horen van 's HEREN gerechtigheid, in de uitredding van de dichter bewezen, en zullen Hem daarvoor eren. De dichter kende de heilige traditie van zijn volk en heeft in zijn nood zich daarop beroepen, vs. 4-6; die heilige traditie zal worden voortgezet. er *zal van de Here verteld worden:* nl. speciaal van zijn verlossing van deze dichter. — *volgende geslacht:* letterlijk "geslacht"; hier wel in de betekenis van de volgende generatie; zo misschien ook 71:18[20]. — *Zij zullen komen:* het volgende geslacht zal in het aanzijn treden. — *zijn gerechtigheid:* zie Inleiding, § 9; Hij, die de God van de dichter was, vs. 11, heeft aan het beroep op Hem gedaan gehoor gegeven, zoals van Hem verwacht mocht worden. — *het volk, dat geboren zal worden:* de derde generatie. — *Hij heeft het gedaan:* een korte, indrukwekkende samenvatting als slotaccoord; vgl. 52:11; Jes. 44:23 e.a.

[245]

---

[19] Overweging verdient m. i. de mogelijkheid, of niet gedacht moet worden aan hen, die in het stof der aarde zijn neergedaald, m. a. w. in stof en as terneer zitten.

[20] Velen aanvaarden met een beroep op LXX een kleine tekstwijziging; het eerste woord van vs. 32 wordt bij vs. 31 getrokken; de vertaling wordt dan; "aan het geslacht, dat komt".

Psalm 23

1. Een psalm; van David.
   De HERE is mijn herder:
   mij ontbreekt niets.
2. In weiden met jong groen doet Hij mij neerliggen;
   aan wateren der rust voert Hij mij.
3. Mijn levenskracht doet Hij terugkeren;
   Hij leidt mij in de rechte sporen
   terwille van zijn naam.
4. Al ga ik ook in een dal van diepe duisternis,
   ik vrees geen kwaad;
   want Gij, Gij zijt met mij;
   uw knots en uw staf —
   zij troosten mij.
5. Gij maakt voor mijn aangezicht een tafel gereed
   ten aanschouwen van mijn benauwers.
   Gij zalft mijn hoofd met olie;
   mijn beker is louter lafenis.
6. Voorzeker, het goede en goedertierenheid zullen mij volgen
   al de dagen van mijn leven;
   en ik zal in het huis van de HERE terugkomen
   tot in lengte van dagen.

"Deze psalm heeft op zijn ommegang onder de kinderen der menschen meer pijn en leed gestild dan alle heelmeesters ter wereld, en meer vrede des harten gewerkt dan de wijsheid aller eeuwen" *(A. Rinkel,* Psalter, I, 1937, pag. 124).

Hier komen tot uiting een vreugdevolle dankbaarheid en een blijmoedig vertrouwen. Deze zijn niet het gevolg van een jeugdige onbekommerdheid. De dichter kent het leven en hij kent de dood: hij heeft weet van "dalen van diepe duisternis", vs. 4, en van "benauwers", vs. 5. Maar zijn geloof doet hem over de verschrikkingen daarvan triumferen.

De weldaden, waarin de dichter roemt en waarop hij hoopt, zullen in de eerste plaats van aards-tijdelijke aard zijn: een niet vallen in de hand van zijn vijanden, een bewaard worden voor een ontijdige dood (vs. 4 v.) enz. Maar we behoeven daarbij niet te blijven staan. Er is geen reden te veronderstellen, dat de dichter bij het dichten van deze psalm niet beseft zou hebben, [246] dat Gods goedertierenheid, die hij in vs. 6 noemt, "beter is dan het leven", 63:4; zie de volgende alinea en zie ook op 4:8 e.a.

We zouden over het karakter van deze psalm en over de omstandigheden, waaronder hij gedicht is, met meer zekerheid kunnen spreken, dan thans het geval is, wanneer de uitlegging van vs. *6b* vast stond, zie daar. M.i. moeten we aannemen, dat deze psalm althans later gebruikt is door een feestganger, die op het punt staat naar huis terug te keren. Bij het heiligdom heeft hij gesmaakt de vreugde van Gods nabijheid. Daaraan geeft hij uiting. Maar tevens uit hij zijn vertrouwen, dat nu hij het gewone leven weer ingaat, deze God met

hem zal gaan en het hem aan niets zal doen ontbreken.

M.i. is het mogelijk, dat de psalm voor dit doel gedicht is, zie ook op vs. 6a. Maar ook is mogelijk, dat de uitspraak van vs. *6b,* en dan ook heel de psalm, opkwam uit de persoonlijke omstandigheden van de dichter; in elk geval zullen die omstandigheden hun stempel op de psalm hebben gedrukt.

Op de vraag, hoe die persoonlijke omstandigheden waren, kan dan nog een verschillend antwoord worden gegeven. Sommigen zijn van mening, dat de dichter uit een bepaalde nood werd gered, dat de psalm dus (oorspronkelijk) een dankpsalm was; er is m.i. echter weinig grond voor deze opvatting, zie ook op vs. 5[1]. Ook als men de betuiging van vs. *6b ziet* als (van oorsprong) een persoonlijke uitspraak, behoeft men nog niet aan te nemen, dat de psalm aan een bepaalde, concrete gebeurtenis zijn ontstaan dankt. We kunnen ons voorstellen, dat David deze psalm dichtte te midden van de tegenslagen en uitreddingen, waaraan zijn leven zo rijk was.

Volgens sommige uitleggers spreken vs. 1-3a over de HERE als herder, vs. *3b,* 4 als gids, vs. 5 als gastheer; volgens andere wordt de HERE in heel de psalm als herder getekend. Beide opvattingen zijn m.i. gekunsteld; zie bv. *Kraus.* M.i. wordt in vs. 1-4 het beeld van de herder gebruikt (trouwens zonder al te grote consequentie, zie begin en slot van vs. 3, slot van vs. 4), in vs. 5 het beeld van de gastheer.

Christus noemt zichzelf "de goede herder", Joh. 10:11, 14, zie het gehele hoofdstuk, ook bv. Openb. 7:17. Hierin is zeker aansluiting aan Ps. 23 en aan soortgelijke uitspraken in het O.T. De beeldspraak wordt in het N.T. verdiept, zie bv. Joh. 10:11*b*.

1 De *HERE is mijn herder: een* beeldspraak, die veelvuldig voorkomt, vgl. 79:13; 80:2; 95:7; 100:3; [247] Gen. 48:15; Jes. 40:11; Ez. 34 enz. Bij de omwonende volken werden de koningen en andere leidslieden herhaaldelijk "herder" genoemd; ook het O.T. kent dat spraakgebruik, vgl. 78:71 v.; 2 Sam. 5:2; 7:7; Mi. 5:3; Jer. 2:8; 3:15 enz. Het is belangrijk, daarop te letten: dat de HERE iemands herder is, houdt in, dat hij rekenen mag op 's HEREN bescherming en verzorging (dat staat meestal, en blijkens de uitwerking ook in deze psalm, op de voorgrond), maar als iemand de HERE zijn herder noemt, spreekt hij daarmee ook uit, dat hij de HERE dienen en volgen wil, zoals de onderdaan aan de koning heeft te gehoorzamen, zoals het schaap de herder volgt en zijn stem hoort (Joh. 10:3 vv.), vgl. 95:7; 100:3. We moeten ons van het werk van de herder niet een te idyllische, te romantische voorstelling vormen, zie bv. vs. 4, ook Gen. 31:40; 1 Sam. 17:34 vv. e.a., en verder de uitlegging van deze psalm. Dat sluit niet uit, maar in, dat kenmerkend voor de ware herder is de tedere zorg voor de kudde, zie behalve deze psalm bv. Jes. 40:11. — *mijn herder:* gewoonlijk wordt de HERE de herder van het volk genoemd; hier treft het persoonlijke; toch mag daarop niet te sterke nadruk worden gelegd, omdat David, dus: de koning, een leidsman, spreekt (zie echter de Inleiding); vgl. ook Gen. 48:15 (Jakob). — *mij ontbreekt niets:* deze woorden geven een samenvatting van het vervolg; het is ook mogelijk, hier en in de volgende verzen door de toekomende tijd te vertalen; "het geloof verenigt als in een brandpunt ervaring en hoop" *(Weiser).*

2 Voor een beschrijving van het werk van de herder zie bv. *van Deursen,* a.w., pag. 81 v., 98-104. *weiden met jong groen:* hierbij moet niet gedacht worden aan weiden, zoals wij die kennen; de hier bedoelde weiden zijn spontaan ontstaan, niet door het uitzaaien van graszaad, bestaan dan ook uit een verscheidenheid van groene planten. Niet op iedere heuvelhelling, niet in elk dal zijn ze aanwezig; ze steken scherp af tegen de overal aanwezige woestheid en eentonigheid (zo *van Deursen,* pag. 81). — *neerliggen:* spreekt van de rust, vgl. Gen. 29:2; Hoogl. 1:7. — aan *wateren der rust voert Hij mij:* "De hele dag houdt de herder één ding in de gedachte; hij moet de kudde leiden naar een plaats om ze te

[1] Voor de benaming „vertrouwenslied" zie Inleiding, § 5, III, C.

drenken. Het mooiste uur van de dag is, als de schapen het frisse water kunnen drinken. De plaats waar dit gevonden wordt is de bekroning der nooit falende zorg van de herder. Zo komt er 's middags leven in het stille dal. Enz." *(van Deursen,* pag. 99).

3 *Mijn levenskracht doet Hij terugkeren:* zie op 19:8. — de *rechte sporen:* of "de juiste sporen"; bedoeld worden wegen, sporen (zie op 17:5), die begaanbaar zijn en naar het doel voeren; er is gevaar te verdwalen, ook, dat de schapen op glibberige plaatsen van een berghelling neerstorten of bij het oversteken van een beek meegesleurd worden, vgl. van [248] *Deursen,* pag. 100; "er staat: de rechte weg, niet: de gemakkelijke weg" (Cohen); letterlijk staat er: "de sporen van het recht, van de gerechtigheid": de gedachte zal er ook wel doorheen spelen, dat op deze weg 's Heren gerechtigheid (zie Inleiding, § 9) wordt ervaren. — *terwille van zijn naam:* vgl. 25:11; 31:4 enz.; voor "naam" vgl. Inleiding, § 9; als wie op de HERE vertrouwt, als in het bijzonder David, de gezalfde des HEREN, niet werd verzorgd en beschermd, zou dat de naam van de HERE te na komen. Hij zou ontrouw zijn aan zijn openbaring, aan zichzelf en zou dan ook niet tot zijn eer komen; de uitdrukking staat dicht bij het "om mijnentwil" van 2 Kon. 19:34 enz.; in deze woorden spreekt het beeld van de herder niet of nauwelijks mee.

4 Zie de levendige beschrijving van van *Deursen,* pag. 101 v., 110 v. We moeten denken aan nauwe dalen met overhangende rotswanden, waarin nauwelijks licht doordringt; hyena's en jakhalzen gaan daarin op roof uit. Het geloofsvertrouwen verheft zich in dit vers tot grote hoogte; vgl. 27:1 e.a. *Al ga ik ook:* noemt de mogelijkheid; de dichter is al wel eens door zulk een dal gegaan en verwacht er nog wel eens doorheen te moeten gaan. — *diepe duisternis:* de Masoreten en ook LXX vatten dit woord op als "schaduw van de dood" (zie ook bv. Luc. 1:79); oorspronkelijk zal het dit niet betekend hebben; daarom is het nog niet geheel onmogelijk, dat reeds in de Oudtestamentische tijd het zo werd opgevat; in elk geval wordt op onze plaats het doodsgevaar niet uit-, maar ingesloten; de dichter spreekt zijn vertrouwen uit, dat de Here hem daaruit verlossen zal. — *Gij:* nu gaat de dichter de Here toespreken; het is, alsof hij bij de gedachte aan het grote gevaar zich des te dichter tegen zijn God aanvlijt. — *Gij zijt met mij:* vgl. Gen. 26:3; Jes. 7:14 enz.; als de Herder maar bij hem is, is hij veilig. — *uw knots en uw staf:* de "knots" is een wapen om vijandige dieren en mensen af te weren; men stelle zich bv. voor een knuppel, een knots met een dik, knopvormig einde, ter grootte van een sinaasappel, die met een koord aan de pols kan worden vastgemaakt; vgl. 2:9; 2 Sam. 23:21. De "staf" is langer, meet soms wel zes voet, wordt gebruikt om de schapen te weiden, om het afdwalen van de schapen te verhinderen. — *troosten:* nl. door mij uit het gevaar te bevrijden, vgl. 71:21; 86:17 e.a.; hier wordt de beeldspraak weer losgelaten.

5 In dit vers wordt de Here als gastvriend getekend, zie op 15; 1, 5; de overgang is niet zo groot, omdat ook de herder er voor zorgt, dat het schaap zich te goed kan doen. Sommigen nemen mede op grond van dit vers aan, dat deze psalm bij een dankoffer-maaltijd dienst deed; dat is te weinig gemotiveerd; men bedenke, dat ieder, die bij het heiligdom vertoeft, "gast" van de Here is, zie op vs. 6 en op 15:1; wel is mogelijk, dat de gewoonte, om zulke maaltijden te houden op de beeldspraak van dit vers heeft ingewerkt. *een tafel:* het [249] woord duidt, althans oorspronkelijk, wel een dierenhuid aan, die op de grond werd uitgespreid, opdat de spijzen konden worden opgediend. — *ten aanschouwen van mijn benauwers:* zodat de benauwers met spijt, met afgunst moeten toezien; het kwam in het oude Oosten wel voor, dat niet-genodigden, bv. jaloerse bedelaars, toezagen, terwijl de gasten zich te goed deden; dit is de enige plaats, waarop deze psalm over de vijanden spreekt; over hen wordt niet, zoals zo dikwijls gebeurt, de goddelijke straf ingeroepen. — *Gij zalft:* letterlijk "maakt vet", dus: "zalft rijkelijk"; het zalven van het hoofd met welriekende olie kwam bij feestelijke gelegenheden veelvuldig voor, vgl. 45:8; 92:11; Am. 6:6; Luc. 7:46 e.a.; er zijn bij de opgravingen verschillende zalfkruikjes gevonden; vgl. ABE, s.v. olie, zalf en reukwerk, zalven. — *beker:* zie op 11:6. Het gebruiken van deze beeldspraak in dit vers werd in de hand gewerkt door de gewoonte, dat bij een dankoffer-maaltijd "de beker der bevrijding", 116:13, rondging. — *is louter lafenis:* vgl. 36; 9 enz.; is boordevol van een

verkwikkende drank; zie ook bv. Joh. 10:10. *goedertierenheid: zie* Inleiding, § 9. — *mij volgen:* niet meer de vijanden vervolgen, maar Gods gunst en de blijken daarvan vergezellen de dichter; voor de personificatie vgl. 43:3 enz.; men lette er op, hoe goed deze woorden zouden passen in de mond van een pelgrim, die op het punt staat naar huis terug te keren (zie beneden). — *ik zal in het huis van de HERE terugkomen:* velen vertalen, met een verandering van de Hebreeuwse tekst, in aansluiting aan oude vertalingen: "wonen"; het is de vraag, of deze verandering aanbevelenswaardig is[2]; bij "terugkeren, terugkomen" kan men aannemen, dat de dichter van het heiligdom verdreven is, of dat hij op het punt staat het heiligdom te verlaten; wat ook de oorspronkelijke betekenis van dit vers geweest is (ook de mogelijkheid, dat "wonen" oorspronkelijk is, kan open gelaten worden), m.i. is het alleszins aannemelijk, dat althans bij later gebruik de naar huis wederkerende feestganger met deze woorden zijn hoop uitsprak telkens weer in het heiligdom te zullen terugkomen; zie ook de Inleiding.

[2] Geponeerd is, dat wanneer „terugkeren" oorspronkelijk was, een ander voorzetsel voor „buis" gebruikt zou zijn; zie echter Gen. 19:8; Lev. 16; 22 e. a.

Psalm 24

1. Van David; een psalm.

   Van de HERE is de aarde en wat haar vervult, d
   de wereld, en die daarop wonen. [250]

2. Want Hij — op de zeeën heeft Hij haar gegrond,
   en op de stromen bevestigde Hij haar.
3. Wie zal klimmen op de berg van de HERE,
   en wie zal staan op de standplaats van zijn heiligheid?
4. Die onschuldig van handen en rein van hart is;
   die zijn ziel niet op het nietswaardige richt,
   en niet bedriegelijk zweert.
5. Hij zal zegen wegdragen van de HERE,
   en gerechtigheid van de God van zijn bevrijding.
6. Dat is het geslacht van hen, die naar Hem vragen,
   die uw gelaat zoeken; dat is Jakob. *Sela*

7. Verheft, poorten, uw hoofden,
   ja verheft u, aloude ingangen,
   opdat de Koning van de heerlijkheid binnenga.
8. Wie is de Koning van de heerlijkheid?
   De HERE, sterk en geweldig,
   de HERE, geweldig in de strijd.
9. Verheft, poorten, uw hoofden,
   ja verheft u, aloude ingangen,
   opdat de Koning van de heerlijkheid binnenga.
10. Wie is Hij toch, de Koning der heerlijkheid?
    De HERE der heerscharen — Hij is de Koning der heerlijkheid.

De vraag is moeilijk te beantwoorden, voor welke gelegenheid deze psalm gedicht is.

Zoveel is wel zeker, dat hij gedicht is voor de intocht van de ark in de Sion, zie vs. *7*-10. Maar als we tot een nadere bepaling willen komen, rijzen er moeilijkheden.

Velen nemen aan, dat de psalm gedicht is ter gelegenheid van de overbrenging van de ark door David naar de Sionsburcht, vgl. 2 Sam. 6:12 vv., 1 Kron. 15. Toegestemd moet worden, dat bv. vs. *7*-10 uitstekend bij deze gelegenheid zouden passen.. Toch zijn ook wel bezwaren tegen deze mening in te brengen. Men zie vooral vs. 3-6: men krijgt uit deze verzen zeker de indruk, dat de Sionsberg reeds de berg des HEREN *is;* maar bij de onderhavige mening staat het zo, dat hij nu de berg des HEREN *wordt.* Wil men deze mening aanvaarden, dan moet men als doel van vs. 3-6 zien: "de begeleiders der ark er van [251] te doordringen, dat de plaats, die ze gaan betreden, voortaan door de ark, het symbool der Goddelijke tegenwoordigheid, zal zijn geheiligd, wat voor hen gewichtige consequenties met zich brengt" (*J. Ridderbos).* Het is zeker niet onmogelijk, dat dit de bedoeling van vs. 3-6 is, maar, ook met het oog op Ps. 15 en Jes. 33:14-16, ligt het meer voor de hand, dat deze verzen bedoelen de vereisten voor de toegang tot een bestaand heiligdom te formuleren.

Volgens een andere opvatting is deze psalm gedicht voor een triumfantelijke terugkeer van de ark uit de strijd. Men bedenke, dat, althans in de oude tijd, de ark herhaaldelijk mee in de strijd is gevoerd, vgl. niet alleen 1 Sam. 4:3 vv., maar ook Num. : 35 vv.; 14:44; Joz. 3 v.; 6; 1 Sam. 14:18 (?); 2 Sam. 11:11; 15:24 vv.; 1 Kon. 2:26, zie ook Ps. 47:6; 68:17 vv. (?). Ook hier moet gezegd worden: het is niet onmogelijk, dat de psalm voor zulk een gelegenheid is gedicht, maar we zouden dan toch wel een wat andere inhoud verwachten: waarom wordt van de overwinning, althans rechtstreeks, in het geheel geen gewag gemaakt?

Verschillende nieuwere exegeten nemen aan, dat de ark op gezette tijden, bij een jaarlijks feest, het heiligdom werd binnengedragen, en dat daarbij deze psalm werd gebruikt. Inderdaad zou deze psalm goed bij een dergelijke ceremonie passen. Maar het bezwaar tegen zulk een opvatting is, dat het O.T. nergens rechtstreeks van zulk een ceremonie spreekt: men komt tot de aanvaarding van het bestaan ervan hoofdzakelijk op grond van deze en dergelijke psalmen (vgl. nog 2 Kron. 35:3).

Om tot een conclusie te komen — voor zover daarvan te spreken valt — vermelden we nog één gegeven: volgens de traditie werd deze psalm ten gehore gebracht op de eerste dag van de week, zie opschrift in LXX, en *Misjna,* Tractaat *Tamid, 7,* § 4. We zullen moeten aannemen, dat de psalm van oude tijden af herhaaldelijk gebruikt is. We willen de mogelijkheid niet geheel en al buitensluiten, dat dat (ook) gebeurde ter gelegenheid van een jaarlijkse ceremonie met de ark. M.i. is het niet met zekerheid uit te maken, voor welk doel de psalm gedicht is. Misschien is het nog het aannemelijkst, dat hij, althans gedeeltelijk, gedicht is ter gelegenheid van de overbrenging van de ark door David naar de Sion. Het valt moeilijk te ontkennen, dat vs. 7-10 nergens beter bij passen dan bij de eerste binnenkomst van de ark in het heiligdom, toen — om zo te zeggen — de God van de ark de Sionsburcht als zijn woonplaats in bezit nam; vgl. ook de uitdrukkingen, die in deze verzen gebruikt worden om de HERE aan te duiden, zie de uitlegging. Mogelijk heeft hij ook weer dienst gedaan, toen Salomo de ark in de tempel bracht, vgl. 1 Kon. 8:1 vv; 2 Kron. 5:2 vv. Is de psalm niet *gedicht* voor een triumfantelijke [252] terugkeer van de ark uit de strijd, dan kan hij bij zulk een gelegenheid toch *gebruikt* zijn.

Kunnen we het in het midden laten, of delen van de psalm oorspronkelijk een zelfstandig bestaan geleid hebben, de psalm, zoals hij voor ons ligt, vormt zakelijk een wel aaneengesloten geheel. De vss. 1 en 2 bezingen 's Heren grootheid, door Hem te roemen als de schepper en dus de beheerser van de wereld. Ze vormen een gepaste inleiding op vs, 3-6: ze brengen er van onder de indruk, welk een voorrecht het is, dat deze verheven God de mens tot zich doet naderen; ze onderstrepen de eisen, die in vs. 3-6 gesteld worden: het spreekt vanzelf, dat zulk een grote God met het uitwendige geen genoegen kan nemen, diep-indringende eisen stelt. Maar vs. 1 en 2 vormen ook reeds het praeludium op vs. 7-10: deze grote Koning heeft er recht op, dat elke poort zich voor Hem ontsluit; voor Hem is elke poort te klein.

Dat er verband is tussen vs. 3-6 en vs. 7-10, ligt voor de hand. We moeten ons blijkbaar voorstellen, dat een grote schare feestgangers de ark vergezelt; voor zij de heilige plaats betreden, worden hun de eisen voorgehouden, waaraan zij moeten voldoen[1].

Tot twee maal toe wordt in deze psalm een vraaggesprek gevoerd. Daarin zijn (tenminste; zie beneden) twee scharen betrokken: een schare, die optrekt naar de poorten, en een schare, die voor de poorten staat opgesteld. Ter inleiding van de plechtigheid doet een stem vs. 1 v. horen (dit is wel dezelfde stem, als die vs. 4-6 doet horen). Van de kant van de schare, die optrekt naar de poorten, wordt, wel door een vertegenwoordiger van het volk, de vraag van vs. 3 gesteld, die van de kant van de andere schare, wel door een priester, wordt beantwoord, vs. 4-6. Vervolgens klinkt van de kant van de eerst genoemde schare de oproep van vs. 7 (gereciteerd bv. door een leviet of een koor van levieten); van de kant van de andere schare wordt daarop gereageerd met een vraag, waarop van de kant van de eerste schare jubelend wordt geantwoord, vs. 8; oproep, vraag, en antwoord worden met enige wijzigingen herhaald, vs. 9 v.

De uitspraken van vs. (1 v.,) 4-6, 8a en 10a klinken wel alle van de kant van de schare, die voor de poorten staat opgesteld, maar kunnen toch niet alle door dezelfde stem ten gehore

---

[1] Een combinatie van gedachten, die in meer of min sterke mate verwant is aan die van Ps. 24, vinden we o.a. in Ps. 50 (vgl. vooral 24:1 met 50:126), 95.

zijn gebracht[2]. De voorstelling wordt immers gegeven: de spreker [253] van vs. 8a en 10a weet niet, dat het de HERE is, die intocht begeert; de spreker van vs (1 v.,) 4-6 daarentegen toont zeer goed te weten, dat de plechtigheid ter ere van de HERE wordt gehouden. In vs. (1 v.,) 4-6 spreekt een dienaar van de HERE, wel een priester; bij vs. 8a en 10a is de voorstelling[3], zo kunnen we zeggen, dat een niet-Israëlitische bewoner van het oude Jeruzalem, wil men: een dienaar van het oude niet-Israëlitische heiligdom, spreekt.

In dit verband verdient vermelding: er wordt wel verondersteld, dat vs. 1-6 aan de voet van de Sionsberg werden ten gehore gebracht, zie vs. 3*a*, vs. *7*-10 bij de poorten van het heiligdom op de Sion. M.i. is het niet noodzakelijk deze veronderstelling te aanvaarden, maar heeft het wel zijn voordelen, zie het bovenstaande.

Met reden heeft de Kerk deze psalm vanouds in een bijzondere zin Christologisch opgevat en hem gebruikt als Adventslied[4] en als Hemelvaartslied. De ark is type van Christus, omdat de ark de plaats is, waar God te midden van zijn volk woont, zie ook op Ps. 47, 68. Het komen van de ark tot het heiligdom wordt dus "vervuld", als Christus komt tot zijn volk, tot zijn tempel (vgl. Mal. 3:1), en zal tenvolle "vervuld" worden bij Christus' wederkomst. Ook heeft deze psalm een bepaalde "vervulling" gevonden, toen Christus bij zijn hemelvaart het hemelse heiligdom binnentrok.

Dat laatste kan nog nader uitgewerkt worden: zoals de ark na een tijd van vernedering (het vallen in de hand der Filistijnen en wat daar op volgde), of ook na in de strijd geweest te zijn het heiligdom binnenkwam, zo trok Christus na een tijd van strijd en lijden het hemelse heiligdom binnen.

Vgl. voor het ene en het andere nog bv. Eph. 4:*8*-10.

1, 2 De psalm begint met een korte hymne. De HERE is de bezitter, de heer van het heelal, want Hij heeft het heelal geschapen; vgl. 89:12 v.; 95:4 v. enz. Voor de functie van deze verzen in het geheel van de psalm zie de Inleiding. De Bijbel spreekt over Gods grootheid als schepper nooit op een louter theoretische wijze; deze verzen gewagen van die grootheid, om Israël op te wekken met des te meer ernst zijn God te dienen en te loven, vgl. 50:10 vv., speciaal vs. 12*b*; 95:4 v.

1 Zie 1 Cor. 10:26. *Van de HERE:* met sterke nadruk staat de naam van Israëls God voorop; vgl. vooral [254] vs. 8 en 10. — *wat haar vervult:* vgl. 50:12; Deut. 33:16 enz. — de *wereld:* wel de bewoonde en gecultiveerde wereld.

2 *op* de *zeeën enz.:* in de oud-Oosterse wereld werd dikwijls de voorstelling gegeven, dat de aarde als een soort platte koek zich bevond boven de wereldoceaan; dikwijls werd het zo voorgesteld, dat ze op pilaren rustte; de dichter bedient zich hier van de terminologie, die toentertijd algemeen gebruikelijk was (wat uiteraard niet in zich sluit, dat hij het oud-Oosterse wereldbeeld voor zijn rekening neemt). In zijn woorden spreekt het diepe ontzag voor Gods onbegrijpelijke grootheid; de aarde bevindt zich boven de wereldoceaan en blijft toch op haar plaats; dat is en wordt bewerkt door Gods almacht, die het kunstige gebouw van het heelal in stand houdt; zie op 19:2-7 enz. — *zeeën, stromen:* aanduidingen van de wereldoceaan, die rondom en onder de aarde zich bevindt; voor "stromen" vgl. Ez. 31:15. — *gegrond, bevestigde:* doet denken aan pilaren, waarop de aarde rust, vgl. 1 Sam. 2:8; Job

---

[2] De uitspraken van v;:. 3, 7, 8b, c, 9, 10b, c klinken van de kant van de schare, die naar de poorten optrekt; ze zouden alle door één stem ten gehore kunnen zijn gebracht, maar het is waarschijnlijker, dat in vs. 3 een andere stem klinkt dan in vs. 7 enz., zie boven.

[3] Meer dan een wijze van voorstelling zal dit niet zijn; in elk geval is duidelijk: de spreker van vs. 8a en 10a wist in feite zeer goed, dat het de HERE was, die zijn intocht wilde houden; de vss. 7-10 dragen in hun geheel een sterk rhetorisch karakter, zie t. p.

[4] Zie ook Gezang 3 van de Gezangenbundel van de Ned. Herv. Kerk.

9:6; Ps. 104; 5; de tijdsvorm, die bij "bevestigde" gebruikt wordt, duidt aan, dat God er nog steeds mee bezig is, de aarde op haar plaats te houden.

3-6 Men zie voor deze verzen de Inleiding op Ps. 15. In Ps. 15 worden de eisen iets nader uitgewerkt, maar een wezenlijk verschil is er niet. Dat hier niet de overtuiging van de verdienstelijkheid der goede werken spreekt, kan op deze plaats ook aannemelijk gemaakt worden door een verwijzing naar vs. 1 v.: hoe zou een mens tegenover die verheven God iets kunnen verdienen?

3 *zal:* zie op 15:1. — *klimmen op:* vgl. 47:6; 122:4 enz. — *de berg van de HERE: zie* op 2:6. — *wie zal staan op de standplaats van zijn heiligheid?:* wie zal gaan staan, waar de Heilige is gaan staan?; men kan ook vertalen: "op zijn heilige plaats"; vgl. 26:8; 132; 5.

4 *onschuldig van handen:* de handen zijn niet besmet door bloed, Jes. 1:15, omkopingsgeschenk of enigerlei schanddaad, Ps. 26:10. — *rein van hart:* afgezonderd van het kwade tot in het centrum van zijn bestaan, zie op 19:9; vgl. 18:21, 25, 27; *73:*1 enz., ook Matth. 5:8[5]; hij bedrijft geen wandaden en zint er ook niet op; ook hier wordt geen zondeloosheid bedoeld, vgl. Inleiding, § 8, II, B. — *het nietswaardige:* het lege, wat geen gehalte heeft; het kan dan de betekenis krijgen van het on- en tegengoddelijke, het zondige in het algemeen, en ook de meer speciale betekenis van leugen, valsheid; het is m.i. het beste het hier in de algemene betekenis te nemen. — *zijn*[6] *ziel richt op:* letterlijk "zijn ziel opheft [255] tot[7]", hier wel z.v.a. "zich inlaat met", "begeert naar", vgl. Deut. 24:15; Jer. 22:27; Hos. 4:8 e.a.[8]. — *niet bedriegelijk zweert:* letterlijk: "niet zweert tot bedrog", zie Inleiding, § 9; het is merkwaardig, dat als enige concrete zonde de meineed wordt genoemd; daaruit blijkt, hoezeer voor de heiligheid van de eed werd gewaakt, zie op 15:4; het is mogelijk, dat het ook hiermee samenhangt, dat bij het heiligdom rechterlijke beslissingen werden genomen, vgl. Deut. 17:8 vv.; 1 Kon. 8:31 e.a., zie de Inleiding op Ps. 15.

5 Er volgt nu niet: "hij zal klimmen op de berg van

de HERE", of iets dergelijks, zie op 15:5c; wie aan de gestelde eisen beantwoordt en zo op wettige wijze aan de eredienst deelneemt, *zal zegen wegdragen van de HERE:* hij zal door de HERE gezegend worden; over de zegen wordt hier als over iets substantiëels gesproken; zegen is de van de HERE uitgaande kracht, die sterk maakt, voorspoedig doet zijn enz. — *gerechtigheid:* vgl. Inleiding, § 9; hier, gelijk herhaaldelijk, z.v.a. "heil"; het is datgene, wat de HERE in zijn trouw aan het verbond geeft, de verwerkelijking van het beloofde. — *d*e God *van zijn bevrijding:* vgl. 18:47, zie daar.

6 Allen, die de toegang tot het heiligdom begeren, "vragen naar de HERE", zie op 9:11, "zoeken zijn gelaat", zie op 27:8; maar alleen die aan de eisen van vs. 4 beantwoorden, doen het in der waarheid[9]; zij alleen dragen met recht de naam Jakob. *geslacht: zie* op 12:8.

---

[5] We kunnen zeggen, dat deze zaligspreking een samenvatting geeft van Ps. 24:3-6.

[6] De meeste Hebreeuwse Handschriften hebben hier "mijn ziel". Sommige exegeten denken daarbij aan de door God gegeven ziel, volgens andere betekent het z. v. a. "mijn machtsvolheid, mijn naam". Het is niet geheel en al onmogelijk, dat dit de oorspronkelijke lezing is, waarbij dan m. i. voor de laatste opvatting moet worden gekozen: "die mijn ziel, d. i. mijn naam niet opheft tot het ijdele", vgl. Ex. 20:7. Een deel van de Hebreeuwse overlevering en de oude vertalingen hebben "zijn ziel".

[7] "Opheffen" wordt behalve in dit vers gebruikt in vs. 5 ("wegdragen"), 7, 9; het is moeilijk, dit in de vertaling te doen uitkomen; zie Inleiding, § 7, IV, C.

[8] Der overweging waard is m.i. de opvatting van Eerdmans, die meent, dat "zijn ziel opheffen tot" hier evenals elders (25:1, zie daar) z. v. a. "bidden" betekent; dan moet bij het "nietswaardige" dus in de eerste plaats aan afgoden worden gedacht.

[9] Volgens een andere opvatting moet vertaald worden: "zo vergaat het aan het geslacht" enz. Dan is de bedoeling van het "die naar Hem vragen, die uw gelaat zoeken" de eisen van vs. 4 aan te vullen, te verdiepen.

— *uw gelaat:* nu wordt de Here aangesproken; een dergelijke plotselinge overgang vinden we dikwijls in een bewogen stijl[10].

7-10 Zie de Inleiding. Deze verzen dragen een sterk "rhetorisch" karakter: in feite is het geen ogenblik twijfelachtig, of de poorten zich voor de HERE zullen ontsluiten; de vragers weten zeer goed, wie toegang begeert; vs. 9 v. herhalen vs. 7 v.; de poorten worden gepersonificeerd en toegesproken, vgl. Inleiding, § 7, V, B; de voorstelling wordt gegeven, dat de bovendorpels van de poorten omhoog moeten rijzen; in en door al deze stijlfiguren wordt op een indrukwekkend-schone wijze getuigenis gegeven van de grootheid van [256] Israëls God. In meer dan één opzicht verwant zijn 68:16-19. De HERE wordt hier vooral bezongen als een geweldig krijgsman en heerlijk koning: speciaal in Davids tijd openbaarde Hij zich als zodanig, door Israël vele overwinningen te geven; ook zij er aan herinnerd, dat de ark een bijzondere verbinding had met de HERE als krijgsman, zie de Inleiding.

De voorstelling is wel deze, dat de HERE de toegang tot de Sionsburcht (of tot Jeruzalem?) voor zich opeist, omdat Hij daar wil gaan wonen, vgl. 68:18 v. Te bedenken valt, dat althans in Jeruzalem en mogelijk in de Sionsburcht vroeger het heiligdom van een andere godheid geweest zal zijn.

7 *Verheft enz.:* voor de binnenkomst van de HERE zijn alle menselijke maten te klein, vgl. 1 Kon. 8:27. — poorten, *aloude ingangen:* "eeuwige ingangen", d.i. die dateren uit het oeroude verleden, zie Inleiding, § 9; wel van de Sionsburcht, mogelijk van Jeruzalem; we weten niet, wanneer de muren van de Sionsburcht opgetrokken zijn, maar ze konden zeker in Davids tijd al wel "aloud" genoemd worden; van Jeruzalem wordt reeds in de 19e eeuw door een Egyptische bron gewag gemaakt, zie ook Gen. 14:18 vv.[11]; door de kwalificatie als aloud worden ook wel de deuren, maar wordt bovenal de Koning geëerd (*J. Ridderbos,* t.p.). — *hoofden:* z.v.a. "bovendorpels". — *Koning van de heerlijkheid:* Koning (zie op 5:3), die in bijzondere zin heerlijkheid bezit en laat uitstralen; voor "heerlijkheid" zie op 3:4; 8:6 (karakteristiek voor een koning), 19:2; 26:8 (speciaal verbonden aan de ark); natuurlijk wordt met opzet nog geen eigennaam genoemd.

8 De voorstellingswijze (zie de Inleiding) is deze: de ingang tot de burcht, wat hier gelijk staat met de ingang tot het heiligdom, wordt bewaakt, bv. door een groep priesters, die als poortwachters fungeren: niet iedereen mag hier binnentrekken. De quasi-verwonderde vraag geeft gelegenheid, de naam HERE met alle nadruk te noemen, *sterk en geweldig, geweldig in de strijd: zie* op vs. *7*-10; voor "geweldig" (of: "held") vgl. Deut. 10:17; Jer. 32:18.

10 De vraag is nog dringender: er klinkt ongeduldige verbazing in door. De *HERE der heerscharen:* nu wordt de volle naam genoemd; bij "heerscharen" kan gedacht worden aan de legerscharen van Israël, vgl. 1 Sam. 17:45, aan die der engelen, vgl. Ps. 103:21, aan die der sterren, vgl. Jes. 40:26, ook aan alle machten in hemel en op aarde, vgl. Gen. 2:1; hier treedt blijkens het verband het eerstgenoemde wel op de voorgrond; deze naam zal een bijzondere verbinding met de ark gehad hebben, vgl. 1 Sam. 1:3 (dit is de eerste plaats, waar deze naam gebruikt wordt; de naam wordt hier en in het vervolg gebruikt in verband met Silo, waar de ark was), 4:4; 2 Sam. 6:2 e.a.

[257] De volle naam werkt als een wachtwoord, een "toversleutel" (*Weiser*): nu zwaaien de deuren open, en de ark met haar begeleiders trekt binnen onder uitbundig feestgedruis.

Maar de vertaling: "dat is het geslacht" enz. ligt in elk geval meer voor de hand en geeft blijkens het bovenstaande ook een goede zin.

[10] De LXX heeft: "die het gelaat zoeken van de God van Jakob"; velen aanvaarden deze lezing.

[11] Vgl. BE, en ABE, s.v. "Jeruzalem".

Psalm 25

			1.	Van David.
ʾālèf				Tot U, HERE, hef ik mijn ziel op.
(*bēt*)	I	*a.*	2.	Mijn God, op U vertrouw ik, moge ik niet beschaamd worden; mogen mijn vijanden niet over mij jubelen.
gímèl			3.	Ja, allen, die op U wachten, worden niet beschaamd; beschaamd worden zij, die trouweloos zijn zonder oorzaak.
dālèt		*b.*	4.	Uw wegen, HERE — doe ze mij kennen; uw paden — leer ze mij.
hē			5.	Doe mij wandelen in uw betrouwbaarheid en leer mij; want Gij zijt de God van mijn bevrijding;
(*wāw*)				op U wacht ik heel de dag.
zájin		*c.*	6.	Gedenk aan uw barmhartigheden, HERE, en aan uw goedertierenheden; want van eeuwigheid zijn ze.
chēt			7.	De zonden van mijn jeugd en mijn overtredingen — gedenk ze niet; naar uw goedertierenheid moogt Gij, Gij aan mij gedenken, terwille van uw goedheid, HERE.
tēt	II	*a.*	8.	Goed en recht is de HERE; daarom onderwijst Hij zondaars in de weg.
jōd			9.	Hij doet ootmoedigen wandelen in het recht en leert ootmoedigen zijn weg.
kaf			10.	Alle paden van de HERE zijn goedertierenheid en betrouwbaarheid voor hen, die zijn verbond en zijn voorschriften houden. [258]
lamèd			11.	Terwille van uw naam, HERE, vergeef mijn ongerechtigheid, want groot is ze.
mēm		*b.*	12.	Wie is de man, die de HERE vreest?; Hij zal hem onderwijzen in de weg, die hij moet kiezen,
noen			13.	Hij zal in het goede overnachten; en zijn zaad zal het land in erfelijk bezit hebben.
sāmèk			14.	's HEREN omgang is voor wie Hem vrezen; en zijn verbond doet Hij hen kennen.
ᶜájin			15.	Mijn ogen zijn voortdurend op de HERE gericht; want Hij, Hij zal mijn voeten uit het net uitvoeren.
pē	III	*a.*	16.	Wend U tot mij en wees mij genadig; want eenzaam en ellendig ben ik.
tsādé			17.	De benauwdheden van mijn hart, ze hebben zich uitgebreid; uit mijn angsten — voer mij uit.
rēsj			18.	Aanschouw mijn ellende en mijn moeite; en neem weg al mijn zonden.
Rēsj		*b.*	19.	Aanschouw mijn vijanden, want vele zijn ze; en met een gewelddadige haat haten ze mij.
sjīn			20.	Bewaar toch mijn ziel en ruk mij uit; moge ik niet beschaamd worden, want ik schuil bij U.
tāw			21.	Vroomheid en rechtheid mogen mij behoeden; want ik wacht op U.
pē			22.	Verlos, God, Israël uit al zijn benauwdheden.

Deze psalm heeft veel overeenkomst met andere individuele klaagliederen; vgl. Inleiding, §

5, III, C. De vijanden zijn er weer, en van hen wordt — zij het indirect — gezegd, dat ze "trouweloos zijn zonder oorzaak", vs. 3. De dichter geeft van zichzelf te kennen — ook. weer indirect —, dat hij behoort tot hen, die 's HEREN verbond en voorschriften houden, vs. 10. We ademen hier zeker in hetzelfde klimaat, als bij de andere individuele klaagpsalmen. Maar er is toch verschil. Deze psalmist spreekt meer met ingehouden stem. Hij noemt de vijanden [259] niet goddelozen, zichzelf en de met hem gelijkgezinden niet rechtvaardigen. Hij roept niet het goddelijke gericht over de vijanden in. Hoewel de vijanden hem fel benauwen, spreekt hij maar weinig over hen (alleen vs. 2, 19, vgl. ook vs. 15, vs. 3). Hij is er diep van onder de indruk, dat hij alle ellende, die over hem komt, door zijn zonden zich heeft waardig gemaakt: in alle drie delen, waarin de psalm verdeeld kan worden, komt het gebed om vergeving voor. Weliswaar geven vele psalmen uiting aan schuldbesef, maar deze doet het op een eigen wijze; speciale aandacht verdient, dat de dichter zichzelf tot de "zondaars" rekent, vs. 8, zie daar; ook de uitspraak van vs. *Ia* is opmerkelijk; de dichter slaat een terugblik op zijn leven en ontdekt daarbij de zonden van zijn jeugd en zijn overtredingen, zie verder de uitlegging. Verreweg het uitvoerigst spreekt hij over de *wegen van* de *HERE:* hij bidt er om, dat de HERE hem er op moge doen wandelen, vs. 4 v., zie ook op vs. 15 en 21, spreekt herhaaldelijk uit, dat de HERE bereid is in die wegen te onderwijzen, vs. 8 v., 12, 14, roemt de heerlijkheid ervan, vs. 10, gewaagt van de zegenrijke gevolgen, die het wandelen op die wegen met zich brengt, vs. 13, 15.

Het gezegde moet nog wat nader uitgewerkt worden. Boven werd gezegd: de dichter geeft van zichzelf te kennen, dat hij behoort tot hen, die 's HEREN verbond en voorschriften houden. Is dat juist? Wat de dichter rechtstreeks van zichzelf getuigt, is het volgende. Herhaaldelijk spreekt hij uit, dat hij op God vertrouwt, op Hem wacht, bij Hem schuilt enz., zie vs. 2a, 5c, 15a, 20*b,* vgl. ook vs. 3, en het "ootmoedig" in vs. 9. Hij noemt God "de God van mijn bevrijding", vs. *5b;* geeft uiting aan zijn zekerheid, dat God hem verlossen zal, vs. 156, vgl. ook vs. 3, 8. Voorts: hij bidt er om, dat God hem op zijn wegen moge doen wandelen, vs. 4 v. Tenslotte: hij maakt herhaaldelijk gewag van zijn zonden, zie vs. 7, 11, 18, ook vs. 8 en het "genadig" in vs. 16.

Uit dit alles blijkt althans duidelijk, dat hij *begeert* te behoren tot hen, die 's HEREN verbond en voorschriften houden. M.i. mag ook gezegd worden: hij *weet* uiteindelijk, dat hij tot hen behoort (in dit verband is toch ook belangrijk, dat hij — zij het weer indirect!.— zijn vijanden aanduidt als hen, die "trouweloos zijn zonder oorzaak", vs. 3, vgl. ook vs. 15, 19). Maar het is toch niet zonder belang, dat hij het nergens rechtstreeks uitspreekt, en dat hij, zodra hij van het houden van 's HEREN verbond en voorschriften gesproken heeft, weer behoefte heeft, om vergeving te bidden, vs. 11.

Over de omstandigheden, waaronder deze psalm is gedicht, valt niet veel te zeggen. De bezwaren, die tegen het Davidische auteurschap worden ingebracht, zijn niet doorslaggevend. De psalm kan uit een bepaalde acute noodtoestand geboren zijn, [260] maar zeker is dit niet. Men bedenke, dat een man van Davids positie voortdurend met (binnen- en buitenlandse) vijanden had te worstelen. De psalm is later met toepassing op allerlei noodtoestanden gebruikt, zoals reeds uit vs. 22, zie daar, blijkt, en was en is daar ook bijzonder geschikt voor. Zie verder Inleiding, § 4, II, B; § 6, II, IV.

Dit is een alfabetische psalm, zie Inleiding, § 7, V, B, met enkele onregelmatigheden. Het laatste vers valt buiten het alfabetische schema, zie t.p.

Dikwijls wordt gezegd, dat de binding aan het alfabet een gebrek aan samenhang ten gevolge heeft. M.i. wordt de moeilijkheid, die het willen volgen van het alfabet met zich bracht, vaak overschat. Het harnas, waarin de dichter zich zodoende stak, zal minder hinderlijk geweest zijn, dan men het wel voorstelt. Zo kan Ps. 25 als volgt worden ingedeeld, waarbij over details uiteraard verschil van gevoelen mogelijk blijft (zie ook Inleiding, § 7, VI).

I. Vs. 2-7. De dichter bidt om verlossing van de vijanden (vs. 2 v.), om leiding (vs. 4 v.), om vergeving (vs. 6 v.). De dichter stoot steeds dieper door. Zie voorts de exegese, vooral op vs. 4 en vs. 6.

II. Vs. 8-15. Het middenstuk van de psalm. De toon is hier anders dan in het overige van de psalm. Alleen vs. 11 bevat een rechtstreekse bede; vs. 8-10 kunnen een soort van loflied genoemd worden; vs. 12-14 doen denken aan de wijsheidsliteratuur. Het geheel dient ter ondersteuning van het gebed, dat immers in vs. 11 ook rechtstreeks wordt geuit (voor het loflied als pleitgrond vgl. Inleiding, § 5, IV, 2°). Vooral hier staan de wegen van de HERE in het middelpunt. We kunnen zeggen, dat dit gedeelte in twee onderdelen uiteenvalt. Vs. 8-11 zingen er van, dat de wegen van de HERE recht zijn, en dat de HERE er op leiden wil, terwijl dit gedeelte besluit met een bede om vergeving wegens de menigvuldige afdwalingen van die wegen. Vs. 12-15 vestigen de aandacht op de "voorwaarde", waarop de HERE het onderricht in zijn wegen geven wil, en roemen in de zegenrijke gevolgen, die aan het wandelen er op verbonden zijn. Zie verder nog de uitlegging op vs. 8-15.

Het "goed" van vs. 8 verbindt dit gedeelte met het voorgaande, zie vs. 7c, terwijl vs. 15 de overgang vormt naar het volgende.

III. Vs. 16-21. Nu wordt de toon veel dringender. Hier staat de benauwing door de vijanden, waarover tot nu toe alleen in I*a* rechtstreeks was gesproken, in het middelpunt. Eerst nu weidt de dichter er over uit, hoe erg de toestand wel is, waarin hij zich bevindt. In verband daarmee neemt de eigenlijke bede nu weer een veel grotere plaats in dan in vs. 7-15.

[261] Evenals zo vaak, zie Inleiding, § 7, IV, komen bepaalde woorden herhaaldelijk in deze psalm voor, en is het moeilijk te bepalen, in hoever hier van opzet gesproken moet worden. Vier maal is er sprake van "weg(en)", vs. 4, 8, 9, 12[1], waar feitelijk het "doen wandelen" in vs. 5 en 9 bij geteld moet worden: in het Hebreeuws komen deze woorden van dezelfde stam, twee maal van "paden", vs. 4, 10, drie maal van "leren", vs. 4 v., 9, twee maal van "doen kennen", vs. 4, 14, twee maal van "onderwijzen", vs. 8, 12: dit stelt ons duidelijk voor ogen, hoe centraal het onderricht in 's HEREN wegen in deze psalm is.

Er is een opmerkelijke correspondentie in woordgebruik tussen het begin en het slot, zie op vs. 19-21. De dichter bereikt zeker een bepaald "effect" door in vs. 2 v. drie maal "beschaamd worden" te gebruiken; in nog sterkere mate geldt dit van het drievoudige "gedenken" in vs. 6 v. Zie voorts op het "op U wacht ik" in vs. 5, vgl. ook vs. 21, op het "goed" en "zondaars" in vs. 8, op het "voer mij uit" in vs. 17.

1 Dit vers vormt de inleiding op heel de psalm, *hef ik mijn ziel op:* vgl. 86:4; 143:8; zie op 24:4; met U zoek ik contact, zie op 28:2[2].

2 *Mijn God:* zie op 3:8. — *op U vertrouw ik:* vgl. 13:6 enz.; met deze uitspraak dient zich de dichter bij zijn God aan; vooral wanneer zoals hier de vertrouwensuiting het begin van het gebed vormt, heeft ze sterk het karakter van een pleitgrond[3]. — *moge ik niet beschaamd worden:* vgl. Inleiding, § 9; blijkens vs. *2b* denkt de dichter speciaal aan het beschaamd worden door de overwinning van de vijanden, maar we behoeven het daartoe niet te beperken. — over *mij jubelen:* het hier gebruikte woord wordt elders in de psalmen altijd met de rechtvaardigen verbonden, 5:12; 9:3; 68:4; zie ook 28:7; 68:5; 149:5, vgl. 60:8; 96:12; 108:8, echter ook 94:3; zo behoort het ook te zijn, dat de rechtvaardigen juichen; als de vijanden, de goddelozen jubelen, is het de omgekeerde wereld, zie Spreuk. 28:12.

3 Dadelijk op de bede doet de dichter volgen een uiting van de zekerheid der verhoring.

---

[1] In vs. 4 staat "uw wegen", in vs. 8 "de weg", zie uitlegging, in vs. 9 "zijn weg", in vs. 12 "de weg, die hij moet kiezen".

[2] Volgens sommigen is de voorstelling deze: de bidder heeft zich eerst, zoals een smekeling het voor de koning doet, voorover op de grond geworpen; en nu heft hij zijn ziel, d. i. zichzelf, vgl. 44:26; 119:25 e.a., op om zijn smeking uit te spreken; zie bij *Noordtzij*. Deze opvatting is aanlokkelijk. Een bezwaar is, dat ze niet op alle plaatsen, waar deze uitdrukking gebruikt wordt, kan worden toegepast, zie Deut. 24:15; Spreuk. 19; 18.

[3] Vgl. *Gunkel-Begrich*, a.w., pag. 232 v.

Voor het op elkaar volgen van vertrouwensuiting, bede, uiting van de zekerheid der verhoring, vgl. 31:2 vv. e.a. De dichter is er zeker van, dat hij in zijn vertrouwen op de HERE niet beschaamd zal worden; dit maakt het bidden evenwel niet overbodig, maar [262] drijft er toe uit. *allen:* de dichter denkt ook aan de kring van met hem gelijkgezinden, van zijn medestanders; zie echter ook op vs. 16. — *die op U wachten:* uitzien naar uw komst, uw hulp. — *worden niet beschaamd:* vgl. Rom. 5:5. — *trouweloos zijn:* in de eerste plaats tegenover de HERE; ontrouw aan Hem zijn, van Hem afvallen; vgl. 78:57 enz.; het sluit ook in zich, dat ze trouweloos, verraderlijk handelen tegenover hun medemens, tegenover de dichter; het woord wordt gebruikt met betrekking tot een bondgenoot, Richt. 9:23, een vrouw, Ex. 21:8, enz. — *zonder oorzaak:* vgl. 7:5; is hier logisch overbodig; onderstreept, hoe schandelijk de trouweloosheid is.

4 In vs. 4 v. bidt de dichter, dat de HERE hem leiden wil op de wegen van de HERE. Eerst heeft hij gevraagd om verlossing van zijn vijanden. Maar er zijn ergere gevaren, dan dat van het overwonnen worden door de vijanden: daar is het gevaar, dat hij zelf van de wegen van de HERE afdwaalt. Als de HERE hem niet leidt, zal hij aan zijn vijanden gelijk worden, zal hij ook gaan behoren tot hen, die "trouweloos zijn zonder oorzaak", en dan mag hij ook niet op bevrijding uit de hand van zijn vijanden hopen. *Uw wegen, uw paden:* we kunnen dit "het sleutelwoord" van deze psalm noemen, zie de Inleiding; het zijn de wegen, waarop de HERE wandelt en waarop Hij de rechtvaardigen doet wandelen; dit laatste houdt zowel in, dat Hij hun levensloop met liefdevolle zorg bestuurt, als dat Hij hen zijn inzettingen leert onderhouden; in ons vers en elders in deze psalm, zie bv. vs. 12, wordt vooral bedoeld de weg van Gods inzettingen; men moet echter geen tegenstellingen maken: het ene sluit het andere in zich; zie op vs. 10 en ook op 5:9. — *d*oe *mij ze kennen:* "kennen" is hier weer in de volle zin bedoeld, vgl. Inleiding, § 9; dan alleen "kent" een mens de wegen van de HERE, als hij er op wandelt, vgl. op 16:11; natuurlijk is hierbij het verstandelijke kennen niet uit-, maar ingesloten. De HERE kent de weg van de rechtvaardigen, 1:6, en zij kennen zijn weg. — *l*eer: practisch synoniem met "doe kennen", vgl. bv. 18:35.

5 Vgl. 86:11. Doe *mij wandelen: zie* op vs. 4; de Hebreeuwse woorden voor "wandelen" en voor "wegen", vs. 4, komen van dezelfde stam. — *uw betrouwbaarheid: zie* Inleiding, § 9; God is waar, waarachtig, trouw, betrouwbaar, in zijn doen: Hij is daarin trouw aan zijn verbond, in zijn beloften; de mens kan daar staat op maken, in zijn bevelen: zij voeren ten leven; de dichter bidt, dat Gods betrouwbaarheid zijn levenselement moge zijn; blijkens het verband denkt hij daarbij in het bijzonder aan het volbrengen van Gods geboden, maar dat is niet los te pellen uit wat verder genoemd is. — *want Gij zijt de God van mijn bevrijding: zie* op 18:3, 47; omdat God de God van zijn bevrijding is, begeert de dichter in zijn betrouwbaarheid te wandelen, weet hij ook, dat zijn bede [263] verhoord zal worden. — *op U wacht ik:* vs. 4 v. worden door dit slot *aan* vs. 2 v. verbonden. — *heel de dag:* voortdurend; vgl. "dag en nacht" in 1:2; de Israëliet denkt en spreekt gaarne concreet; zie nog bv. 1 Thess. 5:17.

6 De dichter stoot steeds dieper door: na het gebed om verlossing, vs. 2 v., en het gebed om leiding, vs. 4 v., komt het gebed om vergeving. Tegenover de vijanden heeft hij het gelijk aan zijn zijde, maar als hij zijn leven overziet, zie vs. 7, beseft hij, zijn ellende door zijn zonden verdiend te hebben; vgl. ook vs. 18. Er is niet alleen het *gevaar* van afdwaling, zie op vs. 4, hij *is* van de wegen van de HERE afgeweken, telkens weer. — De dichter heeft er op gepleit, dat hij op de HERE vertrouwt, op Hem wacht, vs. 2a, *5c,* maar uiteindelijk kan niet iets, wat in hem gevonden wordt, zijn pleitgrond zijn: hij gaat pleiten op wat in de HERE gevonden wordt. Het "gedenk" heeft in vs. 6 v. een belangrijke functie. *Gedenk enz.:* vgl. 98:3; Hab. 3:2; de dichter vreest, dat de HERE zijn barmhartigheden enz. vergeten zal, vgl. 77:10; natuurlijk is het "gedenken" niet intellectueel bedoeld, zie verder beneden. — *barmhartigheden, goedertierenheden:* de barmhartigheid Gods richt zich op wat in de ellende verkeert; voor goedertierenheid zie Inleiding, § 9; de dichter pleit op Gods verbondstrouw, want hij heeft ondanks zijn zonden het verbond niet verbroken. Het meervoud dient ter versterking; men kan ook vertalen: "daden van barmhartigheid,

goedertierenheid"; met het oog op het "gedenk" en het "van eeuwigheid" zal het goed zijn het element van "daden" niet uit te sluiten. — *van eeuwigheid:* z.v.a. van overoude tijden af, zie Inleiding, § 9; de dichter zal doelen op de uittocht uit Egypte enz. — *want van eeuwigheid zijn ze:* dus zou God zichzelf ontrouw worden, als Hij ze nu vergat; de dichter weet zich een lid van het verbondsvolk, gevoelt zich opgenomen in de geschiedenis van dat volk: daarom kan hij pleiten op wat de HERE van oudsher aan dat volk gedaan heeft.

7 Zo heeft de dichter zijn pleitgronden voor de HERE uitgebreid, en nu gaat hij bidden om vergeving. Blijkbaar brengt de dichter zijn noodtoestand in verband niet met bepaalde zonden, maar met de zonden van heel zijn leven, waarbij de zonden van zijn jonge jaren een bepaalde plaats innemen. *zonden van mijn jeugd en mijn overtredingen:* in de jeugd, de tijd, waarin de levenservaring nog klein is en de hartstochten onstuimig kunnen zijn, worden bepaalde zonden gemakkelijk bedreven, vgl. 119:9; Job 13:26; naast de zonden van zijn jeugd noemt de dichter zijn "overtredingen", vgl. Inleiding, § 9; hij geeft daarmee wel te kennen, dat de mens op rijper leeftijd meer willens en wetens zondigt: de zonde draagt dus een nog ernstiger karakter. — De dichter begeert, dat God zijn zonden niet gadeslaat, maar niet, dat God hemzelf niet gadeslaat; [264] integendeel!: God *moge* aan hem *gedenken,* maar dan: "naar *uw goedertierenheid",* vgl. vs. 6; en dat alles: "*terwille van uw goedheid": zie* op 6:5; "goedheid" is een algemeen woord, waarin goedertierenheid, genade, barmhartigheid enz. zijn begrepen.

8-15 Deze verzen vormen het middenstuk van de psalm. We kunnen het onderverdelen in vs. 8-11 en vs. 12-15. *Zie verder de Inleiding.*

Misschien kunnen we de gedachtengang in dit gedeelte verder nog op deze wijze aangeven. Na zijn bede om zondenvergeving, vs. 6 v., doet de dichter de juichtoon van vs. 8 horen, waarin tot uiting komt de zekerheid der verhoring. Hij heeft gepleit op de goedheid van de HERE; welnu: de HERE *is* goed; daarom onderwijst Hij zondaars in de weg. Vs. 9 geeft daarop een aanvulling: de HERE leert zijn weg niet aan alle zondaars, maar alleen aan hen, die in ootmoed hun zonden erkennen. Maar met "ootmoed" is niet alles aangeduid, wat de HERE vraagt: zo spreekt vs. 10 van hen, die "zijn verbond en zijn voorschriften houden". Maar als de dichter de zodanigen genoemd heeft, voelt hij zich genoopt tot een nieuwe bede om vergeving. In vs. 12-15 wordt dan als "voorwaarde", waarop de HERE zijn onderricht geven wil, genoemd: "de vrees voor de HERE"; daarin zijn de ootmoed en het houden van zijn verbond en zijn voorschriften op treffende wijze samengevat.

8 Zie op vs. 8-15. *Goed:* zie op vs. 7; door dit woord en ook door het "zonden, zondaars" in vs. 7 v. wordt dit gedeelte met het voorgaande verbonden. — *recht:* zie Inleiding, § 9; dit woord past goed bij "wegen"; het zegt immers: de HERE is "recht uit", gaat op rechte wegen, doet ook op rechte wegen gaan. — onderwijst: zie op "leer" in vs. 4. — *de weg: de* weg van de HERE, vs. 4, zie daar; wordt hier zonder nadere bepaling gebruikt, omdat de weg van de HERE de enige weg is, die naar het doel voert; later zal "de weg" zonder nadere bepaling een aanduiding worden van het volgen van Christus, Hand. 9:2 enz. — *onderwijst Hij zondaars in de weg:* vgl. 51:15; meestal wordt in de psalmen gezegd, dat de zondaars, de goddelozen door de HERE zullen worden verdelgd, vgl. 26:9; 104:35; 1:4 vv. enz., maar deze dichter weet ook van een andere mogelijkheid. Dat hangt zeker hiermee samen, dat de dichter diep onder de indruk is van zijn eigen ongerechtigheid, zie vs. 6 v., 11, 18. Bedoeld zijn blijkbaar niet mensen, wier levenselement de zonde is, maar mensen, die, zoals de dichter zelf, telkens weer door de zonde overwonnen worden. Het zal niet toevallig zijn, dat hier niet van "overtreders", maar van "zondaars" wordt gesproken, zie Inleiding, § 9. Van deze mensen zegt de dichter, dat God hen van hun kromme wegen leidt op zijn rechte weg; Hij doet dat telkens weer. Zie verder op vs. 9 en de Inleiding.

[265]

9 *ootmoedigen: zie* Inleiding, § 9; de herhaling van het woord onderstreept het. — *het recht:* zie op 19:10 ("verordeningen"); practisch synoniem met "weg": de hoogste Rechter bepaalt, dat de mens op zijn weg moet wandelen; zonder nadere bepaling: het is het enige recht, dat

waarlijk geldt. — *l*eert: zie op vs. 4. — Er kan gezegd worden, dat vs. 9 en vs. *&b* elkaar wederkerig aanvullen: niet alle zondaars onderwijst de HERE in zijn v/eg, maar hen, die, zoals deze dichter het immers ook doet, in ootmoed hun zonden belijden; en aan de andere kant, de ootmoedigen zijn zondaars: omdat ze weten hun ellende door hun zonden verdiend te hebben, buigen ze zich onder Gods slaande hand.

10 In zekere zin geeft dit vers de samenvatting van de gedachten van deze psalm. Vs. *a* zingt de lof van de wegen van de HERE; wat vs. *b* betreft: de HERE doet zondaars wandelen op zijn wegen (vs. 8), mits zij ootmoedig zijn (vs. 9), mits zij zijn verbond en zijn voorschriften willen bewaren (wat, zoals juist in dit verband duidelijk blijkt, geenszins identiek is met zondeloosheid). *paden:* zie op vs. 4; in ons vers is het zeer duidelijk, dat het pad van Gods inzettingen tevens het pad is, waarop in zijn liefdevolle levensleidingen zijn goedertierenheid wordt gesmaakt. — *goedertierenheid en betrouw~ baarheid: zie* op vs. 6 en vs. 5. — *verbond:* dit is de eerste maal, dat we dit woord in de psalmenbundel tegenkomen; het houdt in, dat de HERE aan Israël zijn beloften en zijn bevelen gegeven heeft, waarbij Hij beloofd heeft, dat Hij Israël, als het in zijn wegen gaat, zal zegenen; zie nog op vs. 12 (Noot) en vs. 14. — voor *hen, die zijn verbond enz.:* vgl. 103:18 e.a.; zie Inleiding, § 8, II, B; de dichter rekent zichzelf ook tot hen, hoezeer hij onder de indruk is van zijn zonden, zie de Inleiding.

11 De dichter heeft er van gezongen, dat de wegen van de HERE recht zijn, en dat de HERE daarop leiden wil, vs. 8-10. Maar hoe dikwijls dwaalt hij er van af, zie op 19:13. Zo voelt hij zich genoopt opnieuw zijn zonden te belijden en om vergeving te vragen. Speciaal de uitspraak van vs. 106 zal de dichter tot de bede van vs. 11 hebben gedrongen. *Terwille van uw naam: zie* op 23:3; ook hier pleit de dichter niet op iets, dat bij hem wordt gevonden: de HERE moge redenen nemen uit zichzelf. — *ongerechtigheid,* zie Inleiding, § 9. — *want groot is ze:* dit drijft te meer uit tot het gebed om vergeving; omdat de zonde zo groot is, is de dichter aangewezen enkel en alleen op Gods vergevende genade.

12 In het nu volgende gedeelte, vs. 12-15, gaat de dichter opnieuw zingen van de heerlijkheid van de wegen van de HERE, in het bijzonder van de zegenrijke gevolgen, die het wandelen op die wegen met zich brengt. In vs. 11 heeft hij beleden, dat hij zo dikwijls van die wegen afdwaalt. Nu gaat hij eerst uitspreken, hoe het toch mogelijk is, dat een [266] mens op die wegen wandelt. Er kan gezegd worden, dat dit vers de "voorwaarde" [4] noemt, waaraan iemand moet voldoen, zal de HERE hem onderwijzen in zijn weg. Die voorwaarde is, dat hij de *HERE vreest,* d.i. dat hij in diep ontzag voor de HERE er naar streeft diens inzettingen te onderhouden en met belijdenis van zijn zonden zich tot Hem wendt, zie ook Inleiding, § 9; de dichter behoort tot de zodanigen, juist blijkens zijn uitspraak van vs. 11; zo kunnen we zeggen, dat hij na zijn verootmoediging in vs. 11 hier weer moed schept. *Wie is enz.:* zakelijk z.v.a. "ieder, die de HERE vreest, wordt door Hem onderwezen", maar door deze uitdrukkingswijze wordt bijzondere aandacht voor de zodanige gevraagd, vgl. 34:13 vv.; 107:43; 119:9; de uitdrukkingswijze komt in de wijsheidsliteratuur herhaaldelijk voor, Spreuk. 23:29 v. e.a., ook Jac. 3:13.

13 Dit vers noemt de zegenrijke gevolgen van het wandelen in de wegen van de HERE. De dichter spreekt hier geloofstaal: hij zelf wordt door de vijanden benauwd. Hij bemoedigt zichzelf en houdt God voor ogen, wat van Hem verwacht mag worden. *Hij:* eigenlijk "zijn ziel"; dat is hier een aanduiding van de gehele persoon. — *in het goede overnachten:* dit kan zeer concreet worden opgevat: de nacht doorbrengen, zonder door honger te worden gekweld, terwijl men een onderdak en dekking heeft, vgl. Job 24:7; 31:32; Spreuk. 19:23; het

---

[4] Er kan niet gesproken worden van een voorwaarde in de volle zin des woords: het verbond, zie vs. 10 en vooral vs. 14, berust blijkens het getuigenis van heel het O.T. geheel en al op Gods genade. Het is ook een duidelijke zaak, dat het niet gelukt de uitspraak van vs. 12 in een logisch schema te vatten: de vrees van de HERE behoort ook tot het wandelen op zijn wegen, moet dus door de HERE geleerd worden.

zal ook wel wat dichterlijker bedoeld zijn: een onderkomen, een verblijfplaats hebben in het goede; ook blijkens vs. *b* moet men bij het *"goede"* wel speciaal aan voorspoed denken. — *zijn zaad enz.:* het O.T. spreekt herhaaldelijk uit, dat zowel zegen als vloek in de lijn der geslachten werkt; voor "zaad" zie op 21:11. — *het land in erfelijk bezit hebben:* zonder door vijanden te worden verjaagd; de uitdrukking komt herhaaldelijk voor, zie Gen. 15:7 enz., Ps. 37:9 enz., is een samenvattende uitdrukking voor voorspoed in de geslachten. Men kan ook vertalen: "de aarde in erfelijk bezit hebben"; bij later gebruik zal de uitdrukking deze betekenis gekregen hebben, vgl. Matth. 5:5; zie verder op Ps. 37.

14 De inhoud van dit vers is zakelijk gelijk aan die van vs. 12, zie daar, vgl. ook vs. 9. De HERE heeft zijn verbond met het volk opgericht, maar in specifieke zin is het voor wie Hem vrezen. 's *HEREN omgang:* het hier gebruikte woord betekent "vertrouwelijke omgang, beraadslaging", zie 55:15, en dan ook de daarbij tot stand gekomen raadslag, zie 64:3 e.a., het daarbij (vertrouwelijk) meegedeelde, zie Spreuk. [267] 11:13 enz.; hier zowel het een als het ander, vgl. Job 29:4; Spreuk. 3:32; we kunnen zeggen: het is een schone omschrijving voor "verbond". — *verbond:* zie op vs. 10. — *doet Hij hen kennen: zie* op vs. 4.

15 Dit vers vormt de overgang van het vorige tot het volgende. Evenals vs. 13 gewaagt het van het goede, dat de HERE aan zijn gunstgenoten geeft, zie nog beneden, maar het onderscheidt zich van vs. 13, behalve door de persoonlijke vorm, doordat het speciaal de bevrijding van de vijanden noemt. Over de vijanden is na vs. 2 v. niet meer gesproken; vs. 16 vv. gaat over hen en de door hen veroorzaakte benauwing nog uitvoerig spreken. *Mijn ogen enz.:* men kan hierin een algemene uitdrukking zien voor het hopen op 's HEREN hulp en steun, zie vs. 5c, vgl. 141:8; 123:1 v.; 34:6, zie daar. Mogelijk is de bedoeling specialer: het oog van de leermeester is op de leerling geslagen, vgl. 32:8, zie daar, het oog van de leerling op de leermeester; ook in het vorige is telkens van "leren, onderwijzen, doen kennen" gesproken, zie de Inleiding; zo zou hier speciaal kunnen bedoeld zijn, dat de dichter als *leerling van* de HERE onderricht in *zijn wegen verwacht; in* dit geval is de overeenkomst met vs. 12 v. nog groter dan bij de eerst genoemde mogelijkheid. — *voortdurend:* vgl. het "de hele dag" in vs. 5, zie daar. — *want:* van wie zal hij anders iets goeds verwachten? — *mijn voeten:* dit sluit aan bij het herhaalde spreken over "wegen, doen wandelen, paden"; de HERE zal er voor zorgen, dat de voeten van de dichter niet in de netten van de vijand verstrikt raken of blijven, maar dat ze gaan op de wegen des HEREN. — *net:* zie op 9:16.

16-21 Het laatste deel van de psalm; *zie Inleiding.* Door zijn nood te tekenen voert de dichter een nieuwe pleitgrond aan: de HERE moge toch te hulp komen, want de nood is zo groot.

16 Vs. a = 86:16a. *Wend U tot mij:* de ogen van de dichter zijn op de HERE gericht, vs. 15; zo moge de HERE zich tot hem wenden, hem aandacht schenken. — *genadig:* zie Inleiding, § 9.— *eenzaam:* zie op 22:21; een roerende klacht, vgl. 31:12 v.; 69:9, 21; 102:8; 1 Kon. 19:10 e.a.; dit behoeft nog niet te betekenen, dat de dichter geen medestanders, althans met hem gelijkgezinden gehad heeft, zie op vs. 2, maar hij gevoelt zich door allen verlaten; er is niemand, die hem werkelijk helpen kan. — *ellendig:* zie Inleiding, § 9.

17 De *benauwdheden van mijn hart:* de dichter wordt benauwd tot in zijn hart, tot in het centrum van zijn bestaan. — *hebben zich uitgebreid:* als de tekst juist is overgeleverd, wat betwijfeld wordt, hebben we hier een eigenaardige woordspeling: de benauwdheden zijn ruim geworden, d.w.z. hebben zich wijd uitgestrekt. — voer *mij uit:* de dichter heeft [268] zijn vertrouwen uitgesproken, dat de HERE hem zal "uitvoeren", vs. 15; Hij moge hem niet beschaamd maken.

18 *Aanschouw:* vgl. vs. 16, ook 9:14 e.a. — *neem weg:* vgl. 32:1, 5 e.a.; de zonde wordt als een last gezien. — *neem weg al mijn zonden:* bij het spreken over zijn ellende in vs. 16-18a zal de dichter het meest aan de benauwing door de vijanden gedacht hebben, maar hij vergeet toch niet, dat de wortel van de ellende dieper zit; eerst moeten de zonden weggenomen zijn, dan pas zal de bevrijding van de vijanden komen.

19-21 Het gedicht buigt zich terug tot zijn begin, zie Inleiding, § 7, IV, A. Dat openbaart zich reeds in het woordgebruik; vgl. de Inleiding. Zie "mijn vijanden" in vs. 2 en vs. 19, "beschaamd worden" in vs. 2 v. en vs. 20, "wachten op" in vs. 3, 5 en vs. 21; dit spreekt te meer, omdat de dichter elders deze woorden niet gebruikt. Maar het is niet alleen een kwestie van woordgebruik, maar ook van inhoud: het staat niet zo, dat elders in de psalm niet de genoemde woorden, maar wel uitdrukkingen van gelijke betekenis worden gebruikt. Er zij ook op gewezen, dat tussen het eerste woord van het gebed van de dichter: "op U betrouw ik" en het laatste woord: "op U wacht ik" veel verwantschap is.

19 *mijn vijanden:* het spreken over de vijanden heeft een kleine plaats in deze psalm, zie vs. 2 en 15. — ve*le zijn ze:* nu wordt van de vijanden hetzelfde gezegd, als vs. 11 van de ongerechtigheid van de dichter zegt. — *gewelddadige haat: een* haat, die er op uit is "geweld" te plegen, "moeite" (vgl. vs. 18; vs. 18 en 19 gebruiken hetzelfde woord) te veroorzaken.

20 *mijn ziel:* mijn leven, mij. — Vgl. vs. *b* met vs. 2a, zie daar. *schuil:* zie op 2:12; 7:2.

21 *Vroomheid en rechtheid:* zie Inleiding, § 9; voor de personificatie zie Inleiding, § 7, V, B. — De dichter bidt hier, dat hij moge leven in de sfeer van vroomheid of onberispelijkheid en rechtheid: dan zal hij aan zijn vijanden niet ten prooi vallen; wie buiten die sfeer staat, leidt een gevaarlijk leven, is onbeschut. "Leven in de sfeer van vroomheid of onberispelijkheid en rechtheid" betekent: God, wiens wegen, wiens wet onberispelijk zijn, 18:26, 31; 19:8 e.a., die recht is, vs. 8, tot bondgenoot hebben, en dan zelf ook vroom en recht zijn. — *ik wacht* op *U:* zie op vs. 3.

22 Zie op 34:23. Dit vers valt buiten het alfabetische schema. Voorts is opmerkelijk, dat terwijl bijna overal elders in deze psalm de Godsnaam "HERE" gebruikt wordt (zie echter vs. 2), dit vers van "God" spreekt. Een en ander maakt het zeer waarschijnlijk, dat dit vers een latere toevoeging is. In deze toevoeging zal tot uiting komen, dat deze psalm toepasselijk geacht werd op het volk. De dichter vraagt om verlossing uit zijn "benauwdheden", vs. 17. Maar heel Israël [269] verkeert telkens in *"benauwdheden",* vs. 22. Zo kan deze psalm gebruikt worden met toepassing op het volk. Zie verder Inleiding, § 6, V, 2°. *Verlos:* eigenlijk "koop los".

Psalm 26

1. Van David.

I *a.* Richt mij, HERE;
want ik — in mijn oprechtheid wandel ik,
en op de HERE vertrouw ik:
ik zal niet wankelen.

b. 2. Keur mij, HERE, en beproef mij,
toets mijn nieren en mijn hart.
3. Want uw goedertierenheid staat mij voor ogen;
en ik wandel in uw betrouwbaarheid.

II *a.* 4. Ik zit niet neer met nietswaardige mannen;
en met gluiperds wil ik niet binnengaan.
5. Ik haat de bijeenkomst der boosdoeners;
en met goddelozen wil ik niet neerzitten.

b. 6. Ik was mijn handen in wat rein is,
en ik ga rondom uw altaar, HERE,
7. terwijl ik luidkeels een loflied doe horen,
en al uw wonderen vertel.
8. HERE, ik heb lief de plek van uw huis
en de plaats van de woning uwer heerlijkheid.

III 9. Ruk mijn ziel niet weg met de zondaars,
noch mijn leven met de mannen vol bloedschuld,
10. in wier handen schanddaad is,
en wier rechterhand vol is van omkopingsgeschenken.
11. En ik — in mijn oprechtheid wil ik wandelen;
verlos mij en wees mij genadig.

IV 12. Mijn voet staat op effen grond;
in de samenkomsten zal ik de HERE prijzen.

Deze psalm kan "een klaaglied van een enkeling" genoemd worden, zie Inleiding, § 5, III, C.

Het is zeer goed mogelijk, dat deze psalm gedicht is om bij het heiligdom ten gehore te worden gebracht. In elk geval is hij [270] gedicht in de cultische stijl, zie bv. op vs. 12, en uit zich hier een "cultische vroomheid", vgl. vs. 6-8.

In welke situatie is deze psalm ontstaan?

De dichter bidt, dat de HERE hem recht doe, vs. 1, en hem verlosse, vs. 11. Uit vs. 9 schijnt te volgen, dat het leven van de dichter gevaar loopt.

Voorts treft de brede plaats, die de dichter inruimt aan zijn betuigingen, dat hij geen gemeenschap heeft met de goddelozen, vs. 4 v., zie ook vs. 9 v. Het meest concrete wat van hen gezegd wordt, is, dat zij "mannen vol bloedschuld" zijn, vs. 9, en dat hun "rechterhand vol omkopingsgeschenken" is, vs. 10, zie bij de uitlegging.

Het is m.i. het waarschijnlijkst, dat de dichter bidt uit een bepaalde, actuele noodtoestand, en dat die noodtoestand door de goddelozen wordt veroorzaakt: al wordt het niet met zo vele woorden gezegd, de goddelozen zullen vijanden van de dichter zijn en hem benauwen. De eigenaardige omstandigheid, dat niet rechtstreeks van de vijandschap der goddelozen tegenover de dichter wordt gesproken, zou er op kunnen wijzen, dat de vijandschap nog smeult, nog niet tot volle doorbraak is gekomen.

M.i. is er geen reden te poneren, dat de vijandelijkheden bestonden in het uiten van valse aanklachten, maar is het wel aannemelijk, dat er ook valse aanklachten in het spel waren, vgl. Ps. 7, 17 e.a. In dat geval zal het spreken over de goddelozen tweeërlei functie hebben: de dichter wijst de beschuldiging, dat hij tot de goddelozen behoort, af, en geeft te kennen,

dat zijn vijanden goddelozen zijn.

Er kan nog op gewezen worden, dat David herhaaldelijk in een situatie, als m.i. door deze psalm verondersteld wordt, heeft verkeerd.

Speciaal bij deze psalm is dikwijls het verwijt geuit van eigengerechtigheid, zelfgenoegzaamheid.

Mede ter ontzenuwing van dit verwijt is herhaaldelijk betoogd, dat de dichter in zijn "onschuldsbetuigingen" (die een stempel zetten op heel deze psalm) niet een "persoonsgerechtigheid", maar een "zaaksgerechtigheid" op het oog heeft.

Nu zullen we de "onschuldsbetuigingen" inderdaad moeten zien tegen de achtergrond van valse beschuldigingen. Maar daarop mag niet te veel nadruk gelegd worden. Wanneer we nagaan, wat de dichter zo al van zichzelf uitspreekt, zien we, dat dit door het woord "zaaksgerechtigheid" ten enen male onvoldoende is getypeerd.

Maar dat betekent niet, dat de dichter eigengerechtig is. De dichter betuigt, dat hij "in zijn oprechtheid" wandelt; in één adem daarmee wordt gesproken van het op de HERE vertrouwen, vs. 1. De dichter durft zich rustig onderwerpen aan het goddelijke toetsen, keuren; waarom?: "want uw [271] goedertierenheid staat mij voor ogen, en ik wandel in uw betrouwbaarheid", vs. 2 v. De dichter spreekt dus in het geheel niet uit, dat hij zedelijk volkomen, zondeloos is, maar, dat hij niet van de HERE is afgevallen, dat hij in de wegen van het verbond wandelt. Dit mag niet als "eigengerechtigheid" worden bestempeld. Centraal staan in deze psalm 's Heren goedertierenheid, betrouwbaarheid, vs. 3, genade, vs. 11, en het vertrouwen van de dichter daarop, vs. 1, 3, 11, en zijn liefde tot 's Heren huis (zie daarover beneden). De betuigingen van "onschuld", beter: "oprechtheid", veronderstellen het verbond; en het verbond is een genadegave van de HERE, het verbond vindt, bij Nieuwtestamentisch licht gezien, zijn bestaansgrond in Christus[1].

Zoals reeds gezegd, met kracht verzekert de dichter, dat hij geen gemeenschap heeft met de goddelozen, zie op Ps. 1; ook dit mag niet als "eigengerechtigheid" worden gebrandmerkt: wie gemene zaak maakt met de goddelozen, openbaart daarin, dat hij zelf ook goddeloos is. Het enige, wat hier gezegd kan worden, is, dat in deze psalm niet tot uiting komt de begeerte de goddelozen op de rechte weg te brengen; dit behoeft overigens nog niet in te houden, dat die begeerte ontbreekt: deze kant van de zaak is hier niet aan de orde; zie weer op Ps. 1. Maar verder: in de sterke nadruk op het mijden van de goddelozen moge iets Oudtestamentisch steken, ook de Nieuwtestamentische gelovige heeft zich ver te houden van de "bijeenkomst der boosdoeners" (vs. 5; de bedoeling is zonder twijfel, dat daar boze plannen worden beraamd). Sterker gezegd: een tere consciëntie zal elk contact met mensen, die niet rekenen met God en zijn gebod, als pijnlijk ervaren. De band des Geestes behoort sterker te trekken dan de band des bloeds en elke andere band.

In duidelijke tegenstelling met de afkeer van het gezelschap der goddelozen spreekt de dichter van zijn liefde voor 's Heren huis (vgl. vs. 4 v. met vs. 6-8, ook het "bijeenkomst" van vs. 5 met het "samenkomsten" van vs. 12). Blijkbaar beschouwt de dichter deze liefde zeer speciaal als een kenmerk van zijn "oprechtheid", zijn "vroomheid". En dat mag ons ook niet verwonderen; het kan niet uitblijven: de liefde tot God en zijn dienst openbaart zich bijzonder

---

[1] A. *Rinkel*, a. w., pag. 143, vergelijkt op een goede wijze Ps. 26 met Luc. 18:9-14: "De Farizeër, die zich apart stelt en de handen opheft, bidt toch wel anders. Er moge dan een zekere gelijkheid zijn in de opsomming van 'roovers' onrechtvaardigen, overspelers' enz. — achter des Farizeërs opsomming staat de zelfingenomenheid, die alleen tot God zegt: 'Heer, ik dank U', waarmede zij uitsluitend zichzelf bewierookt; achter de opsomming in dezen psalm staat de onrust, die eigen heil verdedigt, die begint en eindigt met God te smeeken om recht, om verlossing, om ontferming. Hier valt juist alles te vragen, de Farizeër heeft niets te vragen". Wie een parallel wil trekken tussen Ps. 26 en het gebed van de Farizeeër (zoals dikwijls gebeurt), zie niet voorbij, dat het hoofdbestanddeel van de tollenaarsbede, nl. het vragen om genade, in deze psalm niet wordt gemist, vs. 11 (zie echter exegese). Vgl. ook G. C. Berkouwer, *Geloof en Heiliging*, 1949, pag. 125-127.

duidelijk in de liefde tot de plaats, waar God zich wil openbaren, waar God en zijn volk elkaar [272] ontmoeten, en in de vreugde aan de dienst bij het heiligdom. Dat een trouw volbrengen van de cultische verplichtingen sleurgang kan zijn, mag ons niet doen voorbij zien, dat oprechte vroomheid het uitoefenen van de eredienst liefheeft. Nergens duidelijker dan bij de eredienst staat aan de vrome Gods goedertierenheid voor ogen, vs. 3. Liefde tot het heiligdom kan moeilijk een blijk van eigengerechtigheid worden genoemd: waar schuldbesef drijft uit tot het heiligdom, omdat daar verzoening te vinden is.

Dit brengt ons tot de laatste opmerking, die hier gemaakt moet worden. De uitspraak van vs. 6a kan, ook bij de door mij aanvaarde opvatting (zie beneden), een "betuiging van volkomenheid, oprechtheid" genoemd worden, maar niet in die zin, dat de dichter hier betuigt zonder zonden te zijn. Het tegendeel is eerder het geval: hij betuigt voor de onreinheid, die op hem rust, reiniging te zoeken bij het heiligdom.

Zie verder Inleiding, § 8, II, B, C.

De psalm valt in vier delen uiteen, nl. vs. 1-3, 4-8, 9-11, 12. Zie de uitlegging.

De dichter past opvallend veelvuldig de stijlfiguur van het chiasme toe (vgl. Inleiding, § 7, V, A). Men zie vs. 3, 4, 5, 12. Voorts: "ik wandel" is in de onschuldsbetuiging van vs. l*b*, *c* het eerste werkwoord, in die van vs. 3 het laatste. Vs. 4 gebruikt "zitten" in vs. *a,* vs. 5 in vs. *b.* Vs. 9 begint, vs. 11 eindigt met een bede. Er is een duidelijke chiastische verhouding tussen het begin van het gebed, vs. la, *b,* en het einde ervan, vs. 11 (vgl. Inleiding, § 7, IV, A); we kunnen ook zeggen, dat vs. 11 een chiastisch gerangschikte samenvatting geeft van al het voorgaande. De uitspraak van vs. 3a grijpt terug op die van vs. 1*c*, die van vs. *3b* op die van vs. 1*b;* de uitspraak van vs. 3a wordt nader uitgewerkt door vs. 6-8, die van vs. *3b* door vs. 4 v.

1-3 Vs. 1 bevat een bede en een betuiging van oprechtheid. Vs. 2 geeft een nadere uitwerking van de bede. Vs. 3 bevat weer een betuiging van oprechtheid.

1 *Richt mij:* gelijk in zo vele psalmen wendt de dichter zich tot de HERE als de koning-rechter, zie bv. het slot van de Inleiding op Ps. 5; de dichter is overtuigd van zijn "rechtvaardigheid", en daarom betekenen deze woorden z.v.a. "doe mij recht, bevrijd mij", vgl. 7:9; 35:24; 43:1 e.a.; het is aannemelijk, dat de dichter speciaal aan valse beschuldigingen denkt, zie de Inleiding. — *oprechtheid:* zie Inleiding, § 9. — *mijn:* de oprechtheid is de dichter geheel eigen. — *wandel ik:* vgl. 1:1 e.a.; het is zijn levenselement; de hier, en in het vervolg, gebruikte werkwoordsvorm wijst er op, dat de dichter dit in het verleden gedaan heeft en het nu nog doet. — op de *HERE* vertrouw *ik:* het is van belang er op te letten, dat dit in één adem met "het wandelen in volkomenheid, oprechtheid" genoemd [273] wordt, vgl. ook vs. 3 en vs. 6a (zie daar). — *ik zal niet wankelen:* vgl. 18:37, ook 15:5, zie daar; misschien bedoelt de dichter hier in de eerste plaats het niet wankelen in het vertrouwen op de HERE, in het in oprechtheid wandelen, maar de gedachte aan het niet ten onder gaan behoeft niet uitgesloten geacht te worden; zo klinkt in deze woorden reeds iets door van de zekerheid der verhoring, vgl. vs. 12. Zie nog op 30:7.

2 We kunnen dit vers een nadere uitwerking van de bede van vs. la noemen. Zie op 7; 10. Het "keuren" en "toetsen" is het werk van de goudsmid; voor "beproef" vgl. Deut. 8:2 enz. De dichter roept het oordeel Gods, waarbij niets verborgen blijft, over zich in, blijkbaar in de overtuiging, dat als God hem keurt, God hem "oprecht" zal bevinden, vgl. 17:3, zie verder de Inleiding; in 139:23 functioneert het beroep op Gods alwetendheid enigszins anders, zie vs. 24; meer in de geest van onze tekst, maar dan toch wel in verdiepte zin, wordt dat beroep gedaan Joh. 21:17; 1 Joh. 3:19 v.

3 Hier wordt hetzelfde gezegd als in vs. 1*b,* c; er is een zeker chiasme tussen vs. 1*b, c* en vs. 3. *goedertierenheid:* zie Inleiding, § 9. — *staat mij* voor *ogen: zie* op 16:8; met name bij de eredienst stond aan de Israëliet Gods goedertierenheid voor ogen, vgl. 27:4 e.a., ook 26:6-8. — *wandel in uw betrouwbaarheid:* de hier gebruikte werkwoordsvorm is sterker dan

die van vs. 1; hier wordt als levenselement van de dichter genoemd Gods betrouwbaarheid; in heel zijn levensgedrag steunt hij op Gods betrouwbare beloften en laat hij zich leiden door Gods betrouwbare inzettingen, zie verder op 25:5. — *goedertierenheid en betrouwbaarheid:* worden zeer dikwijls in één adem genoemd, vgl. Ex. 34:6 enz.

4-8 De betuigingen van oprechtheid uit vs. 1*b*-3 worden hier nader uitgewerkt; een bepaald aspect van de oprechtheid wordt belicht: de dichter haat de bijeenkomst der boosdoeners en heeft het huis van de HERE lief. Deze verzen zijn kunstig opgebouwd: er is parallellisme, chiasme (zie de Inleiding), antithese (vgl. vooral vs. 5 en vs. 8), climax.

4, 5 Eerst komt het negatieve, vgl. 1:1; 15:4; Spreuk. 1:10 vv.; Jer. 15:17 e.a., zie ook op 31:7. Men zie de Inleiding. Ook hier is chiasme, vgl. vs. 4a en vs. 4*b*, vs. 5*a* en vs. 5b, ook vs. 4a met vs. *5b. nietswaardige mannen:* mannen van ijdelheid, leegheid, zie op 24:4; zij wandelen niet in de betrouwbaarheid van de HERE, en daarom heeft hun leven geen vastheid; wie met hen gemene zaak maakt, komt bedrogen uit, misschien hierdoor, dat hun plannen ten verderve voeren. — *gluiperds:* letterlijk wel "verborgenen"; hun doen kan het daglicht niet verdragen. — *wil ik niet binnengaan:* nl. om deel te nemen aan hun bijeenkomsten.

6-8 Deze verzen spreken positief. De dichter heeft een afkeer van de bijeenkomsten der goddelozen, maar [274] vindt zijn vreugde in het verkeren bij het heiligdom, waar hij zijn God ontmoet en waar hij ook samenkomt met Gods gunstgenoten (zie vs. 12). Zie verder de Inleiding. Ook in deze verzen tekent de dichter het onderscheid, dat bestaat tussen hem en de goddelozen: dezen hebben de eredienst niet lief, zijn ook niet gerechtigd er deel aan te nemen, vgl. Ps. 15 enz. — M.i. is het meest aannemelijk de opvatting, volgens welke de dichter hier cultische handelingen noemt, die hij *pleegt* te verrichten[2]. Hij noemt het loven van de HERE (met de daaraan voorafgaande reiniging; zie daarover bij vs. 6); daardoor voert hij een krachtige pleitgrond aan voor zijn gebed: als de HERE hem zou "wegrukken", vs. 9, zou het loflied, dat hij pleegt aan te heffen, verstommen, vgl. 6:6 enz.

6 *Ik was mijn handen in wat rein is:* veelal wordt vertaald: "Ik was mijn handen in onschuld", en gewoonlijk wordt dan in dat wassen een betuiging gezien, dat men onschuldig is; daarbij wordt dan vaak naar Matth. 27:24 (Pilatus) verwezen. M.i. gaat het echter in ons vers over een reiniging, zie vooral *73:*13, en ook Ex. 30:17 vv.; Deut. 21:6. Dan ligt meer voor de hand de vertaling: "in wat rein is" (het Hebreeuwse woord voor "reinheid" op te vatten als *abstractum pro concreto).* Bedoeld wordt blijkbaar een reiniging, waaraan zij, die aan een cultische plechtigheid wilden deelnemen, zich van te voren moesten onderwerpen, zie, behalve Ex. 30:17 vv., Ex. 19:10, 22; 1 Sam. 16:5 e.a. Ook bij deze opvatting betuigt de dichter hier, dat hij zich ver houdt van het kwaad: in tegenstelling met de goddelozen maakt hij op een wettige wijze en in oprechtheid gebruik van de door de HERE gegeven middelen om bevrijd te worden van de onreinheid, die op hem rust; zie ook de tegenstelling met vs. 10 (ook daar "handen"). — *ga rondom uw altaar: een* ommegang om het altaar, onder het zingen van dankliederen, wordt in de Wet nergens vermeld. Wel horen we van een gaan rondom het altaar bij de Baäls-cultus, 1 Kon. 18:26; zie voor de wettige cultus Ps. 68:25 vv., ook bv. het Misjna-tractaat *Tamid,* 7, § 3. In Israëls cultus waren blijkbaar meer ceremoniën in gebruik dan door de Wet worden voorgeschreven, zie Ps. 42:5; Jes. 30:29, zie ook op Ps. 24. Misschien is het bij deze uitdrukking van belang te bedenken, dat David, de koning spreekt: mogelijk had bij deze ommegang de koning een bijzondere functie.

---

[2] Het gaat hier om een moeilijke kwestie. Anderen aanvaarden, dat de dichter cultische handelingen noemt, die hij *op het punt staat* te verrichten. Men krijgt dan echter moeilijkheden met vs. 7; zie ook op vs. 6. Weer anderen zijn van mening: de dichter belooft, in de zekerheid der verhoring, *na de uitredding* deze handelingen te zullen volbrengen ("Ik zal wassen enz."). Bij de door mij aanvaarde opvatting passen deze verzen echter beter in het verband: de tegenstelling met vs. 4 v. komt beter tot haar recht; de uiting van de zekerheid der verhoring past beter aan het slot, zie vs. 12; het beroep op de *cohortativus* in vs. *6b* kan niet beslissen, zie *Gesenius-Kautzsch,* § 108, *g.*

[275]

7 *terwijl ik luidkeels een loflied doe horen, en al uw wonderen vertel:* bij "loflied" (zie Inleiding, § 9) en "wonderen" (d.i. grote, opzienbarende daden) zullen we niet aan een speciale, pas ervaren uitredding behoeven te denken; dit vers spreekt ons er van, dat blijdschap, die dikwijls een uitbundig karakter droeg, veelszins Israëls eredienst kenmerkte; in de psalmen vinden we er vele sporen van. — *luidkeels: zie* op 3:5.

8 de *plek van uw huis en de plaats* van de *woning uwer heerlijkheid:* de breedheid van de uitdrukkingswijze zal moeten dienen om uitdrukking te geven aan de eerbied van de dichter; in 's Heren huis, waar zijn heerlijkheid, zijn Majesteit woont, mag hij niet komen, maar wel mag hij vertoeven op de plaats, v/aar dat huis staat opgericht; zie ook op 5:8. — *heerlijkheid:* zie op 3:4; het hier gebruikte Hebreeuwse woord duidt speciaal de lichtende wolk aan, die 's Heren aanwezigheid kenbaar maakte, zie Ex. 16:10 enz.; het is de vraag, of die wolk zich ook in de door David gespannen tent Vertoonde; het woord wordt trouwens ook in ruimere zin gebruikt, zie op 19:2; misschien is het van belang er op te wijzen, dat speciaal in verband met de ark 's Heren "heerlijkheid" genoemd wordt zie 24:7; 1 Sam. 4:21; 1 Kon. 8:10 v.

9-11 De dichter heeft in vs. 1-8 inleidende beden, vs. 1a, 2, doen horen en voorts op een uitvoerige wijze zijn oprechtheid betuigd. Nu komen weer eigenlijke beden, vs. 9a, 11*b*. We kunnen vs. 9 v. het centrale gebed noemen, zie bv. op 7:*9b,* 10. De dichter zal door zijn tegenstanders er van beschuldigd zijn, dat hij gemene zaak maakte met de goddelozen; als deze beschuldiging juist was, liep hij gevaar "de dood van de goddeloze", vgl. Num. 23:10, te sterven; in het voorgaande heeft hij uitvoerig betuigd, dat de beschuldiging vals is, en zo heeft hij de weg vrij gemaakt voor de bede van vs. 9 v.: "ruk mij niet weg, alsof ik een zondaar was". Behalve heden bevatten deze verzen een nadere tekening van de goddelozen, vs. *9b,* 10, en een nieuwe betuiging van oprechtheid, vs. 11*a*. Vooral hier rijst bij de tekening van de zondaars (zie speciaa.1 vs. 10*b*) de vraag: worden hier zonden genoemd, waarvan de dichter werd beschuldigd, of doelt de dichter bij deze schildering op zijn tegenstanders, of wordt hier meer in het algemeen een kenschetsing van goddeloze mensen gegeven? In feite is dit een vrij algemene tekening, maar toch mogen we de twee andere mogelijkheden, die genoemd werden, zeker niet buitensluiten.

9, 10 Vgl. 28:3, ook Gen. 18:23 vv. De veronderstelling van deze bede is, dat de zondaren door een plotselinge, althans ontijdige dood zullen worden weggerukt. *mannen vol bloedschuld:* zie op 5:7; vgl. ook bv. 2 Sam. 15:7 v. — *schanddaad:* het hier gebruikte woord betekent speciaal "ontucht, bloedschande", maar wordt ook in ruimere zin gebruikt. — *wier rechterhand vol is van omkopingsgeschenken:* vgl. 15:5; [276] omkopingsgeschenken, steekpenningen dienden om rechters om te kopen, vgl. Ex. 23:8 enz., maar deden ook dienst in het politieke leven, vgl. 1 Kon. 15; 19; 2 Kon. 16:8 e.a.; bedoeld kunnen worden mensen, die zich laten omkopen, of mensen, die, omdat ze altijd bezig zijn misdaden te plegen, steeds er op uit zijn, iemand om te kopen; we behoeven tussen deze twee mogelijkheden geen keus te doen. In de tijd, dat David aan Sauls hof was, in de tijd van de opstand van Absalom, van Seba enz., zullen omkopingsgeschenken hun invloed hebben doen gelden, en zal David er van beschuldigd zijn, met omkopingsgeschenken te werken.

11 In de onschuldsbetuiging en de beden van dit vers wordt het voorgaande samengevat. Vgl. met vs. *a* speciaal vs. 1*b. verlos mij:* eigenlijk "koop mij los". — *wees mij genadig:* zie Inleiding, § 9; hoezeer de dichter van zijn "recht" overtuigd is, hij moet toch een beroep doen op de neerbuigende gunst van de Koning-rechter.

12 Vgl. Inleiding, § 4, II, E. In vs. a ziet de dichter de verhoring reeds vóór zich, in vs. *b* uit hij de gelofte van een danklied (wat de zekerheid der verhoring in zich sluit). *Mijn voet staat op effen grond:* zodat ik zonder moeite en zonder gevaar kan gaan, zie 27:11; 143:10, ook Jes. 40:4 e.a., en vgl. van *Deursen,* a.w., pag. 79. — *samenkomsten:* nl. van Israël als gemeente, vgl. 68:27; hier wordt een woord gebruikt, dat stamverwant is aan het woord, dat in vs. 5 door "bijeenkomst" werd vertaald; men lette op de tegenstelling. — *prijzen: zie* op 16:7.

Psalm 27

1. Van David.

I *a*. De HERE is mijn licht en mijn bevrijding;
voor wie zou ik vrezen?
De HERE is de vesting van mijn leven;
voor wie zou ik schrikken?

2. Als boosdoeners op mij afkomen,
om mijn vlees te eten,
zijn het mijn benauwers en mijn vijanden,
die struikelen en vallen.

3. Wanneer een leger zich tegen mij legert,
vreest mijn hart niet;
wanneer zich een oorlog tegen mij verheft,
toch ben ik vertrouwend. [277]

b. 4. Eén ding heb ik van de HERE begeerd,
dat zoek ik:
te wonen in het huis van de HERE
alle dagen van mijn leven,
om de lieflijkheid van de HERE te aanschouwen,
en in zijn heiligdom onderzoek te doen.

5. Want Hij verbergt mij in zijn hut
op de dag van het kwaad;
Hij doet mij schuilen in de schuilplaats van zijn tent;
hoog op een rots plaatst Hij mij.

6. Zo heft zich nu mijn hoofd omhoog
boven mijn vijanden, die rondom mij zijn;
en ik wil in zijn tent offeren
offers met geschal,
ik wil zingen en psalmzingen voor de HERE....

II *a*. *1.* 7. Hoor, HERE: luidkeels roep ik,
en wees mij genadig en antwoord mij.

2. 8. Van U komt, zegt mijn hart, het [bevel]: zoekt mijn gelaat;
uw gelaat, HERE, zoek ik;

9. verberg uw gelaat niet voor mij.

3. Wijs niet in toorn uw knecht af,
Gij, die mijn hulp geweest zijt;
verstoot mij niet en verlaat mij niet,
God van mijn bevrijding.

4. 10. Ja, mijn vader en mijn moeder — zij verlaten mij,
en de HERE — Hij neemt mij op.

b. *1.* 11. Leer mij, HERE, uw weg
en leid mij op een effen pad
om mijner vijanden wil.

2. 12. Geef mij niet over in de begeerte van mijn benauwers,
want valse getuigen verheffen zich tegen mij, en wie geweld uitblaast.

3. 13. Als ik niet geloofde
het goede van de HERE te zullen zien
in het land van de levenden...!

c. 14. Wacht op de HERE,
wees sterk en uw hart zij krachtig,
ja wacht op de HERE.

[278] In deze psalm spreekt niet een willekeurige Israëliet, die worstelt met persoonlijke vijanden, maar een koning, een leider, zie vs. 1 ("vesting"), 3, 4 (zie daar), 9 ("uw knecht"). Er is geen reden, hem aan David te ontzeggen.

In welke situatie is hij ontstaan? Deze vraag is niet met zekerheid te beantwoorden. 'k Zou de suggestie willen doen, dat hij gedicht is voor de troonsbeklimming van de koning, zie op Ps. 2, ook op Ps. 20 en 21. Deze suggestie sluit zich aan bij de toevoeging van de LXX in het opschrift: "vóór het gezalfd worden"; hierin kan een oude traditie bewaard zijn. Vs. 10 pleit m.i. voor deze suggestie; zie de uitlegging. Ook kan de eenheid van de psalm bij deze opvatting op een goede wijze gehandhaafd worden, zie beneden. Alle uitspraken, die de psalm bevat, passen goed bij deze gelegenheid. Vs. 14 pleit althans voor een cultische opvatting, zie t.p. Vs. 4 geeft enige, maar niet een onoverkomelijke moeilijkheid, als men bepaald aan Davids zalving (vgl. 2 Sam. 2:4; 5:3) wil denken, zie de uitlegging.

Er kunnen ook andere, verwante mogelijkheden genoemd worden: 1° de psalm is gedicht voor de verjaardag van de koning, of voor de gedenkdag van zijn troonsbestijging, vgl. Hos. 7:5; 2° de psalm is niet gedicht, maar wel gebruikt voor de troonsbeklimming. De drie genoemde mogelijkheden kunnen ook op verschillende wijze gecombineerd worden.

Bij een dergelijke opvatting is het niet noodzakelijk aan "actuele" vijanden te denken. De dichter zal zowel eventuele binnenlandse als buitenlandse vijanden op het oog gehad hebben. Bij het "valse getuigen" van vs. 12, zie ook op vs. 2, bedenke men, hoezeer koning David aan laster blootgesteld geweest is, vgl. bv. 2 Sam. 15:1 vv.; 16:8.

De psalm bestaat uit twee delen, waartussen een aanmerkelijk verschil bestaat. In het eerste deel, vs. 1-6, overheersen de vertrouwensuitingen, in het tweede, vs. 7-14, de smekingen; het eerste deel spreekt over de HERE, het tweede tot de HERE, zie echter ook vs. 10, 13 v.

We moeten het verschil echter niet te groot voorstellen. In het eerste deel ontbreekt de bede niet, zie vs. 4, in het tweede deel niet de vertrouwensuiting, vs. 10, zie ook op vs. 9 en vs. 13. Beide delen veronderstellen dezelfde situatie: ook bij het eerste deel zijn de vijanden rondom, vs. 6 en *passim.* Misschien klaagt het eerste deel, evenals het tweede, zie vs. 12, over laster, zie op vs. 2. Het "zoeken" van vs. 4 correspondeert met het "zoeken" van vs. 8.

De vraag, of de psalm als één geheel gedicht is, is m.i. van weinig betekenis, zie ook op Ps. 19. Hij is ons als een eenheid overgeleverd; zo moeten we hem uitleggen, en dat kan ook op een ongekunstelde wijze.

Er zijn verschillende mogelijkheden. Bij een cultische [279] plechtigheid, als boven genoemd, was het zeer passend, dat eerst de vertrouwensuitingen, de jubel van vs. 1-6 werd uitgesproken, en dat daarna de smeekbeden van vs. 7 vv. werden opgezonden; tussen het ene en het andere kunnen offers zijn gebracht, zie op vs. 6.

Mocht deze psalm niet voor een dergelijke plechtigheid zijn bedoeld, maar een gebed zijn in een acute noodtoestand, dan ging de jubel van vs. 1-6 vooraf, om te dienen als pleitgrond voor het gebed van vs. 7 vv. Zie Inleiding, § 5, IV.

Vs. 6 vormt de overgang tussen de twee delen, zie t.p.

"Hier juicht een stout en stoer geloof, — hier jammert een zwakke hulpeloosheid.

Hier staat kloek en schrap een uitdagende moed, — hier schuilt en bukt als voor felle slagen een beklemmende angst" (*A. Rinkel,* a.w., pag. 146).

Van alle psalmen is het geloof de dragende en stuwende kracht, maar Ps. 27 kan toch wel, evenals bv. Ps. 46, bij uitstek een lied van het geloof genoemd worden. Men zie vs. 13, waar de onmisbaarheid van het geloof *tot* uitdrukking komt op een wijze, die diepe weerklank heeft gevonden. Men zie ook vs. 1-3: hier uit zich een krachtig, mannelijk, vrolijk geloof. Het is geen jeugdige onbezonnenheid, die hier spreekt. De dichter weet, dat er allerlei dreigingen zijn, maar met — ja, "een uitdagende moed" treedt hij ze tegen.

Maar het geloof drijft niet alleen tot vertrouwen en jubel. Er is in onze psalm ook het diep ootmoedige smeekgebed, zie bv. vs. 9, en de klacht, vs. 126. We moeten de afwisseling van jubel en bede in deze psalm niet toeschrijven aan het op en neer golven van de gevoelsontroeringen, zie boven. Maar dat neemt niet weg, dat deze psalm ons voor ogen stelt, hoe in het hart van de gelovige jubel en smeking vlak bij elkaar kunnen liggen; vgl. ook Ps. 42 v. Er is in deze psalm iets, dat ons doet denken aan de uitspraak van de man uit het Evangelie-verhaal: "Ik geloof, kom mijn ongeloof te hulp" (Marc. 9:24). "De Christen is er altijd; en hij is er nooit", *Iz. van Dijk.*

We kunnen niet zeggen, dat het bevrijd van vrees zijn, waarin vs. 1-3 juicht, bv. in vs. 9 en vs. 12 verloren is gegaan, dat "angst" zich van de dichter heeft meester gemaakt. Maar het staat wel zo, dat in het tweede deel andere aspecten zichtbaar worden dan in vs. 1-3. Vs. 1 - 3 jubelt er in, dat de dichter met Gods hulp elke vijand moedig tegemoet kan treden. Maar in het vervolg, ook reeds in vs. 4, komt aan het licht, dat Gods hulp nooit een vanzelfsprekende zaak is of wordt. Alleen van Gods *genade* is hulp te verwachten, vs. 7. Er is het gevaar, dat de dichter van Gods weg afdwaalt, vs. 11, Gods toorn wakker roept, vs. 9. Zo is Gods hulp alleen te verwachten in de weg van het diep ootmoedige smeekgebed, waarbij ook de klacht [280] over het woeden van de vijanden zijn plaats krijgt, vs. 12: de dichter is wel sterk in zijn God, maar als hij aan zichzelf zou worden overgelaten, is er de barre hulpeloosheid. — Wordt zo in het vervolg duidelijk, welke veronderstellingen de taal van vs. 1-3 heeft, aan de andere kant klinkt het vertrouwen van vs. 1-3 door heel de psalm heen. Evengoed als vs. 1 de HERE "mijn bevrijding" noemt, spreekt vs. 9 van "God van mijn bevrijding". Het bidden geschiedt wel in diepe ootmoed, maar is geen onzeker avontuur. Door heel het gebed heen worden pleitgronden aangevoerd, die de dichter het recht geven de verhoring te verwachten. Zie ook vs. 10, 13.

Er moge hier nog op gewezen worden, dat op treffende wijze tot uiting komt, welk een grote waarde de cultus en de cultusplaats voor Israël had, zie vs. 4-6.

Wat het meer dan één maal gebruiken van hetzelfde woord betreft, vgl. Inleiding, § 7, IV, zie "bevrijding" in vs. 1 en 9, "vrezen" in vs. 1 en 3, "zoeken" in vs. 4 en 8 (twee maal), "gelaat" in vs. 8 (twee maal) en 9, "omhoog heffen" en "tent" in vs. 5 v., "verlaten" in vs. 9 en 10, "wachten" in vs. 14 (twee maal) enz.

1-3 Deze verzen bevatten de roemtaal van het geloof, dat alle vrees buitensluit; dit komt tot krachtige uitdrukking, doordat tot twee maal toe van het "niet vrezen" (vs. 1, 3) wordt gesproken. Vs. 1 geeft de hoofdgedachte: omdat de HERE zijn God is, kan hij elke vijand a.h.w. uitdagen, is er geen reden voor vrees. Door vs. 2 wordt nader uitgewerkt, waarom er geen reden is voor vrees, door vs. 3, hoever dat bevrijd zijn van vrees zich uitstrekt: het is er onder de ergste omstandigheden.

1 Vs. 1 en vs. 3 geven voorbeelden van een extern parallellisme, zie Inleiding, § 7, III, D. De dichter zegt niet, dat de HERE hem licht, bevrijding schenkt, hem in een vesting leidt, maar: de HERE *is* mijn licht (vgl. Mi. 7:8, en zie ook Ps. 112:4; Jes. 10:17; Joh. 8:12), mijn bevrijding, een vesting voor mij, zie op 18:3. Het *"mijn* licht enz." past speciaal in de mond van een koning, zie op 3:8. *licht:* beeld van heil, bevrijding, geluk, vgl. 97:11 e.a., zie ook op 4:7. — *vesting: zie* voor deze vertaling Richt. 6:26; Jes. 23:4 enz.; elders heeft het hier gebruikte woord een algemenere betekenis, zie 60:9 e.a.; vgl. ook op 31:3. — *vesting van mijn leven: een* vesting, waar mijn leven veilig is; zie ook 18:3 (waar echter in het Hebreeuws een ander woord staat).

2 Omdat de HERE zijn licht, zijn bevrijding, zijn vesting is, lopen alle aanslagen van zijn vijanden op niets uit. om *mijn vlees te eten:* op de achtergrond staat wel de [281] vergelijking van de vijanden met wilde dieren, zie ook "op mij afkomen", vgl. 7:3; 17:12 enz.; misschien betekent de uitdrukking in het algemeen "te gronde richten", maar het is ook mogelijk, dat speciaal een door laster te gronde richten aangegeven wordt, zie vs. 12, vgl. Job 18:13;

19:22 e.a.[1]. — *zijn het enz.:* niet de dichter, zoals hun bedoeling was, maar zij zelf, vgl. bv. 7:15 vv.

3 Dit vers geeft een nadere uitwerking van het: "voor wie zou ik vrezen, schrikken" in vs. 1. Zie voor dit vers op 3:7. *toch:* anderen "hierop", zie echter 78:32.

4-5 De veiligheid, waarin vs. 1-3 roemen, wordt vooral gevonden in het heiligdom, vs. 5; hierbij is te bedenken, dat het verkeren in het heiligdom zijn zin vindt in het verkeren in Gods gemeenschap. Daarom wordt de dichter overheerst door de begeerte in het heiligdom te wonen, vs. 4. Vs. 6 zet het roemen in de veiligheid, die het heiligdom biedt, voort en vormt de overgang tot het vervolg.

4 De dichter gaat nu niet tot een ander onderwerp over: bij het "wonen in het huis van de HERE" denkt hij ook, denkt hij speciaal, zie vs. 5, aan de beveiliging, die daardoor geboden wordt; daarom kan hij ook spreken van "Eén ding". Toch is het onderwerp van vs. 4 niet precies gelijk aan dat van vs. 1-3. Aan de ene kant is de bescherming, die vs. 1-3 verwachten, niet gebonden aan het heiligdom: daarvoor spreken deze verzen te absoluut. Aan de andere kant verwacht de dichter van het wonen in het heiligdom meer dan alleen bescherming: dat blijkt uit vs. 4. — Het verblijf in het heiligdom biedt beveiliging: een treffend voorbeeld daarvan is, dat het heiligdom in bepaalde gevallen na het plegen van een misdrijf een asylplaats is, vgl. Ex. 21:14; 1 Kon. 1:50; 2:28.

Eén ding: dit is de exclusiviteit van het geloof en van de liefde, vgl. 73:25; Luc. 10:42; Phil. 3:13. *heb ik... begeerd, zoek ik:* de twee tijden, die hier gebruikt worden, omspannen samen heel het leven, vgl. *Delitzsch.* — zoe*le ik:* nl. in het gebed, vraag ik; vgl. vs. 8. — *huis van de HERE, heiligdom: zie* op 5:8. — te *wonen in het huis van de HERE alle dagen van mijn leven:* als deze woorden geheel letterlijk worden opgevat (zie ook het geborgen worden in de hut, de tent van de HERE, vs. 5), viel het hier beschreven voorrecht aan geen mens ten deel; het dichtst komt men bij een letterlijke opvatting, als men denkt aan dienaren van het heiligdom, of ook aan de koning: deze plachten in de buurt van het heiligdom te wonen en er regelmatig, dagelijks te komen; overigens werden dergelijke uitdrukkingswijzen blijkbaar ook in ruimere zin gebruikt, vgl. 15:1, zie verder daar. — *lieflijkheid:* voor de betekenis "lieflijk, bekoorlijk, aangenaam" [282] vgl. Gen. 49:15; Hooglied 7:7; Spreuk. 3:17 enz.; deze betekenis kon in bepaalde verbanden gemakkelijk overgaan in de betekenis "vriendelijk, gunstig gezind", vgl. 90 ; 17; Spreuk. 15:26 e.a.; in eik geval is het treffend, dat dit woord van de HERE wordt gebruikt: deze geduchte God openbaart zich aan zijn volk op een wijze, die het hart bekoort, waarin zijn vriendelijkheid zich uit; vgl. voor de gedachte 84:2-4, waar overigens niet hetzelfde woord wordt gebruikt. — om de *lieflijkheid van de HERE te aanschouwen:* de heiden aanschouwde zijn godheid in het heiligdom; dat gold niet voor de Israëliet; maar wel werd aan de Israëliet de lieflijkheid van de HERE door de cultische plechtigheden zichtbaar voor ogen gesteld; in deze uitdrukking komt duidelijk tot uiting, hoeveel de cultus voor de Israëliet betekende. — *onderzoek te doen:* nl. naar de wil van de HERE, bv. door de priester te raadplegen, vgl. Lev. 13:36; 2 Kon. 16:15; het raadplegen van de HERE bv. vóór de strijd, waarvan herhaaldelijk melding gemaakt wordt, 2 Sam. 5: 18 v., 23 enz. (zie de Inleiding op Ps. 20), zal meer dan eens plaats gehad hebben in het heiligdom. De betekenis van dit woord staat overigens niet vast; anderen: (zijn heiligdom) te bewonderen.

Deze woorden passen zeker goed in de mond van de koning op de dag van zijn troonsbeklimming. Hij spreekt daarmee dan de wens uit, nooit van het heiligdom verdreven te worden, wat uiteraard een gevolg zou zijn van een overwonnen zijn door de vijanden; maar zijn woorden hebben een diepere zin: hij begeert de voortdurende bescherming door de HERE.

---

[1] Vgl. mijn "De 'werkers der ongerechtigheid' in de individuele Psalmen", 1939, pag. 109 v.

Wat Davids troonsbeklimming betreft, hij is tot twee maal toe in Hebron gezalfd, 2 Sam. 2:4; 5:3, en daar zal in die tijd een cultusplaats geweest zijn, vgl. 2 Sam. 15:7; zie verder de Inleiding.

5 Nu wordt het uitdrukkelijk uitgesproken, dat het verkeren in het heiligdom veiligheid biedt. Zoals bij de bespreking van vs. 4 reeds naar voren kwam, moeten we niet bij de letterlijke betekenis blijven staan: de HERE beschermt zijn gunstgenoot, ook al zou hij zich ver van het heiligdom bevinden, vgl. 91:1 enz. De hier gebruikte uitdrukkingen spreken van een innige gemeenschap tussen de HERE en de dichter. *verbergt:* zodat de vijand hem niet vinden kan, vgl. Ex. 2:2 enz. — *in zijn hut:* of "in een hut", vgl. 31:21; zie 76:3; Klaagl. 2:6, ook Ps. 18:12; Job 36:29, en zie op "tent" in ons vers; "een nietige tent kan de veiligste van alle schuilplaatsen zijn in de woestijn, wanneer de opname daarin betekent, dat de reiziger onder de machtige bescherming van een bedoeïenensjeik staat", *Davison* (bij Cohen). — *zijn tent:* vgl. vs. 6; 15:1; 61:5; 78:60; in de tijd van de tabernakel en van de door 2 Sam. 6:17 vermelde tent woonde God in een tent; maar "tent" werd ook wel gebruikt als algemene aanduiding van een woning, [283] vgl. 2 Kon. 12:16 enz.; zo werd ook "zijn hut", dat in letterlijke zin misschien het beste paste voor de tent van 2 Sam. 6:17, een aanduiding voor de tempel, zie Klaagl. 2:6. — *in de schuilplaats van zijn tent:* d.i. de schuilplaats, die zijn tent is, of die zijn tent biedt, vgl. 31:21 ("schuilplaats van uw aangezicht"), 61:5 ("schuilplaats van uw vleugelen") e.a. — *hoog op een* rots: zie op 18:3; men bedenke, dat bv. de tempel van Salomo op een rots was gelegen.

6 Door het "(om)hoog" en ook door het "tent" wordt dit vers aan het vorige verbonden. *Zo heft zich enz.: zie* op 3:4— *offers met geschal:* het hier bedoelde geluid kon zowel veroorzaakt worden door de menselijke stem, 1 Sam. 4:5 v. enz., als door muziekinstrumenten, Lev. *25:9 enz. Het* offeren ging soms gepaard met *zingen* en/of het bespelen van instrumenten, bv. het *blazen* op trompetten, vgl. Num. 10:10, ook 2 Kron. 29:27 v.; Num. 10:10 noemt als doel het de aandacht van de HERE vragen; *Eerdmans* herinnert er aan, dat op het hoogtepunt van de mis een bel geluid wordt; zie nog beneden en op 33:3.

Hoe deze psalm ook opgevat wordt, in de vorm, waarin hij ons is overgeleverd, vormt dit vers een zekere overgang tot het vervolg. Vooral als deze psalm gebruikt werd bij de troonsbestijging, kunnen we ons goed voorstellen, dat na het reciteren van vs. 1-6 offers werden gebracht. Dit zullen dankoffers zijn geweest, maar ook offers, die bestemd waren om de gunst van de HERE te verkrijgen, zie 20:4; 1 Sam. 7:9 enz.; daarbij paste een gebed als dat van vs. 7 vv.; men bedenke hierbij, dat het "geschal" van ons vers niet bepaald als een feestelijk geluid bedoeld behoeft te zijn, vgl. Zef. 1:16 enz. Het voornemen "ik wil zingen en psalmzingen voor de HERE" heeft in het reciteren van vs. 1-6 reeds een aanvankelijke vervulling gevonden, zie op 18:50, en wordt verder ten uitvoer gebracht in het reciteren van vs. 7 vv.; hierbij moet iets soortgelijks bedacht worden als bij "geschal"; "zingen en psalmzingen" behoeft niet bepaald op het ten gehore brengen van dankliederen te slaan, vgl. 88:1 e.a.

7-14 Zie de Inleiding. Nu begint het smeekgebed, waarbij in vs. 7-9, 11 v. de HERE wordt aangesproken. Op de dag van de troonsbeklimming was niet minder plaats voor de smeking dan voor de jubel, zie overigens ook vs. 10. De overtuiging, dat de HERE helpen zal, vs. 1 vv., maakt de bede om zijn hulp geenszins overbodig, zie op 21:14. — Vs. 7-9 bevatten smekingen, vs. 10 geeft uiting aan de zekerheid der verhoring; vs. 13 v. brengen weer smekingen, vs. 13 spreekt weer van *de* zekerheid der verhoring; vs. 14 heeft een aparte plaats. De gebeden van vs. 7-9 zijn van algemene aard; die van vs. 11 v. hebben een meer speciale inhoud: zij vragen om onderricht in de weg van de HERE en om bescherming tegen de vijanden. Zie verder de uitlegging.

[284]

7 Inleidend gebed. *Hoor:* de dichter vraagt Gods aandacht, vgl. 5:2 vv. enz. — *luidkeels: zie* op 3:5. — *wees mij genadig:* zie Inleiding, § 9; de dichter weet, dat hij aangewezen is op

Gods onverdiende gunst; zie ook het "in toorn" van vs. 9 en zie op vs. 11.

8, 9 Het inleidende gebed van vs. 7 wordt uitgewerkt door de smekingen van vs. 8, 9a en van 9*b-e.* Telkens vraagt de dichter, dat de HERE zijn hand niet van hem af zal trekken.

8, 9a Men kan *"het gelaat zoeken"* van de menselijke koning, 1 Kon. 10:24, ook van de hemelse Koning, 24:6; 105:4; 2 Sam. 21:1 e.a., om Hem te raadplegen, om hulp van Hem te begeren; Gods gelaat werd speciaal gezocht in de cultus, Ex. 33:7 e.a., zie ook op 9:11; 11:7. — De dichter zoekt Gods gelaat; hij spreekt uit, dat hij dat doet overeenkomstig Gods eigen bevel; dan kan hij ook met des te meer aandrang vragen, dat God zich zal laten vinden. — *Van U komt enz.:* zie voor deze vertaling *Noordtzij, Weiser;* er worden verschillende andere vertalingen voorgesteld, bv.: "Van uwentwege zegt mijn hart: zoekt mijn gelaat". — *zegt mijn hart:* het goddelijke gebod vindt weerklank in het hart van de dichter, vgl. 16:7 e.a. — *zoekt mijn gelaat:* dit is een genade-vol bevel; het is roeping het te doen, het is ook een voorrecht het te mogen doen, zie op 50:15. — *verberg enz.:* zie op 10:11.

9b-e De opeenhoping van beden, die hier en ook in het vorige wordt gevonden, geeft aan het geheel een dringende klank; vs. 7 spreekt positief, vs. 9 negatief. Men bedenke, dat de HERE Saul wel in zijn toorn heeft weggestoten en verworpen. We kunnen ook hier spreken van een extern parallellisme, zie Inleiding, § 7, III, D. *Wijs niet .. . af:* stoot niet weg, vgl. Spreuk. 18:5; Jes. 10:2. — *in toorn:* de dichter is zich bewust, dat er veel in zijn leven is en zal komen, waardoor Gods toorn kan worden gaande gemaakt, zie op vs. 11. — *uw knecht: zie* op 18:1; het gebruik van dit woord bevat een pleitgrond. — *Gij, die mijn hulp geweest zijt; God van mijn bevrijding:* hiermee pleit de dichter op de hulp, die hij tot nu toe van God heeft ontvangen; God zal zichzelf toch niet ontrouw worden. — *verstoot mij niet:* verwerp mij niet, vgl. 1 Sam. 12:22 enz. — God *van mijn bevrijding:* vgl. vs. 1; mijn God, die mij bevrijdt, zie op 18:3.

10 Als deze woorden door de koning bij de troonsbeklimming zijn gesproken, is de bedoeling deze: door de aanvaarding van het koninklijke ambt zijn de natuurlijke banden van vlees en bloed a.h.w. losgemaakt, maar de HERE wordt nu wat vroeger zijn vader en moeder voor hem waren, vgl. Deut. 33:9; Ps. 2:7, en zie op 22:10 v.; vgl. ook een uitspraak als die van Matth. 12:49[2]. Veelal vindt men in deze [285] uitspraak een spreekwoordelijke uitdrukking voor uiterste verlatenheid, vgl. Jes. 49 :14v., ook Job 19:13 vv. *mijn vader* en *mijn moeder:* zelfs zij. — *verlaten mij:* geeft een verbinding met vs. 9, zie "verlaat mij niet"; zijn vader en moeder verlaten hem, dan kan de HERE hem toch niet verlaten. — *neemt mij op:* het hier gebruikte woord betekent: verzamelen, inzamelen, (in zijn huis) opnemen, bv. een verdwaald dier, Deut. 22:2, een vrouw, 2 Sam. 11:27, hier wel z.v.a. adopteren.

In dit vers komt tot uiting, hoe nodig het is, dat de HERE niet verlaat, spreekt ook de zekerheid der verhoring.

11, 12 Opnieuw verheft zich het gebed. Nu wordt het bid-den concreter. We kunnen zeggen, dat deze verzen het centrale gebed van deze psalm bevatten, zie op 26:9 v. e.a., en dat de voorgaande verzen, vs. 7-10, of zelfs vs. 1-10, de inleiding op dit gebed vormen, vgl. Inleiding, § 5, IV.

11 Zie voor dit vers op 5:9; 25:4. Misschien kan gezegd worden, dat hier bij vs. a in de eerste plaats gedacht is aan een wandelen naar de geboden van de HERE, bij vs. *b* aan een liefderijk geleid worden door de HERE. *effen:* zie op 26:12; de weg van de HERE is een effen pad. — *om mijner vijanden wit:* zie op 5:9.

Eerst nu, in vs. c en vs. 12, komen de vijanden ter sprake: "het geloof werkt van binnen naar buiten, niet omgekeerd" (*Weiser).* Aan het spreken over de vijanden is voorafgegaan de

---

[2] Vgl. A. Bentzen, Messias, Moses redivivus, Menschensohn, 1948, pag. 20.

bede om onderricht in de wegen van de HERE. Dat is dan ook het belangrijkste en het meest omvattende: als de dichter van de weg van de HERE zou afdwalen, zou hij de toorn van de HERE, zie vs. 9, wakker roepen, zou hij ook niet op bevrijding uit de hand van de vijanden mogen rekenen. Deze dichter weet, dat *hij* alleen, *wanneer de* HERE hem *leidt, de goede weg* zal bewandelen.

12 Zie de Inleiding. Over de vijanden, die door vs. 11c ter sprake zijn gebracht, wordt nu uitvoeriger gehandeld. *Geef mij niet* over *in de begeerte:* geef mij niet prijs aan de lust, vgl. 41:3. — *getuigen:* het hier gebruikte woord duidt aan iemand, die de toedracht van een zaak kent en zo voor het gericht of anderszins als getuige optreedt; het komt hier en elders, zie bv. Job 16:8; Mal. 3:5, dicht bij "aanklager". — *valse getuigen:* getuigen van leugen, vgl. Ex. 20:16 e.a., zie Inleiding, § 9; omdat het "valse getuigen" zijn, kan de dichter zich op God beroepen, zie ook het "geweld" in het vervolg. — *wie geweld uitblaast: de* begeerte, de dichter geweld aan te doen, brengt hem in zulk een heftige gemoedsbeweging, dat hij er van blaast, hijgt, vgl. ons "briesend van toorn", zie Hand. 9:1, ook op 10:5.

13 De nazin ontbreekt, vgl. Gen. 50:15; aangevuld moet worden: "hoe zou dan mijn toestand zijn!", "dan zou ik bezwijken"; het is, alsof de dichter zich het een ogenblik [286] indenkt, dat hij niet geloofde, en dan de zin niet durft voltooien. Een andere mogelijkheid is, dat de dichter bedoelt: "Voorzeker, ik geloof enz.", zie *Böhl, Köhler,* vgl. Num. 14:28 e.a.; dit element zal er in elk geval ook inliggen; bedenk: het Hebreeuwse woord, dat door "als" vertaald is, stelt een geval, dat niet werkelijkheid is.

geloofde: het hier gebruikte woord betekent "iemand, iets voor vast, voor betrouwbaar houden", of "zichzelf vast maken door, zich houvast geven aan"[3]; zie voor "betrouwbaar" Inleiding, § 9. — *het goede van de HERE:* samenvattende uitdrukking voor door de HERE geschonken voorspoed, heil enz. — *zien:* z.v.a. "ondervinden, smaken", vgl. op 16:10; in het gebruik van het woord "zien" uit zich weer de voorkeur voor het concrete, die de Israëliet kenmerkt. — *in het land van de levenden:* vgl. 52:7; 116:9; Jes. 38:11 e.a.; staat tegenover het dodenoord; door deze toevoeging geeft de dichter uiting aan zijn vertrouwen, dat de HERE hem niet "op de helft van zijn dagen", 102:25, zal doen omkomen.

14 Vgl. 31:25. Het is goed mogelijk, dat hier de stem van een dienaar van het heiligdom klinkt, zie Inleiding, § 4, II, D. Anderen vinden hier een zelfaansporing van de dichter, vgl. vs. 8. *Wacht: zie* op 25:3; de herhaling van dit woord maakt de oproep bijzonder dringend. — *wees sterk en uw hart zij krachtig:* is wel in de eerste plaats een opwekking, om een krachtig vertrouwen op de HERE te hebben, maar dan ook, om in dat vertrouwen machtige daden te doen. — *uw hart zij krachtig:* wees krachtig tot in uw hart, tot in het centrum van uw bestaan, dus met heel uw persoon.

---

[3] Vgl. J. C. C. van Dorssen, De derivata van de stam ɔmn in het Hebreeuwsch van het Oude Testament, 1951, pag. 95 v.

Psalm 28

1. Van David.

I *a.* Tot U, HERE, roep ik;
mijn rots, wees niet doof voor mij,
opdat Gij niet tegen mij zwijgt,
en ik gelijk ben aan hen, die in de put zijn neergedaald.

2. Hoor de stem van mijn smekingen,
nu ik tot U om hulp roep,
nu ik mijn handen ophef
naar uw binnenste heiligdom. [287]

b. 3. Sleur mij niet weg met de goddelozen
en met de bedrijvers van ongerechtigheid,
die tot hun naasten "vrede" zeggen,
terwijl boosheid in hun hart is.

4. Geef hun naar hun doen
en naar de boosheid van hun handelingen;
naar het werk van hun handen geef hun,
vergeld hun naar hun gedrag.

II 5. Voorwaar, zij letten niet op de daden van de HERE
en op het werk van zijn handen:
Hij zal hen omverwerpen en niet bouwen.

III 6. Geprezen zij de HERE;
want Hij heeft gehoord de stem van mijn smekingen.

7. De HERE is mijn sterkte en mijn schild.
Op Hem heeft mijn hart vertrouwd, en ik werd geholpen.
Daarom jubelt mijn hart,
en met mijn lied wil ik Hem loven.

IV 8. De HERE is hun tot sterkte
en een vesting van bevrijdingen van zijn gezalfde is Hij.

9. Bevrijd toch uw volk
en zegen uw erfdeel
en weid hen en draag hen tot in eeuwigheid.

We kunnen deze psalm rekenen tot "de klaagliederen van een enkeling", vgl. Inleiding, § 5, III, C.

Uit vs. 2 valt af te leiden, dat de bidder zich in de voorhof bevindt. Ook de opbouw van de psalm pleit er voor, dat hij voor de cultus gedicht is. Het is mogelijk de psalm over verschillende "stemmen" te verdelen, en wel op deze wijze: in vs. 1-4 spreekt de bidder, in vs. 5 geeft een andere stem een antwoord, in vs. 6 v. dankt de bidder voor de verkregen hulp, in vs. 8 v. spreekt weer een andere stem, wel dezelfde stem als die van vs. 5, de stem van een dienaar van het heiligdom. Zie verder de uitlegging.

Bij deze opvatting bevat vs. 5 hetzij een speciale Godsspraak, die op de een of andere wijze verkregen is, zie op Ps. 20, hetzij een meer algemeen, maar toch ambtshalve gegeven, bemoedigend woord, zie op Ps. 12. Voor de eerste mogelijkheid pleit zowel [288] de inhoud van vs. 5 zelf, als de inhoud van vs. 6 v.: daarin wordt immers gedankt voor de verkregen hulp. Nu komt in vs. 6 v. in elk geval tot uiting iets van het vooruitgrijpen van het geloof: de hulp is immers nog niet metterdaad geschonken. Maar de meest bevredigende verklaring van dit vers krijgen we toch, als we aannemen, dat er een speciale belofte van goddelijke hulp aan voorafging.

Overigens moet in verband met de moeilijkheid, ons dit alles concreet voor te stellen en een gelegenheid te vinden, waarbij deze liturgie kan zijn uitgevoerd (zie de Inleiding op Ps. 20), toch ook gerekend worden met de mogelijkheid, dat deze psalm niet een eigenlijke liturgie is, maar dat we ook bij deze psalm te doen hebben met een nawerking, maar dan een zeer diepgaande nawerking van het cultische ritueel. In elk geval zal de psalm later gebruikt zijn zonder de cultische ceremoniën, die er eventueel oorspronkelijk aan ten grondslag lagen; een dergelijk gebruik maken we immers nog heden ten dage van dergelijke psalmen. Zie voor het ene en het andere Inleiding, § 4, II, D, E.

Als in vs. 8 een andere stem spreekt dan in vs. 6 v., is het "ik" van deze psalm de gezalfde; zie ook het opschrift.

Er is een soortgelijke kwestie als bij Ps. 26. Er wordt uitvoerig over de goddelozen gesproken. Er wordt niet gezegd, dat de bidder onder het doen der goddelozen te lijden heeft. Maar evenals bij Ps. 26, misschien zelfs in nog sterkere mate dan daar, ligt het voor de hand, dat het toch wel degelijk het geval is.

Over de goddelozen wordt weinig concreets gezegd. Het meest concrete is nog de beschuldiging van huichelarij, vs. 3; dit kan er op wijzen, dat het binnenlandse vijanden zijn, zie op 5:10.

Is deze psalm geboren uit een bepaalde, acute noodtoestand, of gaat het over vijanden, die telkens weer de koning bedreigen? Het eerste ligt het meest voor de hand. Uit vs. 1 valt het niet af te leiden, maar vs. 6 v. wijzen wel in die richting; vgl. ook vs. 3, zie daar en ook op 26:9.

Bij wijze van voorbeeld — meer is het niet — zij de mogelijkheid geopperd, dat David vóór de veldtocht tegen Seba (2 Sam. 20) een bidstond bij het heiligdom hield, en dat daarbij deze psalm werd ten gehore gebracht.

Voor de houding, die de dichter tegenover zijn vijanden inneemt (zie vooral vs. 4), vgl. Inleiding, § 8, II, C. De dichter leeft in de vaste overtuiging, dat de HERE de goddelozen zal verdelgen, vs. 3a, en dan gaat hij er ook om bidden, vs. 4, waarbij er sterke nadruk op valt, dat de straf een zaak van rechtvaardige vergelding is, zie op vs. 4. De ondergang van de vijanden wordt hiermee gemotiveerd, dat ze niet rekenen met de HERE, vs. 5. Het gaat niet over persoonlijke vijanden, maar over vijanden van de gezalfde van de HERE.

[289] Ook in deze psalm treffen we het verschijnsel, dat woorden op een opvallende wijze meer dan eens gebruikt worden, zie op vs. 4, 5, 6 v., 8, 9, vgl. Inleiding, § 7, IV.

1 Tot *U, HERE, roep ik:* de dichter dient zich aan, vraagt de aandacht van de HERE. — rots: zie op 18:3; 40:3. — *mijn rots:* zie op 3:8. — *wees niet doof:* voor de vertaling vgl. Mi. 7:16; anderen: wees niet stom, zwijg niet, vgl. 35:22; 50:3; in elk geval duidt het aan, evenals het volgende *"zwijgt",* dat God werkeloos is. — voor *mij, tegen mij:* letterlijk: "van mij af"; "wend U niet doof, zwijgend van mij af". — *opdat Gij enz.:* de bedoeling zal wel zijn, zie de Inleiding: "opdat het niet zo *blijft,* dat Gij zwijgt, en dat ik gelijk ben enz," — aan *hen, die in de put zijn neergedaald:* aan hen, die gestorven zijn, vgl. 30:4; 88:5; 143:7 enz., zie ook op 22:30; een "put" is een peervormige, soms verscheidene meters (Jer. 38) diepe uitholling in de rotsbodem, die dient om het water van de winterregens te verzamelen en te bewaren (*Köhler;* zie ook *van Deursen,* a.w., pag. 57 v., die spreekt van "de donkere cisterne met de vuilgroene, vieze slijkbodem."); mi. is in dergelijke uitdrukkingen "put", evenals "kuil", zie op 16:10, aanduiding niet van het graf, maar van de onderwereld. — *opdat . . . ik (niet) gelijk ben enz.:* vgl. 143:7; dikwijls is de voorstelling, dat wie in grote nood verkeert, in de onderwereld is afgedaald, zie op 9:14; 18:5-20; de hier gebruikte uitdrukking is misschien iets minder sterk, zie echter ook Jes. 14:10.

Met sterke aandrang vraagt de bidder de aandacht van de HERE: Hij zij niet doof. Dadelijk aan het begin van het gebed wordt tot uiting gebracht, hoe benauwend de nood is, waarin de bidder verkeert. En God zwijgt. . . Hij moge eindelijk luisteren gaan naar het gebed van

de dichter en te hulp komen: het is hoog tijd.

2 *stem: zie* op 5:3. — *smekingen: een* vragen om "genade", zie Inleiding, § 9. — *mijn handen ophef:* het opheffen der handen of handpalmen wordt in het O.T. vaak genoemd, zie ook 1 Tim. 2:8; het had plaats bij het smeken, zo hier en 141:2, maar ook bij het danken en loven, zie 63:5; 134:2; de geopende handpalmen werden naar de hemel of, zoals hier, naar het heiligdom geheven; het is een oeroud en wijd verbreid gebaar, zie bij *Gunkel.* De betekenis zal zijn, dat de spreker in dit gebaar zijn hart, vgl. Klaagl. 3:41, zijn ziel, zie op 25:1, zichzelf opheft tot de aangesprokene; het doel daarvan kan verschillend zijn; hier zoekt de dichter contact met God, om Hem zijn smeking voor te leggen. — *uw binnenste heiligdom:* letterlijk "uw heilige achterzaal", vgl. 1 Kon. 6:5 enz.; het "heilige der heiligen"; daar woonde God, daarheen strekte de dichter de handen uit.

[290] In dit vers gaat de dichter voort met het vragen van Gods aandacht. Hij bevindt zich blijkbaar in de voorhof.

3 Het gebed wordt nu concreter. De dichter dreigt ten onder te gaan, zie vs. 1, op een wijze als de goddelozen verdienen onder te gaan en ook inderdaad ten onder gaan. Hij bidt de HERE, hem het lot der goddelozen niet te doen delen, vgl. 26:9, zie daar, Gen. 18:23. De uitspraak van vs. *a, b* geldt van de goddelozen in het algemeen, maar de dichter denkt in het bijzonder aan zijn vijanden en in het vervolg, reeds in vs. *c, d,* spreekt hij speciaal over hen.

Dit is een eigenaardig begin van het eigenlijke gebed. We zouden verwachten, dat de bidder zou vragen om verlossing voor zichzelf, om bestraffing van zijn vijanden; hij vat deze beide zaken in één uitspraak samen, waarbij we getroffen worden door de vaste overtuiging, dat de goddelozen zullen vergaan. — Misschien moeten we ook rekenen met het besef van solidariteit, dat zich in het O.T. telkens zo sterk openbaart. De bidder, d.i. de koning, vgl. de Inleiding, ziet, dat een deel van zijn volk zich aan goddeloosheid overgeeft. De vrees kan hem bekropen hebben, dat de HERE wegens hun goddeloosheid hem en heel het volk zou verstoten. Zie verder de Inleiding[1].

Sleur mij niet weg: als een gevangene, een slaaf, of ook een veroordeelde naar de strafplaats, vgl. Job 24:22; Ez. 32:20. — *die tot hun naasten enz.:* men kan ook vertalen: "die met hun naasten over vrede spreken, vriendelijk spreken"; ze wensen hun naasten bij de begroeting en in de loop van het gesprek "vrede", heil en voorspoed, en onderwijl broeden zij op onheil, vgl. 62:5; dat het kwaad onder een mom van vriendelijkheid en welwillendheid wordt bedreven, is een in de psalmen veel voorkomend verwijt, zie op 5:10. — *in hun hart:* zie op 10:6.

4 De dichter bidt nu, dat de HERE hen straffen moge. Sterke nadruk valt op de wedervergelding, zie het drievoudige *"naar",* het *"vergeld* hun" en het *"boosheid"* in vs. 3 en vs. 4.

5 Dit vers legt de diepste wortel van de ongerechtigheid der vijanden bloot en kondigt hun ondergang aan; de uitspraak van vs. a en *b* motiveert de oordeelsaankondiging van vs. c. *zij letten niet enz.:* vgl. Jes. 5:12; zoals altijd ligt de diepste wortel van de ongerechtigheid der vijanden in hun verhouding tot de HERE, zie op 14:1. Ze rekenen niet met de HERE. Hier wordt niet gezegd, dat ze zich niet houden aan de bevelen, aan de wet van de HERE, maar dat ze niet letten op zijn doen. Bij "de *daden van de HERE, het werk van zijn* [291] *handen"* kunnen we hieraan denken, dat de HERE telkens weer de goddelozen straft, de rechtvaardigen zijn zegen doet ervaren, zoals dat in de leidingen van Israëls geschiedenis steeds opnieuw is gebleken; maar de dichter zal wel speciaal op bepaalde daden doelen,

---

[1] Sommigen leiden uit dit vers af, dat er een algemene ramp heerste, een epidemie bv. De dichter gaat er vanuit, dat daarbij de goddelozen zullen omkomen, en bidt, dat hij gespaard mag blijven. Van vs. 3 *a, b* kan men op deze wijze inderdaad een bevredigende verklaring geven, maar het is moeilijk bij deze opvatting het geheel van de psalm tot zijn recht te laten komen.

om een voorbeeld te noemen: hierop, dat de HERE Saul heeft verworpen, David verhoogd, of ook de opstand van Absalom heeft doen mislukken; vgl. 4:4. Er is hier een duidelijke tegenstelling met vs. 4. De vijanden maken het zich druk met "hun doen", met "het werk van hun handen", zie ook reeds vs. 3; het zou wijzer zijn, als ze letten op Gods "daden", op "het werk van zijn handen". — *Hij zal hen omverwerpen en niet bouwen:* vgl. Jer. 1:10; 18:7, 9; 24:6; de vergelijking van de goddelozen en hun doen met een huis staat op de achtergrond, zie ook Matth. 7:25 vv.

Er pleit veel voor, dat hier een andere stem, en dan wel die van een dienaar van het heiligdom, aan het woord komt. Dit vers, althans vs. c, geeft een antwoord op het voorgaande gebed. Hier wordt over de HERE gesproken, terwijl in het vorige tot Hem werd gesproken. Zo kan de overgang naar vs. 6 goed verklaard worden. Trouwens, alle aanwijzingen voor een cultisch karakter van deze psalm steunen elkaar natuurlijk wederkerig. Zie verder de Inleiding.

6,7 Zie de Inleiding. Hier wordt gejubeld in de verhoring van het voorgaande gebed. De dichter heeft gevraagd: "Hoor de stem van mijn smekingen", vs. 2; nu juicht hij: *"Hij heeft gehoord de stem van mijn smekingen".* Dit kleine danklied heeft in beknopte vorm alle elementen, die aan dit genre eigen zijn[2]: een inleiding, vs. 6a, en een slot, vs. 7 c, d, een "verhaal van de uitredding", vs. *6b, 7b,* en, als stralend middenstuk, een belijdenis, vs. 7a; elk zinnetje is zwaar geladen. Geprezen: vgl. 31:22 e.a.; zie op 16:7. — *mijn sterkte:* volgens de gewone opvatting moet men vertalen: "mijn sterkte, mijn kracht", vgl. 21:14 enz.; volgens *Köhler* moet men hier en op verschillende andere plaatsen, 21:2; Ex. 15:2 enz., vertalen door "mijn toevlucht"; zie nog op 18:2. — *mijn schild:* zie op 3:4. — *Op Hem heeft mijn hart vertrouwd:* in het dringende smeken van vs. 1 v., waarin geklaagd werd over het zwijgen van de HERE, kwam toch het vertrouwen tot uiting. — *Daarom jubelt mijn hart:* datzelfde hart, dat in de nood het vertrouwen niet verloren heeft; alleen "hart" reeds zou de hele persoon aanduiden, vgl. Inleiding, § 9, en nu de dichter naast "mijn hart" nog "mijn lied" noemt, geeft hij te duidelijker aan, dat hij met al wat in en aan hem is, de HERE looft. — *met mijn lied wil ik Hem loven:* letterlijk "uit mijn lied"; het door "loven" vertaalde woord kan ook "belijden" betekenen, zie Inleiding § 9; misschien is de bedoeling: "uit mijn lied wil ik de belijdenis doen opklinken". [292] — *wil ik Hem loven:* ik wil het en ik doe het, vgl. 18:50 enz., ook Inleiding, § 5, III, C, *f*.

8 Veelal verandert men de tekst, zodat er in plaats van *"hun"* "voor zijn volk" komt te staan. Wanneer men echter aanneemt, dat hier en in vs. 9 een andere stem spreekt dan in vs. 7, kan men het "hun" handhaven; bedoeld worden dan de bidder en de zijnen, waarbij men denken moet aan de gezalfde en het volk; ook is nog mogelijk, dat men vertalen moet: "hem" (vgl. *Gesenius-Kautzsch,* a.w., § 193, *f*), d.i. voor de gezalfde.

Bij deze opvatting spreekt hier dus weer een dienaar van het heiligdom, zie nog de Inleiding, die de liturgie besluit met een bevestiging van de belijdenis uit het danklied en een bede, vs. 9. *hun tot sterkte:* de bidder heeft het in zijn danklied uitgesproken, dat de HERE zijn sterkte is, vs. 7; deze spreker bevestigt dit en breidt het uit. — *een vesting van bevrijdingen van zijn gezalfde: zie* op 27 ; 1; een vesting, waar zijn gezalfde telkens weer bevrijding vindt. — *zijn gezalfde:* zie op 2:2.

9 Op deze belijdenis volgt nog een bede. Juist op grond van de belijdenis kan de bede oprijzen. Na alles wat er gezegd is, is er plaats voor een gebed. De bidder heeft reeds gejuicht: "ik werd geholpen", vs. 7; maar de daadwerkelijke hulp moet nog komen; trouwens, telkens weer zal er behoefte zijn aan de bevrijding en de zegen van de HERE. Zie nog op 14:7. — In de gehele psalm is bij de hier voorgedragen opvatting de gezalfde hoofdpersoon; in deze het geheel afsluitende bede wordt hij niet meer met name genoemd; de theocratische koning is er dan ook terwille van het volk; hij is trouwens in het "hen"

---

[2] Vgl. Inleiding, § 5, III, B en voorts *Gunkel-Begrich,* a.w., pag. *265* vv.

begrepen. Dit vers heeft duidelijk een priesterlijke klank, zie op 3:9. *Bevrijd:* dit woord schakelt de bede vast aan de belijdenis, zoals het "sterkte" vs. 8 aan vs. 7 verbindt. — *zegen:* zie op "geprezen" in vs. 6. — *uw erfdeel: zie* op 2:8; vgl. Deut. 32:9 enz.; het gebruik van dit woord bevat een pleitgrond, evenals trouwens reeds het *"uw* volk". — *weid hen en draag hen:* er wordt herhaaldelijk *gezegd, dat de* HERE het volk "draagt"; daar ligt niet altijd dezelfde voorstelling aan ten grondslag, zie Deut. 1:31 (een man zijn zoon), 32:11 (een arend zijn jongen); hier ligt wel aan het "dragen" evenals aan het "weiden" de voorstelling ten grondslag, dat de HERE de herder van Israël is, vgl. Jes. 40:11, zie verder Ps. 23:1 enz. — tot *in eeuwigheid:* zie op 5:12, ook op 18:51.

[293]

Psalm 29[1]

1. Een psalm; van David.

I *a.* Geeft de HERE, hemelingen,
geeft de HERE heerlijkheid en sterkte;
2. geeft de HERE de heerlijkheid van zijn naam;
werpt u voor de HERE neer in heilige pracht.

b. 3. De stem van de HERE: hij is over de wateren;
de God van de heerlijkheid: Hij dondert,
de HERE over de geweldige wateren.
4. De stem van de HERE: hij klinkt met kracht;
de stem van de HERE: hij klinkt met majesteit.
5. De stem van de HERE: hij breekt de ceders,
ja breken doet de HERE de ceders van de Libanon.
6. En Hij doet als een kalf de Libanon dansen
en de Sirjon als een jonge woudos[2].
7. De stem van de HERE: hij houwt vuurvlammen uit. . .
8. De stem van de HERE: hij doet de woestijn zich krommen,
zich krommen doet de HERE de woestijn van Kades.
9. De stem van de HERE: hij doet de hinden jongen werpen,
en hij ontschorst de bossen.

c. En in zijn tempel zegt alles: heerlijkheid. [294]

II *a.* 10. De HERE: op de hemeloceaan heeft Hij zich gezet
en nu zit de HERE als koning voor eeuwig.

b. 11. De HERE: sterkte geeft Hij aan zijn volk;
de HERE; Hij zegent zijn volk met vrede.

Vanouds is deze psalm genoemd de psalm van de zeven donderslagen. Het is zeker niet toevallig, dat het "de stem van de HERE" tot zeven maal — het heilige getal — weerklinkt. Ook buiten deze uitdrukking wordt de naam "HERE" herhaaldelijk gebruikt, zo vier maal in de vier inleidende versregels en vier maal in de laatste vier versregels.

De wolken zijn Gods wagens, de stormen zijn dienaren, de bliksems zijn pijlen, en zo is de donder de stem van de HERE, vgl. 18:14 enz. Overigens worden hier allerlei verschijnselen als gevolgen van de "stem van de HERE" genoemd, die niet door de donder worden bewerkt, zie vs. 5 enz.; misschien wordt zelfs de aardbeving als een gevolg van de stem van de HERE genoemd, zie op vs. 6. Men heeft dit een primitieve voorstelling genoemd, vgl. ons "door de donder getroffen"[3]. Het is van meer belang hierop te wijzen: als de HERE gaat spreken, wordt dat hoorbaar in het rollen van de donder, maar dan worden ook de stormen ontketend, schieten de bliksems neer enz.; daardoor kunnen de uitspraken van vs. 5 enz. verklaard worden. De dichter wilde telkens de uitdrukking "de stem van de HERE"

---

[1] Om te laten uitkomen, hoe sterk in deze psalm het trappenritme, zie Inleiding, § 7, IV, B, heerst, zijn de woorden, die meer dan eens worden gebruikt, gespatieerd gedrukt.

[2] M.i. moet de *mēm* van *wajjarqîdēm* worden opgevat als een *mēm affixum;* vgl. het gebruik daarvan in het Ugaritisch en het Akkadisch. Volgens de opvatting van de Masoreten moet de vertaling luiden: "En Hij doet ze dansen als een kalf, de Libanon en de Sirjon als een jonge woudos". Het is duidelijk, dat bij de door mij gekozen opvatting het parallellisme veel beter tot zijn recht komt (chiastisch parallellisme, vgl. Inleiding, § 7, V, A).

[3] Voor de verklaring, die in de Talmud van de donder gegeven wordt, zie *nog A. Cohen,* Le Talmud, vertaling van J. Marty, 1950, pag. 80 v.

gebruiken; en dan is het geen wonder, dat hij die uitdrukking in ruimere zin gebruikt.

De auteur bedoelt m.i. niet een bepaald onweer te tekenen, maar het onweer als telkens weer optredend verschijnsel, waarbij hem uiteraard wel trekken van een bepaalde onweersbui of van bepaalde onweersbuien voor de geest stonden.

Eerst duidt hij aan de werking van het onweer in het Westen, vs. 3; dat is niet toevallig: in het Westen pleegt het onweer op te komen. Vervolgens tekent hij de werking in het Noorden, vs. 5 v., en in het Zuiden, vs. 8, misschien ook in het Oosten, zie op vs. 9a, *b.* De dichter heeft bv. te Jeruzalem wel eens een onweer gadegeslagen, waarbij de hemel nu in deze windstreek, dan in gene door bliksems werd verlicht; dat kon bij hem de gedachte oproepen: nu gebeurt er iets in het Noorden, nu in het Zuiden enz.

Dat de HERE zijn stem verheft, de donder doet weerklinken, [295] heeft herhaaldelijk tot doel de verschrikking, de verdelging van zijn vijanden, de bevrijding van zijn volk, vgl. 18:14; Ex. 9:23; 1 Sam. 7:10 enz. Zo worden in deze psalm door het onweer getroffen niet het bouwland, de steden (der Israëlieten) enz., maar de zee, het hooggebergte, de woestijn, de bossen; misschien mogen dit vijandige machten worden genoemd, zie de uitlegging, in elk geval zijn het voor Israël dikwijls schrikaanjagende grootheden geweest.

In verband hiermee kan de mogelijkheid worden genoemd, dat in vs. 1 v. niet de "hemelingen", de engelen worden aangesproken, maar de "goden", de overwonnen afgoden van de heidenen, vgl. 138:1 enz.

Hier moet nog iets aan toegevoegd worden. Door het spreken van God zijn in den beginne de wateren bedwongen, is alles geschapen en geordend, zie Gen. 1; "voor uw dreigen vluchtten (de wateren), voor de stem van uw donder haastten zij zich weg", 104:7. Voor de dichter van deze psalm is de donder wel een herinnering geweest aan dit spreken Gods in den beginne, zie op vs. 10; ook doordat in deze psalm tot zeven maal toe de stem van de HERE weerklinkt, herinnert hij aan Gen. 1, waarin het getal zeven immers zulk een belangrijke functie heeft. En in elk onweer toont de HERE opnieuw, dat Hij heerst over alle machten.

Zo is de donder voor de vijanden van de HERE en van zijn volk een reden tot schrik, maar voor het volk van de HERE is de donder wel een reden tot diep ontzag, zie ook Ex. 19:16 enz., maar niet tot vrees; integendeel, *in de donder openbaart zich de grootheid van hun God, die zijn ontzagwekkende macht te hunnen behoeve aanwendt:* in de donder mogen zij beluisteren de strijdkreet van de geweldige Strijder, die hun te hulp snelt, vgl. vs. 11, en de donder spreekt hun er van, dat de HERE eens alle machten, die het leven onmogelijk maakten, heeft getemd, de wereld tot een voor de mens bewoonbare plaats heeft gemaakt, en dat Hij nog altijd die ordening van de wereld in stand houdt, vgl. vs. 10; misschien werkte tot die gedachtengang mee de ontspanning, die het onweer in de natuur pleegt teweeg te brengen, zie op vs. 11.

Hier wordt bezongen de heerlijkheid van de HERE, zoals die zich in het bijzonder in het onweer openbaart. De inleiding, vs. 1 v., roept de hemelingen op deze God te huldigen. Vs. 3-9*b* brengen de schildering van het onweer; dit is geen "objectieve" schildering: doordat telkens weer "de stem van de HERE" het onderwerp van de zinnen is, is deze schildering een hymne van een zeer bijzonder karakter. In vs. 9c keert het loflied terug tot het begin: aan de oproep van vs. 1 v. wordt gehoor gegeven; tevens vormt vs. 9c de overgang tot het slot: het onweer brengt allerwege schrik, maar in het heiligdom noopt het tot [296] aanbidding. Het slot, vs. 10 v., vervult in het geheel een zeer belangrijke functie: het duidt aan, in welke hoedanigheden de HERE zich door het onweer openbaart; het geeft antwoord op de vraag, waarom het onweer een openbaring van de heerlijkheid van de HERE is. Het onweer is herinnering aan Gods grote daden in den beginne en spreekt er van, dat God ook nu nog alle machten van de chaos beteugelt, dat Hij voor eeuwig als koning heerst, zie op vs. 10. En zo kan het slotvers, vs. 11, spreken van hulp en vrede: de kracht, die de HERE in het onweer openbaart, vs. 4, de sterkte, die de hemelingen roemend erkennen, vs. 1, geeft Hij

aan zijn volk; terwijl Hij alom door het onweer schrik en ontzetting teweeg brengt, zegent Hij zijn volk met "vrede", met veiligheid en heil[4].

Terecht spreekt *Weiser* bij deze psalm van de polariteit van het geloof. In deze psalm komt tot uiting het diep ontzag voor Gods geduchte majesteit, maar ook het vertrouwen, dat het bij deze geduchte God, en juist omdat Hij geducht is, veilig schuilen is.

In zekere zin kunnen we zeggen, dat alles uitloopt op de uitspraak van vs. 11. Maar dit mag ons niet verhinderen, het theocentrische van deze psalm te zien: deze psalm is een lofzang op Gods heerlijkheid, een heerlijkheid, die zich ook, die zich het schoonst openbaart in zijn goedheid voor zijn volk.

Tegenwoordig wordt door velen[5] aangenomen, dat deze psalm een omwerking is van een hymne op de West-Semitische dondergod Baäl-Hadad, die door de opgravingen in Ugarit beter bekend is geworden[6]. Inderdaad kunnen daar belangrijke argumenten voor worden aangevoerd. Veel van deze psalm kan dienst doen ter verheerlijking van een "dondergod"; en voorts, zie vs. 1 v.: de voorstellingswijze kan van polytheïstische oorsprong zijn, zie de Noot op de vertaling van vs. 6, zie op Sirjon in vs. 6. Als dit juist is, geeft deze psalm een bijzonder krachtige polemiek tegen de afgodendienst, en heeft het onophoudelijke gebruik van de naam HERE te meer betekenis: niet Baäl-Hadad, niet enige andere godheid, de HERE openbaart zijn grootheid in het onweer, Hem moet alles prijzen, Hij geeft zijn volk heil.

Afgedacht van de vraag, hoe de ontstaansgeschiedenis van deze psalm is, zal hij een dergelijke tegenstelling tot uiting brengen. De omwonende volken vergoddelijken de natuur. Baäl-Hadad is een gehypostaseerde natuurkracht. In Israël wordt de [297] natuur ontgoddelijkt. En juist daardoor wordt ze een heraut van de levende God.

Hymnen plachten bij het heiligdom ten gehore te worden gebracht, vgl. Inleiding, § 5, III, A. Het kan niet meer vastgesteld worden, voor welke gelegenheid deze psalm is gedicht. Gods grote daden werden regelmatig in de cultus gedacht. Gebeurde dat ook ten aanzien van de schepping? En werd ter gelegenheid daarvan deze hymne ten gehore gebracht?

Blijkens de toevoeging van de LXX in het opschrift heeft deze psalm dienst gedaan in de liturgie van de achtste dag van het Loofhuttenfeest. Voor gegevens in de Talmud aangaande het latere gebruik zie *Delitzsch* en Cohen. De psalm is opgenomen in de liturgie van de sabbat[7]. Zoals deze psalm, die het rumoer en de verschrikkingen van het onweer in al hun hevigheid vertolkt, eindigt met het woord "vrede", zo geeft de sabbat vrede na het rumoer en de strijd van iedere dag; vgl. *I. Abrahams* (bij *Cohen).*

Deze psalm doet aan het machtige onderwerp alle recht wedervaren. Vooral als we deze psalm in het oorspronkelijke lezen, is het ons, alsof we het rommelen van de donderslagen, zoals ze door de heuvels worden weerkaatst, horen. Het onophoudelijke gebruik van de naam "HERE", vooral in het zevenvoudige "de stem van de HERE", dient niet alleen om de hoofdgedachte met alle duidelijkheid naar voren te doen treden, maar heeft ook een klank-effect; de ene donderslag volgt op de andere.

Zo is er een zekere mate van eentonigheid in deze psalm, zoals dat juist passend is in een beschrijving van de donder. Dat deze psalm aan de andere kant toch ook een grote

---

[4] Volgens sommige uitleggers is er verband tussen het zevenvoudige "de stem van de HERE" in Ps. 29 en "de zeven donderslagen" van Openb. 10:3 v.; hiervoor pleit: dat de zeven donderslagen hun stemmen doen horen, heeft, naar aangenomen kan worden, ten gevolge, dat Gods volk wordt bevrijd, Openb. 10:6 v., vgl. daarmee Ps. 29:10 v.

[5] Voor de verwijzing naar enige literatuur zie bv. bij *Kraus.*

[6] Zie BE en ABE, s.v.

[7] Zie ook *Jac. van Nes*, Het Jodendom, 1933, pag. 306.

levendigheid heeft, bereikt de dichter zowel door de aanschouwelijke tekening van de gevolgen van het onweer: het breken van de cederen van de Libanon, het zich krommen van de woestijn enz., als door zijn knappe toepassing van de *parallellismus membrorum.* 'k Wijs op het effectieve chiasme in vs. 5 v., 8, 10 v., zie Inleiding, § 7, V, A; vgl. ook de onverwachte uitspraak van vs. 9c, zie daar, en zie op vs. 7.

Afzonderlijk moet nog vermeld worden het trappenritme, vgl. Inleiding, § 7, IV, B. Het kenmerkt deze psalm in sterke mate. Het leent zich dan ook bijzonder goed voor dit onderwerp. Aan de ene kant wordt daardoor de gewenste eentonigheid bereikt, zie vs. 3 v., aan de andere kant wordt de levendigheid er eerder door bevorderd dan belemmerd.

Dat het begin en het slot aan elkaar verbonden zijn door het woord "sterkte", is hier wel van een zeer rijke betekenis, zie op vs. 11. Vgl. ook "heerlijkheid" in vs. 1 v. en in vs. 9c, en zie op "majesteit" in vs. 4 en op "zich krommen" in vs. 8.

[298]

1, 2 Sterke overeenkomst met deze verzen vertonen 96:7 vv. (= 1 Kron. 16:28 vv.), maar daar worden aangesproken de "geslachten der volken", de "ganse aarde". *hemelingen:* deze uitdrukking komt ook 89:7 voor, een soortgelijke Gen. 6:2, 4; Job 1:6; 2:1; 38:7; m.i. worden door deze uitdrukking aangeduid wezens, die behoren tot de categorie der "goden", waarbij bedacht moet worden, dat het woord voor "goden" ook. gebruikt kan worden voor "bovennatuurlijke wezens" enz., zie op 8:6; de uitdrukking zal hier aanduiden wezens, die wij gewoon zijn "engelen" te noemen; zie voor een andere mogelijkheid de Inleiding. — *geeft de HERE heerlijkheid enz.:* erkent, dat de HERE heerlijk enz. is, looft zijn heerlijkheid enz.; deze uitdrukkingswijze vindt misschien haar oorsprong in de heidense voorstelling, dat de kracht enz. van de godheid vermeerderd wordt door de lofprijzing van de vereerders, zie op 16:7. — *heerlijkheid: zie* op 19:2. — *sterkte:* in het onweer openbaart zich speciaal Gods sterkte. — *de heerlijkheid van zijn naam:* de heerlijkheid, die zijn naam, d.i. Hijzelf, zie Inleiding, § 9, uitstraalt. — *werpt u voor de HERE neer: zie* op 5:8. — *in heilige pracht:* feestdos; wordt 2 Kron. 20:21, vgl. ook Ex. 28:2, bij de beschrijving van de aardse eredienst gebruikt, zie ook 110:3 e.a.; voor "heilig" zie Inleiding, § 9; wie deel neemt aan de eredienst van deze Koning, mag geen willekeurig gewaad dragen, vgl. 2 Kon. 10:22 e.a.

Meestal wordt aan het begin van een hymne de cultus-gemeente of een zangerkoor opgeroepen de HERE te loven, zie 33:1 enz., maar hier gaat de oproep uit tot de hemelingen, de engelen, vgl. ook 148:2; 103:20-22[8]; voor de lofzang der engelen vgl. ook Jes. 6:3. Dat deze hymne begint met een oproep tot de hemelbewoners, is niet verwonderlijk: de donder weerklinkt "in de hemel", vgl. 18:14, de bliksems worden aan de hemel gezien. Door deze oproep geeft de dichter aan zijn hymne een zeer indrukwekkend begin: op zulk een majesteitelijke wijze openbaart zich Gods heerlijkheid in het onweer, dat zelfs de hemelingen er diep van onder de indruk komen.

3 Het onweer komt op uit het Westen. Zo noemt de dichter eerst het rollen van de donder over de *wateren* van de Middellandse Zee. Vol eerbied spreekt hij uit, dat het de God *van de heerlijkheid,* zie op 24:7, is, die dondert. En als de echo, als het rommelen van de donder na de eigenlijke slag, klinkt het: *"de HERE over de geweldige wateren";* hierbij is te bedenken, dat "de geweldige wateren" telkens weer voorkomen als de machten van de chaos, vgl. Gen. 1:2 enz.; dat de stem van de HERE over de geweldige wateren weerklinkt, is openbaring van zijn heerschappij over die machten; ook uit dit **[299]** gezichtspunt is het zinvol, dat de wateren het eerst genoemd worden; zie verder op vs. 10.

4 Het onweer is opgekomen, en nu geeft de dichter eerst in twee zinnetjes "mit lapidarer Wucht und Kürze" (*Weiser) een* algemene tekening ervan. *met majesteit:* ongeveer hetzelfde woord is in vs. 2 met "pracht" vertaald.

---

[8] Vgl. *Gunkel-Begrich*, a. w., pag. 33 vv.

5-9 Hier worden bepaalde gevolgen van het onweer getekend. Vs. 5 v. schildert, wat in het Noorden gebeurt, vs. 8 spreekt over het Zuiden. Zie verder de Inleiding.

5 Voor het parallellisme zie Inleiding, § 7, III, C. *breekt:* blijkens de gebruikte werkwoordsvorm: telkens weer, de een na de ander; aan "de stem van de HERE" wordt toegeschreven, wat de bliksems en de stormwinden volbrengen, zie de Inleiding. — *ceders:* volgens *Köhler* is een andere, hogere boomsoort bedoeld, bv. de *abies Cilicia.* — de *ceders van de Libanon*[9]: vgl. 92:13; 104:16; Richt. 9:15; Ez. 31:1 vv. enz.; de ceders, in het bijzonder de ceders van de Libanon, zijn beeld van kracht en verhevenheid, maar voor 's HEREN kracht, zoals die zich in het onweer openbaart, kan geen schepsel standhouden, zie ook Jes. 2:13.

6 Volgens *Gunkel, Böhl* e.a. wordt hier en in vs. 8 de beschrijving gegeven van een aardbeving. Toegestemd moet worden, dat de bewoordingen van deze verzen er voor pleiten. Het spreken over een aardbeving past echter niet zo goed in het geheel van de psalm; en ondanks het in de Inleiding gezegde zou het enigszins bevreemden, dat het veroorzaken van een aardbeving hier aan "de stem van de HERE" zou worden toegeschreven. We kunnen aannemen, dat een uitdrukkingswijze, als in vs. 6 en 8 wordt gebruikt, oorspronkelijk diende ter beschrijving van een aardbeving, maar later, in dichterlijke overdrijving, dienst deed ter tekening van een onweer. De stormvlagen doen de machtige bomen schudden; de bliksemflitsen schieten neer; nu hier, dan daar zinkt een woudreus ter aarde; het is de dichter, alsof heel de natuur in beweging komt, alsof de berggevaarten dansen; vgl. 114:4, 6; Sirach 43:16 v. *Sirjon:* wordt in het O.T. alleen hier en Deut. 3:9 genoemd; blijkens laatstgenoemde plaats de Sidonische, Phoenicische naam voor de Hermon, vgl. 42:7; 89:13; 133:3 enz.; de naam is ook in de Ugaritische teksten gevonden; zie verder de Inleiding. — *woudos: zie* op 22:22. — De Libanon en de Hermon zullen door de omwonende volken als heilige bergen zijn beschouwd (de naam "Hermon" betekent de geheiligde berg), waarop zij heiligdommen zullen hebben gebouwd. De stem van de HERE doet deze "heilige bergen" kromme sprongen maken als dartele kalveren. Vgl. nog 68:16 v.; 89:13.

[300]

7 De betekenis van dit vers is niet helder. Vast staat, dat hier het vuur genoemd wordt, waarvan de psalm elders niet met zo vele woorden spreekt. Velen vertalen het hier gebruikte werkwoord door "splijten, klieven", maar *deze* betekenis heeft het werkwoord nergens elders; ook past deze betekenis hief niet goed. Het werkwoord betekent "(uit)houwen". Bedoelt de dichter, dat de donder de bliksem uit de wolken houwt? Of bedoelt hij, dat door het onweer, door de bliksem vuurvlammen uit de beboste bergen gehouwen worden?

De dichter last hier een vers in, dat niet uit twee parallelle delen bestaat. Dit is één van de middelen, waardoor hij voorkomt, dat het geheel eentonig wordt. Vgl. Inleiding, § 7, III, E.

8 *de woestijn:* men kan ook "de steppe" vertalen; als men alleen aan de omgeving van Kades denkt, verdient "steppe" de voorkeur, maar de dichter zal een ruimer gebied op het oog hebben, zie beneden. — *zich krommen:* gelijk een vrouw in barensnood; het werkwoord, dat in vs. 9 vertaald is door "doet jongen werpen", is van dezelfde stam. — *Kades:* pleisterplaats van Israël op de tocht naar Kanaän, zie Num. 13:26; 20:1 enz.

Vs. 5 verplaatste ons naar het Noorden, dit vers verplaatst ons naar het Zuiden. Dit vers is ongeveer op dezelfde wijze opgebouwd als vs. 5. Zakelijk is er meer verwantschap met vs. 6, zie daar. We kunnen hier zeggen: de dichter ziet voor zich, dat de (schaarse) plantengroei van de steppe heen en weer zwiept; grote wolken zand worden opgejaagd; er is donder en bliksem; ook nu is het de dichter, alsof alles in beweging raakt, alsof de steppe, gelijk een vrouw in barensnood, zich kromt. Evenals de genoemde bergen is de woestijn voor Israël

---

[9] Vgl. BE en ABE, s.v.

een geduchte grootheid; Deut. 1:19 spreekt van "die grote en vreselijke woestijn"; maar als *de* HERE zijn stem laat horen, schokt de woestijn als een barende vrouw. Of de woestijn van Kades genoemd wordt in herinnering aan gebeurtenissen als die van Num. 16:31 v.?; de vraag kan in elk geval niet met zekerheid bevestigend worden beantwoord-

9a, b *hij doet de hinden jongen werpen: de* hinden worden door schrik bevangen en brengen haar jongen voortijdig ter wereld. — *ontschorst:* vgl. Joël 1:7; de bliksem berooft de bomen van hun schors. Het werkwoord kan ook "ontbloten" betekenen, zie Jes. 52:10 enz.; zo vertalen anderen hier: "ontbladert".

Er zijn ook andere opvattingen, waarbij de uitspraken van vs. a en vs. *b* nauwer samenhangen. *Köhler* e.a. vertalen in navolging van *G. R. Driver* vs. *b:* "hij brengt de geiten tot een voortijdig baren". Volgens de mening van *Böhl* e.a. moet men vs. a, met afwijking van de Masoretische punctuatie, vertalen: "hij doet *de* woudreuzen zich krommen". Laatstgenoemde opvatting heeft veel aanlokkelijks: anders heeft vs. a wel een erg [301] aparte plaats in het geheel van de psalm, de afwijkende Masoretische punctuatie laat zich zeer gemakkelijk verklaren, en zie verder de volgende alinea.

Verschillende auteurs denken bij *"bossen"* speciaal aan de bossen van het Oostjordaanland, vgl. 2 Sam. 18:6 vv. Een sterk argument hiervoor is natuurlijk, dat we dan achtereenvolgens een aanwijzing van het Westen, het Noorden, het Zuiden en het Oosten krijgen. Verder: al behoeft het woord voor "bossen" niet bepaald hoge bomen aan te duiden, maar betekent het dikwijls eerder "kreupelhout", toch kan wel gezegd worden, ondanks bv. 1 Sam. 22:5; 2 Kon. 2:24, dat "bossen" karakteristiek waren voor het Oostjordaanland. Uiteraard is de vertaling, die *Böhl* e.a. van vs. *a* geven, zeer gunstig voor deze opvatting.

9c *zegt:* de werkwoordsvorm duidt op een voortduur. — *alles:* of "allen, ieder". — *zegt alles: heerlijkheid:* buiten de tempel woedt het onweer; in de tempel roept ieder uit: hoezeer openbaart zich de heerlijkheid van de HERE in dit onweer; vgl. vs. 1 v., zie daar.

Voor *"tempel" zie* op 5:8. Gedacht kan worden aan het hemelse heiligdom; dan kan gezegd worden, dat hier beschreven wordt, hoe aan de oproep van vs. 1 v. gehoor wordt gegeven; ook kan voor deze opvatting pleiten, dat ook vs. 10 over de hemel spreekt. Ook als men aan het aardse heiligdom denkt, krijgt men een schone gedachte: aan alle zijden rondom Jeruzalem, in het Westen, het Noorden, het Zuiden (, het Oosten?) wordt de schrikwekkende kracht van het onweer ervaren; in het heiligdom is veiligheid en rijst het loflied. Misschien zijn beide gedachten te combineren; men bedenke, hoe nauw voor het Israëlitische besef het hemelse en het aardse heiligdom met elkaar verbonden waren: in één adem wordt gezegd, dat de HERE in de hemel woont en dat Hij op Sion woont; zie bv. op 20:3.

Deze onverwachte uitspraak brengt de beschrijving van vs. 3-9 op een schone wijze tot afsluiting. Het onverwachte karakter komt te meer tot uitdrukking, doordat niet een parallel versdeel volgt; vgl. ook vs. 7. In deze uitspraak buigt de lofzang terug naar het begin, vgl. "heerlijkheid" in dit vers en in vs. 1 v., en wordt de overgang naar het slot gemaakt, zie verder de Inleiding.

10 M.i. herinnert dit vers er aan, dat de HERE bij de schepping de wateren heeft bedwongen, aan de wateren hun plaats heeft gewezen, vgl. Gen. 1:6 vv. e.a. Ten bewijze van zijn heerschappij over de wateren, zo stelt ons vers het voor, heeft Hij toen zijn troon op de *hemeloceaan,* op "de wateren boven het firmament", gevestigd; Hij heeft zich als koning over de wateren, over heel de schepping op die troon gezet en daar troont Hij nu voor eeuwig.

[302] de *hemeloceaan:* "de wateren boven het firmament", Gen. 1:7, vgl. Gen. 6:17; misschien betekent het woord oorspronkelijk "de verzameling van waterkruiken", vgl. *Köhler;* velen vertalen hier "de zondvloed", maar men krijgt dan moeite met de vertaling van het vers als geheel, en de hier verdedigde opvatting past beter in het verband. — *op de*

hemeloceaan heeft Hij zich gezet: vgl. 104:3 en zie bij *Gunkel* voor soortgelijke voorstellingen in Babel. — *heeft Hij zich gezet en nu zit* de *HERE:* vgl. *Gesenius-Kautzsch,* § 111, r. — voor *eeuwig:* zie op 5:12; 18:51; ook hier wordt duidelijk bedoeld de eindeloze toekomst.

Zo opgevat, past dit vers zeer goed in het verband. De donder is voor de dichter een herinnering aan Gods daden in den beginne, zie de Inleiding. Nu is het onweer uitgewoed. Ook in dit onweer heeft Hij weer zijn heerschappij over alle machten getoond. De dichter ziet Hem zitten op zijn troon: koning voor eeuwig.

11 Zie voor dit vers de Inleiding. *sterkte:* de sterkte, die in het onweer openbaar wordt en waarvan de hemelingen in huiverende eerbied zingen, vs. 1, geeft de HERE aan zijn volk; hoe machtig is dan het volk, welks God de HERE is. — vre*d*e; zie Inleiding, § 9; omdat de HERE al zijn vijanden heeft overwonnen en als koning heerst, vs. 10, daarom is er vrede in de volle zin. Als het onweer is uitgewoed, lijkt de natuur voor de beschouwer vrediger dan ooit te voren; zo eindigt deze psalm, waarin het onweer in al zijn verschrikkingen is uitgebeeld, met het woord "vrede". Terecht is er op gewezen, dat in deze psalm naast het "ere zij God in den hoge", vs. 1 v., het "vrede op aarde" niet wordt gemist; toch heeft het "gloria in excelsis Deo" de boventoon.

Psalm 30

1. Een psalm; een lied ter inwijding van het huis; van David.

I *a.* 2. Ik wil U verhogen, HERE, want Gij hebt mij opgetrokken;
en mijn vijanden niet vreugde over mij gegeven.
3. HERE, mijn God,
ik heb tot U om hulp geroepen, en Gij hebt mij genezen.
4. HERE, Gij hebt mijn ziel uit het dodenoord naar boven doen komen; [303]
Gij hebt uit hen, die in de put zijn neergedaald, mij doen herleven.
b. 5. Psalmzingt voor de HERE, zijn vromen;
en looft zijn heilige naam.
6. Want een plotselinge plaag is er door zijn toorn;
het leven door zijn welgevallen.
's Avonds neemt het geween zijn intrek;
en 's morgens is er gejubel.
II 7. Ik — ik zeide wel in mijn onbezorgdheid:
"Ik zal niet wankelen in eeuwigheid".
8. HERE, door uw welgevallen hadt Gij mijn berg bevestigd;
Gij verborgt uw gelaat; ik stond verbijsterd.
9. Tot U, HERE, roep ik;
en tot de Here smeek ik om genade:
10. Welk voordeel ligt in mijn bloed,
in mijn neerdalen in de kuil?
Zal het stof U loven;
zal het uw betrouwbaarheid bekend maken?
11. Hoor, HERE, en wees mij genadig; HERE, wees mij een helper.
12. Gij hebt mij mijn weeklacht veranderd in een rondedans,
Gij hebt mijn rouwkleed losgemaakt en mij met vreugde omgord,
13. opdat mijn ziel U psalmzinge en niet verstomme.
HERE, mijn God, in eeuwigheid zal ik U loven.

Deze psalm is een danklied van een enkeling, zie Inleiding, § 5, III, B, dat, zoals dat bij de dankliederen te doen gebruikelijk was, bij het heiligdom ten gehore zal zijn gebracht, zie nog op vs. 5.

In vs. 2-4 uit de dichter zijn voornemen de Here te prijzen en vermeldt hij de reden daarvan: de Here heeft hem op zijn hulpgeroep verlost. In vs. 5 en 6 vinden we een oproep tot lof met motivering.

In vs. 7-13 verhaalt de dichter van de nood en de oorzaak daarvan, van het hulpgeroep en van de uitredding; hij besluit met het uitspreken van het voornemen, dat hij zonder ophouden de Here wil loven.

Vs. 2-6 vormt dus het inleidende deel. Vs. 7-13 brengt het eigenlijke verhaal van de uitredding, dat uitloopt op de korte uitroep van vs. 13*b.*

[304] In vs. 2-6 is een zekere climax op te merken (vgl. Inleiding, § 7, V, A). Vs. 2 spreekt in algemene bewoordingen, vs. 3 is het meest concreet, vs. 4 gebruikt de sterkste uitdrukkingen. Vs. 5 v. wekt de gemeenschap op in te stemmen met de lof.

In deze dankpsalm trilt de spanning nog na, waarin de dichter verkeerd heeft; zie de korte zinnen in vs. 6, 8, 10, 11. Hij heeft abrupte overgangen beleefd. Plotseling is hij van een grote hoogte, vs. 8a, in de diepte gestort, vs. 86, 6a; plotseling is hij ook weer uitgered, vs. 11 v., 6.

Men lette er op, hoe vaak God met name wordt aangesproken. In vs. 2-4 gebeurt het drie

maal achter elkaar (HERE; HERE, mijn God; HERE); in vs. 5 v. wordt over de HERE gesproken. Wat vs. 7-13 betreft, in vs. 8 richt de dichter zich weer met de aanspraak "HERE" tot God, in vs. 9a eveneens (let ook op vs. *9b);* in vs. 11 gebeurt het twee maal vlak achter elkaar; in het afsluitende vers, vs. *13b,* wordt nog eens de volle aanspraaktitel "HERE, mijn God" gebruikt[1].

Deze psalm spreekt concreter, dan de psalmen het gewoonlijk doen. De dichter had voorspoed uit de hand van de Here ontvangen, vs. 8a. De voorspoed maakte hem overmoedig (vs. 7): om de gave vergat hij de Gever; hij verloor zijn besef van afhankelijkheid; hij leefde, alsof hij over de gave van de Here de beschikking had, en bedacht niet, dat de Here in zijn vrijmacht hem die gaven schonk en ze hem ook elk ogenblik ontnemen kon. Dan komt de Here hem tegen op zijn weg: Hij maakt hem zeer ernstig ziek. In zijn nood gaat de dichter zijn afhankelijkheid weer beseffen. Hij smeekt de Here om uitredding. En op dat ootmoedig smeekgebed zendt de Here hem hulp. In deze psalm dankt de dichter voor de verkregen uitredding.

We moeten nog nader ingaan op de omstandigheden, waaronder deze psalm is ontstaan; daarbij moet ook het opschrift besproken worden.

De dichter is bevrijd uit levensgevaar. Er pleit alles voor de mening, dat het levensgevaar door ziekte veroorzaakt was: ex is geen reden, het "genezen" in vs. 3 niet letterlijk op te vatten; de vijanden worden slechts terloops genoemd, vs. 2; het geheel past goed in de mond van iemand, die uit zware ziekte genezen is; zie nog op vs. 10a.

Het opschrift noemt David als auteur. Ook uit de psalm zelf blijkt, dat de auteur niet een particuliere persoon is. Zie beneden over vs. 8a. Als we er rekening mee houden, dat de dichter niet een particulier persoon is, krijgt meer diepgang het [305] "mijn God" in vs. 3 en vs. 13, zie op 3:8, het "in eeuwigheid" van vs. 13, de uitspraak van vs. 10. Zie nog op vs. 2 en vs. 5.

Nu we het opschrift nader gaan beschouwen, begin ik met er op te wijzen, dat de Joden aan deze psalm een plaats geven bij de viering van het Chanoekka-feest, het feest van de inwijding; dit is een oud gebruik, zie het tractaat van de Talmud *Sopherîm,* hfdst. 18, § 2. Volgens de Joodse traditie[2] dankt dit feest zijn oorsprong hieraan, dat Judas de Makkabeeër in 165 v. Chr. de tempel weer heeft gereinigd, nadat deze door Antiochus Epifanes was ontwijd, zie 1 Makk. 4:36 vv.; 2 Makk. 10:5 vv.; vgl. ook Joh. 10:22.

Velen menen, dat de woorden "ter inwijding van het huis" aan het opschrift zijn toegevoegd, omdat deze psalm bij het feest van de inwijding dienst deed. Het is m.i. echter de vraag, of in zulk een jonge tijd nog veranderingen in de opschriften van de psalmen werden aangebracht; er zijn redenen de opschriften als oud te beschouwen, zie Inleiding, § 2, I. Dit bezwaar klemt te meer, omdat we niet weten, wanneer deze psalm voor de eerste maal bij het feest van de inwijding gebruikt werd; er is geen enkele traditie, volgens welke dit reeds 165 v. Chr. het geval was. Men bedenke ook het volgende: het is evengoed mogelijk, dat het opschrift "ter inwijding van het huis" een *reden* was, om deze psalm bij het feest van de inwijding te gebruiken, als dat het gebruik bij het feest van de inwijding deze toevoeging in het opschrift *ten gevolge* had.

Het is wel mogelijk, dat de woorden "ter inwijding van het huis" later aan het opschrift zijn toegevoegd, maar m.i. is het dan waarschijnlijker, dat dit bv. bij de weer ingebruikneming van de tempel na de ballingschap in 516 v. Chr. plaats had, dan in of na 165 v. Chr.; zo ook *Cohen* e.a. Wanneer de genoemde woorden bv. in 516 zijn toegevoegd, is een

---

[1] Men zou er op kunnen wijzen, dat de psalm tien maal een Godsnaam gebruikt, en wel zeven maal "HERE", twee maal "HERE, mijn God", één maal "Here"; maar het is twijfelachtig, of hier opzet achter schuilt; zie overigens het begin van de Inleiding op Ps. 29.

[2] Zie echte): *Eerdmans,* t. p. en "The religion of Israël", 1947, pag. 265.

oorspronkelijk individuele psalm later gebruikt met het oog op een collectivum, zie daarover Inleiding, § 6, V, 2°.

Overigens is het m.i. ook zeker mogelijk, dat de woorden "ter inwijding van het huis" van de auteur van de psalm zelf afkomstig zijn, althans de oorspronkelijke bedoeling van de psalm weergeven. Vs. 8 kan daar voor pleiten, zie de uitlegging. Het ligt dan het meest voor de hand[3] met *Delitzsch* e.a. aan te nemen, dat David in de tijd, waarin hij zijn paleis bouwde, zie 2 Sam. 5:11, door een ernstige ziekte werd getroffen. Weliswaar wordt daar nergens elders melding van gemaakt; maar dat is geen ernstig bezwaar tegen deze opvatting: de historische boeken van het O.T. geven uiteraard geen volledig verslag van alles, wat in Davids leven gebeurd is; men bedenke ook, dat de ziekte kort van duur geweest zal zijn, vgl. vs. 6. Gezegd moet [306] worden — al mag het niet als argument gebruikt worden —, dat bij deze opvatting de psalm aan diepte wint. Hoe begrijpelijk zou het bv. zijn, dat David, die uit de weide van achter de schapen gehaald was, om vorst te zijn over Israël, 2 Sam. 7:8, overmoedig werd, te veel op zijn geluk ging vertrouwen.

Hoewel heel het O.T. theocentrisch is, is er wel reden, speciaal aandacht te vragen voor het theocentrische van deze psalm. Drie maal gebruikt de dichter "loven", vs. 5, 10 en 13; twee maal "psalmzingen", vs. 5 en 13. Er is alle reden "loven" het sleutelwoord van deze psalm te noemen, zie Inleiding, § 7, IV, B. De psalm begint en eindigt met het loven van de Here; en in het midden, vs. 5, worden anderen opgewekt met die lof in te stemmen. Men lette vooral op vs. 10 en op vs. 13a: de dichter pleit in zijn nood hierop, dat als hij niet geholpen wordt, het loflied op de Here achterwege zal blijven, vs. 10; daarom helpt de Here, omdat zijn lof moet blijven weerklinken, vs. 13a ("opdat"). In dit licht moet ook vs. *2b* gezien worden: als de dichter niet gered wordt, zullen zijn vijanden, die tevens de vijanden van de Here zijn, reden hebben te juichen: dat komt de eer van de Here te na.

In nauw verband met het gezegde staat, dat de psalm er alle nadruk op legt: alles gaat van de Here uit. Hij geeft de voorspoed, vs. 8a. Als de dichter dan overmoedig wordt, zendt de Here de ziekte en brengt hem zodoende weer op het goede pad. De Here zelf zorgt er voor, dat zijn lof blijft weerklinken. Zie nog op vs. 6 en vs. 8, en ook wat boven opgemerkt werd over het overvloedige gebruik van de Godsnaam.

Twee voorstellingen werken in deze psalm op elkaar in. Aan de ene kant stelt deze psalm in het volle licht de goddelijke *vrijmacht:* de Here schenkt aan "zijn vromen" zegeningen; maar niemand mag dat als iets vanzelfsprekends gaan beschouwen, zie op vs. 7, ook op "welgevallen" in vs. 8. Aan de andere kant blijkt duidelijk, dat God zich *gebonden* heeft aan zijn knechten: zijn volk, met name de koning van dat volk, moet Gods lof op aarde doen horen; als zijn knechten ten onder gaan, wordt Gods lof op aarde niet meer gezongen, vs. 10, en juichen Gods vijanden, vs. 2. Natuurlijk berust dat "gebonden" zijn van God aan zijn volk op de beschikking van God zelf, wil men: op het verbond. Zo kan men zeggen, dat in vs. 10 de dichter zich beroept op het verbond, maar dan op dit aspect van het verbond, dat God zijn eer aan zijn volk verbindt en aan zijn volk toevertrouwt.

Doordat in deze psalm de goddelijke vrijmacht naar voren treedt, herinnert hij aan het boek Job. Er is in het bijzonder verwantschap met de redevoeringen van Elihu, Job 32-37: ook [307] daar wordt van het lijden gesproken als louteringslijden, dat reinigt van overmoed, een zonde, waaraan speciaal de rechtvaardige bloot staat, zie beneden op vs. 7 en 10.

1 *lied:* zie op 18:1. — ter *inwijding van het huis:* men kan ook vertalen: "voor de ingebruikneming"; het woord wordt gebruikt zowel met het oog op een particulier huis, Deut. 20:5, als met het oog op de tempel, 1 Kon. 8:63; het woord voor "huis" kan zonder nadere bepaling het paleis aanduiden, 1 Kon. 4:6 e.a., en ook de tempel, Mi. 3:12 e.a. Zie verder de Inleiding.

---

[3] Voor andere opvattingen zie bv. bij *J. Ridderbos.*

2 *Ik wil enz.:* zie op 9:2 v. — *verhogen:* z.v.a. "prijzen", zie 34:4 enz.; de HERE heeft de dichter "opgetrokken", "verhoogd", zie ook 9:14 e.a., nu gaat de dichter de HERE "verhogen". — *want enz.:* de dichter vermeldt kort de reden van zijn danklied; in vs. 3 v. wordt het gezegde wat nader uitgewerkt; vs. 7-13 geven de uitvoerigste beschrijving. — *opgetrokken:* het hier gebruikte woord doet denken aan het optrekken van een emmer uit een put; men bedenke, dat vs. 4 spreekt van het neerdalen in de put; vgl. nog het verhaal van Jeremia's opgetrokken worden uit de put, Jer. 38:7 vv. — *mijn vijanden enz.:* vooral bij een koning ligt het voor de hand, dat zijn ziekte en dood aan zijn vijanden vreugde verschaft, zie Inleiding, § 6, II, C; vreugde is er voor de dichter, vs. 12, niet voor de vijanden; de dichter noemt de vijanden slechts één maal, maar dat wel dadelijk aan het begin van de psalm: de gedachte aan hun leedvermaak heeft hem zwaar gedrukt, vgl. Inleiding, § 6, II, D, 3°; zie verder de Inleiding op deze psalm[4].

3 *HERE, mijn God:* zie op 3:8 en zie de Inleiding. — *ik heb enz.:* wordt door vs. 9 vv. nader uitgewerkt; zie verder de Inleiding.

4 Aan de uitdrukkingswijze van dit vers ligt de gedachte ten grondslag, dat, als iemand door nood, door ziekte, door nederlaag wordt getroffen, hij zich reeds in het dodenoord bevindt, zie op 9:14; 18:5-20. *mijn ziel:* z.v.a. "mij". — *put:* zie op 28:1. — *herleven: zie* voor "leven" op vs. 6[5].

5 Nu klinkt de oproep tot de gemeente om met de lof in te stemmen, zie op 32:11 en op 22:23, 24; omdat hier de koning spreekt, ligt het voor de hand, bij het "zijn vromen" aan de gehele bij het heiligdom vergaderde gemeente te denken; die gehele gemeente wordt naar de kern ervan "zijn vromen" genoemd. *vromen, looft: zie* Inleiding, § 9. — *zijn heilige naam:* het is moeilijk vast te stellen, wat de hier gebruikte [308] woorden precies betekenen; men kan ook vertalen: "tot het gedenken aan zijn heiligheid", of: "tot vermelding, tot uitroeping van zijn heiligheid", vgl. 6:6; voor de vertaling "naam" vgl. Ex. 3:15; Spreuk. 10:7 enz. — *heilig:* vgl. Inleiding, § 9.

6 Wanneer men geen tekstcorruptie aanneemt, meent men gewoonlijk, dat vs. *a* betekent: "Want een ogenblik duurt zijn toorn, een leven lang zijn welgevallen". Maar opgemerkt moet worden: 1° Voor het tweede deel ligt zeker veel meer voor de hand de vertaling: "het leven is er door zijn welgevallen"; kiest men voor deze vertaling van het tweede deel, dan kan men uiteraard het eerste deel moeilijk op de vermelde wijze vertalen. 2° Het woord, dat gewoonlijk door "ogenblik" vertaald wordt, stelt voor vragen[6]; vertaalt men door "een plotseling ingrijpen, een plotselinge plaag"[7], dan krijgt het vers een goede zin; zie nog *Eerdmans,* t.p.

een plotselinge plaag is er door *zijn toorn:* vgl. vs. 8; in het daar genoemde verbergen van het gelaat werkt de genade; zo is toorn nooit het laatste woord van God tegenover zijn kinderen; vgl. *Weiser,* t.p.: "als Gods toorn moet men hem volkomen ernstig nemen. Maar juist omdat hij Gods toorn is, komt hij uit een andere werkelijkheid, dan de toorn van mensen. Hij is niet het laatste, het definitieve ... Daarin openbaart zich juist zijn 'heilige' naam, dat Hij zo geheel anders toornt dan mensen (Hos. 11:8 v.)". — *het leven door zijn welgevallen:* zie op 16:10; voor "welgevallen" zie op vs. 8. — 's Avonds *enz.:* de plotselinge

---

[4] Volgens het tractaat van de Misjna *Bikkoerîm*, hfdst. 3, § 4 zongen de Levieten, als de brengers van de eerstelingen de tempelvoorhof bereikten, Ps. 30:2.

[5] Volgens het Qerê luidt vs. *b:* "Gij hebt mij het leven gegeven, zodat ik niet in de put ben neergedaald".

[6] Men denke ook aan de moeilijkheden, waarvoor het werkwoord rgc stelt.

[7] M. i. is het mogelijk, dat de oorspronkelijke betekenis is "een plotselinge beweging, beroering, een kort, maar hevig ingrijpen" (vgl. 6:11; 73:19; Num. 16:21, 45; Job 20:5; Jes. 47:9; Klaagl. 4:6), en dat zich daaruit de betekenis "een korte tijd, een ogenblik" ontwikkeld heeft.

plaag is hevig, maar kort van duur; de avond wordt dikwijls genoemd als tijd van vrees en schrik, vgl. 3:6; 4:9; 17:15, de morgen als tijd van de goddelijke hulp, 46:6; 90:14; 143:8; Zef. 3:5, ook de nacht wordt als zodanig genoemd, Ex. 11:4; Jes. 37:36; de meeste overeenkomst met onze tekst heeft Jes. 17:14. — *neemt het geween zijn intrek:* het hier gebruikte werkwoord betekent gewoonlijk "overnachten", hier wel z.v.a. "zijn intrek nemen voor de nacht", zie nog op 25:13; "het geween" wordt gepersonificeerd. — *geween . . . gejubel:* dezelfde tegenstelling vinden we in vs. 12; omdat de ommekeer zo plotseling is geweest, is de dichter getroffen door de tegenstelling; zowel in het geween als in het gejubel zal de Oosterse emotionaliteit tot uiting zijn gekomen. — Wat de dichter hier uitspreekt, is door hemzelf ervaren; hij vermeldt het hier als een algemene regel (zie ook de verbinding met vs. 5): zo handelt God herhaaldelijk met "zijn vromen", vgl. Jes. 54:7 v. enz.; natuurlijk wordt hier niet ontkend, dat de nood soms ook wel lang duurt, en dat de bevrijding niet altijd zo plotseling komt; zie nog Rom. 8:18; 2 Cor. 4:17.

7 Hier begint het tweede deel, dat het eigenlijke verhaal van de nood en uitredding brengt. *Ik:* met nadruk [309] wordt het woordje "ik" gebruikt; in het voorgaande is beschreven, wat God doet, nu tekent de dichter zijn eigen houding; vgl. 73:2 e.a. — *zeide:* z.v.a. "dacht"; de nu volgende woorden karakteriseren zijn levenshouding in die tijd; vgl. 10:6 enz. — *in mijn onbezorgdheid:* men kan ook vertalen: "in mijn rust"; de dichter leefde in voorspoed, zie vs. 8, en was ook gerust. — *ik zal niet wankelen in eeuwigheid:* dergelijke uitspraken worden in de mond gelegd aan de goddeloze, 10:6, maar ook aan de rechtvaardige, 26:1. Bezondigde de dichter zich door zo te spreken? Zoveel is zeker, dat, als de dichter zo spreken gaat, de Here hem zijn voorspoed ontneemt; en dit wordt genoemd "een verbergen van Gods gelaat", vs. 8, zie ook het "toorn" in vs. 6. Van de rechtvaardige geldt het, dat hij in eeuwigheid niet zal wankelen, 15:5, zie daar; en hij mag dat ook wel uitspreken, 26:1; 62:3, 7. Maar hij mag daarbij niet vergeten, dat God hem voor wankelen moet bewaren, en dat God in het geven van zijn weldaden de *vrijmachtige* blijft. God heeft het blijkbaar nodig geacht, dat te tonen, de dichter daarvan onder de indruk te brengen: dat heeft alle nadruk in deze psalm; en dan moeten we er toch ook wel aan toevoegen, al krijgt dat een minder sterk accent: de dichter had dat in zondige overmoed vergeten. De overmoed (in deze zin) is een gevaar, dat speciaal de rechtvaardige bedreigt, vgl. Job 33:17; 34:31; 36:9, zie ook Deut. 8:11-18 e.a. Zie nog op vs. 13.

8 Hier spreekt de dichter van zijn vroegere voorspoed, die hem tot overmoed verleid heeft. Doordat hij er nadruk op legt, dat God hem die voorspoed geschonken had ("door uw welgevallen hadt Gij bevestigd"), doet hij te meer uitkomen, dat zijn overmoed verkeerd was. Daarna verhaalt hij, dat God hem zijn voorspoed ontnam, en hoezeer hij daardoor geschokt werd. Hij verhaalt dat zeer kort, in twee abrupte zinnetjes, en juist daardoor op aangrijpende wijze, *uw welgevallen:* vgl. vs. 6; 5:13 e.a.; het koninklijke welgevallen gaat in het bijzonder uit naar de dienaren, die hem trouw zijn; er is echter ook de koninklijke vrijheid, aan de ene dienaar zijn welgevallen te betonen, aan de andere niet; vgl. voor het gebruik van dit woord bv. Spreuk. 11:1; Neh. 9:37. — *hadt Gij mijn berg bevestigd:* letterlijk "hadt Gij voor mijn berg kracht bevestigd, doen vaststaan"; een andere mogelijkheid is: "hadt Gij een vesting tot mijn berg gesteld". Velen menen, dat de tekst niet juist is overgeleverd; m.i. zonder voldoende reden. Deze woorden passen goed in Davids mond, vooral na de inneming van Jebus, 2 Sam. 5:6 vv. — *Gij verborgt uw gelaat-zie* op 10:11; dat God zijn gunst terugtrok, openbaarde zich hierin, dat de dichter ernstig ziek werd; in de Inleiding werd reeds onderstreept, dat God het is, die de dichter weer op de goede weg brengt; er kan zeker gezegd worden, dat hier in het verbergen van Gods aangezicht de genade werkt; God zendt [310] lijden, *om te* louteren. — *verbijsterd:* vgl. *2:*5; 6:3, 4, 11 e.a.; er is een sterke tegenstelling met vs. 7 en een abrupte ommekeer; de mens kan zich veel verbeelden, maar als God zijn weldoende hand van hem terugtrekt, mist hij elk houvast.

9 De dichter was niet alleen verbijsterd, maar kwam ook weer tot het besef, dat hij van de HERE afhankelijk was. Het lijden bereikt bij hem zijn doel. roep *ik, smeek ik:* de hier gebruikte tijden wijzen er misschien op, dat de dichter zich weer geheel inleeft in de nood,

waarin hij verkeerd heeft. — *de* Here: deze Godsnaam, die Ps. 30 alleen hier gebruikt, spreekt van Gods vrije souvereiniteit.

10 Zie op 6:6; de in het geding zijnde voorstellingswijze krijgt hier een veel sterker accent dan in Ps. 6, omdat ze hier de enige pleitgrond vormt; zie verder de Inleiding. *welk voordeel?:* God heeft er geen voordeel van, als Hij de dichter laat sterven; zie wat in de Inleiding gezegd werd over de goddelijke "gebondenheid". — *mijn bloed:* z.v.a. "mijn dood"; hier mag niet uit afgeleid worden, dat de dichter bepaald door een bloedige dood werd bedreigd, vgl. bv. Job 16:18. — *kuil:* zie op 16:10. — *stof:* kan, evenals kuil, een aanduiding zijn van het dodenoord, zie op 7:6; men kan er ook aan denken — dit vormt geen tegenstelling met het eerst gezegde —, dat de mens bij de dood tot stof weerkeert, Gen. 3:19. — *loven: zie.* de Inleiding. — *betrouwbaarheid: zie* Inleiding, § 9; wanneer de dichter uitgered wordt, zal hij daarin Gods betrouwbaarheid ervaren en op die betrouwbaarheid een loflied *zingen.* — *bekend maken:* speciaal door het danklied bij het heiligdom.

11 Na het aanvoeren van de pleitgrond komt het eigenlijke gebed; het is kort en dringend; de bidder vraagt om gehoor, om genade, zie Inleiding, § 9, om hulp; nu is hij klein geworden, beseft hij, dat God hem van ogenblik tot ogenblik geleiden moet.

12 Op een abrupte wijze heeft de dichter verhaald van zijn neerstorten van de hoogte in de diepte, vs. 8; op een even abrupte wijze vertelt hij nu van de keer ten goede; het is dan ook blijkbaar beide malen een plotselinge ommekeer geweest, zie vs. 6. Dit vers spreekt plastisch; het is in hoofdzaak letterlijk op te vatten. Vgl. Jes. 61:3; Jer. 31:13; Klaagl. 5:15. *weeklacht:* hier staat een sterk woord, dat herhaaldelijk voor een dodenklacht gebruikt wordt, vgl. Gen. 50:10 enz. — *rondedans:* het hier gebruikte woord wijst op een beweging, waarbij men ronddraait, vgl. 149:3; 150:4. — *rouwkleed: een* doek van ruwe stof, die op het blote lichaam om de heupen werd gedragen. — *met vreugde omgord:* in plaats van het rouwkleed komt het feestgewaad; zie op 18:33.

13 *opdat mijn ziel enz.:* deze uitspraak is karakteristiek voor heel de psalm, zie de Inleiding; vgl. in het bijzonder vs. 10: de motivering van de verhoring is in overeenstemming [311] met de pleitgrond van het gebed. — *mijn ziel: zie* op 7:6; het bezittelijke voornaamwoord is in de overgeleverde tekst niet uitgedrukt; de vraag kan gesteld worden, of dit hiermee samenhangt, dat de koning spreekt; de bedoeling zou kunnen zijn: "opdat de eer, de majesteit U psalmzinge en niet verstomme". — *verstomme:* het hier gebruikte werkwoord wordt meer dan eens in verband met het dodenoord, het sterven gebruikt, zie 31:18; Jer. 8:14, zie ook het verwante zelfstandige naamwoord in 94:17; 115:17.

Nu heeft de dichter het verhaal van zijn nood en uitredding beëindigd. Dat verhaal loopt uit op de uitspraak, dat de dichter door de HERE gered is, opdat hij Hem zou loven. En dan besluit de dichter zijn psalm met de betuiging, dat hij dat ook zal doen, dat hij in eeuwigheid de HERE loven zal. Het "ik zal niet wankelen in eeuwigheid", vs. 7, maakt plaats voor het "in eeuwigheid zal ik U loven". *HERE, mijn God:* zie de Inleiding.

— *in eeuwigheid:* zie op 21:5 en 5:12. — *zal ik U loven:* het
sleutelwoord van deze psalm, zie de Inleiding, is het slotwoord.

Psalm 31

1. Voor de koorleider; een psalm; van David.

I A *a*. 2. Bij U, HERE, schuil ik. —
b. Moge ik nimmermeer beschaamd worden;
doe mij ontkomen door uw gerechtigheid.
c. 3. Neig uw oor tot mij;
ruk mij haastig uit;
wees mij tot een rots, een burcht,
tot een sterke vesting, om mij te bevrijden.
B *a*. 4. Want mijn rotssteen en mijn vesting zijt Gij;
en terwille van uw naam zult Gij mij leiden en voeren.
5. Gij zult mij trekken uit het net, dat zij voor mij verborgen hebben,
want Gij, Gij zijt mijn burcht.
b. 6. Aan uw hand vertrouw ik mijn geest toe;
Gij verlost mij, HERE,
God der betrouwbaarheid.
7. Ik haat hen, die het oog gericht houden op ijdele nietigheden;
en ik — op de HERE verlaat ik mij. [312]
C *a*. 8. Ik wil juichen en mij verheugen in uw goedertierenheid, —
b. omdat Gij mijn ellende hebt gezien,
van de benauwdheden van mijn ziel hebt geweten,
9. en niet in de hand van de vijand mij hebt overgeleverd,
mijn voeten in de ruimte hebt gesteld.

II A *a*. 10. Wees mij genadig, HERE, want het is mij benauwd. —
b. Verzwakt is door verdriet mijn oog,
mijn ziel en mijn buik.
11. Want in kommer vergaat mijn leven,
en mijn jaren in zuchten;
door mijn ongerechtigheid struikelt mijn kracht,
en mijn beenderen zijn verzwakt.
c. *1.* 12. Vanwege al mijn benauwers ben ik tot een smaad geworden —
ja voor mijn buren ten zeerste,
en een ontzetting voor mijn bekenden;
wie mij op straat zien,
vluchten van mij weg.
2. 13. Ik ben vergeten als een dode uit het hart;
ik ben geworden als een ding, dat omkomt.
3. 14. Want ik hoor het gefluister van velen —
schrik van rondom;
terwijl zij met elkaar tegen mij samenspannen,
mompelen zij om mijn ziel te nemen.
B 15. En ik — op U verlaat ik mij, HERE;
ik zeg; mijn God zijt Gij.
16. In uw hand zijn mijn tijden. —
C *a*. Ontruk mij aan de hand van mijn vijanden en aan mijn vervolgers.
17. Doe uw gelaat lichten over uw knecht;
bevrijd mij door uw goedertierenheid.
b. 18. HERE, moge ik niet beschaamd worden, want ik roep U aan;
laten de goddelozen beschaamd worden,
verstommen in het dodenoord. [313]
19. Laten de leugenachtige lippen tot zwijgen gebracht worden,
die tegen de rechtvaardige aanmatigend spreken
in hoogmoed en verachting.

D *a.* *1.* 20. Hoe groot is het van U komende goede,
dat Gij bewaart voor hen, die U vrezen,
dat Gij bewerkt voor hen, die bij U toevlucht zoeken,
ten aanschouwen van de mensenkinderen.
2. 21. Gij doet hen schuilen in de schuilplaats van uw aangezicht,
voor de samenscholingen der mensen;
Gij bewaart hen in een hut,
voor de twist der tongen.
b. *1.* 22. Geprezen zij de HERE,
2. want Hij heeft mij wonderbare goedertierenheid betoond
in een versterkte stad.
23. Ik wel, ik zeide in mijn verbijstering:
ik ben afgesneden van voor uw ogen.
Voorwaar, Gij hebt gehoord de stem van mijn smekingen,
toen ik tot U om hulp riep.
3. 24. Hebt de HERE lief, al zijn vromen;
de getrouwen behoedt de HERE,
en Hij vergeldt overvloedig
hem, die hoogmoedig handelt.
4. 25. Weest sterk, en uw hart zij krachtig,
gij allen, die op de HERE wacht.

Deze psalm kan gerekend worden tot "de klaagliederen van de enkeling", zie Inleiding, § 5, III, C. Hij bestaat uit twee delen, die meer of min parallel zijn.

I A. Vs. 2 v.: *gebed,* dat in twee delen uiteenvalt, nl. vs. 2 en vs. 3.

B. Vs. 4-7: *uitingen van vertrouwen;* vs. 4 en vs. 5 behoren bij elkaar, en eveneens vs. 6 en vs. 7.

C. Vs. 8v.: *danklied.*

II A. Vs. 10-14: *klacht;* vs. 10 v. klagen over de lichame lijke gesteldheid van de dichter, vs. 12-14 over smaad en vijandschap, nl. vs. 12 over smaad, vs. 13 over negering, vs. 14 over vijandschap. [314]

B. Vs. 15, 16a: *uitingen van vertrouwen.*

C. Vs. 16*b*-19; *gebed;* vs. 16*b* en vs. 17 behoren bij elkaar, en eveneens vs. 18 en vs. 19.

D. Vs. 20-25: *danklied;* vs. 20 v. kan een loflied genoemd worden, dat bestaat uit twee delen, vs. 20 en vs. 21; vs. 22-25 bevatten het eigenlijke danklied: inleiding, vs. 22a, verhaal van de uitredding, vs. 22*b*, 23, vermaning, vs. 24, bemoediging, vs. 25[1].

Bij het bezien van dit overzicht rijzen dadelijk twee vragen. De vraag rijst: vormen vs. *2*-9 en vs. 10-25 een oorspronkelijke eenheid, of waren het oorspronkelijk twee afzonderlijke psalmen? Ook doet zich hier de vraag voor, waarop we bij verschillende psalmen stuiten: hoe is het te verklaren, dat in één psalm smeking en dank voorkomt? De laatste vraag is, wanneer we de psalm als een eenheid beschouwen, hier zelfs gecompliceerder dan elders, omdat de overgang van smeking tot dank twee maal gemaakt wordt, zowel in vs. 2-9, als in vs. 10-25.

'k Volsta met het poneren van mijn mening[2]. Het is m.i. niet zeker, maar wel waarschijnlijk,

---

[1] In dit overzicht zijn de "voorslagen" in vs. 2a, *8a, 10a, 12a* verwaarloosd.

[2] Voor argumentatie moge ik verwijzen naar *mijn* "De ,\verkers der ongerechtigheid' in de individueele Psalmen", pag. 37, 39, 214 v.

dat deze psalm een oorspronkelijke eenheid vormt; in elk geval is hij ons als een eenheid overgeleverd, en moeten we hem als een eenheid exegetiseren.

De overgang van klacht tot dank is m.i. hier te verklaren als nawerking van het cultische ritueel. De dichter gebruikt de door de cultus geschapen vormen en geeft op die wijze uiting aan de beweging, die in het geloofsleven gevonden wordt. Zie verder Inleiding, § 4, II, E.

Op twee dingen moge hier nog gewezen worden. 1° Tot twee maal toe maakt deze psalm de overgang van smeking tot dank; zoals daaruit volgt, is er niet alleen de overgang van smeking tot dank, maar ook de overgang van dank tot smeking (en klacht). Dit verschijnsel treffen we in verschillende psalmen aan, zie Ps. 35, 42 v., 59, 71, 86, 94, 102. Overigens staan deze gevallen niet alle precies op één lijn. Zo moet zeker toegestemd worden, dat bv. in Ps. 42 v. de overgangen vloeiender, organischer zijn, dan in Ps. 31. Dat hangt o.a. hiermee samen, dat bij Ps. 42 v. in dit opzicht nauwelijks of in het geheel niet te spreken valt van nawerking van het cultische ritueel; bij Ps. 31 moet daar zeker van gesproken worden. Maar dat neemt niet weg, dat ook door Ps. 31 het op en neer gaan in het leven van het geloof op treffende wijze wordt vertolkt. De dichter begint met het uitspreken van een reeks dringende gebeden. Dan klimt hij, en dat op een geleidelijke wijze, zie de uitlegging, omhoog. In vs. 8 v. spreekt hij, alsof de uitredding reeds heeft plaats gehad. Maar in werkelijkheid is er nog de nood. In vs. 10 vv. doet hij zelfs [315] nog diepere tonen horen dan in het begin. Maar weer stijgt zijn lied langzaam omhoog. En aan het slot gevoelt hij *met* de verbeeldingskracht van een Oosterse dichter zich reeds verplaatst op het dankofferfeest, dat na zijn uitredding gevierd zal worden. 2° Reeds meer dan eens is er op gewezen (zie bv. bij 22:4-6, ook Inleiding, § 5, IV, 2°), dat herhaaldelijk een hymne als pleitgrond fungeert. Doordat het eerste deel van Ps. 31 reeds eindigt met een danklied, gaat dat danklied in het geheel van de psalm als een pleitgrond fungeren. Na het uitspreken van een reeks gebeden geeft de dichter uiting aan zijn vertrouwen. Zo zeker is hij van Gods hulp, dat hij reeds van te voren daarvoor dankt. Daardoor krijgen de daarop nog weer volgende klachten en gebeden een zwaar accent. Hij verwacht van God, en mag van Hem verwachten, vreugde en ruimte. Maar in werkelijkheid is er verdriet en benauwdheid. De HERE moge daar toch een einde aan maken!

De dichter spreekt over "de vijand", vs. 9, "al mijn benauwers", vs. 12, "mijn vijanden en vervolgers", vs. 16. Hij gewaagt van mensen, die een net voor hem verbergen, vs. 5. Hij klaagt er over, dat hij tot een smaad en een voorwerp van ontzetting geworden is, vs. 12, dat hij "vergeten is als een dode", vs. 13. Ook klaagt hij er over, dat mensen tegen hem samenspannen, om hem het leven te ontnemen, vs. 14, en spreekt van "leugenachtige lippen", vs. 19, van "samenscholingen" en "de twist der tongen", vs. 21. Voorts noemt hij — en daarmee bedoelt hij speciaal zijn vijanden, maar hij zegt het niet rechtstreeks — "de goddelozen", vs. 18, "hem, die hoogmoedig handelt", vs. 24, vgl. ook vs. 19 en zie nog op vs. 7.

Tegenover de aldus aangeduiden staan "de rechtvaardigen", vs. 19, zij, die de HERE vrezen, vs. 20, enz. (zie nog beneden); hiermee bedoelt de dichter zichzelf en hen, die met hem verbonden zijn, maar dat wordt weer niet met zo vele woorden gezegd.

In vs. 10 v. klaagt de dichter over zijn lichamelijke toestand.

De dichter gebruikt soms uitdrukkingen, die aan oorlog doen denken, zie de aanduidingen van de HERE in vs. 3-5 ("rots", "burcht", "sterke vesting" enz.) en het "versterkte stad" in vs. 22.

We staan hier voor soortgelijke vragen als bij zo vele psalmen.

Böhl, Weiser e.a. menen, dat dit een ziekte-psalm is. M.i. ten onrechte. De klacht over de vijanden staat op de voorgrond. Alleen in vs. 10 v. klaagt de dichter over zijn lichamelijke gesteldheid. De daar beschreven toestand kan zeer goed het gevolg zijn van de benauwing door de vijanden. Zie verder Inleiding, § 6, II, B.

M.i. ligt het voor de hand, dat hier niet een particulier [316] persoon, maar een koning, een leider spreekt. De dichter heeft vele vijanden, zie bv. vs. 12. Hij staat niet alleen, maar maakt deel uit van een kleiner of groter geheel, zie bv. vs. 24 v. Allerlei uitdrukkingen passen het best in de mond van een koning, een leider; zie de aanduidingen van de HERE in vs. 3-5 (vgl. vooral het begin van Ps. 18), het "terwille van uw naam" in vs. 4, het "mijn God" in vs. 15, het "uw knecht" in vs. 17, het "versterkte stad" in vs. 22. Zie verder Inleiding, § 6, II, A.

Opmerkelijk is ook hier de grote plaats, die de woorden van de vijanden innemen. Dit pleit er wel tegen, dat het over buitenlandse vijanden zou gaan. Overigens zij opgemerkt, dat woorden gevaarlijk genoeg kunnen zijn; men denke aan smaad, kwaadsprekerij, laster, intrigeren. We zullen ons hebben voor te stellen, dat de vijandelijkheden zich nog in het stadium van plannen maken bevinden. Zie verder Inleiding, § 6, II, D.

'k Wijs er nog op, dat de verhouding tussen de vijanden en de smaders niet precies is aan te geven. De vijandschap, die hij te verduren heeft, heeft de dichter blijkbaar bij buren en bekenden in versmaadheid gebracht, en dat zal het gevolg gehad hebben, dat velen van de buren en bekenden met de vijanden gingen meedoen, zie vs. 12-14, vgl. op 3:3.

Er zijn m.i. geen overwegende bezwaren tegen het Davidische auteurschap, zie het opschrift. Maar dan zijn er nog vele mogelijkheden, waaruit het moeilijk is een keuze te doen; dit hangt hiermee samen, dat de tekening van de vijanden en van de noodtoestand stereotiep en weinig concreet is, zie Inleiding, § 4, II, B. Misschien heeft David deze psalm gedicht in een actuele benauwing, door Saul, Absalom, Seba, of een ander. We kunnen de psalm ook zien als een meer algemeen gebed van David met het oog op de vele moeilijkheden in zijn leven, zie vs. 11. Ook is mogelijk, dat David de psalm gedicht heeft niet alleen met het oog op zijn eigen lotgevallen, maar als tolk van de benauwde rechtvaardige. Tenslotte moeten we rekenen met de mogelijkheid, dat aan deze psalm ten grondslag ligt een Davidische psalm, die voor later cultisch gebruik is bewerkt. Zie verder Inleiding, § 3, III.

Sommige verzen van deze psalm doen aan uitspraken van Jeremia denken, zie speciaal vs. 14. In verband daarmee is herhaaldelijk Jeremia als auteur genoemd. Maar daarvoor is onvoldoende grond.

Is de dichter eigengerechtig? En in verband daarmee: is zijn houding tegenover zijn vijanden goed te keuren?

Zoals reeds gezegd, de dichter noemt niet rechtstreeks zichzelf rechtvaardig en zijn vijanden goddeloos, zie verder op vs. 18.

Voorts: de rechtvaardigen, vromen, getrouwen, vs. 19, 24, worden hierdoor gekarakteriseerd, dat ze bij de HERE schuilen, bij Hem toevlucht zoeken, vs. 2 en 20, zich op Hem verlaten, [317] vs. 7 en 15, Hem aanroepen, vs. 18, Hem vrezen, vs. 20, op Hem wachten, vs. 25; daarin bestaat allereerst hun rechtvaardigheid en vroomheid.

Al is de dichter er van overtuigd, dat hij tegenover de vijanden het gelijk aan zijn zijde heeft, en dat hij ook in ruimer zin rechtvaardig is, toch weet hij ook zijn ongeluk door zijn ongerechtigheid verdiend te hebben, vs. 11. Hij pleit dan ook niet slechts op Gods gerechtigheid, vs. 2, en goedertierenheid, vs. 8, 17, 22, maar tevens op Gods genade, vs. 10, 23.

Ook "goddeloos" is allereerst een religieuze karakterisering, zie op vs. 7. Aan de vijanden verwijt de dichter hoogmoed, vs. 19, 24; zij zijn mensen, die het in tegenstelling met de dichter wel zonder Gods genade kunnen stellen; dit sluit ook in zich, al wordt het niet gezegd, dat de dichter tot de "ootmoedigen" behoort: dat zijn niet mensen, die gekenmerkt worden door eigengerechtigheid. Overigens heeft de in religieus opzicht verkeerde gesteldheid van de vijanden ethische consequenties: de dichter is er van overtuigd, dat ze zich tegenover hem misdragen, vs. 5, 14, 19, 21; en we hebben geen enkele grond de juistheid van deze overtuiging in twijfel te trekken. Dat zij zich vergrijpen aan de knecht van de HERE, vs. 17, maakt hun optreden des te meer veroordelenswaardig.

Dat de dichter, wiens leven door de vijanden bedreigd wordt, vs. 14, bidt, dat de HERE hun aanslagen moge doen mislukken en hun het leven moge benemen, vs. 18 v., is ook bij Nieuwtestamentisch licht niet af te keuren.

Vgl. Inleiding, § 8, II.

Kittel meent, dat deze psalm naar voorhanden teksten is samengesteld; in dezelfde geest schrijven anderen. Dat is zeker overdreven. Het is wel waar, dat we in deze psalm veel uitdrukkingen aantreffen, die elders ook voorkomen — dat pleegt trouwens bij de psalmen het geval te zijn —, maar deze psalm heeft toch duidelijk een eigen klank. Ook als de dichter bestaande uitdrukkingen gebruikte, heeft hij ze op een nieuwe wijze verbonden, zie bv. vs. 3 v. De psalm bevat trouwens ook vele treffende uitspraken, die we elders niet vinden, zie bv. vs. 6a, 20. Wat aan deze psalm vooral zijn waarde geeft, is dat hier op een bijzondere wijze naar voren komt het worstelen en overwinnen van het geloof. We beluisteren hier het smeken en het klagen, het pleiten en het juichen van het geloof.

Vs. 6a is door Christus in zijn stervensure op de lippen genomen, zie de exegese, en vgl. Inleiding, § 8, V.

Deze psalm heeft speciaal verwantschap met Ps. 35. Opmerkelijk is bv. het volgende: terwijl in het tweede hoofddeel van onze psalm de klachten een brede plaats hebben, vs. 10-14, zie op vs. 10, ontbreekt in het eerste hoofddeel elke directe klacht; [318] bij Ps. 35 bevat in het eerste hoofddeel alleen vs. 7 een directe klacht, terwijl in het vervolg uitvoerige klachten worden geslaakt. Overigens is het eerste hoofddeel van Ps. 35 veel forser van klank dan het eerste hoofddeel van Ps. 31.

Ook in deze psalm treffen we het verschijnsel aan, dat bepaalde woorden meer dan eens gebruikt worden, zie op "hand" in vs. 6, zie "benauwd" in vs. 8, 10, 12, "zeggen" in vs. 15 en 23, zie op "bewaren" in vs. 20 v., enz. Vgl. Inleiding, § 7, IV, C.

2 Vs. 2-4a is in hoofdzaak gelijk aan 71:1-3. Na betuigd te hebben, dat hij zijn hulp van de HERE verwacht, uit de dichter verschillende korte gebeden: het is, als horen we de hijgende adem van de bidder. *Bij U, HERE, schuil ik:* zie op 7 ; 2; er volgt op deze woorden geen parallel lid; daardoor wordt onderstreept, dat ze het karakter van een inleiding dragen, zie op vs. 8a, 10a, 12a, 22a. — *beschaamd worden:* zie op 25:2. — *gerechtigheid: zie* Inleiding, § 9.

3 *Neig uw* oor tot *mij:* zie op 17:6; bede om aandacht: de dichter neemt a.h.w. een nieuwe aanloop. — *haastig:* de tijd dringt; vgl. 69:18 enz. — rots: zie op 18:3. — *een rots, een burcht:* d.i. een rots, die een burcht is; zie op "vesting" in 27:1; men zou ook kunnen vertalen: "een rots der toevlucht", d.i. een rots, die een toevlucht is. — *vesting:* zie op 18:3. — een *sterke vesting:* de in het oorspronkelijke gebruikte uitdrukking is niet geheel doorzichtig; letterlijk: "een huis der vestingen"; misschien is de bedoeling: een verdedigingsbouwwerk op ontoegankelijke plaatsen.

4 De dichter heeft gevraagd, dat de HERE zijn beschermer moge zijn; nu betuigt hij, dat de HERE zijn beschermer is. Deze betuiging is een vrucht van het bidden, ze is ook de achtergrond van het gebed, vgl. Hebr. 11:6. *mijn rotssteen en mijn vesting:* zie op 18:3. — *terwille van uw naam zult Gij mij leiden en voeren:* vgl. 23:2 v. enz.; op onze plaats is echter niet zozeer aan het werk van een herder te denken, als wel aan het werk van een gids, een aanvoerder; zie verder op 5:9; bij de door mij gekozen vertaling bevat vs. *b een* uiting van vertrouwen, evenals vs. a; het is echter ook mogelijk het als een gebed te vertalen: "moogt Gij mij leiden"; hetzelfde geldt van vs. 5a.

5 Voor vs. a zie op 9:16. Hier wordt voor de eerste maal in deze psalm rechtstreeks over de vijanden gesproken, en het geschiedt op een zeer onbepaalde wijze. In een gebed is dat mogelijk: de HERE weet er wel van, wie het zijn; zie verder Inleiding, § 4, II, B. *burcht:* zie op vs. 3.

Men lette op de chiastische opbouw van vs. 4 en 5, zie Inleiding, § 7, V, A: vs. 4a correspondeert met vs. *5b,* vs. 4*b* met vs. 5a.

[319]

6 De dichter vertrouwt nu zijn leven aan God toe; zie ook het slot van de uitlegging van vs. 7. Er is verwantschap met vs. 2a en *7b;* maar daar wordt meer gesproken van een toestand, die het gevolg is van een verrichte handeling, hier van een handeling, die zich *nu* voltrekt, *uw hand:* de dichter gevoelt zich in de hand van de vijanden, bidt, dat de Here hem aan die hand ontrukke, vs. 16*b*, vgl. ook vs. 9, vertrouwt hier zijn leven aan Gods hand toe, weet ook, dat zijn leven in Gods hand is, vs. 16a.— *vertrouw ik mijn geest toe:* het werkwoord betekent hier "neerleggen, deponeren, toevertrouwen", vgl. bv. Jes. 10:28 (van een legertros), Jer. 36:20 (van een boekrol); het door "geest" vertaalde woord betekent "wind, adem, levensadem, beginsel van het leven, geest". De dichter kan zelf zijn levensbeginsel niet beschermen, stelt het daarom in Gods hand. — *Gij verlost: zie* op 25:22; de dichter geeft nu weer uiting aan de zekerheid der verhoring, vgl. vs. 46, 5a; we kunnen zelfs vertalen: "Gij hebt mij verlost", zie vs. 8 v. — *betrouwbaarheid:* zie Inleiding, § 9; zie het tegengestelde "ijdele nietigheden" in vs. 7.

Christus heeft aan zijn kruis de woorden van vs. a overgenomen, Luc. 23:46, maar dan in een verdiepte zin. Deze dichter hoopt voor een voortijdige dood bewaard te blijven, Christus weet, dat zijn sterven op handen is; nu Hij sterven gaat, legt Hij zijn "levensbeginsel" neer in de handen van zijn Vader, en Hij weet, dat het daar, ook door het sterven heen, veilig is. Velen, genoemden (Stefanus, Hand. 7:59, Polycarpus, Luther) en on-genoemden, hebben in hun stervensuur deze bede de Heiland nagebeden.

De woorden van vs. a vormen het thema van de slotregels van een synagogale hymne, zie bij *Cohen;* in de rabbijnse literatuur komen ze voor als een avondgebed, vgl. *H. L. Strack-P. Billerbeck,* Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, II, 1924, pag. 269.

7 Een uitspraak, als dit vers bevat, vinden we herhaaldelijk in de psalmen, zie 16:4; 26:4 vv. e.a. Het is mogelijk, dat de dichter met "hen, die het oog gericht houden op ijdele nietigheden" speciaal zijn vijanden bedoelt, zie bv. op 26:4 vv.; in dat geval valt op te merken, dat hij als motief van zijn haat tegen hen noemt, niet dat ze zijn vijanden zijn, maar dat ze niet op de HERE vertrouwen, vgl. o.a. 139:21 v. Ook is mogelijk, dat dit een meer algemene, misschien traditioneel te noemen, negatieve en positieve geloofsbelijdenis is, zie op 16 :3 v. *Ik haat:* vgl. 26:5. — *die het oog gericht houden op ijdele nietigheden:* vgl. Jona 2:8; het hier gebruikte werkwoord heeft een ruime betekenis; het betekent o.a.: "gadeslaan, acht slaan op, in acht nemen, vereren"; men zie het gebruik van dit werkwoord in 59:10; Spreuk. 27:18; Hos. 4:10; voor "ijdele" zie op 24:4 ("het nietswaardige"); het woord, dat door "nietigheid" is vertaald, betekent feitelijk "ademtocht", vgl. 39:6 enz.; het [320] wordt herhaaldelijk in de zin van "nietigheid" gebruikt, vgl. Deut. 32:21 enz. Misschien zijn bedoeld afgodendienaars; heeft de dichter echter speciaal zijn vijanden op het oog, dan geeft dit moeilijkheden, zie de Inleiding; hij kan ook bedoelen hen, die van toverij en waarzeggerij hun hulp verwachten, of ook in het algemeen hen, die op verkeerde praktijken bouwen, of hen, die op hun eigen kracht hun vertrouwen stellen. — en *ik* — op *de HERE verlaat ik mij:* vgl. vs. 2a, zie ook op vs. 6a; het hier gebruikte werkwoord, vgl. vs. 15, is door mij meestal met "vertrouwen" vertaald; de dichter stelt zich hier tegenover "hen, die het oog gericht houden op ijdele nietigheden".

Het is moeilijk vast te stellen, hoe dit vers in het geheel van de psalm fungeert. We kunnen deze uitspraak nauw verbinden met (vs. *6b,* dat we dan vertalen *moeten:* "Gij hebt mij verlost", en) vs. 8 en er op wijzen, dat een dergelijke betuiging goed op haar plaats is in een danklied of loflied, vgl. 21:8; 32:10; 96:4 v. e.a. Een andere mogelijkheid is: ter ondersteuning van zijn gebed, vgl. 26:4 vv.; 139:21 v. e.a., betuigt de dichter in vs. 6 v., dat hij zijn vertrouwen stelt en gesteld heeft op de HERE en op de HERE alleen.

8, 9 Deze verzen brengen een vooruitgrijpend danklied, zie Inleiding, § 4, II, E. Er is geen of

weinig reden aan te nemen, dat tussen vs. 7 en vs. 8 een cultische plechtigheid heeft plaats gehad; men lette er op, dat de overgang van gebed op danklied in de vorige verzen is voorbereid, zie vooral op vs. *6b,* en dat in het vervolg weer het gebed opstijgt, vs. 10 vv., waarop opnieuw een lof- en danklied volgt, vs. 20 vv. Zie verder de Inleiding op deze psalm. Vs. 8a draagt een inleidend karakter; er is geen parallel lid, zie op vs. *2a. Ik wil juichen enz.:* op een dergelijke wijze pleegt een dankpsalm te beginnen, vgl. 9:2 v.; 30:2 enz. — *uw goedertierenheid,* vgl. Inleiding, § 9. — *mijn ellende hebt gezien:* zie op 9:14. — *de benauwdheden van mijn ziel:* de benauwdheden, waarin mijn ziel, mijn leven verkeerde, waarin ik verkeerde; zie op 25:17. — *hebt geweten:* vgl. bv. 1:6; 37:18 en zie Inleiding, § 9. — *de hand van de vijand: zie* op vs. 6; in vs. 5 (en *71)* werd over de vijanden in het meervoud gesproken, hier staat het enkelvoud, zie op 5:10. — overge*l*everd: letterlijk "besloten, opgesloten"; vgl. het "benauwdheden" van vs. 8 en het "in de ruimte" van vs. *9b.* — *in de ruimte:* vgl. 18:20; 118:5; ook 4:2 enz.; het is natuurlijk niet toevallig, dat in dit verband van "voeten" wordt gesproken: er was een belemmering voor de voeten van de dichter om te gaan, vgl. ook vs. 5. — Er is een nauw parallellisme tussen vs. 86 en 8c ("gezien", "geweten"), tussen vs. 9a en *9b* ("niet opgesloten", "in de ruimte gesteld"). We kunnen zeggen, dat de vier genoemde versdelen een climax vormen: zien, ter harte nemen, ingrijpen; dat laatste wordt eerst negatief, dan positief beschreven.

[321]

10-14 Hier begint weer het gebed, zie verder de Inleiding. Na de korte bede "Wees mij genadig" volgen klachten, schilderingen van de ellende: de dichter stort zijn hart uit voor God, breidt zijn nood uit voor Gods aangezicht; hierdoor krijgt uiteraard de later weer volgende bede, vs. *16b*-19, te meer klem. Dergelijke klachten komen in het voorgaande gedeelte niet voor: nu de dichter zijn vertrouwen in God heeft betuigd, vs. 4-7, en zich verdiept heeft in de gehoopte uitredding, vs. 8 v., schrijnt des te meer de huidige ellende, en heeft hij behoefte die ellende voor Gods oor uit te spreken.

10 Vs. a heeft hetzelfde inleidende karakter als vs. 2a (zie daar): er is geen parallel lid. *Wees mij genadig:* misschien kan gezegd worden, dat de dichter reeds dadelijk in het eerste woord van dit nieuwe gedeelte een diepere toon doet horen dan in het eerste deel van zijn psalm: toen pleitte hij op Gods gerechtigheid, vs. 2, nu pleit hij op Gods genade, zie verder Inleiding, § 9. — *benauwd:* legt een verbinding tussen dit deel en het voorafgaande, vgl. vs. 8 v.; er is een schrille tegenstelling tussen het "mijn voeten in de ruimte hebt gesteld" in vs. 9 en het "het is mij benauwd" van dit vers, vgl. bv. de verhouding van 102:24 vv. tot het voorgaande; op deze wijze krijgt het gebed een onstuimige kracht: de dichter mag van zijn God verwachten, dat Hij hem in de ruimte stelt, en hoe is de werkelijkheid? Een dergelijke opmerking is te maken over het "verdriet" van vs. *b* in zijn tegenstelling met het "mij verheugen" van vs. 8.

Voor vs. 106 en 11 vgl. de Inleiding; de ellende, waarin hij verkeert, heeft ook invloed op de lichamelijke gesteldheid van de dichter. *Verzwakt is* door *verdriet mijn oog:* zie op 6:8. — *mijn ziel:* zie op vs. 8. — *mijn buik:* vgl. Job 20:20; 32:18; Hab. 3:16 enz.

11 De bedoeling van vs. a zal zijn zowel, dat de dichter zijn jaren doorbrengt in kommervolle omstandigheden, die hem veel gezucht, gesteun, ontlokken, als ook, dat die kommervolle omstandigheden zijn levenskracht aantasten, doen vergaan, *kommer:* vgl. 13:3 e.a. — *zuchten:* zie op 6:7. — door *mijn ongerechtigheid:* vgl. Inleiding, § 9; dit is de enige plaats in deze psalm, waar de dichter rechtstreeks over zijn zonde spreekt; er is m.i. geen reden met sommige oude vertalingen "ellende" te lezen. — *struikelt mijn kracht: een* ongewone, tekenachtige verbinding; de dichter, voorheen een krachtige man, gaat nog slechts struikelend zijn weg, vgl. 9:4; 27:2 enz. — *mijn beenderen:* zie op 6:3— *zijn verzwakt:* zie op vs. 10.

12-14 Na geklaagd te hebben, dat de ellende, waarin hij verkeert, hem ook lichamelijk knauwt, klaagt de dichter over de smaad en de vijandschap, zie de Inleiding. Voor de betekenis van de smaad vgl. Inleiding, § 6, II, D, 3°.

[322]

12 Vgl. voor dit vers 38:12; 69:9; 88:9, 19; Job 19:13 vv.; Jer. 12:6; 20:10 e.a. Ook vs. 12a heeft het karakter van een inleiding, vgl. vs. 2a, zie daar. *Vanwege al mijn benauwers enz.:* omdat hij door zo velen benauwd wordt, heeft hij van alle kant smaad te verduren; anderen vertalen: "bij al mijn benauwers enz." — *ontzetting:* vgl. 14:5 ("schrik") enz.; als zijn bekenden hem zien, schrikken zij en wenden zij zich huiverend van hem af. — *mijn bekenden:* vgl. 55:14; 88:9, 19; bedoeld zijn mensen, met wie hij vertrouwelijk placht om te gaan, vgl. 2 Kon. 10:11. — *wie mij op straat zien enz.:* zozeer is zijn ellende hem aan te zien, of: zo algemeen bekend is zijn wanhopige positie, dat willekeurige voorbijgangers op straat bang zijn in zijn nabijheid te komen, vol ontzetting van hem wegvluchten, alsof hij melaats was.

13 *Ik ben vergeten:* men denkt nog wel aan hem, zie vs. 12 en 14, maar men wil niet meer van hem weten, bekommert zich niet meer om hem; dikwijls klagen de psalmisten er over, dat God hen vergeet, zie op 13:2; ook door de mensen vergeten te worden is smartelijk. David had tijden gekend, waarin ieder met bewondering en eerbied over hem sprak; nu wordt hij door ieder met de nek aangekeken. — *als* een *dode:* met wie niet meer gerekend wordt, die geen zorg meer voor zich opeist. — *uit het hart:* dient ter versterking; z.v.a. "geheel en al". — *als een ding, dat omkomt:* vgl. Jer. 22:28; een gebruiksvoorwerp, waar niemand zich meer om bekommert, dat in een vergeten hoek staat te vervallen; vertaling en omschrijving zijn van *J. Ridderbos.*

14 Vs. 12 klaagt over de smaad, vs. 13 over het niet meer meegeteld worden, vs. 14 over de vijandschap; zie verder de Inleiding. Vs. a is gelijk aan Jer. 20:10a; daar wordt meegedeeld, wat de inhoud van het *gefluister* is; hier is de inhoud van het gefluister van soortgelijke aard: achterbaks gepraat, laster, samenzwering, vgl. vs. *b.* — *schrik van rondom:* vgl. Jer. 6:25; 20:3, 10; 46:5; 49:29; het is hier een tussenwerpsel: van alle kanten voelt de dichter zich bedreigd. — *samenspannen:* vgl. 2:2. — *mompelen:* vgl. 17:3 ("zinnen"); duidt op het geheimzinnige, achterbakse van hun doen, vgl. op vs. 5. — *om mijn ziel te nemen:* hierin bereikt de klacht haar hoogtepunt; het gaat om het leven van de dichter; hij wordt reeds behandeld als een dode, vs. 13, en de vijanden zijn er op uit, hem inderdaad tot een dode te maken.

15 In het eerste gedeelte is de volgorde: gebed, vs. 2 v., vertrouwensuitingen, vs. 4-7, hier: klacht, vs. 10-14, vertrouwensuitingen, vs. 15, 16a, gebed, vs. 16*b*-19. *En ik enz.:* door de plotselinge overgang krijgt de uitspraak des te meer kracht; de dichter verkeert in levensgevaar, vs. 14, maar hij vertrouwt op Gods hulp, vgl. 27:3 enz.; ieder wendt zich van hem af, maar hij wendt zich tot de HERE, en zijn eenzaamheid wordt [323] opgeheven door de gemeenschap met Hem; overigens verkeerde de dichter niet voortdurend in deze stemming, vgl. vs. 23: het geloof kent zijn op- en neergang. — *ik* — *op U:* de twee voornaamwoorden staan vlak naast elkaar; het spreekt van de nauwe band tussen de dichter en de HERE; geen mens kan tussen hen komen. — op *U verlaat ik mij:* vgl. vs. 7. — *ik zeg:* in het verleden heeft de dichter deze geloofsbelijdenis afgelegd, en ze is bij de voortduur het fundament van zijn leven, zie op 30:7, vgl. ook 2:7; zie ook het "ik zeide" in vs. 23. — *mijn God zijt Gij:* in wiens dienst ik sta en die voor mij zorgt; vgl. het "uw knecht" in vs. 17; deze woorden passen speciaal in de mond van de koning, zie op 3:8.

16 De levensduur, aan de dichter toegemeten, en alles, wat het leven vult, houdt de HERE in zijn hand, en in die hand is dat alles veilig; men zie de tegenstelling met vs. 11a. *In uw hand:* zie op vs. 6.

Met vs. *b* begint opnieuw het gebed. Nu de dichter zijn nood voor de HERE heeft uitgebreid en getuigd heeft van zijn vertrouwen op de HERE en van de enge band, die hem met de HERE verbindt, heeft hij een sterke grondslag gelegd, waarop hij kan staan om zijn gebed aan God voor te leggen. Er is vooral een nauwe samenhang tussen vs. 16*b*, 17 en vs. 15, 16a. Het woord "hand", dat zowel in vs. a als in vs. *b* gebruikt wordt, verbindt het gebed aan de vertrouwensuitingen. *Ontruk:* vgl. vs. 3.

17 *Doe uw gelaat lichten: zie* op 4 ; 7. — *uw knecht:* zie op vs. 15*b* en zie verder op 18:1. — *goedertierenheid:* vgl. Inleiding, § 9.

18 *beschaamd worden: zie* op vs. 2. — *want ik roep U aan:* de HERE kan toch niet beschaamd maken, wie Hem te hulp roept. — *laten de goddelozen enz.:* vgl. 25:2 v.; voor "goddelozen" vgl. Inleiding, § 9; de dichter denkt bij dit woord wel vooral aan zijn vijanden, maar hij spreekt toch in het algemeen; hij roept Gods straf in over de goddelozen en laat het aan God over te beslissen, of zijn vijanden tot de goddelozen behoren; vgl. Inleiding, § 8, II, C. 4°. — *verstommen:* zie op 30:13; het woord is absoluut bedoeld, maar duidt wel speciaal aan, dat de vijanden niet meer hun verderfelijke woorden kunnen spreken, vgl. vs. 19, 14; het dodenoord wordt herhaaldelijk voorgesteld als de plaats van het zwijgen, 94 :17 enz. — *in het dodenoord:* letterlijk "naar het dodenoord"; het is een verkorte uitdrukkingswijze voor "neerdalen naar het dodenoord" en daar verstommen. De vijanden zijn er op uit aan de dichter het leven te ontnemen, vs. 14; de dichter bidt, dat God hun het leven ontneemt. — Zie verder voor dit vers de Inleiding.

19 *leugenachtige:* dit is een ruim begrip, vgl. Inleiding, § 9; hieronder vallen smaad, bedriegerijen, laster, intriges, zie vs. 12, 14. — *rechtvaardige: zie* Inleiding, § 9; bij dit [324] woord kunnen soortgelijke opmerkingen gemaakt worden als bij het "goddelozen" in vs. 18. — *aanmatigend in hoogmoed en verachting:* zie op 10:2; 17:10; vgl. ook 119:22; Spreuk. 11:12 enz.

20 Nu heft de dichter weer een danklied aan, vgl. vs. 8 v. Evenals in het eerste gedeelte van de psalm is de overgang geleidelijk: de dank van vs. 22 wordt ingeleid door een meer algemeen sprekend loflied, vgl. de verdere exegese van ons vers. Zie verder de Inleiding.

Hoe *groot: zie* op 8:2, vgl. voor ons vers vooral 36:8. — *het van U komende goede:* men kan ook vertalen: "uw goedheid"; het verschil in betekenis is niet groot; blijkens het vervolg is hierbij in de eerste plaats aan uiterlijke zegeningen te denken, maar men behoeft het daartoe niet te beperken; zie op 25:13. — *dat Gij bewaart:* verbergt, 27:5, weglegt, 17:14; men lette op de geleidelijke overgang met het voorgaande: terwijl de vijand woedt, ligt het goede klaar in Gods voorraadschuren, voor wie Hem vreest; zie nog op het "bewaart" in vs. 21. — *die U vrezen:* zie Inleiding, § 9; zie hier het parallelle "die bij U schuilen". — dat *Gij bewerkt . . . ten aanschouwen van de mensenkinderen:* we kunnen ook vertalen: "bewerkt hebt" (en "bewaard hebt"), zie op het "verlost" in vs. 6; het goede, dat van God komt, blijft niet verborgen in Gods schatkameren, maar wordt door Hem in het openbaar uitgedeeld; de mensenkinderen zien het, zowel zij, die zich eerst huiverend van de rechtvaardige hebben afgewend, vs. 12-14, vgl. 23:5 e.a., als zij, die met hem verbonden zijn. — d*ie bij U toevlucht zoeken:* het hier gebruikte woord is door mij in vs. 2 en gewoonlijk door "schuilen" vertaald, zie op 2:12. Vs. *a* heeft een plaats gekregen in een gebed, dat de Joden plegen te bidden voor de ziel van een gestorvene[1]; ondanks wat boven gezegd werd over "het goede" is dit een geoorloofd en treffend gebruik van dit vers.

21 We kunnen zeggen, dat de uitspraak van dit vers een vertrouwensuiting is, die het gebed ondersteunt, vgl. bv. vs. *4b, 5a* (we kunnen ook vertalen: "Gij zult hen doen schuilen, Gij zult hen bewaren"); ook is mogelijk deze uitspraak te zien als deel van het loflied, vgl. vs. 20. *Gij doet hen schuilen enz.:* zie op 27:5. — *in de schuilplaats van uw aangezicht:* Gods tegenwoordigheid geeft niet alleen licht, vs. 17, maar verschaft ook een schuilplaats; deze uitdrukking zal, evenals de uitdrukkingen van 27:5 en 61:5, althans oorspronkelijk een cultische betekenis hebben. — *samenscholingen:* de betekenis van het hier gebruikte woord staat niet vast; vgl. vs. 14, 19. — *Gij bewaart hen:* God bewaart het goede voor wie Hem vrezen, [325] vs. 20, en ook zij zelf worden bewaard; dezelfde voorstelling van wat genoemd is "een dubbele bewaringsdienst" ook 1 Petr. 1:4 v. — *in een hut:* zie op 27:5; ook deze

---

[1] Vgl. *Jac. van Nes,* a.w., pag. 133.

uitdrukking zal oorspronkelijk een cultische betekenis hebben (men kan ook wel vertalen; in de hut, waarbij dan aan het heiligdom gedacht kan worden), maar kan hier ook wel de algemene betekenis van schuilplaats hebben. — de *twist der tongen:* vgl. vs. 14, 19; voor "twist" zie Inleiding, § 9; het "der tongen" dient ter verlevendiging, vgl. bv. 12:5. — Men lette op "het externe parallellisme" in dit vers, vgl. Inleiding, § 7, III, D.

22-25 De dichter eindigt met een dankpsalm, vgl. Inleiding, § 5, III, B; verschillende elementen, die karakteristiek zijn voor een dankpsalm, komen hier voor; vgl. vs. 8 v. en zie verder de Inleiding op deze psalm.

22 *Geprezen zij* de *HERE:* komt herhaaldelijk voor aan het begin en ook wel aan het slot van een dankpsalm, vgl. 28:6; 66:20; 144:1 enz.; voor "geprezen" zie op 16:7; waarschijnlijk moeten we zeggen, dat ook hier een parallel lid ontbreekt, zie op vs. 2a; tot nu toe heeft de dichter in deze psalm telkens tot de HERE gesproken; in vs. 22 en 24 v. spreekt hij over de HERE: in een dankpsalm richt de dichter zich vaak tot de bij het heiligdom vergaderde gemeente. — *want enz.:* zoals gebruikelijk, volgt op de inleidende formule de motivering, vgl. vs. 8*b;* we kunnen vs. *22b* met vs. 23 rekenen tot het verhaal van de uitredding. — *Hij heeft mij wonderbare goedertierenheid betoond:* zie op 17:7; 4:4. — *mij:* in tegenstelling met de omliggende verzen spreken vs. 22 v. persoonlijk. — *in een versterkte stad:* vgl. 60:11; 2 Kron. 8:5; de bedoeling zal wel zijn: "door mij te brengen in een versterkte stad"; daarbij moet gerekend worden met de mogelijkheid, dat de uitdrukking "een versterkte stad" min of meer figuurlijk is bedoeld, zie het "sterke vesting" enz. in vs. 3 vv.; overigens zijn velen van oordeel, dat de tekst niet juist is overgeleverd.

23 Dit vers bevat het eigenlijke verhaal van de uitredding (zie op vs. 22*b*), dat in vele dankliederen voorkomt, en dat herhaaldelijk begint met de woorden: "ik zeide", vgl. 41:5 e.a.; vgl. voor vs. a in het bijzonder 116:11; Klaagl. 3:54, ook op het "ik zeide" in 30:7; let op de scherpe tegenstelling met vs. 15. De dichter gunt ons hier een diepe blik in zijn hart: daarin is de vertwijfeling geweest; hij spreekt daar eerst over, nu de nood is overwonnen; zie nog op vs. 15. *ik ben afgesneden van* voor *uw ogen:* afgesneden van het domein, waarop Gij in welgevallen, *zegenend,* uw ogen richt; er wordt gesproken van het afgesneden zijn van de hand van de HERE, 88:6, van het huis van de HERE, 2 Kron. 26:21, van het land der levenden, Jes. 53:8. — *Gij hebt gehoord de stem van mijn smekingen: zie* op 28:2, 6; de roep om genade, zie vs. 10, is verhoord.

[326]

24 Herhaaldelijk komen in een dankpsalm vermaningen voor, zie op 32:8 v.; de dichter heeft lering getrokken uit wat hem overkomen is, en wenst, dat anderen in die lering delen; het zou mogelijk zijn, dat vs. 24 en 25 aan een tempeldienaar in de mond werden gelegd. *Hebt de HERE lief:* de dichter richt zich nu tot de bij het heiligdom vergaderde gemeente (zie verder op "al zijn vromen"); hij wekt hen niet op, zoals zo dikwijls gebeurt, de HERE te loven, zich in Hem te verblijden enz., maar Hem lief te hebben; zulk een God, als, naar de dichter nu weer heeft ervaren, de HERE is, is het waard de liefde van het hart te ontvangen; de psalmen noemen weinig rechtstreeks de liefde tot de HERE, nl. 31:24; 97:10; 116:1; 145:20; de liefde tot de naam van de HERE wordt genoemd 5:12; 69:37; 119:132; voorts spreekt 26:8 *van de liefde tot zijn huis,* en Ps. 119 herhaaldelijk van de liefde tot zijn geboden; alleen 146:8 spreekt rechtstreeks van de liefde van de HERE tot de zijnen. — *al zijn vromen:* voor het woord "vromen" zie Inleiding, § 9; zie verder op 22:23 v.; het is hier moeilijk vast te stellen, of bedoeld is heel de bij het heiligdom vergaderde gemeente, die genoemd wordt naar haar kern, of de geestverwanten van de dichter; in het laatste geval kunnen ze dan nog al of niet gedacht worden als in feestelijke vergadering bij het heiligdom vergaderd; in elk geval is de eenzaamheid, waarover de dichter zo bitter heeft geklaagd, vs. 12-14, nu doorbroken niet alleen, doordat hij gemeenschap heeft met God, zie op vs. 15, maar ook, doordat mensen zich weer om hem scharen. — *de getrouwen enz.:* wat nu volgt in dit vers, fungeert vooral als motivering van vs. a; de dichter spreekt uit eigen ervaring, vgl. 2 Cor. 1:4; al de gebruikte werkwoordsvormen spreken van een voortdurend doen; voor "getrouwen" zie

op 12:2. — *Hij vergeldt overvloedig:* het "vergelden" spreekt van het rechtvaardige van de straf; het "overvloedig" wil natuurlijk niet zeggen, dat de hoogmoedige een zwaarder oordeel krijgt, dan hij verdiend heeft, maar wel, dat hij de straf, die hij zich waardig heeft gemaakt, ruimschoots krijgt; anderen vertalen trouwens; "in overeenstemming met het richtsnoer". — *hoogmoedig:* vgl. vs. 19.

25 Zie op 27:14. Een dergelijke bemoediging is in het bijzonder gepast aan het einde van een klaagpsalm, maar is toch ook goed op haar plaats aan het einde van een dankpsalm: dat de HERE uitkomst gegeven heeft, garandeert immers niet, dat in de toekomst gevaren en rampen zullen wegblijven; men zie, dat aan het einde van dankpsalmen herhaaldelijk gebeden voorkomen, zie op 14:7; hierbij is nog te bedenken, dat ons vers aan het slot van een *vooruitgrijpend* danklied staat. *die op de HERE wacht:* vgl. 33:18, 22 enz.; die in moeilijke omstandigheden er naar uitzien, dat de HERE het voor hen weggelegde goede gaat uitdelen, vgl. vs. 20a.

[327]

Psalm 32

1. Van David; kunstig gedicht.

I Hoe gelukkig, wiens overtreding weggenomen,
wiens zonde bedekt is.
2. Hoe gelukkig de mens,
aan wie de HERE de ongerechtigheid niet toerekent,
en in wiens geest geen ondeugdelijkheid is.

II *a.* 3. Toen ik zweeg, werden mijn beenderen murw,
terwijl ik heel de dag het uitbrulde.
4. Want bij dag en bij nacht
lag uw hand zwaar op mij,
mijn sap werd veranderd
bij zomerdroogte. *Sela*

b. 5. Mijn zonde ging ik U bekend maken,
en mijn ongerechtigheid hield ik niet bedekt;
ik zeide: ik wil belijdenis doen van mijn overtredingen voor de HERE;
en Gij, Gij naamt weg de ongerechtigheid van mijn zonde. *Sela*

III 6. Daarom bidt iedere vrome tot U
in de tijd, dat hij ellende ondervindt;
bij een vloed van geweldige wateren —
hem bereiken ze niet.
7. Gij, Gij zijt mij een schuilplaats;
voor benauwing behoedt Gij mij;
met jubelzangen van redding omringt Gij mij. Se*l*a

IV 8. Ik wil u onderrichten en leren aangaande de weg, die gij moet gaan;
ik wil raad geven, met mijn oog op u gericht.
9. Weest niet als een paard, als een muildier,
die niet letten op teugel en toom,
hun tuig om hen te bedwingen. —
Dan zal geen onheil u naderen.

V *a*. 10. Vele smarten heeft de goddeloze;
maar wie op de HERE vertrouwt: met goedertierenheid omringt Hij hem.

b. 11. Verblijdt u in de HERE en juicht, rechtvaardigen,
en jubelt, alle rechten van hart.

[328] Een belangrijke vraag bij deze psalm is, of vs. 3 v. alleen klagen over de kwellingen van het geweten of ook over een uitwendige noodtoestand. M.i. is dat laatste het geval. Dat is niet af te leiden uit de bewoordingen van vs. 3 v.; in een psalm zou zeker gezegd kunnen worden, dat ten gevolge van innerlijke onrust en angst, eventueel van gewetenskwellingen, de beenderen murw worden enz., zie Inleiding, § 6, II, B. Maar m.i. pleiten wel vs. 6-11 er sterk voor, dat de dichter ook door een uitwendige noodtoestand getroffen is geweest en daaruit gered is. Het ligt toch wel zeer voor de hand, dat de dichter zelf door "een vloed van geweldige wateren", vs. 6, is bedreigd; alleen dan is er een goede overgang van vs. 1-5 op vs. 6; zie ook het "daarom", waarmee vs. 6 begint. Ook de uitspraak "Gij zijt mij een schuilplaats", vs. 7, wijst er op, dat de dichter door bepaalde gevaren is bedreigd geweest. Enz.

We zullen ons moeten voorstellen, dat de dichter door een bepaalde nood is getroffen geweest. Hij had zich dat waardig gemaakt door zijn zonden; we kunnen hierbij denken aan een bepaalde grove zonde, of aan een tijd, waarin zijn verhouding tot God niet was, zoals ze behoort te zijn, vgl. bv. 30:7, misschien ook wel aan de zonden, die ook door een kind van God telkens weer bedreven worden. Eerst komt hij niet tot erkentenis daarvan, hetzij doordat hij zijn zonden niet zag, zie echter de Noot op vs. 5, hetzij doordat hij weigerde zijn zonden

te belijden; misschien was hij wel opstandig; in elk geval: hij "zweeg", vs. 3, zie daar. Maar dan komt hij tot belijdenis van zijn zonden. En op zijn schuldbelijdenis vergeeft God hem zijn zonden, wat hierin tot uiting komt, dat hij gered wordt uit de noodtoestand, waarin hij verkeerde.

Ook bij deze opvatting is er geen reden om, zoals sommige auteurs doen, de ernst van de schuldbelijdenis te verkleinen, haar te zien als een gevolg van de opvatting, dat een grote ramp altijd geweten moet worden aan een bepaalde, grote zonde. De psalmen staan niet op het standpunt van de vrienden van Job, die door hun generalisering tot grove onbillijkheid komen: herhaaldelijk betuigen de psalmisten in zwaar lijden hun "onschuld". Maar het is mogelijk, dat God een mens, door hem in lijden te brengen, aan zijn zonden, of ook aan een bepaalde zonde, ontdekt, en hem tot oprechte schuldbelijdenis brengt, zie bv. 30:7 w.; voor het nauwe verband, dat ook het N.T. tussen lijden en zonde legt, zie nog plaatsen als Matth. 9:2; Joh. 5:14; 1 Cor. 11:30; zie nog op 6:2 en Inleiding, § 8, II, D.

Opmerkelijk is, dat de dichter in zijn danklied niet, of bijna niet, rechtstreeks spreekt van de uitwendige noodtoestand, waarin hij verkeerd heeft, en van zijn uitredding daaruit: hij spreekt van zijn zonden en van Gods vergeving, zie vs. 1 v., 5. Daarvan is hij onder de indruk, dat hij Gods wet geschonden heeft. Dat [329] is voor hem het overweldigend grote, dat het nu weer in orde is tussen God en hem.

Het is dikwijls moeilijk vast te stellen, welke de noodtoestand, waarover de psalmen spreken, geweest is. Maar bij deze psalm is dat bijzonder moeilijk, omdat er zo weinig rechtstreeks over gezegd wordt. Misschien is de dichter ziek geweest (wat echter met de uitdrukkingswijze van vs. 3 v. niet valt te bewijzen, zie boven), misschien is hij door vijanden benauwd; en er zijn andere mogelijkheden. Het is trouwens van ondergeschikte betekenis.

We zullen, evenals bij andere psalmen, zie bv. op Ps. 31, ook nog moeten rekenen met de mogelijkheid, dat de psalm in mindere mate persoonlijk is, dan we geneigd zijn te denken. De dichter kan, uitgaande van zijn eigen ervaringen en van wat hij bij anderen had gezien, een psalm gedicht hebben, waarin de levenservaringen van vele vromen zich weerspiegelden, en die dan ook door velen op de lippen genomen kon worden.

Bij de door mij aanvaarde opvatting kan de psalm wel Davidisch zijn, zie ook Rom. 4:6, maar is het onwaarschijnlijk, dat, zoals wel gemeend wordt, de psalm verbonden moet worden met het overspel met Bathseba en de moord op Uria: toen is David niet door uiterlijke straffen tot schulderkentenis gebracht. Trouwens, tegen deze mening zijn in elk geval bezwaren, hoe men de psalm ook opvat.

Zie voor de boven besproken vragen verder Inleiding, § 3, III, IV; § 4, II, B.

Deze psalm heeft meer dan gewone bekendheid gekregen. Paulus zegt, Rom. 4 ; 6, dat David in deze psalm de mens zalig spreekt, aan wie God de gerechtigheid toerekent zonder werken. Hij kan de lievelingspsalm van Augustinus genoemd worden. Luther noemde Ps. 32, 51, 130, 143 Paulinische psalmen. De kerk heeft deze psalm onder de zeven boetepsalmen opgenomen, zie op Ps. 6.

Dit alles is begrijpelijk. Weliswaar is Ps. 32 een danklied en niet een boetepsalm. Maar de gedachte aan zonde en vergeving heeft de centrale plaats, en de toestand, de stemming, waarin de "boeteling" zich voor de schuldbelijdenis en na de schuldbelijdenis bevindt, wordt met aangrijpende woorden vertolkt. Voorts: op een heerlijke wijze komt tot uiting, dat God *uit vrije genade vergeeft,* zie vs. 1 v. en vooral de overgang van het begin van vs. 5 tot het slot van vs. 5: God staat klaar om te vergeven; als een mens zijn zonde maar belijdt, ontvangt hij vergeving; daar staan niet offeranden, boetedoeningen, beloften van beterschap tussen in; die worden tenminste niet genoemd, hebben geen beslissende betekenis. De indruk wordt gewekt: nauwelijks is het woord der schuldbelijdenis op de lippen, of God vergeeft.

[330] Deze psalm toont duidelijk, dat God uit vrije genade vergeeft, maar ook dat daarbij geldt: *zonder schuldbelijdenis geen vergeving;* de erkentenis en belijdenis van zonde is de

voorwaarde voor, de weg tot de vergeving, vgl. Spreuk. 28:13; 1 Joh. 1:8 v. Het is moeilijk een ander gedeelte van de Bijbel te noemen, waarin de noodzakelijkheid van de schuldbelijdenis zo scherp voor de aandacht geplaatst wordt, als het hier gebeurt. Wel kan gezegd worden, dat de noodzakelijkheid van de schuldbelijdenis een bepaalde toepassing, uitwerking is van een regel, die in zeer vele psalmen en ook elders in de Schrift een centrale plaats heeft, nl. deze regel, dat God de nederige aanschouwt, maar de hovaardige van verre kent, 138:6; vgl. nog Spreuk. 3:34; Jac. 4:6; 1 Petr. 5:5 enz.

Dat God de zonde slechts na schuldbelijdenis vergeeft, mag niet in mindering gebracht worden op de vrijheid, de souvereiniteit van de genade. Uit het geheel van de Bijbel blijkt, dat ook de schuldbelijdenis een vrucht is van Gods genadig werken. Daarvan komt in deze psalm ook wel iets aan het licht. De dichter komt eerst tot schuldbelijdenis, nadat Gods hand zwaar op hem gelegen heeft, vs. 4. Dat Gods hand zwaar op hem lag, was de straf, maar dan een straf, die opwekte tot berouw en bekering; in de straf was de goddelijke genade werkzaam. Zie ook de beeldspraak van vs. 9: de meester past harde maatregelen toe op het onwillige dier met de bedoeling, het de goede weg te laten gaan. Vgl. verder op 30:6, 8. Overigens blijft het waar, dat zeer in het bijzonder de vergeving als daad van Gods genade wordt geroemd, vgl. het "en Gij" van vs. 5.

Zoals reeds meer dan eens ter sprake is gekomen, wordt in de psalmen een scherpe scheidslijn getrokken tussen de rechtvaardigen en de goddelozen, vgl. Inleiding, § 8, II. In deze psalm blijkt, zoals trouwens ook elders, dat die scheidslijn in de praktijk niet altijd zo scherp te trekken valt. Men lette vooral op vs. 10. De dichter rekent zichzelf zeker tot hen, die "op de HERE vertrouwen". Toch is ook hij door "vele smarten" getroffen. Behoort hij dan tot "de goddelozen"? Gezegd moet wel worden, dat hij een tijdlang geleefd heeft, als was hij een goddeloze.

In deze psalm blijkt voorts bijzonder duidelijk, dat woorden als "vroom", vs. 6, "rechtvaardig, recht van hart", vs. 11, niet zondeloosheid, volkomenheid aanduiden; tot de "vroomheid enz." behoort ook het belijden van de zonden.

Deze psalm kan "een dankpsalm van een enkeling" genoemd worden; zie Inleiding, § 5, III, B. Dankpsalmen, speciaal die van een koning, plachten bij het heiligdom ten gehore gebracht te worden. Dat zal ook bij deze psalm het geval geweest zijn, zie nog op vs. 7, 8 v. en 11. Evenals in andere gevallen heeft deze dankpsalm verwantschap met de wijsheidsliteratuur, zie op vs. 8 v.

[331] Misschien moet *gezegd* worden, dat bij de opbouw van deze psalm het getal drie een bepaalde functie heeft. Opmerkelijk is in elk geval, dat vs. 1 v. drie termen voor "vergeven" gebruikt (en misschien drie termen voor "zonde", zie echter op vs. 2 c), vs. 5 drie termen voor "belijden van schuld", vs. 8 drie termen voor "onderwijzen". Hier kan nog aan toegevoegd worden, dat vs. 11 drie opwekkingen om te juichen doet horen, en dat, naar de door mij gekozen opvatting, vs. 9 drie termen voor "toom" gebruikt. We worden door dit alles herinnerd aan het gesprek, waarin Christus Petrus in het ambt herstelt, Joh. 21:15 vv. Zie nog het slot van Inleiding, § 7, VI.

Met het gezegde hangt samen, dat vs. 1 v., vs. 5 en vs. 8 op een soortgelijke wijze zijn opgebouwd.

1a *kunstig gedicht:* komt voor in de opschriften van Ps. 32, 42, 44 v., 52-55, 74, 78, 88 v., 142, vgl. ook 47:8; 2 Kron. 30:22; de betekenis van het hier gebruikte woord staat niet vast.

1a, 2 Vgl. Rom. 4:7 v. Deze verzen bevatten een algemene uitspraak, maar natuurlijk denkt de dichter vooral aan zichzelf; anders gezegd: hij kan dit zeggen, omdat hij de waarheid ervan zelf heeft ervaren. Het is van veel belang, dat de psalm begint met het roemen in de weldaad van de schuldvergeving, zie de Inleiding. De dichter gebruikt drie uitdrukkingen voor zonde (wil men: vier; zie op "ondeugdelijkheid") en drie uitdrukkingen voor vergeven; daarmee duidt hij aan, hoe erg de zonde was, waaraan hij zich schuldig heeft gemaakt, en vooral hoe radicaal de vergeving is, en hoe groot de weldaad der vergeving is; zie verder de

Inleiding. Hoe *gelukkig:* zie op 1:1; dit is een ongewoon begin voor een dankpsalm; dankpsalmen beginnen meestal met te spreken van het loven van de HERE, van het zich in Hem verblijden; dat gebeurt hier eerst in het laatste vers; het verschil is in hoofdzaak van formele aard; zakelijk geeft ook het begin van deze psalm uiting aan de blijdschap in God; misschien kunnen we zeggen, dat het begin minder uitbundig is, dan het begin van een dankpsalm pleegt te zijn: de dichter is er nog diep van onder de indruk, dat er veel gebeurd is, voor het aan de blijdschap toe was. — *overtreding, zonde, ongerechtigheid; zie* Inleiding, § 9. — *weggenomen:* vgl. vs. 5, ook 25:18 e.a. — *bedekt:* vgl. 85:3; Neh. 3:37; dit is een treffende uitdrukking: het goddelijke oog ziet elke zonde; maar op het berouwvolle gebed wil God zelf de zonde bedekken, zodat zijn oog haar niet meer ziet; zie nog op vs. 5. — *niet toerekent:* vgl. 2 Sam. 19:19; zoals herhaaldelijk, is aan het woord, dat door "ongerechtigheid" vertaald is, speciaal de gedachte aan schuld verbonden. — *in wiens geest geen ondeugdelijkheid is:* voor "geest" zie op 31:6; het woord is hier niet gemakkelijk te omschrijven: "wat de mens beweegt, zijn levensprincipe, kern". [332] Het woord, dat door "ondeugdelijkheid" is weergegeven, betekent "iets, dat slap, ondeugdelijk is, dat teleurstelt, dat bedriegt", vgl. 78:57 ("een ondeugdelijke boog"), Spreuk. 10:4; Jer. 48:10; Ps. 52:4 enz., ook Gen. 29:25 enz., zie ook Inleiding, § 9, op "bedrog". Veelal neemt men aan, dat deze woorden de voorwaarde voor, de weg tot de zondevergeving aangeven; men vertaalt dan door "geen bedrog" en denkt daarbij speciaal aan de oprechte schuldbelijdenis. M.i. is het waarschijnlijker, dat deze woorden aangeven wat op de zondevergeving volgt, wat haar begeleidt, wil men: de wegneming van de smet der zonde. Zolang aan iemands levensprincipe een Onbeleden en onver-zoende ongerechtigheid kleeft, is er ondeugdelijkheid in dat levensprincipe; wordt de zonde beleden, de ongerechtigheid niet meer toegerekend, dan is die ondeugdelijkheid er ook niet meer.

3 Vs. 3-5 brengen het verhaal van de nood en uitredding, zoals dat in zo vele dankpsalmen voorkomt, zie Inleiding, § 5, III, B. Gezegd kan worden, dat vs. 3 v. de kwellingen van het kwade geweten beschrijven, maar bedacht moet worden, dat toen de dichter zijn zonde niet beleed, God hem ook met een uitwendige straf zal hebben getroffen, zie de Inleiding. *Toen ik zweeg:* bedoeld wordt het zwijgen tegenover God, speciaal over de zonde; dat een mens tegenover God zwijgt, behoeft geenszins in zich te sluiten, dat hij ook overigens zwijgt: bij zijn zwijgen tegenover God "brulde" deze dichter; de psalmisten klagen er herhaaldelijk over, dat God zwijgt, 28:1 enz., maar God heeft ook dikwijls reden te klagen over het zwijgen van de mens; voor een zwijgen van een andere aard zie bv. Ps. 39. — *werden mijn beenderen murw:* het werkwoord, dat in het oorspronkelijke staat, wordt meestal van kleren gebruikt in de zin van "verslijten", vgl. Joz. 9:13; voor "beenderen" zie op 6:3; zie verder de Inleiding. — *heel de dag: zie* op 25:5. — *het uitbrulde: zie* op 22:2.

4 Ook voor dit vers zie men de Inleiding. *bij dag en bij nacht: zie* op 1:2. — *lag uw hand zwaar op mij:* vgl. 1 Sam. 5:6, 11; ook Ps. 38:3; 39:11 e.a. — *mijn sap werd veranderd bij zomerdroogte:* misschien vergelijkt de dichter zich hier met een boom, zie op 1:3, waarvan door de zomerse droogte de sappen zijn uitgedroogd; het woord, dat door "sap" is vertaald, hangt misschien samen met een werkwoord, dat "lekken" betekent, vgl. *Gesenius-Buhl,* s.v., zie Num. 11:8; voor "veranderd" vgl. Job 20:14; Ps. 41:4; 78:57 e.a. Als iemand gezond en sterk is, is zijn gebeente vochtig, vgl. Job 21:24; in het tegengestelde geval droogt zijn gebeente uit, vgl. Spreuk. 17:22. Overigens staat de betekenis van dit versdeel niet vast; velen veranderen de Hebreeuwse tekst, al of niet met een beroep op de oude vertalingen.

5 Evenals bv. in 30:7 vv. is het verhaal van de nood en uitredding treffend door zijn kortheid en zijn abrupte [333] overgangen. Op de beschrijving van de straf volgt abrupt de vermelding van de schuldbelijdenis: de zieleworsteling, die ongetwijfeld aan de schuldbelijdenis is voorafgegaan, beschrijft de dichter niet. En nog treffender is de overgang van de vermelding van de schuldbelijdenis tot het roemen in de vergeving; sterk wordt de indruk gewekt: nauwelijks is het woord van de schuldbelijdenis gesproken, of de vergeving is er; opmerkelijk

is ook, dat hierbij niet gesproken wordt van offers[1], van een belofte van beterschap. — Tot drie maal toe wordt in vs. 1 v. over de vergeving gesproken; tot drie maal toe vermeldt ons vers de schuldbelijdenis; vgl. Joh. 21:15 vv. en zie de Inleiding. — Men lette op het gebruik van de termen voor zonde in dit vers: eerst worden de drie termen gebruikt, die ook reeds in vs. 1 v. voorkomen, zie daar, waarbij nu "overtreding" in het meervoud staat; dan wordt nog de versterkende combinatie "ongerechtigheid van mijn zonde" gebruikt. — *ging ik U bekend maken:* nu wordt het zwijgen doorbroken; hij maakt God deelgenoot van zijn beklemmend geheim. Ook vóór het spreken van de dichter wist God alles van de zonde; juist na het spreken wil Hij er niet langer van weten, zie op het "bedekt" in vs. 1. De vertaling tracht tot uitdrukking te brengen het verschil in tijd tussen de werkwoorden van vs. a en vs. *b.* — *hield ik niet langer bedekt:* er is een duidelijke tegenstelling met vs. 1: eerst als de dichter zijn zonde niet langer bedekt houdt, bedekt God de zonde; vgl. Spreuk. 28:13. — *ik zeide:* vgl. 30:7; 31:23; 39:2 e.a.; hier tekent het het nemen van het besluit en doet het uitkomen, hoeveel moeite dat besluit de dichter kostte. — *ik wil belijdenis doen enz.:* vgl. Inleiding, § 9, bij "loven"; de betekenis van deze uitdrukking is hier niet geheel doorzichtig; is de bedoeling: "ik wil voor de HERE zijn naam belijden over mijn overtredingen"?, vgl. 1 Kon. 8:33, 35 enz., ook Joz. 7:19. — *en Gij, Gij:* nu komt de beslissende omkeer; "Gij" staat, zoals zo dikwijls, met nadruk vooraan; de dichter spreekt dit woord hier uit met een hart, dat overvloeit van dankbare liefde. — *de ongerechtigheid van mijn zonde:* de schuld, die ten gevolge van mijn zondigen aan mij kleefde; een sterke uitdrukking. — Bij de door mij verdedigde opvatting, zie de Inleiding, zegt vs. d ook, dat de straf werd weggenomen.

6 De constatering van vs. a sluit een opwekking in zich; vgl. vs. 8; men kan trouwens ook vertalen: "bidde". *Daarom:* zie de Inleiding. — *bidt: zie* op 5:3; de bedoeling zou hier kunnen zijn: stelt zich voor uw rechterstoel, en wel met een vraag om hulp, zo nodig met belijdenis van zonde; in elk geval is bedoeld een gebed in de nood. — *vrome:* zie de [334] Inleiding op deze psalm en Inleiding, § 9. — *in* de *tijd, dat hij ellende ondervindt:* voor de vertaling "ellende" vgl. Gen. 41:19 vv. ("mager" van koeien) en zie de Woordenboeken voor verwante woorden; voor de vertaling "ondervinden" vgl. 116:3; Spreuk. 6:33 e.a.; zie *Eerdmans,* die vertaalt: ,,when finding himself weak". Veelal vertaalt men — voor zover men althans de overgeleverde tekst niet wijzigt —: "in de tijd van het vinden; zelfs (of: voorwaar)"[2], en men verwijst dan naar het "als Hij zich laat vinden" van Jes. 55:6 en het "in de tijd van het welgevallen" van 69:14; Jes. 49:8; het is echter de vraag, of het "in de tijd van het vinden" de betekenis kan hebben, die men er aan toeschrijft, en of de vertaling "zelfs" of "voorwaar" verantwoord is. — De uitspraak van vs. *b* veronderstelt het gebed van vs. *a. bij een vloed van geweldige wateren:* zoals zo dikwijls, zijn de "geweldige wateren" hier een aanduiding van verdervende machten, vgl. 18:17; 29:3; voor "vloed" vgl. 69:3, 16 enz.; sommigen zien hier een herinnering aan de zondvloed.

7 Dit vers bevat een persoonlijke, op ervaring gegronde, vreugdevolle belijdenis. *schuilplaats: zie* op 27:5; 31:21; Jes. 32:2 zou er voor kunnen pleiten, dat hier speciaal aan een schuilplaats tegen een "vloed van geweldige wateren", vs. 6, gedacht wordt; overigens is in vs. *6b* naar onze exegese de voorstelling toch enigszins anders dan in Jes. 32:2. — voor *benauwing behoedt Gij mij:* dit betekent niet, dat de dichter niet in de benauwdheid komt, maar dat hij er niet in omkomt. — *met jubelzangen van redding omringt Gij mij:* vgl. vs. 10; op een dankfeest, zie de Inleiding, is de geredde omringd door mensen, die jubelen om zijn uitredding.

---

[1] De wet kent trouwens alleen offers voor onopzettelijke zonden, zie op 19:13 v. De dichter zal zich aan een opzettelijke zonde hebben schuldig gemaakt, zie de termen voor zonde, die in vs. 2 v., 5 gebruikt worden; vgl. Inleiding, § 9.

[2] Deze indeling is in overeenstemming met de Masoretische accentuatie; voor de door mij aangenomen indeling kan echter het metrum pleiten.

8, 9 Zoals vaker in de dankpsalmen, klinkt hier een vermaning, die aan de wijsheidliteratuur doet denken, vgl. 31:24; 34:12-15; 51:15. Het is mogelijk, dat hier de beweldadigde zelf spreekt, vgl. 51:15; we zouden dan echter eerder verwachten, dat het "u" in deze verzen, zie nog beneden, in het meervoud zou staan. Ook is mogelijk, dat deze verzen, eventueel vs. 8-11, aan een tempeldienaar in de mond werden gelegd; men bedenke, dat het speciaal de taak van de tempeldienaar is "onderwijzing, lering" te geven, Jer. 18:18 enz.; in vs. 8 v. wekt deze dan de beweldadigde op, niet weer van de goede weg af te dwalen; de tempeldienaar spreekt uit naam van God, vgl. 16:7; 25:8, 12 ("onderwijzen"); 27:11 enz., ook Inleiding, § 8, I.

8 Ook voor het onderrichten worden drie termen gebruikt, zie de Inleiding; daardoor krijgt de uitspraak van vs. 9 een bijzonder accent; de wijsheidsleraar pleegt zijn woorden veel nadruk te geven: *de weg enz.:* misschien wordt speciaal deze uitdrukking gebruikt met het oog op het volgende [335] vers. — *ik wil raad geven:* vgl. 16:7. — *met mijn oog op u gericht:* deze uitdrukking zal veronderstellen, dat de leerling aan de voeten van zijn meester zit, vgl. Hand. 22:3 e.a., zie ook op 25:15.

9 In hoofdzaak is de bedoeling van dit vers wel duidelijk, maar het verschil van mening aangaande de bijzonderheden, zie beneden vooral op het "die niet letten op enz.", is toch niet zonder belang voor de opvatting van het geheel. M.i. spreekt de vergelijking van een onwillig paard, muildier, dat door slagen of anderszins gedwongen moet worden de weg te gaan, die de meester het wil laten gaan. De dichter is gelijk geweest aan zulk een koppig dier en heeft de gevolgen daarvan ondervonden (zie de Inleiding); hij waarschuwt anderen daarvoor; of: een tempeldienaar waarschuwt hem niet weer zo dwaas te handelen; zie op vs. 8, 9. De vergelijking kan aan een bestaand spreekwoord ontleend zijn; ze draagt althans een spreekwoordelijk karakter; op die wijze is ook te verklaren — althans bij mijn opvatting van vs. *d,* zie beneden —, dat vs. a in tegenstelling met vs. 8 en vs. 9d een meervoud aanspreekt. *paard:* in Davids tijd waren de Israëlieten nog weinig *gewend aan de omgang met* paarden, zie op 20:8; dat een ruiter een onstuimig paard naar zijn wil dwong, was speciaal voor hen een imponerend, min of meer schrikaanjagend schouwspel. — *muildier:* kruising van een ezelhengst en een paardenmerrie; bekend o.a. om zijn koppigheid; zie verder van *Deursen,* a.w., pag. 105-107. — *die niet letten op enz.: de* moeilijkste vraag bij dit vers is, of deze woorden, zoals in de door mij gegeven vertaling geschiedt, aan het volgende moeten verbonden worden, of een afzonderlijke uitspraak vormen: "die geen verstand hebben"[3]; misschien kan gezegd worden, dat bij de door mij gekozen opvatting de zin vlotter loopt; ook wordt de beeldspraak doorzichtiger. — *toom:* speciaal dat deel, dat om de bek van het dier werd gelegd, vgl. Jes. 30:28; voor de vertaling "bit" is m.i. geen grond. — *hun tuig om hen te bedwingen:* anderen: "(met teugel en toom) moet hun onstuimigheid, of: hun muil bedwongen worden". — *Dan zal geen onheil u naderen:* letterlijk "er is niet een naderen tot u"; "naderen" wordt dikwijls in ongunstige zin gebruikt[4]; voor het onbepaalde gebruik van een soortgelijk werkwoord zie bv. 91:7, vgl. vs. 10, zie ook 32:6; voor deze opvatting pleit, dat ,,u" nu weer in het enkelvoud staat, zie boven; vgl. *Eerdmans,* die vertaalt: "no fight will come to thee". Anderen: "opdat het u niet te na kome", of: "ze naderen niet (vrijwillig) tot u".

10 Een dergelijke uitspraak, als dit vers bevat, komt in vele dankpsalmen voor, vgl. bv. 31:24. Hier fungeert [336] ze speciaal als motivering van de opwekking van vs. 9; wat daar in beeldspraak wordt aangeduid, wordt hier zonder beeldspraak gezegd. Kort en krachtig tekent de auteur "de twee wegen"; hij bedoelt natuurlijk de opwekking te doen horen: doe de goede keus, zie op Ps. 1. Zie verder de Inleiding, *smarten:* vgl. 38:18; 39:3; 69:27, 30 e.a. — *met goedertierenheid omringt Hij hem:* vgl. vs. 7, ook bv. 5:13 (waar overigens andere

---

[3] Zo wordt veelal vertaald. Ook de Masoretische accentuatie zal wel in die richting wijzen. De door mij gekozen vertaling wordt ook gegeven door *Eerdmans, G. Castellino,* Vetus Testamentum, II, pag. 39 v., *Kissane.*

[4] Zie *Gesenius-Buhl,* s.v., *d,* ook s.v. *qĕrāb.*

woorden worden gebruikt); Gods goedertierenheid staat als een muur om hem heen, zodat geen onheil hem deren kan, vgl. vs. 6 v.; anderen: "goedertierenheid omringt hem".

11 Een opwekking, als hier weerklinkt, vinden we herhaaldelijk aan het begin, 22:24, of in het midden, 9:12; 30:5, van een dankpsalm, of in een loflied, 33:1 vv.; 97:12 e.a.; zie ook op vs. 1 v. Ze hoort althans oorspronkelijk in de cultus thuis. Zie op 30:5. *rechtvaardigen, rechten van hart: zie* Inleiding, § 9 en op 7:11; zie ook de Inleiding op deze psalm.

Psalm 33

I 1. Jubelt, rechtvaardigen, in de HERE;
aan de oprechten betaamt een lofzang;
2. looft de HERE met de citer;
met de tiensnarige harp: Psalmzingt Hem;
3. zingt Hem een nieuw lied;
speelt schoon op de snaren met geschal.

II A 4. Want recht is het woord van de HERE;
en al zijn werk geschiedt in betrouwbaarheid.
5. Hij heeft gerechtigheid en recht lief;
van de goedertierenheid van de HERE is de aarde vol.

B *a*. 6. Door het woord van de HERE zijn de hemelen gemaakt;
en door de adem van zijn mond hun gehele legerschare.
7. Hij verzamelt het water van de zee als tot een dam;
Hij legt de watervloeden in schatkamers op.
8. Heel de aarde vreze voor de HERE;
voor Hem mogen beven al de bewoners van de wereld.
9. Want Hij — Hij sprak, en het was;
Hij — Hij gebood, en het stond. [337]

b. 10. De HERE — Hij verbreekt de raadslag van de natiën;
Hij verijdelt de overleggingen van de volken.
11. De raadslag van de HERE, eeuwig houdt hij stand,
de overleggingen van zijn hart van geslacht tot geslacht.

c. 12. Hoe gelukkig de natie, welker God de HERE is;
het volk, dat Hij zich ten erfdeel heeft verkozen.

C *a.* 13. Uit de hemel schouwt de HERE,
Hij ziet alle mensenkinderen.
14. Uit de plaats van zijn woning blikt Hij op alle bewoners van de aarde,
15. Hij, die hun aller hart vormt, die al hun werken doorgrondt.

b. 16. Geen koning wordt bevrijd door een groot leger;
een held ontkomt niet door grote kracht.
17. IJdelheid is het paard ter bevrijding;
en door zijn grote sterkte redt het niet.

c. 18. Zie, het oog van de HERE is op hen, die Hem vrezen,
op hen, die op zijn goedertierenheid wachten,
19. om hun ziel aan de dood te doen ontkomen
en om hen in het leven te houden bij de honger.

III 20. Onze ziel, ze verbeidt de HERE;
onze hulp en ons schild is Hij.
21. Ja, in Hem verheugt zich ons hart;
ja, op zijn heilige naam vertrouwen wij.
22. Uw goedertierenheid, HERE, zij over ons,
zoals wij op U wachten.

Behalve Ps. 1, 2, 10 (zie daar) is Ps. 33 de enige psalm in de eerste bundel, die geen opschrift heeft. Het is een zg. alfabetiserende psalm: hij telt evenveel verzen, als het Hebreeuwse alfabet letters, vgl. Ps. 38, Klaagl. 5, ook Ps. 146, zie Inleiding, § 7, V, B.

We weten niet met zekerheid, hoe een psalm als deze ten gehore werd gebracht. Zie vs. 1-3. Het is duidelijk, dat vs. 2 en vs. *3b zich* tot de musici richten. Vs. 1 zal zich tot de gehele gemeente richten, zie de uitlegging; maar waarin bestond het hier genoemde jubelen en loven?; en, in nauw verband daarmee: richt zich vs. 3a tot de gehele gemeente of tot een koor van tempelzangers? Sommigen menen, dat de gemeente dit lied zong.

[338] Uit het O.T. valt het echter althans niet te bewijzen, dat een dergelijke samenzang plaats had. Ook uit het ,,wij" van vs. 20-22 valt het niet te bewijzen; een koor kan spreken uit naam van de gemeente. M.i. is het waarschijnlijker, dat een koor van cultusdienaren dit lied zong, en dat dus vs. 3a zich tot zulk een koor richtte. Het in vs. 1 genoemde jubelen en loven kan dan hierin bestaan hebben, dat de gemeente "Halleluja" of "Amen" riep, vgl. 1 Kron. 16:36; Ezra 3:11; Neh. 8:6, en daardoor het zingen van het gehele lied tot het hare maakte. Het is mogelijk, dat het lied bij beurtzang ten gehore werd gebracht. Om een mogelijkheid te noemen: vs. 1-3 zou door de voorzanger kunnen zijn gezongen, vs. 4 v. door het gehele koor, vs. 6-12 door een gedeelte van het koor, vs. 13-19 door het andere gedeelte, vs, 20-22 weer door het gehele koor.

Na deze beschouwing over het begin wijden we enige aandacht aan het slot. In vs. 20-22 klinkt een andere toon dan in het overige deel van de psalm; zie het "verbeiden, verwachten van de HERE", en het gebed van vs. 22. Herhaaldelijk loopt een loflied op een bede uit, zie bv. 19:13 v.; 104:31-35; 139:19 vv. Hetzelfde vinden we bij het danklied, zie bv. 9:20 v., 21:14; 138:8c. Soms fungeert een loflied of een danklied zelfs als pleitgrond voor het gebed, zie bv. Ps. 40, 89. In de Bijbel wordt nooit een tegenstelling gemaakt tussen de eer van God en het heil van zijn volk. Zie verder beneden, en vgl. Inleiding, § 5, IV, 1°, 2°.

Sommigen, bv. *Weiser,* zijn van oordeel, dat deze psalm voor het grote herfstfeest is gedicht; zie ook *Schmidt.* Anderen menen, dat hij een concrete aanleiding had. De mening wordt verdedigd, dat hij na uitredding uit nood gedicht is; men beroept zich op de toon van heel het lied, in het bijzonder op vs. 10 en vs. 16-19: de waarheid van deze uitspraken zou door Israël in het jongste verleden zijn ervaren. Daartegenover wordt de opvatting gesteld, dat de psalm in een bepaalde noodtoestand is gedicht; vs. 10 v. en vs. 18 v. zouden wel actuele betekenis hebben, maar dan slaan op dreigende, niet op reeds overwonnen gevaren; men beroept zich daarvoor vooral op vs. 20-22: daar wordt over het verbeiden, het verwachten van de HERE gesproken en wordt om zijn gunst gebeden. Met het oog op de ontstaanstijd heeft men meer dan eens op de verwantschap met Jesaja gewezen; de psalm zou dan ontstaan zijn, òf tijdens de benauwing door Sanheribs inval, òf na Sanheribs afdeinzen.

Over *de* ontstaanstijd valt m.i. weinig met redelijke zekerheid te zeggen. Uit het noemen van de koning door vs. 16 kan afgeleid worden, dat Israël een koning had; maar geheel zeker is dit niet, zie t.p. Voorts kan men er met *Gunkel* op wijzen, dat in deze psalm alleen gesproken wordt over de redding van Israël uit gevaren, niet over het zegepralen van Israël over zijn [339] vijanden, zie vs. 10, vs. 18 v.; dat kan er voor pleiten, dat de psalm niet in een bloeiperiode van Israël ontstaan is. Veel meer is m.i. uit vs. 10 en vs. 18 v. ook niet af te leiden: ze behoeven geen actuele betekenis te hebben, maar kunnen algemene uitspraken zijn, zoals deze psalm zo vele algemene uitspraken bevat. Het meest voor een concrete aanleiding zou misschien nog kunnen pleiten het "een nieuw lied" van vs. 3, zie daar. Het is mogelijk, dat vs. 20-22 wijzen op het ontstaan in een tijd van nood; maar zeker is dit allerminst: zoals boven werd vermeld, eindigen ook vele dankliederen met een bede. Wegens het weinig concrete karakter gaan we wel het veiligst, als we aannemen, dat de psalm zonder een bepaalde aanleiding is gedicht, mogelijk met het oog op één van de grote feesten. De psalm is dan een loflied, zie Inleiding, § 5, III, A.

Hoe dit alles zij, de psalm zal in elk geval gebruikt zijn bij verschillende gelegenheden. Hij zal gezongen zijn bij Israëls grote feesten. Ook kan hij ten gehore gebracht zijn na uitredding uit gevaar; vs. 20-22 waren ook dan gepast, omdat zich altijd aan het danken en loven het bidden moet paren. Maar ook in een noodtoestand kon deze psalm worden gebruikt; het loflied kreeg dan min of meer het karakter van een pleitgrond voor het gebed. Zie verder Inleiding, § 5, IV, C.

Ook de vragen aangaande de opbouw van de psalm en de voortgang der gedachten zijn niet met volkomen zekerheid te beantwoorden. Zoveel is zeker, dat vs. 1-3 de inleiding, vs. 20-22 het slot vormen, en dat verder bij elkaar behoren de uitspraken van vs. 4 v., van vs. 6

v., van vs. 8, van vs. 9, van vs. 10 v., van vs. 12, van vs. 13 v., van vs. 15, van vs. 16 v., van vs. 18 v. Vaak wordt gezegd, dat vs. 4-9 Gods woord bezingen, vs. 10-12 zijn raadslag, vs. 13-19 zijn oog; hiermee is ook wel op een belangrijk verschijnsel gewezen, maar m.i. is hiermee toch te weinig over de opbouw gezegd.

M.i. is het mogelijk de psalm als volgt in te delen. Het eigenlijke loflied, vs. 4-19, bestaat uit een inleiding, vs. 4v., en voorts uit twee delen, vs. 6-12 en vs. 13-19[1]. De inleiding, vs. 4 v., bevat algemene uitspraken, die overigens wel een eigen karakter dragen, zie t.p. Het eerste deel bezingt Gods grootheid, die Hij bij de schepping heeft getoond, vs. 6-9, en Gods grootheid in de geschiedenis, vs. 10 v., en vindt zijn afsluiting in de uitroep van vs. 12: hoe gelukkig het volk, dat deze heerlijke God zijn God mag noemen. Het tweede deel zingt van Gods alziendheid, vs. 13-15, de krachteloosheid van de mens, vs. 16 v., en loopt weer uit op het roemen in Gods gunstbetoon aan zijn volk, vs. 18 v. De twee delen zijn meer parallel, dan het [340] gegeven overzicht doet uitkomen. Men kan ook zeggen, dat beide delen achtereenvolgens spreken van Gods hoogheid, van de nietigheid van de mens, van het heil van Gods volk. 'k Moge er op wijzen, dat ook het danklied van Ps. 18 in twee delen uiteenvalt; zoals Ps. 18 met vs. 32 een nieuw begin maakt, zo doet onze psalm het met vs. 13.

Aan het gezegde moet toegevoegd worden, dat de verschil/ende de/en en onderde/en, waarin de psa/m kan worden verdeeld, op alle mogelijke wijzen met elkaar verbonden zijn, zie de uitlegging. Hier moge speciaal gewezen worden op de verbindingen, die gelegd worden, doordat bepaalde woorden meer dan eens worden gebruikt, zie op vs. 4 v. ("recht, gerechtigheid, woord, aarde"), vs. 10-12 ("raadslag, overleggingen, natie, volk"), vs. 15 ("hart"), vs. 16 ("ontkomen"), vs. 18 ("vrezen"), vs. 20 ("ziel"), vs. 22 ("goedertierenheid, wachten"); vgl. verder Inleiding, § 7, IV, B, C.

Een andere stijlfiguur, die in deze psalm veelvuldig voorkomt is het chiasme, vgl. Inleiding, § 7, V, A, zie vs. 1, 2, 4, 5, 8, 10 v., 16 v.

Deze psalm bezingt Gods deugden. De dichter laat in het bijzonder licht vallen op Gods verhevenheid en majesteit, zie op vs. 6-9, vs. 10 v., vs. 13-15. De HERE spreekt, en het is. Als het Hem behaagt, verbreekt Hij de raadslag van de volken. Uit zijn verheven hemelburcht slaat Hij het doen van alle mensen gade, en Hij doorgrondt hun hart. De verhevenheid van God wordt des te meer in het licht gesteld, doordat daartegenover wordt geplaatst de krachteloosheid van de mens, vs. 16 v. Deze oppermachtige God mag Israël zijn God noemen. Zijn oog rust in gunst op allen, die Hem vrezen. Zie ook nog op vs. 4 v.

Reeds wanneer we alleen op vs. 4-19 letten, zien we, dat in deze psalm niet "een belangeloze vroomheid" aan het woord is[2]. De dichter spreekt van Gods deugden. Hij doet dat om God te eren. Maar als hij van Gods deugden spreekt, spreekt hij tevens van het heil van Gods volk. Zeer kenmerkend is, dat beide delen uitlopen op een roemen in dat heil. We kunnen zelfs zeggen, dat vs. 12 en vs. 18 v. de hoogtepunten van het loflied vormen, wanneer we daarbij slechts bedenken, dat deze verzen niet alleen in het heil van het volk roemen, maar ook in de deugden Gods: de verheven God bemoeit zich in neerbuigende goedheid met hen, die Hem vrezen.

Dit alles spreekt te meer, als we ook vs. 20-22 in onze beschouwing betrekken. Hoe deze verzen in het geheel fungeren, hangt mede hiervan af, bij welke gelegenheid deze psalm gebruikt werd, zie boven. Maar in elk geval ontleent de dichter aan de deugden Gods, die hij bezongen heeft, de vrijmoedigheid tot een [341] blijmoedig vertrouwen en een gelovig gebed. Zijn loflied op Gods heiligheid verleent aan zijn gebed om Gods gunst een des te sterkere

---

[1] Het is voor mij dubieus, in hoever men de omstandigheid, dat deze twee delen even groot zijn, beide uit zeven versregels bestaan, als argument voor de juistheid van deze indeling mag gebruiken; zie Inleiding, § 7, VI.

[2] Tegen *Gunkel-Begrich*, a.w., pag. 69; zie ook Inleiding, § 5, III, A.

klem.

1-3 Deze verzen bevatten een inleiding, zoals die bij de lofliederen pleegt voor te komen. In de gebiedende wijs klinkt de opwekking te jubelen en te zingen; deze vorm zal althans zijn oorsprong hebben in de opwekking van de voorzanger tot het koor, vgl. Ex. 15:20 v. e.a. Hier weerklinken verschillende opwekkingen achter elkaar, een krachtige uiting van de bezieling, die de dichter doordringt, en waarmee hij anderen vervullen wil, vgl. 66:1-4; 96:1-3 enz. Toegesproken worden wel de bij het heiligdom vergaderde gemeente en de tempelmusici, zie verder de Inleiding. Zoals ook gebruikelijk is, worden muziekinstrumenten genoemd, vgl. bv. 81:3 v.; 98:5 v.; hier alleen snaarinstrumenten, zie echter op "geschal" in vs. 3.

rechtvaardigen, oprechten: vgl. Inleiding, § 9, en zie op 22:23, 24; het is wel waarschijnlijk, dat hier met deze woorden bedoeld wordt de bij het heiligdom vergaderde gemeente, die dan naar haar kern genoemd wordt, zie Inleiding, § 8, III, A. — *betaamt een lofzang:* vgl. 147:1; het hier gebruikte woord betekent eigenlijk "schoon, liefelijk zijn", maar dan ook "betamelijk zijn", vgl. 93:5; Spreuk. 17:7 e.a.; deze uitspraak sluit de opwekking om te loven in zich.

citer, tiensnarige harp: snaarinstrumenten; het onderscheid tussen de citer (of lier) en de harp is niet geheel doorzichtig; *W. H. Gispen*[3] vermeldt de mening, volgens welke de citer de klankbodem beneden de snaren heeft, die daaroverheen zijn gespannen, terwijl dan bij de harp de klankbodem een soort van dak vormt voor de snaren, die er loodrecht of schuin opstaan; een "tiensnarige harp" is een bijzonder soort van harp, vgl. 144:9, ook 92:4.

een *nieuw lied:* vgl. 40:4; 96:1; 98:1; 144:9; 149:1; Jes. 42:10; Openb. 5:9; een en dezelfde psalm werd herhaaldelijk ten gehore gebracht; uiteraard had het zijn bijzondere bekoring, wanneer iemand een nieuwe psalm dichtte, en wanneer die psalm voor het eerst werd gebruikt; bij de meeste van de genoemde plaatsen is het nieuwe lied veroorzaakt door een nieuwe openbaring van de HERE; op onze plaats is het minder duidelijk, dat dat het geval is, zie de Inleiding. — *speelt schoon op de snaren:* vgl. 1 Sam. 16:17; Jes. 23:16; Ez. 33:32. — *met geschal:* zie op 27:6; wanneer gezegd wordt, dat "geschal" door instrumenten wordt veroorzaakt, worden speciaal blaasinstrumenten genoemd; misschien denkt de dichter bij "geschal" ook hier speciaal aan het geluid van blaasinstrumenten, maar hij kan ook het geluid van menselijke stemmen, die ondersteund [342] worden door snaarinstrumenten, "geschal" noemen; in elk geval moeten we ons voorstellen, dat het klankvolume van stemmen en instrumenten niet gering is geweest, vgl. Ex. 32:17; Ezra 3:13; Neh. 12:43; Klaagl. 2:7.

4, 5 Deze verzen bevatten de inleiding van het eigenlijke loflied. Door het gebruik van bepaalde woorden worden ze zeer nauw aan het voorgaande verbonden: omdat het woord van de HERE recht is, vs. 4a, betaamt aan de (op)rechten een lofzang, vs. 1*b;* omdat de HERE gerechtigheid, rechtvaardigheid liefheeft, vs. 5*a,* moeten de rechtvaardigen in Hem jubelen, vs. 1a. — Deze verzen bezingen 's HEREN recht-zijn, betrouwbaarheid, gerechtigheid, recht, goedertierenheid. Een combinatie van deze of dergelijke woorden treffen we herhaaldelijk aan, zie 36:6 v.; 89 ; 15 e.a. — In deze psalm valt vooral nadruk op Gods almacht en verhevenheid, maar de dichter begint zijn lied met te zingen van Gods gerechtigheid en goedertierenheid. Voor alles, wat de HERE spreekt en doet, en dus voor de HERE zelf is kenmerkend rechtheid, betrouwbaarheid enz. Zijn almacht en verhevenheid leiden niet tot willekeur; uit een uitspraak als die van vs. 10 zou dat, wanneer men *haar* op zichzelf beschouwt, kunnen worden afgeleid; maar vs. 4 v. snijden elke mogelijkheid van misverstand in dit opzicht af.

4 Dit vers spreekt van 's HEREN woord en daad. De dichter begint met een lofzang op het

---

[3] BE, pag. 197, vgl. ook pag. 105 v.; voor andere meningen zie bv. ABE, pag. 496 v.

woord van de HERE (zie ook vs. 6, 9), vgl. 56:5 enz., zie ook Joh. 1. In vs. 6 en 9 wordt van het scheppingswoord gesproken; hier denkt de dichter bij "woord" tenminste *ook* aan een ander spreken Gods; misschien kan uit het bijvoegelijke naamwoord "recht" zelfs afgeleid worden, dat de dichter hier in het geheel niet aan het scheppingswoord denkt. De dichter zal hier gedacht hebben aan het woord van belofte en eis, dat God speciaal tot Israël heeft gesproken en spreekt, en ook — het ene is trouwens ten nauwste met het andere verbonden — aan het in de geschiedenis ingrijpende en haar vormende, met kracht geladen spreken Gods, dat tevens een doen is, vgl. Jes. 55:10 v.; Jer. 1:9v.; Hos. 6:5 e.a.; het vervolg van de psalm, zie vs. 10-12, 16-19, kan voor het laatstgenoemde pleiten. — *al zijn werk geschiedt in betrouwbaarheid:* "het paard is leugen om te bevrijden", vs. 17, zie daar, maar de HERE is in zijn werken "betrouwbaar", ook wel omdat Hij trouw is aan zijn belofte, maar ook omdat Hij sterk is; alles wat Hij doet, heeft gehalte; zie Inleiding, § 9.

5 *Hij heeft gerechtigheid en recht lief: zie* op 11:7; hier staat op de voorgrond, dat de HERE zelf er lust in heeft gerechtigheid te betonen; voor "gerechtigheid" zie Inleiding, § 9, voor "recht" zie op 9:17; 25:9; dat de HERE er lust in heeft rechtvaardige vonnissen te vellen, blijkt hierin, dat Hij hen, die onderdrukt worden, bevrijdt en de onderdrukkers straft; dat wil vaak zeggen: dat Hij zijn volk redt en hun [343] vijanden doet omkomen, vgl. vs. 10 v., 16 vv.; het Hebreeuws heeft hier, en in vs. 7 (twee maal), 15 (twee maal), als werkwoordsvorm het deelwoord; dit spreekt van een voortdurend doen; het is kenmerkend voor de stijl van het loflied, zie Inleiding § 5, III, A. — *van* de *goedertierenheid van de HERE is de aarde vol:* vgl. 119:64; Jes. 6:3 e.a.; het is aan de goedertierenheid van de HERE te danken, dat de aarde voor de mens bewoonbaar is en hem vele goede gaven biedt, vgl. vs. 6-9 (men lette er op, dat door het gebruik van het woord "aarde" vs. *5b* nauw met vs. 8 verbonden is), voorts 36:7 e.a. Voor "goedertierenheid" vgl. Inleiding, § 9; het woord zal hier in ruimere zin bedoeld zijn. De verwijzing naar Gods goedertierenheid, die zich overal openbaart, heeft hier althans *ook* dezelfde functie, als ze bv. Matth. 6:26 vv. heeft; vgl. de Inleiding.

6-9 De dichter bezingt nu de grootheid van het HERE in het scheppingswerk, zoals in vele hymnen gebeurt[4]. Bij de schepping is de volheid van Gods deugden aan het licht getreden, zie op 19:2. Misschien kunnen we zeggen, dat de dichter vooral het oog heeft op Gods grootheid, verhevenheid, macht, zie vs. 6, 8, 9 en vgl. de Inleiding; maar hij vergeet daarbij zeker Gods goedheid en wijsheid niet, vgl. vs. *5b* en zie beneden. Evenals in Gen. 1 en elders treedt op de voorgrond het scheppen van het firmament; daarnaast wordt genoemd, wat er ten nauwste mee verbonden is: het scheppen van de hemellichamen en het aan de wateren hun plaats toewijzen.

Door het woord van de HERE zijn de hemelen gemaakt: "het woord van de HERE" verbindt dit gedeelte met het voorgaande gedeelte, zie vs. 4; het spreken van de HERE, waardoor Hij zich aan Israël openbaart, waardoor Hij in de geschiedenis ingrijpt, heeft zo veel macht, dat het de schepping van de hemel kan bewerken. De combinatie van vs. 4a en vs. 6a brengt ons er van onder de indruk, dat er een diepe eenheid is tussen al het spreken Gods; vgl. Joh. 1: het Woord, door hetwelk alle dingen geworden zijn, is ook de Middelaar der verlossing. Een ander aspect van deze uitspraak is: de HERE had slechts een woord te spreken om de hemel te maken, vgl. vs. 9; zie verder op 8:4. — *de hemelen:* de dichter denkt hierbij blijkbaar aan het firmament, vgl. Gen. 1:8, waaraan immers de hemellichamen bevestigd zijn, zie vs. *b,* en waardoor aan de wateren hun plaats is toegewezen, zie vs. 7; in vs. 13 bedoelt hij met "hemel" de woonplaats van God; het onderscheid mag overigens niet te groot gezien worden, vgl. bv. 29:10. — *door de adem van zijn mond:* de betekenis van deze uitdrukking staat zeer dicht bij die van "het woord van de HERE"; in beide gevallen wordt aangeduid de kracht, die de HERE van zich doet uitgaan, zie op vs. 4, en vgl. bv. nog Deut. 8:3. Het woord, [344] dat hier "adem" betekent, moet elders door "geest" worden vertaald, zie op 31:6; voor de Israëliet waren "adem van de mond van de HERE" en "Geest

---

[4] Vgl. *Gunkel-Begrich,* a.w., pag. 74-78, *Drijvers,* a.w., pag. 70 v., 75-80.

van de HERE" in elkaar vloeiende voorstellingen. Zo kan wel gezegd worden, dat op plaatsen als deze de beginselen liggen van de openbaring, dat ook de Heilige Geest bij het scheppingswerk betrokken was; maar daarbij moet o.a. bedacht worden, dat hier tussen Woord en Geest nog weinig onderscheid wordt gemaakt. — *hun gehele legerschare:* de hemellichamen, speciaal de sterren, vgl. Jes. 40:26 enz.; men bedenke bij de uitspraak van vs. *b,* dat de hemellichamen door de omwonende volken veelal werden vergoddelijkt, vgl. Deut. 4:19 enz.; de uitdrukking "legerschare" deed oorspronkelijk aan bezielde wezens denken, maar is later verbleekt.

7 De dichter gaat er nu over spreken, dat God aan de wateren hun plaats heeft aangewezen. Er is een nauw verband met vs. 6: als functie van de hemel, het firmament wordt in Gen. 1 en elders speciaal genoemd, dat het scheiding maakt tussen de wateren boven het firmament en de wateren beneden het firmament. Voor de gebruikte werkwoordsvormen *zie* op vs. 5; wat hier beschreven wordt, heeft de HERE bij de schepping gedaan, maar Hij doet het ook telkens weer; de grenzen tussen wat wij schepping en onderhouding noemen zijn in het O.T. vaak vloeiend. *Hij verzamelt het water van de zee als tot een dam:* zodat het a.h.w. een dam vormt. Voor "dam" vgl. Ex. 15:8; Joz. 3:13, 16; Ps. 78:13, ook Ex. 14:22; zowel bij de uittocht uit Egypte als bij de intocht in Kanaän heeft de HERE bewerkt, dat de wateren bleven staan en a.h.w. een dam vormden; de dichter wijst er hier op, dat de HERE bij de schepping reeds iets soortgelijks heeft gedaan (en het nog telkens weer doet): Hij wijst aan de wateren hun plaats aan, zodat zij de aarde niet overstromen, vgl. Gen. 1:9 vv.; Job 38 ; 8 vv. enz. Misschien heeft tot het gebruiken van de uitdrukking "als tot een dam" voor wat bij de schepping is geschied en nog telkens geschiedt, meegewerkt, dat voor het oog de zee soms hoger is dan het droge. De beschrijving van de schepping en die van de wonderen bij Uittocht en Intocht lopen herhaaldelijk in elkaar over, vgl. 74:12 vv. enz. Velen brengen een kleine tekstwijziging aan en vertalen: "als in een zak", vgl. Job 38:37. — *Hij legt de watervloeden in schatkamers op:* vgl. Neh. 12:44, voorts Job 38:22; Ps. 135:7; Jer. 10:13. Oorspronkelijk golfden de wateren ongehinderd over de aarde; maar de HERE heeft scheiding gemaakt tussen de wateren boven het firmament en de wateren beneden het firmament; daardoor heeft Hij de wateren boven het firmament niet slechts onschadelijk gemaakt, maar Hij heeft ze weggelegd in zijn voorraadschuren, en Hij haalt ze daaruit te voorschijn naar zijn wil, hetzij om de aarde vruchtbaar te maken, hetzij om een gericht over de mensen te brengen, vgl. Gen. 7:11 enz.

[345]

8 De HERE heeft zich wel in het bijzonder aan Israël geopenbaard, maar in de werken van schepping en onderhouding openbaart Hij zich aan alle mensen; vgl. Rom. 1:18 vv.; zo spreekt de dichter hier de wens uit, dat alle mensen Hem mogen vrezen. *aarde*: zie op vs. 5; ook blijkens de vorm van het werkwoord worden speciaal de mensen bedoeld. — *vreze:* vgl. vs. 18, zie Inleiding, § 9; ook hier betekent het niet: bang zijn, zie vs. *5b,* maar hier valt toch wel alle nadruk op het sidderende ontzag: heel het verband spreekt vooral van Gods verhevenheid en almacht, zie ook het parallelle "beven". — *wereld:* zie op 24:1.

9 Weer bezingt de dichter het spreken Gods, vgl. vs. 4, en vooral vs. 6, zie daar; hier valt alle nadruk er op, dat de HERE slechts een woord heeft te spreken, om te doen ontstaan, wat Hij wil; dat God "schept uit niets", wordt hier wel niet met zo vele woorden, maar toch wel zeer duidelijk uitgesproken. *Hij sprak, en het was:* de uitdrukkingswijze herinnert sterk aan Gen. 1, zie vs. 3, 11, 14 v. enz., vgl. ook Ps. 107:25; 147:15 enz. — *Hij gebood, en het stond:* vgl. 148:5; Jes. 48:13 enz.; bij "stond" denke men bv. aan de aarde, die door God "vastgesteld" is, vgl. 119:90, ook 24:2 enz.; anderen denken aan het dienstvaardig staan van een knecht voor het aangezicht van zijn heer, vgl. 119:91, ook 1 Kon. 17:1 enz.; in dat laatste geval kan men ook door "ontbood" vertalen in plaats van door "gebood", vgl. Job 38:12.

10, 11 Deze verzen vormen een nieuw gedeelte, dat echter wel met het voorafgaande verbonden is: de dichter bezingt achtereenvolgens de grootheid van de HERE in de schep-

ping, vs. 6-9, en in de geschiedenis, vs. 10 v.; zie nog speciaal vs. 8. Ook met wat volgt hebben deze verzen samenhang, vooral met vs. 12, maar zie bv. ook vs. 16 v. In het vorige is gesproken over Gods woord en werk, vs. 4, vooral over Gods woord, vs. 6, 9; nu daalt de dichter af tot wat achter Gods woord en werk ligt, tot de overleggingen van zijn hart. Tegenover elkaar worden gesteld de raadslag van de volken, die door de HERE verbroken wordt, en de raadslag van de HERE, die eeuwig stand houdt; vgl. Spreuk. 19:21. De bedoeling is zeker, dat de raadslag van de volken het verdient verbroken te worden, vooral, omdat hij zich tegen het volk van de HERE richt, maar dat wordt er niet bij gezegd; zo wordt hier alle nadruk gelegd op de souvereiniteit van de HERE, vgl. daarentegen vs. 4 v., zie daar. De verhevenheid van de HERE komt uit zowel hierin, dat Hij de raadslag van de volken verbreekt, als hierin, dat zijn raadslag eeuwig stand houdt; het ene hangt trouwens ten nauwste met het andere samen.

10 *Hij verbreekt de raadslag van de natiën:* vgl. Jes. 8:10, ook 2 Sam. 15:34; Ezra 4:5; Jes. 14:26 v. e.a.; voor "raadslag" zie op "voornemen" in 14:6 (plan, besluit); [346] Hij heeft het in het verleden gedaan en doet het telkens weer; Israël heeft van verschillende grote rijken de opkomst en het verval gezien.

11 De raadslag van de HERE wordt niet verijdeld, maar komt tot uitvoering, vgl. Spreuk. 19:21; Jes. 14:26 v.; 46:10 e.a. Door de toevoegingen "eeuwig, van geslacht tot geslacht" komt tot uitdrukking, dat de plannen van de HERE een onafzienbaar lange tijd omspannen; de dichter denkt zeker speciaal aan het heilsplan t.a.v. Israël, vgl. vs. 12. *De raadslag van* de *HERE:* vgl. 73:24; 106:13; 107:11 enz. — *eeuwig:* zie Inleiding, § 9. — *houdt hij stand:* vgl. vs. 9, ook 102:27 e.a. — *de overleggingen van zijn hart:* vgl. 92:6 enz.; het hart is hier, zoals zo dikwijls, de zetel van het plannen maken; deze psalm spreekt van Gods mond, vs. 6, hart, vs. 11, oog, vs. 18.

12 In dit vers bereikt de psalm een voorlopig hoogtepunt. De dichter heeft gezongen van Gods gerechtigheid en goedertierenheid, vs. 4 v., van zijn almacht, bij de schepping betoond, vs. 6-9, van zijn souvereine beheersing van de geschiedenis, vs. 10 v.; deze God is de God van Israël; hoe gelukkig dat volk!; men zie de uitroep van 89:16, die op een soortgelijke wijze is voorbereid. — Dit vers is dus de afsluiting van geheel het eerste deel van de psalm, maar toch in het bijzonder van 10 v., zie het "natie, volk" in vs. 12 en in vs. 10, zie ook op vs. 11. De volken van vs. 10 hebben niets dan hun eigen kracht, die ijdelheid is, zie vs. 16 v.; hun plannen worden dan ook verbroken. Daartegenover wordt nu gesteld het volk, welks God de HERE is; God is niet tegen hen, zoals Hij tegen de volken van vs. 10 is, maar vóór hen; dit volk wordt door het goddelijke raadsplan gedekt als door een schild. Hoe *gelukkig:* zie op 1:1; het geluk van dit volk heeft vele aspecten; blijkens het verband denkt de dichter hier in het bijzonder aan dat aspect, dat hij in vs. 18 v. nader belicht. — *de natie, welker God de HERE is, het volk, dat Hij zich ten erfdeel heeft verkozen:* de natiën van vs. 10 hebben hun goden; Israël heeft de HERE tot zijn God, aan wie het eer bewijst, die het beschermt. Dat de HERE de God van Israël is, heeft zijn oorsprong niet hierin, dat Israël de HERE heeft verkozen, maar hierin, dat de HERE Israël ten erfdeel heeft verkozen, vgl. 28:9; Deut. 7:6 v.; 32:9 enz.; de verbinding van "verkiezen" en "ten erfdeel" geeft een krachtige uitdrukkingswijze; voor "erfdeel" zie nog op 2:8. Zie verder op vs. 18.

13-15 Na Gods woord en zijn raadslag wordt nu zijn oog, zijn zien het voorwerp van de lofzang, zie ook vs. 18. In deze verzen komt tot uitdrukking, dat voor het goddelijke oog niets verborgen is. De gedachte, dat God uit de hemel alles ziet, wordt dikwijls in de psalmen vertolkt, zie op 11:4. Alleen al, dat God in de hemel woont, spreekt van zijn heerschappij over alles, vgl. 103:19. En uit de hemel ziet Hij alles; deze [347] gedachte wordt herhaaldelijk in deze zin uitgewerkt, dat Hij aller doen beoordeelt, over aller doen rechter is, en dat Hij als rechter ingrijpt, vgl. 11:4 vv.; 102:20 e.a. Over het beoordelen en het ingrijpen wordt hier niet *met zo* vele woorden gesproken, maar de dichter bedoelt het zeker wel aan te duiden. Vgl. vs. 18 v., ook reeds vs. 16 v., zie beneden. En men lette ook op de verbinding met vs. 10-12: de overleggingen van de volken, die door de HERE verijdeld worden, vs. 10, worden in het

hart geboren, vs. 11, in dat hart, dat door de HERE wordt gevormd en dus doorzien, vs. 15. Overigens is ook de voorstelling van de HERE, die maar uitkijkt, maar uitkijkt, aangrijpend en vol betekenis. Zo valt ook hier alle licht op de verhevenheid van de HERE; men zie verder op vs. 10 v. en bedenke, dat ook hier de rechtvaardigheid van het goddelijke richten niet met name wordt genoemd; wel wordt door vs. 15 er de aandacht op gevestigd, dat Hij niet op de schijn der dingen afgaat, vgl. Jes. 11:3. *Uit de hemel:* die door de HERE is geschapen en daarna tot zijn woonplaats gemaakt, zie op vs. 6. — *Uit de plaats van zijn woning:* "uit de (vaste) plaats, waar Hij woont", vgl. 1 Kon. 8:39 enz. — *alle bewoners van de aarde:* vgl. vs. 8. — *die hun aller hart vormt:* voor "vormen" vgl. Gen. 2:7 enz.; het woord doet oorspronkelijk aan het werk van een pottenbakker denken. De voorstelling wordt hier gewekt, dat God bij ieder mens het hart, de plaats, waar de plannen gesmeed worden, vormt, vgl. Zach. 12:1; op een beeldende wijze wordt tot uitdrukking gebracht, dat ieder mens een schepsel van Gods hand is, vgl. ook 94:9. Als God de mensen gadeslaat, doorgrondt Hij ook het diepe hart, 64:7; Hij is er immers de maker van. Deze uitspraak legt een verbinding met vs. 10 v., zie reeds boven; we kunnen ook spreken van een verbinding met vs. 6-9. — *die al hun werken doorgrondt:* het werkwoord betekent: "op iets acht slaan", maar dan zo, dat men het verstaat; deze uitspraak is door vs. a gemotiveerd: de werken zijn het resultaat van de overleggingen van het hart.

16, 17 Evenals in vs. 10 v. wordt hier tegenover de majesteit van God de zwakheid van de mens gesteld. Die zwakheid wordt hier nog scherper belicht dan in vs. 10 v.: het is niet alleen zo, dat hij tegenover God niet kan standhouden, zoals vs. 10 het zegt, maar in het wezen van de zaak heeft hij in het geheel geen kracht[5]; en niet alleen falen zijn overleggingen, vs. 10, zodat hij aan de overwinning niet toekomt, maar hij kan zelfs aan het gevaar niet ontkomen. Overigens moet bij het gezegde ook dit bedacht worden: bij vs. 10 denkt de dichter wel speciaal aan de vijanden van Israël; we weten niet, of dat hier ook het geval is. Volgens sommigen denkt de dichter hier [348] in de eerste plaats aan de koning van Israël, die in gevaar verkeert; men beroept zich daarvoor op de tegenstelling in vs. 18 v. en op vs. 20-22; het is mogelijk, maar niet zeker, dat deze mening juist is, zie nog de Inleiding. In elk geval is er een tegenstelling met vs. 18 v.: geen kracht van enig schepsel, maar Gods hulp bevrijdt uit de nood, zie het "ontkomen" in vs. 16 en in vs. 19; hierbij is de tegenstelling niet zo volstrekt bedoeld, als ze geponeerd wordt: God kan ook de kracht van de held en de sterkte van het paard gebruiken, om uitredding te schenken. Aan het reeds gezegde over het verband met vs. 13-16 moet nog iets worden toegevoegd: niet alleen is er een tegenstelling tussen de verhevenheid van God en de zwakheid van de mens, zie boven, maar het staat ook zo: of een koning bevrijd wordt, hangt hiervan af, wat Gods oog in zijn hart vindt. Verwant aan vs. 16 vv. is 147:10 v. *koning . . . held . . . paard:* in hen komt de macht van het schepsel in het bijzonder tot openbaring; in plaats van met "held" kan men ook met "krijgsman" vertalen; voor "paard" zie op 20:8, vgl. nog Spreuk. 21:31. — *IJdelheid:* het hier gebruikte woord is door mij veelal met "leugen" vertaald, zie Inleiding, § 9; het paard stelt teleur, omdat het, evenmin als enig ander schepsel, van zichzelf innerlijk gehalte heeft, zie op vs. 4.

18, 19 Het eerste deel van het loflied vindt zijn afsluiting en ook wel zijn hoogtepunt (zie Inleiding) in vs. 12, het tweede deel in vs. 18 v.; deze verzen geven een uitwerking van het "hoe gelukkig" in vs. 12. De HERE richt zijn oog op alle mensen, om hen te doorgronden, vs. 13-15; dat heeft de grote scheiding ten gevolge, vgl. 11:4 w.; als Hij ziet, dat iemand Hem vreest, is zijn oog in gunst op hem geslagen; als iemand bij de goddelijke keur een goddeloze blijkt te zijn, wordt hij gestraft; dat laatste wordt wel aangeduid door vs. 16 v., zie daar. Onze verzen sluiten zich dus aan bij vs. 13-15, maar ook bij vs. 16 v.: geen creatuurlijke kracht kan uitredding brengen, alleen de goddelijke hulp doet ontkomen.

---

[5] Vs. 16 en 17 zijn de enige verzen in deze psalm, waarin niet rechtstreeks over of tot de HERE gesproken wordt.

18 *het oog van de HERE is op hen enz.:* dit is, zoals gewoonlijk, in gunstige zin bedoeld, vgl. 34:16; Jer. 39:12; 40:4 enz. Als de psalmisten zich in nood bevinden, klagen ze er over, dat God zijn gelaat verbergt, 13:2 enz.; zo sluit hier, vgl. vs. 19, en elders, vgl. 13:4 enz., het zien het helpen in zich. — op *hen, die Hem vrezen, op hen, die op zijn goedertierenheid wachten:* deze twee uitdrukkingen vullen elkaar op schone wijze aan. Wie van de aardbewoners gehoor geeft aan de oproep de HERE te vrezen, vs. 8, wordt door Hem in gunst gadegeslagen; het "vrezen" krijgt hier overigens door het verband wel een andere kleur dan in vs. 8; ook "goedertierenheid" heeft hier niet precies dezelfde inhoud als in vs. 5; voor "wachten" zie op 31:25. We kunnen zeggen, dat deze uitdrukkingen het in vs. 12 genoemde volk naar zijn kern omschrijven, [349] zie op "rechtvaardigen, oprechten" in vs. 1; m.a.w.: het geluk, waarvan vs. 12 spreekt, valt alleen ten deel aan diegenen van het volk, die de HERE vrezen enz., zie Inleiding, § 8, III, A.

19 Dit vers kan er op wijzen, dat Israël in groot gevaar verkeert, of dat het aan groot gevaar ontrukt is; het kan ook een algemene uitspraak zijn; zie de Inleiding. Hiermee hangt ten nauwste samen de beantwoording van de vraag, waarom de dichter hier van "honger" spreekt. Misschien denkt hij aan een bepaalde hongersnood, waarin Israël ten gevolge van de oorlog verkeert of verkeerd heeft, vgl. bv. 2 Kon. 18:27. Het kan ook algemeen bedoeld zijn, vgl. 37:19; Israël heeft herhaaldelijk, al of niet ten gevolge van oorlogshandelingen, hongersnood gekend. In elk geval is "honger" een treffend voorbeeld van een noodtoestand, waarin de kracht van helden en paarden geen uitkomst geeft, vs. 16 v.

20-22 Het lied eindigt met een belijdenis en een bede, zie de Inleiding; zie daar ook over het "wij". Gods oog slaat in welgevallen gade hen, die op zijn goedertierenheid wachten, vs. 18. De gemeente verbeidt Hem, wacht op Hem. Ze mag dan ook gelovig uitspreken, dat Hij haar helper is, vs. 20, en mag om de bescherming van zijn goedertierenheid bidden, vs. 22; vooral in vs. 22 hebben we een nauwe aansluiting aan vs. 18. *Onze ziel:* vgl. vs. 19; zie Inleiding, § 9. — de *HERE:* zoals Hij in het voorgaande is bezongen; als de rechtvaardige en goedertierene, oppermachtige, alziende God. — *onze hulp en ons schild is Hij:* vgl. 115:9 vv.; voor "schild" zie op 3:4. — *in Hem verheugt zich ons hart:* zoals dat in het zingen en musiceren, waartoe vs. 1-3 hebben opgewekt, tot uiting komt; zo kan het geloof spreken in tijden van uitredding en ook in tijden van druk, vgl. bv. Hab. 3:18. — *op zijn heilige naam:* zie voor "heilig" en voor "naam" Inleiding, § 9; op God, zoals Hij zich openbaart, zoals wij Hem in zijn openbaring mogen kennen, zoals Hij in dit lied bezongen is; dat God, en dus ook zijn naam, heilig is, is een oorzaak van schrik voor zijn vijanden, van vertrouwen voor zijn volk; dit lied heeft God in zijn heiligheid, d.i. in de volheid van zijn deugden bezongen. — *zij over ons:* als een beschermend schild; het vertrouwen, vs. 20 v., sluit het gebed niet uit, maar in.

Psalm 34

			1.	Van David; toen hij zich voor het aangezicht van Abimelech als een krankzinnige had gedragen, en deze hem had weggejaagd, en hij was heengegaan. [350]
ᵓalèf	I		2.	Ik wil de HERE prijzen te allen tijde; voortdurend zij het roemen van Hem in mijn mond.
bēt			3.	In de HERE beroeme zich mijn ziel; laten de ootmoedigen het horen en zich verblijden.
gímèl			4.	Maakt de HERE met mij groot; en laat ons tezamen zijn naam verhogen.
dālèt	II		5.	Ik heb mij tot de HERE gewend, en Hij heeft mij geantwoord; en aan al mijn verschrikkingen heeft Hij mij ontrukt.
hē			6.	Zij schouwen naar Hem en stralen van vreugde; en hun gelaat zal nimmer schaamrood worden.
zájin			7.	Deze ellendige hier heeft geroepen, en de HERE, Hij heelt gehoord; en uit al zijn benauwdheden heeft Hij hem bevrijd.
chēt			8.	De Engel van de HERE legert zich rondom hen, die Hem vrezen, en redt hen.
tēt			9.	Smaakt en ziet, dat goed is de HERE; hoe gelukkig de man, die bij Hem schuilt.
Jōd	III	*a.*	10.	Vreest de HERE, zijn heiligen; want wie Hem vrezen, hebben geen gebrek.
kaf			11.	Jonge leeuwen — zij lijden ontberingen en hongeren; en wie zich tot de HERE wenden — hun ontbreekt niets goeds.
Iāmèd		*b.*	12.	Komt, zonen, hoort naar mij; de vrees voor de HERE zal ik u leren.
mēm			13.	Wie is de man, die behagen heeft in leven, die vele dagen wenst, om het goede te zien?
noen			14.	Behoed uw tong voor het kwade, en uw lippen voor het spreken van bedrog.
sāmèk			15.	Wijk van het kwade en doe het goede; zoek de vrede en jaag hem na.
ᶜājin	IV	a.	16.	De ogen van de HERE zijn op de rechtvaardigen, [351] en zijn oren naar hun hulpgeroep.
pē			17.	Het aangezicht van de HERE is tegen hen, die het kwade doen, om hun gedachtenis van de aarde te verdelgen.
Tsādé		*b.*	18.	Zij schreeuwen, en de HERE, Hij hoort; en aan al hun benauwdheden ontrukt Hij hen.
qōf			19.	Nabij is de HERE aan de gebrokenen van hart; en de verbrijzelden van geest bevrijdt Hij.
rēsj			20.	Veelvuldig is het kwade, dat de rechtvaardige treft; en aan dat alles ontrukt hem de HERE.
sjīn			21.	Hij bewaart al zijn beenderen; niet één daarvan wordt gebroken.
tāw		c.	22.	Het kwade doodt de goddeloze; en zij, die de rechtvaardige haten, zij zijn schuldig.
pē			23.	De HERE verlost de ziel van zijn knechten; en niet schuldig zijn allen, die bij Hem schuilen.

Dit is een individuele dankpsalm; vgl. Inleiding, § 5, III, B. Sommigen denken aan genezing uit ziekte; dat is onvoldoende gemotiveerd. De dichter zal gered zijn uit benauwing door vijanden, vgl. vs. 8, vs. 14 v., zie t.p., en zie op vs. 22. Er is geen voldoende reden de juistheid van het opschrift in twijfel te trekken, zie nog op vs. 9, maar men moet dan wel aannemen, dat David bij het dichten van deze psalm in sterke mate onder de invloed stond van een bestaande stijl; en m.i. was dat dan de cultische stijl; zie over deze kwestie verder Inleiding, § 3, III, en bv. *f. Ridderbos,* t.p. Dankpsalmen plachten bij het heiligdom ten gehore te worden gebracht; dat kan ook bij deze psalm het geval geweest zijn, zie nog op vs. 2-4, 9, 10. Dit is een "alfabetische psalm", zie op Ps. 25; ook zakelijk is er verwantschap met Ps. 25, zie nog op vs. 23.

Hoeveel overeenkomst deze psalm ook moge hebben met andere individuele dankpsalmen, hij draagt onmiskenbaar een eigen stempel. In vs. 12 vv. treedt de dichter duidelijk op als wijsheidsleraar, en we kunnen zeggen: het geheel van de psalm heeft een didactische inslag, heeft de inslag van een leerdicht. 'k Tracht dit op verschillende wijzen nader aan te tonen.

Dikwijls spreken de psalmisten in vrij vage termen over de [352] nood, waarin zij verkeren of waaruit zij zijn gered, vgl. Inleiding, § 4, II, B, maar hier is dat wel in zeer sterke mate het geval. De dichter spreekt alleen in vs. 5 en 7 rechtstreeks over zijn nood en uitredding en gebruikt daarbij zeer algemene uitdrukkingen. Hij weidt niet uit over zijn ervaringen, beschouwt die niet op zichzelf, maar gaat er dadelijk toe over aan te tonen, dat daar "lering" uit getrokken kan worden. Uit wat hem overkomen is, kan men aflezen, hoe de HERE telkens weer handelt; Hij bevrijdt op het gebed. Datzelfde vinden we ook wel in andere dankpsalmen, maar hier treedt het zeer op de voorgrond.

Hiermee is niet alles gezegd. Twee reeksen van voorstellingen beheersen de psalm. Deze psalm spreekt van het zich wenden tot de HERE, vs. 5, 11, van het schouwen naar de HERE, vs. 6, het roepen, vs. 7, het bij de HERE schuilen, vs. 9, 23, het hulpgeroep, vs. 16, het schreeuwen, vs. 18, en, in correspondentie daarmee, van het horen van de HERE, vs. 7, 18, zie ook vs. 16, zijn antwoorden, vs. 5, zijn ontrukken, vs. 5, 18, 20, bevrijden, vs. 7, 19, redden, vs. 8, verlossen, vs. 23. Dit is in overeenstemming met het boven gezegde: de dichter wordt niet moede uit te spreken, dat de HERE hen, die tot Hem roepen, helpt.

Maar er is een tweede reeks van voorstellingen, van begrippen, die ook een belangrijke functie heeft in deze psalm. Vs. 9, 11, 13, 15 spreken van "goed", "het goede", vs. 14, 15, 17, 20, 22 van "het kwade". In dit verband kan ook genoemd worden, dat vs. 8, 10 (twee maal), 12 spreken van "het vrezen van de HERE", vs. 16, 20, 22 van "de rechtvaardigen".

Zo krijgen we inzicht in het geheel van de psalm. De dichter heeft op zijn gebed hulp van de HERE ontvangen. Hij gaat daarvoor de HERE prijzen. Tot roem van de HERE en tot onderwijzing van zijn hoorders spreekt hij het uit: telkens weer helpt de HERE hen, die tot Hem roepen. En dan geeft hij nader aan, wie het zijn, die door de HERE worden geholpen, m.a.w., welke weg men moet bewandelen, om te mogen rekenen op de hulp van de HERE. De HERE helpt hen, die tot Hem roepen, die Hem vrezen. Maar waarin moet het vrezen van de HERE zich uiten? Vs. 12-15 geeft daarop het antwoord: het moet zich uiten in het doen van het goede. Daarop bezingt het laatste deel, vs. 16-23, het in verschillende toonaarden: zij, die het goede doen, de rechtvaardigen worden door de HERE geholpen; zij, die het kwade doen, ontvangen de gerechte straf.

Opgemerkt zij hier nog: dat de dichter zich houdt aan het alfabetische schema, getuigt er ook van, dat hij op een weloverwogen wijze zijn lied heeft gedicht. Het alfabetische schema past bij een gedicht met een didactische inslag, vgl. bv. Ps. 119.

Zoals gezegd, de woorden "goed" en "kwaad" hebben een belangrijke functie in deze psalm. Vs. 9 doet de fundamentele [353] uitspraak, dat de HERE goed is. Daarmee hangt samen, dat aan hen, die zich tot de HERE wenden, niets goeds ontbreekt, vs. 11, dat het vrezen van de HERE de weg is tot het zien van het goede, vs. 13, dat het vrezen van de HERE zich uiten

moet in het doen van het goede, vs. 15. Tegenover het goede wordt het kwade gesteld, vs. 15, zie ook vs. 14. Wie het kwade doet, wordt getroffen door Gods toornende blik, vs. 17; hij wordt door het kwade gedood, vs. 22. Zie verder op de genoemde plaatsen[1] en voor "het kwade" in vs. 20 zie beneden.

Het "vrezen van de HERE", dat reeds in vs. 8 is genoemd, heeft een beheersende plaats in vs. 10-15; zie op vs. 10. Voor "rechtvaardigen" zie op vs. 16.

Deze psalm bevat, behalve de reeds genoemde, nog vele andere voorbeelden van het trappenritme, het "spelen" met bepaalde woorden (vgl. Inleiding, § 7, IV, B, C). Zie het "roemen" in vs. 2 v., het "horen", behalve in vs. 7 en 18, in vs. 3 en 12, het "zien" in vs. 9 en 13, het "gebrek hebben" in vs. 10 v., het "breken" in vs. 19 en 21, het "schuldig" in vs. 22 v., en zie op het "schuilen" bij vs. 23.

Ook in deze psalm wordt de voorstelling gegeven, dat zij, die zich tot de HERE wenden, de rechtvaardigen, door de HERE worden gered en geholpen, voorspoed genieten, en dat de goddelozen worden gestraft. Hierbij worde op het volgende gewezen.

Deze psalm stelt in het volle licht, hoe rechtvaardig, bijna zouden we zeggen: hoe rationeel dit is. Wil men het goede zien, dan moet men het goede doen, vs. 13-15; wie het kwade doet, wordt door het kwade gedood, vs. 22.

Verder, als we vs. 13-15 geïsoleerd bezien, kunnen we de indruk krijgen, dat de dichter bedoelt te zeggen: de rechtvaardige ontvangt enkel voorspoed. Maar in werkelijkheid is de veronderstelling van heel de psalm, dat dit juist niet het geval is: de rechtvaardigen hebben het telkens weer nodig uit verschrikkingen en uit benauwdheden te worden gered. Vs. 20 staat daar apart bij stil. Zo "rationeel" is de levensbeschouwing van de dichter niet, dat hij er geen oog voor zou hebben, dat ook wie het goede doet, dikwijls door het kwade wordt getroffen: "vele zijn de rampen, letterlijk: de kwade dingen, van de rechtvaardige". Dat betekent echter nu weer niet, dat het onderscheid tussen het lot van de rechtvaardigen en dat van de goddelozen uitgewist wordt: de rechtvaardige wordt door de HERE aan het kwade ontrukt, de goddeloze wordt door het kwade gedood.

Maar hierbij moet bedacht worden: de dichter heeft het *ondervonden,* dat de HERE bevrijdt op het gebed. In dankbare blijdschap daarover jubelt hij er in: dat gebeurt steeds opnieuw; zij, die tot de HERE roepen, d.w.z. zij, die dat in waarheid [354] doen, worden telkens weer door de HERE gered en geholpen. De uitspraken over het heil van de rechtvaardigen zijn niet bedoeld als abstracte algemene waarheden. De dichter doet deze uitspraken om uiting te geven aan zijn dankbare blijdschap, om de HERE te loven, om zijn hoorders de weg te wijzen, waarop zij het heil van de HERE mogen verwachten.

Zie nog op vs. 12-15 en zie verder Inleiding, § 8, II, D.

Bij de door mij aanvaarde exegese van deze psalm kan het volgende overzicht van de opbouw en de inhoud worden gegeven.

I. Vs. 2-4. Een dergelijke inleiding plegen de dankpsalmen te hebben. Toch kondigt zich reeds hier wel aan, dat deze dankpsalm de inslag van een leerdicht heeft: de dichter betrekt zeer uitdrukkelijk anderen in zijn blijdschap, vs. *3b,* 4, en zie ook het ,,ten allen tijde, voortdurend" in vs. 2.

II. Vs. 5-9. De dichter verhaalt van zijn nood en uitred ding. Karakteristiek is, dat hij over zijn eigen ervaring in zeer vage termen spreekt en dat hij er alle nadruk op legt: zoals de HERE mij op mijn bidden heeft gered, zo helpt Hij telkens weer hen, die zich tot Hem wenden.

---

[1] Voor het lot van de rechtvaardigen en dat van de goddelozen zie op vs. 13.

III. Vs. 10-15[2]. In het vorige heeft de dichter er in geroemd, dat de HERE redt hen, die tot Hem roepen. Maar daarvoor is het nodig, dat men in waarheid tot Hem roept; daarop leggen deze verzen de nadruk. In vs. 10 v. wekt de dichter op tot het vrezen van de HERE: wie door Hem geholpen wil worden, moet Hem vrezen. En in vs. 12-15 geeft de dichter dan onderricht in het vrezen van de HERE, zie verder de uitlegging.

IV. Vs. 16-23. We kunnen zeggen, dat hier de conclusie uit het voorgaande wordt getrokken. Vs. 5 vv. heeft er in gejubeld, dat de HERE een helper is in de nood. Maar Hij is het alleen voor hen, die in waarheid tot Hem roepen, voor de rechtvaardigen; zij, die het kwade doen, worden door het kwade gedood.

Vgl. 1 Sam. 21:10-15; zie ook Ps. 56. *Abimelech:* in 1 Sam. 21 :10 vv. wordt de betrokken koning Achis genoemd; misschien was Abimelech min of meer een ambtsnaam van de Filistijnse koningen, vgl. Gen. 20, 21:22 vv., 26. — *zich als een krankzinnige had gedragen:* letterlijk "zijn (goede) smaak, zie op vs. 9, zijn gezond verstand had veranderd, verwisseld, (als een kleed, vgl. 2 Kon. 25:29) had afgelegd"; dezelfde uitdrukking 1 Sam. 21:13; zie nog op vs. 9.

[355]

2-4 Deze verzen geven een inleiding, zoals de dankpsalm die pleegt te hebben, zie Inleiding, § 5, III, B. De dichter geeft zijn voornemen te kennen, de HERE te loven, en wekt de ootmoedigen op, met die lof in te stemmen, bv. door het "looft de HERE, want Hij is goed; ja, eeuwig duurt zijn goedertierenheid" te doen horen, vgl. Jer. 33:11 enz. Een dergelijk begin behoorde oorspronkelijk wel thuis in een cultisch lied, vgl. bv. 22:23 vv. Het is niet zeker, maar wel mogelijk, dat ook deze psalm voor de cultus is gedicht, zie nog de Inleiding. *prijzen:* zie op 16:7. — te *allen tijde; voortdurend:* zo groot is de dankbaarheid van de dichter, dat hij het voornemen uitspreekt, niet alleen bij deze feestelijke gelegenheid, maar telkens weer de HERE te loven. — *beroeme zich:* vgl. 49:7; 52:3 enz., ook 63:12 enz. — ootmoedigen: zie Inleiding, § 9; hiermee worden wel bedoeld al de (bij het heiligdom) vergaderden, die naar hun kern worden genoemd, zie op 33:1. — *zich verblijden:* uit mede-leven met de dichter, maar ook omdat de uitredding van de dichter hun er van spreekt, dat de HERE telkens weer de ootmoedigen op hun gebed redt, vgl. vs. 6 enz. — *Maakt de HERE groot:* letterlijk: "maakt groot voor de HERE (nl. zijn naam?)", nl. door die grootheid te erkennen en te roemen; vgl. Deut. 32:3, en zie ook hiervoor op "prijzen" in 16:7. — *verhogen:* zie op 30 ; 2.

5-9 Deze verzen spreken ter motivering van vs. 2-4 uit, dat de HERE een helper is in de nood. Er is een duidelijke parallel tussen vs. 5 en vs. 7, en tussen vs. 6 en vs. 8. De dichter verhaalt van zijn eigen ervaring, vs. 5, 7, en vindt daar reden in voor de betuiging, dat de HERE telkens weer hen, die Hem vrezen, redt, vs. 6, 8. Vs. 9 geeft een zekere afsluiting, zie t.p.

5 Dit vers brengt het in de dankpsalmen gebruikelijke verhaal van de nood en de uitredding, zie ook vs. 7. Zulk een verhaal is in vele gevallen kort en weinig concreet, en dat geldt hier wel zeer in het bijzonder; zie verder de Inleiding. Overigens sluit het hier gezegde wel alles in zich; vs. *a* noemt het grote gebeuren, dat de dichter reden geeft tot dank: hij heeft geroepen, en de HERE heeft geantwoord; vs. *b* vult dit aan door te spreken van de nood en de uitredding. De dichter denkt hier althans speciaal aan een bepaalde uitredding[3]. *mij tot de HERE gewend:* zie op 9:11 ("vragen naar"). — ver-*schrikkingen:* "wat vrees veroorzaakt",

---

[2] Volgens *Kissane* bevatten deze verzen het algemene thema van de psalm; vs. 2 vv. geven daarvan een illustratie. M. i. is dat minder juist gezegd: dit is niet een leerdicht met een illustratie, die aan het persoonlijke leven is ontleend, maar dit is een dankpsalm met de inslag van een leerdicht. Het danken en loven is het primaire in deze psalm.

[3] Vgl. voor de gebruikte tijden *Delitzsch*, t.p.

vgl. Spreuk. 10:24; Jes. 66:4.

6 Het onderwerp wordt niet genoemd, vgl. vs. 18; dit kan samenhangen met de binding aan het alfabet. Bedoeld zijn de ootmoedigen, vs. 3, de rechtvaardigen, vs. 16. Men kan ook denken aan de lotgenoten van de dichter, waarbij [356] men wel vertalen moet: "Zij hebben naar Hem geschouwd enz.", of vertalen: "Wie naar Hem schouwen, stralen van vreugde". *Zij schouwen naar Hem:* vgl. Num. 21:9 enz., ook Ps. 123:1 v.; 145:15 e.a.; de blik is al voldoende. — *en stralen van vreugde:* vgl. Jes. 60:5; bedoeld is: wegens de uitredding; doordat dit er niet bij gezegd wordt, wint de uitspraak aan kracht; anderen: "lopen Hem als een waterstroom aan", vgl. Jes. 2:2 e.a.; zo bv. St.Vert., *König.* — *hun gelaat zal nimmer schaamrood* worden[4]: vgl. 35:4, 26 enz.

7 Dit vers heeft een grote overeenkomst met vs. 5; alleen wordt nu in de derde persoon gesproken. De dichter wijst op zichzelf: uit wat hem overkomen is, kan men leren, hoe de HERE telkens weer handelt, zie nog op 22:25. *Deze ellendige hier:* vgl. Ex. 32:1 enz.; een andere mogelijkheid is: "dit is een ellendige, die geroepen heeft"; voor "ellendige" zie Inleiding, § 9.

8 Nu wordt weer een algemene uitspraak gedaan, vgl. vs. 6. In het voorgaande is gezegd, dat de HERE bevrijdt hen, die tot Hem roepen, naar Hem zien enz.; hier wordt als "voorwaarde" van de redding genoemd het vrezen van de HERE; dit woord legt een verbinding tussen vs. 5-9 en vs. 10-15; zie verder op vs. 12. *De Engel van de HERE legert zich rondom:* de uitdrukking "de Engel van de HERE", die in de psalmen behalve hier alleen nog 35:5 v. voorkomt, betekent in het O.T. herhaaldelijk z.v.a. ,,de grootvizier"[5] van de HERE, die Hem — voor zover daar sprake van kan zijn — tenvolle vertegenwoordigt, vgl. Gen. 16:10 v. e.a., ook Ex. 23:20 vv. e.a.; hij is een type van Christus, in wie "al de volheid der godheid lichamelijk woont", Col. 2:9. Ook hier zal de uitdrukking deze betekenis hebben; hier wordt hij dan in het bijzonder voorgesteld als het hoofd van de hemelse legermacht, in wie feitelijk heel die legermacht begrepen is, zie "legert zich rondom". De Bijbel spreekt op verschillende plaatsen van de engelen, van hun legerscharen, en van de bescherming, die ze aan de vromen bieden, vgl. met onze plaats speciaal Joz. 5:13 vv.; 2 Kon. 6:17, en zie verder bv. Ps. 91:11 v.; 103:20 v.; Gen. 24:7; 28:12; 32:1 v.; Ex. 14:19; Hebr. 1:14; de uitdrukking "zich legeren rondom" wordt Zach. 9:8 van God gebruikt.

9 Volgens sommigen wekt dit vers er toe op, de goedheid van de HERE uit eigen ervaring te leren kennen; dan is er een nauwe aansluiting aan het volgende. M.i. is aannemelijker de opvatting, volgens welke de dichter hier zijn toehoorders opwekt aan hem, in wat hij ervaren heeft, Gods goedheid te proeven en te zien, vgl. vs. 3 en vgl. voor een dergelijk [357] gebruik van "zien" 37:37; 40:4 enz. *Smaakt:* dit werkwoord komt elders in de psalmen niet voor; het zelfstandige naamwoord, dat er mee samenhangt, komt in de psalmen alleen voor in 119:66; de dichter zal dit werkwoord gebruikt hebben in aansluiting aan 1 Sam. 21:13; er is geen voldoende grond voor de mening, dat wegens het gebruik van dit werkwoord de psalm in verbinding gebracht is met het in 1 Sam. 21:10 vv. verhaalde. Heeft de dichter bij dit woord gedacht aan de offermaaltijd?; daarbij werd Gods goedheid a.h.w. gesmaakt en geproefd. — *goed:* zie op 25:7 en zie voorts de Inleiding. — hoe *gelukkig: zie* op 1:1; een dergelijke uitroep brengt herhaaldelijk een zekere afsluiting, zie 2:12; 33:12 e.a.

10 In vs. 12-15 spreekt de dichter zeer duidelijk als wijsheidsleraar en hier maakt hij er reeds een begin mee. In vs. 8 is al gezegd, dat het vrezen van de HERE de "voorwaarde" is voor het door de HERE geholpen worden; hier wekt de dichter tot het vrezen van de HERE op, terwijl hij in vs. 12-15 dan onderricht geeft in het vrezen van de HERE. Vreest: zie op vs.

---

[4] Voor de negatie vgl. *Gesenius-Kautzsch,* § 109, *e.*

[5] Vgl. *F. Stier,* Gott und sein Engel im Alten Testament, 1934; ook *A. R. Johnson,* The one and the many in the Israelite conception of God, 1942, pag. 32 vv.

12; hier speelt misschien wel de tegenstelling mee, dat men niet mensen moet vrezen. — *zijn heiligen:* voor "heilig" zie Inleiding, § 9; bedoeld zullen hier zijn al de (bij het heiligdom) vergaderden, zie op "ootmoedigen" in vs. 3. — *geen gebrek:* vgl. Richt. 18:10; Spreuk. 11:24 enz.; door het voorgaande is gezegd, in aansluiting aan de oorzaak van dit danklied, dat wie de HERE vrezen, gered worden van hun vijanden; in vs. 10 v. wordt uitgesproken, dat het hun aan niets ontbreekt, vgl. 23:1; 33:19 en zie verder op vs. 12-15.

11 Dit vers geeft een uitwerking van vs. 106; vgl. ook bv. 33:17 vv. *Jonge leeuwen:* zie op 17:12; ze worden hier genoemd als toonbeelden van kracht en roofzucht, vgl. 35:17; 58:7 enz.

12-15 Nu spreekt de dichter zeer duidelijk als wijsheidsleraar[6], zie op 32:8 v. Meer dan eens wordt in de psalmen er om gebeden, dat de HERE onderricht moge geven, zie 25:4, 5, 9 enz.; hier en elders, zie 51:15, geeft de dichter zelf onderricht. Het geven van onderricht in het vrezen van de HERE is een bepaalde vorm van het verhogen van zijn naam, zie vs. 2-4. Het onderricht in het vrezen van de HERE bevat hier twee elementen; de dichter wijst op de zegen, die aan het vrezen van de HERE verbonden is, vs. 13, zie ook vs. 10 v., en hij duidt aan, wat het vrezen van de HERE inhoudt, waarin het zich moet openbaren, vs. 14 v. Op het laatste element valt in deze verzen m.i. de nadruk: in vs. 10 v. heeft hij tot het vrezen van de HERE opgewekt, hier geeft hij aan, wat het inhoudt. — In dit kort begrip van Israëls godsdienst worden duidelijke en [358] forse lijnen getrokken. Juist daardoor roept het vele vragen wakker. Gaat het doen van het goede altijd met een lang leven enz. gepaard? Is het mogelijk het goede te doen? Waarin bestaat het doen van het goede? Enz. Het is nodig er op te letten, dat een lang leven enz. hier niet het loon op het doen van het goede wordt genoemd. *Stricto sensu* wordt niet eens gezegd, dat het doen van het goede altijd met een lang leven enz. gepaard gaat. De gedachtengang is deze: de goddeloze kan elk ogenblik door Gods slaande hand worden getroffen, vs. 17, 22; wie het goede van het leven begeert te genieten, zoeke dat in de weg van het dienen van de HERE; zie verder de Inleiding. Opgemerkt zij nog: de dichter prijst het dienen van de HERE aan door te wijzen op de heilrijke gevolgen, die het kan hebben; daarmee zegt hij niet, dat het begeren van die heilrijke gevolgen het diepste motief voor het dienen van de HERE mag zijn. Tenslotte, er is geen reden het ongecompliceerde karakter van deze uitspraak toe te schrijven aan een zekere naïviteit van de dichter; veeleer weerklinkt hier de oproep, op een mannelijke wijze positie te kiezen in het leven.

12 *Komt:* vgl. 66:16; Spreuk. 9:5 e.a. — *zonen:* de wijsheidsleraar spreekt tot zijn leerlingen als een vader tot zijn zonen, vgl. Spreuk. 4:1 enz. — hoort *naar mij:* vgl. Spreuk. 1:8 enz. — de vrees voor de *HERE:* het begin van de wijsheid, 111:10; Spreuk. 1:7 enz.; vgl. Inleiding, § 9; als inhoud, als uiting van het vrezen van de HERE noemt vs. 14 v. het doen van het goede, wil men: het houden van de geboden; in deze psalm komt zeer duidelijk aan het licht, dat het vrezen van de HERE en het vertrouwen op de HERE, in plaats van aan elkaar tegengesteld te zijn, elkaar insluiten, zie bv. het "wie Hem vrezen" in vs. 10 en het "wie zich tot de HERE wenden" in vs. 11. — *leren:* zie op 25:4.

13 Vs. 13-17a wordt aangehaald 1 Petr. 3:10-12. W*ie is enz.:* zie op 25:12. De bedoeling is hier: ieder heeft toch lust in leven?; welnu, ik zal de weg naar het leven wijzen. Zakelijk bevat dit vers een aanprijzen van het vrezen van de HERE door het noemen van de heilrijke gevolgen. De dichter denkt bij dat heil speciaal aan aards-tijdelijke zegeningen, zie bv. het "die vele dagen wenst"; maar deze sluiten het genieten van Gods gunst in zich. Dit vers spreekt nog algemener, dan vs. 10 v., zie daar. Het ideaal van de Israëliet is de levensweg tenvolle af te leggen, alle goede gaven van het leven te genieten en dan eindelijk te sterven in goede ouderdom, omringd van kinderen en kindskinderen, oud en van het leven verzadigd, vgl. Gen. 25:8 enz. Het lange leven, dat hier aan het doen van het goede

---

[6] Voor een nadere motivering van deze uitspraak zie *Gunkel-Begrich*, a.w., pag. 389 v.

verbonden wordt, staat tegenover de dood van de goddeloze: deze wordt door een ontijdige dood getroffen, zijn gedachtenis vergaat, zie op vs. 17, 22; voor die dood heeft de Here de dichter bewaard, vs. 5, 7, omdat de dichter in waarheid [359] tot Hem geroepen heeft. — *leven: zie* op 16:11. — d*ie vele dagen wenst:* letterlijk "die dagen liefheeft"; vgl. Spreuk. 3:2; 4:10; 10:27.

14, 15 Nu wordt, eerst negatief, dan positief, aangewezen, waarin het vrezen van de HERE zich uiten moet. Als we het geheel van de psalm overzien, kunnen we ook zeggen: hier worden getekend zij, die in waarheid tot de HERE roepen, zich tot Hem wenden, vgl. 15:2-5; 24:4-6, zie speciaal op 24:6. De dichter denkt bij deze verzen mogelijk speciaal aan de plichten in het verkeer met de medemens, maar er is geen reden te poneren, dat hij niet ook denkt aan de plichten in het verkeer met God; in elk geval blijkt zeer duidelijk, dat de houding tegenover de medemens bepaald en gedragen wordt door de houding tegenover God: het geen bedrog spreken enz. wordt hier immers genoemd als uiting van het vrezen van de HERE. De dichter spreekt in algemene bewoordingen. Wat het wijken van het kwade, het doen van het goede, vs. 15a, inhoudt, wordt nauwelijks nader omschreven: het wordt bekend verondersteld; we kunnen zeggen: het houdt in het opvolgen van de geboden van de HERE. Enige nadere omschrijving wordt gegeven door vs. 14 en 15*b*. Uit vs. 14 blijkt, welk een gewicht aan de zonden met de tong wordt toegekend, vgl. 141:3; Spreuk. 4:24 enz.; overigens zal het noemen speciaal van de zonden met de tong ook hiermee samenhangen, dat de vijanden zich bepaald daaraan schuldig maakten; hierbij zal niet zozeer aan het doen van de Filistijnen, als wel aan dat van Saul en de zijnen zijn te denken; vgl. voorts Inleiding, § 6, II, D. — Het "rationele" van de gestelde eisen komt duidelijk aan het licht: wie niet het kwade, maar het goede wil "zien", vs. 13, moet zich ver houden van het kwade en het goede doen, vs. 14 v.

14 *Behoed enz.:* vgl. Spreuk. 13:3, — *bedrog: zie* Inleiding, § 9; ook hier is het in ruime zin gebruikt; het is z.v.a. "kwaad".

15 Voor vs. *a* vgl. 37:27; Am. 5:14 e.a. *Wijk van het kwade:* vgl. Spreuk. 3:7; 13:19 enz. — *zoek de vrede:* voor "vrede" zie Inleiding, § 9; de bedoeling zal zijn: streef naar een vreedzame, een in alle opzichten goede verhouding tot uw naaste, vgl. Zach. 8:9; Matth. 5:9; Rom. 12:18 enz.; wie in de verhouding tot zijn naaste het goede doet, bevordert de vrede. Ook bij deze uitspraak kan de gedachte op de achtergrond gestaan hebben, dat de vijanden de vrede niet zochten, vgl. ook 120:6 v. — en *jaag hem na: een* versterkte uitdrukking voor "zoeken", vgl. Deut. 16:20; Spreuk. 21:21 enz.

16-23 In vs. 5-9 heeft de dichter er in geroemd, dat zij, die tot de HERE roepen, Hem vrezen, door de HERE worden gered. In vs. 10-15 heeft hij uiteengezet, waarin het vrezen van de HERE zich uit, nl. in het wijken van het kwade, het doen van het goede. In vs. 16-23 trekt hij de conclusie: de [360] rechtvaardigen worden door de HERE geholpen; zij, die het kwade doen, komen om. Vs. 16 v. bevatten het thema van dit gedeelte: ze stellen tegenover elkaar het lot van de rechtvaardigen en dat van de goddelozen. Vs. 18-21 geven een nadere uitwerking van vs. 16, vs. 22 van vs. 17. Verschillende uitspraken, die hier gedaan worden, zijn nauw verwant aan die van vs. 5-9, maar een nieuw element is, dat nu ook het lot van de goddelozen getekend wordt, en ook wel dat nu over "rechtvaardigen" wordt gesproken.

16 *De ogen enz.:* zie op 33:18; de ogen van de rechtvaardigen zijn op de HERE, vs. 6, die van de HERE op de rechtvaardigen; hier worden achtereenvolgens genoemd de ogen, de oren en het aangezicht van de HERE. — de *rechtvaardigen:* het is wel niet toevallig, dat nu dit woord gebruikt wordt; bedoeld worden zij, die aan de door vs. 14 v. gestelde eisen voldoen; zie verder Inleiding, § 8, II, B; 9. — *zijn oren naar enz.:* vgl. 17:6; 31:3 enz.

17 *Het aangezicht enz.:* bedoeld wordt hier het toornende gelaat, vgl. 39:14; 78:38; Lev. 20:3, 5, 6 enz. — *die het kwade doen:* die geen gehoor geven aan de oproep van vs. 14 v.; de dichter zal speciaal aan zijn vijanden denken, zie op vs. 22. — om *hun gedachtenis enz.:* vgl. 9:7 e.a.; dit houdt ook in, dat ze geen nageslacht hebben, een voor de Israëliet bijzonder

smartelijke zaak, vgl. 2 Sam. 18:18 enz.

18-21 Deze verzen geven een nadere uitwerking van vs. 16. Duidelijk komt tot uiting, dat ook de rechtvaardigen door zware rampen worden getroffen; maar: de HERE bewaart en redt hen. Het "ontrukt" verbindt vs. 18 met vs. 20, het "gebroken" vs. 19 met vs. 21.

18 Het onderwerp wordt niet genoemd, vgl. vs. 6; bedoeld zijn natuurlijk de rechtvaardigen, vs. 16. Velen zijn van mening, dat vs. 17 oorspronkelijk voor vs. 16 stond, omdat de uitspraak van vs. 18 zich aansluit bij die van vs. 16; het is mogelijk, maar niet zeker. Dit vers legt een nauwe band tussen dit deel van de psalm en vs. 5-9, zie vooral vs. 7, ook vs. 5: wat de dichter heeft ervaren, gebeurt telkens weer.

19 *Nabij is de HERE:* Hij staat klaar om te helpen, vgl. 69:19, zie op 22:12. — *de gebrokenen van hart; en de verbrijzelden van geest:* bedoeld worden zij, die in het klokhuis van hun bestaan (zie op "hart" in Inleiding, § 9), in hun levenskracht (zie op 31:6) verbroken, vgl. vs. 21, verbrijzeld, vgl. 72 ; 4; 89:11 enz., zijn, die door zware slagen zijn getroffen, waardoor zij tot in hun kern geschokt zijn. Uitgesproken wordt dus, dat de HERE bevrijdt hen, die zich in ellende bevinden, zie bv. op 18:28; ook hier wordt echter niet bedoeld, dat de HERE alle ellendigen uitredt, maar hen, die door de ellende ootmoed leren, vgl. het "ootmoedigen" in vs. 3; het "gebrokenen van hart enz." heeft hier, evenals op sommige andere [361] plaatsen, deze bijbetekenis. We kunnen het ook zo zeggen: blijkens het verband worden bedoeld de rechtvaardigen, wanneer zij gebroken van hart zijn. Voor het "breken van het hart, de geest" vgl. 51:19; 69:21; 147:3; Jes. 61:1; Jer. 23:9; Ez. 6:9; voor het "verbrijzelen van het hart, de geest" vgl. 51:19; Jes. 57:15.

20 *Veelvuldig is het kwade enz.:* letterlijk "Vele zijn de rampen van de rechtvaardige". *Uit* uitspraken als die van vs. 13-15; vs. 22 zou kunnen worden afgeleid, dat wie het goede doet, ook enkel goeds ontvangt, en dat alleen, wie het kwade doet, door het kwade getroffen wordt. Maar hier wordt rechtstreeks uitgesproken, wat trouwens feitelijk de veronderstelling van heel de psalm is, dat ook zij, die het goede doen, de rechtvaardigen, zij, die bij de HERE schuilen, door het kwade getroffen worden; gesproken wordt zelfs van "veelvuldig kwaad", van "vele rampen". Alleen maar: het kwade zal niet het laatste woord over hen hebben. Vgl. bv. Spreuk. 24:16 en zie verder de Inleiding. — Voor vs. *b* vgl. vs. 5, 18.

21 *al zijn beenderen:* zie op 6:3; ook hier wordt bedoeld de gehele persoon. — *niet één daarvan wordt gebroken:* dit is een sterke uitdrukking; dat ziet men vooral, als men haar vergelijkt met vs. 19; 51:10 enz.; bedoeld wordt, dat ook als rampen de rechtvaardige treffen, hij, in tegenstelling met de goddeloze, geen onherstelbare schade lijdt; mogelijk zweeft de dichter voor ogen het beeld van een kuddedier: daarvan kan gemakkelijk, doordat het een misstap doet, een been worden gebroken. — Joh. 19:36 herinnert zowel aan Ex. 12:9 v., 46; Num. 9:12 als aan ons vers. "Het is niet onmogelijk, dat Joh. aan al deze plaatsen denkt."[7] De dichter spreekt hier uit, dat de rechtvaardige in zijn lijden Gods bijzondere bescherming geniet; aan Christus is die bijzondere bescherming ook ten deel gevallen, zij het op een andere wijze, dan de dichter hier voor ogen staat; zie ook op 31:6.

22 Het lied eindigt hiermee, dat nog eens op forse wijze tegenover elkaar geplaatst wordt het lot van de goddelozen en dat van de rechtvaardigen, vgl. het "schuldig zijn" in vs. 22 en in vs. 23. Vs. 22 geeft een nadere uitwerking van vs. 17. *Het kwade doodt de goddeloze:* dit is een pregnante uitspraak; zoals hij, die het goede doet, verwachten mag het goede te zullen zien, vs. 13-15, zo wordt hij, die het kwade doet, door het kwade gedood, zie verder op 7:15-17. De dichter spreekt bepaald van gedood worden: ook de rechtvaardige wordt wel door het kwade getroffen, maar hij wordt in tegenstelling met de goddeloze aan de greep van het kwade ontrukt, vs. 18-21; de rechtvaardige mag het leven, vele dagen verwachten, vs. 13, de goddeloze wordt getroffen door de dood, waarbij speciaal [362] te denken valt aan

---

[7] F. W. Grosheide, Het heilig Evangelie volgens Johannes, II, 1950, pag. 511.

een gewelddadige, een voortijdige dood; zie nog op vs. *17b.* — *zij, die* de *rechtvaardige haten:* ook bij het "goddeloze" in vs. a en het ,,hen, die het kwade doen" in vs. 17 is het wel duidelijk, dat de dichter speciaal aan zijn vijanden denkt, maar hier wijst de uitdrukkingswijze ook meer in die richting, al wordt het ook hier niet met zo vele woorden gezegd. — *zij zijn schuldig:* vgl. Lev. 4:13 enz.; aan hen kleeft schuld, en die schuld voert hen ten verderve; zo kan men ook vertalen: "zij zullen boeten", vgl. 5:11.

23 Dit vers valt, evenals 25:22, buiten het alfabetische schema; merkwaardig is, dat beide verzen met een vorm van het werkwoord "verlossen" beginnen. Er pleit veel voor, dat 25:22 als een latere toevoeging beschouwd moet worden. Hier is dat minder zeker. Men neemt wel aan, dat een latere bewerker het lied niet met een tekening van het lot der goddelozen wilde laten eindigen. Maar het is ook mogelijk, dat de dichter zelf dat niet als een passend slot van zijn danklied beschouwde. *verlost:* eigenlijk: "koopt los". — *knechten:* zie op 18:1. — d*ie bij Hem schuilen:* bij onze indeling eindigen het tweede en het vierde deel van de psalm met hetzelfde woord, vgl. vs. 9.

Psalm 35

1. Van David.

I A Twist, HERE, met hen, die met mij twisten,
strijd tegen hen, die tegen mij strijden;
2. grijp rondas en schild en sta op als mijn hulp;
3. neem speer en strijdbijl ter hand
tegenover mijn vervolgers;
zeg tot mijn ziel:
uw bevrijding ben Ik.

B 4. Mogen beschaamd en te schande worden
zij, die mijn ziel zoeken;
mogen achteruit wijken en schaamrood worden zij,
die kwaad tegen mij bedenken;
5. mogen zij worden als kaf voor de wind,
terwijl de Engel van de HERE neerstoot;
6. moge hun weg enkel duisternis en één stuk glibberigheid zijn,
terwijl de Engel van de HERE hen vervolgt. [363]

C 7. Zie, zonder oorzaak hebben zij voor mij verborgen een kuil, hun net,
zonder oorzaak hebben zij gegraven voor mijn ziel.
8. Moge de ondergang over hem komen, onverhoeds; ...
en zijn net, dat hij verborgen heeft — het moge hem vangen,
en tot zijn ondergang moge hij er in vallen.

D 9. En mijn ziel: zij zal jubelen in de HERE,
zich verheugen in zijn bevrijding;
10. al mijn beenderen, zij zullen zeggen:
HERE, wie is als Gij,
die de ellendige ontrukt aan hem, die sterker is dan hij,
en de ellendige en arme aan zijn berover!

II A 11. Misdadige getuigen staan op;
naar wat ik niet weet, vragen zij mij.
12. Zij vergelden mij kwaad voor goed;
beroving van kinderen komt over mijn ziel.
13. En ik — toen zij ziek waren, was mijn gewaad een rouwkleed;
ik kastijdde met vasten mijn ziel;
en mijn gebed — in mijn boezem keerde het weer
14. Als gold het één, die mijn naaste, mijn broeder was, zo ging ik rond;
als één, die om zijn moeder treurt, boog ik mij in rouwkledij neer.
15. En bij mijn struikelen verblijden zij zich en verzamelen zij zich;
zij verzamelen zich tegen mij, onverhoeds slaande;
zij scheuren aan stukken en zwijgen niet.
16. Als van God vervreemde spotters om den brode
knersen zij tegen mij hun tanden.

B 17. Here, hoelang zult Gij toezien?
Red mijn leven van de door hen beraamde ondergang,
van de jonge leeuwen het enige, wat ik heb.

C 18. Ik zal U prijzen in een grote gemeente, [364]
in een geweldige schare U loven.

III A 19. Mogen zich niet over mij verblijden zij, die zonder grond mijn vijanden zijn;
mogen zij, die mij zonder oorzaak haten, niet met de ogen knippen.

B 20. Want niet wat de vrede dient, spreken zij,
en tegen de rustigen in den lande
bedenken zij bedrieglijke woorden;
21. en zij doen hun mond open tegen mij;

zij zeggen: ha, ha!,
ons oog heeft gezien.

C *a.* 22. Gij hebt gezien, HERE: zwijg niet;
Here, wees niet ver van mij;
23. ontwaak en word wakker voor mijn rechtsgeding,
mijn God en mijn Here, voor mijn twistzaak;
24. richt mij naar uw gerechtigheid, HERE, mijn God;
b. en mogen zij zich niet over mij verblijden;
25. dat zij niet zeggen in hun hart: ha!, onze wens!,
dat zij niet zeggen: wij hebben hem verslonden;
26. dat beschaamd en schaamrood tezamen worden
zij, die zich over mijn onheil verblijden;
dat zich met schaamte en schande bekleden
zij, die tegen mij een grote mond opzetten.
c. 27. Mogen juichen en zich verblijden zij,
die behagen hebben in mijn rechtvaardiging; . . .
en dat zij voortdurend zeggen: de HERE is groot,
die behagen heeft in de vrede van zijn knecht.
D 28. En mijn tong, zij zal uw gerechtigheid uitspreken, heel de dag uw lof.

Ps. 35 behoort tot ,,de klaagliederen van de enkeling", zie Inleiding, § 5, III, C.

Ps. 35 kan in drie delen verdeeld worden, nl. vs. 1*b*-10, vs. 11-18, vs. 19-28; deze indeling berust vooral hierop, dat tot drie maal toe een belofte van dank wordt gedaan, zie vs. 9 v., vs. 18, vs. 28. Het eerste deel bevat een onstuimig gebed, het tweede deel bestaat voor het grootste deel uit klachten, en in het derde deel overheerst weer het bidden.

In het eerste deel bidt de dichter, dat de HERE *beoorlogen* moge, die hem beoorlogen; daarvan wordt een brede uitwerking gegeven. In het tweede deel heeft nadruk de klacht over de [365] *ondankbaarheid* van de vijanden. In het derde deel overheerst de voorstelling, dat de strijd met de vijanden een *twistzaak* is.

Er is dus onderscheid tussen de inhoud van de drie delen; vooral de inhoud van het eerste deel verschilt aanmerkelijk van de inhoud van de andere delen. Maar er zijn ook duidelijke verbindingslijnen. De psalm begint met het spreken over een twist; vs. 11 geeft daar een nadere omschrijving van; in het derde deel kan "twist" de overheersende voorstelling worden genoemd. Reeds in het eerste deel wordt geklaagd over het ongemotiveerde van de vijandschap, vs. 7; in het tweede deel wordt dit breed uitgewerkt; ook in het derde deel wordt er over geklaagd, zie vooral vs. 19.

Voor de verbinding van het eerste deel met wat volgt, vgl. bv. nog vs. 4 met vs. 26, het "ondergang" in vs. 8 en in vs. 17. Het tweede en het derde deel zijn in allerlei opzichten nauw verwant: de dichter vreest de laster van de vijanden, zie vs. 11, 15 v., 20 v., en hun leedvermaak, vs. 15 v., 19, 24-26; ook worden in beide delen de vijanden voorgesteld onder het beeld van verscheurende dieren, vgl. vs. 15-17, 21, 25.

De opbouw van de psalm stelt voor soortgelijke vragen, als bij Ps. 31 behandeld zijn, en m.i. moeten ook soortgelijke antwoorden gegeven worden als daar. De psalm moet als een eenheid geëxegetiseerd worden, al behoeft de mogelijkheid niet buitengesloten te worden, dat bv. vs. 1*b*—10 oorspronkelijk een zelfstandige psalm was. Door gebruik te maken van de vormen, die door de cultus geschapen zijn, geeft de dichter uiting aan de beweging, die in het geloofsleven gevonden wordt. Er is de overgang van bede en klacht tot dank en ook het terugvallen van dank en lof op nieuwe klachten. De beloften van dank fungeren in het geheel als krachtige pleitgronden.

De vijanden worden op zeer onderscheidene wijze aangeduid. Meer dan eens zijn de aanduidingen duister, zie op vs. 12, 15 v., en voor verschillende uitlegging vatbaar, zie op

vs. 21.

Op de voorgrond treden twee voorstellingswijzen. In het eerste hoofddeel worden overwegend uitdrukkingen gebruikt, die aan de oorlog ontleend zijn. Voorts wordt de strijd met de vijanden herhaaldelijk voorgesteld als een twistzaak, een rechtsgeding, vs. 1*b,* 11, 23 vv., 27 v., zie ook op vs. 15 v., 20 v.

Veel nadruk wordt gelegd op de ondankbaarheid van de vijanden, op het ongemotiveerde van de vijandschap, zie vooral vs. 12 vv., ook vs. 7, 11, 19.

Een belangrijke vraag is, of onderscheid gemaakt moet worden tussen hen, die het ongeluk van de dichter veroorzaken, en hen, die in dat ongeluk oorzaak vinden de dichter te honen en zich tegen hem te wenden, zie op vs. 15 en zie beneden.

Er pleit veel voor, dat de dichter geen particulier persoon [366] was. Vs. 1*c* vv. passen feitelijk alleen in de mond van een koning, een leider. Ook uit andere gegevens kan afgeleid worden, dat de dichter medestanders had, zie vooral vs. 27, ook vs. 18, 20. Zie ook het "mijn God enz." in vs. 23 v., het "zijn knecht" in vs. 27. Zie voorts op vs. 13 v., en ook op vs. 11, 12, 16.

Wil men de twee voornaamste voorstellingswijzen van de strijd, nl. die van een oorlog en die van een twistgeding (met getuigen, aanklagers), min of meer letterlijk nemen, dan kan men, in overeenstemming met het opschrift, het beste denken aan een situatie, waarin een man als David herhaaldelijk heeft verkeerd; zie verder de vele mogelijkheden, die bij Ps. 31 genoemd zijn.

Hier zij ook de mogelijkheid genoemd, dat David door buitenlandse vijanden werd benauwd, en dat ten gevolge daarvan binnenlandse onlusten ontstonden. Het eerste hoofddeel zou dan speciaal op de buitenlandse vijanden slaan, het tweede en derde op de binnenlandse tegenstanders, zie Noot 2 en zie verder op vs. 10, 11, 12, 15. Het is niet waarschijnlijk, dat heel de psalm zich tegen buitenlandse vijanden richt, zie bv. vs. 13 v.

Voor de grote plaats van de lasterende en honende woorden in het tweede en derde deel van de psalm zie nog Inleiding, § 6, II, D.

De HERE wordt in deze psalm vooral voorgesteld als krijgsman, zie vs. 1*c* vv., en als rechter, zie speciaal vs. 22-24; samenvattend kunnen we zeggen: als koning.

Aan de vijanden wordt verweten hun optreden tegen de dichter, waarbij hun ondankbaarheid, vs. 12 vv., hun leugenachtigheid, vs. 11, 20, hun achterbaksheid, vs. 7, accent krijgen. Er wordt niet in het algemeen van hen gezegd, dat ze goddeloos zijn, zie echter vs. 16, kwaad doen, in opstand zijn tegen God enz.

Hiermee is in overeenstemming, dat de dichter zich en de zijnen niet vromen, rechtvaardigen (zie echter vs. 27) enz. noemt[1], niet rechtstreeks pleit op zijn Godsvertrouwen of iets dergelijks. Hij pleit op zijn "zaaksgerechtigheid", hierop, dat hij hun, die nu zijn vijanden zijn, welgedaan heeft.

In de psalmen vinden we herhaaldelijk algemene uitspraken, waarbij wij ons moeten afvragen, of de dichter al of niet zichzelf en zijn vijanden bedoelt. De dichter van Ps. 35 laat ons geen ogenblik in het onzekere, dat hij zijn vijanden op het oog heeft. Daarmee hangt samen, dat hij op een minder krasse wijze de scheidslijn trekt tussen vroomheid aan de ene kant en goddeloosheid aan de andere kant, dan in vele psalmen geschiedt. Zie verder Inleiding, § 8, II, speciaal C, 4°.

[367] Meer dan een accentverschil met andere psalmen is dit niet. De dichter was er zeker van overtuigd, dat hij en de zijnen niet alleen tegenover de vijanden het gelijk aan hun kant hadden, maar dat zij ook tegenover God principieel in de goede verhouding stonden en dat

---

[1] Opmerkelijk is vooral de wijze, waarop de dichter zijn medestanders aanduidt, zie vs. 20 en vs. 27.

met de vijanden het omgekeerde het geval was.

Dit moeten we in rekening brengen, wanneer we zien, dat de dichter op een onverbloemde wijze Gods oordeel over zijn vijanden inroept[2]. Vgl. hiervoor Inleiding, § 8, II, C. Op enkele aspecten van deze zaak worde nog speciaal gewezen. Van belang zijn ook hier vs. 12 vv.: de dichter heeft vroeger aan hen, die hem nu benauwen, alleen maar goeds bewezen. Het volle licht valt op het rechtvaardige van de straf, die de dichter over hen inroept: hij wenst, dat hun moge overkomen, wat ze hem hadden toegedacht, zie vs. 7 v. Van veel belang is ook hier, dat de knecht, de gezalfde van de HERE spreekt, zie boven.

Deze psalm heeft wat we kunnen noemen: een direct karakter. Er is één ding, dat deze dichter bezig houdt, nl. de bestrijding door de vijanden, en daarover spreekt hij. Hij klaagt niet over zijn lichamelijke gesteldheid, over zijn zonden, over een door God verlaten zijn; hij klaagt over het doen van de vijanden, zie vs. 7, 11-16, 20 v. Hij pleit er niet op, dat hij op de HERE vertrouwt, dat hij het heiligdom liefheeft enz. Behalve de genoemde klachten en de beloften van dank, vs. 9v., 18, 28, bevat deze psalm alleen gebeden, en daarin vraagt de dichter, dat de HERE tegen zijn vijanden moge optreden, niet toelate, dat zij zich over hem verheugen, hen te schande make, vs. 1*b*—8, 17, 19, 22-27; eerst in vs. 27, zie ook vs. 20, noemt hij zijn medestanders.

Er is wel een zekere breedheid in deze psalm, maar er komt ook ongeduld in tot uiting, vgl. (behalve het genoemde) vs. 17, 23, en zie op vs. 16-10.

De dichter kent de werking van de climax (vgl. Inleiding, § 7, V, A), zie op vs. 16-10, 13 v., 19-28, en van de herhaling van bepaalde woorden (vgl. Inleiding, § 7, IV, B, C), zie op vs. 6 ("vervolgen"), 7 v., 9 ("bevrijden"), 15 ("zich verblijden"), 22 ("zien"), 27 ("behagen hebben", "zeggen", "groot zijn"), 28 ("gerechtigheid"), zie verder "twist", vs. 1, 23, "Engel van de HERE", vs. 5 v., "zonder oorzaak", vs. 7 (twee maal), 19, "zonder dat hij het weet", vs. 8, 11, 15, "ondergang", vs. 8 (twee maal), 17, "zich verzamelen", vs. 15 (twee maal); vgl. nog vs. 4 met vs. 26, vs. 19 met vs. 24*b*; het woord voor "ziel, leven" komt in deze psalm ongewoon veelvuldig voor, zie vs. 3, 4, 7, 9, 12, 13, 17, 25. [368] Gewezen zij nog op het externe parallellisme (vgl. Inleiding, § 7, III, D) in vs. 4-6, 26, en op het chiasme (vgl. Inleiding, § 7, V, A) in vs. 17-19.

Op verschillende plaatsen herinnert deze psalm aan andere gedeelten van het O.T., zo aan Ex. 14 v., zie op vs. 3 en. 6, aan Deut. 19:16 v., zie op vs. 23, aan 1 Sam. 24:16, 18, zie op vs. 12 en 23, aan Klaagl. 2:16, vgl. vs. 16, 21, 25. Ps. 40:15-17, vgl. 70; 2-4, hebben sterke overeenkomst met gedeelten van deze psalm, zie vs. 4, 21, 26 v.

1b-10 Het eerste hoofddeel van deze psalm heeft een zeer forse klank. De directe klacht, schildering van de ellende, die een brede plaats heeft in vele klaagpsalmen, ook in het vervolg van deze psalm, komt alleen in vs. 7 voor; zie ook op Ps. 31, speciaal op vs. 10. De dichter begint niet met een inleiding, waarin hij de HERE om aandacht vraagt, maar hij valt met de deur in huis en bidt zonder omwegen, dat de HERE moge optreden tegen zijn vijanden. Daarbij spreekt hij een krachtige taal.

Vs. 1*b*-8 geven een dramatische schildering *met* een duidelijke climax. Eerst gebruikt de dichter het algemenere woord "twisten", dan het meer concrete woord "strijden, oorlog voeren", zie vs. 1[3]. De vijanden stormen aan: zij strijden tegen de dichter, vs. 1, vervolgen hem, vs. 3, zoeken zijn ziel en hebben kwaad tegen hem in de zin, vs. 4. De dichter bidt, dat de HERE naar de wapenen moge grijpen, waarbij eerst de verdedigingswapenen en dan de aanvalswapenen worden genoemd, en hem moge bemoedigen, door hem de zekerheid der

---

[2] Op de concreetste wijze wordt dit goddelijke oordeel ingeroepen door vs. 5-8; dit zou de gedachte kunnen steunen, dat het in het eerste deel van de psalm speciaal over buitenlandse vijanden gaat.

[3] Het is niet precies vast te stellen, hoe de verhouding tussen het "twisten" en het "*oorlog voeren*" is, omdat we niet met zekerheid weten, in welke situatie deze psalm is ontstaan.

bevrijding te geven, vs. 2 v. Nu is alles voor de strijd gereed. De dichter bidt, dat de vijanden verslagen mogen worden. Hij gebruikt weer eerst algemenere woorden: "beschaamd worden enz.", dan het concretere "achteruit wijken", vs. 4. Terwijl de Engel van de HERE zijn slagen uitdeelt, stuiven de vijanden weg als kaf voor de wind, vs. 5. De Engel van de HERE achtervolgt hen. De vijanden vluchten — zo bidt het de dichter— langs een weg, waarop ze elk ogenblik dreigen uit te glijden, in het donker: bij een vlucht voor menselijke vervolgers kan de duisternis redding brengen, vgl. Joz. 10:12 v., maar bij een vlucht voor de Engel van de HERE maakt de duisternis de toestand alleen maar schrikwekkender; vs. 6. Vs. 8 brengt dan de beslissende verwensing: de ondergang moge over de vijanden komen; het is wel met opzet, dat de dichter juist aan deze verwensing een motivering doet voorafgaan, vs. 7. Vs. 9 v. besluiten dit deel met de belofte van een danklied.

[369]

1b, c Het is wel opmerkelijk, dat het hier in de tweede plaats genoemde "strijden" breed wordt uitgewerkt door vs. 2 vv., het hier in de eerste plaats genoemde "twisten" door vs. 11 vv.; men zou evenals bij 18:1 (zie daar) van chiasme kunnen spreken. — De vijanden twisten, strijden met de dichter, die zich een knecht van de HERE weet, vgl. vs. 27; dus heeft hij recht de HERE met aandrang te bidden, dat Hij met hen moge twisten, strijden. Voor de voorstelling, dat het doen van de HERE het spiegelbeeld is van het doen van de mens, vgl. 18:26 v. Als de HERE met een mens gaat twisten, strijden, delft uiteraard de mens het onderspit: zo ligt alles, wat in vs. 2-8 volgt, feitelijk reeds in kiem in vs. 1 besloten (vgl. de Inleiding op Ps. 16). *Twist:* voor de voorstelling, dat de HERE twist, vgl. vs. 23; 43:1; 74:22; 103:9; 119:154, ook Jes. 49:25 enz.; het zal hier de bedoeling van de dichter zijn, de HERE voor te stellen als één van de twistende partijen; in zover is de voorstelling hier enigszins anders dan in vs. 23, zie daar. — d*ie met mij twisten:* vgl. vs. 11, 23; het woord "twist" kan echter een ruime betekenis hebben, vgl. Inleiding, § 9. — *strijd:* de voorstelling van de HERE als krijgsman, *zie* op 7:13, wordt in vs. 2 v. ver uitgewerkt, waardoor het mensvormige van de tekening op de voorgrond treedt; men lette er op, dat in vs. 5 v. niet meer over de HERE, maar over de Engel van de HERE wordt gesproken. — *die tegen mij strijden:* mogelijk is dit letterlijk bedoeld; dat ook vs. 2-6 uitdrukkingen gebruiken, die aan de oorlog ontleend zijn, kan daar voor pleiten, zie verder de Inleiding.

2, 3 Het is niet voorstelbaar, dat één persoon alle in deze verzen genoemde wapenen tegelijkertijd hanteert. Voorts is het volgende opmerkelijk: er wordt wel herhaaldelijk over de aanvalswapenen van de HERE gesproken, maar niet, zoals hier in vs. 2 gebeurt, over zijn verdedigingswapenen. Men kan bij het laatst genoemde spreken van het sterk mensvormige karakter van de schildering en ten aanzien van de voorstelbaarheid opmerken, dat de dichter zich daarom weinig bekommerd heeft. Maar men moet m.i. ook rekenen met de mogelijkheid, dat de dichter hier voor ogen heeft de hemelse legermacht: als hij de HERE, de aanvoerder daarvan, aanspreekt, richt hij zich feitelijk tot heel die legermacht, zie het "de Engel van de HERE" in vs. 5 v. en de bespreking van die uitdrukking bij 34:8.

2 *rondas en schild:* vgl. Jer. 46:3; Ez. 23:24 enz.; het kleine en het grote schild, zie op 3:4 en 5:13; zie nog op 18:36. — sta *op*: zie op 3:8. — *als mijn hulp:* d.i. "als mijn helper", vgl. "bevrijding" in vs. 3.

3 *neem ter hand:* vgl. Ex. 15:9 e.a.; volgens anderen betekent het: "ontbloot". — *strijdbijl:* de betekenis van het hier gebruikte woord is onzeker; de Masoreten zullen het blijkens hun vocalisatie opgevat hebben als "versper", nl. de [370] weg. — *tegenover mijn vervolgers:* maakt de tekening zeer levendig. — *zeg tot mijn ziel:* aan de strijd ging herhaaldelijk een Godsspraak vooraf, zie de Inleiding op Ps. 20; we kunnen zeggen, dat het ontvangen van zulk een Godsspraak evengoed tot de voorbereidingen voor de strijd behoorde, als het zich voorzien van de nodige wapenen. Men kan hier denken aan een innerlijke Godsspraak, maar men houde rekening met het figuurlijke karakter van de tekening. In dit verband moet nog opgemerkt worden, dat er van het strijden van de dichter zelf niet gesproken wordt: de HERE belooft de bevrijding en schenkt die zelf, zonder menselijke medewerking; zie ook het

"uw bevrijding ben Ik"; de hier geschetste situatie heeft veel overeenkomst met wat in Ex. 14 beschreven wordt, zie speciaal Ex. 14:14, zie ook beneden op vs. 6, en vgl. ook 2 Kron. 14:20 vv. — *uw bevrijding ben Ik: een* korte, zwaargeladen uitspraak; verbindingen van woorden als "bevrijding" met de Godsnaam fungeerden vaak als eigennaam, vgl. Jozua: de HERE is bevrijding.

4 Er is in formeel opzicht enig onderscheid tussen vs. 1-3 en vs. 4-8, omdat in vs. 4-8 de HERE niet meer rechtstreeks wordt aangesproken. Maar materieel gezien is er een nauwe samenhang: de wensen van vs. 4-8, die verwensingen zijn, worden uitgesproken voor het aangezicht van de HERE; het zijn in wezen evenzeer gebeden als vs. 1-3, vloekgebeden, vgl. Inleiding, § 5, III, C, d; ook de voorstellingswereld is dezelfde als die van vs. 1-3, zie reeds boven. Voor vs. 4 zie vs. 26; 40:15 (= 70:3), ook 129:5 e.a. *beschaamd en te schande, schaamrood worden:* vgl. Inleiding, § 9. — *zij, die mijn ziel zoeken:* die mij naar het leven staan. — *achteruit wijken:* men denke aan aanstormende vijanden. — *bedenken:* of: "in de zin hebben"; vgl. vs. 20; 10:2; 21:12 enz.

5 *kaf* voor *de wind:* zie op 1:4; hier ziet het speciaal op het uiteenstuiven van de vijanden voor de aanval van de Engel van de HERE, vgl. Jes. 17:13; Ps. 18:43; 83:14-16. — *de Engel van de HERE:* zie op 34:8; daar wordt gesproken van de bescherming, die hij aan de vromen verleent, hier van zijn optreden tegen hun vijanden; ook hier wordt hij als een krijgsman voorgesteld, zie ook op vs. 2 v.; hij beschermt de vromen in het algemeen; en zo mag de door de HERE gezalfde in het bijzonder op zijn hulp rekenen. — neerstoot: we kunnen zeggen, dat de vijanden vluchten, vs. 6, voor zover ze niet door de Engel van de HERE zijn neergestoten; in elk geval is het opmerkelijk, dat hier het lijdende voorwerp niet genoemd wordt; overigens is het niet eenvoudig de precieze betekenis van dit woord vast te stellen, zie 62:4; 118:13, voorts 36:13; 140:5; Spreuk. 14:32.

6 *hun weg:* de weg, waarlangs zij vluchten, zie het "vervolgt" in vs. *b* en heel het verband. — en/ce*l duisternis en één stuk glibberigheid:* dit is een poging, om aan het [371] oorspronkelijke zo veel mogelijk recht te laten wedervaren; de vertaling "duister en glibberig" doet de kracht van het oorspronkelijke niet geheel uitkomen. "Duisternis" is hier in de eerste plaats letterlijk bedoeld, maar men bedenke daarbij, dat het woord herhaaldelijk een aanduiding is van onheil, vgl. bij 18:29, en zie nog beneden. Voor "glibberigheid" vgl. Jer. 23:12 (dit vers is nauw verwant aan vs. 5 v. van deze psalm), ook Ps. *73:*18. — *hen vervolgt:* vgl. vs. 3; de rollen zijn nu omgekeerd. — Vgl. nog Ex. 14:19 vv. met ons vers: ook daar het optreden van de Engel van God, vs. 19, ook daar voor de vijand donkerheid, vs. 20, en een gladde weg, vs. 25.

7, 8 In het voorgaande heeft de dichter de wens uitgesproken, dat de vijanden mogen vluchten langs een moeilijk begaanbare weg; nu spreekt hij de wens uit, dat zij hun ondergang mogen vinden, doordat zij vallen in kuilen, die zij zelf gegraven hebben. Er is wel een nauwe aansluiting met het voorgaande, maar terwijl vs. 1-6 duidelijk in oorlogstermen spreken, wordt hier een terminologie gebruikt, die eerder aan de jacht doet denken. Zie verder op 7:15-17 en op 9:16. Vs. 7 gebruikt twee maal "zonder oorzaak", vs. 8 twee maal "ondergang"; zowel vs. 7 als vs. 8 spreken van het "verbergen van een net"; deze herhalingen geven aan deze verzen een zeer nadrukkelijke klank.

7 Voordat de dichter zijn laatste verwensing uitspreekt, waarin hij bepaald om de ondergang van zijn vijanden vraagt, geeft hij een motivering daarvan door een nadere beschrijving van hun doen: zij belagen hem zonder oorzaak en dat op een geniepige, achterbakse manier. Veelal brengt men tekstveranderingen aan, maar in het hortende van de stijl kan de emotie van de dichter tot uiting komen. *zonder oorzaak:* vgl. vs. 19; 69:5; 109:3; 119:61; zie de uitvoerige uitwerking in vs. 11 vv.; vooral dit, hier twee maal gebruikte, woord legt een verbinding tussen vs. 1-10 en het vervolg. — voor *mijn ziel:* voor mij, met de bedoeling mij het leven te ontnemen; zie Inleiding, § 9.

8 Vs. *a* past goed in de voorstellingswereld van vs. 6: de Engel van de HERE moge de in

het donker vluchtende vijanden treffen, zonder dat zij er op bedacht zijn; vs. *b* sluit aan bij vs. 7, vs. c verenigt de gedachten van vs. a en vs. *b.* Opmerkelijk is, dat in deze laatste verwensing over de vijand in het enkelvoud wordt gesproken, zie op 5:10; alle vijanden mogen tezamen ondergaan als één man. *de ondergang:* vgl. vs. 17, ook 63:10 e.a.; het woord kan ook betekenen: "storm, onweer", vgl. Spreuk. 1:27; Ez. *38:*9, en "verwoesting", Zef. 1:15 e.a. — *onverhoeds:* letterlijk: "zonder dat hij het weet, er op bedacht is", vgl. vs. 11, 15.

9 Vs. 9 v. brengen de belofte van een danklied, zie op 9 31:8, 9, en zie verder Inleiding, § 4, II, E. *mijn ziel:* [372] die zozeer door de vijanden is belaagd, zie vs. 4, 7. — *in zijn bevrijding:* de HERE heeft zijn woord gestand gedaan, vgl. vs. 3.

10 *al mijn beenderen:* door de noodtoestand, waarin hij verkeerde, waren zijn beenderen van één gescheiden, 22:15, verzwakt, 31:11, verdord, Spreuk. 17:22; nu doordringt nieuwe levenskracht zijn merg en been, vgl. 51:10, en zie verder op 6:3. — *zeggen*: zie: op vs. 27. — *HERE enz.:* het nu volgende danklied heeft de vorm van een hymne, vgl. Inleiding, § 5, III, B, c. — *HERE, wie is als Gij:* vooral als het voorgaande slaat op buitenlandse vijanden (zie de Inleiding), is deze uitroep goed op zijn plaats, zie op 18:32; vgl. Ex. 15:11 enz. — *ellendige:* zie Inleiding, § 9; hier is het acuut bedoeld: de benauwing door de vijanden maakte de dichter ellendig. — d*ie sterker is dan hij:* vgl. Num. 13:31; Jer. 31; 11; Hab. 1:13, ook Ps. 18:18 e.a. — *arme:* ook dit is acuut bedoeld, vgl. op 9:19. — *herover:* de man, die aan een ander het zijne met geweld ontneemt; het woord wordt speciaal in de sociale sfeer gebruikt, vgl. Lev. 19:13 enz., maar het kan, evenals "arme", ook een ruimere betekenis hebben, vgl. Richt. 9:25 e.a., zie nog Ps. 69:5.

11-18 Dit deel bestaat uit een lange klacht, vs. 11-16, een gebed, vs. 17, de belofte van een danklied, vs. 18. In de klacht valt sterke nadruk op de ondankbaarheid van de vijanden, het ongemotiveerde van hun vijandschap, zie verder op vs. 13-16.

In vs. 1*b*-10 bevat alleen vs. 7 een directe klacht, hier neemt de directe klacht een brede plaats in; een soortgelijk verschijnsel vinden we in Ps. 31, zie daar, speciaal op vs. 10-14.

In dit gedeelte wordt niet meer over oorlog gesproken. De dichter klaagt hier over de valse aanklachten van de vijanden, hun leedvermaak, hun intrigeren. Zie verder de Inleiding.

Een verbinding tussen vs. 1*b*—10 en vs. 11-18 wordt o.m. hierdoor gelegd, dat vs. 7 klaagt over het ongemotiveerde van de vijandschap, en dat vs. 11-16 een uitvoerige klacht hierover bevatten.

11 Dit vers stelt de strijd tussen de dichter en zijn vijanden weer voor als een twist, een rechtsgeding, zie op vs. 1 en 23 en vgl. de Inleiding. We kunnen zeggen, dat de dichter ook hier klaagt over het ongemotiveerde van de vijandschap, zij het op een enigszins andere wijze dan in vs. 12 vv. Men lette op de tegenstelling met het vorige. *Misdadige getuigen:* letterlijk "getuigen van geweld", vgl. Ex. 23:1; Deut. 19:16; zie op 27:12. — *naar wat ik niet weet enz.: zij* stellen (beschuldigende) vragen naar dingen, waar de dichter niets van weet, laat staan, dat hij er schuldig aan is, vgl. vs. 8, 15, ook 69; 5; we kunnen ons voorstellen, dat op deze wijze een leider, een koning, vooral als hij door (buitenlandse) vijanden [372] overmand dreigde te worden, van plichtsverzuim werd beschuldigd, zie overigens ook bv. Job 22:5 vv.

12 *Zij vergelden mij kwaad* voor *goed:* vgl. 38:21; 109; 4v.; 1 Sam. 24:18; Jer. 18:20 e.a.; dit is de centrale klacht in dit gedeelte; vs. 13-16 geeft een brede uitwerking hiervan. — *beroving van kinderen:* misschien duidt dit woord hier aan een algehele vereenzaming, zie op 22:7-9; overigens had David in de tijd van Absaloms opstand wel reden over beroving van kinderen in letterlijke zin te klagen, denk aan 2 Sam. 12:18, aan Tamar, Amnon, Absalom, zie nog 2 Sam. 17:8[4]; ook is mogelijk, dat gedacht moet worden aan het verlies

[4] Deze mogelijkheid komt uiteraard niet in aanmerking, als we bij vs. 1*b*-10 aan buitenlandse vijanden denken.

van volgelingen, onderdanen, vgl. Jes. 47:8 v.; 49:21.

In vroegere dagen heeft de dichter, wanneer zij, die zich nu zo vijandig tegen hem gedragen, door onheil werden getroffen, zijn medeleven betoond en getracht het onheil af te weren. Nu hij zich in nood bevindt, zijn zij er op uit, de toestand te verergeren. Hieruit blijkt hun ondankbaarheid, het ongemotiveerde van hun vijandschap, vgl. vs. 7, 11 v., 19. De Israëliet was er bijzonder diep van overtuigd, dat de regel behoort te gelden: wie het goede doet, zal het goede ervaren, zie de Inleiding op Ps. 34, waar over het "rationele" van de in Ps. 34 tot uiting komende levensbeschouwing is gesproken. Zo moet een handelwijze als die van zijn vijanden de dichter bijzonder diep hebben getroffen, als iets ongerijmds, als iets, waardoor "de grondslagen worden vernield", zie op 11:3.

13, 14 Vgl. voor de hier genoemde rouwgebruiken bv. Davids gedrag tijdens de ziekte van de eerste zoon, die Bathseba hem schonk, 2 Sam. 12:16-23. Als doel van dat alles wordt daar genoemd het vermurwen van de HERE, vs. 22. Misschien moeten we het ook hier zo zien, dat de dichter door het rouwdragen en vasten zich solidair verklaarde met de schuld van de getroffenen en een poging deed, Gods toorn af te wenden (zie overigens Inleiding, § 8, II, D, 1°). Zoals o.a. uit 2 Sam. 12:16 vv. blijkt, placht men bij ziekte en bij dood soortgelijke rouwgebruiken in acht te nemen. — Men bedenke, dat speciaal iemand, die een leidende functie bekleedde, aanleiding kon hebben, om wanneer mensen, die toch niet zijn naasten waren, in het ongeluk verkeerden, zich te gedragen, zoals hier beschreven wordt, vgl. Jer. 18:20. — Er is een duidelijke climax in deze verzen.

13 *toen zij ziek waren:* velen leiden hieruit af, dat de dichter nu ziek is; het ziek zijn zal echter genoemd worden als een voorbeeld van het in nood verkeren. — *rouwkleed:* zie op 30:12. — *ik kastijdde met vasten mijn ziel:* door te vasten [374] drukte ik mijn levenskracht neer, verootmoedigde ik mij, vgl. Lev. 16:29 enz., ook Richt. 20:26 enz., en zie verder BE, s.v. "vasten". — en *mijn gebed enz.:* als iemand met gebogen hoofd bidt, vgl. 1 Kon. 18:42; Jes. 58:5, kan de schijn gewekt worden, dat zijn gebed terugkeert in de boezem, waaruit het is voortgekomen; volgens *Eerdmans, Kissane* duidt de uitdrukking aan de herhaling van het gebed; in de *Soncino-Bible* wordt de vertaling gegeven: "en mijn gebed, moge het terugkeren in mijn eigen boezem", en de verklaring: "als bewijs van zijn oprechtheid vraagt hij, dat wat hij voor hen bad, op hem zelf moge neerkomen", vgl. 79:12.

14 *naaste:* iemand, aan wie men als buur, als vriend enz., nauw verbonden is. — *broeder:* zal hier in engere zin bedoeld zijn dan bv. 22:23. — *ging ik rond:* vgl. 43:2. — d*ie om zijn moeder treurt:* die wegens ziekte of overlijden van zijn moeder de rouwgebruiken in acht neemt. — *boog ik enz.:* vgl. 38:7 e.a.; hij ging rond met gebogen hoofd, zat ineengedoken terneer. — *in rouwkledij:* letterlijk "vuil"; onverzorgd wat kleding, hoofdhaar en baard betreft, met as op het hoofd enz.

15 Men kan uit dit vers, vooral als men het leest in verband met vs. 13 v., de indruk krijgen, dat de in vs. 11-16 bedoelde mensen, als het onheil over de dichter gekomen is, zich verblijden, bijeenkomen enz., dat ze m.a.w. niet de primaire bewerkers van het ongeluk zijn; met volkomen zekerheid kan men hier echter niet spreken; zie verder de Inleiding. *struikelen:* dreigen te bezwijken, vgl. 38:18; Jer. 20:10 e.a. — *verblijden zij zich:* dit woord heeft een belangrijke functie in deze psalm; de grote vraag is: bij wie zal blijdschap zijn?; vgl. (vs. 9,) 15, 19, 24, 26, 27. In deze psalm blijkt duidelijk, hoe diep de dichter door leedvermaak gewond wordt, zie vs. 15, 19, 24-26, en zie op vs. 21; vgl. verder Inleiding, § 6, II, D, 3°. — onverhoeds *slaande:* als deze vertaling, waarvoor men zich op verschillende oude vertalingen beroepen kan, juist is, zal de betekenis zijn: terwijl zij mij slaan, nl. met de tong, vgl. Jer. 18:18, mij smaden, plannen tegen mij smeden, zonder dat ik het weet, er op bedacht ben, vgl. vs. 8, 11. Volgens *Eerdmans:* "terwijl zij in de handen klappen", vgl. Ez. 22:13 e.a. Anderen vertalen: "geslagenen (d.i. mensen, die niet in aanzien zijn) en die ik niet ken". Velen wijzigen de tekst. — *zij scheuren aan stukken:* misschien staat op de achtergrond het beeld van een verscheurend dier, zie op vs. 17, vgl. bv. 7:3; 50:22, op welke plaatsen echter een ander werkwoord wordt gebruikt; het aan stukken scheuren heeft hier

dan plaats door de smaad, de laster, het intrigeren. Het hier gebruikte werkwoord duidt gewoonlijk aan het scheuren van de klederen als teken van rouw; mogelijk hebben we hier met een woordspeling te doen: toen zij in nood waren, verscheurde de dichter zijn klederen; nu hij door ongeluk wordt getroffen, verscheuren zij ook, maar dan de dichter [375] zelf. Ook hier wordt door velen de tekst gewijzigd. — en *zwijgen niet:* hun kwaadaardige spreken gaat maar door.

16 *Als van God vervreemde spotters*[5] *om den brode:* wanneer deze vertaling de bedoeling van de dichter weergeeft, moeten er onder Israël reeds geweest zijn, die om een goede hap te bemachtigen een feestvierende schare (speciaal aan de tafel van de koning?) trachtten te vermaken door het debiteren van spotternijen, waarbij dan gemakkelijk onbehoorlijke taal kon worden uitgeslagen; ook hier weer wordt door velen de tekst gewijzigd. — *knersen zij hun tanden tegen mij:* dit kan uiting geven aan verschillende gezindheid, bv. aan hoon, Klaagl. 2:16, aan dreiging, begeerte om te schaden, 37:12; Job 16:9; zowel het ene als het andere kan hier bedoeld zijn; ook hier kan de vergelijking met wilde dieren op de achtergrond staan, vgl. vs. 17 en zie op vs. 15.

17 Op de lange klacht van vs. 11-16 volgt een rechtstreekse bede, vgl. vs. 1 vv.; anders dan in het eerste en derde deel is deze hier kort. Here: door deze Godsnaam te gebruiken doet de dichter een beroep op Gods macht en recht. — hoelang: vgl. Job 7:19, ook Ps. 13:2, zie daar. — *zult Gij toezien:* zult, kunt Gij (het) zien, zonder in te grijpen?, vgl. Esther 8:6; doordat op deze ongeduldige uitroep geen parallel versdeel volgt, heeft hij des te meer klem. — *Red mijn leven enz.:* Doe mijn ziel, mijn levenskracht terugkeren, zie op 19:8, die nu van mij geweken is ten gevolge van hun verderf brengende werkzaamheden; voor "ondergang" vgl. vs. 8, zie daar; het woord wordt hier in het meervoud gebruikt: dit dient ter versterking. — de *jonge leeuwen:* zie op vs. 15, 16, 21, 25; 34:11; 7:3, en vgl. de Inleiding op Ps. 22. — *het enige, wat ik heb:* zie op 22:21.

18 De dichter doet hier weer de gelofte van een danklied, vgl. vs. 9 v., zie daar. Zie op 22:23; ook hier treft de tegenstelling tussen de eenzaamheid, waarover de dichter klaagt, vgl. vs. 12, 17, en het omringd zijn door een grote schare, dat hij vóór zich ziet; overigens zal de grootheid van de schare strekken tot vermeerdering niet alleen van de vreugde van de dichter, maar ook van de eer, die aan de HERE wordt toegebracht. *schare:* zie op "mensen" in 18:28.

19-28 Uit formeel oogpunt gezien bevat dit deel een wens, vs. 19, klachten, vs. 20 v., gebeden, vs. 22-24a, wensen, vs. 24*b*-27, belofte van dank, vs. 28. In deze verzen nemen dus de wensen, de gebeden een grote, de klachten een kleine plaats in; zo staat het ook in vs. 1*b*-40; in vs. 11-48 is de verhouding omgekeerd.

Vs. 19 heeft een inleidend karakter. Het spreekt van twee [376] zaken, die de dichter zeer ter harte gaan, van het ongemotiveerde van de vijandschap en van het gevaar, dat de vijanden zich zullen verheugen. In de klachten van vs. 20 v. wordt het doen van de vijanden omschreven. In vs. 22-27 vraagt de dichter de HERE zijn rechtsgeding te voeren, vs. 22-24a, aan de vijanden niet vreugde, maar schande te schenken, vs. 24*b*-26, aan zijn medestanders reden tot blijdschap te geven, vs. 27. Hierbij sluit zich aan de belofte van dank, vs. 28.

Evenals vs. 16-8 vormen vs. 22-27 een climax. Er is een climax in vs. 22-*24a,* in vs. *24b*-26, en ook in vs. 22-27 als geheel.

Misschien kan gezegd worden, dat in dit gehele gedeelte de strijd met de vijanden als een rechtsgeding, een twistzaak wordt voorgesteld, zie vs. 23, 24a, het "rechtvaardiging" van vs. 27, het "gerechtigheid" van vs. 28, en zie op vs. 20, 21, 22.

---

[5] Letterlijk: "Als van God vervreemden onder de spotters enz.", vgl. *Gesenius-Kautzsch,* § 132, c.

19 De dichter begint dit nieuwe gedeelte met het uitspreken van een wens; vgl. *24b,* 25. Er is een scherpe tegenstelling met vs. 18: de dichter heeft zich daar verplaatst naar het ogenblik, dat hij een blijde dankpsalm zingt; maar in werkelijkheid dreigt het gevaar, dat de vijanden een triumflied zullen gaan zingen; de HERE moge dat gevaar afwenden, zie verder op vs. 15. Ook hier valt alle nadruk op het ongemotiveerde van de vijandschap, vgl. vs. 7, zie daar. zonder *grond:* vgl. 38:20; op een leugenachtige wijze, op een grond, die niet deugdelijk is, vgl. Inleiding, § 9, bij "leugen". — *met de ogen knippen:* vgl. Spreuk. 6:13; 10:10; hier blijkbaar uiting van spot en leedvermaak.

20 *niet wat de vrede dient enz.*: zie op 28:3; zij spreken onheilbrengende woorden; we kunnen hier speciaal denken aan laster, valse beschuldigingen, vgl. vs. 11: daardoor wordt de "vrede" verstoord, vgl. Inleiding, § 9. — *de rustigen in den lande: deze* uitdrukking komt alleen hier voor; bedoeld zullen zijn de vredelievende bewoners van het land, die niet, zoals de goddelozen, door het uiten van laster en valse aanklachten, door te intrigeren, door geweld te plegen de rust verstoren, vgl. nog 76:10; de dichter rekent zich blijkbaar tot hen; op deze plaats blijkt duidelijk, dat de dichter zich een lid weet van een groter geheel; elders spreekt hij telkens van de vijandschap, die *hem* bedreigt, zie verder de Inleiding. — *bedrieglijke woorden:* ook hier kan speciaal aan laster worden gedacht; zie nog Inleiding, § 9, onder "bedrog".

21 *zij doen hun mond open tegen mij:* vgl. Jes. 57:4, ook Ps. 22:14; Klaagl. 2:16; 3:46; de betekenis van de uitdrukking is niet overal precies gelijk; hier kan gedacht worden aan het uiten van hoon, vgl. bv. Klaagl. 2:16; men kan echter ook denken aan een dreigend gebaar, vgl. 22:14; zie verder op vs. *b.* In 22:14 staat duidelijk de vergelijking met een verscheurend dier op de achtergrond; dat zal ook hier [377] het geval zijn, zie op vs. 17. — ons *oog heeft gezien:* nl. de z.g. misdrijven van de dichter; anderen: "ons oog ziet het", nl. het ongeluk van de dichter, vgl. 15 v.; voor de door mij gegeven vertaling en verklaring kan men zich op het verband beroepen, zie bv. vs. 20, 23; zie ook op vs. 22a. Doordat ze er niet bij zeggen, wat ze gezien hebben, krijgt de uitroep een des te dreigender klank.

22-24a Nu volgen weer directe gebeden. De snel op elkaar volgende, korte opwekkingen van vs 22 v. verlenen aan het gebed een dringend karakter. Er worden nu, anders dan in de vorige gebeden, verschillende Godsnamen gebruikt: het is, alsof de dichter zich nu pas daar de tijd voor gunt.

22 *Gij hebt gezien:* duidelijk in tegenstelling met vs. 21 (vs. 17 gebruikt "zien" in een andere betekenis); "de vijanden beweren gezien te hebben, dat ik misdrijven beging; maar Gij hebt gezien, hoe mijn leven was, hoe de vijanden zich zonder grond tegen mij gekeerd hebben". Anderen: "Gij ziet het", nl. mijn ellende; we verwachten hier echter niet zozeer een beroep op Gods meedogen, als wel op zijn werkzaamheid als rechter; zie ook op vs. 21. Deze woorden vormen het scharnier van het derde hoofddeel van de psalm. — *zwijg niet: zie* op het "wees niet doof" in 28:1. — Here: we kunnen hier ook, evenals in vs. 23, door "mijn Here" vertalen; zie verder op vs. 17. — *wees niet ver van mij: zie* op 22:12.

23 Na het negatieve komt het positieve. *ontwaak:* zie op 7:7. — *word wakker:* vgl. 44:24 enz. — voor *mijn rechtsgeding, twistzaak:* om ze te beslechten, nl. te mijnen gunste. Het onderscheid tussen "rechtsgeding", vgl. 9:5 e.a., en "twistzaak" is hier gering, vgl. 43:1 e.a. en zie Inleiding, § 9. De voorstelling, dat de strijd tussen de dichter en de vijanden een twist, een rechtsgeding is, ontvangt in vs. 23 v. nadruk; zie ook vs. 1, 11, 27. Het is hier wel niet de bedoeling van de dichter, de HERE voor te stellen als één van de; twistende partijen, zie op vs. 1, maar als degene, die de twist beslecht, vgl. Deut. 19:17; 21:5; 25:1, ook 1 Sam. 24:16; Ps. 43:1 e.a. Onze psalm herinnert sterk aan Deut. 19:16 v., vooral omdat zowel daar, als hier, zie vs. 11, van "misdadige getuigen" wordt gesproken. Ook is er nauwe verwantschap tussen 1 Sam. 24:16 en Ps. 35:23 v., let ook op het "zien" in vs. 22. — *mijn God en mijn Here:* hier gaat de dichter er toe over, het "mijn" aan de Godsnaam toe te voegen, zie ook vs. 24 en op vs. 22; het gebed krijgt daardoor des te meer een dringende klank; zie verder op 3:8.

24 *richt mij naar uw gerechtigheid: zie o*p 7:9; in deze bede vinden vs. 22—-24a hun climax; *ze* neemt in het derde hoofddeel van de psalm een centrale plaats in; voor "gerechtigheid" vgl. vs. 27, 28, en zie Inleiding, | 9. — *mogen zij zich niet over mij verblijden:* vgl. vs. 19, zit; op vs. 15. De [378] dichter begint hier met het schilderen van de gevolgen van Gods ingrijpen als rechter; hij uit wensen, die hun hoogtepunt vinden in vs. 26, wil men: in vs. 27 v.

25 Dit vers geeft in meer concrete bewoordingen een nadere omschrijving van vs. *24b. in hun hart: zie* op 10:6; het komt hier dicht bij ons "van harte". — onze *wens:* vgl. 27:12 e.a.; de bedoeling is natuurlijk: we hebben onze wens verkregen. — *wij hebben hem verslonden:* wij hebben hem ten val gebracht, vgl. Klaagl. 2:16 e.a.; op de achtergrond staat de vergelijking met wilde dieren, zie op vs. 17.

26 De dichter wenst, dat de vijanden niet vreugde beleven aan zijn val, vs. 24*b*, 25, maar dat zij daarentegen zelf te schande worden, vs. 26. Vgl. vs. 4, zie daar. *tezamen:* dient ter versterking: "tevens schaamrood", vgl. 4:9 ("en ook"), 40:15; Jes. 41:20 e.a. — *verblijden: zie* op vs. 15. — *zich met schaamte en schande bekleden:* vgl. 109:29; 132:9, 16, 18. — *die tegen mij een grote mond opzetten:* mij honend en smadend, vgl. 38:17; 55:13; Zef. 2:8, 10 enz., ook Ob.:12 e.a.

27 De blijdschap moge het deel zijn, niet van hen, die zich over het onheil van de dichter verblijden, vs. 24*b*-26, maar van zijn medestanders, geestverwanten. *juichen:* door in te stemmen met het (wel bij het heiligdom ten gehore gebrachte) danklied van de dichter. — *zich verblijden: zie* op vs. 15. — *zij, die behagen hebben enz.:* duidelijk in tegenstelling met de vijanden, vgl. vs. 26, 15 enz.; zij staan hiermee aan de zijde van de HERE zelf, zie vs. c; bedoeld zullen zijn de medestanders van de dichter, zie de Inleiding. — *in mijn rechtvaardiging:* in mijn gerechtigheid; hierin, dat de HERE door de bede van vs. 24 te verhoren de gerechtigheid van de dichter aan het licht doet treden; er is hier wel reden speciaal van "zaaksgerechtigheid" te spreken, zie de Inleiding. — *voortdurend: zie* op 34:2. — *zeggen:* luidt een korte hymne in, vgl. op vs. 10. Deze psalm legt er veel nadruk op, dat de vijanden een goddeloos gebruik van de tong maken, zie vs. 21, 25 enz.; de dichter en de zijnen gebruiken de tong om de HERE te loven, zie vs. 10, 27, 28. Zie nog vs. 3. — *de HERE is groot:* vgl. 40:17; 70:5; 104:1 e.a.; de vijanden doen groot, maken zich groot, vs. 26, maar de HERE *is* groot. Anderen: "de HERE zij groot gemaakt". — *die behagen heeft enz.:* dat de HERE daar behagen in heeft, betekent toch nog meer, dan dat zijn medestanders er behagen in hebben; het houdt immers ook in, dat de HERE die vrede bewerkt. — *d*e vrede: zie Inleiding, § 9; de vrede, het heil van de dichter wordt bewerkt ondanks het verzet van de vijanden, vs. 20. — *zijn knecht:* zie op 18:1.

28 De psalmist besluit met opnieuw de gelofte af te leggen, dat hij de HERE zal danken. De overgang is hier geleidelijker dan bij vs. 9 en 18. *uw gerechtigheid: evenzeer* [379] als de gerechtigheid van de dichter, vs. 27, is de gerechtigheid van de HERE aan het licht getreden, doordat de HERE de dichter heeft geholpen, de bede van vs. 24 heeft verhoord, zie op vs. 24. De medestanders van de dichter hebben behagen in zijn gerechtigheid, vs. 27, maar hij roemt in de gerechtigheid van de HERE, zie ook vs. 9. — *uitspreken:* het is de vraag, of dit woord kan aanduiden het reciteren van een danklied; het duidt herhaaldelijk aan een murmelend, half luid spreken, zie op "overdenken, mompelen" in 1; 2; 2:1; zie ook het "heel de dag" in ons vers; vgl. nog 37:30; 71; 24; 115:7. — *heel* de *dag:* vgl. "voortdurend" in vs. 27. — *uw lof:* of "uw loffelijkheid, uw glorie", vgl. bv. Hab. 3:3.

Psalm 36

1. Voor de koorleider; van de knecht van de HERE, David.

I 2. Een spreuk over de overtreding, die de goddeloze
bedrijft, is in het binnenste van mijn hart:
Geen schrik van God is voor zijn ogen.
3. Want hij vleit Hem, in zijn [eigen] ogen,
opdat Hij zijn misdaad niet vindt en haat.
4. De woorden van zijn mond zijn ongerechtigheid en bedrog;
hij laat na inzicht te tonen, goed te handelen;
5. ongerechtigheid bedenkt hij op zijn bed;
hij stelt zich op een weg, die niet goed is;
het kwaad verwerpt hij niet.

II *a.* 6. HERE, in de hemel is uw goedertierenheid,
uw betrouwbaarheid is tot aan de wolken.
7. Uw gerechtigheid: als de bergen Gods,
uw gerichten: de grote watervloed.
Mens en dier bevrijdt Gij, HERE.

b. 8. Hoe kostelijk is uw goedertierenheid, God,
en de mensenkinderen: in de schaduw van uw vleugels schuilen zij.
9. Ze laven zich met het vet van uw huis,
en uit de beek van uw geneugten drenkt Gij hen. [380]
10. Want bij U is de bron van het leven,
in uw licht zien wij licht.

III 11. Bestendig uw goedertierenheid voor hen, die U kennen,
en uw gerechtigheid voor de rechten van hart.
12. Moge niet over mij komen de voet van de hoogmoedigen,
en de hand van de goddelozen mij niet verjagen.
13. Daar zijn de bedrijvers van ongerechtigheid gevallen,
zij zijn neergestoten en kunnen niet opstaan.

We kunnen deze psalm "het klaaglied van een enkeling" noemen, zie Inleiding, § 5, III, C.

De psalm bestaat uit een schildering van de goddeloze, vs. 2-5, een hymne, vs. 6-10, een gebed met een uiting van de zekerheid der verhoring, vs. 11-13. Men zie over deze opbouw beneden, vooral bij vs. 6-10.

Het meest concreet spreekt vs. 12; zoals daaruit blijkt, rekent de dichter met de mogelijkheid, dat de goddelozen hem zullen verjagen, doen rondzwerven. Overigens is de tekening der goddelozen zeer algemeen. Het is goed voorstelbaar, dat een man als David deze psalm gebeden heeft, zie vs. 1. Vs. 11 v., zie ook het "wij" in vs. 10, kunnen er op wijzen, dat het lot van een collectivum met het lot van de dichter verbonden was. Ook dat de tekening van de goddelozen zeer algemeen is, dat alleen in vs. 12 over de gevaren voor de dichter gesproken wordt, pleit er voor, dat de goddelozen niet alleen de dichter persoonlijk bedreigen. Het "spreuk" in vs. 2 kan er op wijzen, dat de dichter niet een particulier persoon is, zie t.p. David heeft op verschillende ogenblikken van zijn leven redenen gehad, een gebed als dat van vs. 12 te bidden. Uit het geheel van de psalm kan misschien afgeleid worden, dat de nood nog niet hoog gestegen is. Mogelijk is dit een gebed tegen allerlei vijanden, die David telkens weer het leven lastig maakten. We zullen daarbij dan wel aan binnenlandse vijanden hebben te denken.

Vs. 2-5 spreken over de goddeloze in het enkelvoud, vs. 12 v. over de goddelozen in het meervoud. Zie op 5:10. In verband met het bovenstaande verdient misschien voorkeur de opvatting, dat hier het enkelvoud niet een bepaalde aanvoerder van de goddelozen, maar de goddelozen als een eenheid aanduidt.

Bij de tekening van de goddeloze staat op de voorgrond, dat hij niet tot God in de goede verhouding staat, zie vs. 2 v., en zie ook het "die U kennen" in vs. 11: dat geldt blijkbaar niet van de goddelozen. Dat moet ook in het oog gehouden worden bij de beoordeling van wat gezegd wordt over de ondergang [381] van de goddelozen. De dichter bidt daar, zoal niet met zo vele woorden, dan toch in feite om in vs. 12; in vs. 13 ziet de dichter voor ogen, zo kan het gezegd worden, de verhoring van zijn gebed. Zie verder Inleiding, § 8, II, C.

Het doen van de goddelozen vormt niet alleen een bedreiging voor het lot van de dichter, maar stelt zijn geloof ook voor vragen; vs. *2b,* zie t.p., en vs. 13 geven daar een antwoord op.

Vs. 8-11 van deze psalm vormen een deel van een morgengebed, dat bij de Joden in gebruik is.

1 de *knecht van de HERE:* zie op 18:1.

2, 3 Er zijn vele opvattingen van deze verzen. Ze stellen voor moeilijke vragen. Door vele auteurs worden, al of niet met een beroep op de oude vertalingen, in de Masoretische tekst en/of vocalisatie wijzigingen aangebracht. Er moet zeker gerekend worden met de mogelijkheid, dat in de (hoofdstroming van de) Masoretische overlevering fout (en) zijn ingeslopen. Maar in elk geval moet onze eerste vraag zijn: hoe hebben de Masoreten deze tekst opgevat? M.i. is het het beste, ook hier ons aan de Masoretische overlevering te houden. Het is niet waarschijnlijk, dat ook maar één van de oude vertalingen van deze verzen als geheel de juiste weergave biedt; alleen daarom reeds is het m.i. gevaarlijk aan de oude vertalingen op een bepaald punt de voorkeur te geven boven de Masoretische overlevering. Zie nog Inleiding, § 10, A.

2a *Een spreuk:* het hier gebruikte woord wordt gewoonlijk verbonden met de naam van God of van de man, die door Hem geïnspireerd is, en krijgt daardoor de betekenis: "Godsspraak", zie 110:1 enz. Deze psalm is niet een Godsspraak in de formele zin van het woord, maar de dichter zal toch wel, door het onderhavige woord hier te gebruiken, hebben willen aanduiden, dat de kern van deze psalm hem door de HERE ingegeven was; vgl. het gebruik van het woord "spreuk" in Spreuk. 30:1 en ook in 2 Sam. 23:1, vgl. verder Ps. 49:4 v. e.a., en zie nog het "knecht van de HERE" in vs. 1. Zie voorts Inleiding, § 8, I. Bij "de kern van deze psalm" zal vooral te denken zijn aan vs. *2b,* zie de uitlegging, en aan vs. 13. — over de *overtreding, die de goddeloze bedrijft:* op deze wijze wordt de inhoud van de nu volgende spreuk goed gekarakteriseerd; voor "overtreding" vgl. Inleiding, § 9.

Zoals reeds gezegd, bijna overal elders, zie echter Spreuk. 30:1; Jer. 23:31, wordt het woord voor "spreuk" verbonden met de naam van God of van de man, die door Hem geïnspireerd is. Dit houdt ook in: er kan nauwelijks gezegd worden, dat tegen de door mij gekozen vertaling grotere taalkundige bezwaren bestaan, dan tegen de vertaling, waaraan de meesten de voorkeur geven: "de influistering van de overtreding enz."; en tegen de laatst genoemde vertaling geldt het bezwaar, dat ze bijna noodzakelijk met zich brengt een verandering in de tekst, die de voornaamste Masoretische handschriften bieden, zie [382] echter St. Vert., *Soncino Bible.* Men kan in deze woorden ook een opschrift van de spreuk zien ("een spreuk: ‚de overtreding, die de goddeloze bedrijft'"); zakelijk geeft dat geen verschil met de door mij gekozen vertaling. Voor de verbinding "Een spreuk over" vgl. nog de herhaaldelijk voorkomende verbinding: "Een last over, of: op", Jes. 15:1 enz. Wat de woorden "die de goddeloze bedrijft" betreft: uit taalkundig oogpunt ligt meer voor de hand de vertaling: "(Een spreuk over de overtreding) tot, voor, de goddeloze (is in het binnenste van mijn hart)", vgl. *König, Schmidt;* we zouden dan echter wel verwachten, dat in het vervolg de goddeloze werd toegesproken; de door mij gekozen vertaling is uit grammaticaal oogpunt zeker mogelijk, zie *Gesenius-Kautzsch,* § 129.

in het binnenste van mijn hart: de inhoud van de spreuk is tot in het diepste van zijn hart, de kern van zijn bestaan doorgedrongen, vgl. bv. Jer. 15; 16; Ez. 3:1-3. Volgens anderen wordt hier de wijze van de openbaring aangeduid ("Een spreuk... ontving ik diep in mijn hart"); er

zou hier gezegd worden, dat de openbaring plaats had door de "inspraak".

2b Ook als men deze v/oorden niet beschouwt als de eigenlijke inhoud van de spreuk, de Godsspraak, zie boven, moet toegestemd worden, dat ze een centrale plaats innemen in deze psalm. We kunnen zeggen: wat door de dichter van Ps. 73 eerst kon uitgesproken worden, nadat het binnengaan in Gods heiligdommen aan zijn bange worsteling een einde had gemaakt, zie vs. 17*b*20, spreekt deze dichter dadelijk in zijn eerste woorden uit. Eens, plotseling, wordt de goddeloze getroffen door "de schrik van God", door het goddelijke gericht, zie ook vs. 13, 14:5 enz. Maar het goddelijke gericht is er nog niet; en de goddeloze realiseert zich niet, dat het hem treffen zal; daarin ligt de verklaring van wat feitelijk ongerijmd is, nl. hiervan, dat de goddeloze onbekommerd zijn ongerechtigheden bedrijft en dat hij dat *kan* doen. *schrik van God: deze* uitdrukking heeft de twee in elkaar overgaande betekenissen: "de door God bewerkte schrik", 1 Sam. 11:7 enz., en: "de van God uitgaande verschrikkelijke daden", Jes. 2:10 enz.; de laatste schakering heeft m.i. hier de overhand. Veelal wordt vertaald: "schrik, vrees voor God"; daartegen pleit het verband en de betekenis, die deze uitdrukking elders heeft. Hier wordt de algemene Godsnaam gebruikt: de goddeloze rekent in het geheel niet met een bovenmenselijke macht, vgl. bv. 14:1. — *is* voor *zijn ogen:* hij wordt vooralsnog niet door het goddelijke gericht getroffen, ervaart het gericht niet, heeft er geen oog voor, dat andere goddelozen er wel door getroffen worden, realiseert zich niet, dat het ook over hem komen zal. Misschien is er een tegenstelling met vs. a: ook de dichter ziet niet het gericht; maar hij leeft bij wat in zijn hart is.

3 Bij de door mij gekozen opvatting wordt hier ter nadere motivering van vs. *2b* gezegd: de goddeloze meent God met schone woorden, eventueel door offers, te kunnen [383] tevreden stellen, te kunnen "paaien", zodat Hij niet let op zijn ongerechtigheden, vgl. Jes. 29:13; Ps. 50 enz. Sommigen lezen in dit vers, dat de overtreding de goddeloze vleit (dit veronderstelt een andere opvatting van vs. 2, dan de door mij gegevene); anderen, dat de goddeloze zichzelf vleit (men krijgt dan o.a. moeilijkheid met het "in zijn ogen"); weer anderen, dat de goddeloze zijn naaste vleit (een bezwaar is, dat de naaste nog niet genoemd is).

hij vleit Hem: letterlijk "hij maakt glad, nl. zijn woorden, in betrekking tot Hem", vgl. Spreuk. 29:5, zie op Ps. 5:10. — *in zijn [eigen] ogen:* naar hij meent, naar hij zich inbeeldt, vgl. 2 Sam. 10:3; Spreuk. 12:15 enz.; in werkelijkheid laat God zich niet door vleitaal bedriegen; ook hier valt er weer nadruk op, dat de goddeloze leeft bij wat zijn ogen zien, vgl. op vs. *2b.* — *opdat Hij zijn misdaad enz.:* of: "zodat Hij enz."; letterlijk: "met betrekking tot het vinden van zijn misdaad, het haten [daarvan]"; voor het "vinden, ontdekken van de misdaad", vgl. Gen. 44:16; 1 Sam. 12:5 enz.; voor "misdaad" zie Inleiding, § 9, onder "ongerechtigheid"; men kan ook vertalen: "opdat Hij zijn schuld niet vindt, die te haten is", of: "zodat Hij haat (nl. de schuld, de goddeloze)".

4, 5 De goddeloze rekent niet met het goddelijke gericht, vs. *2b,* 3; en zo begaat hij overtredingen in zijn woorden, zijn gedachten en zijn daden. Er worden bij deze tekening van de goddeloze zeer algemene termen gebruikt. Misschien behoren bij elkaar vs. *Aa* en vs. 5a, vs. 4*b* en vs. *5b,* terwijl vs. 5c een afsluitend karakter draagt.

4 *ongerechtigheid en bedrog:* voor "bedrog" vgl. Inleiding, § 9; ook hier moet "bedrog", en eveneens "ongerechtigheid", algemeen worden opgevat; de vleitaal tegenover God, waarvan vs. 3 spreekt, kan er ook onder gerekend worden; toch zal wel in de eerste plaats moeten gedacht worden aan woorden, die tegenover de medemens gesproken worden. — *hij laat na enz.:* een versterkte ontkenning, vgl. Num. 9:13; Deut. 23:22 enz.; anderen: "hij is opgehouden inzicht te hebben", vgl. Gen. 11:8 enz. — *inzicht te tonen, goed te handelen: zie* op "verstandig zijn" in 14:2; de werkwoorden worden hier naast elkaar gezet zonder voegwoord, evenals bv. in 14:1 v., zie daar; anderen: "inzicht te hebben om goed te handelen".

5 De drie uitspraken van dit vers onderstrepen, hoezeer de goddeloze opzettelijk en welbewust het kwade doet. *bedenkt hij op zijn bed:* zie op 17:3, vgl. nog Micha 2:1 e.a.; zelfs

's nachts houdt de begeerte om onrecht te doen hem bezig; de ongerechtige woorden, die hij spreekt, vs. 4, zijn wel overwogen; zie BE onder "bed". — *weg:* zie op 1:1. — *niet goed:* vgl. Jes. 65:2 e.a.

6-10 Ook deze verzen stellen voor vele vragen. M.i. is er evenveel reden als bij Ps. 29, om aan buiten-Israëlitische, [384] speciaal aan Ugaritische invloed te denken[1]; daar zouden de moeilijkheden mee kunnen samenhangen. De zaak is deze: het is wel mogelijk dit gedeelte zo op te vatten, dat het in zijn geheel spreekt van Gods goedheid voor al het geschapene, en het zodoende te zien als een goed aaneengesloten eenheid, maar dan moet men aan verschillende uitdrukkingen een andere zin geven, dan ze elders in de psalmen hebben; zie verder de uitlegging.

Deze verzen vormen een hymne, vgl. *Gunkel,* t.p. Misschien vormden ze oorspronkelijk een zelfstandige hymne of een deel daarvan, maar ze liggen vóór ons als een deel van Ps. 36. De dichter heeft in vs. 2-5 de goddeloze geschilderd. Voor hij er nu toe overgaat te bidden om bevrijding van de benauwing door de goddeloze, heft hij deze hymne aan. Ze fungeert als pleitgrond voor het volgende gebed, vgl. Inleiding, § 5, IV, 2° en C. En ook zal de dichter bedoelen een tegenstelling met vs. 2-5 op te roepen: er is een tegenstelling tussen het doen van de goddeloze, zie vs. 4 v., en het doen van de HERE; en er is ook een tegenstelling tussen de voorstelling, die de goddeloze zich van de HERE vormt, vs. 2 v., en 's HEREN handelen, zoals het in werkelijkheid is. Juist doordat de hymne in deze verbanden fungeert, worden de uitspraken ervan zwaar geladen. Om dit nog speciaal te noemen, de hymne van vs. 6-10 onderstreept op een zeer krachtige wijze, hoe erg het is, wat de goddeloze doet.

Welke uitlegging we ook aan deze verzen geven, de hymne heeft wel enigszins een andere inhoud, dan we zouden verwachten. Maar dat betekent geenszins, dat ze hier niet op haar plaats zou zijn. Om iets te noemen, de dichter zingt in vs. 7c: zo groot is de goedertierenheid van de HERE, dat ze aan mens en dier levensruimte geeft. Dit is een krachtige pleitgrond voor het gebed van vs. 11-13: de God, die zo goedertieren is, kan toch hen, die Hem kennen, niet om doen komen?, vgl. Matth. 6:26 vv.; 10:29 vv. e.a. Samenvattend kunnen we zeggen: de hier bezongen deugden Gods zijn er borg voor, dat de goddelozen worden gestraft, de rechten van hart worden bevrijd.

Het is moeilijk een indeling van deze verzen te geven. Het is wel het veiligst vs. 6 en 7 bij elkaar te nemen en vs. 8-10. Aan de vier uitspraken van vs. 6, 7a, *b,* die in elk geval bij elkaar behoren, sluit zich dan nog aan de uitspraak van vs. 7c: zo veelomvattend zijn de deugden van God, dat mens en dier door die deugden het goede ontvangen. De uitroep van vs. 8a vormt dan het begin van het tweede deel; daarop volgen nog verschillende uitspraken, waarin het goede bezongen wordt, dat God geeft.

[385] Vs. 7c spreekt over het goede, dat God aan alle mensen, zelfs aan de dieren geeft; zie ook op vs. 6-*7b.* Vs. 8-10 handelen wel speciaal over de goedertierenheid van de HERE voor die Hem vrezen, zie de uitlegging.

Ook als de dichter telkens spreekt van de aards-tijdelijke goederen, zie de uitlegging, is de hoofdinhoud van zijn loflied, dat de HERE het is, die die goederen geeft; in die goederen proeven de rechten van hart de gunst des HEREN; daarmee plaatst hij de aards-tijdelijke goederen in het juiste licht; zie nog op vs. 10 en vgl. Inleiding, § 8, II, D; III, B.

Tenslotte: de vraag kan gesteld worden, of de auteur bij het dichten van deze verzen niet voortdurend aan het verhaal van de zondvloed heeft gedacht; daarbij behoeft de mogelijkheid niet uitgesloten geacht te worden, dat hij nog over meer tradities aangaande de zondvloed de beschikking had, dan ons in het O.T. zijn bewaard gebleven. Men zie vooral de uitlegging op "de hemel, de wolken, de grote watervloed", vs. 6 v. Bij "bergen", vs. *7b,*

---

[1] Voor contactpunten tussen deze psalm en de Ugaritische literatuur zie *L. A. F. le Mat,* Textual Criticism and Exegesis of Psalm XXXVI, 1957, pag. 22 v., 99.

kan verwezen worden naar Gen. 8:4. Het is duidelijk, dat vs. *7c* dan zeer goed in het verband past. Bij vs. 8-10 zou de dichter speciaal gedacht kunnen hebben aan de weelde, die "de nieuwe aarde" na de zondvloed opleverde. Het valt moeilijk tegen te spreken, dat bij deze belichting vs. 6-10 uitstekend in het geheel van de psalm passen; vgl. vooral 2 Petr. 2:1 vv. Maar uiteraard blijft deze gedachte hypothetisch.

6, 7 Tot vier maal toe legt de dichter een verbinding tussen 's HEREN deugden, zijn handelen en een groots deel van de schepping, nl. de hemel, de wolken, de bergen en de grote watervloed. Uit grammaticaal oogpunt gezien wordt de verbinding telkens op een andere wijze gelegd. Wat de inhoud betreft: alle vier uitspraken bedoelen er van onder de indruk te brengen, hoe ontzagwekkend, hoe allesomspannend Gods deugden zijn; vgl. Rom. 11:33 vv.; Eph. 3:19 e.a. Overigens: er zijn belangrijke nuance-verschillen in betekenis tussen deze vier uitspraken, zie de uitlegging. Voor de verhouding van vs. 7c tot het vorige zie reeds boven.

Woorden als "goedertierenheid", "betrouwbaarheid", "gerechtigheid", "gericht" worden herhaaldelijk in één adem genoemd, zie 33:4 v.; 89:15 e.a. Voor de eerste drie woorden vgl. Inleiding, § 9; "goedertierenheid" heeft een belangrijke functie in deze psalm, zie vs. 6, 8, 11; het wordt hier in ruime zin gebruikt.

6 Als met een ruk wendt de dichter zijn blik van de goddeloze af en vestigt hij zijn oog op God. Vgl. voor dit vers 57:11; 108:5, ook 103:11. *HERE:* nu wordt de eigennaam van de God van Israël gebruikt, zie op "God" in vs. 2, vgl. vs. 7, ook vs. 8, zie t.p. — *in* de *hemel is uw goedertierenheid:* het is moeilijk de precieze betekenis van deze uitspraak vast te stellen; de gewone opvatting is: "tot aan de hemel [386] reikt uw goedertierenheid"; deze gedachte zal zeker mede bedoeld zijn, vgl. vs. *6b, 7.* Misschien wordt meer speciaal bedoeld, dat in de hemel, in het bestaan van het firmament Gods goedertierenheid zich openbaart, zie op vs. *7c* en op Ps. 19; vgl. voor de uitdrukking "in de hemel" bv. 18:14; 78:26. — *uw betrouwbaarheid is tot aan* de *wolken:* bij deze uitspraak kunnen soortgelijke opmerkingen gemaakt worden, als bij de vorige; in elk geval wordt ons hier voor ogen gesteld het allesomspannende van Gods deugden; maar de dichter zal een meer speciale bedoeling hebben: Gods betrouwbaarheid is er borg voor, dat de wolken op tijd vruchtbaarmakende regen geven, vgl. Spreuk. 3:20 e.a., maar dat niet weer, als bij de zondvloed, het water al wat leeft zal verdelgen, vgl. Gen. 9:11-17.

7 Ook in vs. *a* en *b* spreekt de dichter weer van het ontzagwekkende van Gods deugden en handelen. De hemel en de wolken, vs. 6, zijn nauw verbonden; van de bergen en de grote watervloed, de wereldoceaan, zie op 24:1 v., geldt voor het besef van de Israëliet hetzelfde: de bergen hebben hun fundament in de wereldoceaan, zie op 18:8; beide zijn bijzonder ontzagwekkende delen van het heelal. *Uw gerechtigheid, uw gerichten:* doordat de HERE in gerechtigheid zijn gerichten uitoefent, komen de goddelozen om, en worden de vromen bevrijd. — *Uw gerechtigheid enz.:* de dichter wil wel speciaal op het onwrikbare van Gods gerechtigheid wijzen, vgl. 65:7 enz., ook 89:15 enz. — de *bergen Gods:* z.v.a. "geweldig grote, hoge bergen", vgl. 80:11; 104:16; Jes. 14:13[2]. — de *grote watervloed:* duidt aan de wereldoceaan, maar dan verder ook elke grote watervloed, vgl. Gen. 7:11; Jes. 51:10; Am. 7:4 enz.; men mag het onderscheid tussen het ene en het andere trouwens niet te groot maken. De grote watervloed zal hier speciaal genoemd worden, omdat God er gebruik van maakt, om zijn "gerichten" uit te voeren, zie o.a. de geciteerde plaatsen; daarmee kan ook het ontbreken van het vergelijkende "als" verklaard worden. — *Mens en dier bevrijdt Gij:* doordat de HERE de schepping in stand houdt, er voor zorgt, dat de aarde, de wateren, de hemellichamen enz. op hun plaats blijven, zonneschijn en regen schenkt enz., geeft Hij aan mens en dier levensruimte, mogelijkheid om te leven, zie op Ps. 8; 19; 24:1 v.; 33:5 enz.; voor Gods zorg voor de dieren vgl. bv. Ps. 104; 147:9; Job 39:1 vv.; Jona 4:11, ook Gen.

---

[2] Voor de oorsprong van de uitdrukking zie *D. Winton Thomas,* Vetus Testamentum, III, 1953, pag. 209 vv.

6:19 vv. (zie boven); voor "bevrijden" vgl. Inleiding, § 9.

8 Hoe *kostelijk:* zie op 8:2. — *kostelijk:* het hier gebruikte woord betekent "kostbaar, heerlijk", vgl. bv. Job 28:16; 31:26; Jer. 15:19, ook Ps. 37:20; 116:15. -*en:* betekent wel zoveel als: "dan ook". — de *mensenkinderen:* [387] *in de schaduw van uw vleugels schuilen zij*[3]*:* daar zoeken en vinden zij bescherming tegen allerlei gevaren. Zie verder op 17:8; moet op onze plaats speciaal aan de gevleugelde zonneschijf worden gedacht?, vgl. *le Mat*, a.w., pag. 23, zie nog vs. 10*b*. Indien deze vraag bevestigend zou moeten worden beantwoord, wordt de mogelijkheid groter, dat deze uitspraak op de mensen in het algemeen slaat, zie op vs. 7c; men zou nog kunnen verwijzen naar Gen. 1:2*c*. Maar het ligt toch wel meer voor de hand, te denken aan "hen, die de HERE kennen"; misschien mag men dan zeggen met *P.J.N. Smal,* Die Universalisme in die Psalms, 1956, pag. 77, dat in het gebruik van "mensenkinderen" een "missionêre trek lê". In elk geval onderstreept deze uitdrukking, die vlak achter het woord "God" wordt gebruikt, het onderscheid tussen God en mens.

9 Misschien doelt ook dit vers op "natuurlijke" zegeningen, op een rijke oogst, op voorspoed bij het houden van vee, enz., vgl. 65:10-14. God wordt dan voorgesteld als een gastheer, die zijn gasten overvloedig te eten en te drinken geeft. Ook bij deze uitlegging moet bij *"uw huis"* wel speciaal aan het heiligdom worden gedacht: alleen wie naar het heiligdom van de HERE gaat, heeft reden, te hopen op voorspoed t.a.v. de oogst en het veebezit, vgl. Zach. 14:17 enz. De verbinding van "huis" en "beek" vinden we ook in Ez. 47:1 vv.; daar heeft de beek niet dezelfde, maar wel een soortgelijke functie als hier. Veelal vindt men in vs. a de gedachte aan offermaaltijden; deze gedachte zal ook wel meespelen. *Ze laven zich:* vgl. Jes. 43:24; Jer. 31:14 enz. — *het vet:* het vet is voor de "primitieve" mens een zeer waardevol voedingsmiddel, vgl. 63:6; 65:12; Job 36:16; Jes. 55:2; Jer. 31:14, ook Gen. 45:18; Ps. 81:17; Jes. 25:6 enz.; voor de verhouding van een plaats als de onze tot verboden als die van Lev. 3:17; 7; 23-25, vgl. *J. Ridderbos,* t.p. — *de beek van uw geneugten:* vgl. 65:10; in een Ugaritische tekst[4] wordt gesproken van "beken, wadies, waarin honig stroomt". — *geneugten:* weelde, overvloed, lekkernijen, vgl. Gen. 49:20; Neh. 9:25 e.a.

10 De HERE is de bron van leven en licht. Ook bij "leven" en "licht" zal de dichter, althans in de eerste plaats, aan zegeningen in het "natuurlijke" leven hebben gedacht: een lang leven en voorspoed zijn gaven van de HERE, vgl. 34:13 vv.; Jac. 1:17 enz. Maar het is wel mogelijk, dat [388] de woorden ook een "diepere" zin hebben: de goddeloze heeft soms ook voorspoed, maar van hem geldt dan toch niet in volle zin, dat hij "licht ziet"; hij, die de HERE kent, daarentegen ziet ook bij tegenspoed licht. Het is in elk geval geoorloofd, deze uitspraken in die zin te gebruiken. *bij U enz.:* de bron van het leven is in de nabijheid van de HERE; de dichter bedoelt *met deze* uitspraak, dat de HERE de beschikking er over heeft, misschien ook, dat wie er uit wil drinken, zich tot Hem moet wenden, tot Hem in de goede verhouding moet staan. — *de bron van het leven:* vgl. Spreuk. 10:11; 13:14; 14:27; 16:22; ook Jer. 2:13; 17:13; Joh. 4:14; wie het water uit deze bron drinkt, krijgt het leven; men kan ook de mogelijkheid overwegen, dat uit deze bron "de beek van geneugten" van vs. 9 ontspringt; misschien is dit een oude uitdrukking, die oorspronkelijk realistisch was bedoeld, zie bij *Gunkel;* voor "leven" zie Inleiding, § 9. — *in uw licht enz.:* de mens ziet licht alleen door

---

[3] Het is ook mogelijk, dat de vertaling van vs. 8 moet luiden: "HERE, hoe kostelijk is uw goedertierenheid; goden en mensenkinderen: in de schaduw van uw vleugels schuilen zij"; de moeilijkheid van het "en" is dan opgeheven; ook zou men niet verwachten, dat Israëls God hier als "God" wordt aangesproken, zie op vs. 2, 6, 7; zie verder *le Mat,* a.w., pag. 22 v. Het beste zou dan wel zijn bij "goden" te denken aan de wezens, die wij "engelen" plegen te noemen, zie op 29:1; ook kan men bij "mensenkinderen" aan "de gewone man" denken, vgl. 49:3; 62:10, bij "goden" aan de machthebbers, zie op 8:6; maar zowel tegen het ene als tegen het andere zijn bezwaren in te brengen.

[4] Fragment 49, III, r. 7, 13 (telling *Gordon).*

het licht, dat van God uitstraalt — de gedachte aan het zonnelicht kan meespelen (zie op vs. 8) —, alleen, als hij staat in het licht van Gods gelaat, zie op 4:7, dus als God hem gunstig gezind is. — *zien wij licht:* voor "licht" zie op 27:1. Merkwaardig is, dat nu het "wij" gebruikt wordt; dit kan een overgang tot vs. 11-13 genoemd worden; in elk geval worden wel bedoeld zij, die de HERE kennen.

11-13 De dichter heeft een tekening van de goddeloze ge-geven: deze stoort zich niet aan God en zijn gebod. Daarna heeft hij een hymne op Gods deugden gezongen. Zowel door het ene als door het andere als ook door de verbinding van beide heeft hij een sterk fundament gelegd voor het nu volgende gebed, zie op vs. 6-10. Vgl. Inleiding, § 7, VI.

Groot zijn de deugden Gods; mens en dier worden beweldadigd door de ontplooiing van die deugden. En dan zijn er mensen, die in alles zijn tegenbeeld zijn: Hij is getrouw, zij onbetrouwbaar enz.; en daarbij menen ze ook nog, dat ze deze grote God kunnen bedriegen. Maar er zijn ook mensen, die Hem kennen en erkennen, die iets van zijn evenbeeld vertonen. Nu dreigen de goddelozen over de rechten van hart te triumferen. Dat kan de HERE toch niet aanzien, Hij, wiens gerechtigheid is als de bergen Gods enz.

Vs. 11 vormt de overgang. Zoals de hymne, uiteraard, in algemene bewoordingen gesproken heeft, zo doet het ook dit vers. Met het "goedertierenheid, gerechtigheid" grijpt het duidelijk terug op vs. 6 v. Het "die U kennen, de rechten van hart" sluit aan bij het "wij" van vs. 10.

In vs. 12 gaat de dichter over van het algemene op het bijzondere. Hij zegt nu concreet, op welke openbaring van Gods goedertierenheid en gerechtigheid hij hoopt. In dit vers wordt het duidelijkst uitgesproken, welke begeerte hem bij het dichten van deze psalm vervult. Nu wordt weer over de goddelozen ge[389] sproken. We kunnen zeggen, dat vs. 11 vooral teruggrijpt op vs. 6-10, vs. 12 vooral op vs. 2-5, zie Inleiding, § 7, V, A (chiasme).

In vs. 13 ziet de dichter het toekomstige gericht reeds voor zich; vgl. Inleiding, § 4, II, C. Dit vers spreekt van de verhoring van zijn gebed, brengt het antwoord op zijn vragen, zie op vs. *2b.*

11 *Bestendig:* z.v.a. "wil bestendig, voortdurend bewijzen", vgl. 109:12, ook 85:6. — d*ie U kennen:* zie op 9:11 en vgl. Inleiding, § 9. — *rechten van hart:* zie op 7:11.

12 *over mij komen: z.v.a.* "mij vertreden", vgl. Job 15:21; Jes. 41:25 enz. — voet, *hand:* dergelijke verbindingen treffen we herhaaldelijk in de psalmen, zie bv. 94:9. — de *voet van de hoogmoedigen:* letterlijk: "de voet van de hoogmoed"; zie op 17:10. — *verjagen:* doen rondzwerven, vgl. Gen. 4:12; 2 Kon. 21:8 enz.

13 *Daar: zie* op 14:5. — *ongerechtigheid:* vgl. vs. 4 v. — *neergestoten:* zie op 35:5.

Psalm 37

			1.	Van David.
ʾālèf	I	*a.*		Wees niet ontstoken tegen de kwaaddoeners, wees niet afgunstig op hen, die onrecht bedrijven;
			2.	want als gras verdorren zij snel, en als jong groen kruid verwelken zij.
bēt			3.	Vertrouw op de HERE en doe het goede, bewoon het land en weid in bestendigheid,
			4.	en verlustig u in de HERE, en Hij zal u de begeerten van uw hart geven.
gímèl		*b.*	5.	Wentel op de HERE uw weg en vertrouw op Hem, en Hij, Hij zal het doen;
			6.	en Hij zal als het licht uw gerechtigheid doen te voorschijn komen, en uw recht als de middag.
dālèt			7.	Zwijg voor de HERE en verbeid Hem; wees niet ontstoken tegen iemand, die zijn weg tot een goed einde brengt, [390] tegen een man, die boze plannen uitvoert.
hē		*c.*	8.	Laat de toorn los en laat de gramschap varen, wees niet ontstoken: het leidt slechts tot kwaad doen.
			9.	Want de kwaaddoeners, zij zullen worden uitgeroeid, en zij, die op de HERE wachten, die zullen het land in erfelijk bezit hebben.
wāw			10.	En nog een korte tijd, en de goddeloze is er niet, en ge geeft acht op zijn plaats, en hij is er niet.
			11.	En de ootmoedigen, zij zullen het land in erfelijk bezit hebben en zich verlustigen in een volheid van vrede.
Zájin	II	*a.*	12.	Boze plannen maakt de goddeloze tegen de rechtvaardige en hij knerst tegen hem zijn tanden.
			13.	De Here, Hij belacht hem, want Hij ziet, dat zijn dag komt.
chēt			14.	Het zwaard hebben de goddelozen getrokken en zij hebben hun boog gespannen, om de ellendige en arme te vellen, om de rechten van weg te slachten;
			15.	hun zwaard: het komt in hun [eigen] hart, en hun bogen: ze worden verbroken.
tēt			16.	Beter is het weinige van de rechtvaardige dan het rumoer van vele goddelozen.
			17.	Want de armen van de goddelozen: ze worden verbroken, en ondersteuning biedt aan de rechtvaardigen de HERE.
jōd		*b.*	18.	De HERE kent de dagen van de vromen, en hun erfdeel zal voor eeuwig bestaan.
			19.	Ze worden niet beschaamd in een boze tijd en in dagen van honger worden zij verzadigd.
kaf			20.	Maar de goddelozen, zij komen om; de vijanden van de HERE zijn als de pracht van de weiden; zij vergaan als rook, zij vergaan..... [391]
lamèd	III	*a.*	21.	Te leen vraagt de goddeloze en hij geeft niet terug, en de rechtvaardige: hij ontfermt zich en schenkt.

22. Want de door Hem gezegenden, zij zullen
het land in erfelijk bezit hebben,
en de door Hem gevloekten, zij zullen worden uitgeroeid.

mēm 23. Het is van de HERE, dat de schreden van
een man worden vastgemaakt,
en in zijn weg heeft Hij behagen;
24. wanneer hij valt, stort hij niet languit terneer,
want de HERE, Hij ondersteunt zijn hand.

noen 25. Jong ben ik geweest, ook ben ik oud geworden,
en ik heb niet een rechtvaardige verlaten gezien,
noch zijn zaad zoekende brood.
26. Heel de dag ontfermt hij zich en leent uit,
en zijn zaad is tot een zegen.

sāmèk *b*. 27. Wijk van het kwade
en doe het goede
en woon voor eeuwig.
28. Want de HERE: Hij heeft het recht lief
en Hij verlaat zijn vromen niet.

ᶜájin Voor eeuwig worden zij bewaard,
en het zaad van de goddelozen, het wordt uitgeroeid.
29. De rechtvaardigen, zij zullen het land in erfelijk bezit hebben,
en voor altoos daarin wonen,

pē IV *a*. 30. De mond van de rechtvaardige spreekt wijsheid,
en zijn tong zegt, wat recht is.
31. De wet van zijn God is in zijn hart,
zijn treden wankelen niet.

Tsādé 32. De goddeloze loert op de rechtvaardige
en zoekt hem te doden.
33. De HERE, Hij geeft hem niet over in zijn hand [392]
en laat niet toe, dat hij veroordeeld wordt,
als hij voor het gericht komt.

qōf 34. Wacht op de HERE en houd u aan zijn weg;
dan zal Hij u verheffen, om het land in erfelijk bezit te hebben;
de uitroeiing van de goddelozen zult gij aanschouwen.

rēsj *b*. 35. Ik zag een goddeloze, die een geweldenaar was,
en die zich schaamteloos uitspreidde
als een groenende woekerplant.
36. En hij verdween, en zie, hij was er niet,
en ik zocht hem, en hij was niet te vinden.

sjīn 37. Let op de vrome en zie naar de oprechte,
want nakroost heeft een man des Vredes.
38. En de overtreders: zij worden tezamen verdelgd;
het nakroost van de goddelozen: het wordt uitgeroeid.

tāw 39 En de bevrijding van de rechtvaardigen is van de HERE,
hun vesting in de tijd van benauwing.
40. En de HERE helpt hen en redt hen,
Hij redt hen van de goddelozen en bevrijdt hen,
want ze schuilen bij Hem.

De dichter heeft zijn blik gericht op het doen en de lotgevallen van de rechtvaardigen en van de goddelozen; speciaal heeft zijn aandacht, wat zich afspeelt in het maatschappelijke verkeer. Hij ziet, dat de goddelozen dikwijls voorspoedig zijn, dat ze dikwijls de rechtvaardigen belagen en dat ze daarbij herhaaldelijk succes hebben. Hij weet ook, dat de voorspoed van de goddelozen mensen, aan wie het minder goed gaat, tot toornige wrevel

en tot afgunst verleidt, dat die voorspoed voor hen een reden kan worden, om ook af te wijken van de HERE en van zijn dienst.

In deze omstandigheden neemt hij het woord. Hij laat allerlei opwekkingen en vermaningen horen, om niet af te wijken van de goede weg, om op de HERE te vertrouwen en het goede te doen. Hij tekent de levenswijze van de rechtvaardigen, en [393] ook daarin is de opwekking die levenswijze zich eigen te maken. Hij spreekt vooral uitvoerig over de lotgevallen van de rechtvaardigen en de goddelozen. De rechtvaardige wordt wel meer dan eens door onheil getroffen, maar wordt daarbij door de HERE gesteund. Hij heeft soms weinig, maar hij heeft altijd genoeg, ja hij heeft altijd nog over. De voorspoed van de goddeloze is kortstondig. Als hij door rampspoed wordt getroffen, gaat het met hem van kwaad tot erger. De goddelozen worden uitgeroeid, en de rechtvaardigen zullen het land bezitten.

We moeten op het ene en het andere nader ingaan.

Eerst een opmerking van algemene aard. We moeten oog hebben voor het spreukmatige van vele uitspraken in deze psalm. Evenmin als uit Spreuk. 15:16 en 16:8 mag uit Ps. 37:16 worden afgeleid, dat naar de ervaring van de auteur de rechtvaardigen altijd weinig hebben; wel zal hij bedoelen te zeggen, dat dat herhaaldelijk het geval is. Zo zegt vs. 7 niet, dat alle goddelozen voorspoedig zijn, vs. 12 niet, dat allen, die door de goddelozen worden belaagd, rechtvaardigen zijn; wel, dat dit herhaaldelijk het geval is. Om een voorbeeld van andere aard te geven, met een uitspraak als die van vs. 10 kan de dichter moeilijk bedoelen te zeggen, dat iedere goddeloze een ontijdige dood sterft of tijdens zijn leven door bijzondere rampen wordt getroffen; dan had hij het geval van vs. 35 v. niet met zo veel nadruk behoeven te beschrijven. Wel bedoelt hij zeker te zeggen, dat het zo herhaaldelijk geschiedt, dat het zo behoort te gebeuren, dat uiteindelijk het onderscheid tussen goddelozen en rechtvaardigen openbaar zal worden. Zie Inleiding, § 8, II, A, 2°.

Zoals gezegd, de dichter richt vooral het oog op het maatschappelijke leven. Vs. 21 en 26 noemen het te leen vragen en het uitlenen. Vs. 33, vgl. ook vs. 6, 28, spreekt van rechtszaken; en er is geen reden dit niet althans in de eerste plaats letterlijk op te vatten. Vs. 7 en 12 gewagen van de boze plannen van de goddeloze: men kan hierbij denken aan een optreden als dat van Izebel en Achab tegen Naboth, 1 Kon. 21. In vs. 25 wordt van broodsgebrek gesproken, zie ook vs. 19. De uitspraak, dat de rechtvaardigen het land in erfelijk bezit zullen hebben, die in deze psalm zo opmerkelijk vaak voorkomt, had wel een bijzonder treffende inhoud, wanneer men het voor zijn ogen zag gebeuren, dat de goddelozen trachtten "huis aan huis te voegen, akker aan akker te trekken", Jes. 5:8; in dit verband moge vermeld worden, dat in het zo juist genoemde 1 Kon. 21 het woord voor "in erfelijk bezit hebben" vier maal gebruikt wordt, vs. 15, 16, 18, 19, zie ook vs. 26; zie verder beneden. Bijzondere aandacht vraagt nog vs. 14 v.: het is mogelijk, dat het spreken over zwaard en boog figuurlijk bedoeld is, zie op 11:2; maar het kan ook letterlijk opgevat moeten worden; men kan bv. [394] denken aan struikroverij, zie op 10:8, en vgl. verder Jes. 1; 15, 21; Jer. 7:9; Ez. 22:2 vv. e.a.

We komen nu tot wat de dichter zegt over het tweeërlei lot van de rechtvaardigen en van de goddelozen. 'k Vraag eerst aandacht voor twee bijzonderheden. Duidelijk wordt uitgesproken, dat het heil van de rechtvaardige, zijn bevrijding uit de hand van de goddeloze door de HERE bewerkt wordt. Veel minder duidelijk komt tot uitdrukking, dat het onheil van de goddeloze een werk van de HERE is. Het is, alsof dat onheil vanzelf komt, zie vs. 9v., 156, 17, 21, 28, 34, 38. De goddeloze heeft nu eenmaal geen "vastigheid" in zich, dus kan hij niet blijven bestaan; zie nog de beeldspraak van vs. 2, 20, 35 v. Vs. 15a geeft de voorstelling, dat het kwaad de bewerker zelf treft; zie op 7:15-17. Vgl. nog de eigenaardige uitdrukkingswijze van vs. 13. Overigens is het zeker wel de overtuiging van de auteur, dat dat onheil door de HERE wordt bewerkt; in vs. 22 spreekt hij dat ook uit: dat onheil is het gevolg van de vloek van de HERE; zie ook het "de vijanden van de HERE" in vs. 20. Maar toch is het *gesignaleerde verschijnsel niet zonder* betekenis. Op krachtige wijze wordt te kennen gegeven, dat de goddeloze het onheil, waardoor hij getroffen wordt, aan zichzelf te

wijten heeft. Ook mogen we misschien zeggen, dat er afstand tussen de HERE en de goddeloze wordt gesteld: de HERE is de God van de rechtvaardige, vs. 31; met de goddeloze bemoeit Hij zich niet — dan om hem te vloeken. Zie nog Inleiding, § 8, II, D.

De tweede bijzonderheid, waarvoor hier aandacht moge gevraagd worden, is het beroep op zijn ervaring, dat de dichter doet, vs. 25, 35 v., zie ook op vs. *37.* Het is duidelijk, dat hij zijn overtuiging aangaande het tweeërlei lot van de rechtvaardigen en de goddelozen niet uit de ervaring geput heeft, en dat het beroep op de ervaring slechts dient om zijn uitspraken t.a.v. dat tweeërlei lot te bevestigen. Het kan bevreemden, dat de inhoud van zijn ervaring zo was, als hij in vs. 25 beschrijft. Maar de dichter zegt niet, dat hij de rechtvaardige en zijn nageslacht altijd in voorspoed en welvaart heeft gezien. Het "niet verlaten" is een algemene uitspraak; het veronderstelt wel, dat ook de rechtvaardige door onheil wordt getroffen. Wat het "noch zijn zaad zoekende brood" betreft moge volstaan worden met de opmerking: in de tijd van de dichter is de samenleving onder Israël blijkbaar niet zo corrupt geweest, dat zelfs de rechtvaardigen en hun kinderen aan broodsgebrek ten prooi vielen.

Wat nu verder de tekening van het tweeërlei lot van de rechtvaardigen en de goddelozen betreft, de dichter bedoelt niet een bepaalde theorie aangaande een rechtvaardige vergelding te [395] ontwikkelen. Het voornaamste doel van de dichter zal zijn, zijn hoorder op te wekken, niet af te wijken van de HERE en zijn wet, maar het leven van een rechtvaardige te voeren. Maar daarbij wordt de dichter wel geleid door de krachtige overtuiging, dat de voorspoed van de goddeloze kortstondig is, en dat de rechtvaardige heil ontvangt. Dat blijkt reeds in het heden, zie bv. vs. 21, 25, 35 v. En dat zal telkens weer blijken in de toekomst. En omdat de dichter zich in het bijzonder richt tot iemand, die de voorspoed van de goddelozen ziet, of ook daaronder te lijden heeft, wijst de dichter speciaal op wat in de toekomst gebeuren zal.

Daarmee hangt samen, dat hij herhaaldelijk over het nageslacht spreekt, zie vs. 25 v., 28, 37 v., ook vs. 18; het nageslacht van de goddelozen wordt uitgeroeid, dat van de rechtvaardigen ontvangt een heilrijk lot. Hiermee geeft hij zeker te kennen, hoe volkomen de ondergang der goddelozen, en hoe veelomvattend de zegen is, die aan de rechtvaardigen ten deel valt; vgl. Inleiding, § 8, II, D, 3°. Maar hiermee duidt hij toch ook wel aan, dat het onheil niet altijd tijdens het leven van de goddeloze komt, noch ook de volheid van heil tijdens het leven van de rechtvaardige. Men lette ook op het algemene karakter van uitspraken als die van vs. 9, 11 enz. In elk geval is het m.i. niet juist te spreken over het individuële karakter van de vergelding, die in deze psalm verkondigd wordt.

We moeten hier nader ingaan op de uitdrukking "het land in erfelijk bezit hebben". Deze uitdrukking komt volgens *Köhler* 89 maal in het O.T. voor, waarvan 43 maal in Deut. Onze psalm gebruikt haar in vs. 9, 11, 22, 29, 34, zie ook vs. 3, 18; in de psalmen wordt ze verder slechts gebruikt 25:13, zie daar, 44:4 (, 69:36), zie ook nog 140:12 en bv. Spreuk. 2:21 v.; 10:27 vv. Ze komt dus in onze psalm opmerkelijk veelvuldig voor. M.i. is hierin een aansluiting aan de beloften, die in de tijd van de aartsvaders en van Mozes gegeven zijn, vgl. ook bv. *Weiser,* zie nog op vs. 22. Misschien kunnen we ruwweg deze lijn trekken: aan de aartsvaders was beloofd, dat hun nageslacht het land zou bezitten. Onze psalm brengt een scheiding aan: alleen het "ware" Israël, de rechtvaardigen zullen duurzaam in het land wonen, de goddelozen worden uitgeroeid. De profeten verkondigen: na het gericht van de ballingschap zal slechts het overblijfsel, dat zich bekeert, het land bezitten.

Hierbij sluit zich de volgende opmerking aan. Wanneer de rechtvaardigen leven onder de druk van de goddelozen, moeten ze, zo wekt de dichter hen op, naar de toekomst zien. Men kan zelfs de indruk krijgen, dat de dichter een toekomst vóór zich ziet, waarin louter rechtvaardigen het land bewonen, terwijl de goddelozen zijn uitgeroeid; vgl. vs. 9, 11 enz., let nog op het "voor eeuwig" in vs. 18. Als deze indruk juist is, heeft de dichter iets van "de grote Toekomst" zien dagen, die overigens [396] hier dan, in vergelijking met wat we bij de profeten vinden, sober getekend wordt. Althans bij later gebruik zal men — en dat met reden — aan deze psalm gedachten aan "de grote Toekomst" en dan ook speciaal aan het

Messiaanse rijk verbonden hebben; men zie het gebruik, dat van de uitdrukking "het land in erfelijk bezit hebben" in Jes. 60:21; 65:9 e.a. gemaakt wordt. Daarbij zal men, omdat aan de Messias wereldheerschappij beloofd was, bij de uitspraken van vs. 9 enz. niet alleen aan het land Kanaän, maar ook aan heel de aarde gedacht hebben, vgl. vooral vs. 11 met Matth. 5:5.

De verwachtingen van de dichter hebben een aanvankelijke vervulling gevonden in wat zich telkens weer afspeelde in het leven van de enkelingen en van het volk; men kan speciaal denken aan wat door en na de ballingschap gebeurd is. De volkomen vervulling laat nog op zich wachten. Zo komt aan de orde de verhouding van deze psalm tot het N.T.

De hoofdstrekking van deze psalm heeft haar geldigheid behouden. Ook het N.T. leert, dat het de rechtvaardige wel zal gaan en de goddeloze slecht, dat de HERE de rechtvaardige in zijn moeite ondersteunt en hem uithelpt, zie bv. 1 Cor. 10:13, dat de voorspoed van de goddeloze kortstondig is, zie bv. Luc. 12:16-21, enz. Met een uitspraak als die van vs. 19 kan vergeleken worden Matth. 6:25 w. Het N.T. zet dit alles in grootsere perspectieven. Het spreekt niet van het land, maar van de aarde, waarop gerechtigheid woont, en dat is de nieuwe aarde, die gelouterd is door de reinigingsbrand, 2 Petr. 3:10. Deze psalm spreekt alleen in deze zin van een tweeërlei toekomst na het sterven, dat het nageslacht van de rechtvaardigen het land zal bezitten, terwijl dat van de goddelozen zal worden uitgeroeid; vgl. daarmee bv. Luc. 16:19-31. We moeten ook hier zeggen, dat het N.T. een rijkere openbaring geeft, maar dat de boodschap van het O.T. haar betekenis behoudt, o.a. ter aanvulling van die van het N.T.

Zie verder voor de hier besproken vragen Inleiding, § 8.

De vragen, die opgeworpen worden door de voorspoed van de goddelozen, de druk van de rechtvaardigen, komen— evenals elders in het O.T., denk aan het boek Job — in de psalmen herhaaldelijk aan de orde, maar speciaal in Ps. 37, 49, 73. Men lette er op, dat de eerste psalm Davidisch, de tweede Korachitisch, de derde Asafitisch is. Er zijn aanmerkelijke verschillen tussen deze drie psalmen. Er is gezegd, dat Ps. 37 het ideaal van een boer tekent, Ps. 49 dat van een wijze, Ps. 73 het priesterlijke ideaal; daarop is wel het een en ander aan te merken. Wel is waar, dat er in Ps. 37 meer licht op valt, dan in Ps. 49 en 73; het is een voorrecht aardse goederen te bezitten. Ps. 37 opent het uitzicht op een tijd, waarin louter rechtvaardigen in het land zullen wonen; dat doen Ps. 49 en 73 niet.

[397] Heeft de dichter zelf onder de druk der goddelozen te lijden gehad? Zijn voor hemzelf de hier aan de orde komende vragen een aanvechting geweest? Het blijkt niet. In dit opzicht is er een tegenstelling met Ps. 73 en ook wel met Ps. 49. Het is mogelijk, dat de spanning, die deze vragen kunnen oproepen, verder achter deze dichter lag, dan ze achter de dichter van Ps. 73 lag, zie vs. 25 ("ook ben ik oud geworden").

Deze psalm heeft vele aanrakingspunten met de wijsheidsliteratuur. Dat geldt zowel van de inhoud als van de vorm. Men zie het tegenover elkaar stellen van rechtvaardigen en goddelozen, vs. 10 v. enz., het "beter is" van vs. 16, het beroep op de ervaring in vs. 25, 35 v. Voorts moge ik hiervoor verwijzen naar de uitlegging en naar de uitvoerige behandeling hiervan door *Gunkel.*

Het is moeilijk, de oorspronkelijke "plaats in het leven" (vgl. Inleiding, § 4, I) van deze psalm vast te stellen. Er zijn weinig blijken van band aan de cultus, maar toch is het niet onmogelijk, dat deze psalm gedicht is, om in de cultus voorgedragen te worden; zie ook het opschrift en vgl. bv. de Inleiding op Ps. 14.

De psalm is alfabetisch gerangschikt, en wel op deze wijze, dat de eerste versregel begint met de eerste letter van het Hebreeuwse alfabet, de derde versregel met de tweede letter enz. Er zijn enkele onregelmatigheden. De twee versregels, die zo formeel bij elkaar behoren, vormen ook materieel een eenheid. Zie verder Inleiding, § 7, V, B.

Zoals dat bij de alfabetische psalmen het geval pleegt te zijn, is er niet een duidelijke

voortgang der gedachten. Toch ontbreekt die voortgang niet geheel; vgl. Inleiding, § 7, VI. We kunnen de psalm indelen in vier gedeelten; in elk daarvan komt een bepaald aspect van het thema naar voren. Zo ook *Kissane,* die dezelfde indeling geeft, als hier gegeven wordt, alleen met deze uitzondering, dat hij vs. 30 v. bij het derde deel neemt.

In het eerste deel, vs. 1-11, wordt het hoofdthema van deze psalm aangeslagen: "wees niet ontstoken tegen de kwaaddoeners, want zij worden uitgeroeid; vertrouw op de HERE en doe het goede, want de ootmoedigen zullen het land in erfelijk bezit hebben". Het tweede deel, vs. 12-20, geeft een nadere beschrijving van de aanslagen der goddelozen tegen de rechtvaardigen en van het mislukken daarvan. In het derde deel, vs. 21-29, wordt het doen der rechtvaardigen ons met meer bijzonderheden voor ogen gesteld. In het laatste deel, vs. 30-40, keren de motieven van het vorige terug.

Het eerste en het laatste deel bestaan uit zes, het tweede en het derde deel uit vijf "coupletten". Zie verder Inleiding, § 7, VI.

Meer dan eens worden we getroffen door verschijnselen, die uit stilistisch oogpunt opmerkelijk zijn. Het onderwerp van het [398] "het land in erfelijk bezit hebben" wordt telkens op een andere wijze aangeduid; dat kan zeer goed opzet zijn. Zie verder beneden.

Over de ontstaanstijd werd boven reeds een opmerking gemaakt. Het is mogelijk, dat David de auteur is; zie hierover verder *f. Ridderbos.* We kunnen ons indenken, dat de liefdevolle belangstelling van de ouder wordende koning speciaal uitging naar hen, die in dezelfde omstandigheden verkeerden als zijn volgelingen in zijn begintijd, vgl. 1 Sam. 22:2. In elk geval heeft David zeker, zowel voordat hij koning was, als tijdens zijn koningschap, heel wat onrecht zien gebeuren, dat hij ook als koning niet verhinderen kon.

1-11 Dit is het inleidende en ook het fundamentele deel van deze psalm. Het is met vele banden aan het vervolg verbonden, maar heeft toch onmiskenbaar een eigen klank. Hier klinken, in tegenstelling met het vervolg, zie alleen vs. 34, de vermaningen niet "ontstoken te zijn", vs. 1, 7, 8, niet toe te geven aan afgunst, vs. 1, en toorn, vs. 8, maar op de HERE te vertrouwen, vs. 3, 5, de weg op Hem te wentelen, vs. 5, voor de HERE te zwijgen en Hem te verbeiden, vs. 7.

In overeenstemming hiermee wordt hier niet van "rechtvaardigen", zie vs. 12, 16, 17, 21, 25, 29, 30, 32, 39, "vromen", vs. 18, 37, enz. gesproken, maar van "hen, die op de HERE wachten", vs. 9, "de ootmoedigen", vs. 11. Zo wordt er ook niet uitgeweid over het doen der "kwaaddoeners", vs. 1, 9, maar er wordt alleen de aandacht op gevestigd, dat ze voorspoed hebben en de vromen belagen, zie vooral vs. 7. Daarmee hangt ook samen, dat, terwijl in het vervolg de kwaaddoeners bijna uitsluitend met de naam "goddelozen" worden genoemd — zie vs. 12, 14, 16, 17, 20, 21, 28, 32, 34, 35, 38, 40; slechts vs. 22 en 38 vormen een uitzondering —, deze naam hier alleen in vs. 10 wordt gebruikt.

Ter motivering van de vermaningen tegen afgunst enz. en van de opwekkingen om op de HERE te vertrouwen wordt gewezen op de komende ondergang van de kwaaddoeners en beweldadiging van de vromen, vs. 2, 5c, 6, *9b,* 10, 11, zie ook op vs. *3b,* 4.

Vs. 1-4 vormen een krachtig begin van de psalm. Ze vertolken de hoofdgedachten van dit deel, we kunnen ook wel zeggen: van heel de psalm, eerst naar haar negatieve, vs. 1 v., dan naar haar positieve zijde, vs. 3 v.

Vs. 5 v. geeft een nadere uitwerking van vs. 3 v., vs. 7 van vs. 1 v., vgl. Inleiding, § 7, V, A (chiasme).

Vs. 8 onderstreept nog eens krachtig het "wees niet ontstoken" van vs. 1 (en vs. 7); vs. 9 geeft daar een dubbele motivering van. Die dubbele motivering wordt in vs. 10 v. [399] uitgewerkt, doordat het tweeërlei lot van de goddeloze en van de vrome meer gedetailleerd tegenover elkaar wordt gesteld.

1 Dit vers voert ons dadelijk midden in de situatie, waarin de dichter spreekt. Bij het vrome

Israël leefde de diep gewortelde overtuiging, dat wie het goede doet, het goede zien zal, en dat het kwade de bewerker treft; vgl. Inleiding, § 8, II, D. Maar de werkelijkheid was zo vaak gans anders: dikwijls werden de rechtvaardigen door de goddelozen onderdrukt. Dan dreigde het gevaar, dat men afgunstig was op de goddelozen, zich ergerde aan hun voorspoed, met wrevel vervuld was over de wijze, waarop de HERE de wereld bestuurde; daartegen waarschuwt de dichter: hij wijst er op, dat de voorspoed van de goddelozen kortstondig is; vgl. 73:2 vv.; Job 21:7 vv.; Spreuk. 3:31; Jer. 12:1 vv.; Mal. 2:17 enz. *Wees niet* ontstoken: vgl. vs. 7 v.; het hier gebruikte woord betekent oorspronkelijk "heet worden, branden"; bijna altijd ziet het op het branden van toorn, vgl. 18:8 enz., ook 2:5 enz., zie echter ook bv. Neh. 3:20; ook hier is aan toorn te denken, vgl. vs. 8, maar voorts aan afgunst, zie vs. *b,* aan ongeduld, wrevel, ergernis. — *wees niet afgunstig:* dit woord duidt aan de gevoelens, die bij iemand gewekt worden door het besef, dat een ander ontvangt, zich aanmatigt, wat eerstgenoemde persoon toekomt, vgl. 73:3; Gen. 26:14; 30:1 enz. — Dit vers is bijna gelijkluidend met Spreuk. 24:19.

2 Door een sterke beeldspraak wordt de kortstondigheid van de voorspoed van de goddelozen getekend, zie de Inleiding; de beeldspraak geeft ook te kennen, dat de kwaaddoeners een tijd lang in bloei staan. Vgl. voor dit vers van *Deursen,* a.w., pag. 81-84, vooral pag. 83: "Het gras, dat in de lente aan het landschap een levendige tint geeft, verwelkt door de verzengende lucht uit de Syrische woestijn, door de oostenwind, en het vrolijke veld van heden is morgen een vale vlakte". Zie vs. 20; 90:5 v.; 103:15 v.; 129:5 v.; Job 14:2; Jes. 40:6 v.; men lette er op, dat het beeld meestal gebruikt wordt, om de kortstondigheid van het mensenleven in het algemeen te tekenen. *verdorren zij:* anderen: "worden zij afgesneden". — *snel: zie* op vs. 10.

3, 4 De dichter wekt er nu toe op, om, in plaats van ontstoken te zijn, op de HERE te vertrouwen, en daarbij wijst hij er op, dat evenals het kwaad doen onherroepelijk tot de ondergang leidt, zo het vertrouwen op de HERE en het doen van het goede onlosmakelijk verbonden is met het bewonen van het land enz.

3 *Vertrouw op de HERE en doe het goede:* dit is een schone samenvatting van Israëls godsdienst, zie ook vs. 34. Overigens lette men op het verband, waarin ze gegeven wordt: de dichter wekt zijn toehoorder op, de rechtvaardigheid [400] van Gods wereldbestuur niet in twijfel te trekken, maar op de HERE te (blijven) vertrouwen, vgl. ook vs. 5a, en zich door de voorspoed van de kwaaddoeners niet te laten verleiden, om ook het kwade te gaan doen. — doe *het goede:* vgl. vs. 27; we kunnen deze opwekking één van de verbindingslijnen noemen tussen dit deel van de psalm en het vervolg; in het vervolg wordt enige nadere omschrijving ervan gegeven, waarin het doen van het goede bestaat; zie nog op 34:14 v. — *bewoon het land:* zie de Inleiding; sommigen zien hierin een waarschuwing tegen het verlaten van het land, vgl. Ruth 1:1 vv.; 2 Kon. 8:1 vv.; Jer. 41:16 vv. enz. M.i. moet men uit de gebiedende wijzen van vs. *3b* en 4a niet te veel afleiden; vs. 3 v. bevatten een opwekking het leven van een vrome, met de verplichtingen en de voorrechten daarvan, te leiden, vgl. vs. 9, 11, 29 e.a.; wat hier staat, komt dicht bij een belofte: "dan zult gij het land bewonen enz.", vgl. verder bv. *Gunkel; zie* nog op vs. 27. — *weid in bestendigheid:* misschien is dit een opwekking, zowel om op een bestendige weide, ongestoord, vgl. Jes. 33:6, als schapen van de HERE, hun herder, zich te goed te doen, vgl. bv. Micha 7:14, als ook om bestendigheid, betrouwbaarheid, zie Inleiding, § 9, te beoefenen, vgl. Spreuk. 15:14 e.a.; de meeste auteurs menen, dat één van deze mogelijkheden gekozen moet worden, maar in spreuken komen herhaaldelijk woordspelingen voor.

4 *verlustig u in de HERE:* zie op vs. 3; z.v.a.: "dan zult gij de goede gaven genieten, die de HERE u geven zal, en daarin de goedheid van de HERE smaken"; vgl. vs. 11; Job 22:26; 27:10; Jes. 58:14 e.a. — *Hij zal u de begeerten van uw hart geven:* vgl. 20:6, zie daar; bet is een sterke uitdrukking; Hij zal u uit alle nood bevrijden, u de goede gaven van het leven schenken, zie vs. 5c, 6, *9b,* 11 enz., vgl. nog Joh. 15:7; 1 Joh. 5:14.

5-6 Deze verzen geven een nadere omschrijving van het in vs. 3 v. gezegde; vgl. het

"vertrouw" in vs. 3 en in vs. 5.

5 *Wentel op de HERE uw weg:* vooral dit vers heeft Gerhardt geïnspireerd tot het dichten van zijn lied: "Befiehl du deine Wege"; voor "Wentel" zie op 22:9, zie ook bv. 119:22; de levensweg, en alles, wat daar aan zorgen en moeiten wordt ervaren, drukt dikwijls als een zware last; de dichter wekt er toe op, deze last niet langer zelf te torsen, maar hem op de HERE te wentelen, de HERE hem te laten dragen; zie op vs. 7 en vgl. Spreuk. 16:3, ook Ps. 55:23; Spreuk. 3:6; 1 Petr. 5:7 enz. — *Hij zal het doen:* nl. wat gij met vertrouwen van Hem begeert, zie vs. 6, vgl. 22:32, zie daar.

6 De dichter zal hier aan rechtsgedingen denken, vgl. de Inleiding, maar toch ook wel aan meer dan dat: de HERE zal aan het licht brengen, dat gij rechtvaardig zijt t.o. [401] uw vijanden, vgl. bv, vs. 12, 32 v., en t.o. God, door u uit de benauwing door de vijanden te verlossen en u het goede te doen zien; vgl. vs. 28; voor "gerechtigheid", zie Inleiding, § 9. *als het licht:* misschien z.v.a. "als de zon", vgl. Job 31; 26; Hab. 3:4 e.a.; zegevierend, heilbrengend, voor ieder zichtbaar. — *als de middag:* als het licht, dat op de middag, wanneer de zon in het zenit staat, schijnt, vgl. Job 11:17; Jes. 58:10.

7 Zoals vs. 5 v. zich nauw aansluiten bij vs. 3 v., is er een nauwe verbinding tussen vs. 7 en vs, 1 v.; zie het "wees niet ontstoken" in vs. 1 en in vs. 7. Dit vers noemt de twee zijden van het bestaan der goddelozen, waarover het telkens gaat in deze psalm: hun voorspoed en hun belagen van de vromen. Hier klinkt de vermaning: spreek geen. woorden van toornend ongeduld, van wrevelige ergernis tegen de HERE, maar wacht vertrouwend op zijn ingrijpen. *Zwijg voor de HERE:* zie op 4:5. — *verbeid Hem:* zie op 31:25 ("wachten"), vgl. nog bv. Hab. 2:3. — *die zijn weg tot een goed einde brengt:* "zijn weg" is hier z.v.a. "alles, wat hij onderneemt". Dit is een opmerkelijke aanduiding voor de kwaaddoeners; 1:3 zegt ongeveer hetzelfde van de rechtvaardige. Dat deze mensen ondanks, hun goddeloosheid toch voorspoed hadden, dat was het wat de vromen trof. Is hier ook een tegenstelling met het "de weg op de HERE wentelen" van vs. 5? — *die boze plannen uitvoert:* vgl. vs. 12; 21:12 e.a.; zie verder de Inleiding.

8, 9 Vs. 8 onderstreept nog eens op krachtige wijze het wees niet ontstoken" van vs. 1 en vs. 7; vs. 9 geeft daar een dubbele motivering van. In het voorgaande is over de ondergang van de kwaaddoeners en de komende beweldadiging van de vromen afzonderlijk gesproken; vs. 9 spreekt er in één adem over.

8 *Laat los, laat varen:* dit zijn twee krachtige werkwoorden, die wel aanduiden, dat de toorn de toegesprokene reeds in zijn greep heeft; dezelfde twee werkwoorden worden bv. gebruikt Deut. 31:6 enz. — toorn, *gramschap, wees niet ontstoken: zie* op vs. 1; vgl. nog 4:5 e.a. — *het leidt slechts tot kwaad doen:* het gevaar dreigt, dat men aan de kwaaddoeners gelijk wordt, en die worden uitgeroeid, vs. 9a; dit geeft aan de waarschuwing tegen toorn en afgunst een zeer sterk accent.

9 In overeenstemming met de strekking van heel dit gedeelte worden de vromen hier getypeerd als "zij, die op de HERE wachten", vgl. 25:3 enz., zie ook het "ootmoedigen" in vs. 11. *worden uitgeroeid:* vgl. vs. 22, 28, 34, 38; zie op vs. 10. — *het land in erfelijk bezit hebben:* volgens sommigen betekent dit woord oorspronkelijk "naar zich toe rukken", volgens anderen "vertreden"; het duidt aan "iets in bezit nemen of hebben", en herhaaldelijk is de gedachte van "erven" er aan verbonden, vgl. Gen. 15:3 v. enz. Zie verder de Inleiding.

[402]

10, 11 Deze verzen geven een voorlopige afsluiting, doordat ze, in een nadere uitwerking van vs. 9, het tweeërlei lot van goddelozen en vromen nog eens tegenover elkaar stellen.

10 Dit vers legt er nadruk op, dat de ondergang van de goddelozen snel zal komen en radicaal zal zijn. *nog een korte tijd:* voor het besef van de vromen duurt de voorspoed van de goddelozen en de door hen uitgeoefende onderdrukking al zo lang; gezegd wordt hier, dat het einde daarvan spoedig komt, zie ook vs. 36 en het "snel" in vs. 2; het is een krachtige

motivering van de opwekking, om de HERE te verbeiden, op Hem te wachten en op Hem te vertrouwen. We vinden dergelijke voorspellingen herhaaldelijk, zie bv. Jer. 51:33; Hos. 1:4; Haggaï 2:6, ook Job 20:5 enz.; bedacht moet altijd worden, dat "kort" een relatief begrip is, vgl. voor onze psalm bv. vs. 7, zie verder de Inleiding, en ook Rom. 8:18; 2 Cor. 4:17. — en de *goddeloze is* er *niet:* spreekt van het plotselinge en volkomene van zijn ondergang; we zouden ook kunnen vertalen: "en weg is de goddeloze". •— *en ge geeft acht enz.:* hoe men ook naar hem zoekt, er is geen spoor meer van hem te vinden; misschien denkt de dichter zich ook hier de goddeloze als gras, vs. 2, 20, vgl. 103:16, of als een plant, een boom, vs. 35 v., vgl. Job 8:18, zie echter ook Job 20:9; ook het "uitgeroeid, omgehouwen worden" van vs. 9 kan van bomen worden gezegd, zie Job 14:7 enz. Men kan nog overwegen, of de laatste woorden van dit vers op "zijn plaats" kunnen slaan, zo blijkbaar LXX.

11 Vgl. Matth. 5:5. Zie de Inleiding. de *ootmoedigen: zie* Inleiding, § 9; ook het gebruik van dit woord is geheel in overeenstemming met de strekking van dit gedeelte, zie op vs. 9. — *zich verlustigen enz.: zie op* vs. 4; voor "vrede" vgl. Inleiding, § 9; niet alleen hebben de ootmoedigen het land in erfelijk bezit, maar bij het wonen in het land ontvangen zij ook een volheid van zegeningen.

12-20 Ter motivering van het vorige wordt hier, opzettelijker en uitvoeriger dan in het eerste gedeelte, gesproken over de aanslagen van de goddelozen tegen de rechtvaardigen en over het mislukken daarvan, vs. 12-17. Aan het slot van dit gedeelte worden weer, evenals in het vorige gedeelte, algemene uitspraken gedaan over de ondergang der goddelozen en het heil van de rechtvaardigen, vs. 18-20. Met de omstandigheid, dat het doen der goddelozen hier uitvoeriger getekend wordt, hangt het volgende samen: terwijl in het voorgaande het woord "goddeloze" slechts één maal werd gebruikt, klinkt het nu slag op slag.

Vs. 12-15 spreken over de aanslagen van de goddelozen tegen de rechtvaardigen en het mislukken daarvan.

Vs. 16 v. spreekt m.i. nog over hetzelfde onderwerp, maar dan op een enigszins andere wijze; zie beneden.

[403] Vs. 18-20 besluiten dit gedeelte met meer algemene uitspraken over het heil van de rechtvaardigen en de ondergang van de goddelozen; men zie de overeenkomst in opbouw tussen vs. 9-11 en vs. 17-20.

12-15 Vs. 12 spreekt over de aanslagen van de goddelozen tegen de rechtvaardigen, vs. 13 over de goddelijke spot daarmee. Vs. 14 geeft een nadere beschrijving van die aanslagen en vs. 15 gewaagt van het mislukken ervan.

12 De werkwoordsvormen, die dit vers gebruikt, wijzen op een voortdurend doen; dat is in het vervolg trouwens herhaaldelijk het geval; zo in vs. 21, 26, 32, en ook in vs. \7*b,* 18a, 24b, 28a. *Boze plannen maakt de goddeloze: deze* woorden leggen een verbinding met het voorgaande, vgl. vs. 7, 10. — de *rechtvaardige:* hier wordt dit woord voor het eerst in deze psalm gebruikt, vgl. op vs. 1-11; zie Inleiding, § 9, en zie op "gerechtigheid" in vs. 6; hier duidt dit woord mede aan, dat de aldus getypeerde tegenover de goddeloze het recht aan zijn zijde heeft. — *hij knerst enz.: zie* op 35; 16.

13 goddeloze moge zich inspannen, zich veel verbeelden, zijn slachtoffers schrik aanjagen, hij wekt de goddelijke spotlach, vgl. 2:4, zie daar, let ook op de ironische klank van vs. 35 v. *De Here:* spreekt van Gods souvereiniteit en macht, vgl. 2:4. — *Hij ziet enz.:* "zijn dag" is de dag van de dood, de volkomen ondergang van de goddeloze, vgl. 137:7; 1 Sam. 26:10; Job 18:20; Jer. 50:27 e.a. Vgl. verder de Inleiding.

14 Zie voor dit vers de Inleiding. *ellendige en arme:* zie Inleiding, § 9, en op 9:19; hier worden wel speciaal de sociaal zwakken bedoeld. — de *rechten van weg:* vgl. vs. *37;* 119:1; zij, die geen kromme, slinkse, maar rechte wegen, d.i. de weg van de HERE, gaan, vgl. 7:11; 19:9; 25:8 enz. — *slachten:* als dieren, vgl. Ex. 22:2 enz., ook Jer. 25:34 enz.

15 Nu wordt weer de ondergang van de goddelozen beschreven; op het ogenblik, dat ze menen hun slag te slaan, worden hun aanslagen te niet gemaakt, vs. *b,* ja, ze vallen in hun eigen zwaard, vs. *a,* zie daarvoor op 7:15-17.

16, 17 Bij de door mij aanvaarde uitlegging spreken ook deze verzen nog over het mislukken van de aanslagen der goddelozen, maar het gebeurt op een enigszins andere wijze dan in vs. 12-15: er worden nu ook uitspraken over de rechtvaardigen gedaan.

16 Zeer dikwijls vergelijkt een wijsheidsleraar twee dingen met elkaar en komt dan tot een andere waardering, dan gewoonlijk gegeven wordt, zie Spreuk. 3:14 v.; 12:9 enz. M.i. wil de dichter hier zeggen: al de drukte, die de goddelozen maken, speciaal bij hun aanslagen tegen de rechtvaardigen, heeft minder te betekenen, dan het weinige, dat de rechtvaardige aan bezit en macht heeft. Het woord, dat door "rumoer" is vertaald, betekent: "geraas, rumoer, (een [404] bewegelijke, opgewonden) menigte", vgl. 42:5; 65:8 enz. Gewoonlijk denkt men bij dit woord speciaal aan rijkdom, vgl. Pred. 5:9 e.a.; dit is echter een ongewone betekenis voor dit woord; het "vele" geeft dan moeilijkheden; ook past de uitspraak dan minder goed in het verband.

17 *de armen enz.: deze* uitspraak vormt duidelijk een climax t.a.v. vs. 15b; als de armen verbroken zijn, baten bogen en zwaarden niet meer; vgl. 10:15; Ez. 30:21 vv. — *ondersteuning enz.:* vgl. vs. 24; 3:6 enz.; speciaal tegen de aanslagen van de goddelozen.

18-20 Deze verzen sluiten dit gedeelte af. In aansluiting aan vs. 17 worden meer algemene uitspraken gedaan over het heil van de rechtvaardigen, vs. 18 v., en de ondergang van de goddelozen, vs. 20.

18 De *HERE kent enz.:* de HERE kent het leven van de zijnen van dag tot dag, Hij slaat met liefdevolle belangstelling gade, wat zich daarin van dag tot dag afspeelt, Hij bekommert zich om dat alles, helpt bij dat alles; vgl. bv. 31:16; een voorbeeld van wat dit inhoudt, geeft vs. 19*b*. — *kent, vromen: zie* Inleiding, § 9. — *hun erfdeel enz.: zij* zullen wonen op hun erfelijk bezit in Kanaän, en hun nageslacht zal na hen daarop wonen, en dat tot in de onafzienbare toekomst, vgl. vs. 9 enz. — voor *eeuwig:* vgl. vs. 27-29; zie Inleiding, § 9.

19 We kunnen hierin lezen, dat de HERE de vromen te midden van de benauwingen door de goddelozen staande houdt. Het is waarschijnlijker, dat de bedoeling is: wanneer rampen over het land komen— waarvan dan als voorbeeld hongersnood wordt genoemd —, worden de goddelozen, die nu zulk een groot woord voeren, daardoor getroffen en worden zij beschaamd gemaakt, maar worden de rechtvaardigen, die nu arm en ellendig zijn, door de HERE tegen die rampen beschermd. *beschaamd: zie* Inleiding, § 9. — *in dagen van honger enz.:* vgl. vs. 25 en zie op 33:19; in de loop van Israëls geschiedenis is de waarheid van deze uitspraak vele malen ervaren, vgl. 1 Kon. 17:2-6, 14 enz. Overigens moet natuurlijk ook hier rekening gehouden worden met het spreukmatige van deze uitspraken, zie de Inleiding.

20 Dit vers gewaagt op forse wijze van de ondergang van de goddelozen. Vs. c, dat toch reeds krachtige taal spreekt door de herhaling van het "zij vergaan", krijgt nog een bijzonder accent, doordat het niet een parallel lid heeft; vgl. Inleiding, § 7, III, E. de *vijanden van de HERE: een* sterke uitdrukking; zij storen zich niet aan de HERE en aan zijn gebod en belagen de vromen. — *als de pracht van de weiden:* als het gras en de bloemen, die wel een ogenblik schoonheid aan het landschap verlenen, maar die snel verdorren, zie op vs. 2. — a*ls rook:* rook verdwijnt snel, lost zich op in het niets, vgl. 68:3; 102:4; Jes. 51:6; Hos. 13:3; anderen: "in rook".

[405]

21-28 In vs. 12-20 staat de goddeloze in het middelpunt, in vs. 21-28 de rechtvaardige (alleen vs. 21a, 22*b*, 28d spreken van de goddeloze). Met name over *het doen* van de rechtvaardige wordt hier meer gesproken dan in het voorgaande: hij wandelt op de weg, waarin de HERE behagen heeft, vs. 23; hij wijkt van het kwade en doet het goede, vs. 27; hij betracht het recht, vs. 28; tot twee maal toe wordt van hem gezegd, dat hij zich ontfermt en

schenkt, uitleent, vs. 21, 26. Ook dit gedeelte bevat weer algemene uitspraken over het tweeërlei lot van de rechtvaardigen en de goddelozen.

21, 22 Vs. 21 stelt de rechtvaardige en de goddeloze op een nieuwe wijze tegenover elkaar in hun handelen en in

hun lot. Daarbij sluit zich in vs. 22 aan de in deze psalm herhaaldelijk voorkomende uitspraak over hun tweeërlei lot.

21 Dit vers wordt verschillend opgevat. 'k Volsta met het geven van mijn eigen mening[1]. Men moet rekening houden met het spreukmatige karakter van dit vers; zie de Inleiding. Vs. *b* vestigt de aandacht op de milddadigheid van de rechtvaardige: hij schenkt. Dat houdt ook in, dat hij het *kan* doen; ook als hij weinig heeft, vs. 16, heeft hij toch altijd nog genoeg, om iets aan anderen te geven. Hoe wordt daartegenover de goddeloze getekend? Natuurlijk niet als iemand, die uitleent: als hij het zou kunnen, zou hij het niet willen. De dichter stelt tegenover het beeld van een uitdelende rechtvaardige het beeld van een goddeloze, die zijn toevlucht moet zoeken tot het vragen van leningen; hij zegt van hem: het gaat met hem van kwaad tot erger; hij kan het geleende niet terugbetalen; men bedenke daarbij, dat dit ernstige gevolgen heeft: hij moet bv. zijn erfgoed verkopen, zie vs. 22, vgl. Lev. 25:24 enz. Vgl. met dit vers Deut. 15:6; 28:12, 44. *hij ontfermt zich en schenkt:* vgl. vs. 26; 112:5 enz.; het helpen van iemand, die in nood verkeert, is in het O.T. een op de voorgrond tredende trek van de rechtvaardige; in het Jodendom heeft later het woord voor "gerechtigheid" de betekenis "aalmoes" gekregen. — *schenkt:* sterker, dan het "leent uit", dat we verwachten zouden, zie vs. 26.

22 Vgl. met dit vers vs. 9, zie daar. Hier stoot de dichter diep door. Reeds uit formeel oogpunt zijn de woorden: "de door Hem gevloekten" — in plaats van "de goddelozen" — opmerkelijk, zie op vs. 1-11; en materieel gezien, is dit de enige plaats in deze psalm, waar het onheil, dat de goddeloze treft, rechtstreeks als door de HERE bewerkt wordt voorgesteld, zie verder de Inleiding; de vloek van de HERE brengt [406] onherroepelijk de ondergang met zich, zie nog Inleiding, § 6, II, D. Zij, die tot de HERE in de rechte verhouding staan, delen in de zegen, die de aartsvaders hebben ontvangen; dus zullen zij het beloofde land erfelijk bezitten, zie ook hierover de Inleiding. Overigens moet ook gelet worden op het nauwe verband[2] tussen dit vers en vs. 21; bij de verklaring van vs. 21 kwam reeds ter sprake, dat de goddeloze zijn erfgoed verliest; en voorts: ook in vs. 26 en in Spreuk. 22:9 wordt een verband gelegd tussen het geven, zie vs. 21, en het gezegend worden; vgl. verder 112:5, 9; Spreuk. 11:25; 19:17; Matth. 10:42; Luc. 6:38 enz.

23, 24 In deze verzen overheerst de voorstelling van de weg, die de rechtvaardige bewandelt: het is een weg, die aan de HERE welgevallig is, en waarop de ondersteuning van de HERE wordt ondervonden.

23 *Het is van* de *HERE enz.:* dat iemands schreden worden vastgemaakt, betekent, dat hij met vaste tred zijn weg gaat zonder te struikelen of uit te glijden, vgl. vs. 31, zie ook op 18:33 vv.; de dichter zal hierbij speciaal denken aan het niet door onheil terneergeworpen worden, maar dit houdt ook in het zonder struikelen gaan in de weg van 's HEREN geboden, zie op 5:9. Bedoeld wordt hier dus: wie op de weg wil gaan, waarop het in alle opzichten veilig is, moet zich houden aan de HERE en aan zijn geboden. — en *in zijn weg heeft Hij behagen:* de HERE ziet het met welgevallen aan, wanneer iemand op die alleen veilige weg gaat.

---

[1] Ter motivering alleen het volgende. Vs. *a* spreekt m.i. niet rechtstreeks — wel indirect, zie boven — van de hebzucht van de goddeloze: leningen — althans de leningen, die aangeduid worden met het hier gebruikte woord — werden in Israël alleen aan hulpbehoevenden verstrekt; en wanneer iemand het geleende niet teruggaf, placht dat een gevolg te zijn niet van onwil, maar van onmacht.

[2] Het is niet alleen een kwestie van motivering, zie nog Inleiding, § 9, op "want".

24 Dit vers geeft een nadere uitwerking van vs. 23; wanneer *hij valt enz.*: wanneer hij door een onheil wordt getroffen, leidt dat niet, zoals bij de goddelozen, zie op vs. 21, tot zijn ondergang. — *Hij ondersteunt zijn hand:* vgl. vs. 17; z.v.a. "Hij houdt zijn hand vast", vgl. 63:9; 73:23 v. e.a.

25, 26 Vs. 25 beschrijft het heilrijke lot van de rechtvaardige met een beroep op de persoonlijke ervaring. Daarbij sluit zich aan de uitspraak van vs. 26; deze is nauw verwant met vs. 21 v.

25 Ter bekrachtiging van zijn uitspraken over het heil van de rechtvaardigen en de ondergang van de goddelozen beroept de dichter zich hier en in vs. 35 v. op zijn ervaring, vgl. Job 4:8; 5:3; 15:17; Spreuk. 24:30 vv. e.a. Zie verder de Inleiding. Hij vestigt er hier de aandacht op, dat dit de ervaring van geheel een mensenleven is. Er is geen reden met sommigen aan te nemen, dat vs. 25a enkel een stijlfiguur is. *niet de rechtvaardige verlaten:* hier wordt eerder verondersteld, dan ontkend, dat ook de rechtvaardige door onheil kan getroffen worden; alleen maar, in de nood wordt hij niet aan zijn lot overgelaten; indien mensen dit al doen, de HERE toch niet, vgl. vs. 28, 33. [407] — noch *zijn zaad zoekende brood:* vgl. vs. 19; hier wordt verondersteld, dat de rechtvaardige nakomelingschap heeft, en uitgesproken, dat die nakomelingschap deelt in de zegen van het voorgeslacht, vgl. Ex. 20:6 enz.; voor "zaad" zie op 21:11; voor het "zoeken van brood" vgl. Am. 4:6; 8:11 vv. e.a. Zie verder de Inleiding.

26 Zie op vs. 21 en vs. 22. *Heel de dag:* zie op 25:5. — *zijn zaad is tot een zegen:* de mensen wensen zich en elkaar toe, dat ze een even grote zegen mogen ontvangen, als de nakomelingen van de rechtvaardige deelachtig zijn, vgl. Gen. 48:20; Zach. 8:13 e.a.

27, 28a Opwekkingen zijn in het eerste deel van de psalm veelvuldig; in het tweede deel ontbreken ze; hier worden ze weer gehoord. Na alles, wat gezegd is, kan de dichter er met kracht toe opwekken, niet het leven van de goddeloze, maar dat van de rechtvaardige te leiden. De aanduidingen van wat de rechtvaardige doet, en van wat hij ontvangt, lopen in deze verzen in elkaar over.

27 *Wijk van het kwade en doe het goede:* = 34:15a, zie daar; de opwekking "doe het goede" van vs. 3 wordt hier, zoals in het verband past, in bredere vorm herhaald en nader gemotiveerd. — en woon voor *eeuwig:* z.v.a. "dan zult gij voor eeuwig wonen"; de onverbrekelijke samenhang tussen het wijken van het kwade enz. en het voor eeuwig wonen wordt op deze wijze krachtig tot uiting gebracht, zie verder op vs. 3. •— voor *eeuwig:* zie op vs. 18.

28a *Hij heeft het recht lief:* de HERE heeft er lust in, dat iemand het recht betracht, vgl. vs. 27a, ook vs, 30, en heeft er ook lust in, de zodanige aan zijn recht te helpen, zie het vervolg van dit vers, en ook vs. 6; vgl. 11:7, zie daar, 33:5 e.a. — *Hij verlaat niet:* zie op vs. 25. — *zijn vromen:* zie Inleiding, § 9. 28b, 29 Aan het slot van dit deel worden weer het lot van de rechtvaardigen en dat van de goddelozen tegenover elkaar gesteld.

28b Voor *eeuwig worden zij bewaard:* misschien denkt de dichter zich de HERE als wachter of als herder; veelal wijzigt *men de* tekst, o.a. om de alfabetische rangschikking duidelijker naar voren te doen komen; noodzakelijk is dit niet, zie bv. *Delitzsch,* vgl. nog vs. 39. — *het zaad van de goddelozen enz.:* de goddelozen zelf worden uitgeroeid, vs. 9, 22, en ook hun nakomelingen; niet alleen de zegen, zie op vs. 26, maar ook de vloek werkt in de lijn der geslachten, zie Ex. 20:5 enz.; wat hier genoemd wordt, is trouwens in de eerste plaats bedoeld als een straf voor de goddelozen zelf, zie verder de Inleiding, ook Inleiding, § 8, II, D, 3°.

29 De belofte, die al enkele malen gegeven is, wordt hier met andere woorden herhaald, vgl. vs. 9, 11, 22, 3, 27 [408] e.a. voor *altoos:* ongeveer gelijk aan het "voor eeuwig" in vs. 18, zie daar.

30-40 In deze verzen keren de motieven van het vorige terug. Vs. 30 en 31 met hun nadruk op de levenswijze der rechtvaardigen sluiten aan bij het derde gedeelte, vs. 32 en 33, die spreken van de aanslagen der goddelozen tegen de rechtvaardigen en van het mislukken daarvan, bij het tweede gedeelte, terwijl vs. 34 ons verplaatst in het klimaat van het eerste deel van de psalm.

Vs. 35-40 vormen het slotaccoord. Ze stellen nog één maal tegenover elkaar de ondergang van de goddelozen, vs. 35 v., 38, en het heil van de rechtvaardigen, vs. 37, 39 v. Men lette op de verbinding tussen vs. 35 v. en vs. 37 v., zie op vs. 37.

30, 31 In deze beschrijving van de rechtvaardige wordt ook wel gewezen op het heil, dat hij ontvangt, zie op vs. 31*b*, maar heeft toch nadruk, dat hij leeft, zoals de HERE dat vraagt. Gesproken wordt van zijn mond, zijn hart, zijn treden. In vs. 31a ligt de kern van de zaak, zowel doordat het van het hart spreekt, als doordat het de wet noemt; de wet maakt wijs, 19:8, en leert zeggen, wat recht is.

30 *spreekt wijsheid:* dit geldt in de eerste plaats van de wijsheidsleraar, vgl. 49:4 e.a., maar dan ook van ieder, die zijn woorden ter harte neemt, wil men: die naar de wet luistert, vgl. Spreuk. 10:31 e.a.; voor "spreken" zie op "uitspreken" in 35:28; wijs is iemand, die de weg in het leven kent. — *wat recht is:* het recht, vgl. vs. 6, 28, 33; het woord duidt in de eerste plaats aan, wat recht is in een geschil, maar dan ook, wat recht is in algemene zin; ook Job 32:9 noemt "wat recht is" parallel met "wijsheid".

31 *De wet: zie* op 19:8-11. — *van zijn God:* de God, die hem gunstig gezind is, en die hij dient; zie op 3:8; deze bijstelling onderstreept op krachtige wijze de betekenis van de wet. — *is in zijn hart:* is in het centrum van zijn bestaan en beheerst hem dus geheel en al, vgl. 40:9; Jes. 51:7; Jer. 31:33 e.a. — *zijn treden wankelen niet:* vgl. 18:37; 26:1 e.a.; de dichter zal in de eerste plaats bedoelen, dat de rechtvaardige niet door onheil getroffen ter aarde stort; overigens houdt dit ook in, dat hij zonder te wankelen op de weg van 's HEREN geboden gaat; zie op vs. 23.

32, 33 De aanslagen van de goddelozen tegen de rechtvaardigen worden door de HERE verijdeld, vgl. vs. 12 vv.

32 Men kan dit vers uitleggen naar vs. 33, ook hier dus aan een rechtsgeding denken. Maar het ligt meer voor de hand, dat dit vers een soortgelijke voorstelling bedoelt op te roepen, als vs. 14. *l*oert *enz.:* vgl. 10:8, waar overigens niet hetzelfde woord wordt gebruikt.

33 *Hij geeft hem niet* over: Hij verlaat hem niet, vgl. vs. 25, 28. — *laat niet toe enz.:* nu wordt over een [409] rechtsgeding gesproken, vgl. vs. 6 enz.; dit kan letterlijk bedoeld zijn, zie de Inleiding. De goddeloze streeft er naar, dat de rechtvaardige door de rechter als schuldig, als "goddeloos" wordt aangewezen; de HERE verijdelt dit pogen om tot de omgekeerde wereld te komen.

34 De opwekking van dit vers verplaatst ons in het klimaat van het eerste deel van deze psalm, vgl. bv. vs. 7 en vooral vs. 3a, zie daar. Ze wordt gemotiveerd met de in deze psalm gebruikelijke beschrijving van het lot der rechtvaardigen en der goddelozen. *Wacht op de HERE: zie* op vs. 9. — *houd u aan zijn weg:* vgl. 18:22, zie daar. — ver*heffen:* vgl. 18:49 enz. — *uitroeiing:* zie op vs. 9. — *zult gij aanschouwen:* vgl. 91:8 e.a.; bedoeld is: met vreugde.

35, 36 De dichter verhaalt hier het ten onder gaan van een goddeloze, dat hij gezien heeft. We treffen hier een soortgelijk beroep op de ervaring, als in vs. 25 voorkomt, zie daar. Door geweld uit te oefenen verwierf de goddeloze zich een grote plaats. Een tijdlang had hij macht, rijkdom, invloed. Maar aan dat alles kwam een plotseling en radicaal einde.

35 De *betekenis* van vs. *b staat niet vast; velen geven,* al of niet met wijziging van de Masoretische tekst, een andere vertaling; mijn vertaling is in hoofdzaak ontleend aan *Böhl, zie* ook N.V. *geweldenaar:* vgl. 54 ; 5; 86:14 enz. — *die zich schaamteloos uitspreidde:* de

gewone betekenis van het hier gebruikte werkwoord is "zich ontbloten", zie Klaagl. 4:21 e.a.; het kan ook betekenen: "zich uitstorten", vgl. Ps. 141:8; Jes. 53:12. — *als een groenende woekerplant:* bedoeld is misschien "een woekerplant, die vanzelf, buiten het toedoen der menschen weelderig opschiet, maar even spoedig weer verdroogt en verdwijnt" *(Böhl);* vgl. het gebruik van het betrokken werkwoord in 2 Kron. 26:19. Vgl. voor "groenende" 52:10; 92:15; zie voor de vergelijking van mensen met planten, bomen op 1:3.

36 Hier wordt de plotselinge en radicale ondergang beschreven op een soortgelijke wijze, als in vs. 10, zie daar. *En hij verdween:* vgl. Jer. 13:24 enz.; anderen: "en iemand ging voorbij". 37-38 Deze verzen vragen bijzondere aandacht voor de tweeërlei toekomst van de rechtvaardigen en de goddelozen.

37 De dichter is door zijn levenslange ervaring bevestigd in zijn geloof, dat de rechtvaardigen gezegend worden en dat de goddelozen aan de ondergang ten prooi vallen, vs. 25, 35 v. Hij wekt nu ook zijn toehoorder op, er goed acht op te slaan, wat in de praktijk van het leven zich afspeelt; dan zal deze hetzelfde zien gebeuren. Deze lessen van de praktijk kunnen een mens, ook als hij zelf nog door onheil getroffen wordt, helpen bij de vervulling van de opdracht, om op de [410] HERE te wachten, vs. 34 e.a. We moeten ook dit vers lezen tegen de achtergrond van de vermaningen van vs. 1 e.a.: in plaats van zich te laten verblinden door het ogenblikkelijke succes van de goddelozen, moet men er goed acht op slaan, wat na verloop van tijd met de rechtvaardige gebeurt. *Let op, zie naar: zie* op 34:9. — de *vrome, de oprechte, vrede: zie* Inleiding, § 9; voor "vrome" vgl. vs. 18, voor "oprechte" vgl. vs. 14, voor "vrede" vgl. vs. 11; "man des Vredes" vormt wel een tegenstelling met "geweldenaar" in vs. 35. — *nakroost:* voor de vertaling "nakroost" vgl. vs. 38; 109:13 e.a. Misschien is de bedoeling wat ruimer: "iets, dat na hem komt, dat na het heden komt"; zo kan men ook vertalen: "toekomst". In elk geval wordt gezegd: uiteindelijk ontvangt de rechtvaardige, in tegenstelling met de goddeloze, zie vs. 38*b* e.a., heil, vgl. 73:17. Anderen: "dat het einde van een man vrede is".

38 *de overtreders:* het is voor het eerst na vs. 22, dat een andere benaming dan "goddelozen" wordt gebruikt; zie Inleiding, § 9, bij "overtreding". — *tezamen:* tezamen hebben de goddelozen hun aanslagen gesmeed, vs. 14 e.a., tezamen komen zij om. — *het nakroost enz.:* vgl. vs. 28; voor de vertaling "nakroost" zie op vs. 37; anderen: "het laatste, de rest".

39, 40 Zoals de eerste helft van de psalm besloten wordt met een forse aankondiging van de ondergang der goddelozen, vs. 20, eindigt de tweede helft met een krachtige jubel in het heil der rechtvaardigen; zie het twee maal "bevrijden" en het twee maal "redden".

39 Voor vs. a zie op 3:9; hier valt alle nadruk er op, dat de HERE de bevrijding schenkt, *vesting:* zie op 27:1.

40 *want ze schuilen bij Hem:* de laatste typering van de rechtvaardigen, vgl. op vs. 9.

Psalm 38

1. Een psalm; van David; om in gedachtenis te brengen.

I *a.* 2. HERE, straf mij niet in uw verbolgenheid,
en tuchtig mij niet in uw gramschap.
3. Want uw pijlen, zij zijn diep in mij gedrongen,
en op mij neergedaald is uw hand.
4. Niets is gaaf aan mijn vlees vanwege uw verwensing,
niets is heel aan mijn beenderen vanwege mijn zonde. [411]
5. Ja, mijn ongerechtigheden, ze zijn over mijn hoofd gegaan,
als een zware last zijn zij mij te zwaar.
b. 6. Stinkend, etterig zijn mijn wonden
vanwege mijn dwaasheid
7. Geheel gekromd, neergebogen ben ik;
heel de dag ga ik in rouwkledij rond.
8. Want mijn lendenen, zij zijn vol ontsteking,
en niets is gaaf aan mijn vlees.
9. En geheel verstijfd, verbrijzeld ben ik;
ik brul het uit vanwege de onrust van mijn hart.

II *a.* 10. Here, voor U ligt bloot al mijn begeren,
en mijn zuchten — voor U is het niet verborgen.
11. Mijn hart, het bonkt;
verlaten heeft mij mijn kracht;
en het licht van mijn ogen — ook zij! — ik mis het.
12. Mijn vrienden en mijn naasten — op een afstand
van mijn plaag gaan zij staan;
en mijn nabestaanden — in de verte staan zij.
13. En strikken spannen zij, die mijn ziel zoeken,
en die mijn onheil begeren, zij spreken woorden van verderf,
en leugens mompelen zij heel de dag.
b. 14. En ik — als een dove hoor ik niet,
en [ik ben] als een stomme, die zijn mond niet opendoet;
15. ja, ik ben als een man, die niet hoort,
en in wiens mond geen verweer is.
16. Zie, op U, HERE, wacht ik;
Gij, Gij zult antwoorden, Here, mijn God.
17. Zie, ik zeg: als zij zich maar niet over mij verheugen;
bij het wankelen van mijn voet zetten zij een
grote mond tegen mij op.

III *a.* 18. Zie, ik — aan het struikelen ben ik toe,
en mijn smart staat mij voortdurend voor ogen.
19. Zie, mijn ongerechtigheid maak ik bekend:
ik ben verkommerd vanwege mijn zonden.
b. 20. En mijn vijanden, zij leven, zijn talrijk,
en vele zijn zij, die mij haten zonder grond; [412]
21. en die kwaad voor goed vergelden,
staan mij tegen tot loon ervoor, dat ik het goede najaag.
c. 22. Verlaat mij niet, HERE;
mijn God, wees niet ver van mij.
23. Haast U mij ter hulp,
Here, mijn bevrijding.

Het grootste deel van deze psalm bestaat uit klachten. De dichter klaagt over zijn

lichamelijke toestand, zie vooral vs. 4, 6, 8 v., 11. Zijn vrienden gaan op een afstand van hem staan, vs. 12. Hij heeft vele vijanden, vs. 20. Zij staan hem naar het leven, spreken woorden van verderf, vs. 13; hun vijandschap is ongemotiveerd, vs. 20 v.

Ook hier rijst de vraag: hoe is de verhouding van ziekte en vijanden, zie Inleiding, § 6. M.i. is dit een eigenlijke ziektepsalm. De uitdrukkingen, die gebruikt worden, wijzen op meer dan een lichamelijke depressie, die het gevolg kan zijn van vijandschap, zie weer vs. 4, 6 e.a. De aard van de ziekte kan niet meer worden bepaald. Wanneer we de precieze betekenis van alle gebruikte woorden wisten, zouden we er allicht meer van kunnen zeggen, zie op vs. 6, 8, 9. Sommigen denken aan melaatsheid, of althans aan een ernstige huidziekte, maar we kunnen hier niet met zekerheid spreken, zie nog op vs. 12.

Dat de vrienden op een afstand staan, vs. 12, kan zijn oorzaak hebben in de afzichtelijkheid van de ziekte, ook in de overtuiging, dat de zieke door Gods toorn is getroffen; voorts moet bedacht worden, dat dikwijls in de nood de vrienden weinige zijn; zie 31:12 en de daar genoemde teksten, speciaal Job 19:13 vv.; voor de tegengestelde houding zie Ps. 35:13 v.

Nu de dichter ziek is, zien de vijanden hun kans schoon. Ook hier zal moeten worden aangenomen, dat een koning, een leider spreekt: dan is de combinatie van ziekte en vijandschap het gemakkelijkste te verklaren; zie ook het opschrift. Vgl. verder op vs. 13. Hoezeer de vijandschap de dichter benauwt, blijkt op een bijzondere wijze uit vs. 17, zie daar.

M.i. is er geen reden het Davidische auteurschap, zie het opschrift, in twijfel te trekken. Het is niet meer mogelijk vast te stellen, in welke periode van Davids leven hij in de hier beschreven toestand verkeerde. 'k Wil ook hier de mogelijkheid niet buitensluiten, dat David bedoelde niet alleen eigen ervaringen, maar ook die van anderen te vertolken, noch de mogelijkheid, dat aan deze psalm een Davidische psalm ten grondslag ligt, die voor later cultisch gebruik is bewerkt, zie Inleiding, § 3, III.

[413] De dichter ziet in zijn lijden een blijk van Gods toorn, vs. 2-4, en weet dit lijden verdiend te hebben door zijn zonden, vs. 4 v., 19. Het is dan ook te verstaan, dat deze psalm tot de "boetepsalmen" werd gerekend, zie de Inleiding op Ps. 6. Voor de verhouding van nood, zonde, Gods toorn, zie Inleiding, § 8, II, D, 1°.

Het besef van zijn ongerechtigheden sluit niet uit, dat de dichter weet tegenover zijn vijanden het gelijk aan zijn zijde te hebben: hij heeft door zijn gedrag tegenover hen niet verdiend, dat ze hem vijandig bejegenen; vs. 20 v. In dit verband komt hij zelfs tot de uitspraak, dat hij het goede najaagt. Hierbij zal hij in de eerste plaats zijn gedrag tegenover zijn vijanden op het oog hebben, maar hij spreekt toch algemener. Zoals in zo vele psalmen, treffen we hier het verschijnsel, dat de dichter zijn zonden belijdt en toch weet, dat hij een rechtvaardige is; vgl. Inleiding, § 8, II, B. Overigens moet hierbij wel opgemerkt worden, dat hij uitdrukkingen als "rechtvaardig, vroom" niet op zichzelf toepast, en evenmin uitdrukkingen als "goddelozen, werkers der ongerechtigheid ' op zijn vijanden: op de voorgrond staat de belijdenis van zijn ongerechtigheden. Daarmee kan ook samenhangen, dat hij niet bepaald Gods straffen over zijn vijanden inroept, zie overigens vs. 17. In dit verband zij nog opgemerkt, dat hij geen gewag maakt van gelijkgezinden, medestanders.

Speciale aandacht worde bij dit alles nog gevraagd voor vs. 14-16. De dichter spreekt hier uit, dat hij in het geheel niet reageert op het doen van de vijanden. Dit zal een gevolg zijn hiervan, dat hij zijn vijanden niet *kan* weerstaan, maar vindt ook zijn oorzaak hierin, dat hij zijn zaak in Gods hand stelt. We kunnen zeggen, dat we in deze verzen een treffende tekening hebben van de "ootmoedige"; dat is immers de mens, die in nood verkeert, zich buigt onder Gods slaande hand en de uitkomst van God begeert.

Vooral deze verzen doen denken aan Jes. 53, zie speciaal vs. 7. Voor de verdere vergelijking van deze psalm met de tekening van de lijdende Knecht des HEREN in Jes. 50 en 53 zie *f. Ridderbos,* pag. 330 v. In elk geval kan gezegd worden, dat de dichter type van de Messias is: hij is immers een "lijdende rechtvaardige"; zie verder Inleiding, § 8, V.

Voor de opbouw van deze psalm zie de uitlegging.

Hier zij er in het bijzonder op gewezen, dat de dichter tot vier maal toe de HERE aanspreekt: vs. 2-4 bevatten een smeekbede, een angstschreeuw, geboren uit het besef, dat Gods verbolgenheid tegen de dichter is ontbrand; in vs. 10 legt hij in diepe deemoed zijn zaak voor God neer; in vs. 16 richt de dichter zich tot de HERE met uitingen van sterk vertrouwen; vs. 22 v. besluiten de psalm met dringende beden om hulp. De [414] dichter gebruikt verschillende Godsnamen: HERE, vs. 2, 16, 22, Here, vs. 10, 16, mijn God, 16, 22.

Zoals uit het gezegde reeds blijkt, kan gezegd worden, dat de dichter met toenemend vertrouwen bidt. Van de toorn van de HERE wordt alleen in het begin gesproken. Hij begint de psalm met te spreken van Gods verbolgenheid; in zijn laatste woord noemt hij God: "mijn bevrijding". In het begin gewaagt hij, behalve van Gods toorn, van zijn ongerechtigheden; in het laatste deel keert die toon wel terug, vs. 19, maar spreekt hij toch ook uit, dat hij het goede najaagt, vs. 21.

Dat betekent niet, dat door de psalm een rechte lijn loopt, die uit de diepte naar de hoogte voert. Om dit te noemen, op de uitingen van sterk vertrouwen in vs. 16 volgen nog weer bange klachten, zie bv. vs. 18 v. Zoals in vele psalmen, wordt ook hier vertolkt het op en neer gaan, dat in het geloofsleven gevonden wordt.

Slechts twee maal richt de dichter zich tot God bepaald met een gebed: daarmee begint hij, vs. 2, en eindigt hij, vs. 22 v.; vgl. nog vs. 17. Wel roept hij ook in vs. 10 en 16 God aan, maar dan vraagt hij niet iets met zo vele woorden. Ook de directe gebeden, vs. 2, 22 v., hebben een weinig concrete inhoud. Zo is het wel opmerkelijk, dat in deze psalm nergens bepaald om genezing of om vergeving gebeden wordt. We zullen het zo moeten zien, dat voor het besef van de dichter de schuldbelijdenis, vs. 4 v., 19, de bede om vergeving in zich sluit, vgl. 32:5. Natuurlijk geldt dit in ruimere zin. De bange klachten, die het grootste deel van deze psalm vormen, zijn een dringend beroep op Gods ontferming, en ook de uitspraken van vs. 10 en 16 zijn in feite krachtige gebeden. Misschien is het ontbreken van meer concrete gebeden een blijk van de deemoed van de dichter, zie nog op vs. 10.

Deze psalm kan tot "de klaagliederen van de enkeling" worden gerekend, vgl. Inleiding, § 5, III, C. Hij onderscheidt zich van vele andere klaagliederen, die tot dit genre behoren, o.a. hierdoor, dat het slot niet wordt gevormd door een "vooruitgrijpend danklied" of iets soortgelijks.

Er zijn weinig blijken van een cultische oorsprong, maar vooral bij een ziektepsalm van de koning, zie boven, ligt het per se voor de hand, dat hij voor de cultus werd gedicht; zie nog op vs. 1.

Dit is een "alfabetiserende psalm". Voorts zij gewezen op het veelvuldige voorkomen van het chiasme, zie vs. 3, 8, 10, 11, 13, 19, 20, 22. Vgl. voor het ene en het andere Inleiding, § 7, V, A, B.

1 *om in gedachtenis te brengen:* hier staat een technische term, vgl. 70:1, waarvan de betekenis niet vast [415] staat; misschien is de betekenis: "om de aandacht van de HERE te vragen voor de dichter en zijn nood", vgl. Num. 5:15 e.a., ook Ex. 28:12 e.a.; een andere mogelijkheid is: "om de naam van de HERE aan te roepen", vgl. Am. 6:10 e.a.; velen vertalen met een beroep op Jes. 66:3: "bij het gedenkoffer"; zie nog op 6:6. Misschien zijn deze woorden later toegevoegd, maar ze kunnen ook wel van de dichter zelf afkomstig zijn; zie Inleiding, § 2, I.

2-9 In dit eerste deel gewaagt de dichter van Gods toorn, van zijn zonde en ellende.

2-5 Deze verzen spreken vooral over de gramschap van de HERE en over de zonde van de dichter; alleen in deze verzen wordt van de goddelijke toorn gesproken. De dichter ziet zijn ellende als een gevolg van Gods toorn, vgl. de Inleiding. En zo begint hij zijn psalm met de bede, dat de HERE zijn toorn mag afwenden, vs. 2. Vs. 3 geeft een nadere aanduiding van

de werking van Gods toorn. Ook vs. 4 spreekt nog van de goddelijke "toorn, verwensing"; tevens wordt een concretere beschrijving gegeven van de ellende, waarin de dichter verkeert (in vs. 6-9 zal dat breed worden uitgewerkt); in het slot van dit vers spreekt de dichter van zijn zonde: deze heeft Gods toorn opgewekt en zo zijn ellende veroorzaakt. Vs. 5 staat nader stil bij "de zonde, de ongerechtigheden" van de dichter.

2 Dit vers is bijna woordelijk gelijk aan 6:2, zie daar. De dichter begint met een rechtstreekse bede. Hij noemt dadelijk het ergste: Gods toorn. Zie over het ene en het andere nader de Inleiding.

3 *uw pijlen enz.:* herhaaldelijk klaagt in het O.T. een mens in nood er over, dat hij door de pijlen van de HERE is getroffen; vooral een zieke kon zo spreken; in het laatste geval kon het gebruiken van deze beeldspraak samenhangen met het gevoel van scheurende pijnen; vgl. Job 6:4; 16:12 v.; Klaagl. 3:12 v. e.a.; voor de voorstelling van God als krijgsman zie op 7:13. — op *mij neergedaald enz.:* de bedoeling zal niet zozeer zijn, dat de hand van de HERE slaat, als wel, dat zij neerdrukt, vgl. 32:4 e.a.; zie verder op vs. *5b.* — Voor de afwisseling van de beeldspraak zie op vs. 5.

4 Vgl. Jes. 1:5 v. Zie Inleiding, § 9, voor "gaaf" (bij "vroom"), "heel" (bij "vrede"), "zonde"; voor "beenderen" zie op 6:3. *verwensing:* voor deze vertaling vgl. Num. 23:7 v.; Spreuk. 24:24 e.a.; men kan ook vertalen: "toorn", vgl. Zach. 1:12 e.a.

5 *ongerechtigheden: zie* Inleiding, § 9; hier duidt het speciaal op de gevolgen van de zonde. — *zijn* over *mijn hoofd gegaan:* als wateren, waarin de dichter dreigt te verdrinken, vgl. 124:4; Jes. 8:8; Jona 2:3, ook Ps. 69:3, 14 e.a. — *als een zware last enz.:* voor de vergelijking van zonde en straf met een last, waaronder de mens dreigt te bezwijken, vgl. [416] Gen. 4:13; Jes. 1:4 e.a.; hier wordt gezegd, dat de zonde en de straf de mens neerdrukt, in vs. *3b,* dat Gods hand dat doet: het zijn twee uitdrukkingen voor dezelfde zaak; zie ook vs. 7. — Evenals in vs. 3 hebben we hier een snelle afwisseling in de beeldspraak; we kunnen spreken van een koortsachtige verbeelding.

6-9 Hier geeft de dichter een brede omschrijving van de ellende, waarin hij verkeert. In het "mijn dwaasheid", vs. 6, klinkt de toon van vs. 2-5 door.

6 Dit vers is korter dan de andere verzen; daardoor krijgt het "vanwege mijn dwaasheid" een bijzondere nadruk. *wonden:* het hier gebruikte woord komt ook voor Gen. 4:23; Ex. 21:25; Spreuk. 20:30; Jes. 1 ; 6; 53:5; het betekent oorspronkelijk: "striem, buil, kneuzing", maar het is mogelijk, dat het hier en elders een ruimere betekenis heeft, zie verder de Inleiding. — *vanwege mijn dwaasheid:* het was de dichter wel aan het verstand gebracht, dat zonde dwaasheid is; vgl. 69 ; 6; 107:17; het hier gebruikte woord en de verwante woorden komen hoofdzakelijk in de Spreuken voor, vgl. Spreuk. 5:23 enz.; het heeft waarschijnlijk een minder krasse betekenis, dan het woord, dat 14:1 en elders door "dwaas" wordt weergegeven; we zouden ook: "vanwege "mijn domheid" kunnen vertalen.

7 Zie op 35:14. *gekromd:* volgens anderen: "ontsteld". — *gekromd, neergebogen:* dit geldt in figuurlijke zin; de dichter wordt immers neergedrukt door zijn ongerechtigheden, zie op vs. 5; maar het geldt ook in letterlijke zin: de dichter gaat rond met gebogen hoofd, zit ineengedoken terneer, als uiting van droefheid en boete, mogelijk ook ten gevolge van de pijn. — *ga ik in rouwkledij rond:* de dichter is blijkbaar niet aan het ziekbed gebonden; van een gebogen houding en van rouwkledij, treurgewaad wordt gewag gemaakt niet alleen bij een sterfgeval, maar ook bij ziekte en ander onheil, als uiting van het neergeslagen zijn van de geest en als boetedoening, vgl. 35:13 v.; 42:10; 2 Sam. 12:16 vv., Jes. 58:5 enz.

8 *mijn lendenen, zij zijn vol ontsteking:* mogelijk duidt de dichter een bepaald ziekteverschijnsel aan, dat wij niet precies kunnen definiëren; ook is mogelijk, dat hij meer algemeen een gevoel van zwakte en van koorts beschrijft, vgl. 102:4; Job 30:30; voor "lendenen" vgl. Lev. 3:4 enz.; in plaats van "ontsteking" vertalen sommigen "smaadheid, een smadelijke plaag". — en *niets is gaaf aan mijn vlees:* = vs. 4a; een droef refrein.

9 *verstijfd:* de grondbetekenis van dit woord zal wel "koud worden" zijn; misschien wil de dichter zeggen, dat de koude van de dood over hem heen gestreken is; het is ook mogelijk, dat het woord hier "krachteloos" betekent; vgl. Gen. 45:26; Ps. 77:3; Hab. 1:4, ook Klaagl. 2:18; 3:49. [417] — *verbrijzeld:* vgl. 44:20; 51:10, 19, ook bv. Jes. 53:5, 10. — *ik brul hef uit: zie* op vs. 17 en op 22:2. — *vanwege de onrust van mijn hart:* de precieze betekenis staat v/eer niet vast; mogelijk bedoelt de dichter te zeggen, dat, in letterlijke en figuurlijke zin, alles in zijn binnenste in onrustige beweging is; het woord, dat door "onrust" vertaald is, kan betekenen "steunen, zuchten", Spreuk. 5:11; Ez. 24:23, ook "razen" (van de *zee), Jes.* 5:*30; zie nog vs. 11.*

10-17 In dit gedeelte staat op de voorgrond het optreden van de vrienden en van de vijanden en de houding van de dichter daartegenover.

10-13 De dichter richt zich eerst weer rechtstreeks tot God, vs. 10, zie daar, beschrijft vervolgens, evenals in vs. 6-9, zijn erbarmelijke toestand, vs. 11, en tekent tenslotte de houding van zijn vrienden en van zijn vijanden, vs. 12 v. — In vs. 10 vraagt hij, zij het indirect, om Gods hulp; in vs. 11-13 komt aan het licht, hoezeer hij die goddelijke hulp nodig heeft: hij is op de hulp van anderen aangewezen, vs. 11, zijn vrienden houden zich op een afstand, vs. 12, zijn vijanden belagen hem, vs. 13.

10 Zie de Inleiding. Na de bange klachten van het voorgaande spreekt de dichter nu weer God aan. Hij deed dat ook in vs. 2, maar de toon is nu rustiger geworden. Hij uit nu niet een rechtstreekse bede, hij doet een uitspraak, maar juist uit die uitspraak klinkt een roerend gebed. Het is, alsof hij zijn begeren niet onder woorden durft brengen; het is ook niet nodig. "Here, Gij weet, wat ik uit het diepst van mijn ziel begeer; wil mijn begeren vervullen; Gij hoort, welke diepe zuchten ik slaken moet: red mij uit mijn nood." Vgl. 10:11 vv. e.a. voor *U ligt bloot:* letterlijk: "U staat voor ogen", vgl. vs. 18.

11 Al weet de dichter, dat zijn nood bij God bekend is, toch heeft hij behoefte zijn klacht voort te zetten. *Dit* vers schi*l*dert de hulpe*l*oosheid van de dichter; zie op vs. 10-13. *het licht van mijn ogen enz.:* zie op 6:8, ook op 13:4. — ooi *zij*!: onderstreept, welk een kostbaar bezit de ogen zijn.

12 Zie op vs. 10-13 en zie de Inleiding; het gedrag van de vrienden enz. wordt hier beeldend beschreven; het "op een afstand gaan staan, in de verte staan" moet zowel letterlijk als figuurlijk worden opgevat. *naasten: zie* op 35:14. *plaag:* 39:11; 89:33 enz.; letterlijk: "slag" (nl. van Gods hand); het woord wordt speciaal gebruikt voor melaatsheid, Lev. 13:2 enz., maar ook voor andere ziekten, andere rampen. *nabestaanden:* zie op 15:3; het "in de verte" vormt een schrijnende tegenstelling.

13 Zie de Inleiding. *strikken spannen: zie* op 9:16; de uitdrukking is aan de jacht ontleend, duidt aan verraderlijke, achterbakse vijandelijke handelingen. — *die mijn ziel* [418] *zoeken:* zie op 35:4. — *zij spreken woorden van verderf, en leugens mompelen zij:* duidt m.i. aan het uiten van laster, valse beschuldigingen, aanklachten, vgl. vs. 15*b*, vs. 20 v., het intrigeren; voor "verderf" vgl. 5:10 e.a., voor "leugens" zie Inleiding, § 9. — *mompelen: zie* op 1:2; dit woord duidt weer aan, dat het optreden van de vijanden achterbaks is: ook in verband daarmee kan de dichter zich er moeilijk tegen verweren, vgl. vs. 14-17.

14-17 Hier wordt de houding van de dichter beschreven. 14, 15 Vgl. 39:10. De dichter reageert in het geheel niet op het doen van de vijanden; hij kan het niet: hij staat machteloos, zie op vs. 10-13, hij wil het niet; hij heeft zijn ellende door zijn zonde verdiend, zie vs. 4 v. enz., vgl. ook bv. 2 Sam. 16:10 v., en het is ook niet nodig, dat hij het doet: de HERE zal in zijn plaats antwoorden, vs. 16, vgl. ook bv. 2 Sam. 16:12. Hier wordt treffend getekend de toestand en de houding van de ootmoedigen. Doordat de dichter wat hij in vs. 14 gezegd heeft, in vs. 15 herhaalt, met gedeeltelijk dezelfde woorden, legt hij er een sterke nadruk op. We kunnen bij deze verzen spreken van extern parallellisme, zie Inleiding, § 7, III, D.

14 Doordat de dichter zichzelf vergelijkt niet alleen met een stomme, maar ook met een dove, doet hij scherp uitkomen, dat hij in het geheel niet reageert. *die zijn mond niet opendoet:* vgl. 39:10; Jes. 53:7; zie de Inleiding.

15 Misschien vergelijkt de dichter zich hier met een aangeklaagde in een twistzaak, voor een gericht, die op de tegen hem ingebrachte beschuldigingen niet kan en/of wil reageren, vgl. Job 13:6; 23:4; 31:35 e.a. *verweer*: vgl. Job 13:6; 23:4; anderen: "terechtwijzingen, verwijten".

16 Dit vers is nauw verbonden met vs. 14 v., zie daar. Zie ook de Inleiding: voor de derde maal spreekt de dichter God aan, nu niet met een van grote benauwdheid gewagende smeekbede, vs. 2, ook niet met een uitspraak, waarmee hij in diepe deemoed zijn zaak voor God neerlegt, vs. 10, maar met uitingen van sterk vertrouwen. *op U, HERE, wacht ik: zie* op 31:25; de HERE is ook de enige, van wie hulp te wachten is, zie op vs. 10-13. — *antwoorden:* zie op 20:2; op onze plaats zal wel vooreerst bedoeld zijn het antwoorden op de woorden van de vijanden, vs. 13, zie op vs. 15; maar dat sluit het antwoorden op het gebed van de dichter in zich, zie vs. 17 e.a.

17 Dit vers vormt een afsluiting van vs. 14-16; het geeft een aanvulling op vs. 14 v.: tegenover de vijanden zwijgt de dichter, maar uiteraard leeft wel bij hem de begeerte, dat de vijanden niet hun zin krijgen; het geeft ook een aanvulling op vs. 16: hier wordt uitgesproken, wat hij van de HERE verwacht. Maar hier begint ook een nieuwe klacht; het is ook wel mogelijk, dit vers tot het volgende deel te rekenen. *ik zeg:* de [419] dichter zwijgt tegenover de vijanden, vs. 14 v., maar hij spreekt wel, nl. bij zichzelf en tegenover de HERE, zie ook vs. 16; vs. 9 vermeldt zelfs het brullen van ellende. — *als zij zich enz.:* we kunnen zeggen, dat alleen hier de dichter enigszins concreet zijn begeren onder woorden brengt, vgl. vs. 2, 10, 16, 22 v.; terwijl de dichter nergens met zovele woorden zijn begeerte genezen te worden uitspreekt, uit hij hier wel de wens, dat zijn vijanden zich niet over hem verblijden: telkens weer blijkt, hoezeer de psalmisten de triumferende blijdschap, de hoon van de vijanden vrezen; dat hangt ook hiermee samen: de triumf van de vijanden zou betekenen, dat het beroep op de HERE gefaald had; hun hoon voor de dichter zou ook zijn een hoon voor de HERE; vgl. 13:5; 25:2; 35:19 enz., zie Inleiding, § 6, II, D, 3°. — *bij het wankelen enz.:* als de dichter ten onder gaat, zal het leedvermaak van de vijanden zeker komen: zo zijn ze wel!; vgl. voor "wankelen van mijn voet" 13:5; 94:18 enz., voor "zetten zij een grote mond tegen mij op" bij 35:26.

18-23 In dit gedeelte keren de voornaamste motieven van het voorgaande terug. De dichter spreekt van zijn ellende en zijn zonden, vs. 18 v., van zijn vijanden, vs. 20 v., en eindigt met een gebed, vs. 22 v. Vooral hier hebben de klachten sterk het karakter van pleitgronden. Dat geldt van vs. 18 v., zie daar, en ook van vs. 20 v.: zowel de schrijnende tegenstelling tussen de welstand en de talrijkheid van de vijanden en de zwakte en de eenzaamheid van de dichter als het ongemotiveerde van de vijandschap moge de HERE bewegen in te grijpen.

18 aan *het struikelen enz.:* de dichter kan elk ogenblik neervallen, ten onder gaan; de HERE moge zich haasten, vgl. vs. 23; voor "struikelen" zie op 35:15. — *smart:* zie op 32:10. — *staat mij voortdurend voor ogen:* staat voortdurend tegenover mij, als mijn onafscheidelijke metgezel, vgl. vs. 10.

19 De dichter klaagt niet alleen over zijn ellende, vs. 18, maar belijdt ook, dat hij die door zijn zonde verdiend heeft; zowel het ene als het andere fungeert als pleitgrond, vgl. Inleiding, § 5, III, C, e. Zie voor het tegengestelde van vs. a 32:3, zie daar; zie ook op vs. 17. *ongerechtigheid: zie* op vs. 5. — *verkommerd:* vgl. Jer. 17:8 e.a.

20 *zij leven:* zijn vol levenskracht, vgl. Inleiding, § 9; er is een vlijmende tegenstelling tussen de ellende van de dichter, vs. 18 v., en de welstand van de vijanden, vgl. bv. 73:4 vv. — *zijn talrijk:* vgl. 40:6, 13 e.a.; de dichter staat alleen, vs. 12; ook mogelijk is de vertaling: "zijn machtig", vgl. Dan. 8:8 e.a. — *zonder grond:* zie op 35:19.

21 De dichter weet, dat hij zijn ellende door zijn zonde veroorzaakt heeft, maar hij spreekt toch uit, dat de vijandschap ongemotiveerd is, vs. 20*b*, dat hij hen, die hem nu [420] belagen, goed behandeld heeft, vs. 21a, zelfs, dat hij het goede najaagt, vs. 216; bij de laatste uitspraak zal hij ook wel in het bijzonder denken aan zijn verhouding tot de vijanden, maar hij spreekt toch algemeen; zie verder de Inleiding. De uitspraak, dat hij het goede najaagt, vormt het slot van zijn klacht; in zekere zin bereikt het pleiten hier de climax; het accent ligt hier wel anders dan in het begin van de psalm. Vgl. 35:12; 109:44 e.a.; ook bv. 69:8, 10: daar zegt de dichter bepaald, dat hij belaagd wordt, omdat hij het goede doet. *die kwaad* voor *goed vergelden:* algemene uitspraak; zo doen ze telkens weer. — *staan mij tegen:* het hier gebruikte woord duidt speciaal aan het tegenstaan voor het gericht, Zach. 3:1 e.a., maar wordt ook in algemene zin gebruikt, 71:13 e.a., zie op vs. 13, 15. — *het goede najaag: zie* op 34:15.

22, 23 Op de klachten, de pleitgronden laat de dichter tenslotte enkele korte, krachtige gebeden volgen. Zie de Inleiding. Hjj spreekt hier niet meer van zijn ziekte of zijn vijanden: uiteindelijk is het een zaak tussen God en hem. Ook hier is vooral ten aanzien van het begin het accentverschil aanmerkelijk: de dichter verlangt wel, dat de HERE zijn toornend gelaat van hem afwendt, vs. 2, maar niet, dat Hij hem alleen laat; hij begeert, dat de neerdrukkende hand, vs. 3, moge worden een helpende hand. De God, door wiens toorn, verwensing hij zich getroffen wist, vs. 2-4, noemt hij hier: "mijn bevrijding". Voor de uitdrukkingswijze vgl. bv. 22:2, 12, 20, zie daar. *mijn bevrijding:* vgl. 51:16; het amen des geloofs; juist omdat de nood, waarover deze psalm klaagt, zo diep is, is dit slot een blijk van sterk geloof.

Psalm 39

1. Voor de koorleider; voor Jeduthun; een psalm; van David.

I 2. Ik heb gezegd: ik wil acht slaan op mijn wegen,
opdat ik niet zondige met mijn tong;
ik wil zorgvuldig mijn mond muilbanden,
terwijl de goddeloze nog voor mij staat.
3. Ik ben verstomd in zwijgen,
ik houd mij stil, verstoken van het goede,
terwijl mijn smart wordt opgewekt.
4. Heet is mijn hart in mijn binnenste; [421]
bij mijn zuchten ontbrandt een vuur.
Ik spreek met mijn tong:

II A 5. Doe mij, HERE, mijn einde kennen,
en welke de maat van mijn dagen is;
dat ik wete, hoe vergankelijk ik ben.
6. Zie, als enige handbreedten hebt Gij mijn dagen gesteld,
en mijn levensduur is als niets voor U;
ja, enkel als ijdelheid staan daar alle mensen. *Sela*
7. Ja, als een schaduwbeeld wandelt de mens rond;
ja, om ijdelheid maken zij zich druk;
hij stapelt op en weet niet, wie het zal inzamelen.

B *a.* 8. Nu dan, waarop is mijn hoop gevestigd, Here?;
mijn verwachting — op U is ze gericht.

b. 9. Aan al mijn overtredingen ontruk mij;
tot een smaad voor de dwaas moogt Gij mij niet stellen.
10. Ik ben verstomd, ik doe mijn mond niet open,
want Gij, Gij hebt het gedaan.

c. 11. Neem uw plaag van op mij weg:
door de bestrijding van uw hand ben ik,
ik aan het einde van mijn krachten.
12. Door straffen wegens ongerechtigheid
tuchtigt Gij de mens;
en Gij vernietigt als een mot wat hij aan begerenswaardigs heeft;
ja, ijdelheid zijn alle mensen. *Sela*

d. 13. Hoor mijn gebed, HERE,
en mijn hulpgeroep — neem het ter ore;
zwijg niet bij mijn tranen;
want een vreemdeling ben ik bij U,
een bijwoner gelijk al mijn vaders.
14. Wend uw blik van mij af, en laat ik weer glans verkrijgen,
voordat ik heenga en er niet meer ben.

Deze psalm is een klaaglied van de enkeling, zie Inleiding, § 5, III, C.

De dichter is door rampspoed getroffen, zie vs. 11. Mogelijk was die rampspoed ziekte, zie ook vs. 12, maar we hebben [422] hierin geen zekerheid. Er wordt ook over de goddeloze gesproken, zie vs. 2, 9, maar er is weinig reden te denken, dat de ellende door vijanden veroorzaakt is.

De dichter heeft het er moeilijk mee, om in deze toestand aan God vast te houden. Het gevaar dreigt, dat wrevelige en opstandige woorden over zijn lippen zullen komen. Maar hij breidelt zijn mond. En terwijl het kookt van binnen, gaat hij tot God bidden.

Het eerste gedeelte van het gebed, vs. 2-4, bestaat uit een beschrijving van de

gemoedsgesteldheid, waarin hij verkeert: slechts door de uiterste inspanning gelukt het hem de neiging, om opstandige woorden te spreken, te weerstaan. In vs. 5 vv. richt hij zich rechtstreeks tot de HERE. In vs. 5-7 breidt hij voor de HERE uit de vergankelijkheid en nietigheid van de mens. Vs. 8-14 bevat het eigenlijke gebed.

Het is nodig, sommige uitspraken, die in het bovenstaande gedaan zijn, nader te motiveren.

Volgens de gebruikelijke opvatting (zie echter bv. *Podechard)* doet de dichter in deze psalm mededeling er van, hoe hij eens tot God heeft gebeden. Men vertaalt nl. vs. *Ac* door: "Ik sprak met mijn tong". Vs. 2-4 wordt dan gezien als een inleiding op de mededeling van het gebed.

De vraag rijst, of een aldus samengesteld geheel een psalm zou kunnen worden genoemd, en bij welke gelegenheid het ten gehore zou kunnen worden gebracht. In elk geval treffen we een psalm van deze samenstelling elders niet in onze bundel aan.

Daarom verdient het m.i. de voorkeur vs. *Ac* te vertalen met: "Ik spreek met mijn tong". Grammaticaal is dat zeker mogelijk, vgl. 41 :5, zie daar, 89:3; 140:7; 142:6 enz.[1]. Vs. 2-4 zijn dan een inleiding niet op de mededeling, hoe hij gebeden heeft, maar op het gebed zelf; wil men: ze vormen een deel van het gebed.

Een andere kwestie is deze: veelal wordt aangenomen, dat wat vs. 2-4 beschrijft aan het bidden van vs. 5-14 voorafgaat. De dichter neemt het besluit te zwijgen, voert dat uit, maar juist door het zwijgen wordt zijn hart heet, hij kan het zwijgen niet volhouden en gaat spreken. Voorts is er dan nog weer verschil van mening. Sommigen zijn van oordeel, dat de dichter door het "spreken" van vs. *Ac* ontrouw wordt aan zijn voornemen van vs. 2, dus gaat "zondigen met zijn tong", waarbij men dan aanneemt, hetzij dat vs. 5-14 onbedachtzame woorden bevatten, hetzij dat de inhoud van het in vs. *Ac* genoemde spreken niet wordt meegedeeld. Anderen poneren, dat de dichter door het "spreken" van vs. 4*c* de weg inslaat, die ligt tussen het "zondigen met de tong", vs. 2, en het zwijgen, vs. 3.

M. i. moet als ongegrond afgewezen worden de mening, volgens welke de dichter door het in vs 4c genoemde spreken ontrouw wordt [423] aan zijn voornemen van vs. 2. Feitelijk is er zelfs nauwelijks reden te zeggen, dat het spreken van vs. 4*c* het zwijgen van vs. *3* doorbreekt: dat zwijgen is toch niet absoluut bedoeld; men zie vooral, dat op vs. 4c nog weer de uitspraak van vs. 10 volgt, zie nog op vs. 4.

Het is ook m.i. wel mogelijk te zeggen, dat wat vs. 2-4 beschrijft aan het bidden van vs. 5-14 voorafgaat. Eigenaardig is dan wel, dat de uitspraak van vs. 3 in vs. 10 (met enige wijziging) wordt herhaald. M.i. is het dan ook heter vs. 2-4 de beschrijving van de gemoedsgesteldheid te noemen, waarin de dichter gaat bidden. Dit neemt niet weg, dat we wel kunnen aannemen: onder en door het bidden zal de onrust van zijn hart, vs. 3, zijn gaan bedaren.

In deze psalm uit zich dezelfde vroomheid als in de andere psalmen. Deze psalm spreekt het uit: als de mens getroffen wordt door rampspoed, is daarin Gods hand, die de mens tuchtigt wegens zijn ongerechtigheid, zie vs. 9-14, vooral vs. 12. De dichter is van zijn zonden overtuigd, maar onderscheidt zichzelf toch van de goddeloze, de dwaas, vs. 2, 9. Zie voor het ene en het andere Inleiding, § 8, II. Toch heeft deze psalm onmiskenbaar een eigen klank. Samenvattend kunnen we zeggen: in deze psalm blijkt bijzonder scherp, hoeveel strijd het kon kosten aan deze visie vast te houden.

We moeten dit nader uitwerken. De dichter kan moeilijk Gods doen billijken: waarom brengt God deze ellende over hem? Er is reden om te denken, dat vooral de vergelijking van het lot van de vromen en dat van de goddelozen de dichter in grote moeilijkheid brengt, vgl. vs. 2,

---

[1] Als bezwaar kan worden aangevoerd, dat het Hebreeuwse *perfectum* door mij in vs. 4c anders wordt opgevat dan in vs. 2a; vgl. echter in Ps. 31 vs. 15 met vs. 23, in Ps. 89 vs. 3 met vs. 20 enz.; overigens is het mogelijk ook in vs. 2a te vertalen: "ik zeg".

zie daar.

Dit zijn moeilijkheden, die herhaaldelijk in de psalmen aan de orde komen, zie vooral Ps. 37, 49 en 73. Maar in Ps. 39 gebeurt dat op een eigen wijze. Vooreerst moet opgemerkt worden, dat hier niet, zoals elders, bepaald over de welvaart, rijkdom, macht van de goddelozen gesproken wordt. Wel staat het blijkbaar *zo, dat de goddeloze niet, gelijk de dichter, door een* bepaalde ramp wordt getroffen; zie overigens nog op vs. 7.

Van veel meer belang is het volgende. Van de genoemde psalmen brengt Ps. 73 het meest tot uiting de zwaarte van de strijd. Maar in Ps. 73 ligt de tijd, waarin "de voeten bijna afweken", vs. 2, achter de dichter. In Ps. 39 daarentegen spreekt een man, wiens voeten bezig zijn bijna af te wijken. Wel mogen we aannemen, dat de strijd tegen de aanvechting, vs. 2, onder en door het bidden van dit gebed met de overwinning wordt gekroond. Maar de dichter klimt niet op tot de roemtaal van het geloof. Hij besluit zijn gebed niet, zoals zo dikwijls gebeurt, zie Inleiding, § 4, II, E, met de gelofte van een danklied of met een vooruitgrijpend danklied, maar met de droeve verzuchting: "voordat ik heenga en er niet meer ben"; zie overigens ook bv. Ps. 88. Zoals in het gezegde feitelijk reeds ligt opgesloten, de psalm bevat niet een bepaald antwoord op de vragen, die de dichter kwellen: de dichter spreekt niet uit, dat de [424] rechtvaardigen het land in erfelijk bezit zullen hebben, zie Ps. 37, en gewaagt evenmin van een leven na dit leven, zie op Ps. 49 en 73. Doordat hij er over zwijgt, ontkent hij deze dingen niet Maar hij roemt er niet in. Hij komt niet verder dan de bede, dat de HERE in de korte tijd, die hem nog rest, zijn druk moge verlichten.

Hij heeft zijn tong moeten breidelen, voor hij bidden ging. En we kunnen wel zeggen: dit met moeite verkregen zelfbedwang karakteriseert heel zijn bidden. Opstandige woorden dreigen over zijn lippen te komen, maar hij dringt ze terug. En als hij dan bidden gaat, heeft zijn gebed feitelijk maar één thema, nl. dat van de ijdelheid van het mensenleven. Door dat centraal te stellen buigt hij zich diep voor God neer; hij geeft zodoende te kennen, dat hij geen recht heeft Gods doen te critiseren, en doet tevens een krachtig beroep op Gods meedogen; zie op vs. 5-14. In zover hij "rechten" voor God geldig maakt, ontleent hij die hieraan, dat hij "een vreemdeling, bijwoner" bij God is, vs. 13, zie daar; vgl. overigens ook nog het gebruik van de verbondsnaam "HERE", vs. 5, 13.

Als we het zo zien, verwondert het ons ook niet, dat hij niet spreekt van een heilrijke toekomst van de rechtvaardigen, hetzij in dit leven, hetzij na dit leven, en dringt het tot ons door: het is geen zwak geloof, dat een mens er toe bekwaamt te midden van zware aanvechtingen zo diep zich voor God te buigen en het uit te spreken: "Nu dan, waarop is mijn hoop gevestigd, Here?; mijn verwachting — op U is ze gericht", vs. 8.

1 voor *Jeduthun:* vgl. 62:1; 77:1; misschien is de bedoeling: voor de koorleider, nl. voor Jeduthun of Jedithun, vgl. 1 Kron. 25:1 e.a.; zie Inleiding, § 2, III.

2-4 De dichter begint de psalm met een beschrijving van de toestand, waarin hij zich bevindt, vgl. Ps. 77 e.a. Het stormt van binnen. Hij is door ellende getroffen, terwijl de goddeloze in welstand verkeert. Hij dreigt uit te barsten in wrevelige en opstandige woorden. Maar hij bedwingt die aanvechting en gaat tot God bidden.

Wat is de functie van deze verzen? We gaan het veiligst, als we ons beperken tot het antwoord: de dichter spreekt hier uit, wat hij ervaart; hij legt zijn hart bloot. We zullen daar aan toe mogen voegen, dat deze verzen fungeren als een soort van pleitgrond: hij laat zien, hoeveel moeite het hem kost te bidden, als hij in vs. 5 — 14 doet.

Deze dichter verkeert in de aanvechting Gods doen te critiseren: waarom wordt hij door ellende getroffen?; vooral kwelt hem de vraag: is God rechtvaardig in zijn behandeling van goddelozen en rechtvaardigen? Het blijkt duidelijk uit deze verzen, hoe zwaar die aanvechting is. De dichter is door een bepaalde noodtoestand overvallen, maar hij begint de psalm [425] niet met over die ellende te spreken: hij begint met te beschrijven, hoe hij tegen die aanvechting gevochten heeft.

2 *Ik heb gezegd:* z.v.a. "Ik ben tot het besluit gekomen" (en voer dat ook uit, zie vs. 3, 10), vgl. 32:5. — *ik wil acht slaan op mijn wegen enz.:* de dichter is in de verzoeking onbedachtzame woorden vol wrevel en opstandigheid te spreken, maar hij wil zich daarvoor wachten door zich te bezinnen, door "acht te slaan", vgl. 37:37 e.a., "op zijn wegen", d.w.z. hierop, dat hij vaak zondige wegen heeft bewandeld, vgl. vs. 9, 12 e.a., hierop, dat de levensweg kort is, vgl. vs. 5 vv.; enz. Anderen: ik wil mijn wegen, d.i. mijn handelwijze, hier z.v.a. mijn emoties en mijn spreken, bewaken, in bedwang houden. — *opdat ik niet zondige met mijn tong:* vgl. Job 2:10; Ps. 37:7 v., ook 73:11 vv. e.a. — *ik wil zorgvuldig mijn mond muilbanden:* de strekking van dit zinsdeel staat wel vast, maar velen menen, dat in de Hebreeuwse tekst een wijziging moet worden aangebracht; de dichter bezigt hier krasse taal, vgl. Deut. 25:4, zie nog Ps. 141:3. — *terwijl de goddeloze nog voor mij staat:* dat de goddeloze voor hem staat, nl. in welstand, zie de Inleiding, maakt het "zwijgen", zie op vs. 3, dubbel moeilijk, vgl. 73:11 vv. enz., maar ook dubbel nodig: onbedachtzame woorden van de dichter zouden de goddeloze er toe brengen de dichter te honen en de HERE te lasteren, zie bv. op 38:17. — de *goddeloze:* vgl. vs. 9; voor het enkelvoud zie op 5:10. — *nog* voor *mij staat:* zolang hij nog niet door het goddelijke gericht is getroffen, vgl. 37:35 enz.

3 Hij brengt zijn voornemen tot uitvoering. *Ik ben verstomd enz.:* hij spreekt geen woorden van wrevel en opstandigheid, vgl. vs. 10; 4:5; 37:7; 62:2, 6; Klaagl. 3:26, 28 e.a.; misschien is ook bedoeld, dat hij op de beschuldigingen en de hoon van de goddeloze niet antwoordt, vgl. 38:14 v.; de psalmisten gewagen ook van een zwijgen van andere aard, vgl. bv. 32:3; misschien is de letterlijke betekenis: "ik ben gebonden in zwijgen", vgl. Gen. 37:7. — *verstoken van het goede:* de betekenis van deze woorden staat niet vast; bij de door mij gevolgde vertaling, vgl. Job 21:9; Spreuk. 20:3, zal de bedoeling zijn: hoezeer ik in de ellende verkeer; aanlokkelijk is de opvatting van *Kissane,* die *met een* kleine tekstwijziging komt tot de vertaling: "vanwege zijn voorspoed wordt mijn smart geprikkeld". — *terwijl mijn smart wordt opgewekt:* ook de bedoeling van deze woorden staat niet geheel vast, vooral doordat de betekenis van het woord, dat door "wordt opgewekt" is vertaald, niet zeker is; misschien geven deze woorden een andere omschrijving van het "verstoken van het goede"; ook kan de bedoeling zijn, dat door het "zwijgen" de smart heviger wordt, vgl. vs. 4. — *smart:* vgl. 32:10 e.a.

4 Weliswaar "zwijgt" de dichter, maar van binnen kookt het: hij worstelt met de vragen naar het [426] "waarom?"; misschien moet gezegd worden, dat door het "zwijgen" de onrust in zijn hart aanvankelijk nog groter wordt, vgl. Jer. 20 ; 9. *Heet is mijn hart:* vgl. Deut. 19 ; 6, ook Ps. 37:1 e.a.— *bij mijn zuchten:* vgl. 5:2; misschien is de voorstelling deze, dat het zuchten a.h.w. een windvlaag is, die het inwendige vuur aanwakkert. — *Ik spreek met mijn tong:* voor het "ik spreek" zie de Inleiding. In zijn hart gloeit het; nu gaat hij spreken "met zijn tong", hardop; zal dat zijn "een zondigen met zijn tong"?; het vervolg toont, dat hij in zijn spreken getrouw blijft aan het voornemen van vs. 2. Dit spreken is dan ook feitelijk niet een doorbreking van het zwijgen van vs. 3, zie vs. 10; bedacht moet worden, dat "zwijgen enz." in de psalmen herhaaldelijk een bepaalde betekenis heeft, vgl. bv. in Ps. 37 vs. 7 met vs. 30, in Ps. 38 vs. 14 v. met vs. 17. Wel mogen we aannemen, dat door dit spreken de onrust van binnen, vs. *a, b,* luwen gaat.

5-14 In het nu volgende gebed neemt een grote plaats in het spreken over de ijdelheid van het mensenleven, de vergankelijkheid van de mens: het leven is kort van duur en vol van ellende, zie vs. 5-7, vs. 12-14, vgl. 90:3 vv. enz. M.i. heeft dat spreken meer dan één functie. De mens is vergankelijk: daarom past het hem niet Gods doen te critiseren, vgl. bv. Job 38 vv.[2]; dit klemt te meer, omdat de ijdelheid, de armzaligheid van de mens een gevolg is van zijn ongerechtigheid, zie vs. 12. De mens is vergankelijk: dat geldt ook van de goddeloze,

---

[2] Vgl. ook bv. Ps. 62 (ook daar het zwijgen voor God en het nadruk leggen op de ijdelheid van het mensenleven), Job 7 (Joh getuigt daar van zijn rampzaligheid en zijn vergankelijkheid en wil toch zijn mond niet bedwingen), Jer. 12:1 vv.

zie op vs. 6 v.; dat moet men bedenken, als men de voorspoed van de goddeloze ziet, vgl. 49:6 vv., speciaal vs. 11, enz. Wie oog krijgt voor deze twee aspecten van de vergankelijkheid van de mens, wordt er voor bewaard woorden van wrevel en opstandigheid te spreken; en we mogen er wel aan toevoegen: diens hart zal ook niet "heet", vs. 4, blijven wegens het zien van de tegenstelling tussen de rampspoed van de rechtvaardige en de voorspoed van de goddeloze. Deze twee aspecten zal de dichter dan ook in het bijzonder op het oog hebben in vs. 5-7; zie nog op vs. 8. Maar er is ook nog een ander aspect: de dichter wijst ook op de vergankelijkheid van de mens om het goddelijke medelijden wakker te roepen, zie speciaal vs. 13 v" vgl. 89:48 v. enz.

5 De dichter is zich bewust: zal hij nu op de goede wijze spreken, dan moet hij besef hebben van de vergankelijkheid van de mens, in de eerste plaats van zijn eigen vergankelijkheid; zie boven. Maar om het rechte besef daarvan te hebben, is het nodig, dat God hem de ogen daarvoor opent. Hij bidt dus allereerst, dat God dat doen moge. Doe *mij enz.:* doordring er mij van, dat mijn einde nabij is, en dat de mij [427] toegemeten dagen weinige zijn; vgl. 90:12. — *kennen:* vgl. Inleiding, § 9. — *vergankelijk:* letterlijk "ophoudend er te zijn, voorbijgaand".

6 Het bidden van een gebed als dat van vs. 5 sluit in feite de verhoring in zich; zo kan de dichter zijn spreken voortzetten met het uiting geven aan het besef van zijn vergankelijkheid; voor de strekking daarvan zie boven, bij vs. 5-14. *handbreedte:* vier vingers, 74-90 mm. — *hebt Gij mijn dagen gesteld:* dat het leven van de dichter zo kort van duur is, is een gevolg van Gods beschikking; dat geeft des te meer fundament aan de gevolgtrekkingen, die de dichter er uit afleidt, zie bij vs. 5-14. — *levensduur: zie* op 17:14. — *is als niets voor U:* vgl. Jes. 40:17 e.a.; reeds voor het menselijke besef is het leven kort van duur; hoeveel te meer geldt dit in het goddelijke oog. — *ja, enkel als ijdelheid enz.:* niet alleen het leven van de dichter, dat van ieder mens is kort van duur, vgl. vs. 7; dat onderstreept het onontwijkbare van de vergankelijkheid; zie verder op vs. 5-14 en op vs. 7. — *ijdelheid:* zie vs. 7, 12; letterlijk: "ademtocht"; aanduiding van nietigheid, van onbetekenendheid, hier wel speciaal van vergankelijkheid, maar ook van zinloosheid; vgl. 62:10; 94:11; 144:4 enz., zie op 31:7. — *Sela:* zie Inleiding, § 2, III.

7 *schaduwbeeld:* beeld zonder wezen, vgl. 73:20 ("droombeeld"); volgens *Köhler:* "schaduw". — *maken zij zich druk:* vgl. 46:7; 1 Kon. 1:41 enz. ("rumoer maken"), Ps. 42:6 enz. ("onrustig zijn"); zij sloven en draven, zij doen van zich spreken, maar het is alles om ijdelheid; de werkwoorden "staan, rondwandelen (of: rondlopen), zich druk maken" vullen elkaar aan, omspannen heel het mensenleven. — *hij stapelt op enz.:* nu tekent de dichter op een wat concretere wijze de vergankelijkheid, de ijdelheid van het mensenleven; door de dood, of ook door het optreden van vijanden, wordt aan de mens ontnomen, wat hij met veel moeite bijeen gebracht heeft, vgl. 49:18; Luc. 12:16 vv., ook Deut. 28:30 vv. enz.; speciaal bij deze woorden kan de dichter aan de goddeloze in zijn welstand, zijn welvaart hebben gedacht. — *weet niet enz.:* dit is zo schrijnend mogelijk uitgedrukt; dit is nog erger, dan de gedachte, dat hij alles zal moeten loslaten. — *inzamelen:* vgl. Deut. 16:13; Pred. 2:26 enz.

Deze beschrijving van het mensenleven in vs. 6 v" zie ook vs. 12, die op een bepaald aspect ervan alle licht laat vallen, doet o.a. denken aan bepaalde gedeelten van Job, zie bv. 7:6 v., 16; 9:25, en aan Prediker, vgl. 1:2 enz.

8-14 In plaats van wrevelige en opstandige woorden te spreken, heeft de dichter gewaagd van zijn armzaligheid en vergankelijkheid, en daarmee heeft hij de weg gebaand voor het eigenlijke gebed. Hij heeft zich diep voor God gebogen en juist daarom kan hij nu met vertrouwen bidden, vgl. 138:6 [428] enz. Zijn nietigheid, die de dichter er van moet terughouden, Gods doen te critiseren, moge Gods meedogen wakker roepen. — Tot drie maal toe vraagt de dichter om uitredding, vs. 9, 11, 13 v., waarbij telkens het accent anders ligt; zie verder de uitlegging.

8 Inleiding van het eigenlijke gebed. Blijkens het in vs. 6 v. gezegde heeft de dichter noch van zichzelf noch van zijn medemensen uitredding of enige wezenlijke hulp te wachten. Het

enige, wat hem overblijft, is zijn vertrouwen op God te vestigen. Die weg slaat hij dan ook in. Vgl. Joh. 6:68 enz. In plaats van tegen Gods bestuur in opstand te komen, stelt hij zijn vertrouwen op God en op Hem alleen. Dit is het enige vers van deze psalm, dat een vertrouwensuiting bevat. *Nu dan:* leidt een soort van conclusie in, vgl. 2:10 enz.

9 Het is wel treffend, dat het eerste woord van het eigenlijke gebed spreekt van de overtredingen van de dichter. Zo ver is de dichter nu verwijderd van de wrevel en de opstand, dat hij uitspreekt zijn ellende door zijn zonde verdiend te hebben; zie ook vs. 12. Voor het verband van nood en zonde, zie Inleiding, § 8, II, D. *overtredingen:* zie Inleiding, § 9; de dichter ziet zijn overtredingen en de daardoor veroorzaakte ellenden als vijandige machten, in wier greep hij verkeert; God moge hem aan die greep ontrukken; vgl. 51:16. — *tot een smaad van de dwaas enz.:* hier komt de dichter terug op wat hem ook blijkens het begin van de psalm zo diep beweegt, nl. de houding van de goddeloze; als de dichter niet gered wordt, zal de goddeloze hem, en ook zijn God, smaden, zie op vs. 3; het is wel merkwaardig, dat de gebeden van vs. a en van vs. *b* in één adem worden uitgesproken: hoezeer de dichter overtuigd is van zijn ongerechtigheden, hij beschouwt zich niet als een "dwaas", zie Inleiding, § 8, II, B. — *smaad:* zie op 22:7-9. — *dwaas:* zie op 14:1.

10 Vgl. vs. 3, zie daar; hij blijft zijn voornemen van vs. 2 getrouw. Hier heeft deze uitspraak wel duidelijk het karakter van een pleitgrond. De dichter vraagt, dat aan zijn ellende een einde mag komen, vs. 9, maar het is niet een opstandig vragen. Het is opmerkelijk, dat ook hier deze betuiging dadelijk volgt op het noemen van de goddeloze, zie op vs. 2. Misschien mag aangenomen worden, dat de onrust van het hart, die eerst het "zwijgen" vergezelde, vs. 4, onder het bidden geluwd is; zie ook vs. *b,* vs. 9a. *ik doe mijn mond niet open:* vgl. 38:14 v., zie daar. — *want Gij, Gij hebt het gedaan:* dat heeft de dichter altijd wel geweten; maar eerst zal het juist zijn neiging om te morren aangewakkerd hebben; nu brengt de gedachte eraan hem tot "zwijgen"; dat zal ook hiermee samenhangen, dat hij nu duidelijk ziet; de Here heeft het gedaan om zijn zonde, vs. 9a, 12; voor de uitdrukkingswijze vgl. 22:32; 37:5.

[429]

11 Opnieuw bidt de dichter om uitredding: de Here heeft de huidige ellende over de dichter gebracht, vs. 10*b*, ook vs. 12, Hij is de enige, die hem daaruit bevrijden kan. *uw plaag:* zie op 38:12. — van op *mij:* ze drukt als een zware last. — *bestrijding:* de betekenis van dit woord staat niet geheel vast. — *ik, ik:* ik, nietig mens. — *aan het einde van mijn krachten:* de ellendige toestand van de dichter moge het goddelijke medelijden wakker roepen.

12 In zekere zin is dit vers het sleutelvers van de psalm. Zoals in het voorgaande reeds werd aangeduid, zie vooral vs. 9-11, ook reeds vs. 6: de ijdelheid van het mensenleven, ellenden, als waarin de dichter verkeert, dat alles is het gevolg van Gods beschikking; en God beschikt dat alles om de zonden van de mens te straffen. Door dit uit te spreken buigt de dichter zich weer diep voor God neer en daarmee *doet hij* tevens een beroep op Gods ontferming. Evenals in vs. *6b* en 7 doet de dichter een algemene uitspraak; hij doet dat niet om zich te verontschuldigen: "iedereen is nu eenmaal zo", maar om de ernst van de toestand des te meer te doen gevoelen, zie op vs. *6b. ongerechtigheid:* vgl. Inleiding, § 9. — *vernietigt:* wel letterlijk: "oplossen, ontbinden in zijn bestanddelen", vgl. 147:18; Joz. 14:8, ook Ps. 6:7. — *als een mot: de* betekenis van *deze* woorden staat niet vast; voor de vertaling "(kleder)mot" vgl. Job 13:28; Jes. 50:9; 51:8; sommigen: zoals een mot vernielt, vgl. Hos. 5:12; anderen: zoals een mot vernietigd wordt, vgl. Job 4:19; 27:18; enkelen vertalen hier en Job 4:19; 27:18 met "vogelnest", zie *Köhler.* — *wat hij aan begerenswaardigs heeft:* zijn kracht, schoonheid, of/en zijn schatten, bezittingen, vgl. vs. 7; Job 20:20. — *ja, ijdelheid enz.: een* soort van refrein, zie vs. 6, ook vs. 7; hier wordt de ijdelheid van het mensenleven meer in verband gebracht met de zonde, en dient de uitspraak in sterkere mate als pleitgrond, zie op vs. 5-14, vgl. nog 119:84.

13, 14 De dichter eindigt met een roerende smeekbede. Vooral hier doet hij een beroep op Gods ontferming. Het is niet veel wat hij vraagt: de HERE moge de korte tijd, die hij nog te leven heeft, dragelijk voor hem maken.

13 Hoor *mijn gebed enz.:* het is, alsof de dichter nu pas de rust gevonden heeft, een gebed met een welgeordend begin, vgl. 5:2 vv.; 17: 1 vv., aan de HERE voor te leggen. — *zwijg:* zie op 28:1; juist omdat de dichter zwijgt, vs. 3, 10 (waar overigens andere woorden worden gebruikt), moge de HERE niet zwijgen. — *tranen: zie* op 6:7. — *want een vreemdeling enz.:* vgl. 1 Kron. 29:15, ook Lev. 25:23; Ps. 119:19; "vreemdeling, bijwoner" — het onderscheid tussen beide woorden is moeilijk vast te stellen — duidt aan iemand, die niet lid is van het volk, dat het land bewoont, die dan ook slechts tijdelijk in dat land vertoeft, die althans geen blijvend erfdeel in dat [430] land heeft, maar die wel een zeker gastrecht geniet; als de dichter zich "een vreemdeling, een bijwoner bij de HERE" noemt, doet hij een beroep op het goddelijke medelijden: terwijl de HERE blijft, is zijn vertoeven in Kanaän, op de aarde, slechts van korte duur, van voorbijgaande aard; maar er is meer: de "vreemdeling, bijwoner" heeft er een zeker recht op, dat de gezeten bevolking zijn bestaan dragelijk maakt; op een dergelijk recht pleit de dichter bij de HERE. — *gelijk al mijn vaders:* ook hier weer een algemener maken van de uitspraak, zie op vs. 6, 12, vgl. 1 Kon. 19:4 e.a.

14 *Wend uw blik van mij af:* vgl. Job 7:19; 10:20 v.; 14 ; 6; herhaaldelijk wordt in de psalmen gebeden, dat de HERE zijn gelaat niet moge verbergen, de bidder (in gunst) moge aanschouwen enz., zie 13:2, 4 enz.; deze dichter komt niet verder dan de bede: wend uw (bestraffende, toornende, vgl. vs. 12) blik van mij af. Dit is in overeenstemming met de teneur van heel deze psalm. De dichter buigt zich diep voor God: hij wil geen groot woord voeren, hij wil ook niet grote dingen vragen. Overigens mag men hier geen tegenstelling zien met andere psalmen: de dichter heeft toch wel gevraagd, dat de HERE zijn oor tot hem neigt, vs. 13. — weer *glans verkrijgen:* nl. glans van kracht en vreugde, weer vrolijk worden, vgl. Job 9:27; 10:20. — voordat *ik heenga en er niet meer ben:* dat zal spoedig gebeuren, vgl. vs. 6 enz.; in de korte tijd, die nog rest, moge de HERE hem enig goeds gunnen; het leven na dit leven blijft hier buiten beschouwing, zie de Inleiding.

Psalm 40

1. Voor de koorleider; van David; een psalm.

I *a.* 2. Gespannen heb ik op de HERE gewacht;
en toen neigde Hij zich tot mij;
en hoorde Hij mijn hulpgeroep.

3. En Hij deed mij naar boven komen uit de put van het verderf,
uit het slijk van de modderpoel;
en Hij stelde op een rots mijn voeten,
terwijl Hij mijn schreden vastmaakte.

4. En Hij gaf in mijn mond een nieuw lied,
een lofzang voor onze God;
mogen velen het zien en vrezen [431]
en vertrouwen op de HERE.

b. 5. Hoe gelukkig de man, die stelt
de HERE tot zijn vertrouwen
en zich niet wendt tot overmoedigen
noch tot hen, die naar leugen afwijken.

6. Veel hebt Gij gemaakt, Gij,
HERE, mijn God, uw wonderen
en uw gedachten, ons ten goede:
niemand is met U te vergelijken.
Wil ik ze verkondigen en uitspreken,
ze zijn te talrijk om op te tellen.

II *a.* *7.* In slachtoffer en spijsoffer hebt Gij geen behagen;
oren hebt Gij mij gegraven;
brandoffer en zondoffer hebt Gij niet gevraagd.

8. Toen heb ik gezegd: zie, ik kom
met de beschreven boekrol bij mij.

9. In het doen van uw welgevallen, mijn God, heb ik behagen;
en uw wet is diep in mijn binnenste.

b. 10. Ik boodschap gerechtigheid in een grote gemeente;
zie, mijn lippen weerhoud ik niet;
HERE, Gij, Gij weet het.

11. Uw gerechtigheid houd ik niet verborgen
diep in mijn hart;
van uw betrouwbaarheid en uw bevrijding spreek ik;
ik verheel niet uw goedertierenheid en uw trouw
voor een grote gemeente.

III *a.* 12. Gij, HERE: weerhoud niet
uw barmhartigheid van mij;
uw goedertierenheid en uw trouw:
voortdurend mogen ze mij behoeden.

13. Want omringd hebben mij rampen
zonder getal;
ingehaald hebben mij mijn ongerechtigheden,
en ik kan niet zien;
talrijker zijn ze dan de haren van mijn hoofd,
en mijn hart, het is mij ontzonken.

14. *Heb er welgevallen in,* HERE, *mij uit te rukken;*
HERE, haast U mij ter hulp. [432]

b. 15. Mogen beschaamd en schaamrood tezamen worden
zij, die mijn ziel zoeken om haar weg te rukken;
dat achteruit wijken en te schande worden

zij, die behagen hebben in mijn ongeluk;
16. dat zich ontzetten wegens hun schande
zij, die tot mij zeggen: ha, ha!
17. Mogen in U jubelen en zich verblijden
allen, die U zoeken;
dat voortdurend zeggen: "de HERE is groot"
zij, die uw bevrijding liefhebben.
18. En ik, ellendig en arm:
moge de Here aan mij gedenken;
mijn hulp en mijn redder zijt Gij:
mijn God, vertoef niet.

In deze psalm hebben we een duidelijk voorbeeld ervan, dat dank en lof fungeren kunnen als pleitgrond voor een gebed, zie Inleiding, § 5, IV, B. De dichter verkeert in nood, vs. 13. Hij wil om uitredding bidden. En dan begint hij hiermee, dat hij de HERE dankt voor een vroegere uitredding, wil men: voor vroegere weldaden, vs. 2-4. In aansluiting daaraan zingt hij de lof van de HERE, vs. 5 v. Hij betuigt, dat hij voor de HERE treedt, terwijl de wet in zijn binnenste is, vs. 7-9, en spreekt met grote nadruk uit, dat hij de HERE prijst, vs. 10 v. Zodoende heeft hij een fundament gelegd, waarop hij kan gaan staan om met kracht te bidden. De verschillende delen hebben dus een dubbele functie. De dichter vertelt in vs. 2-4, dat de HERE hem uit grote nood heeft gered. Door dit te verhalen brengt hij de HERE dank, maar hierbij leeft op de achtergrond de bede: "Gij, die mij vroeger hebt gered, moogt mij nu niet in de steek laten". Vs. 7-9 kunnen evengoed fungeren in een bede als in een loflied; zie nog op het "zondoffer" in vs. 7. Enz. Dat de dichter deze bedoeling heeft, geeft hij m.i. ook te kennen, doordat hij verschillende woorden en uitdrukkingen zowel in het eerste als in het tweede deel van de psalm gebruikt; vgl. *Cohen,* t.p. De dichter bezingt Gods "goedertierenheid en trouw", vs. 11; daarom kan hij er met klem om bidden, dat die "goedertierenheid en trouw" hem mogen behoeden, vs. 12. Hij roemt in Gods "gedachten, ons ten goede", vs. 6; moge de HERE dan ook aan hem "gedenken", vs. 18. Hij "weerhoudt zijn lippen niet", vs. 10; dat moge de HERE er toe bewegen, "zijn barmhartigheid van hem niet te weerhouden", vs. 12. Zie verder op "zonder getal, talrijker" in vs. 13, "welgevallen" in vs. 14, "behagen" in vs. 15, "bevrijding" in vs. 17. Vgl. voorts Inleiding, § 7, IV.

[433] Velen ontkennen de oorspronkelijke eenheid van deze psalm. M.i. moet de psalm, die als een eenheid is overgeleverd, ook als een eenheid worden uitgelegd, en is dat ook zeer goed mogelijk. De mogelijkheid is niet absoluut uitgesloten, dat bv. vs. 14-18 oorspronkelijk een zelfstandig bestaan hebben gehad, zie Ps. 70. Maar met het oog op de boven gehouden beschouwingen en om andere redenen is het m.i. onwaarschijnlijk, dat de twee delen, waarin Ps. 40 verdeeld kan worden, oorspronkelijk zelfstandige grootheden zijn geweest.

Deze psalm heeft aanrakingspunten met vele andere psalmen, zie op vs. 2-4, en vgl. met vs. 14-18, behalve Ps. 70, Ps. 35. Wat de strekking betreft, is er zeer nauwe verwantschap met Ps. 50. Men zie op vs. 6, 7-9, 10 v. Maar het geldt ook van het geheel van de psalm. Ps. 50 bevat de opwekking: "Offer aan God lof en betaal aan de Allerhoogste uw geloften; en roep Mij aan op de dag van de benauwdheid: Ik zal u redden, en gij zult Mij eren", vs. 14 v., vgl. ook vs. 23. Aan deze opwekking geeft de dichter van Ps. 40 gehoor. Evenals in Ps. 50 staat in Ps. 40 dit loven en bidden tegenover het brengen van offers, al wordt in Ps. 40 deze tegenstelling op een minder directe wijze gemaakt, dan in Ps. 50.

Hoe men vs. 7-9 ook uitlegt, deze verzen vormen het opmerkelijkste deel van deze psalm. Ze hebben te meer betekenis, omdat Hebr. 10:5-7 hen aan Christus in de mond legt. Uit Hebr. 10:5-7 mag niet afgeleid worden, dat dit een direct-Messiaanse psalm is: er is geen genoegzame grond voor, om deze psalm als direct-Messiaans te beschouwen; het "mijn ongerechtigheden" van vs. 13 pleit er tegen. Wel moeten we blijkens Hebr. 10 de dichter,

althans in zijn uitspraak van vs. 7-9, zien als type van Christus; te bedenken valt, dat de koning, David, herhaaldelijk type van Christus is, en dat bv. het "uw wet is diep in mijn binnenste", vs. *9b,* in Christus "vervuld" wordt. Zie verder Inleiding, § 8, IV, V.

Verder stuiten we hier op soortgelijke vragen als bij vele andere psalmen.

Er zijn geen overwegende bezwaren tegen het aanvaarden van het Davidische auteurschap. De psalm bevat verschillende aanwijzingen, dat de spreker een koning, een leider is, zie speciaal op vs. 8 v., ook op vs. 4, 6, 7, 9, 11, 17.

De noodtoestand, waarvan vs. 13-18 melding maken, bestaat hierin, dat vijanden de dichter naar het leven staan, vs. 15 v. Het is zeer goed mogelijk, dat ook de nood, waaruit de dichter blijkens vs. 2 v. werd gered, door vijanden werd veroorzaakt, vgl. nog op vs. 5 en op vs. 6.

We kunnen ons voorstellen, dat koning David, toen hij door vijanden werd benauwd, hetzij tijdens Absaloms opstand, hetzij [434] in een andere periode, deze psalm heeft gedicht, en dat hij in vs. 2 v. doelt op zijn gered worden uit de handen van Saul en zijn verheffing tot koning.

Vooral als de dichter de koning was, ligt het voor de hand, dat de psalm bij het heiligdom ten gehore werd gebracht, zie nog op het "in een grote gemeente" van vs. 10 v. en zie op vs. 4.

De dichter weet, dat de rampen wegens zijn zonden over hem gekomen zijn. vs. 13, maar rekent zichzelf toch tot hen, die de HERE zoeken, vs. 17, spreekt zelfs uit, dat de wet van de HERE diep in zijn binnenste is, vs. 9; zie Inleiding, § 8, II, B. Dat zijn vijanden niet behoren tot hen, die de HERE zoeken, zegt hij niet met zo vele woorden, maar het ligt wel opgesloten in de tegenstelling tussen vs. 15 v. en vs. 17. Wat de vijanden uitdrukkelijk verweten wordt, is hun vijandschap tegenover de dichter, vs. 15 v. Zie overigens ook nog vs. 5. De verwensingen van de vijanden zijn in algemene bewoordingen vervat. Zie voor het ene en het andere Inleiding, § 8, II, C.

De dichter gebruikt verschillende stijlfiguren. In vs. 2-4 en in vs. 15 v. vinden we een climax, zie t.p. Vs. 15-18 vertonen uitwendig parallellisme (vgl. Inleiding, § 7, III, D), zie t.p. Vele woorden en uitdrukkingen komen meer dan eens voor, vgl. Inleiding, § 7, IV, zie reeds boven en zie verder op vs. 5 ("vertrouwen"), 9 ("behagen"), 10 v. ("gerechtigheid", "grote gemeente"), 17 ("zoeken", "zeggen").

2-6 Dit eerste deel van de psalm bestaat uit een verhaal van uitredding, vs. 2-4, en een loflied, vs. 5 v.; vs. 4 vormt de overgang.

2-4 Het verhaal van de uitredding, vgl. Inleiding, § 5, III, B, *b.* De dichter verkeerde in doodsnood, riep tot de HERE om hulp, zag gespannen uit naar het optreden van de HERE, en de HERE heeft hem uitgeholpen, heeft het hulpgeroep doen plaats maken voor de lofzang. Er is veel verwantschap met andere psalmen, zie Ps. 18, 30, 69 enz. In de beschrijving van Gods handelen is een krachtige climax, vgl. Inleiding, § 7, V, A.

2 *gewacht:* vgl. 25:3, 5 enz. — *neigde Hij zich tot mij:* de HERE was in de hemel, de dichter in de "put", de HERE heeft zich tot de dichter neergebogen, vgl. 18:5 vv., 36, ook 17:6 enz.

3 Over de betekenis van de beeldspraak in dit vers bestaat enig verschil van gevoelen. Volgens sommigen stelt de dichter zich hier voor als iemand, die terechtgekomen is in een put, een kuil in eigenlijke zin; daarvoor zou pleiten de tegenstelling met "rots". M.i. gebruikt de dichter echter [435] stereotiepe beelden, en is "put" hier evenals elders aanduiding van de onderwereld, zie verder op 28:1, vgl. ook 30:4 enz.; voor "rots" zie op 18:3 en op 27:5; met het gezegde is natuurlijk niet ontkend, dat "put" en "rots" een treffende tegenstelling vormen, vgl. 28:1. de *put van het verderf:* vgl. Jes. 38:17; de betekenis staat niet vast; anderen: "de put van het gebruis", zie op 18:5, o£ "de put van de woestenij". — *het slijk van de modderpoel:* de bodem van een put placht met een modderpoel bedekt te zijn, zie op 28:1. — *mijn schreden vastmaakte:* vgl. *37:*23; omdat de voeten van de dichter op een rots, op vaste grond werden geplaatst, kon hij gaan zonder uit te glijden.

4 *En Hij gaf enz.:* in plaats van de roep, de schreeuw om hulp, vs. 2, komt het lied, vgl. 30: 12 v. — *Hij gaf: de* psalmist legt grote nadruk op de betekenis van het loflied, zie op vs. 10 v., maar evenmin als het offer kan het loflied fungeren als een soort van tegenprestatie van de mens: het is een gave Gods; zie *Kraus,* pag. 310. — *een nieuw lied*: zie op 33:3. — *een lofzang:* zie speciaal vs. 5 v. — onze *God:* vooral als een koning, een leider spreekt, is het "onze" gemakkelijk verklaarbaar; zie ook het "velen". — *mogen velen enz.: mede* door het lied van dank en lof, dat de dichter zingt, wil men: gaat zingen, mogen velen aandacht schenken aan de uitredding, die hij heeft ervaren, en zo opgewekt worden, om ontzag voor de HERE te hebben en op Hem te vertrouwen; bij een uitspraak als deze zal, althans oorspronkelijk, in de eerste plaats gedacht zijn aan hen, die deelnemen aan het dankfeest; vgl. "grote gemeente" in vs. 10 v. — *zien: zie* op 34:9. — *vrezen:* ontzag hebben, nl. voor de HERE; ook het reddende ingrijpen van de HERE vervult met vrees, ontzag, vgl. 52:8; Hab. 3:2 e.a.; maar dit vrezen behoeft zo weinig gepaard te gaan met bang zijn, dat het in één adem genoemd wordt met vertrouwen; overigens behoeft de gedachte niet buitengesloten te worden, dat deze vrees er van weerhoudt, de knechten van de HERE te belagen. — *zien en vrezen:* in het oorspronkelijke vormt dit een woordspeling, vgl. 52:8; Jes. 41:5.

5, 6 Het loflied.

5 Zoals herhaaldelijk in dank- en lofliederen gebeurt, vgl. bv. 32:1; 146:5, bezingt de dichter de lof van de HERE op een indirecte wijze, door gelukkig te prijzen de man, die op de HERE zijn vertrouwen stelt; ook bevat *deze* uitspraak een opwekking tot dat vertrouwen, vgl. vs. 4. Hoe *gelukkig enz.: zie* op 1:1; de dichter spreekt uit ervaring: hij heeft in de nood op de HERE vertrouwd en is gered. — *zich niet wendt enz.: de* betekenis van deze woorden staat niet vast; misschien is de bedoeling: "zich niet aansluit bij (of: zich om hulp wendt tot) hen, die in overmoed menen de HERE niet nodig te hebben en dan vervallen tot ongoddelijke [436] praktijken", zie op 4:3; in plaats van "tot hen, die naar leugen afwijken" wordt soms vertaald: "tot leugenachtige afvalligen"; bij "overmoedigen enz." zal de dichter speciaal denken aan zijn vijanden, vgl. 26:9; 28:3 vv. e.a.; anderen vertalen: "zich niet wendt tot afgoden noch afwijkt[1] tot leugen". Zie nog op 31:7.

6 Ter voortzetting van zijn lofzang roept de dichter de herinnering op aan de heilsdaden, die de HERE in de loop van de geschiedenis aan Israël heeft bewezen; hij noemt niet bepaalde heilsdaden of bepaalde deugden van de HERE, die in die daden tot openbaring zijn gekomen, maar roept uit, dat hij verlegen staat, dat hij niet weet, waar hij beginnen of eindigen moet, wanneer hij die onvergelijkelijke heilsdaden wil bezingen. Gezegd kan worden, dat dit vers een motivering van vs. 5 geeft; ook bereidt het vs. 7-9 voor: deze onvergelijkelijk grote God heeft geen behoefte aan offers, Hij vraagt dan ook heel het leven, vgl. 50:8 vv. *mijn God . . . ons ten goede:* de God, die de dichter heeft gered, is de God, die telkens weer het volk geholpen heeft; de dichter ziet de weldaad, die aan hem bewezen is, in het verlengde van de weldaden, die steeds opnieuw aan het volk zijn bewezen; vooral een koning, een leider kon zo spreken. — *wonderen:* zie op 9:2. — *gedachten:* gedachten, raadslagen, die Israëls heil beogen, vgl. 33:11 enz. — *uw gedachten, ons ten goede:* in strijd met de Masoretische accentuatie verbinden velen dit met het vervolg: "en wat uw gedachten, ons ten goede, betreft, niemand enz." — *niemand is met U te vergelijken:* vgl. 89:7; Jes. 40:18, ook Ex. 15:11 enz., zie ook op 18:31. — *te talrijk om op te tellen:* om op te sommen; vgl. 71:15; 106:2; 139:17 v.

7-11 In het tweede deel van de psalm betuigt de dichter, in welke gesteldheid van het hart hij voor de HERE treedt, vs. 7-9, en geeft hij, vs. 10 v" een nadere ontvouwing van het loflied van vs. 6.

7-9 De dichter vertrouwt niet op offers, maar treedt voor de HERE met de wet van de HERE

---

[1] Gewoonlijk verandert men de tekst om tot deze vertaling te komen; gevraagd kan echter worden, of dat noodzakelijk is, vgl. de bijzondere vormen in 57:2; 68:32 enz.

in zijn binnenste. Bijna kan gezegd worden, dat hij hier een antwoord geeft op de vraag, waarom hij met een psalm voor de HERE treedt, zie op vs. 10 v. Meer dan eens wordt in een dankpsalm het brengen van dankoffers aangekondigd, zie bv. 66:13-15; 116:17-19, ook 27:6; 118:27. In plaats daarvan spreekt de dichter hier uit: de HERE is niet tevreden te stellen door het brengen van offers; Hij vraagt, dat zijn wet in het binnenste van de mens is, heel het leven beheerst; de dichter betuigt, dat dit bij hem het geval is. Vgl. Ps. 50; 51:18; 1 Sam. 15:22; Jes. 1:11 vv.; [437] Jer. 6:20; 7:21-23; Hos. 6:6; Am. 5:21 vv.; Mi. 6:6-8 enz. Evenmin als elders worden in onze psalm de offers als waardeloos, of zelfs schadelijk verworpen; de bedoeling is: de HERE heeft geen behagen in offers, als er niet mee gepaard gaat, dat heel het leven in zijn dienst wordt gesteld; zie verder op vs. 10 v. Voor het verband, waarin deze verzen staan, zie behalve op vs. 10 v. reeds op vs. 6. — Vs. 7-9a worden in een tekstvorm, die enigszins van die van de M.T. afwijkt, door Hebr. 10:5-7 geciteerd en daar op Christus betrokken. M.i. zijn deze verzen indirect-Messiaans, zie de Inleiding.

7 *Delitzsch* noemt dit vers de echo van de uitspraak van 1 Sam. 15:22, waarmee het doodvonnis over Sauls koningschap werd uitgesproken. Een *slachtoffer, een* bloedig offer, en een *spijsoffer, een* onbloedig offer, behoren bij elkaar als vlees en brood bij een maaltijd, vgl. 1 Sam. 2:29 e.a.; van het slachtoffer wordt het vlees door de offeraar en de zijnen gegeten, zie op 22:27, terwijl het *brandoffer* geheel verbrand wordt; voor het *zondoffer* zie Lev. 4:1 vv. De dichter noemt verschillende soorten van offers, om er van onder de indruk te brengen, dat de HERE geen behagen heeft in offers, tot welke soort ze ook behoren. Dit is de enige plaats in de psalmen, waar het zondoffer wordt vermeld. Het zondoffer werd niet bij dankfeesten gebracht; dat het hier toch genoemd wordt, kan gezien worden als een bevestiging van de door mij aanvaarde opvatting, dat dit in feite een lied uit de nood is. — oren *hebt Gij mij gegraven:* vgl. "het oor planten", 94:9; "het oor dichtstoppen", 58:5 e.a. God heeft het tot de dichter doen doordringen, dat offers *per se* niet voldoende zijn, dat Hij het hart, heel het leven vraagt, en heeft de dichter ook bereid gemaakt, aan die eis te voldoen, vgl. vs. 8 v. De oren functioneren hier als orgaan van het geloof, vgl. Deut. 29:4; Jes. 6:10; 50:4 v.; Matth. 11:15 enz., zie ook het "nieren" in Ps. 16:7; het "horen" sluit herhaaldelijk het "gehoorzamen" in zich, vgl. Ex. 24:7 enz. Evenmin als het offer, is de gehoorzaamheid, waarvan vs. 8 v. spreken, een soort van tegenprestatie van de mens: de HERE moet er toe bekwamen; datzelfde is reeds gezegd, zie op vs. 4, van het loflied, waarin deze gehoorzaamheid in de eerste plaats tot uiting moet komen.

8, 9 M.i. is het het waarschijnlijkst, dat de dichter hier zegt: op de dag van mijn troonsbeklimming ben ik voor uw aangezicht getreden met een afschrift van de wet bij mij, ten teken, dat het mijn voornemen was naar uw wet te leven. In plaats van te volstaan met het brengen van offers droeg en draag ik uw wet diep in mijn binnenste.

8 *Toen heb ik gezegd:* als men voor deze vertaling kiest, kan men m.i. het beste denken aan de dag van de troonsbeklimming. Het door "toen" vertaalde woord wijst herhaaldelijk op een tijdstip van bijzondere betekenis, vgl. 89:20; 93:2 e.a.[2]. [438] Uit 2 Kon. 11:12; 2 Kron. 23:11 (zie de uitvoerige bespreking van deze plaatsen door C. *van Gelderen, A. Noordtzij,* K.V.) valt af te leiden: de gewoonte heeft bestaan, dat bij de troonsbestijging de koning op de ene of op de andere wijze een afschrift van de wet (van de decaloog?) bij zich had; zie ook nog Deut. 17:18 v.; 1 Sam. 10:25. Overigens kan *men* ook vertalen: *"dus zeg ik*", zie 56:10; 69:5 enz., vgl. *Gesenius-Buhl,* s.v., 4, *Köhler,* s.v., 3. — *heb ik gezegd enz.:* de dichter kon zo alleen spreken, omdat de HERE hem oren had "gegraven": de mens moet horen, voordat hij spreken kan; zie op vs. 7. — *zie, ik kom:* z.v.a. het "zie, hier ben ik" van Jes. 6:8 e.a.; het is niet genoeg "een offer te doen komen", Gen. 4:3 enz., de mens moet zelf komen. — *met de beschreven boekrol bij mij: zie* boven. Wat stond geschreven op *deze* boekrol? We kunnen zeggen: de wet, vgl. vs. 9, zie daar. Overigens is het niet nodig aan te nemen, dat, wat op deze boekrol geschreven stond, dezelfde omvang had als de wet, die aan de dichter bij vs. 9

---

[2] Vgl. A. *Bentzen,* Messias, Moses redivivus, Menschensohn, 1948, pag. 13 v.

voor ogen stond; *van Gelderen* en *Noordtzij* denken bij "de getuigenis" van 2 Kon. 11:12; 2 Kron. 23:11 aan de decaloog.

Voor de vertaling "met" vgl. 66:13 enz. In plaats van "de beschreven boekrol" staat er letterlijk "de rol van het beschreven of het geschreven boek"; hierbij is te bedenken, dat het door "boek" vertaalde woord een ruime betekenis heeft; het kan betekenen "brief, boek, document" en ook het materiaal, waarop de brief enz. werd geschreven; vgl. bv. 2 Sam. 11:14; Jer. 36:2 enz. In plaats van "bij mij" kan men ook vertalen "op mij": de getuigenis was op Joas, 2 Kon. 11:12. Voor een linguïstische motivering van de vertaling van deze woorden zie verder bv. *Eerdmans*[3]. Anderen geven, met de LXX en Hebr. 10:7, de vertaling: "in de boekrol is over mij geschreven", of: "in de boekrol is het mij voorgeschreven". Een bezwaar van deze twee vertalingen is, dat het "zie, ik kom" te veel in de lucht komt te hangen; en er zijn ook andere bezwaren.

9 Deze uitspraak ziet zowel op het verleden als op het heden; het laatste staat op de voorgrond. Het dragen van de wetsrol was niet een lege vorm. De wet is diep in het binnenste van de dichter. Zo was het "toen", zo is het nu. — De dichter zegt hier iets van zichzelf: de wet van de HERE is in zijn binnenste; maar daarmee zegt hij tevens iets van de wet: aan de eis van de wet wordt niet voldaan door een louter uiterlijke gehoorzaamheisbetoning, bv. door het brengen van offers per se, ze vraagt het hart. Tot de uitspraken van vs. 9 wilde de dichter komen; vs. 7 v. vormen daarop de voorbereiding. Bedacht moet worden, dat de man, die deze uitspraken doet, in vs. 13 klaagt over zijn ongerechtigheden; tussen het ene en het andere bestaat geen tegenstrijdigheid, zie de [439] Inleiding; wel brengt ons het "mijn ongerechtigheden" van vs. 13 te meer tot het besef, dat de uitspraken van vs. 9 eerst in Christus vervuld worden. *uw welgevallen:* wat U welgevallig is, zie op 19:15. — *heb ik behagen:* aan het goddelijke behagen scheppen, zie "uw welgevallen" en vs. 7a, beantwoordt het behagen scheppen door de dichter; de dichter voldoet aan de eis van de wet niet in de eerste plaats uit vrees voor straf of uit begeerte naar loon, maar omdat hij er behagen in schept; en hij schept er behagen in, omdat de HERE er behagen in schept. — *uw wet:* zie op 19:8-11; de dichter denkt hier speciaal aan de geschreven wet, zie vs. 8; we weten niet, wat die geschreven wet precies omvatte; we kunnen denken aan Deuteronomium, vgl. Deut. 31:9; Jozua 1:8 enz.; gezegd kan worden, dat deze verzen de geest van Deuteronomium ademen, vgl. bv. Deut. 6:6; 10:12; 17:14 vv.; 29:4; 30:11 vv. — *diep in mijn binnenste:* vgl. 22:15, zie op "nieren" in 7:10; zie verder op 37:31.

10, 11 Het is ook mogelijk te vertalen: "Ik heb geboodschapt enz.", en deze verzen op te vatten als een terugblik op vs. 2 vv. Zakelijk is er weinig verschil met de door mij gekozen vertaling: in elk geval zijn deze verzen ook zelf een loflied. De dichter bezingt Gods grootheid. Op een opmerkelijke wijze legt hij er nadruk op, dat hij dat doet. Tot vijf maal toe spreekt hij het uit. Van deze vijf uitspraken hebben drie de ontkennende vorm: dat geeft een bijzonder accent. Hij roept de HERE aan als getuige, dat hij het doet; vs. 10c. Twee maal zegt hij, dat hij zingt "in, voor een grote gemeente". Misschien moet in dit verband ook gewezen worden op de gebruikte werkwoordsvormen, zie boven, die aan deze verzen enigszins een beschouwend karakter geven. Waarom deze sterke nadruk? Op deze wijze wordt een krachtig fundament gelegd voor het volgende gebed, zie de Inleiding. En daarbij moet m.i. op het volgende gewezen worden: dat de dichter behagen heeft in het doen van Gods welgevallen, dat de wet van de HERE diep in zijn binnenste is, vs. 9, komt allereerst tot uiting hierin, dat hij Gods lof zingt. Dan wordt hier dus een zekere tegenstelling gemaakt tussen het brengen van offers en het zingen van psalmen. De offerdienst was dikwijls veruitwendigd: aan de offers werd een soort van automatische werking toegeschreven; de offers gingen niet gepaard met een dienen van de HERE in het gehele leven. Wanneer dit

---

[3] Volgens *Eerdmans* bedoelt de auteur te zeggen, dat hij in plaats van een offer een boekrol als geschenk brengt. Deze opvatting is m.i. weinig aannemelijk.

het geval was, kon tegenover het brengen van offers het zingen van psalmen worden geplaatst; hierbij is dan uiteraard de veronderstelling, dat de psalmen uit het hart opkwamen. Zie vooral Ps. 50. Vs. 10 kan de inleiding op vs. 11 genoemd worden. *Ik boodschap:* het werkwoord wordt hier, zoals gewoonlijk, gebruikt van het brengen van een goede boodschap, vgl. 96:2; 1 Sam. 31:9; Jes. 61:1 enz., ook Luc. 2:10 enz. — *gerechtigheid:* opmerkelijk is, dat dit woord zonder [440] nadere bepaling staat; bedoeld is zeker in de eerste plaats de gerechtigheid van de HERE, maar niet uitgesloten behoeft geacht te worden de gedachte aan de "gerechtigheid" van de dichter, vs. 7-9. Voor *gerechtigheid, betrouwbaarheid, bevrijding, goedertierenheid, trouw* zie Inleiding, § 9; gezegd kan worden, dat "gerechtigheid", vs. 10, 11, hier het samenvattende woord is, en dat de andere woorden daar een nadere ontvouwing van geven. — een grote *gemeente:* vgl. 22:23, 26; 35 ; 18; vooral als we aannemen, dat de dichter een koning was, ligt het wel voor de hand, ook hier te denken aan de bij het heiligdom vergaderde gemeente; doordat de uitdrukking in vs. 11 herhaald wordt, krijgt ze bijzonder accent. — *weerhoud ik:* vgl. vs. 12; 119:101; Num. 11 .: 28 enz. — *diep in mijn hart:* de gehoorzaamheid aan God moet wel diep in het binnenste, het hart zijn, vs. 9, maar moet daar niet opgesloten blijven.

12-18 Het nu volgende gebed heeft een grote kracht, doordat dank en lof er aan voorafgaan; zie de Inleiding. 12-14 Deze verzen bevatten m.i. het eerste onderdeel van het laatste gedeelte van de psalm. Vs. 12 vormt de overgang, vs. 13 is een klacht, vs. 14 een gebed.

12 Anderen vertalen: "Gij zult niet weerhouden enz." en zien in dit vers een afsluiting van het danklied. M.i. vormt het de overgang tot het laatste deel van de psalm. Er wordt hier nog niet een bepaalde nood aangeduid (of het moest zijn door het gebruik van het woord "barmhartigheid"), maar de dichter gaat reeds wel over van het danken en loven op het bidden. Doordat het "weerhouden" uit vs. 10 en het "uw goedertierenheid en uw trouw" uit vs. 11 hier terugkeren, wordt zeer duidelijk, dat het danklied tevens de functie heeft van pleitgrond; zie de Inleiding, *barmhartigheid: zie* op 25:6. — voortdurend: in het verleden hebben ze dat gedaan, in de toekomst mogen ze het doen. — *mogen ze mij behoeden:* vgl. 61:8; voor de personificatie zie Inleiding, § 7, V, B.

13 Nu volgt de klacht. Het is de enige rechtstreekse klacht van deze psalm; er volgen nog wel meer-indirecte klachten. In vs. 6 heeft de dichter er in geroemd, dat de wonderen van de HERE te talrijk zijn om op te tellen; nu klaagt hij over rampen zonder getal, talrijker dan de haren van zijn hoofd. *omringd, ingehaald:* personificaties, zie bij vs. 12; bij het "ingehaald" vergelijke men de voorstelling van wraak-demonen, die bij vele volken gevonden wordt: zij achtervolgen de schuldige. — *ongerechtigheden: zie* Inleiding, § 9; ook hier duidt het woord speciaal de gevolgen van de zonden aan; voor de verhouding van rampen en zonde zie Inleiding, § 8, II, D. — *ik kan niet zien:* misschien vergelijkt de dichter zich hier met een blinde, zie Deut. 28:29; Jes. 59:10 enz., of met een mens, die door duisternis overvallen is, vgl. 35:6 enz. — *dan de haren van mijn hoofd:* vgl. 69:5. — *mijn hart, het is mij ontzonken:* [441] letterlijk: "heeft mij verlaten"; het hart is hier de zetel van moed en kracht; vgl. 22:15 enz.

14 Op de klacht volgt een korte, dringende bede. *Heb er welgevallen in:* de dichter heeft er behagen in Gods welgevallen te doen, vs. 9; God moge er dan ook welgevallen in hebben, de dichter te redden. — haast *U mij ter hulp:* zie op 22:20.

15-18 De korte bede van vs. 13 wordt nader ontvouwd. De dichter spreekt achtereenvolgens over zijn vijanden, vs. 15 v., over zijn lotgenoten, vs. 17, over zichzelf, vs. 18. Hij uit, voor het aangezicht van de HERE, de wens, dat zijn vijanden beschaamd mogen worden, vs. 15 v., en dat die de HERE zoeken, zich in Hem mogen verblijden, vs. 17; vgl. 35:24-27. Hij eindigt met twee korte gebeden, vs. 18. Al deze verzen vertonen een uitwendig parallellisme, zie Inleiding, § 7, III, D. In vs. 15 v. is een zekere climax op te merken, zowel in de verwensingen, zie op 35:1*b*-10, als in de tekening van de vijanden.

15, 16 De inhoud van de hier geuite verwensingen is weinig concreet, zie Inleiding, § 8, II,

C, 4°. Voor vs. 15 vgl. 35:4, zie daar. *tezamen: zie* op 35 ; 26. — *weg te rukken:* vgl. Gen. 18:23 v. e.a. — *behagen hebben:* de dichter heeft behagen in het doen van Gods welgevallen, vs. 9, zie daar, de vijanden hebben behagen in zijn ongeluk. — *zich ontzetten:* hier staat een sterk woord, dat gebruikt pleegt te worden in verband met goddelijke gerichten, vgl. Lev. 26:32 enz. — *ha, ha!:* vgl. 35:21, 25 enz.

17 Vgl. 35:27, zie daar. De dichter rekent zeker zichzelf onder hen, die de HERE zoeken; hij zal bij het "allen, die U zoeken" speciaal aan zijn medestanders en lotgenoten denken. Bij het "in U jubelen enz. zal hij niet uitsluitend, maar wel in de eerste plaats denken aan de jubel, die het gevolg zal zijn van zijn redding; de hier genoemde jubel is immers ook duidelijk de keerzijde van het te schande worden van de vijanden. Zo zal de bevrijding van de dichter er op uitlopen, dat een grote schare de HERE looft. *die U zoeken*: zie op 27 ; 8; de hier bedoelden zoeken de HERE, de vijanden zoeken de ziel van de dichter, vs. 15. — *zeggen:* dit is een gans ander spreken dan dat van vs. 16. — *die uw bevrijding liefhebben:* die er behagen in scheppen, wanneer de HERE bevrijdende daden verricht. — *bevrijding:* als de dichter gered wordt, zal het loflied op de bevrijding, die de HERE werkt, zie vs. 11, blijven klinken.

18 De dichter spreekt hier niet meer over zijn vijanden en zijn medestanders, maar vraagt rechtstreeks Gods aandacht voor zijn nood, vgl. vs. 14. Evenals bij vs. 15-17, *zie* boven, kunnen we hier van uitwendig parallellisme spreken, waarbij vs. a en vs. c dan chiastisch zijn geordend, zie Inleiding, § 7, V, A. [442] We kunnen zeggen: vs. c geeft een samenvatting van het eerste deel van de psalm, vs. *d* van het tweede deel. *ellendig en arm: zie* Inleiding, § 9, en zie op 9:19. — *gedenken:* de dichter heeft toch immers Gods "gedachten, ons ten goede" bezongen, zie vs. 6. — *vertoef niet: een* aangrijpend slot; vgl. vs. 14, Dan. 9:19 enz.

Psalm 41

1. Voor de koorleider; een psalm; van David.

I 2. Hoe gelukkig is hij, die zich verstandig gedraagt jegens een zwakke:
op de dag van het kwade redt hem de HERE;
3. de HERE: Hij bewaart hem en behoudt hem in het leven;
hij wordt gelukkig geprezen in het land;
en Gij geeft hem niet over in de begeerte van zijn vijanden;
4. de HERE: Hij ondersteunt hem op het ziekbed;
heel zijn terneerliggen verandert Gij in zijn ziekte.

II *a.* 5. Ik — ik zeg: HERE, wees mij genadig;
genees toch mijn ziel, want ik heb tegen U gezondigd.

b. 6. Mijn vijanden, zij spreken wat kwaad voor mij is:
wanneer zal hij sterven en zijn naam vergaan?
7. En indien iemand mij komt bezoeken,
nietswaardige woorden spreekt hij;
zijn hart vergadert zich slechtheid,
hij gaat naar buiten, op straat spreekt hij er van.
8. Tezamen mompelen tegen mij al mijn haters,
tegen mij bedenken zij, wat kwaad voor mij is:
9. iets verderfelijks is in hem uitgegoten,
en die daar neerligt, staat niet weer op.
10. Zelfs de man, met wie ik bevriend was, op wie ik vertrouwde,
die mijn brood at, heeft verraderlijk een grote mond tegen mij opgezet.

c. 11. En Gij, HERE, wees mij genadig en richt mij op;
dan zal ik het hun vergelden. [443]

III 12. Hieraan weet ik, dat Gij behagen in mij hebt:
voorwaar, mijn vijand zal niet over mij juichen.
13. En ik: in mijn vroomheid steunt Gij mij
en Gij stelt mij voor uw aangezicht voor eeuwig.
14. Te prijzen is de HERE, de God van Israël,
van eeuwigheid en tot in eeuwigheid.
Amen, Amen!

Volgens sommigen is dit een danklied. In plaats van het verhaal van de uitredding, zie Inleiding, § 5, III, B, *b,* treedt hier, zie vs. 5-11, de mededeling van het gebed, dat in de nood is gebeden; in vs. 5 moet men dan vertalen: "ik zeide". Vs. 12 v. bevatten het eigenlijke danklied. Vs. 2-4 bevatten, naar de uitdrukking van *Schmidt,* de woorden, waarmee de genezene bij zijn "eerste kerkgang" door de priester begroet wordt. Een bezwaar tegen deze opvatting is o.a., dat het eigenlijke danklied wel bijzonder kort is.

Naar de mening van anderen, waarbij ik mij aansluit, is dit een klaaglied. Vs. 2-4 vormen de inleiding op het gebed, in vs. 5-11 volgt het gebed, vs. 12 v. bevatten een uiting van de zekerheid der verhoring. Zie verder de uitlegging en Inleiding, § 5, III, C.

De nood is ziekte, zie vs. 5, 7, 9, ook vs. 4, e.a. Overigens klaagt de dichter minder over zijn ziekte, dan over het optreden van vijanden en vrienden, zie vs. 6-10, 11, 12, ook vs. 3. We staan hier voor soortgelijke vragen als elders, zie Inleiding, § 6. M.i. is de dichter een koning, een leider. Als hij ziek wordt, hopen velen uit zijn omgeving, dat hij niet weer beter zal worden: ze verwachten, dat door zijn dood hun macht zal toenemen. Vs. 6 en vs. 8 spreken over "mijn vijanden, haters"; vs. 10 klaagt over het optreden van een vertrouwde vriend. Behoort de man, die op huichelachtige wijze een ziekenbezoek brengt, vs. 7, tot de "vijanden" of tot de "vrienden"? M.i. is de grens vloeiend: als de dichter ziek wordt, begeren velen uit zijn omgeving zijn dood. Het is niet geheel duidelijk, wat de dichter aan deze

mensen verwijt. In elk geval dit: ze spreken de hoop, de verwachting uit, dat de dichter sterven zal, vs. *6b, 9.* Bedoelen ze door het uitspreken van deze verwachting het einde te verhaasten?; zijn voor het besef van de dichter dergelijke woorden schadelijk?; het blijkt niet; zie de uitlegging van vs. 6 en vs. 8, vgl. ook Inleiding, § 6, II, D. Mogelijk verwijt de dichter hun ook, dat ze, wel op grond van zijn ziek zijn, ongemotiveerde beschuldigingen tegen hem uiten en dat ze tegen hem intrigeren, zie op vs. 7 v.

Zoals uit het gezegde blijkt, is de gehele situatie m.i. het beste [444] te verklaren, als we aannemen, dat de dichter een koning, een leider is. Er zijn ook andere aanwijzingen in die richting, zie op vs. 2a, 6, 10, 11, 13.

Er zijn m.i. geen overwegende bezwaren tegen het aanvaarden van het Davidische auteurschap. Als ontstaanstijd is dikwijls genoemd de tijd van de voorbereiding van Absaloms opstand; de "vriend" van vs. 10 zou dan Achitofel kunnen zijn; zie *Delitzsch, Cohen* e.a. *f. Ridderbos* verwijst naar de situatie, die door 1 Kon. 1 wordt beschreven. Zowel tegen het ene als het andere kunnen bezwaren ingebracht worden. M.i. valt hier niet met een redelijke zekerheid te spreken, en moet ook rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat ervaringen uit verschillende perioden hier samengevat zijn, zie *Hengstenberg,* vgl. Inleiding, § 3, III.

Vooral als de dichter een koning was, pleit er veel voor, dat de psalm bij het heiligdom ten gehore werd gebracht. Het is mogelijk, dat tussen vs. 11 en vs. 12 een cultische ceremonie moet gedacht worden, zie op vs. 12 v. Ook moet gerekend worden met de mogelijkheid, dat vs. 2-4 door een andere stem, de stem van een dienaar van het heiligdom gesproken werd.

Blijkens Joh. 13 ; 18 is, wat vs. 10*b* beschrijft, in Christus' leven vervuld. Daar het niet mogelijk is de psalm als direct-Messiaans op te vatten, moeten we het zo zien, dat de dichter, althans in zijn door vs. 10b beschreven ervaring, type van Christus is; zie Inleiding, § 8, V.

2-4 Zoals dat herhaaldelijk het geval is, zie Inleiding, §5, IV, B, begint het gebed uit de nood niet met een klacht of een bede. De dichter begint met een gelukkigprijzing. Het is m.i. niet toevallig, dat juist deze psalm, waarin de woorden-vol-onheil zulk een belangrijke functie hebben, met een gelukkigprijzing begint, zie ook vs. 35. Het is, alsof de dichter dadelijk met deze gelukkigprijzing, die nauw verwant is aan een zegenwens, zie op vs. 2*b*-4, heenbreekt door de sfeer van woorden-vol-onheil en verwensingen, waarin hij verkeert. — De dichter heeft de gelukkigprijzing zelf geformuleerd, of een bestaande formule overgenomen. In elk geval heeft ze een zodanige inhoud, dat ze naar twee zijden fungeert. Aan de ene kant is zeker de veronderstelling, dat de "vroomheid", vs. 13, van de dichter zich o.m. openbaart in het "zich verstandig gedragen jegens een zwakke"; de gelukkigprijzing sluit dus in zich, dat de dichter bevrijding van de vijanden en genezing verwachten mag en ook inderdaad verwacht, vs. 3c, 4. Aan de andere kant bevat de gelukkigprijzing een opwekking, zich verstandig te gedragen jegens een zwakke, en een waarschuwing voor hen, die dat niet doen; we zouden bijna kunnen spreken van een indirecte [445] verwensing van de vijanden. Zie nog op vs. 2a. Het is mogelijk, dat deze woorden gesproken werden door een dienaar van het heiligdom.

2a *Hoe gelukkig:* zie op 1:1. — d*ie zich verstandig gedraagt jegens een zwakke:* zie op 14:2; "wiens gedrag jegens een zwakke bepaald wordt door de vrees voor de HERE", vgl. 35:13 e.a.; men kan in het bijzonder aan het bewijzen van barmhartigheid denken, vgl. Matth. 5:7. Herhaaldelijk wordt in het Oude Testament gezegd, dat de vrees voor de HERE zich speciaal moet uiten in het acht slaan op de weerloze, Jes. 1:17 enz.; met name de koning had de roeping daartoe, vgl. 72:2 vv. enz.; en hier is er een bijzondere reden voor, juist dit te noemen, nl. deze, dat de dichter zelf "zwak" is, zie boven. Wie de naaste in zijn nood helpt, zoals God de ellendige pleegt te helpen, vgl. bv. op 9:13, zal zelf in zijn nood door God geholpen worden, vgl. bv. Jac. 2:13. Boven, zie bij vs. 2-4, is getracht aan te geven, waarom juist het gedrag jegens een zwakke hier genoemd wordt; toegegeven moet

worden, dat dit toch wel enigszins bevreemdt; daarom verdient m.i. overweging de vertaling (vgl. bv. *Podechard):* "hoe gelukkig is de zwakke, die acht slaat op God", vgl. 64:10; 106:7 e.a. — een *zwakke:* het hier gebruikte woord duidt dikwijls de arme aan, vgl. Ex. 30:15 enz., maar heeft ook de algemene betekenis van zwak, machteloos, weerloos, vgl. Gen. 41:19; Richt. 6:15; 2 Sam. 3:1 enz., is dus ook van toepassing op de dichter tijdens zijn ziekte.

2b-4 Nu wordt het geluk van de in vs. 2a genoemde beschreven: de HERE redt hem uit de nood; vgl. Inleiding, § 8, II, D. De beschrijving draagt duidelijk het stempel van de toestand, waarin de dichter zich bevindt. Men kan ook vertalen: "moge de HERE hem redden enz."; het oorspronkelijke van vs. 3c kan daar zelfs voor pleiten; maar het verband met vs. 2a kan pleiten voor de door mij gekozen vertaling; het verschil is m.i. gering: voor het besef van de Israëliet zal het onderscheid tussen een gelukkigprijzing en een zegenbede klein geweest zijn, vgl. Inleiding, § 6, II, D; in dit verband worde er ook op gewezen, dat het spreken over de HERE afgewisseld wordt met het spreken tot de HERE: ook dat kan wijzen in deze richting, dat deze verzen zowel een uitspraak als een bede bevatten. *behoudt hem in het leven:* door hem uit acuut levensgevaar te redden, vgl. 30:4 e.a., en hem zodoende een lang leven te geven, vgl. 34:13 e.a. — *hij wordt gelukkig geprezen: zie* op vs. 2-4; vgl. 72:17; Spreuk. 3:18 e.a. — *in het land:* z.v.a. "alom"; vgl. 112:2. — *Gij geeft hem niet* over *enz.: zie* boven en zie op 27:12. — *Hij ondersteunt hem:* z.v.a. "Hij geeft hem kracht", vgl. 104:15, zie ook op 18:36. — *heel zijn terneerliggen enz.:* als hij door ziekte machteloos terneerligt, brengt Gij daarin een radicale ommekeer teweeg; voor "ver[446] andert" vgl. 30:12 enz.; hier wordt een andere werkwoordsvorm gebruikt dan in het voorgaande: "hebt Gij veranderd", de dichter ziet het reeds vóór zich. Overigens staat de betekenis van deze woorden niet vast; *Eerdmans:* "heel zijn neerliggen hebt Gij veranderd, nl. in ongunstige zin, door zijn ziekte"; men moet dan aannemen, dat in vs. 2-4 een andere dan de zieke spreekt: dat is zeer goed mogelijk, zie boven.

5-11 Deze verzen brengen de bede en de klacht. Het grootste deel, vs. 6-10, wordt ingenomen door de klacht, die betrekking heeft op het doen der mensen; zie daarover de Inleiding. Het eigenlijke gebed is vrij kort: het eerste en het laatste vers bevatten smeekbeden; het laatste vers grijpt met het "HERE, wees mij genadig" op het eerste terug, zie Inleiding, § 7, IV, A.

5 *Ik:* het voorgaande bevatte een algemene uitspraak; de dichter vraagt nu aandacht voor zichzelf. — *ik zeg:* anderen vertalen: "ik zeide", zie de Inleiding. — *wees mij genadig:* vgl. het "tegen U gezondigd", zie verder Inleiding, § 9. — *genees toch mijn ziel:* zijn ziel, zijn levenskracht is verzwakt; de HERE moge hem herstellen. — *want enz.:* want ik heb gezondigd, ben verzwakt, heb uw hulp dus nodig; zie over "want" overigens Inleiding, | 9. — *ik heb tegen U gezondigd:* de dichter weet zijn ongeluk door zijn zondigen verdiend te hebben; tegenover de mensen heeft hij het gelijk aan zijn zijde, tegenover God is hij in gebreke gebleven; dat hij zijn zonden moet belijden, verhindert hem niet van zijn "vroomheid" te spreken, vs. 13; zie voor het ene en het andere Inleiding, § 8, II, B.

6 *zij spreken enz.:* de woorden van de vijanden worden in vs. *b* meegedeeld; de vijanden hopen en verwachten, dat de dichter spoedig sterven zal, zie ook op vs. 9; "zij spreken wat kwaad voor mij is" behoeft niet meer te betekenen, dan dat zij een voor de dichter ongunstige afloop voorspellen, waarbij dan de wens de vader van de gedachte is; het behoeft niet in zich te sluiten, dat hun woorden de dichter schaden; zie verder de Inleiding. — *zijn naam vergaan:* zie voor "naam" Inleiding, § 9; we kunnen hieraan denken: wanneer de dichter door de ziekte wordt weggerukt, zal zijn geslacht, zo het al niet wordt uitgeroeid, sterk aan betekenis inboeten; overigens kan het ook meer persoonlijk worden opgevat.

7 *indien iemand mij komt bezoeken:* letterlijk: "indien hij mij komt bezoeken"; het meervoud, vs. 6, maakt plaats voor het enkelvoud; we krijgen, als we daarop letten, de indruk, dat hier één van de vijanden bedoeld wordt: de beschrijving van de vijanden en die van de "vrienden" lopen in elkaar over, *zie* de Inleiding. — *bezoeken:* letterlijk: "zien", vgl. 2 Sam. 13:5 v.; 2 Kon. 8:29 e.a., zie ook Job 2:11 vv. — *nietswaardige woorden:* voor "nietswaardig"

zie op 24:4 en [447] op 26:4; hij spreekt woorden van deernis en troost, uit goede wensen, maar het is alles gehuicheld, vgl. 12:3 enz., ook 55:22; 62:5 e.a. — *zijn hart vergadert zich slechtheid:* terwijl hij met welgevallen de ziekte-verschijnselen gadeslaat, verzamelt hij inwendig stof voor kwaadaardige uitspraken als in vs. 6 en 9 worden meegedeeld; misschien sluit het ook in, dat hij zoekt naar aanknopingspunten voor laster.

8, 9 De betekenis van deze verzen staat niet geheel vast. Mogelijk heeft vs. 8b een soortgelijke betekenis als boven aan vs. 6a is toegekend: de vijanden denken uit, dat de dichter een ongeneeslijke kwaal heeft, en dat hij geen kans heeft op herstel; de inhoud van het "bedenken" wordt dan door vs. 9 meegedeeld: "wat kwaad voor mij is" behoeft niet bepaald te betekenen "wat mij schaadt", zie op vs. 6a. Een andere mogelijkheid is: vs. 8b zegt, dat de vijanden tegen hem intrigeren; vs. 9 deelt dan niet de inhoud van het bedenken mee, maar met woorden als die van vs. 9 spreken ze zichzelf moed in bij het intrigeren, vgl. 64:6 v. *mompelen:* dit woord zal voor de Israëliet een meer onheilspellende klank gehad hebben dan voor ons, vgl. 58:6 ("bezweren") e.a— *iets verderfelijks is in hem uitgegoten:* volgens sommigen: goddeloosheid, vgl. 101:3 e.a., kleeft hem aan, vgl. Job 41:14 v., of: hij is vol van goddeloosheid; in de goddeloosheid van de dichter zou de oorzaak van de ziekte worden gezocht; volgens anderen: een dodelijke kwaal, zie op 18:5, is in hem uitgegoten. M.i. is het verschil niet groot: de vijanden spreken de aan hun begeerten ontsproten gedachte uit, dat een onstuitbaar verderf in de dichter woedt, en zullen de goddeloosheid van de dichter als oorzaak daarvan beschouwd hebben, vgl. bv. Job 22:5 vv. — *is in hem uitgegoten:* vgl. 45:3; over het verderfelijke, dat de dichter in zijn greep heeft, wordt gesproken, alsof het iets stoffelijks was.

10 Nu klaagt de dichter over het optreden van een man, of van mensen, met wie hij bepaald vriendschappelijke betrekkingen onderhield. Vgl. 31:12 vv.; 35:12 vv.; *38:*12; 55:13 vv.; 88:9, 19; Job 19:13 vv.; Jer. 12:6; 20:10 e.a. *de man, met wie ik bevriend was:* vgl. Jer. 20:10; *38:*22; letterlijk: "de man van mijn vrede", zie voor "vrede" Inleiding, § 9; de uitdrukking duidt niet bepaald een boezemvriend aan; sommigen menen dan ook, dat hier aan meer dan één persoon moet worden gedacht; het "op wie ik vertrouwde" wijst misschien toch meer in de richting, dat een bepaalde vriend bedoeld wordt, vgl. 55:13-15, 21 v. — *die mijn brood at:* het tezamen eten had voor het besef van de Israëliet een sterke gemeenschap ten gevolge, vgl. Gen. 26:30; 31:54 enz.; de gastheer nam bijzondere verplichtingen op zich tegenover de gast, en de gast tegenover de gastheer; we kunnen hier denken aan een hoveling, die aan de tafel van de koning placht te eten, vgl. 2 Sam. 9:7 e.a. — *heeft verraderlijk een grote mond tegen mij* [448] *opgezet:* zie op 35:26; de vriend neemt een soortgelijke houding aan als in vs. 6-9 wordt beschreven; voor de vertaling "verraderlijk" vgl. 49:6. Deze opvatting wordt gegeven door *Eerdmans, Kissane.* Voor zover men geen wijziging aanbrengt in de overgeleverde tekst, vat men veelal deze woorden als volgt op: "heeft tegen mij een grote hiel gemaakt", wat betekenen zou: "heeft tegen mij de hiel verheven"; zo ook Joh. 13:18. — Over de vraag, of hier Achitofel bedoeld is, en over het geciteerd worden van dit vers in Joh. 13:18 zie de Inleiding.

11 De dichter wendt zich nu tot de enige vriend en helper, die hem overgebleven is. Zie op vs. 5-11. *richt mij op:* zodat de verwachting van de vijanden, vs. *9b,* beschaamd wordt. — *dan zal ik het hun vergelden*: vgl. Inleiding, § 8, II, C; de dichte. wenst hier niet alleen, dat Gods gerechte straf de vijanden zal treffen, maar geeft ook uiting aan zijn begeren, als voltrekker van die goddelijke straf op te treden; hierbij is te bedenken, dat het ook inderdaad de roeping van de koning kon zijn, de goddelijke straf te voltrekken.

12, 13 Zie voor deze verzen Inleiding, § 4, II, E. M.i. bevatten ze een uiting van de zekerheid der verhoring. Het is niet onmogelijk, dat tussen vs. 11 en vs. 12 een cultische handeling, bv. een bemoedigend woord van de priester, moet worden gedacht; dan zou het "hieraan" ook op de cultische handeling kunnen terugslaan, vgl. 20:7 e.a. De andere mogelijkheid is, dat hier nawerking van het cultische ritueel is; vooral in dat geval ligt het voor de hand, dat het "hieraan" vooruitwijst naar vs. *12b,* of naar vs. 126, 13. — De HERE onder-

steunt de dichter: hij is dan ook vroom, vs. 13a; op dezelfde lijn ligt, dat de dichter zijn uitredding ziet als een blijk van Gods welgevallen in hem, vs. 12. Evenmin als het spreken van zijn vroomheid in strijd is met de belijdenis van zonde, vs. *5b,* evenmin is het spreken van Gods behagen in hem een tegenstelling met het pleiten op Gods neerbuigende goedheid, vs. 5a, 11a; zie voor het ene en voor het andere Inleiding, § 8, II, B.

12 Vgl. 18:20, zie daar. *Hieraan weet ik enz.:* vgl. Gen. 42:33; 2 Sam. 14:22 enz. — *mijn vijand:* voor het enkelvoud zie op 5 ; 10. — *zal niet* over *mij juichen:* men kan ook vertalen: "juicht niet over mij"; zakelijk maakt dat geen of weinig verschil. — *juichen:* een overwinningsgeschreeuw aanheffen, vgl. 1 Sam. 17:52 enz.

13 *in mijn vroomheid: zie* boven; voor "vroomheid" vgl. Inleiding, § 9. — *steunt Gij mij:* zodat hij niet struikelt en valt, vgl. 63:9; Ex. 17:12; Jes. 41:10 enz.; zie ook vs. *9b,* 11a. — *Gij stelt mij* voor *uw aangezicht: zie* op 11:7; het staan voor Gods aangezicht houdt niet alleen in het bestraald worden door het licht van Gods gelaat, maar ook de roeping en het voorrecht, om Gods dienaar te zijn, vgl. 1 Kon. 17:1; zoals uit laatstgenoemde plaats blijkt kan de uitdrukking in [449] speciale zin van ambtsdragers gebruikt worden. — voor *eeuwig: zie* op 5:12; 18:51; 21:5.

14 Waarschijnlijk is dit vers later aan de psalm toegevoegd, zie Inleiding, § 1, III. *Te prijzen: zie* op 16:7; 18:47 en 31:22. — van *eeuwigheid en tot in eeuwigheid:* van het overoude verleden tot de onafzienbaar verre toekomst, vgl. 90:2; misschien is dit een stereotiepe uitdrukking geworden voor: "tot in alle eeuwigheid", vgl. 103:17; 106:48; 1 Kron. 16:36; 29:10; Neh. 9:5; Jer. 7:7; 25:5. *-Amen, Amen!:* "zeker"; het woord werd oorspronkelijk uitgesproken door de hoorders van een vervloeking, een lofverheffing enz. ter bekrachtiging daarvan, vgl. Deut. 27:15 vv.; 1 Kron. 16:36 e.a.